

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA”, IAȘI
ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT, FREIBURG IM BREISGAU
INSTITUTUL DE FILOLOGIE ROMÂNĂ „A. PHILIPPIDE”, IAȘI

**MONUMENTA
LINGVAE
DACOROMANORUM**

BIBLIA 1688

PARS XXII

Iosephus ad Machabaeos

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
IAȘI – 2012

**Fondatori ai proiectului
Monumenta linguae Dacoromanorum:**

Paul MIRON
Alexandru ANDRIESCU
Vasile ARVINTE
Elsa LÜDER-MIRON

Colaboratori ai colecției:

Tamara Adoamnei, Mihai Bogdan Aldea, Alexandru Andriescu, Mădălina Andronic, Ioana Anghel, Elena Ardeleanu, Vasile Arvinte, Eugen Beltechi, Eta Boeriu, Ioan Caproșu, Mircea Ciubotaru, Ileana Comșulea, Dan Constantinescu, Eugenia Dima, Corneliu Dimitriu, Ștefan Aug. Doinaș, Mioara Dragomir, Vasile Drăguț, Ion A. Florea, Constantin Frâncu, Anca Gherman, Mihai Alin Gherman, Ana-Maria Gînsac, Doina Grecu, Gabriela Haja, Ecaterina Ionașcu, Dumitru Irimia, Thomas Latzel, Alfred Lohr, Elsa Lüder, Coman Lupu, Aurelia Mihailovici, Paul Miron, Nicolae Mocanu, Dragoș Moldovanu, Mihai Moraru, Maria Moruz, Adrian Muraru, Eugen Munteanu, Dumitru Nica, Marie-Anne Nickau, Ion Nuță, Traian Ocneanu, Veronica Olariu, Vlad Sebastian Patraș, Gabriela Pavel, Andrei Pleșu, Elena Popescu, Viorica Pamfil, Alexandra Roman-Moraru, Mircea Roșian, Sabina Rotenștein, Hans-Jürgen Speck, Felicia Șerban, Elena Tamba-Dănilă, Ecaterina Teodorescu, Stela Toma, Marietta Ujică, Sabin Vlad, Andreea Vlădescu-Lupu, Jan de Waard, Petre Zugun.

BIBLIA

**DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ȘI NOAUĂ**

**A LUI IÓȘIP LA MACAVÉI CARTE,
ÁDECĂ PENTRU SÎNGURUL ȚIITORIUL GÎND**

Coordonator al noii serii:

Prof. univ. dr. Eugen MUNTEANU

Autorii volumului:

Dr. Mioara DRAGOMIR

Dr. Ana-Maria GÎNSAC

Prof. dr. Elsa LÜDER

Dr. Maria MORUZ

Prof. dr. Eugen MUNTEANU

Dr. Lucia Gabriela MUNTEANU

Dr. Adrian MURARU

Dr. Mădălina UNGUREANU

Versiune informatizată:

Vlad Sebastian PATRAȘ

Îngrijitorul volumului:

Dr. Ana-Maria GÎNSAC

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Biblia 1688. - Freiburg ; Iași : Albert-Ludwigs-Universität-Freiburg :
Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1988-
vol.

ISBN 973-8243-32-7

Pars 22 : Iosephus ad Machabaeos. - 2012. - Bibliogr. - Index. -
ISBN 978-973-703-749-7

002(498)"1688":22

003.349

091.07

22=135.1

811.135.1"16"

Tratatul despre rațiunea dominantă
(Cartea a IV-a a Macabeilor),
primul text filosofic tipărit în limba română

1. Voi începe această prezentare generală cu expunerea câtorva date privitoare la specificul textului, autor, datare, localizare etc. Această carte apocrifă a fost transmisă și percepută în timp fie ca o carte cu conținut filosofic, cu titlul „despre rațiunea dominantă” (*περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ*), fie ca o carte biblică (apocrifă), relatând despre rolul istoric și martiriul fraților Macabei, purtând de data aceasta titlul „[cartea] a patra a Macabeilor” (*Μακκαβαίων δ΄*). Aceste titluri mai cunoscute și mai răspândite nu sînt, totuși, singurele pe care micul tratat le-a purtat în diferite manuscrise sau ediții sau prin care a fost citat de diferiți alți autori vechi. Potrivit datelor adunate într-o sinteză alcătuită la începutul secolului al XX-lea (FREUDENTHAL: 117 și urm.), textul nostru a purtat în timp diverse titluri:

a. *Despre rațiunea dominantă* (*περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ*) este titlul prezent în mărturiile cele mai vechi, de exemplu la Eusebius din Cesareea (263 – 339), Hieronymus (340 – 420) sau în lexiconul Suidas (secolul al X-lea). Se mai găsește acest titlu, cu forme ușor modificate indicînd și autorul presupus sau, uneori, conținutul, ca în Codex Parisinus 1177 din secolul al XII-lea (*Ἰωσήπου περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ* = [Tratatul] *despre rațiunea dominantă al lui Iosephus*), Codex Bodleianus 17 (*Φλαβίου Ἰωσήπου Μακκαβαϊκὸν ἢ περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ* = *A lui Iosephus Flavius [carte] la Macabei, sau despre rațiunea dominantă*).

b. *[Cartea] a IV-a a Macabeilor* (*Μακκαβαίων δ΄*) este un titlu indicat ca alternativă la cel precedent de Eusebiu din Cesareea, ca și în cîteva dintre cele mai importante manuscrise ale *Septuagintei*, precum: Codex Alexandrinus, Codes Sinaiticus, Codex Coislinianus. În Codex Lipsiensis 783 formula de titlu sună: *Ἰωσήπου μακκαβαϊκῶν λόγος δ΄* = *A lui Iosephus carte a IV-a a Macabeilor*.

c. Titluri mai explicite precum *Relatare a lui Iosephus despre martiriul sfinților Macabei* (*Διήγησις Ἰωσήπου εἰς τὸ μαρτύριον τῶν ἁγίων μακκαβαίων*) găsim în Codex Parisinus 1527, Codex Parisinus 1528 și Codex Bodleianus.

d. O a patra formulă de titlu este *A lui Iosephus la Macabei carte* = *Ἰωσήπου εἰς τοὺς μακκαβαίους βιβλίον*, preferată de Johannes Lonicerus (1497-1569), filolog clasic și teolog, discipol al lui Luther, care a alcătuit ediția princeps a micului tratat, publicată în 1526, la Basel (*Biblia Graeca*, ed. Cephalaeus Argent.).

Acestea fiind, în linii mari, antecedentele, se pare că filologii protestanți care au alcătuit ediția de la Frankfurt am Main din 1587 a *Septuagintei*, izvorul principal al versiunilor românești, au optat pentru o combinație între soluția a) și soluția d): *Ἰωσήπου εἰς τοὺς μακκαβαίους βιβλίον, ἢ περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ*. De aici formulările lui Nicolae Milescu din Ms. 45 (*A lui Iosip la Macavei carte, adecă pentru singură țiuțoare gîndirea*) și ale revizorilor de la București, din textul tipărit la 1688 (*A lui Iosip la Macavei carte, adecă pentru singurul țiuțoriul gînd*). Despre titlul mult simplificat *A lui Iosip Flavie*, preferat în edițiile lor din 1795 și, respectiv, 1856, de Samuit Mîcu și Filotei, episcopul de Buzău, nu putem spune altceva decît că pare o soluție filologică simplificatoare.

Prin tematică și formă, ca și prin mentalitatea subiacentă pe care o trădează, opera aceasta aparține culturii romano-helenistice tîrzii, în varianta sa iudaică. A fost atribuită încă din antichitate lui Titus Flavius Iosephus (37 – aprox. 100), cunoscut istoric și erudit roman de origine evreiască, ale cărui opere mai importante sînt cea „despre războiul iudaic” (*περὶ τοῦ Ἰουδαικοῦ πολέμου*) și cea „despre antichitățile iudaice” (*Ἰουδαικῆ ἀρχαιολογία*). Această falsă atribuire a făcut ca textul să se găsească adesea în manuscrise conținînd operele

cunoscutului erudit iudeu de limbă greacă. Textul se găsește însă frecvent și în alte manuscrise ale *Septuagintei*, produse în Evul Mediu în mediile creștine. Dacă acceptăm ideea că *Septuaginta* în ansamblul ei reprezintă „cel mai mare document al procesului de elenizare interioară a evreimii din diaspora” (DEIBMANN 1903: 166), atunci textul atribuit lui Josephus Flavius poate fi considerat unul dintre textele în care fenomenul „aculturalizării” eleno-iudaice prezintă cele mai expresive trăsături. Destinat unui public relativ cultivat din diaspora iudaică, textul pare să fi fost conceput de la început ca o „carte” (DEIBMANN 1900: 151), cel mai probabil direct în limba greacă, întrucât o variantă în ebraică nu este cunoscută. Autorul, un evreu elenizat anonim, pare să-și fi scris opera cel mai probabil în secolul I d. Hr., și anume înainte de distrugerea definitivă a Templului de la Ierusalim (68 – 73 d. Hr.). Alți autori, citați de CÂNDEA: 175, nota 6, sînt de părere că datarea „trebuie fixată între 63 î. e. n. (căderea pricipilor hasmoneeni) și 40 e.n. (persecuția lui Caligula)”. Împărtășită de cei mai mulți dintre exegeți, această datare laxă a scrierii este mai precis circumscrisă de DUPONT-SOMMER, care propune ca perioadă a elaborării scrierii anii 117-118 d. Hr. Mai recent, Wolfgang Orth (în SEPT. GERM.: 730), indică drept interval al elaborării operei „cca 90-100 d. Hr.” Evreu elenizat cu certitudine, autorul, numit adesea Pseudo-Josephus Flavius, își conturează personalitatea deopotrivă ca un cunoscător al filosofiei stoice, dar și ca un erudit în cultura ebraică tradițională. Opțiunea însăși de a discuta despre conceptul de „rațiune dominante”, ca și cunoașterea virtuților stoice cardinale, sînt fapte care atestă că autorul era la curent cel puțin cu elementele populare ale doctrinei stoice, larg împărtășită printre oamenii cultivați în epoca tîrzie a elenismului. Dar credința în nemurirea sufletului (vezi 14: 6 sau 18: 23) arată că viziunea despre lume, conștiința și convingerile religioase ale autorului nostru își aveau rădăcini puternice în legea mozaică a strămoșilor săi. Unele elemente și accente ale discursului său, cum ar fi sublinierea faptului că frații Macabei îndeplinesc cu rigoare ritualurile curente ale mozaismului, par să indice apartenența sa la cercurile fariseilor (cf. HAUTSCH: 1618). Ca „patrie” a anonimului autor a fost presupusă una din marile metropole ale iudaismului elenistic, de exemplu Alexandria sau Antiohia. Spre Alexandria (sau altă metropolă de la Marea Mediterană) ne-ar trimite metaforele marinărești care apar pe alocuri în text, iar spre Antiohia existența documentată, în epoca romano-elenistică, în acest oraș, a unui puternic cult local al martirilor Macabei.

2. În privința transmiterii textului constatăm că, prezent în multe versiuni manuscrise din secolele al X-lea – al XIII-lea ale *Septuagintei*, micul tratat de înțelepciune iudaico-elenistică s-a conservat în numeroase variante textuale, clasificate de experți în două mari familii de manuscrise (vezi FREUDENTHAL: 120 și urm., de unde preluăm majoritatea informațiilor de mai jos), denumite convențional familia A și familia B. Din familia A fac parte următoarele manuscrise: Codex Alexandrinus, Codex Coislinianus, Codex Cantuariensis, Codex Lipsiensis 783, Codex Monacensis 488, Codex Sinaiticus, Codex Vindobonensis 45 și Codex Parisinus 1. Familiei B îi aparțin manuscrisele: Codex Parisinus 1475, Codex Parisinus 10, Codex Vindobonensis 104, ca și codicele pariziene nr. 548, 1177, 1576, 1577, 1528 și 1548.

Prima ediție tipărită a „tratatului despre rațiunea dominantă”, alcătuită, se pare, în mod necritic, după un manuscris neîngrijit din familia A, a apărut tipărită în volumul al III-lea al *Septuagintei* de la Strassburg, din 1526: *Sacrae Scripturae veteris novaeque omnia, Argentorati apud Vuolfium Cephalaeum, Anno MDXXVI*. Această ediție defectuoasă este luată drept bază pentru edițiile biblice care au urmat, și anume cele de la Basel din anii 1545, 1550, 1582, de la Paris din 1572 și de la Frankfurt am Main din 1597, reprodușă întocmai, aceasta din urmă, la Veneția în 1687, cu exact un an înainte de *Biblia* de la București, la comanda voievodului Șerban Cantacuzino. Aceasta ar fi, pe scurt, „genealogia” celebrului „izvod de la Frangofor”, întrebunțat de Nicolae Milescu drept sursă principală și menționat ca atare și de către revizorii săi, cărturarii moldoveni anonimi și „dascălii locului” de la București.

3. Cîteva cuvinte acum despre conținutul și despre structura retorică a textului nostru. „Tratatul despre rațiunea dominantă” a fost conceput ca un text destinat unui cerc de cititori avizați, inițiați deopotrivă în tradiția iudaică,

dar și în filosofia greacă, în special cea stoică. Structura formală a textului este cea a unei predici-diatribice, cu numeroase trimiteri sau aluzii biblice, de felul celor care se țineau în sinagogă atât în Palestina, cât și în comunitățile evreiești din marile centre ale lumii elenistice (FREUENDHAL: 10 și urm.). Tema filosofică centrală, de sorginte stoică, este reliefarea ideii că rațiunea, în calitate de stăpînă a celor patru virtuți cardinale (prudența, dreptatea, blîndețea și bărbăția), învinge în cele din urmă patimile și trăirile inferioare, durerea, suferința și teama de moarte. Pentru a ilustra această temă, Pseudo-Josephus Flavius alege ca *exemplum* suprem comportamentul eroic și moartea de martiri a celor șapte frați Macabei și a mamei lor, care au refuzat abjurarea credinței strămoșești la care îi constrîngea regele Ptolemeu al IV-lea Philopator. Îmbinarea celor două motive centrale ale discursului urmează cu destulă strictețe regulile retoricii clasice greco-latine, după cum au observat mulți dintre exegeții care s-au ocupat de acest text. Pasajele de reflecție filosofică alternează cu cele narative și dialogale, fără să lipsească nici enunțuri encomiastice sau doxologice. Urmînd aceste reguli retorice, materia discursivă a celor șapte capitole s-ar putea segmenta după cum urmează (cf. și FREUDENTHAL: 18-19, LUCK: 622-623 și SEPT. GERM.: 730 ș. urm.):

Prolog. Enunțarea temei centrale și indicarea intențiilor discursive (1: 1-12)

- Formularea temei centrale, superioritatea rațiunii față de afectele inferioare (1: 1-2)
- Primele obiecții (1: 3-6)
- Indicarea metodei argumentative care va fi urmată: exemplele din istoria neamului lui Israel (1: 7-12)

Partea I. Expunerea pe larg a tezei filosofice (1: 13 – 3: 18)

- Definiții ale conceptelor centrale (1: 13-30)
- Pilde din Legea lui Moise (1: 30 – 2: 23)
- Obiecție și o povestire exemplară (2: 24 – 3: 18)

Partea a II-a. Ilustrarea prin povestiri exemplare a tezei filosofice centrale (3: 19 – 17: 6)

- Fundalul istoric anterior (3: 19 – 4: 26)
- Martiriul lui Eleazar (5: 1 – 7: 23)
- Martiriul celor șapte frați Macabei (8: 1 – 14: 10)
- Martiriul mamei Macabeilor (14: 11 – 17: 6)

Epilog. Rezumat și doxologie

- Glorificarea eroilor (17: 17-10)
- Metafora competiției (17: 11-16)
- Reacții și consecințe (17: 17-24)
- Recapitularea temei filosofice (18: 1-5)
- Discursul mamei: respectarea prescripțiilor Legii (18: 6-19)
- Doxologie finală (18: 20-24)

4. Ca și întregul *Vechi Testament*, textul elenistic numit de filologi *Tratatul despre rațiunea dominantă* al lui Pseudo-Josephus a fost tradus de Milescu în mod literal, potrivit principiilor larg împărtășite în epocă de traducătorii *Bibliei* în limbile vernaculare. La baza acestei decizii se afla convingerea că misterul Sfințelor Scripturi nu trebuie afectat prin abateri interpretative de la litera textului sacru. Același principiu al literalismului a fost împărtășit și aplicat și de către revizorii succesivi ai textului conceput inițial de Nicolae Milescu. În conștiința traducătorului, reproducerea cuvînt cu cuvînt oferea o garanție a conformității cu originalul, de unde și o uniformitate adesea mecanică a transferului din greacă în română. Exista oare o preocupare a traducătorului pentru obținerea unei transparențe semantice integrale a enunțurilor pe care le formulează? Exista oare o autoexigență sau o grijă a traducătorului pentru inteligibilitate? Era el preocupat de inteligibilitatea versiunii sale? Își proiecta el gradul de competență al unui cititor potențial? Sînt întrebări la care cu greu putem formula astăzi, a

posteriori, un răspuns convenabil. O certitudine oarecare, de la care am putea porni un demers interpretativ mai rafinat, este aceea că textul românesc ne apare ca o copie sau un „analogon” al celui grecesc, caracterizat printr-o respectare strictă a structurii sintactice a originalului, pînă la limita încalcării regulilor sistemice ale limbii-țintă, româna în cazul de față, și printr-o încercare de echivalare cît de cît consecventă a bogatei terminologii filosofice grecești prezente în text. Simpla examinare comparativă a primelor perioade ale tratatului este instructivă în acest sens:

Ms. 45:

[1.] Preafilosofăscul cuvîntu a arăta vrînd, dă sîngur despuitor iaste patimilor cel binecredincios gînd, sfătui-v-aș dară voao drept pentru ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie. [2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a cei prea mari bunătăți, zic, dară, înțelepciunei coprinde laudă. [3.] Dă, dară, acelor a întregăciunei opritoare patime gîndul să arată a birui lăcomiei pîntecelui și poftei, [4.] ci și acelor a dreptății contenitoare patime a birui să arată, în ce chip răului nărav, și celor a vitejiei contenitoare patime: mîniei și uciderii și durerii. [5.] Cum, dară, poate fi, ară zice neștine, dă patemilor gîndirea biruieste, uitării și neștiinței nu despuiește? De rîs ispitindu-să a zice. [6.] Pentru că nu a patemilor sale gîndirea biruieste, ci celor a dreptății și a vitejiei și a întregăciunei firei împotrivoare; și acestora nu ca doară pre iale să le surpe, ci ca nu la iale să să supuie.

FRANKF.:

[1.] Φιλοσφώτατον λόγον ἐπιδείκνυσθαι μέλλων, εἰ ἀτοδέσποτός ἐστιν τῶν παθῶν ὁ εὐσεβῆς λογισμός, συμβουλευσαίμ' ἂν ὑμῖν ὀρθῶς ὅπως προσέχητε προθύμως τῇ φιλοσοφίᾳ. [2.] καὶ γὰρ ἀναγκαῖος εἰς ἐπιστήμην παντὶ ὁ λόγος καὶ ἄλλως τῆς μεγίστης ἀρετῆς, λέγω δὴ φρονήσεως, περιέχει ἔπαινον. [3.] εἰ ἄρα τῶν σωφροσύνης κωλυτικῶν παθῶν ὁ λογισμὸς φαίνεται ἐπικρατεῖν, φαστριμαργίας τὲ καὶ ἐπιθυμίας [4.] ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς δικαιοσύνης ἐμποδιστικῶν παθῶν κυριεύειν ἀναφαίνεται, οἷον κακοηθείας, καὶ τῶν τῆς ἀνδρείας ἐμποδιστικῶν παθῶν, θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου. [5.] πῶς οὖν, ἴσως εἴποιεν ἄντις, εἰ τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς κρατεῖ, λήθης καὶ ἀγνοίας οὐ δεσπόζει; γελοῖον ἐπιχειροῦντες λέγειν. [6.] οὐ γὰρ τῶν αὐτοῦ παθῶν ὁ λογισμὸς κρατεῖ, ἀλλὰ τῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσύνης ἐναντίων, καὶ τούτων οὐχ ὥστε αὐτὰ καταλύσαι, ἀλλ' ὥστε αὐτοῖς μὴ εἶξαι.

Literalismul transpunerii este izbitor. Presiunea originalului grecesc asupra traducătorului se dovedește maximă la nivelul sintactic și la cel lexical. Ordinea cuvintelor în enunț este, practic, aceeași, ceea ce conferă textului românesc un tip de discursivitate specială, artificială în raport nu doar cu limba română comună modernă, ci și cu vorbirea populară a epocii, așa cum este aceasta atestată în alte tipuri de texte vechi. Expresivitatea aceasta specială nu este însă o noutate absolută, căci, bazată pe imitarea manieristă a sintaxei „clasice”, a limbii grecești sau a latinei, ea se regăsește, în grade diferite, și la alți erudiți importanți ai epocii (Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Dosoftei, Constantin Cantacuzino ș.a.)¹. Nu rareori traducătorii reușesc formulări memorabile, de exemplu atunci cînd reproduc enunțuri apodictice binecunoscute din tradiția școlară a filosofiei grecești, precum: *înțelepciunea iaste cunoaștere a dumnezeiștilor și omeneshilor lucruri și al acestora pricini (σοφία δὲ τοίνυν ἐστὶν γνῶσις θεῶν καὶ ἀθροπίνων πραγμάτων καὶ τῶν τούτων αἰτιῶν)* sau *a înțelepciunei chipuri sînt mintea, dreptatea, vitejia și întregăciunea minții (σοφίας ἰδέαι καθεστήκασιν φρόνησις καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀδρεία καὶ σωφροσύνη)*.

Cît privește acum nivelul lexical, provocarea cea mai serioasă pe care a avut-o de înfruntat traducătorul a fost găsirea celor mai bune soluții, sau măcar a unora convenabile, de echivalare a bogatei terminologii filosofice a originalului. Este vorba despre o serie terminologică centrală a discursului doctrinar stoic, formată din termeni din greaca comună, specializați pentru conceptualizarea și desemnarea unor concepte etice. Dincolo de cîteva

¹ Despre acest fenomen vezi, mai pe larg, Eugen Munteanu, *Miron Costin et Laurentius Toppeltinus: entre l'imitation de la syntaxe latine et le maniérisme rhétorique*, în „Revue de linguistique romane”, nr. 257-258, Janvier-Juin 2001 (Tome 65), Strasbourg, 2001, p. 197-222.

zeci de cuvinte din limba română comună, care se aflau încă din textele anterioare într-un proces de terminologizare în interiorul textelor bisericești (*adeveri, cuvînt, deșert, patimă, ispită, cunoștință, nărav, mîntui, blagoslovenie* etc.), cuvinte pe care traducătorul le stăpînea și le întrebuița cu siguranță, restul termenilor necesari au trebuit inventați *ad hoc*. Trebuie spus că, de această sarcină, Milescu și cei care l-au revizuit ulterior s-au achitat mai mult decît onorabil. În principiu, acolo unde simpla echivalare dinamică, pe baza identității de desemnare între termenul din greacă și cel din română nu era posibilă, traducătorul avea la îndemînă, potrivit disponibilităților structural-tipologice ale limbii române, următoarele patru procedee de creare a unor termeni cu conținut etico-filosofic: împrumuturile directe sau contextuale din greacă, specializarea (adesea prin transfer semantic de semnificat, greu de observat și de pus în evidență) a unor termeni din fondul principal lexical, calchiera unor compuse lexicale din greacă și o redare liberă, perifrastică, a conținutului termenului grecesc.

a. Spre deosebire de varianta modernă a românei literare, vechea română literară (secolele al XVI-lea – al XIX-lea) avea o disponibilitate restrînsă pentru împrumutul lexical. Abstracție făcînd de „importul” semnificativ de termeni bisericești din limba slavonă, împrumuturile terminologice savante din limbile greacă sau latină erau relativ rare. Totuși, în traduceri de texte religioase din secolul al XVI-lea sau la Coresi, în alte texte precum *Cheia înțelesului* (București, 1678), întîlnim deja termeni filosofici „primari” precum *filosof* și *filosofie* (cu derivatele *a filosofa, filosofesc* și *filosoficește*), la care se adaugă acum termeni mai speciali precum *a ritorici, politie* ‘stat, guvernămînt’ și *pronie*, atestați pentru prima dată în Ms. 45 și în *Biblia* de la 1688.

b. Fenomenul de „specializare terminologică”, pe parcursul căruia un termen comun capătă, pe baza unui transfer semantic, o valoare semantică nouă, echivalentă celei din originalul tradus, se petrece mult mai frecvent pe parcursul constituirii textului de care ne ocupăm. Dat fiind caracterul său greu sesizabil, acest fenomen poate fi pus în evidență prin comparație cu originalul traducerii. Este vorba despre termeni precum *arătare* ‘revelație’, *bunătate* ‘virtute’, *cercare* ‘probă’, *încheietură* ‘articulație’, *învățătură* ‘teorie, principiu’, *ponăuire* ‘îndrumare’, *price* ‘dispută’, *soție* ‘asociat’ etc., la care se adaugă o altă serie, destul de bogată, cu valori terminologice multiple, termeni care în limba comună se grupează în cîmpul semantic al operațiilor mentale: *sfat, socoti, cuget, cugetare, cuvînt, cuvîntare, deprindere, dovedî, dreptate, fire, gînd, gîndi, leguire, știință* etc. Pentru cititorul interesat de detalii, oferim o listă selectivă de termeni de acest tip (cu conținut meditativ sau etic), însoțiți de echivalentul grecesc și de indicarea, cînd este cazul, a valorii terminologice contextuale: *bucurie* (χαρά), *bunătate* (ἀρετή ‘virtute’), *chip* (ἰδέα ‘formă; idee; tip’), *conținător* (ἐμποδιστικός ‘obstaculant’), *dreptate* (δικαιοσύνη), *dulceață* (ἡδονή ‘plăcere’), *durere* (πόνος), *fire* (φύσις ‘natură; tip, clasă, categorie’), *friică* (φόβος), *gîndire* sau *gînd* (λογισμός), *înțelepciune* (φρόνησις), *învățătură* (παιδεία ‘educație’), *lege* (νόμος), *mîhnire* (λύπη), *mîndrie* (ἀλαζονεία ‘fanfaronadă’), *mînie* (θύμος), *nărav* (ἔθος ‘cutumă, obicei’), *patimă* (πάθος ‘dispoziție sufletească negativă’), *poftă* (ἐπιθυμία ‘dorință, pasiune’), *ponăuitor* (ἡγεμών ‘îndrumător; conducător’), *răbdare* (ὕπομονή ‘rezistență’), *știință* (ἐπιστήμη), *ucidere* (φόβος ‘teamă’), *uitare* (λήθη), *vitejie* (ἀνδρεία ‘curaj’).

c. Am arătat altundeva pe larg, oferind și o detaliată tipologie a fenomenelor de transfer semantic din clasa „calcurilor lexicale de expresie”², modalitățile textuale practicate de cărturarii-traducători români în secolul al XVII-lea în scopul reconstituirii cu material lexical românesc primar a numeroaselor compuse grecești cu relevanță terminologică. Prin specificul conținutului său etico-filosofic, textul grecesc original despre care discutăm aici abundă în asemenea termeni compuși, pe care traducătorul i-a analizat și recompus prin sintagme echivalente, în cadrul cărora au fost recombine elementele lexicale de bază ale modelului grecesc. O mențiune specială merită sintagma *sîngur fiitor*, prin care traducătorul reproduce compusul grecesc *αὐτοκτάτωρ* ‘care nu depinde de nimeni, independent’³. În textul lui Pseudo-Josephus cuvîntul, ca determinant al „rațiunii” (*λογισμός*), evidențiază mai degrabă nota semantică ‘independent’, așa încît echivalarea modernă *rațiunea dominantă*, propusă de Virgil Cîndea, ni se pare destul de inadecvată, mult mai potrivită ar fi fost probabil *rațiunea*

² Vezi Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Humanitas, București, 2008, p. 293-360.

³ Compus din pronumele *αὐτός* și adjectivul *κράτος*, adjectivul *αὐτοκτάτωρ* apare în sintagma *αὐτοκτάτωρ λογισμός*, la Thukidides, configurînd împreună sensul de ‘raisonnement absolu, péremptoire’ (BAILLY, s. v.).

dominatoare sau *rațiunea independentă*. La această interpretare ne obligă întrebuintarea, în alternanță, ca atribut al „rațiunii” (*λογισμός*), a unui termen echivalent din vocabularul filosofic grecesc, adjectivul *αὐτοδέσποτος* ‘străpîn pe sine; independent’, în sintagma *sîngur despuitor gînd*. Întrucît, însă, formula propusă de Virgil Cîndea s-a generalizat în uzul specialiștilor, sîntem nevoiți să o folosim în continuare.

Dintr-o listă mult mai consistentă, oferim cîtiva asemenea termeni compuși, obținuți prin calchiera corespondenților grecești: *lăcomie a pîntecelui* (*γαστριμαγία* ‘lăcomie, voracitate’), *la pîntece lacom* (*γαστρίμαγος* ‘lacom, vorace’), *răul nărav* (*κακοθεία* ‘caracter rău’), *cu multe chipuri* (*πολύτροπος* ‘cu multe chipuri; suplu, abil, ingenios’), *iubire de argint* (*φιλαργυρία* ‘arghirofilie, avaritție’), *iubire de cinste* (*φιλαρχία* ‘dragostea pentru putere’), *mărire deșartă* (*κενοδοξία* ‘atracție pentru gloria deșartă’), *cu rău nărav* (*κακοθήεια*) ‘obicei rău; caracter nociv’), *iubire a frăției* (*φιλαδελφία* ‘iubire de frate’), *iubit de fii* (*φιλότεκνος*), *purtător de biruință* (*ἀθλοφόρος* ‘care cîștigă premiul în luptă’), *împreună pătimire* (*σμπάθεια* ‘compătimire, simpatie’). Deosebit de productiv ca element de compunere lexicală este adj. *bun* sau adv. *bine*, întrebuintate în mod consecvent pentru redarea conținutului prefixoidului grecesc *εὖ-*, ca în compusele: *bună cugetare* (*εὐνοία*), *bine cugetător* (*εὐνοος*), *bună cuvîntare* (*εὐλογιστία*), *bună credință* (*εὐσεβεία*).

d. O a patra clasă este cea a sintagmelor terminologice complexe sau perifrastice, pe care le-am numit „creații lexicale libere inspirate de model”⁴. Este vorba despre construcții sau îmbinări de cuvinte, mai mult sau mai puțin „fixe” din punct de vedere sintagmatic, prin care traducătorul încearcă să reconstituie semnificațiile textului original: *împreună sprăjenitor* (*ἀνταγωνιστής* ‘rival; emul’, de la verbul *ἀνταγωνίζομαι* ‘a lupta împotriva’), *cel binecredincios gînd* (*ὁ εὐσεβής λογισμός*), *de treabă* (*ἀναγκαῖος* ‘necesar’), *întregăciune, întregăciune a firei* sau *întregăciune a minții* (*σωφροσύνη* ‘temperanță’), *a celor opritoare patime* (*κωλυτικῶν παθῶν*), *neștiință* (*ἄγνοια*), *cea bună bunătate* (*καλοκάγαθία*), *întru tot măiestru Dumnezău* (*πανσόφος θεός*), *minte cu dreptu cuvîntu* (*νοῦς μετὰ ὀρθοῦ λόγου*), *cea cu rău nărav voie* (*κακήθη διάθεσις*), *a mînca de toate* (*παντομαγία* ‘voracitate’), *a mînca sîngur* (*μονοφαγία*), *cel întreg la minte* (*σώφρων*), *cea întregă minte* (*ὁ σώφρων νοῦς*), *cea rea patimă* (*ἡδυπαθεία*), *a muta cu certarea* (*ματαπαιδεύω* ‘a reeduca’), *cel cu rău nărav* (*κακοθήης* ‘care are un caracter rău, vicios’), *al patimilor despuitor* (*τῶν παθῶν δεσπότης*), *necunoștință* (*ἄγνοια*), *a împreună fugi* (*συνέφυγω*), *a punerii legii știință* (*νομοτεσίας ἐπιστήμη*), *împreună pătimire a cunoștinței* (*σμπάθεια τῆς συνηθείας*), *soțietatea hrănii* (*συντροφίας* ‘masă comună; viață în comun’).

5. Drept cele mai vechi traduceri ale operei lui Pseudo-Josephus, specialiștii menționează o transpunere liberă în latină din secolul al IV-lea (LUCK: 623), versiune manuscrisă care se găsește la Biblioteca Națională din Viena sub nr. 577, și o versiune în siriacă din aceeași antichitate tîrzie, păstrată într-o bibliotecă din Milano; s-au păstrat, de asemenea, versiuni ale textului în arabă și etiopiană (vezi BENSLEY, *passim*). Atribuită unui anumit Rufinus, vechea versiune latină a fost prelucrată de Erasmus (FREUDENTHEL: 121; 133 și urm.). Predica învățatului anonim din antichitatea iudaică a atras atenția primei generații de umaniști italieni, unul dintre ei, prieten al lui Petrarca, „descoperitor”, între altele, și editor al discursurilor ciceroniene *Pro Milone* și *Filipicele*, Lapo da Castiglione (1406–1438), traducător în latină al unor scrieri de Xenofon, Isocrate, Demostene, Plutarh, Teofrast și Lucian, oferind o nouă versiune latinească. Alte traduceri în latină ale textului găsim în următoarele volume: *Septuaginta*, vol. II, Basel, 1550; Josephus Flavius, *Opera latine*, Basel, 1567; *Josephi de Maccabeis cum Latina interpretatione*, Oxford, 1590; François Combefis, *Bibliotheca Patrum...*, vol. I. Pînă în primele trei decenii ale secolului al XIX-lea, micul tratat al lui Pseudo-Josephus Flavius fusese tradus în limbile franceză (de mai multe ori, tipărit în 1558, la Lyon și în 1668, la Paris), germană, cehă (în 1553), italiană, spaniolă, olandeză, engleză, după cum se poate constata din S. F. G. Hoffmann, *Lexicon bibliographicum*, Lipsiae, 1832, s.v. *Josephus Flavius*, apud CÂNDEA: 179, nota 23. În ultimele două secole ale epocii moderne, în marile limbi de cultură europene (engleză, germană, franceză, italiană și spaniolă), precum și în alte limbi, *Cartea a IV-a a Macabeilor* a fost tradusă de nenumărate ori, o recenziune cît

⁴ Eugen Munteanu, *op. cit.*, p. 240.

de cît completă a tuturor acestor versiuni fiind aproape cu neputință de făcut. Ne mulțumim să menționăm doar pe cele mai recente, care ne-au servit ca instrumente de lucru: SEPT. ENGL. (2007) și SEPT. GERM. (2010).

6. În limba română, lucrarea lui Pseudo-Josephus a fost tradusă în secolul al XVII-lea, de Nicolae Milescu Spătarul, și tipărită în *Biblia* de la București, în 1688. Este meritul istoric al lui Virgil Cîndea de a fi atras atenția asupra semnificației culturale excepționale a manuscrisului românesc numărul 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, cunoscut de mai multă vreme de filologii români dar neluat în seamă la adevărata sa valoare. Într-un amplu studiu intitulat *Nicolae Milescu și începuturile traducerilor umaniste în limba română* (vezi CÂNDEA: 79-224), regretatul erudit clujean a dovedit că îngrijitul MS. 45 conține, nesemnlat, textul integral al *Vechiului Testament*, tradus între anii 1661-1664 de Nicolae Milescu, la Constantinopol, unde se afla în calitate de reprezentant diplomatic la Istanbul al domnului Țării Românești, Grigore Ghica. Folosind ca text de bază al traducerii sale *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), tînărul erudit român, posesor al unei îngrijite educații în familie și la Școala Patriarhiei din Constantinopol, nu a ezitat să abordeze și să transpună în limba română și textul necanonic *A lui Iosip la Macavéi carte, ádecă pentru sîngură țititoare gîndirea*, cuprins în ediția grecească de referință. În condiții încă nu pe deplin elucidate, protograful traducerii lui Milescu a ajuns în Moldova și a fost supus unei revizuirii efectuate de unul sau mai mulți cărturari anonimi (din anturajul lui Dosoftei, după cum presupune filologul ieșean N. A. Ursu), revizuire din care rezultă chiar textul copiat în manuscrisul 45. Comparația textuală arată clar că această din urmă variantă a fost revizuită încă o dată de cărturarii bucureșteni și tipărită la 1688. Examinînd cele două variante, constatăm că intervențiile bucureștenilor nu au fost prea substanțiale. Am marcat cu italice doar diferențele lexicale, nu și pe cele fonetice, morfologice sau sintactice.

Ms. 45:

[1.] Preafilosofăscul cuvîntu a arăta vrînd, dă sîngur despuitor iaste patimilor cel binecredincios gînd, sfătui-v-aș dară voao drept pentru ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie. [2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a cei prea mari bunătăți, zic, dară, înțelepciunei coprinde laudă. [3.] Dă, dară, acelor a întregăciunei opritoare patime gîndul să arată a birui lăcomiei pîntecelui și poftei, [4.] ci și acelor a dreptății contenitoare patime a birui să arată, în ce chip răului nărav, și celor a vitejiei contenitoare patime: mîniei și uciderii și durerii. [5.] Cum, dară, poate fi, ară zice neștine, dă patemilor gîndirea biruieste, uitării și neștiinței nu despuiește? De rîs ispitindu-să a zice. [6.] Pentru că nu a patemilor sale gîndirea biruieste, ci celor a dreptății și a vitejiei și a întregăciunei firei împotrivoare; și acestora nu ca doară pre iale să le surpe, ci ca nu la iale să să supuie. [7.] De multe părți, dară, și de aiurilea, putea-o-aș voao să vă [892/2] arăt căci sîngur țitor iaste patemilor gîndul; [8.] ce mult mai vîrtos aceasta a dovedi dentru bărbăția bună celor ce pentru bunătate au murit, lui Eliázar și celor 7 frați și a ai lor maică.

BIBL. 1688:

[1.] Preafilosofesc cuvînt *vrînd a arăta*, de iaste *sîngur stăpînitoriu* patemelor cel *bun credincios* gînd, svătuiere-aș dară voao drept ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie. [2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a cei prea mare bunătăți, zicu, dară, înțelepciunii cuprinde laudă. [3.] De să arată, dară, gîndul a birui celor opritoare patemi ale înțelepciunii, de lăcomiia pîntecelui și de pohtă, [4.] iară și de ale dreptății contenitoare pateme a birui să arată, în ce chip răului nărav și celor ale vitejiei contenitoare patemi: a mîniei și uciderii și durerii. [5.] Cum, dară, poate fi, ară zice neștine, de biruieste *gîndul* patemile, uitarea și neștiința nu *stăpîneste*? De rîs ispitindu-se a zice. [6.] Pentru că nu biruieste *gîndul* patemile sale, ce cele ce sînt *împotriva* dreptății și vitejiei și *întregii firei*; și pre acêstea nu ca doară să le surpe, ce ca nu la iale să să supuie. [7.] De multe părți, dară, și de aiurelea, aș putea voao să arăt că sîngur țitoriu iaste patemilor gîndul; [8.] ce mult mai vîrtos aceasta a dovedi dentru bărbăția celor ce pentru bunătate au murit, a lui Eleazar și a celor 7 frați și maicii lor.

Orientându-se, ca sursă principală pentru traducerea sa, după *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581), autorul anonim (în opinia lui N. A. Ursu, Daniil Andrean Panoneanu, autor al importantei tipărituri *Îndreptarea legii*, Tîrgoviște, 1652) al unei alte versiuni biblice românești din secolul al XVII-lea, cea din Ms. 4389, deși a avut și el la îndemână traducerea manuscrisă a lui Nicolae Milescu, nu reține *Cartea a IV-a a Macabeilor*, probabil din cauza caracterului ei necanonic. Atunci când a purces însă la revizuirea atentă a *Bibliei* de la București, Samuil Micu menține și apocrifa în discuție, așa încît monumentală tipăritură blăjeană de la 1795 conține, alături de celalalte apocrife, și *Cartea a IV-a a Macabeilor*. Marele patriot și harnicul cărturar ardelean își motivează opțiunea prin respectul față de efortul înaintașilor:

Cartea aceasta, carea să zice a lui Iósip, pentru că de Iósip Flávie ar fi scrisă, nici Sfinții Părinți nu o cunosc dumnezeiască, nici în toate bibliile grecești să află, nici în canonul cărților iudovești, nici în bibliile latinești nu iaste, pentru acêea nici într-o această biblie nu am voit de nou a o tălmăci, ci precum să află în bibliia cea vechie românească o am lăsat și numai pentru acêea o am pus aici, că s-au aflat în cea vechie românească, amintrile, loc într-o cărțile Sfintei Scripturi nu poate să aibă.

O motivație de natură culturală și patriotică, mai degrabă laică, găsim și la episcopul de Buzău Filotei care, reproducînd în ediția sa de la 1855, cu ușoare adaptări, textul lui Samuil Micu, adaugă în preambulul cărții în cauză paranteza explicativă „(așadar și noi într-această de acum tipărire am lăsat-o iarăși fără altă tălmăcire, spre aducerea aminte de antica limbă vorbitoare romană)”. Aceasta este ultima oară când micul tratat despre predominanța rațiunii asupra patimilor omenești al lui Pseudo-Josephus Flavius este cuprins într-o ediție biblică românească. Plecîndu-se probabil de la constatarea faptului că prin conținut și formă se depărtează prea mult de media cărților biblice considerate canonice, această „apocrifă” a fost eliminată nu doar din edițiile biblice românești care urmează canonul protestant configurat de Luther (care a exclus toate cărțile apocrife), ci și din cele autorizate de Biserica Ortodoxă, unde au fost păstrate totuși unele cărți „deutero-canonice” sau „bune de citit” precum *Înțelepciunea lui Solomon* sau *Înțelepciunea lui Iisus Sirah*.

Abia în vremea noastră, și anume în cuprinsul amplului său studiu cu caracter monografic *Tratatul „despre rațiunea dominantă”, prima operă filozofică publicată în limba română (1688)* (CÂNDEA: 172-214), reputatul erudit clujean ne oferă o nouă versiune românească (parțială) a textului nostru. În fine, înainte de versiunea pe care o oferim cititorului în volumul de față, datorată lui Adrian Muraru, trebuie să mai menționăm și versiunea tipărită în anul 2005 de regretatul istoric și filolog clasic Gheorghe Ceașescu (1940-2006), cu titlul *4 Macabei*, în tomul al III-lea al seriei *Septuaginta*, coordonată de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, în colaborare cu Ioan-Florin Florescu (Polirom, 2005, p. 631-671; introducerea și notele au fost redactate cu colaborarea lui Ștefan Colceriu).

Despre o bună receptare în cultura românească scrisă a *Cărții a IV-a a Macabeilor* nu putem vorbi. Nu am reușit să găsim nici o referire la scrierea lui Pseudo-Josephus în literatura românească veche, nici măcar în texte precum *Cazania* lui Varlaam, *Floarea darurilor*, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, în *Divanul* lui Dimitrie Cantemir sau la unii cronicari precum Miron Costin, unde citatele sau inseratele biblice abundă.

7. Cît privește acum ediția de față, se cuvine să menționăm că, dat fiind caracterul mai special al acestui text, și structura standard a seriei „Monumenta linguae Dacoromanorum” a trebuit să fie puțin modificată și adaptată. Pe lîngă textul facsimilat al micului tratat, așa cum apare el în *Biblia* de la București (1688), însoțit pe coloana alăturată de transcrierea sa interpretativă, am publicat textul din Ms. 45 (versiunea „Milescu-revizuită”), însoțită, pe coloana a IV-a, de versiunea inedită de lui Adrian Muraru. Pe cititorul eventual nedumerit că nu găsește, ca în tomurile anterioare ale seriei, o versiune corespondentă din Ms. 4389, îl informăm că textul lui Pseudo-Josephus nu este cuprins în această veche versiune românească, deoarece apocrifa noastră lipsește din sursa principală a acestei vechi traduceri, *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581). În anexe am publicat, însă, integral, în transcriere și în

facsimil, singurele două retipăriri ale *Tratatului despre rațiunea dominantă* existente în vechea cultură românească, cea din 1795 a lui Samuil Micu și cea din 1855 a episcopului Filotei. În aceleași anexe am considerat util să reproducem integral și textul corespondent din originalul traducerii, *Septuaginta* de la Frankfurt (1587), așa încât cititorul avizat să poată avea la îndemână piesele principale ale unui „dosar” extrem de interesant.

Urmînd îndeaproape structura textologică a versiunii grecești originare, așa cum apărea ea în SEPT. FRANKF., traducătorii români nu au segmentat textul în versete. Am introdus această segmentare după SEPT. RAHLFS, ediția modernă de referință a *Septuagintei*. Pasajele inexistente în SEPT. FRANKF., de dimensiuni variate, de la o propoziție și pînă la cîteva versete, au fost preluate din ediția Rahlfs a *Septuagintei*, traduse și oferite cititorului în secțiunea de comentarii.

Prof. dr. Eugen MUNTEANU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

1. Generalități

Prin prezentul volum continuăm publicarea seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688* (MLD), inițiată în anul 1986, în cadrul unui proiect științific realizat în colaborare de Universitățile „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și „Albert Ludwig” din Freiburg, Germania. Structura inițială a seriei a fost păstrată. *Nota asupra ediției* conține normele aplicate în transcrierea interpretativă a celor trei texte pe care le edităm împreună (*Biblia* de la 1688, Ms. 45 și Ms. 4389) și va fi tipărită în fiecare dintre volumele seriei MLD. Am păstrat, de asemenea, principiul transcrierii interpretative a textelor chirilice vechi, adoptat de inițiatorii proiectului. Transcrierea în alfabet latin și în grafie actuală a celor trei vechi versiuni biblice pe care le edităm în paralel, *Biblia* de la București (1688), așa-numita versiune „*Milescu revizuită*” (Ms. 45) și așa-numita versiune „*Daniil Panoneanul*” (Ms. 4389), este, așadar, potrivit cerințelor filologiei românești moderne, una de tip interpretativ. Prin transcriere critică interpretativă înțelegem, potrivit principiilor larg acceptate ale paleografiei chirilice românești, echivalarea constantă și sistematică a slovelor chirilice prin corespondentele lor din alfabetul latin. Această operație este departe de a fi mecanică, din cauze multiple, între care cele mai importante sînt următoarele: existența în alfabetul chirilic a unor slove cu valori fonetice diferite, pe de o parte, și a mai multor slove cu valoare fonetică identică, pe de altă parte; inexistența unei codificări ortografice explicite în epoca veche a culturii românești; numeroasele inconsecvențe datorate scriitorilor sau tipografilor etc. Cititorul nespecialist trebuie să știe că diferența între o transcriere filologică științifică și alte tipuri de transcriere este fundamentală. Atitudinea științifică ne obligă la un respect absolut față de autenticitatea lingvistică a textului, ceea ce implică deopotrivă excluderea oricărei modernizări sau actualizări a formei cuvintelor, dar și a oricărei arhaizări artificiale a acesteia. Un factor deloc neglijabil care trebuie luat în calcul constă în opțiunile personale sau în preferințele scriitorilor ori ale tipografilor. Soluțiile pentru care am optat în rezolvarea acestor difi-cultăți sînt indicate detaliat și exemplificate în paragrafele următoare.

Am respectat, în linii mari, normele de transcriere practicate în volumele anterioare ale seriei MLD, pe care le-am sistematizat, adăugîndu-le o serie de noi reguli de

transcriere menite să amelioreze imaginea grafică a unor contexte fonetice și, implicit, să faciliteze o lectură mai fluentă cititorului obișnuit. Înainte de a prezenta în detaliu aceste norme, comune pentru toate cele trei versiuni pe care le edităm, vom menționa particularitățile paleografice principale ale celor două manuscrise, Ms. 45 și Ms. 4389.

Întocmit, după cum se știe, de Dumitru din Cîmpulung pentru mitropolitul Teodosie Rudeanu al Țării Românești, textul Ms. 45, aflat astăzi la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române, este scris pe hîrtie albă de foarte bună calitate, pe două coloane bine delimitate și simetrice. Grafia reflectă semiunciala chirilică curentă în secolul al XVII-lea, cu puține prescurtări dar cu destul de multe slove suprascrise. Scrisul este regulat și simetric, emanînd impresia de eleganță și siguranță. Transparența hîrtiei face ca, adesea, „negativul” scrierii de pe contrapagină să fie vizibil, fără să îngreuneze însă lectura. Cerneala de bază este neagră. Se mai folosește cerneală roșie, la scrierea titlurilor, a numerelor capitolelor și versetelor, precum și a vrahilor și a altor semne convenționale folosite pentru a marca intervenții în text sau alte notițe marginale.

În finalul *Cuvîntului înainte către cititori* din Ms. 45 se oferă anumite indicații de lectură, inclusiv explicații cu privire la unele semne speciale folosite de scriitor. În transcrierea interpretativă a textului, urmînd aceste indicații, am procedat astfel:

a) Punctul (.) sau virgula (,) scrise în textul original cu culoare roșie, care marchează sfîrșitul unui verset, au fost interpretate ca atare și notate cu punct, respectiv virgulă, potrivit „logicii interne” a frazei și normelor actuale de punctuație.

b) Semiparantezele pătrate [], desemnate în prefața menționată cu denumirea lor grecească, *diameson*, au fost reținute ca atare în transcriere, fără nici o mențiune în notele filologice. Aceste semiparanteze încadrează în text unele cuvinte, sintagme sau propoziții care nu se regăsesc în toate izvoadele folosite de traducători și considerate de aceea facultative („și cu acélea poate fi, și fără de acélea poate fi, tot să înțelge vorba”).

c) Parantezele pătrate [] din textul original au fost reținute ca atare în textul transcrierii. Ele încadrează, după cum ni se spune în același *Cuvîntu înainte către cititori*, cuvinte, sintagme sau propoziții care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1653), izvor secundar folosit de revizori.

d) Semnele ˇ ˇ ˇ ˇ (vrahii), marcate cu roșu deasupra unui cuvânt sau a unei sintagme în interiorul textului și repetate pe margine, indică, de regulă, opțiuni de traducere diferite sau variante lexicale, reținute de traducător sau de revizor din izvoarele avute la îndemână. Alteori, același semn marchează o omisiune de traducător sau de copist. În nota filologică am folosit formule adecvate de definire a acestor inserții.

e) Semnele √ sau " scrise cu roșu, inserate de regulă la începutul unui verset, marchează locul de inserție al unei trimiteri biblice. Aceste trimiteri biblice au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, ușor de recunoscut și de completat de către cititorul modern avizat. Când referințele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat în paranteze pătrate titlul referinței respective, așa cum apare el în *Biblia* slavonă de la Ostrog (1581), însoțit, în paranteze, de prescurtarea titlului respectiv din lista titlurilor biblice ale ediției noastre. De asemenea, au fost completate între paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propozițiile în limba slavonă, dându-se și traducerea acestora.

f) O mână desenată marginal cu roșu atenționează asupra unei trimiteri textuale la persoana lui Iisus Hristos. Am menționat explicit acest fapt în secțiunea de note filologice.

Cît privește Ms. 4389, textul biblic este prezentat pe două coloane, cu un scris regulat și relativ curat, în grafia chirilică semicursivă specifică și ea jumătății secolului al XVII-lea. Este folosită o cerneală neagră-cafenie în textul de bază și o cerneală roșie la scrierea titlurilor cărților biblice, a numărului capitolelor, a literei ornamentale cu care începe un capitol, precum și, rareori, la scrierea unor indicații marginale mai speciale. Scriptorul pare să fi fost aceeași persoană cu autorul traducerii sau al unei revizuirii, după cum deducem din numeroasele inscripții marginale, scrise de aceeași mână și redactate în cunoștință de cauză. Ca și în cazul Ms. 45, am transcris integral toate aceste notații marginale, dându-le în note de subsol și descriindu-le într-o manieră cât mai explicită.

La fel ca în cazul Ms. 45, trimiterile biblice marginale din Ms. 4389, marcate în text, de regulă, printr-o linie oblică flancată de două puncte, au fost transcrise ca atare, în forma prescurtată din text, ușor de recunoscut și de completat de cititorul modern avizat. Când referințele biblice au fost date în original în limba slavonă, am completat în paranteze pătrate titlul referinței respective, așa cum apare el în versiunea slavonă de la Ostrog (1581), însoțit, în paranteze, de prescurtarea corespunzătoare din lista titlurilor biblice ale ediției noastre. Au fost de asemenea completate în paranteze pătrate slovele lipsă din sintagmele, expresiile sau propozițiile în limba slavonă, dându-se și traducerea acestora.

2. Notele filologice

Notele cu caracter filologic, pe care le-am tipărit separat, în capitolul *Note filologice și textuale*, potrivit structurii

tradiționale a seriei noastre, au un caracter textual strict, referindu-se, pe lângă transcrierea tuturor inserțiilor marginale menționate mai sus, și la alte aspecte precum: semnalarea greșelilor evidente sau probabile ale scriitorului, corectate în textul transcris; omisiuni, ștersături sau autocorecturi ale scribului; inversări de sintagme sau de secvențe frastive, marcate de regulă în text cu cifre, lecțiuni nesigure sau probabile, grafii neobișnuite sau rare etc.

Aceste inserții marginale reprezintă indicii foarte prețioase despre complexitatea procesului de traducere sau de revizuire în care anonimii noștri predecesori din secolul al XVII-lea se lăsau angrenați. Definirea nuanțată a semnificațiilor și funcțiilor textuale ale acestor glose marginale este o sarcină filologică dificilă, implicând urmărirea atentă a versiunilor de bază, *Septuaginta* de la Frankfurt pentru Ms. 45 și *Biblia* de la Ostrog pentru Ms. 4389, în paralel cu versiunile auxiliare (slavonă, respectiv latinească). Rezolvarea integrală și sistematică a acestei sarcini am amânat-o pentru mai târziu, și anume pentru momentul când vom edita integral și autonom cele două versiuni manuscrise menționate. Deocamdată, pentru a rămâne în cadrele schemei „clasice” a seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia 1688*, așa cum ne-am propus, ne-am mulțumit să le transcriem cu scrupulozitate, încercînd și o scurtă calificare a lor (explicație, corectură, adăugire etc.).

3. Problema lui î/â

Am continuat să scriem cu *î* și *sînt* din rațiuni de consecvență cu ansamblul seriei MLD.

4. Paginația

Ca în volumele anterioare din seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, paginația de referință în editarea *Bibliei* de la București (1688) o respectă pe cea originală. Întrucît paginația chirilică originală este consecventă și nu pune probleme, am preluat-o ca atare, transcriind valorile cifrice ale slovelor chirilice în echivalentele lor „arabe”, numerotînd și coloanele. Cît privește cele două manuscrise, am respectat, de asemenea, paginația originală notată, potrivit tradiției, cu literele chirilice corespunzătoare, renunțînd la paginația mecanică modernă.

5. Problema secvențelor în slavonă

Cuvintele, sintagmele, propozițiile sau frazele în slavonă, prezente în special în notațiile sau glosele marginale din manuscrise, au fost transliterate ca atare (completîndu-se în paranteze pătrate slovele lipsă) și traduse în secțiunea de note filologice.

6. Prescurtările

Prescurtările obișnuite ale scrisului chirilic au fost completate tacit. Se prescurtează, de regulă, substantive, adjective sau

verbe cu mare frecvență în texte. Absența unei slove sau a unui grup de slove este marcată de obicei cu semnul prescurtării (˘), plasat deasupra cuvîntului. Cele mai frecvente prescurtări sînt de următoarele tipuri: $\tilde{\text{бл}}^{\text{вн}}$ = *blagoslovi* (B 1688, 289), $\tilde{\text{сф}}^{\text{нтл}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{дн}}$ = *sfîntului* (B 1688, 307), $\tilde{\text{д}}^{\text{в}}\tilde{\text{д}}$ = *David* (Ms. 45, 499, 857 et *passim*; B 1688, 288 et *passim*), $\tilde{\text{д}}^{\text{в}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{з}}$ = *Dummedzâu* (Ms. 45, *passim*), $\tilde{\text{д}}^{\text{мн}}\tilde{\text{з}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}$ = *Dumnezâu* (B 1688, 310), $\tilde{\text{д}}^{\text{мн}}\tilde{\text{з}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{л}}$ = *Dumnezâul* (B 1688, 297), $\tilde{\text{д}}^{\text{мн}}\tilde{\text{е}}$ = *Doamne* (B 1688, 307), $\tilde{\text{д}}^{\text{х}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{ь}}$ = *Dubul* (B 1688, 317) sau $\tilde{\text{д}}^{\text{х}}\tilde{\text{д}}^{\text{н}}$ = *Dubul* (Ms. 45, 751, 901 et *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}$ = *milă* (Ms. 45, 500, 507, 742, 834 et *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тнв}}$ = *milostiv* (Ms. 45, 505), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тн}}^{\text{в}}$ = *milostiv* (Ms. 45, 511) sau $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тнв}}\tilde{\text{д}}^{\text{н}}$ = *milostivul* (Ms. 45, 511, 517), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{ь}}$ = *miluiesc* (Ms. 45, 507), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{д}}$ = *milui* (Ms. 45, 509, 512 et *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{щ}}\tilde{\text{е}}$ = *miluiște* (Ms. 45, 507, 508, 511 *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{н}}^{\text{и}}\tilde{\text{а}}$ = *milosteniia* (Ms. 512 et *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тнв}}\tilde{\text{н}}^{\text{и}}\tilde{\text{п}}^{\text{и}}$ = *milostivit* (B 1688, 334), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{н}}^{\text{и}}$ = *milostenii* (Ms. 45, 727), $\tilde{\text{і}}\tilde{\text{ер}}^{\text{л}}\tilde{\text{м}}$ = *Ierusalim* (Ms. 45, 728, 731, 832 et *passim*), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{дн}}^{\text{м}}$ = *miluit* (Ms. 45, 733, 734), $\tilde{\text{немл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тнв}}\tilde{\text{н}}$ = *nemilostivi* (Ms. 45, 501), $\tilde{\text{сф}}^{\text{нтл}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{дн}}$ = *sfîntului* (B 1688, 307), $\tilde{\text{до}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{н}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{д}}^{\text{н}}$ = *Domnului* (Ms. 4389 et *passim*), $\tilde{\text{д}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ь}}$ = *David* (Ms. 4389, *passim*), $\tilde{\text{і}}\tilde{\text{п}}\tilde{\text{ра}}^{\text{м}}$ = *împărat* (Ms. 4389, *passim*), $\tilde{\text{пр}}^{\text{о}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{ь}}$ = *proroc* (Ms. 4389, *passim*).

7. Suprascrierile

În cele două manuscrise, slovele suprascrise sînt destul de frecvente. Suprascrierea este marcată inconsecvent prin semnul suprascrierii (titla: ˘); de multe ori, slovele suprascrise nu sînt marcate de titlă. Slove aflate în această poziție pot fi toate consoanele, cu o frecvență relativ mai mare grafemele *л*, *н*, *р*, *с* și *ч*. Foarte frecvent este suprascrisă semivocala *и* în poziție finală, de regulă cu funcție de desinență. În acest scop se folosește un semn special, o scurtă linie orizontală, semicurbă, cu un punct la mijloc (aproximativ: ˘, vezi mai jos, § 21, la slova *і*). Dintre vocale, *о* și *у* apar mai des în poziție suprascrisă: $\tilde{\text{пр}}\tilde{\text{а}}^{\text{л}}$ = *prah* (Ms. 45, 445), $\tilde{\text{пр}}\tilde{\text{ѣ}}^{\text{м}}\tilde{\text{а}}$ = *preajma* (Ms. 45, 446), $\tilde{\text{е}}^{\text{з}}$ = *eu* (Ms. 45, 446), $\tilde{\text{т}}^{\text{н}}\tilde{\text{пр}}\tilde{\text{д}}$ = *întru* (Ms. 45, 447), $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{а}}$ = *vor mînca* (Ms. 45, 499), $\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{ег}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{ри}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{вн}}^{\text{т}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{ел}}\tilde{\text{о}}$ = *dăzlegările cuvîntelor* (Ms. 45, 499), $\tilde{\text{д}}\tilde{\text{з}}^{\text{м}}\tilde{\text{не}}\tilde{\text{з}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}$ = *Dummedzâu* (Ms. 45, 500), $\tilde{\text{н}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{щ}}\tilde{\text{е}}$ = *nădăjduiește* (Ms. 45, 500), $\tilde{\text{пр}}^{\text{о}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{оч}}\tilde{\text{н}}\tilde{\text{ц}}\tilde{\text{ь}}$ = *prorocîță* (Ms. 45, 534), $\tilde{\text{а}}^{\text{з}}\tilde{\text{а}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{з}}\tilde{\text{н}}^{\text{м}}$ = *au audzît* (Ms. 45, 552), $\tilde{\text{а}}^{\text{з}}\tilde{\text{ф}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{д}}^{\text{м}}$ = *au făcut* (Ms. 45, 553), $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{а}}$ = *vor lauda* (Ms. 45, 554), $\tilde{\text{т}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{вн}}^{\text{с}}$ = *Thesvis* (Ms. 45, 727), $\tilde{\text{ар}}\tilde{\text{ар}}\tilde{\text{а}}^{\text{д}}$ = *Ararath* (Ms. 45, 728), $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{а}}^{\text{ч}}\tilde{\text{н}}\tilde{\text{ик}}\tilde{\text{ъ}}$ = *vécinică* (Ms. 45, 728), $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{а}}^{\text{ч}}\tilde{\text{и}}$ = *vécii* (Ms. 45, 735), $\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{а}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{е}}$ = *rînduielei* (Ms. 45, 741), $\tilde{\text{фр}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{с}}\tilde{\text{а}}\tilde{\text{ц}}\tilde{\text{е}}$ = *frîmsêtele* (Ms. 45, 745), $\tilde{\text{с}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{ч}}\tilde{\text{е}}^{\text{м}}$ = *să-i ducem* (Ms. 45, 836), $\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ши}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{р}}$ = *ușilor* (Ms. 45, 838), $\tilde{\text{мес}}\tilde{\text{ал}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{р}}$ = *Mesaloth* (Ms. 45, 845), $\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{д}}$ = *rîndu* (Ms. 45, 845).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în succesiune directă sau separat, la același nivel sau „în trepte”: $\tilde{\text{ни}}^{\text{ч}}\tilde{\text{и}}$ = *nici* (Ms. 45, 445), $\tilde{\text{н}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{щ}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{ь}}$ = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), $\tilde{\text{т}}^{\text{н}}\tilde{\text{фн}}^{\text{с}}\tilde{\text{ер}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{с}}\tilde{\text{ь}}$ = *înfișeră-să* (Ms. 45, 447), $\tilde{\text{до}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{н}}\tilde{\text{д}}^{\text{н}}$ = *Domnul* (Ms. 45, 447), $\tilde{\text{а}}^{\text{з}}\tilde{\text{сн}}^{\text{а}}$ = *audzînd* (Ms. 45, 499), $\tilde{\text{к}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{ь}}^{\text{м}}$ = *cuvînt* (Ms. 45, 499), $\tilde{\text{т}}^{\text{н}}\tilde{\text{тра}}^{\text{н}}$ = *întrați* (Ms. 45, 531), $\tilde{\text{м}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{р}}^{\text{м}}$ = *mort* (Ms. 45, 539), $\tilde{\text{п}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{ь}}^{\text{м}}$ = *pămînt* (Ms. 45, 551), $\tilde{\text{ст}}\tilde{\text{ап}}\tilde{\text{е}}^{\text{е}}$

= *stépenе* (Ms. 45, 554), $\tilde{\text{с}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{т}}^{\text{а}}$ = *sărînd* (Ms. 45, 728), $\tilde{\text{к}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ъ}}^{\text{а}}$ = *curînd* (Ms. 45, 738), $\tilde{\text{ц}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{р}}^{\text{ь}}$ = *țări* (Ms. 45, 836), $\tilde{\text{ж}}\tilde{\text{і}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{л}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{р}}$ = *jidovilor* (Ms. 45, 845), $\tilde{\text{л}}\tilde{\text{еп}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ь}}^{\text{а}}$ = *lepădînd* (Ms. 45, 851) sau, mai rar, chiar în grupuri de cîte trei: $\tilde{\text{к}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{а}}^{\text{м}}$ = *cîntați* (Ms. 45, 447), $\tilde{\text{пр}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{не}}\tilde{\text{к}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ра}}^{\text{н}}\tilde{\text{п}}\tilde{\text{і}}\tilde{\text{а}}^{\text{а}}$ = *pre necurați pierde* (Ms. 45, 499), $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{а}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{а}}^{\text{е}}$ = *vérde* (Ms. 45, 539), $\tilde{\text{д}}^{\text{а}}\tilde{\text{е}}$ = *unde* (Ms. 45, 539), $\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{п}}\tilde{\text{д}}^{\text{а}}\tilde{\text{е}}$ = *răspunde* (Ms. 45, 556), $\tilde{\text{д}}^{\text{а}}\tilde{\text{е}}$ = *unde* (Ms. 45, 740), $\tilde{\text{сф}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{ц}}\tilde{\text{и}}^{\text{а}}\tilde{\text{д}}$ = *sfîntîndu* (Ms. 45, 746), $\tilde{\text{д}}^{\text{а}}\tilde{\text{е}}$ = *unde* (Ms. 45, 841).

Ca soluție tehnică de transcriere, am ales „cobořírea” în rînd a slovelor respective, fără nici o indicație.

În textul tipărit al *Bibliei* de la 1688, slovele suprascrise sînt frecvente, în general la capăt de rînd. Suprascrierea este marcată prin semnul suprascrierii (titla: ˘) consecvent în cazul consoanelor *л*, *н*, *р*, *с*, *д*, *ч*, *ц*, *ш* și al vocalei *о*. În celelalte situații, suprascrierea nu este marcată întotdeauna: $\tilde{\text{д}}\tilde{\text{е}}^{\text{т}}\tilde{\text{т}}\tilde{\text{ъ}}$ = *dentîiu* (B 1688, 289), $\tilde{\text{мл}}^{\text{ь}}\tilde{\text{тнв}}\tilde{\text{н}}^{\text{и}}\tilde{\text{п}}^{\text{и}}$ = *milostivit* (B 1688, 334), $\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{а}}^{\text{м}}$ = *rămași* (B 1688, 292), $\tilde{\text{р}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{в}}\tilde{\text{о}}\tilde{\text{ю}}$ = *războiu* (B 688, 292), $\tilde{\text{н}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{м}}\tilde{\text{ъ}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{д}}^{\text{н}}$ = *numărul* (B 1688, 292) $\tilde{\text{а}}^{\text{л}}$ = *al* (B 1688, 296), $\tilde{\text{на}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{а}}^{\text{н}}$ = *Nathan* (B 1688, 296), $\tilde{\text{т}}\tilde{\text{ь}}\tilde{\text{д}}$ = *tău* (B 1688, 312), $\tilde{\text{дн}}^{\text{н}}\tilde{\text{цн}}$ = *dinți* (B 1688, 314), $\tilde{\text{но}}^{\text{н}}$ = *noi* (B 1688, 316), $\tilde{\text{л}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{а}}^{\text{м}}$ = *luat* (B 1688, 318).

Uneori sînt suprascrise cîte două slove, în același cuvînt: $\tilde{\text{в}}\tilde{\text{е}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{с}}\tilde{\text{р}}^{\text{о}}$ = *Vethsur* (B 1688, 289), $\tilde{\text{пр}}^{\text{о}}\tilde{\text{р}}\tilde{\text{очн}}^{\text{н}}\tilde{\text{д}}\tilde{\text{ь}}$ = *prorocînd* (B 1688, 319).

Și în acest caz am optat pentru transcrierea la rînd a slovelor respective, fără nici o indicație specială.

8. Scrierea cu majusculă

Potrivit regulilor ortografice actuale, teonimele și numele asimilate acestora au fost scrise cu majusculă: *Dumnezеu*, *Domnul*, *Atotputernicul*, *Atotțiutorul* etc. Nu am folosit scrierea cu majusculă a pronumelor teofore, pentru a nu crea dificultăți majore în procesul prelucrării automate a textelor.

9. Numerotarea versetelor

Numărul versetelor a rămas cel din original, care reproduce numerotarea *Septuagintei* de la Frankfurt (1597). Nu sînt greșeli de numerotare, de aceea nu a fost necesară intervenția noastră în textul *Bibliei* de la București (1688). Numerotarea versetelor din manuscrise a fost păstrată ca atare, atunci cînd ea coincide cu aceea din textul-reper reprezentat de *Biblia* de la 1688. Cînd apar diferențe, numărul versetului din manuscrise a fost scris între paranteze drepte, [], iar textul a fost aliniat potrivit versetului corespunzător din textul tipărit la 1688, cu adoptarea numerotării de acolo. Varianta actualizată a traducerii *Septuagintei*, tipărită pe coloana a cincea, urmează întocmai numerotarea versetelor din *Biblia* de la 1688, confruntată cu izvorul grecesc principal, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597). Un caz special este acela al cărților 3 *Macabei* și 4 *Macabei*. Urmînd îndeaproape structura filologică a versiunii grecești originare, așa cum apărea ea în *Septuaginta* de la Frankfurt, traducătorii români nu au

segmentat textul acestor două cărți biblice în versete. Am introdus această segmentare (împreună cu marcarea unor paragrafe), după SEPT. RAHLFS, ediția modernă de referință a *Septuagintei*.

10. Accentul, spiritele

Problema accentului este una importantă și delicată, ignorată complet pînă acum de filologii români, cu consecințe regretabile. Atît în textul tipărit, cît și în manuscrise, accentele sînt notate cu mare frecvență, deși nu în mod consecvent: cel ascuțit (´) pe vocale din interiorul cuvîntului, cel grav (˘) pe vocale finale sau pe cuvinte monosilabice. Am reținut accentuarea, folosind, în mod convențional, un singur accent, cel ascuțit, în următoarele cazuri:

1) atunci cînd accentarea marcată a cuvîntului românesc obișnuit este diferită de cea din româna standard actuală: **ἀκολό** = *acoló* (B 1688, 287, 302, Ms. 45, 448) sau **ἀκωλω** = *acoló* (Ms. 45, 501, 505, 731, 732, 737, 888), **δαβίδ** = *David* (B 1688, 296), **σαδλ** = *Saul* (B 1688, 297), **σολομόν** = *Solomón* (B 1688, 297), **πᾶμπενε** = *tîmpene* (B 1688, 304), **Ἰῦδοβυ** = *Ídovi* (Ms. 45, 455), **πελίττα** = *pielítta* (Ms. 45, 749), **δέκωλλ** = *dencoleá* (Ms. 45, 842), **τάλαζι** = *tálanzi* (Ms. 45, 854), **ἱστορίε** = *istorie* (Ms. 45, 905);

2) întotdeauna la numele proprii, atunci cînd accentul este marcat în textul chirilic original: **ἀδάμ** = *Adám* (B 1688, 287), **καϊνάν** = *Cainán* (B 1688, 287), **δοδανίν** = *Dodanín* (B 1688, 287), **ἐβέρ** = *Evér* (B 1688, 287), **φαλέκ** = *Faléc* (B 1688, 287), **Λιβάνδλ** = *Livánului* (Ms. 45, 454), **Κορέ** = *Coré* (Ms. 45, 459), **Ιορδάνδλ** = *Iordánului* (Ms. 45, 459), **Βίρσάβεε** = *Virsavée* (Ms. 45, 463), **Ἰσαΐα** = *Isaía* (Ms. 45, 529), **Ὀζία** = *Ozía* (Ms. 45, 534), **Μανασσι** = *Manassí* (Ms. 45, 536), **ἰωνάθαν** = *Ionáthan* (Ms. 45, 731), **ναβδχωδωνώσω** = *Navubodonósor* (Ms. 45, 736), **ἐθίωπιε** = *Ethiopiéi* (Ms. 45, 737), **βεθωρω** = *Vethoró* (Ms. 45, 738), **Ἰαρέθ** = *Iaréth* (Ms. 45, 738), **Ἰδύθ** = *Iudít* (Ms. 45, 744), **Διμιτρίε** = *Dimitríe* (Ms. 45, 847), **Ἰόππα** = *Ióppa* (Ms. 45, 850), **Λισία** = *Lisía* (Ms. 45, 878), **Νικάνω** = *Nicánor* (Ms. 45, 880);

3) la cuvintele neologice, în raport cu norma epocii (grecisme, slavonisme, latinisme, ebraisme): **ἀλιμόθ** = *alimóth* (B 1688, 298), **ἀμασενήθ** = *amasseníth* (B 1688, 298), **ἰεσεφίμ** = *iesefím* (B 1688, 305), **ζακχό** = *zakhó* (B 1688, 307), **χιερέθι** = *hieréthi* (B 1688, 300), **φελέθι** = *feléthi* (B 1688, 300), **ζακχίλορ** = *zakhílor* (B 1688, 306), **χοταρέθ** = *hotaréth* (B 1688, 310), **φασέκ** = *faséc* (B 1688, 328), **μασάνα** = *masána* (B 1688, 332), **ἐλεφάντ** = *elefánt* (B 1688, 314), **νᾶσίλιε** = *násílie* (Ms. 45, 863), **τίρα** = *tíran* (Ms. 45, 869), **πέδικοςτί** = *pendicostí* (Ms. 45, 876), **πρῶφε** = *trúfe* (Ms. 45, 885). În rarele situații în care astfel de cuvinte nu sînt accentuate în textul tipărit, au fost transcrise ca atare: **σοφερ** = *sofer* (B 1688, 298);

4) atunci cînd diferențiază forme flexionare omografe de prezent, respectiv perfect simplu sau viitor la verb, ori între forme verbale și alte părți de vorbire: **ἀδωνί** = *aduná* (B 1688, 298), **σρπ** = *surpá* (B 1688, 301), **προϋία** =

preoíia (B 1688, 303), **πδβρρς** = *turburá-sá* (Ms. 45, 445), **ἀδκ** = *adíncá* (Ms. 45, 446), **ςβδκρρ** = *sá bucurá* (Ms. 45, 449), **ςρδτ** = *sárutá* (Ms. 45, 503), **ςδρπ** = *surpá* (Ms. 45, 512), **πρρρ** = *împregiúră* (Ms. 45, 517), **ρςτ** = *gustá* (Ms. 45, 519), **ςκδτδρρ** = *scuturá* (Ms. 45, 537), **στριγ** = *strigá* (Ms. 45, 539), **ςαδς** = *sá audzi* (Ms. 45, 539), **ρδκ** = *rădicá* (Ms. 45, 831), **ππ** = *întîmpiná* (Ms. 45, 850), **μκ** = *mișcá* (Ms. 45, 887), **ςμδτ** = *sá mutá* (Ms. 45, 894).

Tradiția ortografică chirilică românească a reținut folosirea spiritelor (´ și ˘), grafeme cu valoare fonetic-distinctivă în scrierea grecească dar fără valoare fonetică în chirilica popoarelor slave, ca și în cea românească. În *Biblia* de la București (1688) este marcat numai spiritul lin (´) pe vocale inițiale, singur sau însoțit de accentul ascuțit (´´), acolo unde este cazul: **ἄδ** = *au* (B 1688, 287), **ἄδρδ** = *auru* (B 1688, 306), **ἐλ** = *el* (B 1688, 305), **οὔνελε** = *unétele* (B 1688, 306).

Întrucît sînt păstrate în virtutea tradiției și nu au nici o funcție fonologică, spiritele au fost ignorate în procesul de transcriere.

11. Inconsecvențe grafice

Am păstrat inconsecvențele grafice de tipul **ἀβιγέα** = *Avighéa*/ **ἀβιγέα** = *Avighéia* (ambele în B 1688, 288, coloana a doua).

12. Scriptio continua și folosirea cratimei

Prezentă mai ales în Ms. 45 și mai puțin în Ms. 4389 și *Biblia* de la 1688, ne-separarea cuvintelor (*scriptio continua*), obișnuită în scrierea medievală și chiar în unele incunabule din perioada Renașterii, nu pune în general probleme de transcriere. Potrivit obiceiurilor larg răspîndite la scriitorii din secolele al XVI-lea – al XVII-lea, marcarea granițelor dintre cuvinte este arbitrară, cuvintele mai scurte, inclusiv formele atone ale pronumelor personale sau auxiliarele verbale la formele compuse, fiind scrise „legat” de celelalte. În toate cazurile, am aplicat regulile ortografiei românești actuale, folosind cratima ori de cîte ori a fost cazul: **ςικκνδς** = *dzicîndu-sá* (Ms. 45, 791), **ςαδζιδίτ** = *s-au zídít* (Ms. 45, 792), **ἄδδατοῦοπρεά** = *au datu-o pre ea* (Ms. 45, 792), **πομενίβα** = *pomeni-va* (Ms. 45, 793), **ἴτδάρχετε** = *întoarce-te* (B 1688, 298), **γρησίταμ** = *greșit-am* (B 1688, 312). Cuvintele compuse de tipul verbului *binecuvînta* (**ςᾶλβίνε κδβινίτκζε** = *sá-l binecuvîntéze*, în B 1688, 300) ori al substantivelor *fărădelege* (**φρρ δέ λβζε** = *fărădelege*, B 1688, 317) sau *untdelemn* (**οὔνιτ δε λέμινδθι** = *untdelemnului*, în B 1688, 306) au fost transcrise după regulile actuale. Dar, în situațiile în care sudura elementelor componente nu s-a finalizat, am transcris despărțit: **οὔνιτδά δε λέμινδά** = *untul de lemnul* (B 1688, 309).

13. Consoane geminate

În general, consoanele geminate apar în tipăritura de la 1688 mai cu seamă în redarea, după textul *Septuagintei*, a

numelor proprii ori a unor xenisme (ebraisme menținute ca atare în traducerea grecească). Pentru a indica opțiunea „etimologizantă” a scriitorului, am păstrat în transcriere, în aceste cazuri, grafia din original: *ἀμαλλίθι* = *Amallíthi* (B 1688, 304), *ἀμασσηνίθ* = *amasseníth* (B 1688, 298), *ματθάνια* = *Matthánia* (B 1688, 298), *μελλίθι* = *Mellíthi* (B 1688, 298), *ἰσσαχάρ* = *Issabár* (B 1688, 305), *χέτιελ* = *hetteilor* (B 1688, 309).

14. Punctuația

Pentru facilitarea unei lecturi corecte, am întrebuițat semnele de punctuație curente (, . : ; ? ! –), în conformitate cu regulile punctuației actuale. Folosirea acestor semne de punctuație urmează „logica internă” a discursului original, așa cum se configurează aceasta în originalul grecesc primar, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597), confruntat cu textul critic modern din ediția Rahlfs a *Septuagintei*. Cazuri mai speciale:

- linia de pauză (–) a fost folosită pentru a marca absența unui verb copulativ subînțeles în originalul grecesc;
- ghilimelele („”, «» și ‘ ’), inexistente în original, au fost folosite potrivit regulilor actuale de marcarea vorbirii directe și a vorbirii indirecte libere. Ordinea citatului în citat a fost următoarea: *Și grăi Domnul către Gád, cel ce vedea, lui Davíd, zicând: „Pasă și grăiește către Davíd zicând: «Așa zice Domnul: ‘Trei eu voi rădica preste tine. Alége ție una dentru iale și-ți voi face ție’»*” (B 1688, 302).
- parantezele rotunde () au fost menținute ca atare în transcrierea *Bibliei* de la 1688. Ele încadrează, ca și în Ms. 45, cuvinte, sintagme sau propoziții care se află doar în *Septuaginta* de la Londra (1597).

15. Alineatele

În *Biblia* de la București (1688) nu se folosesc alineate. Cu excepția titlurilor cărților și ale capitolelor, scrise centrat, pe rând nou, versetele, numerotate marginal, sînt scrise în continuare. Începutul versetului este marcat prin majusculă, iar finalul prin punct. Între versete este lăsat, consecvent, un blank tipografic suficient de mare încît să permită identificarea versetelor. Am optat, la fel ca în volumele anterioare ale seriei, pentru alinierea de la capăt de rând a versetelor *Bibliei* de la 1688, cu numerotarea din original, păstrată ca reper și pentru cele două vechi variante de traducere rămase în manuscris. Observăm, încă o dată, că, în mod firesc, între Ms. 45 și *Biblia* de la 1688 sînt puține diferențe în numerotarea versetelor, în vreme ce, în cazul Ms. 4389, diferențele, numeroase, sînt date de respectarea, de către traducător, a organizării versetelor din *Biblia* de la Ostrog (1581), de care s-a slujit și sub acest aspect.

16. Greșelile de copist sau de tipar

Greșelile tipografice ori cele de transcriere ale scriitorilor din Ms. 45 și Ms. 4389 au fost corectate în textul transcris, specificîndu-se acest lucru în notele filologice finale.

17. Versiunea modernă

Versiunea modernă originală a textului biblic (coloana a V-a în schema redacțională a seriei/ coloana a IV-a în volumul de față) a fost concepută de inițiatori ca un instrument auxiliar pentru înțelegerea vechilor versiuni românești editate. Autorii traducerii cărții *4 Macabei* au fost rugați să ia ca bază *Biblia* de la 1688 și Ms. 45 în comparație cu originalul lor, *Septuaginta* de la Frankfurt (1597). Textul traducerii noastre este redactat în limba română literară actuală, în limitele stilului biblic tradițional, adică fără inovații terminologice neologice, dar cu renunțarea la arhaisme anacronice.

18. Comentariile

La fel ca versiunea modernă, *Comentariile* sînt destinate unei mai bune înțelegeri a textelor biblice românești, se adresează cititorului român instruit și vizează mai ales:

- aspecte traductologice impuse de compararea textelor românești primare (B 1688, Ms. 45, Ms. 4389) cu originalele cunoscute; s-a urmărit evidențierea eventualelor greșeli de traducere sau a pasajelor neclare (*loca obscura*);
- aspecte traductologice impuse de compararea celor trei texte de bază (B 1688, Ms. 45, Ms. 4389) între ele și cu principalele versiuni românești succesive (în cazul cărții *4 Macabei*: MICU, FILOTEI, CÂNDEA și SEPT. NEC) s-a urmărit evidențierea eventualelor greșeli de traducere, a unor opțiuni aberante, a orientării spre izvoare diferite, a unor evoluții semantice interesante;
- succinte informații și explicații cu caracter enciclopedic, cu privire la *realia biblica* (rituri, instituții, veșminte, unelte, plante, animale, tehnică civilă și militară etc.);
- succinte explicații ale unor concepte sau cuvinte rare din textele de bază, nemaîntelese de cititorul de astăzi;
- referințe la literatura antică, orientală sau clasică, precum și la literatura patristică;
- explicații privitoare la onomastica biblică (antroponimie, teonimie, toponimie, hidronimie etc.).

19. Indicele de cuvinte și forme

Indicele de cuvinte și forme al volumului cuprinde toate elementele lexicale care apar în textul tipărit la 1688 al cărții *4 Macabei*, împreună cu formele pe care acestea le au în context. Întrucît onomastica biblică specială (numele proprii) va face obiectul unui indice general final al ediției noastre, au fost incluse în *Indice*, dintre numele proprii, doar teonimele.

Potrivit structurii practicate și în volumele anterioare ale seriei, fiecare intrare cuprinde, în primul paragraf: forma-titlu a cuvîntului, precizarea primei atestări, descrierea morfologică, echivalarea în limbile germană și franceză a sensului sau a sensurilor pe care le are cuvîntul în contextul biblic, numărul de ocurențe în această carte biblică. Următoarele paragrafe conțin formele cuvîntului, organizate după criteriul alfabetic, urmate de analiza morfologică și de ocurențele fiecărei forme, în ordinea apariției, precizîndu-se

capitolul și versetul (exemplu: 13, 9). În partea finală a fiecărei intrări am semnalat formele care fac parte din îmbinări stabile (locuțiuni, expresii), notînd cu asterisc fiecare utilizare de acest tip (exemplu: 8, 27*; 13, 12*; 15, 28*; etc.).

Pentru stabilirea formei-titlu, a fost luată ca reper forma literară actuală a cuvîntului, după *Dicționarul limbii române*, redactat sub egida Academiei Române. Aceasta subsumează toate variantele grafice și fonetice ale lexemului: ex. **drept** – *derept*, **fier** – hier, **spăimîntă** – *șpămînta* etc. Accentuarea s-a făcut conform normelor literare actuale, rămîinînd marcat accentul și pe formele care prezintă o accentuare diferită de cea actuală. Acolo unde accentul nu a putut fi stabilit, forma-titlu a fost lăsată neaccentuată. Nu am dublat accentul pe litera *ê*, care, prin convenția stabilită în ediția noastră, redă întotdeauna un *e* deschis accentuat.

La precizarea primei atestări, ne-am raportat la *Dicționarul limbii române* al Academiei Române, seria veche și seria nouă, comparat cu *Micul dicționar academic* (MDA), volumele I-IV, București, 2001-2003 și cu ediția a treia a dicționarului bilingv al lui H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, volumele I-III, Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005, verificînd exactitatea formelor și surselor și indicînd, ori de cîte ori a fost cazul, atestarea cuvintelor prin antroponime sau toponime corespunzătoare, inclusiv derivate: ex. **cuptór** : (1501 SUCIU / în top. *Kuptor*); **cureá** : (1533 DRHB / în top. *Curălușa*); **de²** (prep.) : (1504 DLRV/ în top. *Vai-de-ei*); **feciór** : (c. 1348 DLRV/ în antr. Marco *Fecior*). În cazul surselor care nu au indici de cuvinte și forme (nume comune și proprii), s-a indicat pagina: **ferici** : (1563 CORESI, PRAXIU 324), **filosofie** : (1563 CORESI, PRAXIU 460). Alfabetizarea cuvintelor-titlu prefixate s-a făcut după principiul *Dicționarului limbii române*, precizându-se însă atestarea formei specifice textului *Bibliei* de la 1688: ex. **împliní** : (**pliní** : 1642 CAZ. GOV. 376) : v. IV : „erfüllen” : „achever” : (1x). Au fost, de asemenea, utilizate edițiile: *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române* [c. 1650]. Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, București, Editura Academiei Române, 2008; *Psaltirea Hurmuzachi*, vol. I-II. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Șenchi, Editura Academiei Române, București, 2005, precum și alte lucrări filologice și volume de documente recent tipărite. În acest sens, bibliografia a fost actualizată, eliminându-se unele ediții vechi, modificându-se, unde situația a impus-o, și siglele. Pentru stabilirea perioadei de atestare a unor texte din secolul al XVI-lea ne-am raportat la monografia *Originile scrisului în limba română*, Ion Gheție, Al. Mareș (autori), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.

În privința numelor de popoare, comunități etnice sau triburi biblice, am optat pentru considerarea acestora ca nume comune și am stabilit forma-titlu în funcție de izvoarele lexicografice utilizate sau, acolo unde a fost cazul, de *Biblia* ortodoxă sinodală contemporană, ca reper pentru formele aflate în uzul literar actual ale respectivelor etnonime.

Pentru stabilirea și echivalarea sensurilor cuvîntului în limbile germană și franceză am făcut apel la mai multe variante de traducere ale *Bibliei* în limbile germană și franceză. Sensurile sau formele speciale, nelexicalizate în cele două limbi, au fost echivalate prin scurte definiții: ex. **puitór** : (1683 1686 Ms. 45) : adj. : „der gesetzt werden soll” : „qui doit être mis” : (1x) sau **binevestí** : (sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „verkünden” : „annoncer une bonne nouvelle” : (1x). În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri în text, acestea au fost echivalate și diferențiate prin numerotare: **cuvînt** : (sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „1. Wort, 2. Gesetz” : „1. mot, parole, 2. loi” : (16x).

Avînd în vedere faptul că textul biblic de la 1688 prezintă, în chip firesc, variante și forme vechi sau rare, au fost făcute corelațiile lexicografice necesare pentru majoritatea formelor diferite ale cuvintelor-titlu (variante lexicale și fonetice, forme paradigmatiche neregulate etc.).

Nu au fost stabilite intrări de sine stătătoare pentru instrumentele gramaticale, pe care le-am considerat împreună cu forma paradigmatică din care fac parte (este cazul conjuncției *să*, ca marcă a modului conjunctiv, al articolului, al pronumelui reflexiv, ca marcă a diatezei reflexive, al verbelor auxiliare). O excepție o constituie articolul hotărît masculin *lui*, care a fost tratat separat, cu atît mai mult cu cît el însoțește de foarte multe ori, în textele publicate aici, nume proprii, care nu sînt cuprinse în indicele nostru.

O formă primară a indicelui a fost realizată semiautomat, ca și în cazul volumului al VII-lea al seriei *Monumenta linguae Dacoromanorum*, cu ajutorul unui program de adnotare și a unei interfețe de verificare/ validare a corectitudinii analizelor, realizate de Vlad Sebastian Patraș, colaborator al Centrului de Studii Biblico-Filologice „Monumenta linguae Dacoromanorum”.

Indicele cărții 4 Macabei a fost definitivat, în varianta Word, de Mădălina Ungureanu, Maria Moruz și Ana-Maria Gînsac, cu colaborarea prof. univ. Mircea Ciobotaru; consultanți științifici pentru indice: prof. univ. Eugen Munteanu, cercetător principal I Gabriela Haja și prof. univ. Elsa Lüder-Miron, pentru revizia echivalărilor lexemelor în limbile germană și franceză.

20. Prezentarea textelor și structura ediției

Potrivit proiectului inițial al seriei, continuăm să prezentăm textele editate pe coloane, după cum urmează:

- a) coloana I: textul chirilic original al *Bibliei* de la 1688, în facsimil;
- b) coloana a II-a: transcrierea interpretativă a textului *Bibliei* de la 1688;
- c) coloana a III-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Milescu revizuită” (Ms. 45);
- d) coloana a IV-a: transcrierea interpretativă a textului versiunii „Daniil-Andreas Panoneanul” (Ms. 4389);
- e) coloana a V-a: versiunea modernă realizată de autorii ediției (*vide supra*, § 17).

Dat fiind faptul că Ms. 4389 nu conține cărțile 3 *Macabei* și 4 *Macabei*, coloana a IV-a a volumelor corespunzătoare

celor două cărți biblice conține versiunea modernă. În Anexă, volumul de față cuprinde transcrierea versiunilor cărții 4 *Macabei* din *Biblia* lui Samuil Micu de la Blaj, din 1795 (MICU) și *Biblia* lui Filotei de la Buzău, din 1856 (FILOTEI).

21. Inventarul grafemelor și valorile lor fonetice

Setul de litere folosit la tipărirea *Bibliei* de la București (1688) este cel întrebunțat în genere în tipăriturile muntenești din epocă. Este o scriere chirilică de tipar clară, lizibilă, regulată, relativ mărunță. Majusculele obișnuite au înălțimea de 3 mm, iar minusculele de 1,7 mm. Titlurile interioare sînt tipărite cu majuscule normale, iar colofonul cu minuscule cu dimensiunea de 3 mm. Oglinda paginii este de 300 x 180 mm, iar textul este cules pe două coloane, fiecare coloană avînd dimensiunile 300 x 85 mm. Primul cuvînt din fiecare capitol începe cu o literă majusculă ornamentală, înscrisă într-o casetă cu dimensiunile 25 x 14 mm.

Alfabetul chirilic folosit în toate cele trei texte pe care le edităm în paralel este cel obișnuit, așa cum a fost el folosit în tipăriturile și manuscrisele românești din a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Valorile fonetice ale grafemelor sînt relativ stabile, cu particularitățile care vor fi specificate în continuare.

Inventarul grafematic al textelor de față este format din următoarele slove: **А/а, Б/б, В/в, Г/г, Д/д, Е/е, Ж/ж, З/з, И/и, І/і, Ї/ї, К/к, Л/л, М/м, Н/н, О/о, П/п, Р/р, С/с, Т/т, У/у, Ф/ф, Х/х, Ц/ц, Ч/ч, Ш/ш, Щ/щ, Ъ/ъ, Ь/ь, Ы/ы, Ъ/ѣ, Ж/ж, Ю/ю, ІІ/іі, Ѡ/ѡ, ІІІ/ііі, Ѣ/ѣ, Ѥ/ѥ, Ѧ/ѧ, Ѩ/ѩ, Ѫ/ѫ, Ѭ/ѭ, Ѯ/ѯ, Ѱ/ѱ, Ѳ/ѳ, Ѵ/ѵ, Ѷ/ѷ.**

Reluăm mai jos aceste slove și le prezentăm monografic, împreună cu valorile lor fonetice contextuale, redată în ortografia românească actuală și potrivit opțiunilor ediției noastre:

А/а (az)

Notează în mod exclusiv vocala *a*, în orice poziție: **АДАМЪ** = *Adám* (B 1688, 287), **АДАМЪ** = *aduná* (B 1688, 298), **АИМПЕРАТОРЪ** = *împăratul* (Ms. 45, 283), **АЧЕЛА** = *acela* (Ms. 45, 512), **ДАРОУ** = *daruri* (Ms. 45, 513), **КРАМЪ** = *curat* (Ms. 45, 530), **ВАБАТЕ** = *va abate* (Ms. 45, 536), **АЛЪКЪ** = *a lâcnii* (Ms. 45, 555), **ФАЧЕ** = *faceți* (Ms. 45, 556), **СЪКЕМА** = *să chema* (Ms. 45, 833), **ПАЧЕ** = *pace* (Ms. 45, 859), **АРМЕЛЪ** = *armelor* (Ms. 45, 871).

Б/б (buche)

Notează în mod exclusiv consoana *b*, în orice poziție: **БУКЪ** = *bucurie* (B 1688, 297), **БЪРЪБАТЪ** = *bărbat* (B 1688, 298), **РОБЪЛЪ** = *robului* (B 1688, 299), **БЪТРЪ** = *bătrîn* (Ms. 45, 282), **ТЪРЪБЪ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **БЪНЪ** = *bună* (Ms. 45, 499), **СЪБЪКЪ** = *să bucură* (Ms. 45, 449), **БЪНЕ** = *bine* (Ms. 45, 500), **ЛЪБЪ** = *limbă* (Ms. 45, 502), **АБАТЪ** = *abată-să* (Ms. 45, 504), **БЪБАМЪ** = *bărbat* (Ms. 45, 506), **БАГЪ** = *bagă* (Ms. 45, 530), **АБА** = *a bea* (Ms. 45, 543), **БАЛА** = *bălaurul* (Ms. 45, 545), **ЗЪБАЛЪ** = *zăbală*

(Ms. 45, 553), **БИ** = *biruință* (Ms. 45, 831), **ЛЪБИ** = *limbi* (Ms. 45, 831), **ПОДОБА** = *podoaba* (Ms. 45, 832), **ОБЪ** = *obrăzuit* (Ms. 45, 833).

В/в (vede)

Notează în mod exclusiv consoana *v*, în orice poziție: **ВАЛА** = *Vála* (B 1688, 288), **АВЕНІ** = *au venit* (B 1688, 288), **КЪВЪНЪ** = *cuvîntul* (B 1688, 299), **ІВА** = *Ioán* (B 1688, 296), **ЛІВАНЪ** = *Livánului* (Ms. 45, 454), **ЖІДОВЪ** = *jídovi* (Ms. 45, 455), **ВІСАВЕЕ** = *Virsavée* (Ms. 45, 463), **ЛЕВАЧИНЕВА** = *lega-va cineva* (Ms. 45, 502), **ВІНЪ** = *vino* (Ms. 45, 503), **ВЪЦЪ** = *învațatura* (Ms. 45, 511), **ПОТРИВА** = *potriva* (Ms. 45, 511), **ВЪЦЪ** = *învețu-te* (Ms. 45, 513), **ВОРЪВИ** = *voroviți* (Ms. 45, 514), **КЪВЪНЪ** = *cuvîntului* (Ms. 45, 516), **ВІЕ** = *vie* (Ms. 45, 545), **ВРЪМА** = *vrêmea* (Ms. 45, 553), **ПЪНЕВЪ** = *pune-voi* (Ms. 45, 558), **ВОВА** = *voia* (Ms. 45, 570), **ЖІДЪ** = *jídov* (Ms. 45, 833), **СЪРЪ** = *scîrnăvia* (Ms. 45, 841), **ВВЕ** = *voie* (Ms. 45, 841), **ИВА** = *izvodul* (Ms. 45, 852).

Г/г (glagoli)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează consoana *g*, atunci cînd este urmată de o consoană sau de o vocală nepalatală: **ГРЕШІТАМЪ** = *greșit-am* (B 1688, 312), **ПОГОРЪ** = *pogorî* (B 1688, 318), **ТОІАГЪ** = *toiag* (B 1688, 296), **ААЛЕРГА** = *a alerga* (Ms. 45, 283), **САПОГОРЪ** = *s-au pogorît* (Ms. 45, 283), **ВОРЪ** = *vor ruga* (Ms. 45, 499), **ГРЪЩЕ** = *grăiște* (Ms. 45, 500), **СЪБЛАГОСЛОВЪ** = *să blagoslovăsc* (Ms. 45, 501), **ЧІГЪ** = *cîngătoarea* (Ms. 4389, 723), **СТРИГАРЪ** = *strigarea* (Ms. 4389, 724/2), **ГРЪ** = *grăit* (Ms. 4389, 725), **ГРЪ** = *groapă* (Ms. 4389, 728).

2. Notează consoanele palatale corespunzătoare grafemelor actuale *ghe* și *ghi*, atunci cînd este urmată de *е*, *и*, *і*, *ї*, *у*, *ѣ*, *ю*, *ѡ*, *іі* sau *к*. Exemple: **АВЪ** = *au jungbiat* (B 1688, 327, 328), **ГІЕРГЕСЕ** = *Ghiergheseu* (B 1688, 287), **ЕГІПЕТЪ** = *Eghiptului* (B 1688, 297), **ЕГІПЕТЪ** = *eghiptean* (B 1688, 288), **УГІ** = *ungbiuri* (B 1688, 314), **АВЪ** = *au jungbiat* (Ms. 45, 283), **СЪ** = *sînghea* (Ms. 45, 461), **УГІ** = *ungbiu* (Ms. 45, 503), **ПРИВЕГІ** = *priveghind* (Ms. 45, 504), **ГІ** = *ghindei* (Ms. 45, 531), **СЪ** = *să să jungbe* (Ms. 45, 539), **НЕГІ** = *neghița* (Ms. 45, 547), **РАГІ** = *Raghis* (Ms. 45, 729), **ГІ** = *ghiocile* (Ms. 45, 734), **ГЕСЕ** = *Ghesem* (Ms. 45, 737), **ГЕ** = *gherghesii* (Ms. 45, 740), **ПРИВЕГІ** = *priveghea* (Ms. 45, 853), **ГІ** = *Gorghia* (Ms. 45, 877), **ЕГІПЕТЪ** = *Eghiptului* (Ms. 4389, 726), **ЖІ** = *jungheri* (Ms. 4389, 727).

Д/д (dobro)

Notează în mod exclusiv consoana *d*, în orice poziție: **ДАВІДЪ** = *David* (B 1688, 296), **ДАМЪ** = *Dumnezeu* (B 1688, 310), **ДОДАНИНЪ** = *Dodanin* (B 1688, 287), **ФІДЪ** = *Fúd* (B 1688, 287); **ДАМЪ** = *Domnul* (Ms. 45, 283), **СІКІ** = *dăcîndu* (Ms. 45, 285), **НАДЪ** = *nădăduiesc* (Ms. 45, 446), **ДА** = *adîncă* (Ms. 45, 446),

З/з (zemele)

Această slovă notează în mod exclusiv consoana *z* în orice poziție: **зѣлеле** = *zilele* (B 1688, 287), **ѣзѣва** = *Azúva* (B 1688, 288), **ѣвразели** = *obrazeli* (B 1688, 296), **вѣпъзи** = *vei păzi* (Ms. 45, 284), **пѣза** = *paža* (Ms. 45, 284), **сѣзиди** = *s-au zidit* (Ms. 45, 287), **шезѣт** = *șezut* (Ms. 45, 445), **вѣсловозѣ** = *va slobozi* (Ms. 45, 550), **мѣзънѣпте** = *miazănoapte* (Ms. 45, 562), **иъвѣдѣре** = *izbîndire* (Ms. 45, 573), **зѣма** = *zama* (Ms. 45, 571), **празниче** = *praznice* (Ms. 45, 728), **сѣпъзѣкъ** = *să păzesc* (Ms. 45, 729), **ѣдръзѣще** = *îndrăzăște* (Ms. 45, 732), **спѣза** = *spruza* (Ms. 45, 732), **ѣдрило** = *Ezdrilom* (Ms. 45, 736), **вѣзѣ** = *văzu* (Ms. 45, 739), **зѣлѣ** = *zalog* (Ms. 45, 831), **пъзѣ** = *prăzile* (Ms. 45, 832), **сѣлѣпъзѣкъ** = *să le păzască* (Ms. 45, 862), **зѣчѣ** = *zacea* (Ms. 45, 863).

И/и (ije)

Această slovă are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i*, în orice poziție: **ѣнимъ** = *inimă* (B 1688, 307), **ѣнимиле** = *inimile* (B 1688, 306), **зѣлеле** = *zilele* (B 1688, 287), **ши** = *și* (B 1688, 287), **иъвѣще** = *izbăvește* (Ms. 45, 283), **къви** = *cuvinte* (Ms. 45, 499), **ѣнима** = *inima* (Ms. 45, 499), **причѣпера** = *pricêperea* (Ms. 45, 499), **прѣчилѣ** = *pruncilor* (Ms. 45, 499), **къръри** = *cărările* (Ms. 45, 500), **чѣрюри** = *ceriurile* (Ms. 45, 500), **чи** = *cinstêște-o* (Ms. 45, 501), **чиневѣ** = *cineva* (Ms. 45, 502), **ѣнимѣ** = *inimile* (Ms. 45, 503), **лъцима** = *lățimea* (Ms. 45, 503), **лѣкрѣрил** = *lucrurile* (Ms. 45, 504), **вѣфолѣси** = *vor folosi* (Ms. 45, 504), **фъръми** = *fără minte* (Ms. 45, 507), **ндѣми** = *nu minte* (Ms. 45, 507), **вѣне** = *bine* (Ms. 45, 509), **фѣричи** = *fericiți* (Ms. 45, 511), **нѣкъѣры** = *năcăuri* (Ms. 45, 513), **нѣмѣрил** = *neaturile* (Ms. 45, 727), **дѣтрѣдѣне** = *dentru mine* (Ms. 45, 729), **сѣсе** = *dzise* (Ms. 45, 729), **копѣле** = *copile* (Ms. 45, 729), **тигѣри** = *Tigris* (Ms. 45, 731), **пъри** = *părinți* (Ms. 45, 733), **сѣи** = *sfinți* (Ms. 45, 733), **сѣсе** = *dzise* (Ms. 45, 733), **пѣвѣтѣпѣри** = *pre vestitorii* (Ms. 45, 737), **ѣѣкоперѣ** = *au acoperit* (Ms. 45, 739), **фѣи** = *fiii* (Ms. 45, 740), **пъри** = *părinților* (Ms. 4389, 733), **пѣни** = *porniți* (Ms. 4389, 733), **фъръдѣлѣѣѣри** = *fărădeleginirea* (Ms. 4389, 733), **вѣѣри** = *voștri* (Ms. 4389, 735).

2. Notează semivocala *i* la final de silabă: **мѣнка** = *maica* (B 1688, 309) și pe *i* asilabic: **къчи** = *căci* (B 1688, 289), **лѣи** = *lui* (B 1688, 315), **тѣѣи** = *toți* (B 1688, 309), **кѣи** = *coți* (Ms. 45, 363), **нѣи** = *nici* (Ms. 45, 445), **кътѣи** = *cântați* (Ms. 45, 447).

3. Prevăzută cu semnul scurtimii (˘), marchează, nesistematic, semivocala *i*, în poziție finală, după vocală: **дѣмѣлѣдѣи** = *Domnului* (B 1688, 288), **лѣи** = *lui* (B 1688, 287), **сѣпѣтѣлѣдѣи** = *sfințului* (B 1688, 309) **вѣвѣлѣлѣдѣи** = *Văvilonului* (Ms. 4389, 735).

Am renunțat la notarea în transcriere a alternanței consoană dură/ consoană moale, la sfârșitul unor cuvinte, în grafii ca **хѣрѣдѣи**, transcris *beruvimi* (Ms. 45, 363). Considerăm că avem de a face în acest caz cu o simplă alternanță grafică, fără funcție distinctivă, rezultat aleatoriu

al dorinței de economie a spațiului din partea scriitorului. Exemple: **сѣрафи** = *serafimi* (Ms. 45, 533), **ѣръ** = *iarăși* (Ms. 45, 535, 728), **ндѣмѣрѣпѣдѣ** = *nu-mi vor răspunde* (Ms. 45, 556), **слѣгѣѣѣи** = *slugă-mi ești* (Ms. 45, 559), **ѣѣдѣчѣ** = *imi aduceam* (Ms. 45, 728), **ѣрѣтѣ** = *arată-mi* (Ms. 45, 731), **ѣлѣ** = *aleși* (Ms. 45, 733), **сѣдѣмѣ** = *să-mi dea mie* (Ms. 45, 733), **ши** = *și-mi va fi* (Ms. 45, 747), **ѣчѣлѣ** = *același* (Ms. 45, 886), **тѣръдѣ** = *trăgându-și* (Ms. 45, 888).

И/и

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, de obicei în poziție inițială, cu preponderență în numele proprii și în cuvinte neologice, vocala *i*: **ѣла** = *Îla* (B 1688, 288), **ѣзмайлѣ** = *Izmail* (B 1688, 287), **ѣсраилѣ** = *Israel* (B 1688, 309); notează, de asemenea, în aceeași poziție, și semivocala *i*: **ѣрѣдѣ** = *Iarêd* (B 1688, 287), **ѣсѣфѣмѣ** = *iesefim* (B 1688, 305), **ѣрѣлѣм** = *Ierusalim* (Ms. 45, 364), **ѣвсафа** = *Iosafat* (Ms. 45, 374), **ѣдѣдѣлѣдѣ** = *Iordânului* (Ms. 45, 459), **ѣрѣвоѣ** = *Ierovoam* (Ms. 45, 468).

2. Notează, uneori, în poziție mediană, accentuată sau neaccentuată, vocala *i* (pentru valoarea accentuată fiind folosită, în B 1688, mai ales slova **ѣ**, vezi mai sus): **ѣѣѣ** = *fiiul* (B 1688, 300), **сѣрѣѣ** = *Saruiei* (B 1688, 288), **ѣѣри** = *țarinile* (Ms. 45, 728), **сѣсѣрѣ** = *dziseră* (Ms. 45, 729), **сѣстѣгѣ** = *să stingă* (Ms. 45, 730), **копѣлѣ** = *copilul* (Ms. 45, 733), **пѣтѣне** = *pre tine* (Ms. 45, 735), **ѣдѣ прѣсѣ** = *am prins* (Ms. 45, 737), **чѣрѣѣ** = *chereșile* (Ms. 45, 738), **вѣсѣрѣчи** = *bisericile* (Ms. 45, 738), **сѣсѣ** = *dzise* (Ms. 45, 739), **ѣдѣпѣрѣ** = *am pierit* (Ms. 45, 740), **чѣне** = *cine* (Ms. 45, 740), **рѣдѣчѣна** = *rădăcina* (Ms. 45, 741), **рѣплѣтѣре** = *răsplătire* (Ms. 45, 742), **шиѣши** = *și ieși* (Ms. 45, 745), **сѣмира** = *s-au mirat* (Ms. 45, 745), **сѣѣѣѣѣ** = *sfințindu* (Ms. 45, 746), **вѣнекѣвѣтѣрѣ** = *binecuvîntară* (Ms. 45, 750), **стѣпѣнѣрѣ** = *stăpîniră* (Ms. 45, 750), **стѣриѣрѣ** = *strigară* (Ms. 45, 750), **чѣчѣсѣспѣриѣ** = *cel ci să sparie* (Ms. 45, 751), **сѣѣтѣлѣ** = *sfințelor* (Ms. 45, 751).

3. Notează, uneori, în Ms. 4389, pe *i* asilabic final: **вѣрѣѣ** = *bărbați* (Ms. 4389, 748), **вѣ** = *voi* (Ms. 4389, 749).

/i

Prezentă în textele editate de noi doar ca minusculă, această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala *i*, apărînd doar înaintea altei vocale: **ѣѣѣ** = *fiiul* (B 1688, 289), **ѣѣи** = *știi* (B 1688, 300), **слѣѣѣи** = *slugii* (B 1688, 300), **ѣвѣѣѣ** = *avușie* (B 1688, 314), **ѣѣѣ** = *ție* (B 1688, 307, Ms. 45, 284 și 501), **кълѣтѣрѣѣ** = *călătoria* (Ms. 45, 499), **скѣрѣѣ** = *scrie* (Ms. 45, 503), **ѣвѣѣѣѣ** = *avușie* (Ms. 45, 505), **вѣкѣрѣѣ** = *bucurie* (Ms. 45, 505 și 848), **ѣѣѣѣ** = *știind* (Ms. 45, 513), **вѣскѣрѣѣ** = *va scrie* (Ms. 45, 558), **вѣсѣлѣѣѣ** = *veseliei* (Ms. 45, 561), **пѣѣѣѣ** = *pustiiu* (Ms. 45, 571), **прѣрѣѣѣ** = *prorocia* (Ms. 45, 723), **гѣѣѣѣ** = *gîndiuam* (Ms. 45, 733), **вѣѣѣѣѣ** = *volnicie* (Ms. 45, 886), **вѣсѣлѣѣѣ** = *veselie* (Ms. 45, 887), **ѣѣрѣѣѣ** = *fiarăle* (Ms. 45, 888), **сѣвѣѣѣ** = *sabie* (Ms. 4389, 749), **рѣвѣѣѣ** = *robie* (Ms. 4389, 750).

2. Notează semivocala *i*: **ἀμιάζυζι** = *amiazăzi* (B 1688, 294), **μῖῆν** = *miei* (B 1688, 307), **μῖῆδ** = *mieu* (B 1688, 307), **μιάζυνοῦπτε** = *miazănoapte* (Ms. 45, 287 și 747), **βιάζυ** = *viață* (Ms. 45, 501), **ναμιάζυζυ** = *namiazădzi* (Ms. 45, 586), **μῖῆδ** = *mieu* (Ms. 45, 728).

3. Semnul \sim (*i* suprascris), plasat foarte frecvent la sfârșitul unui cuvânt, notează semivocala *i*, vocala *i*, sau vocala *e*. Am optat de fiecare dată pentru valoarea impusă de contextul fonetic. În caz de dubiu, am privilegiat rostirea literară actuală: **βεῖ ἀπροπῖα** = *vei apropiia* (Ms. 45, 499), **σῦπρῖμαῖ κῦ** = *să priimășă* (Ms. 45, 499), **κῦλῦτορῖα** = *călătoria* (Ms. 45, 499), **ἀλῦῖ** = *alții* (Ms. 45, 501), **νεῦῖ** = *neștiind* (Ms. 45, 503), **δρεῖ τῦζῖ** = *dreptății* (Ms. 45, 506), **μέσερῖ** = *mesterii* (Ms. 45, 507), **πρῖαῖτενῖ** = *prietenii* (Ms. 45, 507), **πῦρῖνῖ** = *părinții* (Ms. 45, 509), **σῦζ φῖε** = *să-ți fie* (Ms. 45, 516), **μῖτένῖ** = *milostenii* (Ms. 45, 727), **βῦβῖαῖ** = *bărbații* (Ms. 45, 729), **σφῖνῖ** = *sfinții* (Ms. 45, 733), **πρέβε τιτωῖρι** = *pre vestitorii* (Ms. 45, 737), **четῖζῖ** = *cețaii* (Ms. 45, 742), **ὠκῖ** = *ochii* (Ms. 45, 742).

Κ/κ (caco)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează în mod exclusiv consoana *c*, în orice poziție: **κῦτρῦ** = *cătră* (B 1688, 295, Ms. 45, 501), **ζικῖνδῦ** = *zičind* (B 1688, 295), **ἀκολό** = *acoló* (B 1688, 287), **ἀδῦ κῦ** = *adincă* (Ms. 45, 446), **νῦδῦ δῦεῖ κῦ** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **κῦτῖαῖ** = *cîntați* (Ms. 45, 447), **ἀκολό** = *acoló* (Ms. 45, 448), **Κορέ** = *Coré* (Ms. 45, 459), **κῦβῦνῖ** = *cuvînt* (Ms. 45, 499), **κῦραῖ** = *curat* (Ms. 45, 503), **κῖαῖ** = *calea* (Ms. 45, 513), **ἀτωῖ μα** = *atocma* (Ms. 45, 515), **φῦκῖτῖσαῖ** = *făcutu-s-au* (Ms. 45, 519), **κῖταῖ** = *cartea* (Ms. 45, 859), **κῦ ῖρῖμαῖ** = *călărima* (Ms. 45, 859), **τρῖνῖ** = *trēbnic* (Ms. 45, 876), **σῦβῖαῖ κῖνῖνα** = *să va încumina* (Ms. 45, 886).

Pentru a evita confuzia cu consoanele palatale corespondente (*che*, *chi*), în transcriere, am redat slova **κ** prin *k* (consoana velară surdă), în situația în care această slovă, în cuvinte preluate ca atare din originalul grecesc, apare urmată de **χε/ χῖ**, ca în exemplele: **βοῖκε** = *Vóke* (B 1688, 391), **ζαῖκῖλορῖ** = *zakbilor* (B 1688, 306).

2. Notează consoanele palatale *che* și *chi*, atunci cînd este urmată de **ε**, **η**, **ι**, **ῖ**, **ῖ**, **ῖ**, **ῖ**, **ῖ** sau **ῖ**: **κῖῆδρῖ** = *chiedru* (B 1688, 309), **κῖῆμαῖ** = *chiat* (B 1688, 295), **κῖπῖ** = *chip* (B 1688, 298), **ῖκεμαῖ** = *au chemat* (Ms. 45, 446), **δραῖκα** = *urêchea* (Ms. 45, 499), **ὠκῖ** = *ochii* (Ms. 45, 501), **ῖκεῖσῖ** = *închezășii* (Ms. 45, 502), **κῖπῖ** = *chip* (Ms. 45, 503), **σῖκῖμαῖ** = *să cheamă* (Ms. 45, 512), **κεραῖ** = *cherast* (Ms. 45, 514), **ῖκαῖ** = *încheagă* (Ms. 45, 516), **ὠκῖ** = *ochii* (Ms. 45, 833), **κεμαῖρε** = *chemare* (Ms. 45, 870), **ῖπῖρεκαῖρε** = *împărechere* (Ms. 45, 871), **κῖωῖ** = *chiot* (Ms. 45, 881).

Λ/λ (liude)

Notează în mod exclusiv consoana lichidă *l*, în orice poziție: **λέμῖνδῖ** = *lemnul* (B 1688, 312), **νῖμελε** = *numele* (B 1688, 312), **γάβενῖ** = *galbeni* (B 1688, 307), **φῖῖ** = *fiul* (B 1688, 300), **γῖαῖ** = *glasul* (Ms. 45, 284), **λῖβῖνῖ** = *lăcuim* (Ms. 45, 287), **δοῖνῖ** = *Domnul* (Ms. 45, 447), **ἀκολό** =

acoló (Ms. 45, 448), **Λιβῖνῖ** = *Livănului* (Ms. 45, 454), **παρῖμαῖ** = *parimile* (Ms. 45, 499), **δοῖνῖ** = *Domnului* (Ms. 45, 500), **κῖβῖνῖ** = *cuvîntul* (Ms. 45, 501), **κῖλε** = *căile* (Ms. 45, 502), **κέλε** = *cele* (Ms. 45, 503), **κῖρελε** = *carele* (Ms. 45, 504), **δῖσῖ** = *dăstul* (Ms. 45, 834), **λῖβῖλορῖ** = *limbilor* (Ms. 45, 886), **λῖλορῖ** = *locul* (Ms. 45, 886), **παῖτιμιλορῖ** = *patimilor* (Ms. 45, 893).

Μ/μ (mislete)

Notează în mod exclusiv consoana *m*, în orice poziție: **μάικα** = *maica* (B 1688, 309), **νῖμελε** = *numele* (B 1688, 312), **ῖεσεφῖμῖ** = *iesefim* (B 1688, 305), **ῖπῖραῖτῖ** = *împăratul* (Ms. 45, 283), **μαῖκα** = *maica* (Ms. 45, 283), **πῖμα** = *preajma* (Ms. 45, 446), **δοῖνῖ** = *Domnul* (Ms. 45, 447), **μῖεστῖρε** = *măiestrie* (Ms. 45, 499), **μῖτῖρε** = *mîntuire* (Ms. 45, 505), **μῖτῖ** = *multă* (Ms. 45, 508), **ῖμῖνε** = *rămîne* (Ms. 45, 508), **μῖνῖνῖ** = *milostivul* (Ms. 45, 511), **ῖνῖμα** = *inima* (Ms. 45, 516), **φῖλῖπῖ** = *Filistim* (Ms. 45, 835), **μῖτε** = *minte* (Ms. 45, 893), **ῖμῖταῖτε** = *jumătate* (Ms. 45, 895), **μῖαῖτε** = *moarte* (Ms. 45, 903).

Ν/ν (naș)

Notează în mod exclusiv consoana *n*, în orice poziție: **νάῖτε** = *nalte* (B 1688, 317), **ῖνῖνῖ** = *inimă* (B 1688, 307), **ἀμόνῖ** = *Amón* (B 1688, 320), **νῖ** = *nici* (Ms. 45, 445), **νῖδῖ δῖεῖ κῖ** = *nădăjduiesc* (Ms. 45, 446), **ῖδρεπῖεῖ** = *îndreptădă* (Ms. 45, 446), **ῖπῖρῖ** = *întru* (Ms. 45, 447), **δοῖνῖ** = *Domnul* (Ms. 45, 447), **κῖτῖαῖ** = *cîntați* (Ms. 45, 447), **ῖφῖνῖ σεῖρεῖ** = *înfipseră-să* (Ms. 45, 447), **μῖτένῖ** = *milostenii* (Ms. 45, 727), **πῖμῖνε** = *pre mine* (Ms. 45, 728), **νάῖμῖ** = *neamul* (Ms. 45, 731), **ἀτῖνῖ** = *atuncea* (Ms. 45, 733), **βῖνε** = *vine* (Ms. 45, 735), **χαῖμῖνῖ** = *batmanul* (Ms. 45, 737), **νῖμε** = *nime* (Ms. 45, 836), **ῖωανῖαῖ** = *Ioanăthban* (Ms. 45, 839), **σῖτῖ** = *sfîntă* (Ms. 45, 903), **πῖεῖ** = *plînsu* (Ms. 45, 904).

Ο/ο (on)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează vocala și semivocala *o*, în orice poziție: **ῖζβόκῖ** = *Ezvos* (B 1688, 287), **ὄργῖνελε** = *organele* (B 1688, 322), **ῖπῖτῖδρεῖ** = *ῖitoarei* (B 1688, 287), **τῖαῖτε** = *toate* (B 1688, 290), **νόῖτῖ** = *noaptea* (B 1688, 294), **μοῖαῖτε** = *moarte* (Ms. 45, 287), **κῖλῖτορῖα** = *călătoria* (Ms. 45, 499), **κοῖπῖλαῖσῖ** = *copilașul* (Ms. 45, 499), **τοῖαῖτῖ** = *toață* (Ms. 45, 501), **τοῖαῖ** = *toiag* (Ms. 45, 505), **βαῖποῖνῖ** = *va povățui* (Ms. 45, 505), **ῖγῖλοῖνῖ** = *blagoslovenia* (Ms. 45, 506), **σῖνῖτῖοῖρε** = *simțitoare* (Ms. 45, 507), **ροῖαῖ** = *roada* (Ms. 45, 511), **σκοῖαῖτε** = *scoate* (Ms. 45, 513), **ποῖρῖ** = *rogori* (Ms. 45, 729), **βεῖτῖοῖρε** = *veți întoarce* (Ms. 45, 731), **αῖλοῖ** = *acoló* (Ms. 45, 737), **κοῖτῖ** = *cortul* (Ms. 45, 748), **βῖτοῖαῖ** = *vîrtoasă* (Ms. 45, 749), **μῖλοῖ** = *mijlocul* (Ms. 4389, 754), **τοῖαῖτῖ** = *toață* (Ms. 4389, 754).

2. Notează, uneori, în poziție mediană accentuată, diftongul *oa*, scris, de regulă, **ωῖ**, ca în exemplele: **ῖνοῖτῖ** = *în noaptea* (B 1688, 299), **τῖοῖτῖ** = *toață* (B 1688, 311),

дoвитoчe = *dobitoace* (Ms. 45, 376), **кoрoнa** = *coroana* (Ms. 45, 378).

П/п (pocoi)

Notează exclusiv consoana *p*, în orice poziție: **пoгopж** = *rogorî* (B 1688, 296), **плiн** = *plin* (B 1688, 296), **апвсь** = *apus* (B 1688, 296), **пъмъ"тд"** = *pămîntul* (Ms. 45, 284), **пpа** = *prab* (Ms. 45, 445), **пpѣ"ма** = *preajma* (Ms. 45, 446), **ѣ"пpеднъ** = *împreună* (Ms. 45, 727), **пe"пpдкъ"** = *pentru că* (Ms. 45, 729), **пъце** = *pêste* (Ms. 45, 731), **пъсь** = *pasă* (Ms. 45, 735), **пpе"те** = *preste* (Ms. 45, 736), **пдтѣра** = *puterea* (Ms. 45, 741), **лeпъдате** = *lepădate* (Ms. 45, 849), **пъкате** = *păcate* (Ms. 45, 869), **пътими"** = *pătîmim* (Ms. 45, 869), **аплекътд"** = *aplecături* (Ms. 45, 904).

Р/р (rîță)

Notează exclusiv consoana *r*, în orice poziție: **pдвiнъ** = *Ruvîn* (B 1688, 290), **пpе** = *pre* (B 1688, 288), **пъpиiцилоръ** = *părîinilor voștri* (B 1688, 296), **пpа** = *prab* (Ms. 45, 445), **пpѣ"ма** = *preajma* (Ms. 45, 446), **ѣ"пpд** = *întru* (Ms. 45, 447), **ѣ"фн"серьсь** = *înfîpseră-să* (Ms. 45, 447), **Iд"дъндлд"** = *Iordanului* (Ms. 45, 459), **пpемiне** = *pre mine* (Ms. 45, 504), **кърел"** = *carele* (Ms. 45, 736), **во"акoпep"** = *voi acoperi* (Ms. 45, 737), **мъгдpи"** = *măgurii* (Ms. 45, 739), **дрепт** = *drept* (Ms. 45, 745), **пpаю"** = *trainul* (Ms. 45, 748), **сдшдрн"** = *suișurile* (Ms. 45, 749), **адp** = *aur* (Ms. 45, 849), **стpаже** = *straje* (Ms. 45, 849), **pъ"татѣ** = *răotatea* (Ms. 45, 869), **ардѣ** = *ardea* (Ms. 45, 904).

С/с (slovo)

Notează exclusiv consoana *s*, în orice poziție: **сад** = *s-au* (B 1688, 296), **сiкpиюль** = *sicriiul* (B 1688, 296), **пpесте** = *preste* (B 1688, 299), **пдѣ** = *pus* (B 1688, 299), **съ"це** = *sînge* (Ms. 45, 284), **тд"вдръсь** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **нъдъ"ддѣкъ** = *nădăjdănesc* (Ms. 45, 446), **ѣ"фн"серьсь** = *înfîpseră-să* (Ms. 45, 447), **стъ"гд** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **вн"савее** = *Vîrsavée* (Ms. 45, 463), **чi"сте** = *cîinste* (Ms. 45, 737), **съ"съ** = *să iasă* (Ms. 45, 739), **пд"чдсеръ** = *purcăseră* (Ms. 45, 741), **фpдмwасъ** = *frumoasă* (Ms. 45, 743), **спpе** = *spre* (Ms. 45, 745), **каса** = *casa* (Ms. 45, 747), **пове"тiръ** = *povestiră* (Ms. 45, 849), **гдд** = *glas* (Ms. 45, 869), **сатe** = *sate* (Ms. 45, 869), **вв"тw** = *vîrtos* (Ms. 45, 870), **кътpъ** = *cătră* (Ms. 45, 282), **pъсьpи"** = *năsărit* (Ms. 45, 282), **тд"вдръсь** = *turbură-să* (Ms. 45, 445).

Т/т/т (tverdu)

Notează exclusiv consoana *t*, în orice poziție: **тoтi** = *tot* (B 1688, 302), **кътpъ** = *cătră* (B 1688, 302), **егпептдд"** = *Eghîpetului* (B 1688, 311), **кътpъ** = *cătră* (Ms. 45, 282), **pъсьpи"** = *năsărit* (Ms. 45, 282), **тд"вдръсь** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **къ"та"** = *cîntați* (Ms. 45, 447), **ѣ"пpд** = *întru* (Ms. 45, 447), **стъ"гд** = *stînghea* (Ms. 45, 461), **адфъкд"** = *au făcut* (Ms. 45, 736), **вpтдтѣ** = *vîrtutea* (Ms. 45, 739), **дрепт** = *drept* (Ms. 45, 745), **пpдндлд"** = *trupului* (Ms. 45, 747), **тоатъ** = *toată* (Ms. 45, 749), **адкддн"** = *au clădit* (Ms. 45, 751), **съ"вътоаре** = *sărbătoare* (Ms. 45,

876), **съ"въта** = *sîmbăta* (Ms. 45, 877), **ад"кдвъ"та"** = *au cîvîntat* (Ms. 45, 878), **тiранд"** = *tîranul* (Ms. 45, 896).

У/у (ucu)

Această slovă are următoarele valori:

1. Notează, frecvent, vocala *u*, în orice poziție, de obicei în interiorul și la sfîrșitul cuvîntului: **лдкрдрн** = *lucruri* (B 1688, 304), **ад"мдрн"** = *au murit* (B 1688, 303), **нд** = *nu* (B 1688, 317), dar și la început de cuvînt, în Ms. 45: **и"дчи"** = *i-au ucis* (Ms. 45, 284), **съ"д"гъ** = *să-l ungă* (Ms. 45, 283), **дсвъ"д"** = *usăbiia* (Ms. 45, 504), **фдмъ"а"** = *fugînd* (Ms. 4389, 754), **дчи"де** = *ucide* (Ms. 4389, 758).

2. Notează vocala *u* final: **кндд"** = *cîndu* (B 1688, 314), **зикндд"** = *zicîndu* (B 1688, 314), **лвкдеекд"** = *lăcniescu* (B 1688, 290), **ератъмън"дд"** = *era tămîndu* (Ms. 45, 286), **ажднсд"** = *ajunsu* (Ms. 45, 382), **дw"мд"** = *dormu* (Ms. 45, 501), **дреп"д"** = *dreptu* (Ms. 45, 506), **стpъ"вд"** = *strîmbu* (Ms. 45, 506), **кдцетд"** = *cugetu* (Ms. 45, 507), **кдвъ"тд"** = *cuvîntu* (Ms. 45, 510), **w"д"** = *omu* (Ms. 45, 512), **кд"вд"** = *cuibu* (Ms. 45, 516), **къ"пд"** = *cîmpu* (Ms. 45, 516), **чe"кд"** = *cercu* (Ms. 45, 728), **змарар"д"** = *zmaragdu* (Ms. 45, 735), **егнiтд"** = *Eghiptu* (Ms. 45, 740), **ѣ"тwрсд"** = *întorsu* (Ms. 45, 741), **съ"гдн"д"** = *sînguindu* (Ms. 45, 745), **фдiтд"** = *faptu* (Ms. 45, 746), **сфi"ци"д"** = *sfințindu* (Ms. 45, 746), **кд"тд"** = *cortu* (Ms. 45, 748), **мe"гд"** = *mergu* (Ms. 45, 750), **пдтeри"** = *puterile* (Ms. 45, 850), **сд"депъ"та"** = *s-au depărtat* (Ms. 45, 850), **кн"** = *chip* (Ms. 45, 852), **кд"тpкю"** = *cuptoriul* (Ms. 45, 905).

3. Notează semivocala *u*: **гржд"** = *grîu* (B 1688, 294), **тъ"д"** = *tău* (Ms. 4389, 754), **pдшиннатдсѣ"д"** = *rușinatu-se-au* (Ms. 4389, 755).

У/у/у (u)

Notează vocala *u*, de obicei la început de cuvînt: **ундe** = *unde* (B 1688, 287), **оу"нтъ дe лeмiндлди** = *undelemmului* (B 1688, 306), **ioу"дiи"** = *Iudii* (B 1688, 290), **w"оу"д"** = *oriunde* (Ms. 45, 506), **оу"pи"л"** = *urgiu* (Ms. 45, 508), **оу"pѣкк"** = *urêchea* (Ms. 45, 511), **оу"pи"дшiлw"** = *urișilor* (Ms. 45, 512), **оу"гюл"** = (Ms. 4389, 758).

Ф/ф (fertă)

Notează în mod exclusiv consoana *f*, în orice poziție: **фeчoрiи"** = *feciorii* (B 1688, 287), **фата** = *fata* (B 1688, 288), **сдф"** = *Sáf* (B 1688, 289), **фpдмwасъ** = *frumoasă* (Ms. 45, 283), **фepичи"** = *fericit* (Ms. 45, 445), **ѣ"фн"серьсь** = *înfîpseră-să* (Ms. 45, 447), **фiюле** = *fiinle* (Ms. 45, 500), **мъфъкд"** = *mă făcu* (Ms. 45, 500), **фичwры** = *ficiori* (Ms. 45, 503), **адфъкд"** = *au făcut* (Ms. 45, 736), **фдца** = *fața* (Ms. 45, 742), **сд"летд"** = *sufletul* (Ms. 45, 743), **фpъцi"л"** = *frățiu* (Ms. 45, 852), **сeфi"л"** = *Sefila* (Ms. 45, 853), **фiлн"** = *Filip* (Ms. 45, 870), **жа"д"** = *jaf* (Ms. 45, 895).

Х/х (her)

Notează în mod exclusiv consoana *h*, în orice poziție: **хiеpъ** = *hier* (B 1688, 301), **хiеpестpдн"** = *hierestrui* (B 1688, 301), **закъхiлoр"** = *zakbîlor* (B 1688, 306), **хwтapд"** = *botarul*

esti (Ms. 45, 284), **нице** = *niște* (Ms. 45, 445), **повѣстѣми** = *povestește-mi* (Ms. 45, 526), **шти** = *știu* (Ms. 45, 834), **мѣстѣшуги** = *mesteryuguri* (Ms. 45, 854), **ѣѣщѣкарѣ** = *fiestecarele* (Ms. 45, 856), **нѣщри** = *noștri* (Ms. 45, 858).

Ч/ч (cerfu)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *č*, în orice poziție, și anume:

1. când aceasta este urmată de *e*: **четѣтъ** = *cetatea* (B 1688, 298), **зиче** = *zice* (B 1688, 323), **сѣчѣче** = *să cêrce* (Ms. 45, 282), **фѣчѣм** = *făceam* (Ms. 45, 727), **чѣм** = *cêle* (Ms. 45, 728), **ѣчѣта** = *acesta* (Ms. 45, 730), **вѣвѣче** = *berbêce* (Ms. 45, 732), **чѣлѣ** = *celui* (Ms. 45, 734), **фѣчевѣ** = *face-voi* (Ms. 45, 834), **порѣчѣ** = *porincele* (Ms. 45, 834), **чѣчетѣдѣ** = *cercetîndu-i* (Ms. 45, 835), **четѣте** = *cetate* (Ms. 45, 870);

2. când aceasta este urmată de *i*: **чѣинѣ** = *incins* (B 1688, 298), **мѣичѣи** = *maicii* (B 1688, 323), **ни** = *nici* (Ms. 45, 445), **чѣчѣсѣ** = *cincidzecei* (Ms. 45, 728), **чѣрѣзи** = *cireziile* (Ms. 45, 738), **прѣчѣ** = *pruncii* (Ms. 45, 739), **рѣдѣчина** = *rădăcina* (Ms. 45, 741), **чѣне** = *cine* (Ms. 45, 743), **сѣзгѣчѣрѣ** = *să zăgăriră* (Ms. 45, 835), **порѣчѣм** = *porîncit* (Ms. 45, 836), **лѣчѣлѣсѣарѣ** = *lucina soarele* (Ms. 45, 841);

3. când aceasta este urmată de altă vocală (*a*, *o*, *u*) sau de un diftong (*iu*). În aceste cazuri, am aplicat regula din ortografia modernă, transcriind prin *ce* sau *ci*, conform normelor actuale: **ѣчѣста** = *aceasta* (B 1688, 323/1), **фѣчѣри** = *feciori* (B 1688, 324), **чѣцѣлѣчѣдѣне** = *înțelepciune* (B 1688, 307), **чѣцѣлѣчѣюне** = *înțelepciunea* (B 1688, 313), **ѣчѣта** = *aceasta* (Ms. 45, 283), **чѣцѣлѣчѣдѣнѣ** = *înțelepciunea* (Ms. 45, 284), **крѣдѣчѣвѣ** = *credincios* (Ms. 45, 730), **чѣплѣите** = *cioplite* (Ms. 45, 736), **чѣцѣлѣчѣюне** = *înțelepciunea* (Ms. 45, 746), **пѣчѣарѣлѣ** = *ficioarele* (Ms. 45, 749), **фѣчѣарѣлѣ** = *ficioarele* (Ms. 45, 751), **сѣнѣчѣвѣни** = *să ne ciocnim* (Ms. 45, 849), **рѣдѣчѣюне** = *rugăciune* (Ms. 45, 851), **пѣчѣ** = *pacea* (Ms. 45, 853), **крѣдѣчѣвѣ** = *credincios* (Ms. 45, 870), **фѣчѣришѣ** = *feciorilor* (Ms. 4389, 728).

Ъ/ъ (ior)

Această slovă chirilică are următoarele valori fonetice:

1. Notează, cu un grad înalt de consecvență în B 1688, mai puțin consecvent în Ms. 45 și Ms. 4389, vocala *ă*, în interiorul sau la finalul cuvîntului: **ѣтъ** = *iată* (B 1688, 294), **ѣдѣвѣрѣдѣ** = *adevărul* (B 1688, 296), **чѣпѣратѣдѣ** = *împăratul* (B 1688, 312), **чѣпѣратѣдѣ** = *împăratul* (Ms. 45, 282), **фѣрѣмоасѣ** = *frumoasă* (Ms. 45, 283), **тѣвѣдрѣсѣ** = *turbură-să* (Ms. 45, 445), **ѣдѣкѣ** = *adîncă* (Ms. 45, 446), **чѣдрѣптѣсѣ** = *îndreptădă* (Ms. 45, 446), **ѣдѣвѣрѣатѣ** = *adevărata* (Ms. 45, 499), **чѣдрѣпничи** = *îndrăpnicind* (Ms. 45, 505), **дрѣптѣлѣ** = *dreptățile* (Ms. 45, 729), **зѣсерѣ** = *dășeră* (Ms. 45, 729), **чѣпрѣнѣ** = *împreună* (Ms. 45, 731), **сѣнѣтѣте** = *sănătate* (Ms. 45, 733), **пѣриѣтелѣ** = *părintele* (Ms. 45, 735), **кѣтрѣ** = *cătră* (Ms. 45, 736), **вѣлѣ** = *văile* (Ms. 45, 737), **лѣкѣдѣкѣ** = *lăcuiesc* (Ms. 45, 738), **чѣтѣрѣлѣ** = *botarile* (Ms. 45, 738), **ѣфѣкѣ** = *au făcut*

(Ms. 45, 739), **сѣтѣвѣрѣ** = *să tăbări* (Ms. 45, 741), **сѣрѣдѣкарѣ** = *să rădăcară* (Ms. 45, 741), **рѣплѣтире** = *răsplătire* (Ms. 45, 742), **тоѣтъ** = *toată* (Ms. 45, 745), **стѣпѣнѣрѣ** = *stăpîniră* (Ms. 45, 750), **гѣтиѣи** = *gătiți* (Ms. 4389, 758).

2. În cazurile în care norma literară actuală reclamă acest lucru, am transcris slova **ъ** prin *î*, ca în exemplele: **пѣнѣ** = *pînă* (B 1688, 290), **кѣнѣтѣришѣ** = *cîntărilor* (B 1688, 299), **вѣрѣтѣте** = *vîrtute* (B 1688, 305), **трѣмѣница** = *trîmbițați* (Ms. 45, 283), **кѣте** = *cîte* (Ms. 45, 284), **кѣвѣтѣ** = *cuvîntul* (Ms. 45, 285), **пѣнѣ** = *pînă* (Ms. 45, 285), **мѣнѣи** = *mîniei* (Ms. 45, 545), **пѣмѣтѣ** = *pămîntul* (Ms. 45, 737), **пѣкѣдѣсѣ** = *păscîndu-să* (Ms. 45, 873), **мѣнѣ** = *mîbnit* (Ms. 45, 886), **мѣнѣа** = *mîniia* (Ms. 45, 890). Transcriind slova **ъ** prin *î* în asemenea cazuri, am privilegiat imaginea grafică actuală a cuvîntului, conștienți fiind de realitatea fonematică a opoziției „slabe” între *ă* și *î* din sistemul fonologic românesc, ca și de rostririle populare cu *ă* în diferite zone dialectale daco-românești.

3. Ca o reminiscență a ortografiei slavone, **ъ** apare la sfîrșitul unor nume proprii masculine, precum: **ѣлѣ** = *Israîl* (Ms. 4389, 742), **дѣдѣ** = *David* (Ms. 4389, 742).

4. La sfîrșit de cuvînt, ior apare uneori fără valoare fonetică: **дѣмношѣ** = *Domnul*, **вѣкѣ** = *veac* (Ms. 45, Ms. 4389, *passim*).

Ь/ь (ier)

Acest semn, preluat din ortografia slavonă și păstrat prin tradiție de ortografia chirilică românească veche, este lipsit, de cele mai multe ori, de valoare fonematică. Apare notat și în finalul consonantic al cuvîntelor, uneori și în final de silabă, ca semn suprascris (*): **ѣзмѣдѣ** = *Azmôth* (B 1688, 296), **гѣдѣ** = *Gád* (B 1688, 296), **дѣдѣ** = *David* (B 1688, 296), **фѣчѣрѣдѣ** = *feciorul* (B 1688, 296), **лѣрѣ** = *lor* (B 1688, 328), **сѣчѣтѣсѣ** = *s-au întors* (Ms. 45, 361), **нѣдѣдѣкѣ** = *nădăduiesc* (Ms. 45, 446), **чѣрѣзѣкѣ** = *hărăzesc* (Ms. 45, 501), **стрѣвѣ** = *strîmb* (Ms. 45, 503), **ѣвѣкѣ** = *iubăsc* (Ms. 45, 504, 517), **грѣшѣкѣ** = *greșesc* (Ms. 45, 507), **ѣкѣсѣ** = *ascuns* (Ms. 45, 512), **ѣдѣкѣ** = *adînc* (Ms. 45, 513), **грѣкѣ** = *grăiesc* (Ms. 45, 514), **лѣнѣ** = *lemn* (Ms. 45, 515), **лѣкѣкѣ** = *lăcuiesc* (Ms. 45, 736), **ѣдрѣсѣ** = *au prins* (Ms. 45, 737), **ѣчѣтѣсѣ** = *au întins* (Ms. 45, 739). Cu această funcție „ornamentală” de marcarea a sfîrșitului de silabă sau de cuvînt, ierul apare marcat și prin semnul (*) așezat deasupra unei consoane, de obicei la finalul unui cuvînt: **мѣнѣнѣлѣ** = *minciunilor* (B 1688, 328), **фѣлѣлѣ** = *feliul* (B 1688, 290), **прѣвѣнѣлѣ** = *pribégilor* (B 1688, 290), **повѣщѣнѣлѣ** = *povățitorul* (B 1688, 297).

Mai rar, **ь** poate avea, totuși, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *ă*: **чѣфѣсѣрѣсѣ** = *înfîșeră-să* (Ms. 45, 447), **кѣчѣсѣ** = *cu însă* (Ms. 45, 509), **шѣвѣлѣ** = *șovăiește* (Ms. 45, 509), **пѣцы** = *părți* (Ms. 45, 509), **трѣнѣте** = *trăsnete* (Ms. 45, 874), **ѣмѣрѣчѣне** = *amărăciune* (Ms. 45, 886).

2. Notează pe *i* asilabic final, ca în exemplele: **ѣлѣ** = *alți* (B 1688, 313), **рѣнѣи** = *răniți* (B 1688, 291), **тѣцѣ** = *toți* (B 1688, 297).

3. Notează, frecvent în Ms. 45, vocala *î*, ca în exemplele: **касѣтъмьезь** = *ca să tămăedze* (Ms. 45, 362), **сыкъи** = *dzičind* (Ms. 45, 362), **стѣд** = *stînd* (Ms. 45, 363), **тѣмьѣ** = *tămîie* (Ms. 45, 371), **адѣкъ** = *adîncă* (Ms. 45, 446), **кътаи** = *cîntați* (Ms. 45, 447), **ръдѣи** = *rînduit* (Ms. 45, 504), **стрѣвѣ** = *strîmbu* (Ms. 45, 506), **къвътѣ** = *cuvîntu* (Ms. 45, 510), **вопѣгорѣ** = *voi pogorî* (Ms. 45, 729), **съмьніе** = *să mînie* (Ms. 45, 737), **пѣнѣ** = *pînă* (Ms. 45, 737), **трѣмиць**^A = *trimițînd* (Ms. 45, 743), **саѣтѣ фрѣсеца**^m = *s-au înfrîmșet* (Ms. 45, 745), **нѣтѣ предѣдѣне** = *neîmpreunădu-ne* (Ms. 45, 747), **вътоасѣ** = *virtuoasă* (Ms. 45, 749), **мѣна** = *mîna* (Ms. 45, 749), **съспѣмѣтѣрѣ** = *să spămîntară* (Ms. 45, 750), **къте** = *cîte* (Ms. 45, 751), **вътѣте** = *virtute* (Ms. 45, 885), **мѣнека**^m = *mîncat* (Ms. 45, 887).

Ы/ы (ieri)

Folosit în *Biblia* de la 1688 și în cele două manuscrise cu o frecvență foarte redusă, acest semn apare cu următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i* sau pe *i* asilabic, ca în exemplele: **мынчѣнилорѣ** = *minciunilor* (B 1688, 328), **шы** = *și* (Ms. 4389, *passim*), **дѣрѣры** (Ms. 45, 362), **жѣдовы** = *jidovi* (Ms. 45, 455), **ваѣдѣхны** = *va odibni* (Ms. 45, 499), **тѣшы** = *înșii* (Ms. 45, 499), **дрѣпѣцы** = *drepti* (Ms. 45, 500), **нѣтѣезы** = *nêtedzi* (Ms. 45, 500), **хѣрѣры** = *haruri* (Ms. 45, 501), **сънѣмѣцы** = *să nu mergi* (Ms. 45, 501), **къвѣнѣяпрѣшы** = *cărbuni aprinși* (Ms. 45, 502), **дѣмѣтезы** = *dormitezi* (Ms. 45, 502), **лѣгѣтѣры** = *legături* (Ms. 45, 503), **ваѣкоперѣ** = *va acoperi* (Ms. 45, 505), **тѣцѣлѣцы** = *înțelepți* (Ms. 45, 507), **съваѣтѣмѣцы** = *să va întulji* (Ms. 45, 507), **мѣры** = *mari* (Ms. 45, 508), **аѣдѣны** = *a domni* (Ms. 45, 511), **пѣцы** = *porți* (Ms. 45, 513), **сърѣпѣзы** = *să răspundzi* (Ms. 45, 513), **мѣцы** = *mulji* (Ms. 45, 517), **съаѣсы** = *să audzi* (Ms. 45, 729), **нѣщѣры** = *noștri* (Ms. 45, 740), **пѣдѣтры** = *pedestri* (Ms. 45, 741), **сы** = *dzi* (Ms. 45, 749), **шы** = *și* (Ms. 4389, 753).

2. Notează uneori vocala *î*, ca în exemplele: **съмѣныкъ** = *să mănîncă* (Ms. 45, 728), **зыкѣ**^A = *zicînd* (Ms. 4389, 753), **порѣчѣ**^A = *porîncînd* (Ms. 4389, 753).

Ѣ/ѣ (iați)

Această slovă are, în ordinea frecvenței, următoarele valori fonetice:

1. Notează, de regulă, diftongul *ea*, în orice poziție: **тѣнѣрѣскѣ** = *întărească* (B 1688, 314), **калѣ** = *calea* (B 1688, 311), **мѣ** = *mea* (B 1688, 311), **тѣнанѣтѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 282), **вашѣдѣ** = *va șede* (Ms. 45, 283), **лѣшѣ** = *legea* (Ms. 45, 284), **нѣаѣтѣ** = *noaptea* (Ms. 45, 361), **тѣцѣлѣпѣдѣнѣ** = *înțelepciunea* (Ms. 45, 503), **прѣ** = *prea* (Ms. 45, 505), **лѣкрѣзѣ** = *lucrează* (Ms. 45, 506), **нѣваѣвѣ** = *nu va avea* (Ms. 45, 506), **вѣдѣкарѣ** = *vîndecarea* (Ms. 45, 508), **тѣнаѣтѣ** = *înaintea* (Ms. 45, 511), **аѣсѣменѣ** = *asemenea* (Ms. 45, 515), **вѣтѣсѣ**^S = *vîteadzul* (Ms. 45, 517), **вашѣдѣ** = *va șede* (Ms. 45, 519), **мѣтѣ** = *mîntea* (Ms. 45, 518), **фѣарѣверѣ** = *fiêrberea* (Ms. 45, 731), **мѣрѣ** = *mîierea* (Ms.

45, 733), **сънѣвъѣдѣкъ** = *să izbîndească* (Ms. 45, 737), **трѣкѣтоарѣ** = *treacătoarea* (Ms. 45, 739), **нѣ**^S = *ne-au* (Ms. 4389, 753), **кътѣ** = *curtea* (Ms. 4389, 753).

2. Notează, cu un grad înalt de frecvență și consecvență, un *e* deschis și accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), atunci cînd în silaba următoare apar vocala *e* sau diftongul *ea*: **вѣдѣемѣ** = *Vîtleem* (B 1688, 289), **мѣле** = *mêle* (B 1688, 289), **сокопѣлеле** = *socotêlele* (B 1688, 290), **пѣтѣре** = *putere* (Ms. 45, 287), **зѣдѣше** = *zîdêște* (Ms. 45, 287), **лѣне** (Ms. 45, 362), **врѣме** = *vrême* (Ms. 45, 499), **аѣлѣ** = *acêlea* (Ms. 45, 503), **вѣтенѣше** = *ostenêște* (Ms. 45, 509), **тѣмѣнѣрѣ**^F = *întunêrec* (Ms. 45, 511), **нѣгѣдѣше** = *nu gîndêște* (Ms. 45, 517), **вѣдѣра** = *vedêrea* (Ms. 45, 523), **порѣчѣше** = *porîncêște* (Ms. 45, 729), **ваѣтрѣше** = *va trêce* (Ms. 45, 743), **чѣла** = *cêlea* (Ms. 45, 747), **дѣрѣра** = *durêrea* (Ms. 45, 886), **аѣлѣтѣ** = *acêstea* (Ms. 45, 751), **фѣтеле** = *fêtele* (Ms. 4389, 753/2).

3. Notează, rar, un *e* deschis și accentuat (pe care l-am transcris prin *ê*), indiferent de vocala silabei următoare: **фѣлюлѣ** = *fêliul* (B 1688, 290), **прѣвѣнилорѣ** = *pribêgilor* (B 1688, 290), **фѣлю** = *fêliu* (Ms. 45, *passim*), **къдѣниці**^m = *cădêlnițile* (Ms. 45, 832), **вѣцѣ** = *bêți* (Ms. 4389, 743).

Ѫ/ѫ (ius)

Acest semn are, în ordinea frecvenței, următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i* în interiorul și la finalul cuvîntului: **дѣнѣсѣлѣ** = *dînsul* (B 1688, 295), **сѣнѣтѣ** = *sînt* (B 1688, 300), **пѣгорѣ** = *pogorî* (B 1688, 312), **аѣпорѣчи**^m = *am porîncit* (Ms. 45, 283), **пѣгорѣи**^m = *pogorîți* (Ms. 45, 283), **лѣжѣ**^A = *luînd* (Ms. 45, 385, 503, 732, 741, 750, 836).

2. Foarte rar, notează vocala *ă*: **лѣжѣ** = *luă* (Ms. 45, 287, 832 și 835), **нѣжѣ** = *noăr* (Ms. 45, 364), **дѣарѣ** = *doară* (Ms. 4389, 744), **сѣтѣдѣрѣжѣ** = *sfătuiră* (Ms. 4389, 744).

Ю/ю (iu)

Acest grafem chirilic notează diftongul *iu* în orice poziție, inclusiv inițială sau finală: **фѣюлѣ** = *fîiului* (B 1688, 290), **пѣвѣцитѣорѣюлѣ** = *povățitorul* (B 1688, 297), **мѣжѣкѣю**^A = *mușcoiul* (Ms. 45, 284), **фѣю** = *fîiu* (B 1688, 290, Ms. 45, 362), **чѣрю** = *ceriu* (B 1688, 312), **вѣю** = *voiu* (B 1688, 312), **грѣю**^A = *graiul* (Ms. 45, 499), **чѣрѣри**^m = *ceriurile* (Ms. 45, 500), **юшѣарѣ** = *iușoară* (Ms. 45, 507), **ювѣтѣ** = *inbitor* (Ms. 45, 510), **нѣкѣюры** = *nicăiuri* (Ms. 45, 513), **юте** = *iute* (Ms. 45, 516), **кънѣкѣю** = *cunosciuiu* (Ms. 45, 521), **пѣтѣю** = *pustiuiu* (Ms. 45, 586).

Sporadic, diftongul *iu* este notat și prin cele două slove corespunzătoare componentelor sale: **вѣи**^S = *viu* (B 1688, 319), **вѣи**^S = *viu* (Ms. 45, 283 și 802).

И/и (iaco)

Această slovă are, în textele noastre, următoarele valori fonetice:

1. Notează diftongul *ia*, în orice poziție: **иѣ арѣтѣпѣ** = *i-au arăt* (B 1688, 307), **тѣиѣтѣ**^S = *tăiat-au* (B 1688, 298), **миѣ**^S = *mi-au* (Ms. 45, 283), **иѣдѣчи**^F = *i-au ucis* (Ms. 45, 284),

$\acute{\epsilon}\phi\rho\acute{\alpha}\acute{\rho}\acute{\alpha}$ = *Ejrafitb* (Ms. 45, 736), $\acute{\epsilon}\rho\acute{\iota}\omega\nu\eta\acute{\epsilon}$ = *Ethiopiaei* (Ms. 45, 737), $\beta\acute{\epsilon}\pi\iota\lambda\acute{\epsilon}$ = *Vectileth* (Ms. 45, 738), $\beta\epsilon\delta\omega\rho\omega$ = *Vetboró* (Ms. 45, 738), $\acute{\iota}\alpha\rho\acute{\epsilon}\delta$ = *Iaréth* (Ms. 45, 738), $\delta\omega\delta\alpha\acute{\iota}$ = *Dothaim* (Ms. 45, 739), $\beta\epsilon\tau\omicron\mu\acute{\epsilon}\delta\acute{\alpha}$ = *Vetomestham* (Ms. 45, 739), $\rho\omega\delta\omega\nu\eta\acute{\iota}$ = *Gotboniul* (Ms. 45, 741), $\acute{\iota}\delta\alpha\acute{\iota}\rho\acute{\alpha}$ = *Iudith* (Ms. 45, 744), $\beta\epsilon\tau\omicron\mu\alpha\delta\acute{\epsilon}$ = *Vetomathem*, $\eta\acute{\epsilon}\delta\acute{\alpha}$ = *Neftbar* (Ms. 45, 860), $\theta\rho\alpha\acute{\epsilon}\delta$ = *Thraxeu* (Ms. 45, 861), $\tau\iota\mu\omega\acute{\delta}\acute{\epsilon}$ = *Timótheu* (Ms. 45, 871), $\sigma\kappa\acute{\iota}\delta\omega\acute{\nu}\rho\acute{\omicron}\lambda\iota\eta$ = *Schinthonpólin* (Ms. 45, 876).

Ѓ/ђ (csi)

Această slovă chirilică notează grupul consonantic *cs*, transcris, conform normelor ortografice moderne, prin litera *x*, precum: $\acute{\alpha}\rho\phi\alpha\acute{\alpha}\delta\acute{\alpha}$ = *Arfaxád* (B 1688, 287), $\acute{\iota}\epsilon\acute{\alpha}\acute{\alpha}$ = *Iexán* (B 1688, 287), $\acute{\omicron}\eta\eta\acute{\alpha}$ = *ónix* (Ms. 45, 435 și 807), $\acute{\alpha}\acute{\nu}\rho\alpha\acute{\alpha}$ = *anthrax* (Ms. 45, 735), $\acute{\alpha}\rho\phi\alpha\acute{\alpha}\acute{\alpha}$ = *Arfaxad* (Ms. 45, 736, 737), $\acute{\omega}\acute{\alpha}$ = *Ox* (Ms. 45, 742), $\acute{\alpha}\lambda\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\acute{\alpha}\delta\rho\delta$ = *Aléxandru* (Ms. 45, 831), $\acute{\alpha}\acute{\alpha}\acute{\alpha}\acute{\alpha}$ = *xanthic* (Ms. 45, 875), $\acute{\alpha}\lambda\acute{\epsilon}\acute{\alpha}\acute{\alpha}\acute{\alpha}\rho\acute{\iota}\omega$ = *Alexandriia* (Ms. 45, 884).

Ґ/ґ (gea)

Această slovă chirilică notează, în mod exclusiv, consoana africată *ğ*, în orice poziție, și anume:

1. când aceasta este urmată de *e*: $\sigma\lambda\delta\psi\epsilon\lambda\epsilon$ = *slugele* (B 1688, 300), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\epsilon$ = *sînge* (B 1688, 302), $\tau\eta\eta\epsilon\rho$ = *înger* (B 1688, 302), $\sigma\lambda\delta\psi\acute{\epsilon}\acute{\epsilon}$ = *slugele* (Ms. 45, 283), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\epsilon$ = *sînge* (Ms. 45, 284), $\kappa\delta\psi\epsilon\tau\acute{\alpha}$ = *cugeta* (Ms. 45, 445), $\phi\psi\delta\psi\lambda\lambda\psi\epsilon$ = *fărădălege* (Ms. 45, 870), $\rho\lambda\psi\psi\epsilon\rho\epsilon$ = *plîngere* (Ms. 45, 886), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\epsilon$ = *să-i bage* (Ms. 45, 887), $\psi\epsilon\eta\delta\eta\epsilon$ = *genuine* (Ms. 45, 897);

2. când aceasta este urmată de *i* (vocală sau semivocală): $\phi\delta\psi\eta\eta\tau$ = *fugit* (B 1688, 314), $\sigma\lambda\delta\psi\eta$ = *slugi* (B 1688, 314), $\sigma\lambda\delta\psi\eta\acute{\epsilon}$ = *slugile* (Ms. 45, 284), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\epsilon\rho\eta$ = *să mergi* (Ms. 45, 285), $\acute{\alpha}\rho\eta\eta\eta$ = *argint* (Ms. 45, 858), $\acute{\alpha}\delta\phi\delta\psi\eta\eta$ = *au fugit*, $\lambda\lambda\mu\delta\psi\eta\eta\kappa$ = *la marginea* (Ms. 45, 866), $\phi\psi\delta\psi\lambda\psi\epsilon$ = *fărădălegi* (Ms. 45, 889);

3. când aceasta este urmată de altă vocală sau de un diftong notat prin *ю*, *ѣ*, *ѡ*. În aceste cazuri, am aplicat regula ortografică modernă, transcriind prin *ge* sau *gi*, conform normelor actuale: $\acute{\alpha}\mu\psi\psi\kappa\sigma\kappa\psi$ = *amăgească* (B 1688, 330), $\lambda\psi\psi\kappa$ = *legea* (B 1688, 299, Ms. 45, 284), $\eta\epsilon\lambda\psi\psi\eta\eta\tau$ = *nelegiuit* (B 1688, 295), $\mu\epsilon\psi\psi\omega$ = *mergeam* (Ms. 45, 284), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\psi\psi$ = *sîngiuri* (Ms. 45, 870), $\rho\rho\psi\psi\psi$ = *pregiuri* (Ms. 45, 871), $\lambda\psi\psi\psi\tau\omega\psi$ = *legiuitor* (Ms. 45, 896).

Ѡ/ѡ (în)

Acest semn grafic, specific grafiei chirilice românești, are următoarele valori fonetice:

1. Notează vocala *i* la începutul cuvîntului: $\tau\eta\eta\psi\psi\acute{\alpha}\tau\delta$ = *împăratul* (Ms. 45, 283), $\tau\eta\eta\alpha\rho\epsilon\eta\eta\kappa\sigma\psi$ = *îndrepteadză* (Ms. 45, 446), $\tau\eta\eta\psi\psi$ = *între* (Ms. 45, 447), $\tau\eta\eta\psi\psi\acute{\epsilon}\rho\psi\psi$ = *înfîpseră-să* (Ms. 45, 447), $\tau\eta\eta\delta\rho\epsilon\eta\psi\psi$ = *îndrepteadză* (Ms. 45, 501), $\tau\eta\eta\tau\omega\rho\psi$ = *întorsu* (Ms. 45, 741), $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\psi\psi\acute{\alpha}\psi\epsilon$ = *să împace* (Ms. 45, 856), $\tau\eta\eta\psi\psi\epsilon\eta\psi$ = *împreună* (Ms. 45, 863), $\tau\eta\eta\psi\psi\tau\omega\psi\psi$ = *începătoriul* (Ms. 45, 866).

2. Notează, uneori, silaba *în* la începutul cuvîntului: $\sigma\acute{\alpha}\eta\eta\psi\psi\acute{\alpha}\tau\psi$ = *să închinară* (B 1688, 312), $\tau\eta\eta\kappa\psi\psi$ = *încăpea* (B 1688, 312), $\tau\eta\eta\psi\psi\acute{\alpha}\tau\psi$ = *întrearea* (B 1688, 312).

3. Notează, uneori, silaba *im* la începutul cuvîntului: $\tau\eta\eta\psi\psi\acute{\alpha}\tau\psi$ = *împărat* (B 1688, 295), $\tau\eta\eta\psi\psi\kappa\acute{\alpha}\tau\epsilon$ = *îmbrăcate* (B 1688, 314), $\tau\eta\eta\psi\psi\kappa\acute{\alpha}\psi\psi$ = *îmbrăcați* (B 1688, 311).

4. Notează, uneori, consoana *n*: $\rho\rho\epsilon\tau\eta\psi\psi\eta$ = *pren mîna* (B 1688, 299), $\delta\epsilon\tau\eta\psi\psi\eta$ = *den Siria* (B 1688, 301).

Ү/ү/у

Acest grafem chirilic notează vocala sau semivocala *i* în cuvintele de origine grecească, ca o opțiune etimologizantă fără semnificație fonetică, în special în numele proprii, acolo unde în grecește apare un ypsilon: $\acute{\epsilon}\rho\eta\eta\eta\psi\psi\delta\psi$ = *Eghiptului* (B 1688, 311), $\acute{\epsilon}\rho\eta\eta\eta\psi\psi\kappa\eta$ = *eghiptean* (B 1688, 288), $\lambda\acute{\epsilon}\psi\psi$ = *Lévi* (B 1688, 294), $\lambda\epsilon\psi\psi\psi$ = *leviții* (B 1688, 291), $\mu\acute{\omicron}\psi\psi$ = *Móisi* (B 1688, 323), $\tau\eta\eta\psi\psi$ = *Tiru* (Ms. 45, 543), $\mu\eta\psi\psi$ = *mir* (Ms. 45, 586).

22. Bibliografia

Bibliografia generală a acestui volum conține lucrări folosite și citate în procesul de redactare a *Indicelui de cuvinte și forme* (secțiunea A) sau a *Notei asupra ediției*, a *Prefetei* și a *Comentariilor* (secțiunea B).

23. Lista de abrevieri

Am reluat lista de abrevieri generală, folosită și în volumele anterioare ale seriei.

24. Fotocopiiile manuscriselor

Facsimilele celor două manuscrise, Ms. 45, de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române și Ms. 4389, de la Biblioteca Academiei Române din București, au fost realizate prin tehnica scanării color.

Eugen MUNTEANU

TEXTE

Biblia 1688, p. 740, col. 2

цѣ дѣжѣтѣ маннаинѣтѣ рѣтрѣ вѣрѣтѣ мѣши лѣжѣ
 кѣмѣрѣре, шѣ фрѣнкѣ рѣтрѣ немѣнка рѣнѣменѣ
 кѣтѣтѣнѣдѣсе дѣн лѣверѣае лорѣ, шѣн пѣдѣте аѣе лорѣ
 пѣоци лѣѣ лѣлѣтѣ кѣ кѣрѣте, кѣтѣтѣ чѣл чѣ аѣфѣтѣ
 лѣжѣнѣдѣ кѣтѣчѣтѣа, кѣ фрѣнкѣ мѣре лѣдѣ лорѣ, мѣ
 рѣрѣае чѣлѣнѣ прѣл мѣре дѣнѣзѣтѣ, фрѣнкѣнѣдѣ дѣпѣнѣ
 епрѣ мѣжѣтѣхѣрѣ лорѣ енѣе кѣлѣжѣтѣтѣтѣ нѣзѣтѣвѣнѣтѣорѣ
 лѣнѣ ерѣанѣа рѣтрѣ чѣнѣ дѣл пѣхѣрѣтѣ анѣлѣмѣнѣнѣ.

А Л У И І О С И П Ѽ Л А М А К А В Е І К А Р Т Е Ѽ
 А Д Е К Ѽ П Е Н Т Р Ѽ Е Ж Н Г Х Р Ѽ Л Ѽ Ц І Н Т О Р Ѽ Л Ѽ Г Ж Н Д Ѽ Ѽ

A lui Iósip la Macavéi carte,
 ádecă pentru sîngurul țiiutoriul gînd

К А П Ѽ А Ѽ

Cap 1

Ирѣ фѣлософѣскѣ кѣлѣжѣтѣ вѣжѣнѣдѣ аѣрѣтѣ
 пѣл Ѽ дѣ лѣте ежѣнѣгѣрѣ етѣпѣжѣнѣтѣорѣ
 пѣтѣмѣлорѣ чѣлѣ вѣнѣ крѣдѣнѣчѣосѣ гѣжѣѼ
 етѣтѣхѣрѣтѣш дѣрѣтѣ вѣасѣ дѣнѣрѣпѣтѣ кѣ етѣ
 лѣлѣци аѣнѣнѣтѣ, кѣ еѣжѣрѣтѣ лѣ фѣлософ
 фѣе, пѣнѣтрѣ кѣтѣ шѣ дѣрѣтѣвѣтѣ лѣтѣ епрѣ цѣтѣнѣцѣ
 лѣ пѣдѣтѣ кѣлѣжѣтѣлѣ, шѣн рѣтрѣлѣтѣ кѣпѣ аѣчѣнѣ
 прѣл мѣре вѣнѣтѣтѣцѣнѣ, зѣнкѣ дѣрѣтѣ рѣцѣелѣпѣчѣнѣнѣ,
 кѣлѣпрѣнѣдѣ лѣлѣдѣ дѣ етѣ аѣрѣтѣтѣ, дѣрѣтѣ гѣжѣнѣдѣлѣ аѣ
 вѣнѣхѣнѣ чѣлорѣ еѣпрѣнѣтѣорѣ пѣтѣмѣнѣ аѣлѣ рѣцѣелѣпѣчѣнѣ
 нѣн дѣлѣтѣкѣмѣлѣ пѣжѣтѣчѣлѣхѣнѣ шѣн дѣ пѣхѣтѣтѣ, еѣрѣтѣ
 шѣн дѣ аѣлѣ дѣнѣрѣпѣтѣцѣнѣ кѣнѣтѣпѣнѣтѣорѣ пѣтѣмѣнѣ аѣ
 вѣнѣхѣнѣ етѣ аѣрѣтѣтѣ, рѣчѣ кѣпѣ рѣтѣлѣхѣнѣ нѣрѣлѣсѣ шѣн
 чѣлорѣ аѣлѣ кѣнѣтѣжѣенѣ кѣнѣтѣпѣнѣтѣорѣ пѣтѣмѣнѣ, аѣ
 мѣтѣнѣенѣ шѣн оѣчѣнѣдѣрѣенѣ шѣн дѣхѣрѣенѣ, кѣлѣмѣ дѣрѣтѣ
 пѣдѣтѣ фѣн аѣрѣтѣ зѣчѣ нѣцѣнѣнѣ, дѣ вѣнѣхѣлѣцѣе гѣжѣнѣ
 дѣлѣ пѣтѣмѣилѣ оѣчѣнѣлѣрѣтѣ шѣн нѣцѣнѣнѣцѣа нѣ етѣ
 пѣнѣнѣцѣе Ѽ дѣрѣжѣсѣ нѣпѣнѣтѣнѣдѣлѣсе аѣзѣчѣ, пѣнѣтрѣ
 кѣтѣ нѣ вѣнѣхѣлѣцѣе гѣжѣнѣдѣлѣ пѣтѣмѣилѣ еѣлѣе Ѽ чѣ
 чѣлѣ чѣ ежѣнѣтѣ рѣпѣтѣрѣнѣа дѣнѣрѣпѣтѣцѣнѣ шѣн вѣнѣтѣ
 жѣенѣ Ѽ шѣн рѣтрѣцѣнѣ фѣнѣнѣ Ѽ шѣн прѣ аѣчѣтѣтѣтѣ нѣ
 кѣ дѣрѣтѣтѣ етѣлѣ еѣрѣтѣ, чѣ кѣнѣхѣ лѣ аѣлѣ етѣсѣтѣ еѣ
 пѣѣ Ѽ дѣ мѣлѣтѣ пѣтѣцѣнѣ дѣрѣтѣ шѣн дѣ аѣрѣлѣтѣ аѣшѣ
 пѣхѣтѣтѣ вѣасѣ етѣ аѣрѣтѣтѣ, кѣтѣ ежѣнѣгѣрѣ цѣнѣтѣорѣ лѣ
 етѣ пѣтѣмѣилорѣ гѣжѣнѣдѣлѣ, чѣ мѣлѣтѣ мѣнѣ вѣжѣ
 пѣосѣ аѣчѣстѣа аѣдѣвѣдѣнѣ дѣнѣтрѣ вѣрѣтѣтѣцѣлѣ чѣлорѣ
 чѣ пѣнѣтрѣ вѣнѣтѣтѣпѣтѣ аѣ мѣхѣрѣтѣтѣ, аѣлѣнѣ ерѣлѣзѣа
 шѣн аѣчѣлорѣ, Ѽ фрѣацѣнѣ шѣн мѣнѣчѣ лорѣ пѣтѣрѣ кѣ
 пѣоци аѣчѣцѣтѣ, чѣлѣ пѣнѣтѣ лѣ мѣсѣрѣтѣ дѣхѣрѣенѣ нѣ
 прѣцѣпѣжѣнѣдѣлѣ Ѽ дѣкѣдѣнѣрѣтѣ кѣтѣ вѣнѣхѣлѣцѣе гѣжѣнѣдѣлѣ
 пѣтѣмѣилѣ, пѣнѣтрѣ вѣнѣтѣтѣцѣнѣ дѣрѣтѣ слѣвѣдѣ
 ежѣнѣтѣ аѣлѣлѣдѣ прѣ вѣрѣвѣлѣцѣнѣ чѣнѣ чѣ прѣ аѣчѣлѣ
 крѣѣмѣ пѣнѣтрѣ вѣнѣтѣ вѣнѣтѣтѣпѣтѣ аѣ мѣхѣрѣтѣтѣ Ѽ
 кѣ мѣнѣкѣтѣ еѣ, дѣрѣтѣ пѣнѣтрѣ чѣнѣтѣе фѣрѣнѣчѣлѣшѣ Ѽ
 пѣнѣтрѣ кѣтѣ лѣтѣдѣжѣнѣдѣлѣсе нѣ нѣдѣмѣнѣ дѣ кѣтѣпѣрѣтѣ
 пѣоци еѣаѣмѣнѣнѣ дѣ вѣнѣтѣжѣе, шѣн рѣтѣвѣдѣрѣе, чѣ рѣкѣ
 шѣн дѣ чѣлѣ чѣ нѣлѣ кѣтѣжѣнѣтѣ, прѣчѣнѣнѣтѣ фѣрѣтѣ аѣсѣтѣ
 еѣрѣпѣлѣ чѣѣ дѣтѣѣдѣпрѣ аѣнѣтѣнѣнѣнѣнѣнѣ, вѣнѣхѣнѣдѣ прѣ
 тѣнѣрѣанѣнѣ кѣлѣ рѣтѣвѣдѣрѣтѣ, кѣтѣтѣ аѣсѣ кѣхѣрѣцѣнѣ фѣхѣ прѣнѣ
 енѣ мѣшѣлѣ, чѣ шѣн пѣнѣтрѣ чѣѣ чѣрѣкѣтѣнѣ аѣнѣлѣмѣ
 аѣзѣчѣе дѣрѣтѣ слѣвѣдѣдѣ бѣлѣ фѣнѣ, рѣчѣпѣжѣнѣдѣ пѣкѣтѣсѣтѣ
 рѣчѣ

[1.] Preafilosofesc cuvînt vînd a arăta, de iaste sîngur stăpînitoriu patemelor cel bun credincios gînd, svătuire-aș, dară, voao drept ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie.

[2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a cei prea mare bunătați, zicu, dară, înțelepciunii, cuprinde laudă.

[3.] De să arată, dară, gîndul a birui celor opritoare patemi ale înțelepciunii, de lăcomiia pîntecelui și de pohtă,

[4.] iară și de ale dreptății contenitoare pateme a birui să arată, în ce chip răului nărav, și celor ale vitejeii contenitoare patemi: a miniei și uciderii și durerii.

[5.] Cum, dară, poate fi, ară zice neștine, de biruiește gîndul patemile, uitarea și neștiința nu stăpînește? De rîs ispitindu-se a zice.

[6.] Pentru că nu biruiește gîndul patemile sale, ce cêle ce sînt împotriva dreptății și vitejeii și întregii firii; și pre acêstea nu ca doară să le surpe, ce ca nu la iale să să supuie.

[7.] De multe părți, dară, și de aiurelea aș putea voao să arăt că sîngur țiiutori iaste patemilor gîndul;

[8.] ce mult mai vîrtos aceasta a dovedi dentru bărbăția celor ce pentru bunătaate au murit, a lui Eleazar și a celor 7 frați și maicii lor.

[9.] Pentru că toți aceștia, cêle pînă la moarte dureri nepregetîndu-le, dovediră că biruiește gîndul patemile.

[10.] Pentru bunătați, dară, slobod sînt a lăuda pre bărbății cei ce pre acêea vrême pentru bună bunătaate au murit cu maică-sa, iară pentru cinste ferici-i-aș.

[11.] Pentru că, lăudîndu-se nu numai de cătră toți oamenii de vitejeii și răbdare, ce încă și de ceia ce i-au căznit, pricină fură a să surpa cea de asupra limbii tiranie, biruind pre tirani cu răbdarea, cît a să curăți fu pren ei moșia.

[12.] Ce și pentru cea ce cercăm acum a zice, dară, slobod va fi, începînd povêstea //

Ms. 45, p. 892

Versiunea modernă

[892/1] **A lui Iosip la Macavéi carte,
adecă pentru sîngură țuitoare gîndirea¹**

Cap 1

[1.] Preafilosofăscul cuvîntu a arăta vrînd, dă sîngur despuitor iaste patimilor cel binecredincios gînd, sfătui-v-aș, dară, voao drept pentru ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie.

[2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a cei prea mari bunătăți, zic, dară, înțelepciunei, coprinde laudă.

[3.] Dă, dară, acelor a întregăciunei opritoare patime gîndul să arată a birui lăcomiei pîntecelui și poftei,

[4.] ci și acelor a dreptății contenitoare patime a birui să arată, în ce chip răului nărav, și celor a vitejeii contenitoare patime²: mîniei și uciderii și durerii.

[5.] Cum, dară, poate fi, ară zice neștine, dă patemilor gîndirea biruieste, uitării și neștiinței nu despuiește? De rîs ispitindu-să a zice.

[6.] Pentru că nu a patemilor sale gîndirea biruieste, ci celor a dreptății și a vitejeii și a întregăciunei firei împotrivoare; și acestora nu ca doară pre iale să le surpe, ci ca nu la iale să să supuie.

[7.] De multe părți, dară, și de aiurilea putea-o-aș voao să vă [892/2] arăt căci sîngur țitor iaste patemilor gîndul;

[8.] ce mult mai vîrtos aceasta a dovedi dentru bărbăția bună celor ce pentru bunătate au murit, lui Eliázar și celor 7 frați și a ai lor maică.

[9.] Pentru că toți aceștia, pre cêle pînă la moarte dureri nepregetîndu-le, dovediră că biruieste patemilor gîndul.

[10.] Pentru bunătăți, dară, slobod sînt a lăuda pre cei ce pre acêea vrême pentru cea bună bunătate au murit cu maică-sa bărbăți, iar pentru cinste ferici-i-aș.

[11.] Pentru că, minunîndu-să nu numai de cătră toți oamenii pren vitejie și răbdare, ce încă și de ceia ce i-au căznit, pricini fură a să surpa cea asupra limbei muncă, biruind pre muncitori cu răbdarea, cît a să curăți fu pren ei moșie.

[12.] Ce și pentru cêea³ ce cercăm acumuși, dară, a zice slobod va fi, începînd povêstea

**Cartea lui Iosippos la Macabei sau
despre cugetarea suverană**

Capitolul 1

[1.] Pentru că urmează să înfățișez un preafilosofic argument, [care susține] că bine cinstitoarea cugetare [este] de la sine stăpînitore asupra afectelor, v-aș sfătui, cu îndreptățire, să fiți atenți cu osîrdie la filosofie.

[2.] Căci argumentul este nu doar neapărat necesar spre știință, [ci] și, altfel, cuprinde elogiul pentru cea mai mare virtute: vorbesc, desigur, despre cea a prudenței.

[3.] Dacă, așadar, cugetarea se arată a stăpîni afectele care împiedică cumpătarea, [adică] lăcomia pîntecelui și poftirea,

[4.] ea se arată, pe deasupra, [ca] cea care domnește peste afectele ce împiedică dreptatea, care țin de răul nărav, și peste afectele ce împiedică bărbăția, [adică] impulsivitatea [care aduce] uciderea și durerea.

[5.] Dar poate va spune cineva: „Cum, atunci, dacă cugetarea are putere asupra afectelor, nu stăpînește peste uitare și necunoaștere?” Ar încerca să spună ceva hazliu.

[6.] Căci cugetarea nu are putere asupra afectelor ei, ci asupra celor opuse dreptății, bărbăției și cumpătării. Și [are putere asupra] acestora nu pentru a le distruge, ci ca să nu li se supună.

[7.] Desigur, din multe [perspective] și în variate feluri aș putea să vă înfățișez că [negreșit] cugetarea este suverană peste afecte;

[8.] însă aceasta s-ar putea arăta cu mult mai mult din bravura celor ce au murit pentru virtute, a lui Eleazar, a celor șapte frați și a mamei lor.

[9.] Căci aceștia toți, trecînd cu vederea durerile pînă la moarte, au arătat că [negreșit] cugetarea are putere asupra afectelor.

[10.] Așadar, [vorbind despre] virtuți, să mi se îngăduie să-i elogiez pe bărbății care au murit în acel moment pentru bine și frumos, împreună cu mama [lor], iar [vorbind despre] onoruri, i-aș ferici.

[11.] Căci au fost admirați nu numai de către toți oamenii în privința bărbăției și răbdării, dar și de către cei care i-au pus la cazne; au ajuns cauze ale nimicirii autorității tiranice asupra neamului, învingînd tiranul prin răbdare, așa încît prin ei a fost curățită patria.

[12.] Dar se cuvine să vorbim chiar acum despre ceea ce este cercetat, începînd povestea,

АМАКА

Дуе кнѣ авѣмъ съвѣчаю афаце, ши аша ла ку
 вѣннѣхъ каре асте пеннѣхъ ен мѣ коу аѣвѣрѣте
 жи мѣрѣре аѣнѣде чѣлхи аѣпрѣхъ тоѣте аѣцѣлѣте
 дѣмѣзѣхъ, черкѣмъ дѣрѣ аѣхъмъ дѣ сѣнѣхърѣ цѣн
 торю асте пѣтемнѣлорѣ гѣнѣхъ, ши аѣлѣцѣмъ
 чѣ поате фѣ гѣнѣхъ, ши чѣе пѣтнѣмъ, ши кѣ
 тѣеъ аѣе пѣтемнѣлорѣ кнѣхърѣ, ши дѣ вѣрѣлѣще
 гѣнѣхъ пре поате аѣчѣстѣ, гѣнѣхъ асте
 дѣрѣ мнѣте, ку дѣрѣтѣ кѣвѣнѣте, маѣ чнѣ
 епнѣдѣ вѣаца аѣцѣлѣчѣнѣн, ши аѣцѣлѣчѣнѣ а
 сте кѣнѣоѣщере дѣмѣзѣщѣнѣлорѣ ши сѣменѣщѣнѣлорѣ
 аѣхърѣрѣ, шале аѣчѣстѣра прнѣннѣ. аѣчѣстѣ дѣрѣ
 асте аѣлѣцѣн аѣкѣцѣтѣхърѣ, прѣн карѣ чѣлѣ аѣхъмъ
 незееш ку чнѣстѣ, ши чѣлѣ сѣменѣщн ку фо
 лѣсѣ аѣ аѣкѣцѣтѣмъ, аѣрѣ кнѣхърѣлѣ аѣцѣлѣчѣнѣн
 ежнѣтѣ мнѣтѣ, дѣрѣтѣтѣтѣ вѣнѣжѣа ши аѣпре
 гѣчѣнѣтѣ мнѣцѣн, аѣрѣ маѣ кѣарѣ дѣкѣтѣтѣ поа
 те асте мнѣтѣ, дѣн трѣхъ карѣ дѣрѣ гѣнѣ
 хъ аѣ вѣрѣлѣще пѣтемнѣлѣ, ши фѣрнѣлѣ пѣ
 темнѣлорѣ ежнѣтѣ, чѣлѣ кѣпрнѣзѣтѣоѣаре дѣоѣсѣ
 дѣлѣчѣаца ши дѣрѣрѣрѣ, ши дѣнѣтра чѣстѣтѣ аѣмѣн
 дѣоѣсѣ, ши прѣжѣрѣ сѣфлѣтѣ асте, ши мѣлѣ
 тѣеъ ши прѣжѣрѣ дѣлѣчѣацѣ, ши оѣмѣтѣоѣаре ежнѣтѣ
 дѣрѣрѣнѣлорѣ пѣтнѣмнѣлорѣ маѣнѣте дѣрѣ дѣ дѣлѣчѣацѣ а
 сте поѣхта, ши дѣлѣтѣ дѣлѣчѣацѣтѣ вѣкѣрѣа, ши
 маѣнѣннѣтѣ дѣ дѣрѣрѣре асте фѣрнѣа, ши дѣлѣтѣ дѣ
 рѣрѣре мѣхънѣрѣтѣ, аѣрѣ мѣнѣа дѣ сѣще пѣтнѣтѣ
 асте дѣлѣчѣцѣн, ши дѣрѣрѣнѣ, дѣва кѣцѣтѣа нещн
 не кѣнѣдѣ сѣлѣ аѣтѣжѣпѣаѣтѣ аѣ елѣ, аѣрѣ аѣтрѣхъ дѣлѣчѣ
 ацѣ асте, ши вѣа чѣлѣ кѣ рѣхъ нѣрѣаѣ, маѣ кѣ
 мѣлѣте кнѣхърѣн фѣнѣнѣ дѣкѣтѣтѣ поате пѣтнѣмнѣлѣ,
 аѣнѣтѣ аѣ сѣфлѣтѣ мѣнѣрѣа, нѣнѣрѣ дѣ аѣрѣннѣтѣ,
 нѣнѣрѣ дѣ прнѣ, ши зѣвнѣстѣа, аѣрѣ аѣ трѣхъ аѣ
 мѣнѣа дѣ поате, ши аѣмѣнѣа снѣгѣрѣ, прѣ кѣлѣ
 дѣоѣсѣ рѣтѣтѣ днѣтѣхърѣн трѣхълѣхън, ши сѣфлѣтѣлѣхън
 фѣнѣнѣ дѣ, дѣлѣчѣаца ши дѣрѣрѣрѣ, мѣлѣте ежнѣтѣ о
 дѣрѣслѣлѣ рѣтѣтѣ днѣтѣхърѣнѣлорѣ аѣчѣстѣра, дѣнѣтрѣхъ кѣрѣлѣ
 прѣ фѣцѣе кѣрѣтѣ, чѣлѣ аѣпоѣтѣ аѣкѣрѣтѣторю гѣнѣхъ,
 кѣрѣцнѣдѣлѣ, ши пѣнѣнѣдѣлѣ, ши аѣдѣтѣжнѣдѣлѣ,
 ши аѣпоѣтѣ кнѣхълѣ маѣнѣтѣхърнѣдѣлѣ, дѣмѣеѣтѣчѣ
 цѣ чѣлѣ аѣе нѣрѣаѣхърнѣлорѣ, ши аѣе пѣтнѣмнѣлорѣ ма
 тѣрѣн, пѣнѣтрѣхъ кѣ гѣнѣхълѣ асте поѣтѣчѣнѣторю
 вѣнѣтѣтѣнѣлорѣ, аѣрѣ пѣтемнѣлорѣ ежнѣхърѣ цѣнѣторю,
 ши кѣлѣтѣтѣ сѣарѣчѣе аѣтѣжнѣ пѣнѣтрѣхъ елѣ дѣн чѣлѣ
 сѣпрнѣтѣоѣаре фѣнѣтѣ аѣе аѣтрѣгѣчѣннѣн мнѣцѣн, кѣтѣ
 ежнѣхърѣ цѣнѣторю асте пѣтемнѣлорѣ гѣнѣхълѣ, аѣрѣ
 аѣтрѣгѣчѣннѣтѣ мнѣцѣн асте вѣрѣннѣца поѣхътелорѣ,
 ши дѣнѣтрѣхъ поѣхъте, оѣнѣлѣе ежнѣтѣ сѣфлѣтѣешн а
 тѣлѣе трѣхътѣешн, ши аѣчѣстѣра аѣмѣнѣхърѣоѣра гѣнѣхъ
 сѣ аѣрѣтѣтѣ аѣвнѣхън, еѣ аѣша сѣоѣтѣсѣкѣ, дѣ дѣн чѣлѣ
 аѣ дѣн аѣтѣ поѣхътнѣнѣ, ши дѣн пѣслѣрн, ши дѣн
 дѣвнѣтѣоѣачѣ, ши дѣ поате фѣлѣннѣлѣ дѣ мѣнѣкѣрн
 карѣ ежнѣтѣ сѣпрнѣтѣ нѣоѣсѣ, дѣлѣтѣ аѣлѣцѣе нѣфѣрнѣмъ
 ши пѣнѣтрѣхъ аѣгѣнѣхълѣхън вѣрѣннѣцѣтѣ, пѣн
 трѣхъ кѣтѣ сѣсѣпрѣсѣкѣ аѣе поѣхътелорѣ
 пѣтнѣннѣн аѣторѣжнѣхъсѣ дѣ мнѣ
 тѣтѣ чѣлѣ аѣтрѣтѣтѣ. ши сѣтѣ аѣфѣрѣ
 нѣзѣтѣ поате аѣе трѣхъ
 пѣлѣхън поѣрннѣн дѣ гѣнѣхъ.

Biblia 1688, p. 741, col. 1

în ce chip avem obiceiul a face, și așa, la cuvîntul care iaste pentru ei mă voiu învăței, mărîre dînd celui întruțotînțelept Dumnezeu.

[13.] Cercăm, dară, acum de sîngur țitoriu iaste patemilor gîndul

[14.] și alêgem ce poate fi gîndul și ce e patima și cîte-s ale patemilor chipuri și de biruiește gîndul pre toate acêstea.

[15.] Gîndul iaste, dară, minte cu drept cuvînt, mai cîstînd viața înțelepciunei.

[16.] Și înțelepciunea iaste cunoaștere dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri ș-ale acestora pricinî.

[17.] Aceasta, dară, iaste a legii învățatură, pren carea cêle dumnezeiești cu cînstē și cêle omenești cu folos le învățăm.

[18.] Iară chipurile înțelepciunii sînt: mîntea, dreptatea, vitejia și întregăciunea minții.

[19.] Iară mai chiară decît toate iaste mîntea, dentru carea, dară, gîndul biruiește patemile.

[20.] Și firile patemilor sînt cêle cuprinzătoare doao: dulceața și durêrea; și dentr-acêstea amîndoaș și prejur suflet iaste.

[21.] Și multe-s și prejur dulceață și următoare sînt durerilor patimilor.

[22.] Mainte, dară, de dulceață iaste pohta și după dulceață, bucuria.

[23.] Și mai nainte de durêre iaste frica și după durêre, mîhnirea;

[24.] iară mîniia de obște patimă iaste dulceti și durerii, de va cugeta neștine cînd s-au întîmplat la el.

[25.] Iară întru dulceață iaste și voia cea cu rău nărav, mai cu multe chipuri fiind decît toate patimile;

[26.] însă la suflet — mîndria, iubirea de argint, iubirea de price și zavistia,

[27.] iară la trup — a mîncă de toate și a mîncă sîngur.

[28.] Precum doao răsădituri trupului și sufletului fiind dulceața și durêrea, multe sînt odraslele răsăditurilor acestora,

[29.] dentru carele pre fieștecarea cel atotlucrătoriu gînd curățîndu-le și plivîndu-le și adăpîndu-le și în tot chipul mai turnîndu-le, dumstecêște cêle ale năravurilor și ale patimilor materii.

[30.] Pentru că gîndul iaste povățuitoriu bunătăților, iară patemelor sîngur țitoriu. Și caută oarece întîiu pentru el den cêle opritoare fapte ale întregăciunii minții; că sîngur țitoriu iaste patemelor gîndul.

[31.] Iară întregăciunea minții iaste biruința pohtelor.

[32.] Și dentru pohte, unele sînt sufletești, altele trupești; și acestora amîndurora gîndul să arată a birui.

[33.] Eu așa socotesc.

[34.] Deci, den cêle den apă pohtînd și den pasări și den dobitoace și de toate feliurile de mîncări, care sînt oprite noao după lêge, ne ferim și pentru a gîndului biruință.

[35.] Pentru că să opresc ale pohtelor patimi, întorcîndu-se de mîntea cea întregă, și să înfrînează toate ale trupului porniri de gînd. /

Ms. 45, p. 892-893

în ce chip avem obicîeu a face, și așa, la cel pentru ei învîrteji-m-oi cuvînt, mărîre dînd celui întrutotmăiestru Dumnezeu.

[13.] Cercăm, dară, acum dă sîngur țitor iaste a patimilor gîndul

[14.] și alêgem ce poate a⁴ fi gîndul și ce-i patima și cîte a patimi-
[893/1] lor⁵ sînt chipuri și dă tuturor acestora biruiește gîndul.

[15.] Gîndul, dară, iaste minte cu dreptu cuvîntu, precinstindu a înțelepciunii viață.

[16.] Și înțelepciunea iaste cunoaștere a dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri și al acestora pricini.

[17.] Aceasta, dară, iaste a legii învățatura, pren carea cêl dumnezeiești cu cinste și cêl dumnezeiești⁶ cu folos le învățăm.

[18.] Iară a înțelepciunii⁷ chipuri sînt: mintea, dreptatea, vitejia și întregăciunea minții.

[19.] Pentru că mai chiară-i decît toate minte, dentru carea, dară, patimilor gîndul biruiește.

[20.] Și a patimilor firi sînt cêl preocupinzătoare doao: dulceața și durêrea; și dentru aceștia fieștecarea și pentru suflet iaste.

[21.] Și multe-s și pregiur dulceață și a durerilor a patimilor sînt următorii.

[22.] Mai nainte, dară, de dulceață iaste⁸ pofta și după dulceață, bucurie.

[23.] Și mai nainte de durere iaste frica și după durere, mîhnire;

[24.] iar mîniia de obște patimă iaste a dulceții și a durerii, de va cugeta neștine cînd la el au căzut.

[25.] Întru dulceață iaste și cea cu rău nărav voie, mai cu multe chipuri fiind decît toate patimile:

[26.] la suflet — mîndria, iubirea de argint, de price iubirea și zavistia,

[27.] iară la trup — a mîncă de toate și a mîncă sîngur.

[28.] În ce chip doao trupuri și sufletul răsădituri fiind și dulceața și durêrea, multe a răsăditurilor acestora sînt odrasle,

[29.] dentru carele pre fieștecarea cel întru tot lucrător de pămînt gîndu curățindu-le și răzîndu-le și adăpîndu-le și întru tot chipul mai turnîndu-le, dumaticêște cêl a năravurilor și a patimilor tufe.

[30.] Pentru că gîndul bunătăților iaste povățuitor, iar patimilor sîngur țitor. Și caută oarece întîi pren el a opritoarelor a întregăciunei minții faptelor, că sîngur țitor iaste a patimilor gîndul.

[31.] Iar întregăciunea minții iaste biruința poftelor.

[32.] Și dentru [893/2] pofte, unele sînt sufletești, altele sînt trupești; și acestora amîndurora a birui gîndul să arată.

[33.] Eu așa socotescu.

[34.] Deci, den cêl de apă pofîndu și pasări și de cêl cu patru picioare și de toate feliurile de mîncări, celor oprite noao după lêge, ne ferim și pentru a gîndului biruință.⁹

[35.] Pentru că să¹⁰ oprescu ale poftelor patimi, de cea întreagă minte înturnîndu-să, și să înzăbălează toate ale trupului porniri de cătră gînd.

Versiunea modernă

asa cum sînt obișnuit să fac, și astfel îmi voi alcătui discursul despre ei, dînd slavă întrutotînțeleptului Dumnezeu.

[13.] Să cercetăm, așadar, dacă [într-adevăr] cugetarea este suverană a afectelor

[14.] și să deosebim ce este cugetarea, ce este afectul, care sînt speciile de afecte și dacă cugetarea are putere asupra tuturor acestora.

[15.] Astfel, cugetarea înseamnă intelect cu drept cuget, care alege o viață dusă în înțelepciune.

[16.] Apoi, înțelepciunea este cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și omenești și a cauzelor acestora.

[17.] Negreșit, ea însăși este educația dată de Lege, prin care sîntem învățați cele dumnezeiești în mod solemn, iar cele omenești în mod folositor.

[18.] Iar speciile înțelepciunii sînt: prudența, dreptatea, bărbăția și cumpătarea.

[19.] Desigur, cea mai de seamă dintre toate este prudența, prin care, negreșit, cugetarea are putere asupra afectelor.

[20.] Iar naturile cele mai cuprinzătoare ale afectelor sînt două: plăcerea și durerea; iar fiecare dintre ele este odrăslită și în legătură cu sufletul.

[21.] Și multe sînt consecințe și ale celor ce privesc plăcerea, și ale durerilor aduse de afecte.

[22.] Mai înainte, așadar, de plăcere este poftirea, iar după plăcere, bucuria.

[23.] Iar înainte de durere este teamă, iar după durere, întristare,

[24.] în vreme ce impulsivitatea este afect comun plăcerii și durerii, de va înțelege cineva cînd a căzut în el.

[25.] Iar în plăcere este și dispoziția rău năravită, aceasta avînd cele mai multe forme dintre toate afectele;

[26.] pe de o parte, raportată la suflet, [ea este] lăudăroșenie, iubire de arginți, invidie și pizmă,

[27.] iar raportată la trup, mîncarea a toate și mîncarea de unul sîngur.

[28.] După cum două sînt odrăslirile trupului și ale sufletului, plăcerea și durerea, multe din aceste odrăsliri sînt altoiuri.

[29.] Pe fiecare dintre acestea cugetarea atotcultivatoare curățindu-le de jur împrejur, tăindu-le, stropindu-le și în tot chipul transplantîndu-le, dumaticêște tufele năravurilor și ale afectelor.

[30.] Căci cugetarea este conducătoarea virtuților, dar și stăpîna afectelor. Supraveghează, dar, care [este] prima, prin ea, dintre lucrările ce împiedică cumpătarea, [pentru] că cugetarea este prin sine stăpînitore a afectelor.

[31.] Iar cumpătarea este cea care are putere asupra poftirilor.

[32.] Iar dintre poftiri, unele sînt sufletești, iar altele trupești; iar cugetarea se arată a avea putere asupra amîndurora.

[33.] Eu așa consider.

[34.] Astfel, pofînd la cele acvatice, la pasări, la patrupeze și la toate mîncărurile ce ne-au fost interzise după Lege, ne abținem, pentru [ca] cugetarea să aibă putere asupra [afectelor].

[35.] Căci afectele poftelor sînt oprite, fiind întoarse de către intelectul cumpătat, și toate mișcările trupului sunt domolite de zăbala cugetării.

БѢЛО

УМА

Cap 2

И че ахрѣ минхнаѣ ѡте де етѣ нѣзѣмѣ
 нескѣ похѣтеле съфлестхлѣи кѣтѣрѣ пар
 тѣ фрѣмѣцѣцелорѣ къ ачѣста дѣрѣ че
 прѣгѣ ла минѣте гѣсенѣ съ алаѣте кѣ
 къ гжндѣлѣ аѣ енрѣнѣи пѣтѣма чѣ рѣ
 пенѣрѣ кѣ тѣнѣрѣ ши ѣбѣрѣстѣ фѣнѣдѣ кѣтѣрѣ
 прѣхнѣрѣ, нѣзѣмени къ гжндѣлѣ апѣтѣмнлорѣ стрѣ
 ескрѣ, ши нѣнѣмай ачѣн дѣлѣче пѣтѣмнн локнѣтѣ
 рѣ де стрѣкѣте съ аратѣ гжндѣлѣ абнрѣи, че ши
 пѣлатѣ пофѣта, зѣче днрѣнѣтѣ ачѣлѣ лѣѣѣѣ, съ
 нѣ пофѣтѣши прѣ мѣлѣрѣ апѣрѣпелѣи тѣѣѣ, ннѣн
 кѣтѣе ежнѣтѣ але апѣрѣпелѣи тѣѣѣ, ѣнѣтѣ ка къ
 анѣ похѣтѣи нѣн аѣзѣн лѣѣѣѣ, къ мѣлѣтѣ май
 мѣлѣтѣ не аѣ аѣевѣрѣи прѣ нѣн, къ гжндѣлѣ арѣѣлѣ
 енрѣи прѣ поѣте кашн прѣ чѣлѣе ѡпрѣнѣварѣ пѣтѣмнн але
 днрѣнѣтѣѣнѣ дѣврѣѣме чѣпрѣкѣѣ неѣнѣне арѣнѣрѣ амѣжѣка
 еж гѣ ши ла пѣжнѣтѣче фѣнѣдѣлѣ аѣкѣмѣ, съмѣлѣтѣ къ
 чѣрѣтѣрѣ аѣ нѣ аѣлѣе ѡте, къ гжндѣлѣ ѡте
 дѣмѣнѣ пѣтѣмнлорѣ ? ѣдѣлатѣ дѣрѣ къ лѣѣѣѣ пе
 трѣкѣнѣдѣ, ши дѣ ѡте чннеѣа ѣвнѣтѣрѣи де ар
 цнѣнѣтѣ енаѣѣче кнѣлѣлѣ аѣнѣ прѣмѣлѣтѣжнѣдѣ прѣ
 чѣн анѣнѣнѣи фѣтѣрѣ де кѣмѣтѣтѣ, ши прѣмѣлѣтѣ
 рѣтѣ стѣпѣтѣмѣнелорѣ соѣнѣдѣ, тѣнѣнѣдѣ денѣ дѣтѣ
 рѣе, мѣкѣрѣтѣ еѣлѣмѣлѣ дѣѣа фн неѣнѣне де лѣѣѣѣ
 етѣ енрѣлѣѣѣ, къ дѣлѣчѣрѣтѣ аѣмнѣтѣе агжндѣлѣрѣлорѣ,
 ннѣн де нѣзѣнѣлѣтѣ чѣрѣкѣнѣдѣ еѣчѣрѣѣтѣѣрѣлае, ннѣ
 внѣлае ши ла чѣлѣлѣ лѣлѣтѣе пѣлатѣе аѣтѣ кѣнѣлѣѣѣ
 ачѣста, къ гжндѣлѣ ѡте чѣлѣе чѣ енрѣлѣѣѣ пѣ
 тѣмнлорѣ, пенѣрѣ кѣ лѣѣѣѣ ши чѣѣ кѣтѣрѣтѣ пѣ
 рнѣнѣи енѣнѣтѣ кѣѣѣѣтѣрѣ енрѣлѣѣѣ, ннѣн енѣнѣжѣдѣ
 енѣнѣтѣлѣтѣ пенѣрѣ ен, ши чѣѣ кѣтѣрѣтѣ фѣ
 мѣѣешѣ дѣрѣгѣстѣе енрѣлѣѣѣ, пенѣрѣ нелѣѣѣѣ
 нѣрѣ прѣ а мѣлѣтѣрѣнѣдѣ ши фѣнлорѣ дѣрѣгѣстѣе
 енрѣлѣѣѣ, пенѣрѣ рѣѣлѣтѣтѣ прѣ ен чѣрѣ
 тѣжнѣдѣнѣ, ши аѣ прѣлѣтѣмнлорѣ ѡвнѣлѣѣ
 енрѣлѣѣѣ, пенѣрѣ внѣлѣнѣа прѣ ен мѣлѣтѣрѣнѣдѣ,
 ши стѣнѣ гжндѣнѣнѣи аѣнѣи аѣкрѣ дѣ минѣнѣе
 ѡнѣде ши вѣрѣжѣа абнрѣи гжндѣлѣ пѣлатѣе, пенѣрѣ
 лѣѣѣѣ, ннѣн тѣнѣнѣдѣ еѣпѣлѣѣнѣи чѣлѣе дѣмѣлѣстѣн
 че але вѣрѣжѣмѣшнлорѣ рѣѣѣднѣтѣѣнѣи, ши чѣлѣе але
 вѣрѣжѣмѣшнлорѣ чѣлорѣ че лѣѣѣ пѣрѣдѣлѣтѣ мѣнѣтѣѣнѣи
 дѣлѣе, ши чѣлѣе кѣѣѣѣтѣ прѣхнѣнѣтѣ рѣднѣкѣнѣдѣлѣе,
 ши чѣлорѣ май ежлѣнѣче пѣтѣме абнрѣи гжндѣлѣ съ
 аратѣе, ѣвнѣрѣтѣ дѣчнѣстѣе, мѣрнѣрѣтѣ дѣшѣрѣтѣе, ши
 зѣкнѣстѣа, пенѣрѣ кѣ пѣлатѣе ачѣѣстѣѣ чѣлѣе къ
 рѣѣѣ нѣрѣлѣѣ пѣтѣмнн, чѣѣ прѣѣгѣтѣ минѣте ле лѣѣѣ
 пѣдѣтѣ, ѣче кнѣи ши мѣнѣнѣа, пенѣрѣ кѣ ши прѣ
 аѣлѣста еѣстѣѣпѣнѣѣѣѣ дѣврѣѣме че пенѣрѣ чѣ чѣлѣ
 прѣѣѣ ѣѣѣлѣѣѣтѣ пѣрнѣнѣтѣеле нѣстѣрѣ гѣлѣсѣѣ прѣ чѣ
 прѣжѣѣрѣ семѣсѣнѣ, ши лѣбн внѣнѣлѣѣѣ ? аѣ дѣрѣтѣ
 вѣѣжнѣдѣ кѣ аѣѣжнѣгѣлѣтѣ анѣмнѣ прѣ енѣнѣмнѣтѣѣ
 ннѣ къ гжндѣлѣ аѣ знѣсѣ, вѣлѣѣѣмѣлѣтѣ мѣнѣнѣа лѣ ?
 пенѣрѣ кѣ денѣ арѣ пѣлѣтѣ мѣнѣнѣа абнрѣи гжндѣлѣ
 рнѣе нѣ арѣ фн знѣсѣ ашлѣ, пенѣрѣ кѣчнѣ кѣмѣдѣ
 тѣѣкнѣлѣ дѣмнѣзѣѣ прѣ ѡмѣ къ кѣѣжнѣтѣлѣ ши къ
 ежнѣгѣрѣ енрѣнѣнѣѣѣѣ прѣ ѡѣѣѣвнѣнѣдѣлѣ, апѣнѣчѣѣ пѣтѣ
 мнѣлѣ аѣнѣ, ши нѣвѣрѣлѣѣрнѣлѣ прѣжѣѣрѣ гѣѣ рѣѣѣѣднѣтѣ
 ши прѣ пѣѣѣѣѣнѣтѣлорѣ минѣте прѣнѣ чѣлѣе дѣнѣлѣѣѣ
 тѣрѣ

Biblia 1688, p. 741, col. 2

[1.] Și ce lucru minunat iaste de să izmenesc pohtele sufletului cătră partea frumusețelor?

[2.] Cu aceasta, dară, cel întreg la minte Iósip să laudă, că cu gândul au biruit patema cea rea.

[3.] Pentru că tânăr și în vîrstă fiind cătră împreunare, izmeni cu gândul a patimilor strechêre.

[4.] Și nu numai acei dulce patimi lovitură de strêchie să arată gândul a birui, ce și toată pofta.

[5.] Zice, direct acêea, lêgea: „Să nu poftesti pre muiêrea aproapei tău, nici cite sînt ale aproapei tău.”

[6.] Însă, ca cum a nu pohti noi au zis lêgea, cu mult mai mult ne-ar adeveri pre noi că gândul ar putea birui pre pofte, ca și pre cêlê opritoare patimi ale direptății.

[7.] De vrême ce, precum neștine are nărav a mînca sîngur și la pîntece fiind lacom, să mûtă cu certarea, au nu aiêve iaste că gândul iaste domn patemilor?

[8.] Îndată, dară, cu lêgea petrecînd, și de iaste cineva iubitoriu de arginț, silêste chipul lui, împrumutînd pre cei lipsiți fără de camătă. Și împrumutarea săptăminelor sosînd, tăînd den datorie,

[9.] măcară scumpu de va fi neștine, de lêge să biruiêste cu aducerea aminte a gîndurilor, nici de iznoavă cercînd secerăturile, nici viile. Și la cêlealalte poate a să cunoaște aceasta, că gândul iaste cel ce biruiêste patemilor.

[10.] Pentru că lêgea și cea cătră părinți bună cugetare biruiêste, nici vînzînd bunătatea pentru ei;

[11.] și cea cătră fămêie-și dragoste biruiêste, pentru neleguire pre ea mustîrînd;

[12.] și fiilor dragoste biruiêste, pentru răutatea pre ei certîndu-i;

[13.] și al priêtenilor obiceiau biruiêste, pentru viclenia pre ei mustîrînd.

[14.] Și să nu gîndiți a fi lucru de minune unde și vrajba a birui gîndul poate, pentru lêge, nici tăînd copacii, cêlê dumêstice ale vrăjmașilor răsădituri, și cêlê ale vrăjmașilor celor ce le-au pierdut mîntuindu-le și cêlê căzute împreună rîdicîndu-le.

[15.] Și celor mai silnece pateme a birui gîndul să arată: iubirea de cinste, mărimea deșartă și zavistia.

[16.] Pentru că toate acêstea cêlê cu rău nărav patimi cea întregă minte le leapădă, în ce chip și mîniia; pentru că și pre aceasta o stăpînêste.

[17.]

[18.]

[19.] De vrême ce pentru ce cel preaințelpt părintele nostru Iácov pre cei prejur Semeón și Lévi vinuiêste? Au doară văzînd că au junghiat limbi pre sichimitêni cu gîndul, au zis: „Blestemată — mîniia lor?”

[20.] Pentru că, de nu ar putea mîniia a birui gîndurile, nu ar fi zis așa.

[21.] Pentru căci cînd tocniia Dumnezău pre om cu cuvîntul și cu sîngură biruință împodobindu-l, atuncea patemile lui și năravurile împrejur i-au răsădit;

[22.] și pre povățuitoarea minte, pren cêlê denlăun- //

Ms. 45, p. 893-894

Cap 2

[1.] Și ce minunat dă ale sufletului poftă cătră a frîmsșetelor parte să izmenescu?

[2.] Cu aceasta, dară, cel întreg la minte Iosif să laudă, că cu gîndul au biruit cei rîle patime.

[3.] Pentru că tînr și coptu fiind cătră împreunare, izmenescu gîndul a patimilor strêchea.

[4.] Și nu numai acei dulci patime lovitură de strêche a birui gîndul să arată, ce și toată pofta.

[5.] Zice, dară, lêgea: „Să nu poftești pre muiêrea aproapelui tău, nici cîte a aproapelui tău sînt.”

[6.] Însă, cînd a nu pofți noi zise lêgea, cu mult mai mult ne-ară adeveri pre noi că poftelor a birui ară putea gîndul, în ce chip și acelor opritoare a dreptății patime.

[7.] Pentru că în ce chip, sîngur mîncător fiind¹¹ la nărav și la pîntece lacom, să mută cu certarea, fără numai arătat iaste că domnu iaste a patimilor gîndul?

[8.] Îndată, dară, cu lêgea petrecînd, și iubitoriu oarecarele de argint iaste, silêște chipul lui, celor ce le tribuie împrumutînd fără camete. Și împrumúta săptămînilor sosind den datorie,

[9.] macar scumpu neștine va fi, de lêge să biruiêște cu aducerea aminte a gîndurilor, nici de iznoavă cercînd secerăturile, nici viile. Și la cêlealalte poate a să cunoaște aceasta, că al patimilor iaste gîndul ce le biruiêște.

[10.] Pentru că [894/1] lêgea și cei cătră părinți bună cugetare biruiêște, nici vînzînd bunătatea pentru ei;

[11.] și cei cătră fămêie-și priință biruiêște, pren fărâlêge pre ea muștrînd;

[12.] și a fiilor priință biruiêște, pentru răotăte pre ei certîndu-i;

[13.] și a priêtenilor cunoștință biruiêște, pentru viclenie pre ei muștrînd.

[14.] Și să nu gîndiți prea minunat a fi unde și a vrajbei a birui gîndul poate pentru lêge, nici tîind copacii ceia ai noștri, a vrăjmașilor răsădituri, și cêlea a vrăjmașilor celor ce le-au pierdut mîntuindu-le și cêle căzute împreună rădicîndu-le.

[15.] Și celor mai silnice patimi a birui¹² gîndul să arată: iubire de cinste, măriri deșarte și zavistiei.

[16.] Pentru că toate acêstea cêle cu rău nărav patimi cea întregă minte le leapădă, în ce chip și mîniia; pentru că și acestuia despuiêște.¹³

[17.]

[18.]

[19.] În vrême ce pentru ce cel preaînțelept părintele nostru Iacov pre cei pregiur Simeon și Levî vinuiêște? Au cu gîndul pre sichimitêni limbi vîzînd că au junghiat, zicînd: „Blăstămată — mîniia lor?”

[20.] Pentru că, de nu ară putea a gîndurilor mîniia a birui, nu ar fi zis așa.

[21.] Pen¹⁴ că cîndu Dumnezău pre om îl tocniia cu cuvîntu și cu sîngură biruiință podobindu-l, atuncia patimile lui și năravurile împregiur i-au răsădit;

[22.] și pre povățuitoarea mintea¹⁵, pren cêle den lontru

Versiunea modernă

Capitolul al 2-lea

[1.] Și ce este de mirare, dacă [pînă și] poftirile sufletului de a se împărtași de frumos sînt anulate?

[2.] Negreșit, cumpătutul Iosif este elogiat pentru aceasta, [pentru] că prin prudență a avut putere asupra răului afect.

[3.] Căci tînr fiind și în deplinătatea vîrstei, în privința împreunării trupești, a anulat prin cugetare tăunul afectelor.

[4.] Dar cugetarea pare a avea putere nu numai asupra loviturii de tăun a afectului plăcut, ci și asupra întregii poftiri.

[5.] Negreșit, Legea spune: „Nu vei pofți femeia aproapelui tău, nici cîte sînt ale aproapelui tău!”

[6.] Într-adevăr, cînd Legea ne spune să nu pofțim, cu mult mai mult ne-ar convinge pe noi că cugetarea ar putea avea putere asupra poftirilor, după cum și asupra afectelor ce împiedică dreptatea.

[7.] Apoi, în ce fel cineva, care are năravul să mănînce singur și este lacom, ar putea fi educat altfel, dacă nu este clar că cugetarea este stăpîină peste afecte?

[8.] Spre exemplu, [cineva] ar putea fi civilizată prin Lege, [chiar de-ar fi] și iubitor de arginți: el își silêște propriul fel [de a fi] împrumutînd celor în nevoie fără dobînză și renunță la împrumut atunci cînd se ajunge la al șaptelea [an].

[9.] Dacă cineva va fi lacom, va fi sub puterea Legii prin cugetare; astfel, nu va strînge nici rămășițele recoltei, nici ale viilor. Și în privința altora putem recunoaște aceasta, că [într-adevăr] cugetarea este cea care are în putere afectele.

[10.] Căci Legea are în putere și [afectul] bunăvoinței față de părinți, neîngăduind renunțarea la virtute pentru ei;

[11.] are putere și asupra iubirii arătate soției, repudiînd-o pentru o încălcare de Lege;

[12.] domnește și peste iubirea de copii, pedepsindu-i pentru o răutate;

[13.] stăpînește și peste tovărășia cu prietenii, muștrîndu-i pentru o viclenie.

[14.] Să nu considerați că este paradoxal cînd cugetarea poate avea, prin Lege, putere asupra vrăjmașiei, fără a reteza odrăslirile noastre de dușmăni, salvîndu-le și pe cele ale dușmanilor de cele distruse și împreună ridicîndu-le pe cele căzute.

[15.] Cugetarea pare a avea putere și asupra afectelor celor mai violente, asupra iubirii de putere, a slavei deșarte și a invidiei.

[16.] Căci mintea cumpănită respinge toate aceste afecte rău nărvite, după cum și impulsivitatea, căci stăpînește și peste ea.

[17.]

[18.]

[19.] Oare nu pentru aceasta părintele nostru preînțelept, Iacob, îi acuză pe cei din jurul lui Simeon și Levi? Nu pentru că i-a văzut cu cugetul măcelărînd neamul sichimiților, spunînd: „Blestemată [să fie] impulsivitatea lor?”

[20.] Căci, de cugetarea nu ar fi avut în puterea [ei] impulsivitatea, nu ar fi putut spune astfel.

[21.] Deoarece, atunci cînd Dumnezeu a pregătît omul prin cuvînt și l-a împodobit cu libertatea alegerii, a sădit în el afectele și moravurile

[22.] și a întronat mintea drept conducător peste ele, prin intermediul

УМВ

Іо

Трѣхъ смѣцнѣхъ прѣ сѣаѣмъ оѣхъ шегѣхъ, шн прѣ ача
 епта оѣхъ даѣтѣ лѣѣе дѣхъ кѣреге петрекѣмъ ка
 ѣпѣрѣвѣци ѣпѣрѣвѣце ѣпѣрѣвѣтѣ ла мннѣте, шн да
 рѣпѣтѣ шн вѣхѣтѣ, ѣче кнѣп аръ зѣче дарѣ неѣнне
 де мѣте спѣвѣжнѣторю гѣмъдѣлѣ пѣтнмнѣлѣ прѣ
 оунѣтѣре шн не комоѣннѣца нѣ вѣрѣмѣце.

Кѣ Пѣ Гѣ
 нѣ мѣте фѣарѣте дѣрѣжѣ кѣвѣжнѣхъ пѣнѣ
 прѣхъ кѣ нѣсе арѣтѣ гѣмъдѣлѣ лѣвѣрѣхъ пѣ
 темнѣе лѣнѣ, че чѣле прѣвѣцнѣ, ѣче кнѣп
 поѣфта нѣ полатѣ ннѣмннѣ сѣ оѣтае дѣла
 нѣнѣ, че полатѣ гѣмъдѣлѣ сѣ дѣтѣ сѣмъхѣе еѣ
 пѣе де поѣфтѣ, мѣнѣтѣ ннѣмннѣ нѣ полатѣ сѣ
 оѣтае дѣла нѣнѣ, те анѣсе еѣпѣне сѣфлѣтѣхъ
 мѣрѣ мѣнѣтѣнѣ кѣ пѣтннѣцѣ мѣте гѣмъдѣлѣ а ѣжѣ
 тѣ, нѣрѣвѣлѣ рѣхъ ннѣмннѣ дѣнѣтрѣхъ конѣ нѣ полатѣ
 сѣлѣ тѣе, мѣрѣ анѣсе ѣдѣплекѣ кѣ рѣхъ нѣрѣвѣ
 полатѣ гѣмъдѣлѣ сѣ ѣжѣторѣскѣ, пѣнѣтрѣхъ вѣнѣ
 мѣте гѣмъдѣлѣ дѣзѣрѣтѣчннѣтѣрѣ пѣтемнѣлѣ
 че ѣпотрѣвѣе лѣпѣтѣторю спрѣ ачапта дарѣ прѣнѣ
 сѣпѣтѣ лѣнѣ дѣдѣ ѣпѣрѣвѣлѣ манѣ лѣвѣтѣ мѣте а
 сокопнѣ, пѣнѣтрѣхъ кѣ дѣвѣрѣме че прѣсте толатѣ
 зѣсѣа сѣпѣжѣмъ прѣ чѣнѣ спрѣннѣ дѣфѣлю дѣдѣ
 прѣ мѣлѣцнѣ дѣнѣтрѣхъ нѣнѣ оѣморѣтѣ кѣ оѣцѣннѣ че
 дѣ оѣлнѣтѣ лѣтѣчѣтѣ дарѣ фѣвѣжѣмъ сѣрѣ асѣ
 дѣлѣтѣ фнѣнѣ шн фѣарѣте оѣстеннѣтѣ кѣннѣтѣхъ ла
 кѣрѣтѣлѣ чѣлѣ ѣпѣрѣвѣтѣскѣ, прѣ жѣрѣ кѣрѣтѣ толатѣ
 лѣстрѣмѣошнѣлѣ оѣсте еѣрѣ тѣвѣтѣрѣжѣтѣ, дѣчнѣ чѣлѣ
 лѣлѣцнѣ тоѣцнѣ лѣ чнѣтѣ еѣрѣ, мѣрѣ ѣпѣрѣвѣлѣ кѣтѣ
 дѣ мѣлѣтѣ сѣтѣсѣ фнѣнѣ, макѣрѣтѣ мѣлѣцнѣме дѣ нѣ
 бѣарѣте лѣвѣтѣ нѣ пѣтѣтѣ прѣнѣ мѣе сѣшѣ вннѣдѣче сѣ
 тѣтѣ, че оѣре кѣрѣтѣ лѣлѣрѣ фѣрѣтѣ дѣ сокопѣлѣтѣ поѣ
 тѣтѣ, дѣ ѣпа чѣтѣ дѣла непрѣлѣтѣннѣ, ѣпннѣжѣмъ
 сѣ сѣ аѣтѣсѣцѣтѣ шн сѣлѣвннѣдѣлѣ ѣлѣ арѣдѣтѣ днѣрѣпѣтѣ
 ачѣлѣ пѣннѣтѣнѣ пѣннѣтрѣхъ а ѣпѣрѣвѣлѣхъ сѣтѣ кѣ
 мѣре дѣсѣдѣтѣ ле еѣрѣ, шн дѣнѣ тннѣрѣнѣ рѣшѣжнѣ
 дѣсѣ дѣ поѣфта ѣпѣрѣвѣлѣхъ кѣ толатѣ арѣмѣлѣ
 сѣлѣ ѣрѣмѣтѣ шн кѣнѣфѣлѣ лѣжнѣдѣ, трѣкѣрѣтѣ шлѣ
 чѣрнѣлѣ непрѣлѣтѣннѣлѣ, шн фѣрннѣдѣсѣ дѣ пѣлѣннѣ
 чнѣ поѣцнѣлѣ чѣлѣрѣ дѣ мѣрѣннѣ аѣ ешнѣтѣ чѣрѣжѣ
 пѣтѣтѣ толатѣ тѣвѣрѣлѣ непрѣлѣтѣннѣлѣ, шн чѣрѣжѣ
 нѣзѣвѣрѣлѣ дѣнѣтрѣжнѣлѣ аѣ арѣсѣ ѣпѣрѣвѣлѣхъ, шн
 елѣ мѣкѣрѣтѣ кѣ кѣ сѣпѣтѣ сѣ аѣпннѣдѣтѣ сокопнѣ ѣ
 трѣхъ тоѣтѣ рѣоѣжннѣкѣ прнѣмѣжѣтѣ лѣ сѣфлѣтѣтѣ аѣнѣ
 сокопннѣдѣсѣ вѣхѣтѣрѣ тоѣкѣмѣ кѣ сѣжнѣцѣлѣ
 пѣннѣтрѣхъ ачѣлѣ пѣннѣдѣ гѣмъдѣлѣ ѣпѣтннѣвѣтѣ поѣ
 тѣнѣ, аѣ пѣлѣрѣнѣтѣ вѣхѣтѣрѣ лѣ дннѣзѣтѣ, пѣннѣтрѣхъ
 кѣ пѣтѣрѣннѣкѣ е чѣлѣ ѣпѣрѣгѣ лѣ мннѣтѣ гѣмъдѣ
 сѣвннѣрѣтѣскѣ лѣепѣтннѣлѣ нѣкѣнѣ, шн сѣтѣтннѣгѣтѣ
 лѣе спрѣкнѣлѣрѣ фѣлѣтѣхъ шн лѣе прѣлѣхърнѣлѣрѣ дѣ
 рѣрѣнѣ, дѣ прнѣсѣннѣтѣ фнѣнѣдѣ асѣ лѣпѣтѣ, шн кѣчѣтѣ
 вѣхѣтѣ вѣннѣтѣтѣ аѣгѣмъдѣлѣхъ, сѣскѣннѣпѣ толатѣ
 лѣепѣтннѣлѣрѣ вннѣрѣннѣце, аѣкѣмъдѣрѣтѣ шн вѣрѣмѣтѣ
 прѣ нѣнѣ не кѣлѣмѣтѣ, спрѣ дѣвѣдѣннѣрѣтѣ вѣдѣрѣтнѣ чѣлѣхъ
 ѣпѣрѣгѣ гѣмъдѣ, кѣ дѣвѣрѣме че аѣжннѣкѣ пѣче пѣннѣ
 трѣхъ вѣлѣ лѣѣѣе пѣрннѣцнѣ нѣоѣрнѣ лѣвѣтѣ, шн фѣтѣтѣ
 вннѣ, кѣтѣтѣ шн еѣлѣфѣкѣ ѣпѣрѣвѣлѣхъ асѣнѣ, шн
 нннѣкнѣлѣ сѣвѣе сѣсѣвннѣтѣ лѣсѣрѣ аѣгѣнѣсннѣтѣ, лѣ чѣлѣ
 сѣннѣтѣ, шн полннѣтѣ лѣ елѣ сѣтѣ прннѣмѣлѣ, лѣтѣчѣтѣ

Biblia 1688, p. 742, col. 1

tru simfiteri pre scaun o au șezut

[23.] și pre aceasta o au dat lêge, după carele petrecînd, va împărăți împărăție întreagă la minte și direcță și bună.

[24.] În ce chip, ar zice, dară, neștine, de iaste stăpînitoriu gîndul patimilor, pre uitare și neconștința nu biruiește?

Cap 3

[1.] Și iaste foarte de rîs cuvîntul, pentru că nu se arată gîndul a birui patemile lui, ce cêle trușești.

[2.] În ce chip pofta nu poate nimeni să o taie de la noi, ce poate gîndul să dea să nu se supuie de poftă.

[3.] Mîniia nimeni nu poate să o taie de la noi, ce a nu se supune sufletului, iară mînicii cu puțință iaste gîndul a ajuta.

[4.] Năravul rău nimeni dentru voi nu poate să-l taie, iară a nu se îndupleca cu răul nărav poate gîndul să ajutorească;

[5.] pentru că nu iaste gîndul dezrădăcinătoriu patemilor, ce împotrivă luptătoriu.

[6.] Spre aceasta, dară, pren sêtea lui David împăratul mai aiëvea iaste a socoti.

[7.] Pentru că, de vrême ce preste toată ziua băînd pre cei striini de fêliu, David pre mulți dentru ei au omorît cu oștênii cei de o limbă,

[8.] atuncea, dară, făcîndu-se sară, asudat fiind și foarte ostenit, venit-au la cortul cel împărătesc, prejur carea toată a strămoșilor oaste era tăbărită.

[9.] Deci ceialaltî toți la cină era.

[10.] Iară împăratul, cît de mult setos fiind, macară mulțime de izvoară avea, nu putea pren iale să-și vindece sêtea,

[11.] ce oarecarea a lor fără de socoteală poftă de apa cea de la neprieteni întinzîndu-se să adăogea și slăbindu-l îl ardea.

[12.] Dirept acêea, paicii pentru a împăratului sête cu mare dosadă le era și doi tinerei, rușinîndu-se de pofta împăratului, cu toate armele s-au înarmat și, coiful luînd, trecură șanțurile neprietenilor

[13.] și, ferîndu-se de paznicii porților celor de margine, au ieșit, cercînd peste toată tabăra neprietenilor;

[14.] și, cercînd izvorul, dentr-însul au adus împăratului.

[15.] Și el, măcară că cu sêtea să aprindea, socoti întru tot groaznică primejdie la suflet a fi, socotîndu-se băutura tocma cu sîngele.

[16.] Pentru acêea, puînd gîndul împotrivă poftei, au turnat băutura la Dumnezău.

[17.] Pentru că putênicu e cel întregu la minte gîndu să biruiască ale patimilor nevoi și să stingă ale strechilor îmfături

[18.] și ale trupurilor dureri, de prisosit fiind a să lupta și, cu cea bună bunătate a gîndului, să scuipe toate ale patimilor biruințe.

[19.] Acum, dară, și vrêmea pre noi ne cheamă spre dovedirea vederii celui întregu gînd.

[20.] Că, de vrême ce adîncă pace pentru buna lêge părinții noștri avea și făcea bine, cît și Selefcu, împăratul Ásiei, și Nicánor, să fie osebit lor agonesită la cêle sfînte și poliția la el să priimiia,

[21.] atuncea, /

Ms. 45, p. 894-895

simțitorii l-au înscăunat

[23.] și pre acesta lêge au dat, după carele petrecînd, împărăți-va împărăția întreagă la minte și dreaptă și bună.

[24.] În ce chip, ară zice, dară, neștine, dă al patimilor despuitor iaste gîndul, [a] uitării și [a] necunoștinței nu biruiește?

Cap 3

[1.] Și iaste foarte de rîs cuvîntul, pentru că nu celor ale lui patime gîndul¹⁶ a birui să arată, ci celor trupești.

[2.] În ce chip pofta nu poate neștine [894/2] să o taie de la noi, ci a nu să robi de poftă¹⁷ poate gîndul să dea.

[3.] Mînia neștine nu poate să taie de la noi, ci a nu să robi a sufletului, ci mîniei putut iaste gîndul a ajuta.

[4.] Pre cel cu rău nărav neștine dentru voi nu poate să-l taie, iară a nu să îndupleca cu răul nărav poate gîndul a ajutori;

[5.] pentru că nu deșrădăcinător patemilor gîndul iaste, ce împreună sprăjenitor.

[6.] Spre aceasta pren a lui David împăratului sête mai cu arătare-i a socoti.

[7.] Pentru că, în vrême ce preste toată zua lovînd pre cei striini de fêl, David pre mulți dentru ei au omorît cu limba oștênilor,

[8.] atuncea, dară, făcîndu-să sară, asudat fiind și foarte ostenit, la cel împărătescu cortu au venit, pregiur carea toată a strămoșilor¹⁸ oaste era tăbărită.

[9.] Deci ceialalți toți la cină era.

[10.] Iară împăratul, cît de foarte sătos era¹⁹, macar că nezavistuite avea izvoară, nu putea pren iale să vindece sêtea,

[11.] ci oarecarea a lor fără socoteală poftă a ceii de la neprieteni apă adăogînd, împreună fugi și dăznodîndu-l îl ardea.

[12.] Pentru acêea, paicii pentru a împăratului sête mișelindu-să, doi tineri, rușinîndu-să de a împăratului poftă, toate armele s-au întrarmat și, coifu luînd, trecură ale neprietenilor șanțuri

[13.] și, ferind pre cei a porților de margine paznici, ieșiia, cercînd întru toată a neprietenilor tabără;

[14.] și, cercînd²⁰ izvorul, dentru el împăratului au adus.

[15.] Și el, măcar cu sêtea să înfoca, socoti întru tot groaznic cumpăt la suflet a fi, socotîndu-să atocma cu sîngele băutura.

[16.] Pentru acêea, împotriva puind poftei gîndul, au turnat băutura lui Dumnezeu.

[17.] Pentru că putêrnicu-i cel întreg la minte gîndu să biruiască cêlea a patimilor nevoi și să stingă cea a strêchelor îmfături

[18.] și ale trupurilor dureri, prea de prisosit fiind să le lupte [895/1] și, cu cea bună bunătate a gîndului, să ștuipască toate ale patimilor biruințe.

[19.] Amú, dară, și vrêmea pre noi cheamă spre dovedința vedeniei acelui întreg gînd.

[20.] Că, de vrême ce adîncă pace pentru cea bună lêge părinții noștri avea și făcea bine, cît și cel a Așiei împărat, Selefcu, și Nicánor, lucru la facerea sfîntă lor să le fie osăbit și petrecerea la el să²¹ priimiia,

[21.] atuncea,

Versiunea modernă

organelor senzitive interne,

[23.] și a dat această Lege, după care comportîndu-se va împărăți o împărăție cumpătată și dreaptă și bună.

[24.] Așadar, ar putea spune cineva, dacă cugetarea este stăpînă peste afecte, cum de nu are în putere uitarea și necunoașterea?

Capitolul al 3-lea

[1.] Dar obiecția este cu totul hazlie, căci cugetarea nu se arată avînd putere asupra afectelor proprii, ci asupra celor trupești.

[2.] De exemplu, nimeni nu poate să își taie poftirea, în vreme ce cugetarea poate să ne ofere [aceasta], a nu fi sclavi poftirii.

[3.] Nimeni nu ne poate tăia impulsivitatea din suflet, dar cugetarea poate să vină în ajutorul domolirii impulsivității.

[4.] Dacă nimeni dintre noi nu poate să taie relele năravuri, cugetarea poate să fie luată ca aliat pentru a nu fi îngenunchiați de răul nărav;

[5.] căci cugetarea nu deșrădăcinează afectele, ci luptă împotriva lor.

[6.] Negreșit, în această privință, mai limpede [ar putea] rezulta [cele spuse] prin [exemplul] setei împăratului David.

[7.] Pe cînd David i-a atacat pe alofli o zi întreagă și i-a ucis pe mulți dintre ei, împreună cu soldații din națiunea [sa],

[8.] făcîndu-se seară, fiind asudat și foarte ostenit, a venit la cortul împărătesc, împrejurul căruia făcuse tabără toată oastea strămoșilor.

[9.] Așadar, pe cînd toți erau la cină,

[10.] împăratul, fiind foarte însetat, deși avea izvoare nedisputate [cu vrăjmașii], nu putea să-și domolească setea cu ajutorul lor,

[11.] ci, dimpotrivă, o poftire necugetată a lor tinzînd spre apa aflată la vrăjmași, frigea dimpreună [cu el] și îl mistuia deznodîndu-l.

[12.] Cînd purtătorii de scut s-au plîns de poftirea împăratului, doi tineri, atenți la poftirea împăratului, și-au pus întreaga armură și, luîndu-și coif, au trecut peste întăriturile vrăjmașilor

[13.] și, ascunzîndu-se de santinelele puse întru înălțimile porților, au pornit în căutare prin tabăra vrăjmașilor;

[14.] și, examinînd atent izvorul, au adus din el împăratului.

[15.] Acesta însă, chiar dacă era ars de sete, a cugetat că este un pericol cu totul înspăimîntător pentru suflet, lichidul fiind socotit de aceeași valoare cu sîngele.

[16.] De aceea, punînd împotriva poftirii cugetarea, a vărsat băutura lui Dumnezeu.

[17.] Căci spuneam că mintea cumpătată este capabilă să învingă nevoile afectelor și să stingă umflăturile aduse de împunsăturile tăunilor

[18.] și să lupte împotriva durerilor trupurilor, oricît de puternice ar fi, și, prin desăvîrșirea cugetării, să scuipe peste toate cele aflate sub puterea afectelor.

[19.] Însă acum prilejul ne cheamă să demonstrăm doctrina cugetării cumpătate.

[20.] Căci într-o vreme în care părinții noștri se bucurau de o pace adîncă, pentru buna lor legiuire, și aveau o situație bună, încît și Seleucus Nicanor, împăratul Asiei, și le puseseră deoparte bani pentru slujirea sfîntă, iar întocmirea [noastră] politică fusese recunoscută,

[21.] tocmai atunci

СН П.

дартъ сѡаре каріи кѡтрь тѣ де сѡще оунире
Фѡиждѡхъ мѡлатѣ фѡлори де прѡмѣждѡи
петрекѡръ .

К а П ѡ Д .
Испрѣ сѡаре кареле симонъ пѡртѡждѡхъ
пѡптрѡкъ кѡтрь сѡнѡл , чѣла чѣ сѡаре
кѡндѣ вѡлѡдичѡл ѡвѡл прѣн вѡѡцѣ , сѡмѡ
вѡнѡ шн фѡричѡтъ дѡекрѣме чѣ пѡпѡтъ
кнпѡл пѡрѡждѡл пѡспрѣл ѡмѡвѣ нѡ пѡ
пѡ сѡн фѡнкѣ рѣл дѣчн прѡвѡцн кѡ стѡжѡнѡ мѡ
шѡл пѡспрѣл ѡчѡл вѡнѡдѣ лѡ ѡпѡлѡнѡтѣ карѣ сѡрѡ
вѡнкѡдѣ снрѣн шн фѡннѡкѣн знѡчѣ , вѡнѡ кѡцѣтѣ
торю фѡнѡдѣ лѡ ѡвѡрѡнѡлѣ пѡпѡрѡтѡлѡнѣ бѡннѡтѡ
сѡвѡпѡю мѡлатѣ сѡмѡтѣ дѣ мѡи дѣ вѡннѡ ѡн чѣлѡрѣ
прѡшн карѣ сѡнѡтѣ фѡннѡтѡрнѡлѣ тѣрѡсѡлѡлѡнѡлѡ
сѡвѡтѣ фѡтѣ ѡдѡнѡтѣ лѡ вѡсѡтѡрнѡтѣ сѡвѡтѡнѡцн фѡнѡдѣ
ѡчѡцѣтѣ сѡкѡлѡннѣ сѡфѡтѣ лѡ сѡлѡфѡкѣ пѡпѡрѡтѡлѡ
ѡчѡсѡтѣтѣ тѡѡтѣ прѣ ѡмѡтѡрѡнѡтѡлѡ фѡцѡлѡгѡнѡдѣ ѡпѡ
лѡнѡтѣ прѣ сѡмонѡ ѡвѡдѡ дѡспѡртѡрѣ дѡгѡнѡжѣ кѡ
трь пѡпѡрѡтѡлѡ , шн мѡрѡгѡнѡдѣ кѡтрь сѡлѡфѡкѣ
спѡсѣ вѡспѡрѡлѡ вѡннѡлѡрѡ , шн ѡвѡнѡдѣ дѡлѡлѡ сѡ
ннѡлѡ , дѡгѡрѡвѣтѣ лѡ мѡшѡлѡ нѡѡспѡрѣ пѡпрѡвѡнѡ кѡ
шѡстѡмѡтѡлѡ сѡмонѡ шн ѡвѡ фѡлѡртѣ гѡрѣ сѡлѡтѣ
вѡнѡдѣ кѡ ѡлѣ пѡпѡрѡтѡлѡнѣ порѡнѡчн знѡчѣ кѡ ѡвѡ
вѡннѡтѣ пѡспрѣлѡ кѡ сѡлѡ вѡнѡнѡ чѣн прѡстѡсѡнѡ ѡн
кннѡтѡрѣнѡ шн нѡрѡдѡлѡ дѡстѡвѡнѡдѡхѡтѣ пѡспрѣлѡ кѡ
вѡннѡтѡлѡ ѡчѡлѡ , шн прѡннѡдѡхѡтѣ фѡлѡртѣ гѡрѡлѡ
ннѡкѣ ѡфн сѡкѡлѡнѡдѣ , чѣлѡ чѣ ѡвѡрнѡлѡ шѡлѡ фѡкрѡзѣ
лѡ вѡннѡтѡрѡлѡ вѡсѡтѡрнѡчнѡ сѡвѡтѣ ѡнѡфѡкѡкѡ , шн пѡспрѣлѡ
кѡтѣ пѡхѡтѣ сѡпрѡлѡ , нѡрѣ ѡпѡлѡнѡтѣ кѡ фѡрнѡкѡ
шѡрн мѡрѡцѣтѣ лѡ вѡсѡтѡрнѡкѡ , шн прѡсѡцнѡнѡ кѡ мѡхѡрн
шн кѡпнѡнѡ фѡвѡсѡтѡрнѡкѡ рѡгѡнѡдѡхѡтѣ ѡвѡнѡ дѡмѡзѡвѡ
сѡвѡкѡтѡтѡкѡ вѡсѡтѡрнѡкѡ , шн хѡлѡнѡдѡхѡтѣ ѡвѡлѡлѡ
шн сѡннѡдѡхѡтѣ чѣлѡ фѡрѡмѡтѣ сѡлѡтѣ ѡлѡнѡ ѡпѡлѡнѡтѣ
спѡрѣ жѡхѡлѡ вѡннѡлѡрѡ , дѡнѡ чѣрѡнѡ фѡцѡрнѡ кѡлѡнѡнѡ сѡ
лѡртѡтѡтѣ сѡпрѡлѡчнѡдѡ фѡпрѡжѡрѣ кѡ ѡрѡмѡлѡ , шн
мѡлатѣ фѡрнѡкѡ шн кѡспѡрѡмѡхѡрѣ ѡлѡрѡ сѡвѡзѡннѡлѡ
шн кѡспѡжѡнѡдѣ мѡнѡ мѡртѣ ѡпѡлѡнѡтѣ спѡрѣ чѣлѡ тѡ
тѣ нѡтѡмѡрнѡлѡ ѡвѡсѡтѡрнѡчнѡ фѡгѡрѡдѡнѡрѡ мѡжннѡлѡ ѡлѡ
пѡннѡсѡлѡ лѡ чѣрѡнѡ , шн кѡ ѡлѡкрѡтѡмнѡ прѣ жнѡлѡвнѡ рѡ
гѡлѡ кѡ рѡгѡнѡдѡхѡтѣ пѡспрѣлѡ сѡлѡ вѡрѣ фѡвѡжнѡзнѡ сѡлѡ
сѡтѣтѣ чѣлѡ чѡрѡтѡкѡкѡ , кѡ ѡчѡсѡтѣтѣ кѡлѡннѡтѣ фѡлѡмнѡж
дѡхѡтѣ сѡнѡлѡ ѡрѡхѡтѡрѡлѡлѡ , мѡлѡкѡртѣ кѡтѡшн ѡнѡ мннѡтѣ
рѡлѡтѣ сѡлѡ тѡмѡлѡтѣ кѡнѡлѡ кѡнѡлѡнѡлѡ кѡ гѡнѡлѡнѡ пѡпѡрѡ
тѡлѡ сѡлѡфѡкѣ , кѡ дѡнѡ вѡннѡлѡшѡлѡ сѡмѡнѡсѡлѡ сѡфѡтѣ
сѡмѡрѡжѡтѣ прѣ ѡпѡлѡнѡтѣ , рѡгѡлѡтѡсѡлѡ пѡспрѣлѡ сѡлѡ ,
шн сѡлѡ фѡртѣ мннѡлѡнѡтѣ мѡжнѡлѡннѡдѡхѡтѣ
ѡлѡсѡлѡлѡ сѡлѡ ѡрѡтѣ пѡпѡрѡтѡлѡнѡ , чѣлѡе чѣн
сѡлѡ фѡпѡжнѡпѡлѡлѡлѡ ѡлѡнѡ , шн мѡлѡрнѡдѡлѡ
сѡлѡфѡкѣ пѡпѡрѡтѡлѡлѡ , фѡ оуѡрѡмѡтѣ ѡлѡсѡ пѡпѡрѡтѡлѡ
фѡнѡлѡ ѡлѡнѡпѡтѡсѡхѡ , вѡрѡ вѡлѡтѣ мѡжнѡлѡлѡ шн нѡ
снѡлнѡкѣ карѡлѡ сѡпѡцѡжнѡдѣ прѣ сѡнѡлѡ дѡнѡ вѡлѡдн
чѣлѡ , прѣ ѡлѡсѡнѡ фѡрѡтѡлѡе ѡлѡнѡ ѡлѡ пѡлѡсѡ вѡлѡлѡнѡлѡ , тѡ
мннѡлѡсѡе сѡлѡнѡ дѡлѡлѡ прѣ ѡнѡ , фѡ гѡлѡлѡлѡ дѡ тѡлѡлѡ
лѡ шн сѡлѡ порѡнѡчнѡ ѡлѡнѡ шн ѡрѡхѡтѡрѡлѡ ѡфнѡ , шн
нѡрѡдѡлѡлѡ сѡлѡ повѡцѡлѡлѡкѡкѡ карѡлѡе шн чѡрѡкарѡе ѡлѡ
фѡлѡкѡлѡлѡ ѡлѡмѡлѡнѡ , шн ѡлѡ сѡннѡтѣ дѡнѡ полѡлѡлѡ чѣ
тѡлѡцнѡнѡ спѡрѣ тѡѡлѡтѣтѣ фѡлѡртѣ дѡ лѡчѡлѡлѡ , кѡлѡлѡ нѡлѡлѡ
мѡнѡ лѡ мѡрѡцннѡлѡ , мѡшѡлѡнѡ нѡѡспѡрѣ шѡкѡлѡлѡлѡ фѡ
кѡ

Biblia 1688, p. 742, col. 2

dară, oarecarii cătră cea de obște unire făcîndu-să, multe feliuri de primejdii petrecură.

Cap 4

[1.] Pentru oarecarele Símon purtîndu-să împotrivă cătră Ónia, cela ce oarecînd vlădicia avea pren viață, om bun și fericit, de vrême ce, în tot chipul pîrîndu-l pentru limbă, nu putu să-i facă rău, deci pribegi, ca să vînză moșia.

[2.] Pentru acêea, viînd la Apolónie, care era voivod Síriei și Finichiei, zicea:

[3.] „Bun cugetătoriu fiind la lucrurile împăratului, venit-am să spuii multă samă de mii de bani ai celor proști care sînt în visteriile ierusalimênilor să să fie adunat la besêrică osăbiți fiind, aceștia să cuvîn să fie la Selêfcu împăratul.”

[4.] Acêstea toate pre amăruntul înțelegînd Apolónie, pre Símon lăuda de purtarea de grijă cătră împăratul și, mergînd cătră Selêfcu, spuse visteria banilor.

[5.] Și luînd de la el volnicia, degrabă la moșia noastră împreună cu blestematul Símon și cu foarte grea oaste viînd,

[6.] cu ale împăratului porunci zicea că au venit, pentru ca să ia banii cei proștești ai visteriei.

[7.] Și norodul dosădîndu-să pentru cuvîntul acela și pricindu-să, foarte groaznicu a fi socotînd ceia ce averile ș-au încrezut la visteria besêricii să să lipsească; și, întru cît putea, oprii.

[8.] Iară Apolónie cu înfricoșări mergea la besêrică.

[9.] Și preoții, cu muieri și copii în besêrică rugîndu-să lui Dumnezeu să scutească besêrica și hulîndu-să locul,

[10.] și suîndu-să cea înarmată oaste a lui Apolónie spre jahul banilor, den ceriu îngerii călări s-au arătat strălucînd împrejur cu armele și multă frică și cutremur lor slobozînd.

[11.] Și căzînd mai mort Apolónie spre cea de toate neamurile a besêricii îngărădire, mîinile au întinsu la ceriu și cu lacrimi pre jidovi ruga ca, rugîndu-să pentru el, vor îmblînzi oastea cea cerească.

[12.]

[13.] Cu acêstea cuvinte îndemnîndu-să, Ónia arhierueul, măcară că și aiminterelea s-au temut ca nu cîndai va gîndi împăratul Selêfcu că den viclesug omenescu să fie omorît pre Apolónie, rugatu-s-au pentru el.

[14.] Și el, foarte minunat mîntuîndu-să, dusu-s-au să arate împăratului cêle ce i s-au întîmplat lui.

[15.] Și murîndu Selêfcu împăratul, în urmă luo împărăția fiul lui, Antióh, bărbat mîndru și năsilnecu,

[16.] carele, scofînd pre Ónia den vlădicie, pre Iasón, fratele lui, au pus vlădică,

[17.] tocîndu-se să-i dea lui pre an 3660 de talanzi.

[18.] Și el porunci lui și arhierueu a fi și nărodul să povățuiască.

[19.] Carele și cercare au făcut limbii și au ieșit den poliția cetății spre toată fărădelêgea,

[20.] cît nu numai la marginea moșiei noastre școală fă- //

Ms. 45, p. 895

dară, oarecarii cătră cea de obște înnoituri făcînd petrêcere împreună, cu multe chipuri să tribuiră primejdii.

Cap 4

[1.] Pentru că Sîmon oarecarele cătră Onia împotrîvă petrecînd, cela ce oarecînd vlădicia avea pren viață, bun și fericit bărbat, în vrême ce, întru tot chipul pîrîndu-l pentru limbă, nu-i putu să-i facă rău, pribag să duse, ca moșia să vînză.

[2.] Pentru acêea, venînd la Apolonia, cel al Sirie și al Finichii hatman, zicea:

[3.] „Bine cugetător fiind la ale împăratului lucruri, venit-am să vestescu multe a proștilor de bani dzeci de mii întru a ierusalimitenilor vistiere să să fie adunat la biserică nefiind împreunate și să cuvin acêstea lui Selefcu împăratul.”

[4.] Dintre acêstea pre amăruntul toate cunoscînd Apolonia, pre Sîmon pentru cea cătră împăratul socoteală îl lăuda și, cătră Selefcu suindu-să, vesti cel al banilor vistiier.

[5.] Și luînd cea de la el voie, de sîrgu la moșia noastră împreună cu cel blăstămat Sîmon și preagrea oaste venînd,

[6.] cu cèle ale împăratului porînci că au venit dzicea, pentru cèle a proștilor a vistiierului²² să ia bani.

[7.] Și limba cătră cuvînt mișelindu-să și pricîndu-să, întru tot groaznic a fi socotind dă ceia ce averile ș-au încrezut la a bisericii vistiier să să lipsască; și, întru cît putea, opriia.

[8.] Și cu înfricoșeri Apolonia mergea la biserică.

[9.] Și preuții, cu muieri și copii întru biserică rugîndu-să lui Dumnezeu să scutească bisericii și hălăduindu-să locul,

[10.] și suindu-să cu întrarmată oaste Apolonia cătră a banilor jaf, [895/2] den cer călări s-au arătat îngeri strălucînd împregiur cu armele și multă lor frică și cutremur slobozînd.

[11.] Și căzînd jumătate mort Apolonia spre cea de tot feliul a bisericii îngrădire, mîinile au întinsu la cel cerescu și cu lacrimi pre jidovi ruga pentru ca, rugîndu-să pentru el, cea cerească vor îmblînzi oaste.

[12.]²³

[13.] Cu acêstea îndemnîndu-să cuvinte, Onia arhierul, măcar că și aimintrile s-au sfiit, ca nu cîndai va gîndi împăratul Selefcu dentru omenească lovitură să să fie omorît Apolonia, rugatu-s-au pentru el.

[14.] Și el, preaminunat mîntuindu-să, dusu-s-au să arate împăratului cêlea ce i s-au întîmplat lui.

[15.] Și murînd Selefcu împăratul, urmă cînstea fiul lui, Antioh, bărbat mîndru și nășîlnic;

[16.] carele, scoțînd pre Onia dentru vlădicie, pre Iason, fratele lui, au pus vlădică,

[17.] tocmindu-să să-i dea lui pre an 3660 talanzi.

[18.] Și el porînci lui și arhieru a fi și limbei să povățuiască.

[19.] Carele au și cercat limba și au ieșit den petrêcere cetății spre toată fărădălêga,

[20.] cît nu numai la marginea moșiei noastre casă de ispită făcuse²⁴,

Versiunea modernă

unii, aducînd inovații împotriva concordiei obștești, s-au folosit de circumstanțe diverse.

Capitolul al 4-lea

[1.] Căci un anume Simon, opunîndu-se politic lui Onias, care era atunci arhieru pe viață, un bărbat frumos și bun, după ce l-a calomniat în toate felurile în fața națiunii, dar nu a reușit să-i facă rău, [Simon] a plecat ca un fugar, ca să-și trădeze patria.

[2.] De aceea, venînd către Apollonius, generalul Siriei și al Feniciei, i-a spus:

[3.] „Fiind de bună credință față de lucrurile împăratului, am venit să vă spun că în vistierile din Ierusalim au fost depozitați foarte mulți bani privați care nu au nimic în comun cu templul, așa că ei i se cuvin împăratului Seleucus.”

[4.] După ce le-a cercetat pe fiecare dintre acestea, Apollonios l-a lăudat pe Simon pentru solitudinea arătată față de împărat și, după ce a urcat la Seleucus, l-a informat în detaliu despre vistieria banilor.

[5.] Și după ce a luat autoritate de la el, s-a îndreptat repede spre patria noastră împreună cu blestematul Simon și cu o armată foarte puternică.

[6.] Spunea că a venit cu porunci din partea împăratului să confiște banii privați din tezaur.

[7.] La auzul acestui cuvînt, națiunea s-a supărat și a replicat, considerînd că ar fi un lucru mai mult decît îngrozitor dacă cei care și-au încredințat banii sfintei vistierii ar fi lipsiți de ei; [și] pe cît se putea îl împiedicau.

[8.] Însă Apollonios se îndrepta spre templu cu amenințări.

[9.] Iar preoții, împreună cu femeile și copiii, îl implorau pe Dumnezeu în templu să păzească templul și locul [care] era disprețuit,

[10.] așa încît [lui] Apollonios, pe cînd urca cu oștire înarmată ca să răpească banii, din cer [i] s-au înfățișat, călare, îngeri ce străluceau de jur împrejur, cu arme, aducînd cu ei multă frică și tremur.

[11.] Iar Apollonios, căzînd pe jumătate mort în curtea templului deschis tuturor, își întindea mîinile spre [oastea] cerească și îi ruga cu lacrimi pe evrei ca, rugîndu-se pentru el, să facă binevoitoare oastea cerească.

[12.]

[13.] Fiind mișcat de aceste cuvinte, arhierul Onias, deși era precaut, s-a rugat pentru el, ca nu cumva împăratul Seleucus să pună pe seama unui atac omenesc moartea lui Apollonios.

[14.] Iar cel salvat în mod neașteptat [Apollonios] a plecat ca să-l lămurească pe împărat cu privire la cele ce i s-au întîmplat.

[15.] Iar după ce împăratul Seleucus a murit, a moștenit conducerea fiul lui, Antioh, bărbat mîndru și înspăimîntător,

[16.] care, după ce a pus capăt arhieriei lui Onias, l-a pus arhieru pe Iason, fratele lui,

[17.] care făgăduise că-i va da anual 3660 de talanți.

[18.] Și acesta [împăratul] i-a îngăduit să fie arhieru și să conducă națiunea.

[19.] [Iason] a cercetat națiunea și i-a schimbat întocmirea politică spre toată călcarea de Lege,

[20.] așa încît nu numai că a pregătit un loc pentru exerciții gimnastice chiar pe înălțimea patriei noastre,

Ms. 45, p. 895-896

ci încă surpase cea a bisêricii cîrmuire.

[21.] Prespre carele mîniindu-să cea dumnezăiască judecată, pre sîngur lor pre Antioh l-a neprietenit.

[22.] Pentru că, în vrême ce dînd război era despre Éghiptu cu Ptoleméu²⁵ și au auzit că, vête înțelegîndu-să pentru cum să fie murit el, cum unii foarte să să fie bucurat, mai vîrtos ierusalimitênii, de sîrgu preste ei purcêse

[23.] și-i prădă pre ei; porîncă puse cum carii dentru ei întru cea părintească vor petrêce lêge, să moară.

[24.] Și, în vrême ce aceasta nu putu, ci toate ale lui înfricoșeri și muncile vedea surpîndu-să,

[25.] cît și pre muieri, căci obrăzuia copiii, cu pruncii den rîpă să răpeziia, știind mai nainte că aceasta vor păți.

[26.] În vrême, dară, ce porîncele lui să batjocuria de nărod, el sîngur, pren munci, pre fieștecarele cîte unul îndemna de pîngărite să guste mîncări, să să lêpede de jidovime.

Cap 5

[896/1] [1.] Șezînd, dară, înaintea cu sfêtnicii împreună tîranul Antioh la un loc oarecarele înalt și oștile dvorînd la el împregiur cu arme,

[2.] porînci lor cîte unul însuși dentru jidovi a trage cătră însul și de carne de porcu și junghiate la chipuri să-i îndemne să guste.

[3.] Iar vreunii, de nu vor vrea a mînca spurcate, pre aceștia în roată învîrtîndu-să, să să omoară.

[4.] Și mulți împreună apucîndu-să, unul dentii, anume Eliázar, de rudă preut, la știință legiuitor și de vîrstă îndelungat și la mulți de la cei pregiur tîran pentru vîrstă cunoscut, să aduse aproape de el.

[5.] Și văzîndu-l pre el Antioh, zise:

[6.] „Eu, mai nainte de ce vei încêpe celor asupra ta munci, o, bătrîne, sfătui-voi ție ca, gustînd de carne de porcu, să te mîntuiești.

[7.] Pentru că mă sfîescu a ta și vîrsta și bătrînețele, carea, după atîția ani, nu mie mi să pare a face filosofêște cu cea a jidovilor petrecînd lêge.

[8.] Pentru căci, dară, firea fiind dăruită, preabună aceasta a vitei mîncare de trup te oțărăști?

[9.] Pentru că fără de minte iaste aceasta să nu guști celor ce-s fără ponoslu dulci și nedreptu-i a urî cêle ale firii haruri.

[10.] Și tu mie și mai fără de minte a face mi să pare, de mîndrîndu-te pregiur adevăr, încă și pre mine mă vei huli, spre a ta certare.

[11.] Nu te vei dăștepta de la cea rulitoare filosofia voastră și să răsîpești gîndul tău cel mîhnit

[12.] și, închinînd a mea cea nemilostivă²⁶ mîngîiere, să-ți înduri ale tale bătrînețe?

[13.] Pentru că și pomenêște că, dă și iaste oarecarea aceștia legi ai voastre văzătoare putere, va ierta pre tine prespre toată pentru nevoie fărădelêge făcîndu-să.”

[14.] Acesta chip auzînd Eliázar, au cerșut cuvîntu

[15.] și, luînd de a zicerea volnicia, început-au a grăi în nărod așa:

[16.] „Noi, Antióhe, cu

Versiunea modernă

dar a și desființat slujbele de la templu.

[21.] Dumnezeiasca judecată, mîniindu-se în privința acestora, le-a trimis război cu însuși Antioh.

[22.] Căci, în vreme ce acesta se lupta cu Ptolemeu în Egipt, a auzit că se răspîndea un zvon că el ar fi murit; cum unii s-ar fi bucurat, îndeosebi locuitorii din Ierusalim, s-a întors rapid împotriva lor

[23.] și i-a jefuit; și a dat o hotărîre ca aceia dintre ei care urmau întocmirea politică cea după Legea patriei să fie omorîți.

[24.] Și întrucît aceasta nu a fost pusă în aplicare, ci vedea că sînt neglijate toate amenințările și pedepsele lui,

[25.] așa încît și femeile, fiindcă tăiau împrejur copiii, erau aruncate în prăpastie împreună cu pruncii, știind dinainte că vor suferi.

[26.] Așadar, în vreme ce hotărîrile lui erau disprețuite de popor, el îl silea pe fiecare, unul cîte unul, prin chinuri, să guste din mîncăruri spurcate și să abjure iudaismul.

Capitolul al 5-lea

[1.] Tîranul Antioh, așezîndu-se împreună cu sfătuitoarii săi pe un anume loc înalt și cu mulți ostași înarmați sînd în jurul său,

[2.] le-a poruncit să-i aducă, unul cîte unul, pe evrei și să-i silească să guste cîrnuri de porc și din cele jertfite idolilor.

[3.] Iar dacă unii nu vor vrea să mînce cele spurcate, aceștia să fie trași pe roată pentru a fi ucîși.

[4.] Și după ce au fost adunați cu sila mai mulți, unul, cel dintii, cu numele Eleazar, de neam preoțesc, expert într-ale Legii, înaintat în vîrstă și cunoscut multora din jurul tîranului din pricina vîrstei, a fost adus aproape de el.

[5.] Și văzîndu-l Antioh, a spus:

[6.] „Eu, înaintea de a începe caznele tale, bătrîne, te-aș sfătui ca, gustînd din cele de porc, să te salvezi.

[7.] Căci îți respect și vîrsta, și căruntețea, pe care le porți de atîta vreme. Totuși, nu îmi pari a fi un filosof, deoarece te ții aproape de cultul iudeilor.

[8.] Căci pentru ce, dacă natura ne-a dăruit-o, ești dezgustat de această preabună mîncare a acestui animal?

[9.] Căci este, în plus, de neînțeles să nu te desfătezi cu cele plăcute care sînt lipsite de reproșuri. [Este] și nedrept să respingi darurile naturii.

[10.] Dar îmi pare că tu vei face [ceva] și mai de neînțeles dacă, gîndind cele deșerte despre ce este adevărat, mă vei disprețui chiar și pe mine, spre propria ta pedepsire.

[11.] Nu te vei trezi din filosofia voastră ușuratică, nu vei risipi cugetul tău întristat

[12.] și, onorînd mîngîierea mea cea iubitoare de oameni, să-ți fie milă de propria-ți bătrînețe?

[13.] Și ia în considerare că, dacă există o anume putere care veghează asupra cultului vostru, te va ierta de orice încălcare de lege săvîrșită din necesitate.”

[14.] După ce a ascultat, Eleazar a cerut cuvîntul

[15.] și, luînd dreptul de a vorbi, a început discursul astfel:

[16.] „Noi, Antioh,

СИ П .

УМГ

дмнзѣтскѣ лѣце нѣдеждѣхнѣ фѣннѣ апетрѣ
 че, нѣче сѣнекое май сжлннкѣ сокотимѣ афн дензѣ
 чл кѣтрѣ лѣцѣ ноастрѣ вѣхнѣ аскѣлтаре, пен
 трѣ ачѣл дѣрѣ нѣ спрѣхннѣ акѣлка лѣцѣ бо
 шн че, макарѣ кѣхнѣ нѣ адеквратѣ арфн лѣцѣ
 ноастрѣ лѣкнѣ гжндѣшн, дмнзѣтскѣ, че лѣ
 пралѣтѣ кнѣ сокотимѣ пре лѣ афн дмнзѣтскѣ,
 нѣ аша сѣловоде арфн ноасѣ чл пентрѣ вѣхнѣ крѣ
 дннцѣ мѣрнѣ, а нѣзменнѣ, сѣхнѣ сокотѣшн дѣрѣ
 пѣкѣшт мнѣ афн лѣгѣста, дѣвои мѣнѣка спѣрѣка
 пентрѣ кѣшн ла мнѣ, шн ла мѣрн акѣлка лѣ
 цѣ тоѣт сѣпѣтрнѣтѣ лѣсте, пентрѣ кѣ прѣн фѣ
 ще кѣре лѣце асѣ мене сѣмжнѣрѣще, че батѣкозѣ
 рѣшн фнлософнл ноастрѣ, ка кжндѣ нѣ нѣ вѣхнѣ
 нѣвжнѣаре лѣтрѣ лѣ афн сѣхнѣтошѣ, пентрѣ
 кѣ лѣрегѣчѣнѣ мннцѣ прѣ нѣн нѣлѣбѣцѣ, ка тѣ
 трѣрѣ дѣлѣчѣнолѣ, шн пофѣтелѣрѣ аѣнрѣшн, шн вѣ
 вѣцѣлѣ аѣвѣцѣ, ка тоѣтѣ дѣрѣрѣ дѣ вѣхнѣ бое
 арѣбѣдѣ, шн днрѣпѣштѣ лѣбѣцѣ, кжт нѣлман
 пре чѣла че лѣсте дмнзѣтѣ ачннѣспн, кѣ мѣре кѣ
 вѣннѣцѣ, пентрѣ ачѣл нѣ мжнѣкѣм спѣрѣкѣшт, пе
 трѣ кѣ крѣзжнѣдѣ афн лѣцѣ лѣн дмнзѣтѣ, шнм
 кѣ дѣпѣ фнре пѣхнѣдѣ ноасѣ лѣце зндѣнѣорѣл лѣ
 цѣн нѣ лѣрѣштѣ, шн чѣле чѣтѣвор лѣпрѣхнѣ кѣ аѣ
 ноастрѣ сѣфлѣсте аѣ порѣхннѣпѣ сѣле мжнѣкѣм, лѣрѣ
 чѣле че корѣн лѣпотрнѣтѣ, аѣ сѣпрнѣтѣ сѣхнѣле мж
 кѣм, пнрѣнѣскѣ лѣкрѣ лѣсте дѣрѣ нѣхнѣман аѣне
 лѣдѣмнѣ прѣ нѣн сѣкѣлѣкѣм лѣцѣтѣ, че шн сѣмжнѣ
 кѣм, че нѣвѣн рѣде асѣпра мѣ лѣчѣстѣ рѣ, ннчн
 пре чѣн фѣннѣ аѣ спрѣтѣмошнлѣрѣ, пентрѣ кѣсѣ пѣ
 зѣскѣ лѣцѣтѣ, жѣрѣмжнѣспрн нѣкѣю пѣрѣгѣн, ннчѣ
 дѣ мѣнѣ пѣтѣлѣ сѣкѣнѣ, шн сѣ топѣшн фнкѣцѣн нѣ
 сжнѣтѣ еѣ аша вѣтрѣжнѣ, шн фѣрѣ дѣ вѣрѣвѣцѣе
 кжт пентрѣ вѣхнѣ крѣдннцѣтѣ, сѣхнѣмнѣсѣ лѣспнне
 рѣскѣтѣ мѣ гжндѣлѣ, кѣтрѣтѣ ачѣтѣ рѣлѣтѣе гѣ
 тѣщѣ, шн фѣкѣлѣ лѣсѣфлѣтѣ ман тѣре, нѣ ашѣл
 мѣ лѣдѣрѣ дѣ аѣ мѣлѣ вѣтрѣжнѣцѣ, кжт аспрн
 ка еѣ прѣн мнѣ лѣцѣтѣ чл дѣ мошѣтѣ, нѣтѣвою а
 мѣцѣн лѣце лѣвѣцѣтѣдѣре, нн тѣвою лѣпѣдѣлѣ нѣн
 тѣ рѣдѣрѣ, нн тѣвою рѣшннѣ фнлософѣ лѣкнѣ
 тѣ, нн тѣвою пѣгѣдѣхн прѣсоцѣтѣ чннѣспннѣтѣ, шн
 аѣнѣрѣн лѣцѣн шнннцѣтѣ, кѣрѣшт прѣ мнѣ пѣрннѣ
 цѣн бор прннмн, нѣтѣмжнѣдѣмѣ дѣ аѣ пѣлѣ чѣлѣ
 пѣнѣтѣ лѣ моѣрѣтѣ некѣн.

К А П О С

трачѣстѣ кнѣ лѣпотрнѣкѣ рѣспѣхнѣзжѣдѣ
 спре аѣ тнранѣхлѣн мжнѣжѣтѣхнѣ, спжѣ
 пѣрѣтѣтѣорн дѣ сѣлнцѣ, кѣ амаѣрѣ трѣцѣлѣ
 пре елѣазѣрѣ спре чѣлѣ дѣмѣхнѣн, лѣпѣжѣю
 аѣлѣ дѣзѣвѣтѣкѣшт прѣ еѣлѣ, шн аѣпѣн аѣгжѣ
 рѣлѣ кѣ мжнннѣ лѣдѣрѣштѣ, дѣ аѣмжнѣдѣсѣ пѣрѣчнѣлѣ
 кѣ внчѣлѣ лѣ вѣтѣлѣ, спрнжнѣдѣ спрнжнѣтѣорнлѣ дѣ
 аѣлѣтѣ пѣрѣштѣ, сѣпѣхнѣтѣ сѣхнѣтѣ порѣхннѣлѣ лѣпѣрѣ
 тѣхлѣн, лѣрѣтѣ чѣл мѣре ла мннѣтѣ елѣазѣрѣ, ка лѣ
 вн мѣхннѣдѣсѣ, нн лѣспрѣхннѣпѣ вѣскнѣмѣлѣ, че лѣ
 нѣлѣцн лѣспннѣзжнѣдѣ сѣкѣнѣ ла чѣрѣю, сѣ рѣлѣпѣлѣ кѣ
 внчѣлѣ кѣрнѣхнѣрѣлѣ вѣтрѣжнѣхлѣнѣ, шн прѣл кѣрѣлѣ
 сжнѣчѣлѣ, шн коѣстѣлѣ нѣспрѣнѣлѣ, шн кѣзжнѣдѣ
 жѣсѣ нѣпѣлѣжнѣдѣ сѣфѣрнѣ трѣпѣлѣ дѣрѣрнѣлѣ. днрѣтѣ
 аѣвѣ

Biblia 1688, p. 743, col. 2

dumnezeiască lege nădejduți fiind a petrețe, nici o nevoie mai silnică socotim a fi decît cea cătră legea noastră bună ascultare.

- [17.] Pentru acēea, dară, nici într-un chip a călca legea vom.
- [18.] Și ce macară că nu cu adevărat ar fi legea noastră în ce chip gîndești dumnezeiască, ce într-alt chip socotim pre ea a fi dumnezăiască, nici așa slobod ar fi noao cea pentru bună credință mărire a izmeni.
- [19.] Să nu socotești, dară, păcat mic a fi acesta, de vom mînca spurcat,
- [20.] pentru că și la mici, și la mari a călca legea tot o potrivă iaste;
- [21.] pentru că pren fieștecare lege asēmene să mîndrēște.
- [22.] Ce batjocurești filosofia noastră, ca cînd nu cu bună cuvîntare întru ea am fi sănătoși.
- [23.] Pentru că întregăciunea minții pre noi ne învață ca tuturor dulceților și poftelor a birui, și bărbăția a învăța, ca toată durērea de bunăvoie a răbda;
- [24.] și direptatea învață, cît numai pre cela ce iaste Dumnezău a cînsti cu mare cuvîntă.
- [25.] Pentru acēea nu mîncăm spurcat; pentru că, crezînd a fi legea lui Dumnezău, știm că după fire puind noao lege Ziditoriul legii ne iartă.
- [26.] Și cēle ce să vor împreuna cu ale noastre suflete au poruncit să le mîncăm, iară cēle ce vor fi împotrivă au oprit să nu le mîncăm.
- [27.] Tirănesc lucru iaste, dară, nu numai a ne îndemna pre noi să călcăm legea, ce și să mîncăm.
- [28.] Ce nu vei rîde asupra mea acest rîs,
- [29.] nici pre cei sfinți ai strămoșilor pentru ca să păzesc legea jurămînturi nu voiu părăsi,
- [30.] nici de mi-ai tăia ochii și să-mi topești ficații.
- [31.] Nu sînt eu așa bătrîn și fără de bărbăție, cît pentru buna credință să nu mi să întinerească mie gîndul.
- [32.] Cătră acēstea, roatele gătēște și focul îl suflă mai tare!
- [33.] Nu așa mă îndur de ale mēle bătrînēte, cît a strica eu pren mine legea cea de moșie.
- [34.] Nu te voiu amăgi, lege învățătoare, nici te voiu lepăda, iubită răbdare,
- [35.] nici te voiu rușina, filosoafe cuvinte, nici te voiu tăgădui, preoție cînstită și a punerii legii știință.
- [36.] Curat pre mine părinții vor priimi, netemîndu-mă de ale tale cēle pînă la moarte nevoi."

Cap 6

- [1.] Într-acesta chip împotrivă răspunzînd, spre ale tiranului mîngieturi stînd, purtători de sulțe cu amar trăgea pre Eliazăr spre cēle de munci.
- [2.] Întiu l-au dezbrăcat pre el
- [3.] și apoi, legîndu-l cu mîinile îndărăt, de amîndoao părțile cu bicele îl bătea,
- [4.] strigînd strigătoriu de altă parte: „Supune-te supt poruncile împăratului!”
- [5.] Iară cel mare la minte, Eliazăr, ca în vis muncindu-se, nici într-un chip să schimba,
- [6.] ce înalți întinzînd ochii la ceriu, să rumpea cu bicele cărnurile bătrînului și-i precura sîngele și coastele i să răniia.
- [7.] Și, căzînd jos neputînd suferi trupul durerile, drept //

Ms. 45, p. 896-897

dumnezeiasca lęge îndemnați fiind a petręce, nici o nevoie mai silnică²⁷ a fi [896/2] socotim decît cea cătră lęgea noastră bună ascultare.

[17.] Pentru acęea, dară, nici într-un chip a călca lęgea vom.

[18.] Și ce măcară că nu cu adevărat²⁸ nu ar fi lęgea noastră în ce chip gîndești dumnezeiasca, ci numai așa socotim pre ea a fi dumnezeiască, nici așa slobod are fi noao cea pentru bună credința mărire a o izmeni.

[19.] Nimic, dară, a fi să socotești aceasta, de vom mînca spurcat, păcat,

[20.] pentru că și la mic, și la mare a călca lęgea atocma la puțință iaste;

[21.] pentru că pren fieștecare lęgea așjidirea să tręce cu vedęrea.

[22.] Și batjocorești a noastră filosofia, ca cînd și nu cu bună cuvîntare întru ea fiind sănătoși.

[23.] Pentru că întregăciunea minții pre voi vă învață, ca a tuturor dulceților și poftelor a birui, și bărbăția a învăța, ca toată duręrea de bunăvoie a răbda;

[24.] și dreptatea învață, cît numai pre cela ce iaste Dumnezău să-l cînstescă cu mare cuviință.

[25.] Pentru acęea nu mîncăm spurcat; pentru că, crezînd a lui Dumnezău a fi lęgea, știm cum după fire noao a ne ierta lęgea puind cel al legii Ziditor.

[26.] Cęlea ce să vor împreuna cu ale noastre suflete au porîncit să le mîncăm, iar cęlea ce vor sta împotriva au oprit să le mîncăm.

[27.] Și de muncitor lucru e nu numai a ne îndemna pre noi să călcăm lęgea, ce și să mîncăm.

[28.] Ci nu vei rîde asupra mea acesta rîs,

[29.] nici pre cei sfinți ai strămoșilor pentru a păzi lęgea jurămînturi nu voi părăsi,

[30.] nici de ai tăia ale męle ochii și măruntaile să le topești.

[31.] Nu așa sînt eu bătrîn și nebărbat, cît mie pentru bună credința să nu-mi întinerească gîndul.

[32.] Cătră aceasta, roatele gătează și focul îl suflă mai tare!

[33.] Nu așa mă îndur de ale męle bătrînețe, cît eu pren mine cea de moșie a strica lęgea.²⁹

[34.] Nu te voi amăgi pre tine, învățătoare lęge, nici te voi lepăda, iubită oprire,

[35.] nici te voi stidi, cuvinte filosoafe, nici te voi tăgădui, preoție cinstită și a [897/1] punerii legii știință.

[36.] Curat pre mine părinții vor priimi, netemîndu-mă ale tale cęle pînă la moarte nevoi.³⁰

Cap 6

[1.] Într-acesta chip împotriva ritorînd, spre ale tiranului mîngîieturi stînd, purtătorii de sulite amar îl trăgea spre cęle ce munciia pre Eliázar.

[2.] Și întii l-au dăzbrăcat pre el

[3.] și apoi, legîndu-l cu mîinile înapoi³¹, cu bicele îl loviia,

[4.] „Supune-te supt ale împăratului porînci!”, de altă parte strigătorul strigînd.

[5.] Iar cel mare la minte, Eliázar, ca în vis muncindu-să, nici într-un chip să primenia,

[6.] ci înalți întinzînd la cer ochii, să rodea cu bicele pielîtele bătrînel și să precura sîngele și coastele să răniia.

[7.] Și, căzînd la pămînt de nesuferind trupul durerile, drept

Versiunea modernă

care am fost convinși să avem o întocmire politică prin Legea dumnezeiască, considerăm că nu există nici o necesitate mai silnică decît buna supunere arătată Legii noastre.

[17.] De aceea, noi sîntem de părere că nu putem încălca Legea în nici un fel.

[18.] Și chiar dacă, într-adevăr, Legea noastră nu ar fi dumnezeiască, după cum crezi, ci doar am considera-o noi dumnezeiască, nici așa nu ne-ar fi îngăduit să nesocotim cunoașterea în privința bunei cinstiri.

[19.] Așadar, să nu consideri că acesta este un păcat mic, dacă am mînca cele spurcate,

[20.] căci are aceeași importanță dacă Legea este încălcată atît în privința celor mici, cît și în privința celor mari,

[21.] întrucît Legea este disprețuită la fel pe ambele căi.

[22.] Batjocorești filosofia noastră ca și cum nu cu circumspecție în privința ei ne-am duce viața.

[23.] Căci ea ne învață cumpătarea, ca să stăpînim toate plăcerile și poftirile; și bărbăția ne exersează, așa încît să răbdăm toată durerea de bună voie;

[24.] și ne educă [în] dreptate, încît doar pe cel ce este Dumnezeu să-l cînstim cu mare cuviință.

[25.] Din această cauză nu mîncăm cele spurcate, căci, crezînd că Legea a fost stabilită de Dumnezeu, știm că Creatorul Legii, cînd a stabilit Legea, prin natură a pus-o cu noi în acord.

[26.] Pe de o parte a îngăduit să le mîncăm pe cele conaturale sufletelor noastre, iar pe de altă parte a interzis să mîncăm cărnurile cele care ne vor fi dăunătoare.

[27.] Tiranice este nu numai să ne obligi să încalcăm Legea, ci și să mîncăm.

[28.] Dar nu vei rîde de mine [cu] acest rîs

[29.] și nici eu nu voi călca jurămintele cele sfinte ale strămoșilor, cele despre păzirea Legii,

[30.] nici dacă mi-ai scoate ochii și mi-ai zdrobi măruntaiele.

[31.] Nu sînt așa de bătrîn și lipsit de bărbăție, încît cugetarea mea să nu întinerească de dragul bunei cinstiri.

[32.] Pentru acestea, pregătește roțile și ațîță mai tare focul!

[33.] Nu mi-e atît de milă de bătrînețea mea, încît prin mine să anulez Legea patriei!

[34.] Nu te voi declara falsă, Lege educatoare, nu te voi abjura, dragă cumpătare,

[35.] nu te voi da de rușine, cuvîntule iubitor de înțelepciune, nici nu te voi nega, cinstită preoție și știință a legiurii!

[36.] Curat mă vor primi părinții pe mine dacă nu mă tem pînă la moarte de silniciile tale.”

Capitolul al 6-lea

[1.] După ce a replicat, în acest fel, retoric, la îndemnurile tiranului, lăncierii care erau de față l-au ținut pe Eleazar cu duritate spre instrumentele de tortură.

[2.] Mai întii l-au dezbrăcat.

[3.] Apoi, după ce i-au legat mîinile de ambele părți, l-au lovit cu biciul,

[4.] în timp ce un crainic striga de cealaltă parte: „Supune-te poruncilor împăratului!”

[5.] Iar Eleazar, gîndind la cele importante, fiind torturat ca în vis, nu era nicidecum tulburat,

[6.] ci, ridicîndu-și ochii spre cer, bătrînel își lăsa trupul să fie sfișiat de biciurii și era scaldat în sînge, iar coastele erau sfișiate de răni.

[7.] Și, căzînd la pămînt din pricina faptului că trupul nu mai susporta durerile,

УМ

ІО

АБЛ ШИ НЕКАТЬМИП ГЖИДЪЛЪ, ДЕ СЪЛРЕ КАРЕ ДЕН
 ТЕН АМАРЪ ПАИЧИ СТОРИНДЪ АДЪШТОРТОУХИ ДЪЛ АОВІА,
 КЛЕСТЪСКОЛАЕ ФІИИДЪ КЪЗЪХИ, ТИРЪ ЕАЪ АГЪДЪХА
 ДЪРЪНАЕ, ШИ ХЪЛІА НЕВОА, ШИ РЪБДА МЪНУНАЕ,
 СЪПЪЖИДЪСЕ ВПРЪА ПРЕ ТЕА ЧЕ МЪНУІА, СЪПЪЖ
 ИХА, ШИ ДЕ ИЧЕАШКАРІИ ДЪЛ МЪНУІА ЕРА КЪ МНРА
 РЕ, ПЕНІПЪХЪ ШИ СЪПЪАТЪ СЪФЛЕІДАХИ, ПЕНІПЪХЪ АУЧЕА
 ДЕ ОПАРТЕ ФЪКЖИДЪХАНСЕ МИАТЬ, ПЕНІПЪХЪ СЪПЪЖ
 ИЦЕАЕ АХИ, ШИ ДЕСПРЕ ААТЬ ПАРТЕ ФІИИДЪ ЕИ П
 СЪПЪТИМИРЪ ОБИЧЕІАХИ, АПРІПІИДЪХСЕ АА ЕАЪ ОІ
 РЕ КАРІИ ДЕНІПЪХЪ АИ АПЪРАПЪХАХИ ЗИТІЕ ПЕНІПЪХЪ ЧО
 СЪПЪХЪ РЪВЪПЪІАЕ АУЧЕСЪПЪ ПРЕ ТІИЕ ФЪРЪХЪ ДЕ
 СЪКІБЛАТЬ ПЕ СЪПЪХИ ЕЛЕАЗАРЕ Д НОН ДАРЪ ДЕН ЧЕ
 АЕ ФІИИТЕ КЪРЪХИ КОИ ПЪМЕ, ШІ ПЪХЪ ФЪЦЪРІИДЪ
 КЪ ГЪХИ ДЕН ЧЕАЕ ДЕ ПОРЪКЪ ПЕ МЖИТЪАЦЕ, ШИ
 ЕЛЕАЗАРЪ ЗИСЕ НЪ АША РЪВЪ СЪ ГЖИДЪИ ТЕН ЧЕ СЖИ
 ПЕАМ ФЕЧОРІИ АХИ АБРААМЪ, КЖИПЪ МЪНІДЪХИ ДЕ СЪ
 ФАСТЪ, НЕ КЪБЕІСЪЕ АХЪРЪ АСТЕ НОВА СЪ ФЪЦЪРІ
 НИЧИМЪ, КЪ ФЪРЪХЪ ДЕ СЪКІБЛАТЬ АСТЕ ПЪРЪИИДЪ
 СПРЕ АДЕВЪТОРЪ ВІАЦА ЧЕ ПЪНЪ АА СЪПЪЖИЦЕ, ШИ
 СЛАВА ЧЕ ДЕ АСУПРА ЕИ АХЪПЪ АЦЕ ПЪЗЖИДЪСЪ,
 ДЕ АНЪХИ СЪМЕ ПРІЕМНИИ, ШИ НОН СЖИГЪХИ СЪМЕ
 ФАЧЕАМЪ ЧЕЛОРЪ ТИИЕРИ ПІАДЪ НЕКРЕДИЦІИ КА ШИ А
 РЪІАРЕ СЪМЕ ФАЧЕАМЪ МЖИКЪРІИ ДЕ СПЪРЪКЪТЪИИ, ШИ
 РЪШИНАПЪ АХЪРЪ АСТЕ АБЕОМЪ МАИ ТРЪИ ПЪХИИИ
 БРЪМЕ, ШИ АТАСТА БАПЪЖОКОРИИДЪХИ ДЕ КЪІРЪ ПЪ
 ПЕНІПЪХЪ ФІИКА, АША МАРЕ АА МИИТЕ ПРЕ ЕАЪ ВЪ
 ЗЖИДЪА, ШІ НИИ СПРЕ МИА АОРЪ ПРІЕМНИИДЪСЕ
 АА ФОН ПРЕ ЕАЪ ДЪ АХЪСЪРЪ, ОУ ДЕ ПРІИ ЧЕАЕ КЪ
 РЪВЪ АЕЩЕІШЪГЪ АХЪРЪХИ ДЕ АНЪИ АРЪЖИДЪА ДЪ
 ТІОПЪ ПРЕ ЕАЪ ДЪ АРЪИКА, ШИ ПОТОВАЕ ПЪРЪИИ
 ПРІИ ИЪНАЕ АХЪРЪА, ШИ ЕАЪ ПЪНЪ АА ОАЕ ФІИИДЪ
 АРЪВЪ ШИ ВЪЖИДЪ СЪШ ААЕ СЪФАСТЪА АПІИИЕ О
 ІИИ КЪПЪРЪ ДМІЗЪХЪ ШИ ЗИЕ, ПЪХЪ ПІИ ДМІЗЪХЪ
 АЕ КЪ ФІИИДЪ МИИ ПЪХЪПІИЦЕ ААТЬ МЖИТЪИ КЪ
 МЪНУИ АРЪЗЪТОВАЕ МОРИ ПЕНІПЪХЪ АЦЕФЪ АЕЧИ ВАЖЪ
 ФІИ АИИВІИ ТАЕ, ДЕСТЪА ФІИИДЪ ПЕНІПЪХЪ АЖИ
 ШІА КЪ АНОВАСТРЪ ЧЕРТАРЕ, КЪРЪЦИТОРИУ ФЪ АОРЪ
 ЕЖИЦЕАЕ ИДЕСТРЪ, ШИ ААКЪА СЪФАСТЕАОРЪ АОРЪ А
 СЪФАСТЪА МІЕХЪ ШИ АУЧЕСЪПЪХЪ ЗИЖИДЪ ЧЕА СФІИИ
 СЪРЪБАТЪ, КЪ СЪНЪ ЧІИТЕ МЪРИ, МЪРЪТЪХИИИ
 ДАРЪ ВПРЪИТОРИУ АСТЕ ПАТИМЕАОРЪ ЧЕА БЪИ ПРІАИИ
 ЧОСЪ ГЖИДЪ, ПІИПЪХЪ КЪ ДЕАІФИ ВПРЪИПІ ПАТИМЕА
 АЕ ГРЕ ГЖИДЪ, АЧЕСТОРА ДАРЪ АШ ДА МЪРЪТЪРІА
 ВПРЪИИЦІИ, ТАРЪ АКАМЪ ГЖИДЪА ПРЕ ПАТИМЕ ВП
 РЪИИДЪ, АИ ДЪМЪ КЪ КЪБІИЦЕ ВПРЪИИЦА ПОВЪ
 ЦЪНІИ, ШИ ПРЕ ДИДЕПЪ АСТЕ АМЪРЪТЪХИИ НОН
 ТЪРІА АФИ АГЖИДЪАХИ, ОУНДЕ ШИ ЧЕАЕ ДІИИ
 ФАРЪ ДЪРЪРИ, АРЪТЪХЪ КЪ АХЪ ВПРЪИПІ ГЖИДЪА ШИ
 АДЕСЪПЪТЪИНОРЪ АВРЪИ, ШИ НИИ АА ААЕ АЕ СЪПЪХИ.

К А П О

ПЕНІПЪХЪ КЪ КА ОУНЪ ВЪИ КЖМАЧИ ГЖИДЪА
 ПЪРІИПЕАХИ НОСТРЪ ЕЛЕАЗАРЪ, КЖРМЪИИДЪ
 АВЪИИ ПРІАИИЦЕ КОРАБІЕ, АПРЪ АПАТИ
 МЕАОРЪ ПЪИИЕ ШИ ПРЪВЪ КЪЗНИИДЪСЕ КЪ А
 АЕ ПЪРИИХАХИ АФРИКОШТОРИ, ШИ СТРЕКЪ
 РЪИИДЪСЕ КЪ ААЕ КЪЗНЕАОРЪ ВААХИ, НИИ АПРЪХИ
 ИИИ АЪ АПЪОРЕСЪ КЖМАЕ ВЪИИИ ПРІАИИЦЕ ПЪНЪ ОУ
 ДЕ АЪ АНОСТАПЪ ААБАДЪА ВПРЪИИЦЕИ ЧЕИ ФЪРЪХЪ

Biblia 1688, p. 744, col. 1

- avea și neclătit gîndul.
- [8.] Deci oarecare den cei amari paici sârind, în deșărturi îl lovia, ca să să scoale, fiind căzut.
- [9.] Iară el îngăduia durerile și huliia nevoia și răbda muncile.
- [10.] Bătîndu-se, biruia pre ceia ce munciia bătrînul
- [11.] și de aceeași carii îl munciia era cu mirare pentru bunătatea sufletului.
- [12.] Pentru acêea, de o parte făcîndu-li-se milă pentru bătrînêțele lui
- [13.] și despre altă parte fiind ei în pătimirea obicîciului, apropiîndu-se la el oarecarii dentru ai împăratului, zicea:
- [14.] „Pentru ce supt răutățile acêstea pre tine fără de socoteală te supui, Eleázare?”
- [15.] Noi, dară, den cêle fripte cãrnuri vom pune și tu, fățărind că guști den cêle de porc, te mîntuiește!”
- [16.] Și Eleázar zise:
- [17.] „Nu așa rău să gîndim, cei ce sîntem feciorii lui Avraám, cit muindu-ne de suflet, necuvios lucru iaste noao să fățărnicim.
- [18.] Că fără de socoteală iaste, trăind spre adevăr viața cea pină la bătrînêțe și slava cea deasupra ei după lege păzîndu-o, de acum să ne premenim
- [19.] și noi sînguri să ne facem celor tineri pildă necredinții, ca și arătare să ne facem mîncării de spurcăciuni.
- [20.] Și rușinat lucru iaste de vom mai trăi puțină vrîme și aceasta batjocorindu-ne de cătră toți pentru frica!”
- [21.]
- [22.]
- [23.]
- [24.] Așa mare la minte pre el văzîndu-l și nici spre mila lor premenindu-se, la foc pre el îl aduseră.
- [25.] Unde, pren cêle cu rău meșterșug lucruri de munci arzîndu-l de tot pre el, îl arunca și pocioase turnări pren nările lui vărsa.
- [26.] Și el, pină la oase fiind ars și vrînd să-și lase sufletul, întinse ochii cătră Dumnezău și zise:
- [27.] „Tu știi, Dumnezăule, că, fiind mică puțință a mă mîntui, cu munci arzătoare moriu pentru lîgea.
- [28.] Deci blind fii limbii tale, destul fiind pentru dînșii cu a noastră certare!
- [29.] Curățătoriu fă lor sîngele nostru și în locul sufletelor lor ia sufletul meu!”
- [30.] Și acêstea zicînd cel sîntin bărbat, cu bună cinste muri.
- [31.] Mărturisit, dară, biruitoriu iaste patimelor cel bun credincios gînd.
- [32.] Pentru că, de ar fi biruit patemile pre gînd, acestora, dară, aș da mărturia biruinții.
- [33.] Iară acum, gîndul pre patime biruind, lui dăm cu cuviință biruința povăuirii.
- [34.] Și pre drept iaste a mărturisii noi tării a fi a gîndului, unde și cêle den afară dureri arātu că au biruit gîndul,
- [35.] și a desfătărilor a birui și nici la iale a se supune.

Cap 7

- [1.] Pentru că, ca un bun cîrmaci, gîndul părintelui nostru Eleázar, cîrmuind a bunii credințe corabie întru a patimelor genune
- [2.] și precăzîndu-se cu ale tiranului înfricoșări și strecurîndu-se cu ale caznelor valuri,
- [3.] nici într-un chip au întors cîrmele bunei credințe pină unde au înotat la vadul biruinței cei fără /

Ms. 45, p. 897

avea și neclintit gîndul.

[8.] Cu piciorul, dară, dentru cei amară oarecarele paic la dășerturi sărînd îl loviia, ca să să scoale, căzînd.

[9.] Și el îngăduia durerile și huliia nevoia și răbda muncile.

[10.] Bătîndu-să, biruia pre ceia ce munciia bătrînul

[11.] și de cătră cei ce munciia să mira pentru bunătatea sufletului.

[12.] Pentru acēea, de o parte miluind pentru bătrînețele lui

[13.] și pre o parte întreună pătîmire a cunoștinței fiind, apropiindu-să la el oarecarii dentru ai împăratului, zicea:

[14.] „Ce supt răotățile acēstea pre sine fără socoteală te supui, Eleázar?”

[15.] Noi, dară, de cēle fripte cārnuri vom pune și tu, fățārnîcînd că de cēle de porc guști, scapā!”

[16.] Și Eleázar zise:

[17.] „Să nu așa rău să gîndim, cei ai lui Avraam ficiori, cît muindu-ne³² la suflet, necuviitor noao lucru să fățārnîcim.

[18.] Pentru că fără socoteală iaste, cătră adevār fiind trăiți cea pînă la bătrînețe viață și cea preste el mārîre după lēge pāzîndu-o, de acum să nu prîmenim

[19.] și noi sînguri să ne facem a necredinței la tineri pildā, pentru ca arātare să ne facem a mîncării de spurcāciune.

[20.] Și rușinatu-i de vom mai trăi puțînă vrēme și aceasta [897/2] batjocurîndu-ne de cătră toți pentru tēmere!”

[21.]

[22.]

[23.]

[24.] Așa mare la minte pre el vāzîndu-l și nici cătră îndurarea lor prîmenîndu-să, la foc pre el aduserā-l.³³

[25.] Unde, pren cu rău meșterșug, cinii arzîndu-l de tot pre el, îl arunca și pucioase turnări la nārile lui turna.³⁴

[26.] Și el pînă la oase amū fiind arsu și vrînd să-și lase sufletul, întinse ochii cătră Dumnezāu și zise:

[27.] „Tu știi, Dumnezāule, putînd a mă mîntui, cu munci arzătoare moriu pentru lēge.

[28.] Deci blînd fii limbei tale, destul fiind cu a noastră pentru ei certare!

[29.] Curățitor lor făcu al nostru sînge și pentru al lor suflet ia al mîeu suflet!”

[30.] Și acēstea zicînd cel sfînt bărbat, cu bună cinste muri.

[31.] Mār_turisit, dară, despuitor iaste al patîmilor cel binecredîncios gînd.

[32.] Pentru că, de arā fi biruit patimile pre gînd, acestora, dară, aș da cea a biruinței mār_turiei.

[33.] Iar acum, gîndul patimile biruind, lui cu biruință cea a povățuirii dām biruință.

[34.] Și pre dreptul iaste a mār_turisi noi tārîia a fi a gîndului, unde că și celor den afarā dureri arāt c-au biruit gîndul,

[35.] ci și dulceților a birui și nici la iale să să supuie.

Cap 7

[1.] Pentru că, în ce chip un bun cîrmaci, a părintelui nostru Eliázar gînd, cîrmuind cea a bunei credință corabie între a patîmilor genune

[2.] și precāznîndu-să cu ale tiranului înfricoșeri și strecurîndu-să cu a caznelor valuri,

[3.] nici între-un chip au înturnat ale bunei credințe cîrmuri pînă unde au înotat la a cei fără

Versiunea modernă

cugetarea i-a rămas dreaptă și neclintită.

[8.] Iar unul dintre cruzii lāncieri îl lovea cu picioarele în coaste, ca să-l facā să se ridice cînd cādea.

[9.] Iar el suporta durerile, disprețuia silnicia și rămînea statornic în [mijlocul] caznelor.

[10.] Lovit fiind, bătrînul îi învingea pe cei ce-l torturau

[11.] și era admirat chiar de către cei ce-l torturau în privința stăpînirii sale sufletești.

[12.] Atunci, fiindu-le milă de bătrînețele lui,

[13.] dar și dintr-o simpatie provenită din cunoașterea lui, unii dintre oamenii împăratului, apropiindu-se de el, îi spuneau:

[14.] „Eleazar, de ce suporti, irațional, aceste rele?”

[15.] Noi îți vom oferi cārnuri prājite, iar tu, prefācîndu-te că guști cele de porc, salvează-te!”

[16.] Și Eleazar a spus:

[17.] „Să nu gîndim atît de mîrșav, [noi], copiii lui Avraam, așa încît, înmuindu-ne sufletul, să jucām o piesă necuviincioasă pentru noi.

[18.] Cāci ar fi irațional dacā, trăîndu-ne viața pînă la bătrînețe potrivit adevārului și pāzînd, după Lege, părerea despre acest [fel de viață], ne-am schimba acum

[19.] și am ajunge noi înșine model de necuviință pentru tineri, devenind exemplu prin mîncarea celor spurcate.

[20.] Ar fi rușinos dacā ne-am prelungi, cu puțîn, viața și ne-am face-o de ris în fața tuturor din pricina nebuniei!”

[21.]

[22.]

[23.]

[24.] Vāzîndu-l gîndînd astfel despre cele importante și neschimbat nici de implorările lor, l-au adus către foc.

[25.] Acolo l-au aruncat, arzîndu-l cu instrumente mîrșave, și i-au turnat în nārî zemuri urît mirositoare.

[26.] Iar el, fiind de acum ars pînă la oase și gata să leșine, și-a ridicat ochii spre Dumnezeu și a spus:

[27.] „Tu știi, Dumnezeule, că, deși puteam să mă salvez, mor pentru Lege prin chinuri arzătoare.

[28.] Astfel, fă-te binevoitor neamului tău, de ajuns fiind judecata noastră pentru el!

[29.] Fā sîngele nostru curățitor al lor și ia sufletul meu în locul sufletelor lor!”

[30.] Și, spunînd aceasta, sfîntul bărbat a murit cu demnitate.

[31.] Așadar, este general admis că binecînstitoarea cugetare este stāpîna afectelor.

[32.] Cāci dacā afectele ar fi avut în putere cugetarea, atunci am fi dat mār_turie despre puterea lor asupra [cugetării].

[33.] Acum însă, de vreme ce cugetarea a biruit afectele, îi atribuim acesteia, după cuviință, autoritatea conducerii.

[34.] Și este drept să mār_turîsim că puterea este a cugetării, cîtă vreme arāt că aceasta stāpînește și asupra durerilor exterioare,

[35.] și asupra plăcerilor și nici nu se supune lor.

Capitolul al 7-lea

[1.] Cāci cugetarea părintelui nostru Eleazar, ca un bun cîrmaci, a condus corabia bunei cînstiri în marea afectelor

[2.] și, deși izbit de amenințările tiranului și copleșit de talazurile torturilor,

[3.] nu a scăpat din mînă nicidecum cîrma bunei cînstiri, pînă ce nu a sosit în portul biruinței

С П И Ш

моарте, ну кѣ доарѣ чепташе ла мѣлѣше ши де
 мѣлѣше фѣлюн, де мѣцѣрѣшѣхѣн аѣ фѣрѣдѣшѣтѣ
 ну кѣтѣже ерѣсѣ дѣни Оарѣ вѣтѣжѣдѣсе ѣ пре
 кѣлѣ прѣ фѣнтѣлѣ аѣела фѣнтѣлѣ сѣфрайтѣ ну кѣлѣ
 не ши ну кѣлѣще арѣжѣдѣсе аѣ вѣрѣшѣтѣ пре чѣн
 че дѣхѣнѣжѣра, пѣнтѣрѣ гѣжѣдѣлѣ вѣшѣнѣ не дѣнѣ
 наре ера стрѣжѣнѣтѣорѣ, ка Омарѣнѣ фѣнѣнѣ
 рѣпѣасѣе аѣлѣсѣлѣ кѣрѣтѣ пѣрѣнѣтѣеае элеазѣрѣ фѣшѣнѣ
 гѣжѣдѣ аѣ фѣрѣжѣнѣтѣ, пре чѣлѣ чѣсѣтѣ не вѣшѣнѣлѣ аѣлѣ
 пѣтемнаѣрѣ фѣхѣрѣшѣнѣ, сѣ вѣрѣдѣнѣче аѣлѣ прѣлѣсѣцѣтѣн
 прѣсѣтѣе ну цѣнѣ спѣрѣкѣтѣтѣ чѣнѣ фѣнѣцѣтѣнѣ дѣнѣнѣ, нѣтѣ
 пре пѣжѣтѣеае чѣлѣ чѣ дѣнѣгѣтѣсѣка крѣдѣнѣче аѣлѣ
 прѣнѣнѣтѣтѣ чѣ аѣнѣ фѣрѣжѣнѣтѣтѣ кѣлѣ спѣрѣкѣтѣтѣ мѣжѣнѣ
 ре, сѣтѣокѣмѣтѣоарѣ де аѣлѣцѣ, ши фѣлаѣсѣоаѣфе дѣлѣ
 нѣгѣтѣсѣсѣлѣхѣнѣ иѣжѣнѣтѣ, ка аѣчѣшѣтѣ прѣвѣхе аѣфѣнѣ
 чѣлѣ чѣ прѣсѣцѣсѣкѣ аѣлѣцѣтѣ наренѣ кѣлѣ аѣлѣсѣлѣ сѣжѣнѣ
 ши кѣлѣ вѣлѣжѣасѣкѣ сѣлѣоарѣ чѣлѣе пѣтѣнѣ аѣ моарѣ пѣ
 тѣнѣе спрѣжѣнѣсѣсѣкѣ, тѣ пѣрѣнѣтѣе вѣнѣмѣлѣцѣтѣ нѣоаѣтѣрѣ
 прѣнѣ рѣвѣдѣрѣнѣ спрѣ сѣлѣкѣтѣ сѣлѣнѣ аѣдѣвѣрѣнѣтѣ, ши кѣлѣ
 рѣцѣлѣ чѣнѣспѣнѣдѣсѣ ну сѣлѣнѣ спрѣкѣтѣтѣ, ши прѣнѣ
 фѣлѣпѣтѣ фѣкрѣжѣтѣ аѣнѣ фѣвѣкѣлѣтѣ аѣлѣ дѣнѣгѣтѣсѣцѣтѣнѣ
 фѣлаѣсѣфѣнѣ кѣлѣнѣтѣ, сѣ дѣнѣжѣтѣ мѣнѣсѣка мѣнѣ сѣлѣ
 нѣче вѣтѣрѣжѣнѣ, ши дѣкѣжѣтѣ фѣнѣлѣ мѣнѣпѣлѣре вѣнѣ
 кѣшѣлѣе, ши мѣнѣмѣре дѣкѣжѣтѣ пѣтемнаѣе элеазѣ
 ре, кѣ прѣкѣлѣ пѣрѣнѣтѣеае аѣлѣрѣнѣ фѣнѣнѣдѣ фѣ аѣрѣ
 мѣтѣ кѣкѣкѣдѣлѣнѣнѣ, прѣнѣ мѣлѣцѣнѣмѣ аѣнѣвѣтѣнѣ аѣ
 асѣрѣгѣнѣдѣ, прѣ чѣлѣ арѣжѣтѣорѣ фѣцѣрѣ аѣ вѣрѣшѣтѣ
 аѣшѣ фѣчѣрѣлѣ аѣнѣ аѣлѣрѣнѣ элеазѣрѣ, прѣнѣ фѣкѣлѣ тѣ
 пѣнѣдѣсѣтѣ нѣнѣсѣтѣ фѣтѣоарѣсѣ гѣжѣдѣлѣ, ши чѣлѣ мѣнѣ
 дѣмѣнѣнѣе вѣтѣрѣжѣнѣ фѣнѣнѣдѣ, дѣзѣлѣгѣтѣе фѣнѣнѣдѣ
 аѣлѣ тѣрѣпѣлѣхѣнѣ фѣпѣнѣсѣорѣнѣ кѣтѣрѣтѣ пѣрѣнѣтѣеае, ши
 сѣлѣвѣтѣнѣоѣнѣтѣе кѣтѣрѣнѣдѣнѣе, ши сѣсѣтѣмѣнѣтѣе вѣнѣнѣлѣ
 етѣ фѣпѣнѣсѣрѣрѣтѣ прѣнѣ гѣжѣдѣлѣ сѣ фѣрѣнѣчѣтѣе вѣтѣрѣжѣ
 нѣцѣ, ши чѣнѣспѣнѣтѣе кѣрѣхѣнѣпѣцѣ, ши вѣлѣаѣ дѣ
 аѣлѣцѣ, прѣ наренѣе крѣдѣнѣчѣсѣтѣ пѣчѣтѣе аѣмѣрѣцѣтѣнѣ
 аѣлѣсѣ сѣвѣжѣрѣшѣнѣтѣ, кѣжѣнѣ дѣлѣрѣ вѣтѣрѣжѣнѣ вѣрѣвѣтѣ
 чѣлѣ пѣ аѣ моарѣте дѣрѣрѣе аѣтѣрѣкѣтѣтѣ кѣлѣмѣнѣтѣтѣ пѣнѣ
 тѣрѣ вѣлѣнѣ крѣдѣнѣчѣтѣ, мѣрѣтѣхѣнѣсѣтѣе пѣкѣтѣцѣхѣнѣтѣорѣ
 жѣсѣтѣ пѣтѣмѣнаѣрѣ чѣлѣ вѣлѣнѣ крѣдѣнѣчѣсѣтѣ гѣжѣдѣлѣ
 пѣнѣтѣрѣ аѣчѣлѣ дѣлѣрѣ ши тѣнѣрѣнѣ кѣлѣ аѣлѣвѣнѣнѣ крѣ
 дѣнѣче гѣжѣдѣлѣ, фѣлаѣсѣфѣнѣдѣ мѣнѣ гѣрѣлѣе мѣнѣчѣнѣ
 вѣрѣшѣрѣтѣ.

К А П И Т О Л

Кѣпѣтѣе кѣ дѣвѣрѣтѣе чѣ дѣлѣтѣ аѣчѣлѣ сѣвѣнѣ
 рѣнѣ аѣ арѣпѣлѣрѣ тѣнѣрѣнѣлѣ нѣпѣтѣжѣнѣдѣлѣ
 сѣ фѣрѣлѣмѣнѣе прѣ вѣтѣрѣжѣнѣ аѣмѣжѣка спѣрѣ
 кѣпѣ аѣтѣлѣнѣчѣе фѣоарѣтѣе кѣлѣ пѣлѣпѣнѣтѣе порѣ
 чѣнѣ прѣ аѣлѣцѣнѣ дѣнѣ рѣвѣнѣмѣтѣе жѣдѣоаѣкѣтѣсѣкѣ сѣ
 аѣлѣцѣтѣ, ши дѣвѣрѣтѣе мѣжѣка спѣрѣкѣтѣтѣ сѣнѣ сѣлѣвѣоаѣ
 зѣтѣ мѣжѣкѣжѣдѣ, тѣрѣ дѣсѣтѣбѣорѣ прѣнѣчѣ мѣнѣ аѣмѣлѣрѣ
 сѣнѣ мѣнѣчѣсѣкѣтѣ, аѣчѣсѣтѣ рѣжѣнѣдѣнѣдѣ тѣнѣрѣнѣлѣ
 ера аѣрѣжѣнѣдѣсѣтѣ кѣлѣ вѣтѣрѣжѣнѣ мѣнѣкѣ, зѣ фѣрѣлѣ
 вѣлѣнѣ ши вѣнѣтѣжѣнѣ ши фѣтѣрѣхѣтѣоаѣтѣ дѣтѣрѣхѣнѣнѣ вѣлѣ
 нѣрѣтѣе дѣ енѣ ши дѣ вѣлѣнѣ кѣлѣвѣнѣнѣчѣтѣ мѣрѣжѣдѣсѣтѣ
 асѣжѣмѣнѣ лѣорѣ ши аѣрѣоаѣпѣе пѣтемѣнѣдѣлѣнѣ зѣнѣсѣтѣ сѣтѣнѣ
 нѣрѣнѣлѣрѣ кѣлѣ нѣвѣре дѣе сѣкѣоаѣнѣнѣчѣтѣе фѣрѣлѣсѣцѣеае вѣоаѣ
 етѣре сѣлѣ аѣлѣдѣлѣ ши мѣлѣлѣцѣнѣмѣе дѣ аѣтѣжѣцѣтѣе фѣрѣлѣцѣнѣ
 прѣ чѣнѣспѣнѣдѣ, кѣлѣнѣмѣнѣ сѣфѣтѣлѣсѣкѣсѣтѣ сѣнѣлѣсѣтѣе не
 вѣлѣнѣнѣнѣ аѣчѣлѣшѣ не вѣлѣнѣнѣнѣ кѣлѣчѣла мѣнѣнѣнѣнѣтѣе кѣлѣ
 нѣ

Biblia 1688, p. 744, col. 2

- moarte.
- [4.] Nu că doară cetate la multe și de multe feliuri de meșterșuguri
 au îngăduit cu vitejie vrodinioară bătându-se precum preasfintul acela!
 Sfintul suflet cu cazne și cu clêște arzîndu-se, au biruit pre cei ce
 încunjura, pentru gîndul bunii credințe care era sprijenitoriu.
- [5.] Ca o margine înainte răpaos al său cuget părintele Eleazăr
 întinzînd, au înfrînt pre cêlce ce să nebulnia ale patemilor furtuni.
- [6.] O, vrêdnice al preușiei preote, nu ț-ai spurcat cei sfinției dinți,
 nici pre pîntecelce cel ce dumnezeiasca credință au pîimit ce nu¹ l-ai
 împreunat cu spurcată mîncare.
- [7.] O, tocmitoare de lêge și filosoafe dumnezeiescului cuvînt,
 [8.] ca aceștia trebuie a fi ceia ce preoțesc lêgea, carei cu al său sînge
 și cu vitejască sudoare cêlce pînă la moarte patime sprijenesc.
- [9.] Tu, părinte, buna lêgea noastră pren răbdări spre slavă o ai
 adevêrit și curăția, cinstindu-o, nu o ai stricat și pren fapte încrezute ai
 făcut ale dumnezeieștii filosofii cuvinte.
- [10.] O, decît munca mai silnice bătrîne și decît focul mai tare
 uncheașule și mai mare decît patemile Eleazăre!
- [11.] Că, precum părintele Aarón, fiind înarmat cu cădêlnița, pren
 mulțimea limbii alergîndu pre cel arzătoriu înger au biruit,
- [12.] așa feciorul lui Aarón, Eleazăr, pren foc topîndu-să, nu i să
 întoarse gîndul.
- [13.] Și, cea mai de minune, bătrîn fiind, dezlegate fiind ale trupului
 întinsori cătră părintele și slăbănogite cărnurile și ostenite vinile, să
 întineriră pren gîndu.
- [14.]
- [15.] O, fericite bătrînêțe și cinstite cărunțêțe și viața de lêge, pre
 carele credincioasă pecete a morții le-au săvîrșit!
- [16.] Vezi, dară, batrîn bărbat cea pînă la moarte durere au trecut
 cu mintea pentru buna credință. Mărturisit, povățuitoriu iaste patimilor
 cel bunu credincios gînd.
- [1.] Pentru acêea, dară, și tinerii, cu ai bunei credințe gîndu
 filosofînd, mai grêle munci biruiră.

Cap 8

- [2.] Pentru că, de vrême ce după acêea să birui la arătare tiranul,
 neputîndu să îndêmne pre bătrîn a mînca spurcat, atuncea foarte cu
 patimă porunci pre alții den robimea jidovească să aducă, și, de vor
 mînca spurcat, să-i sloboază mîncînd, iară de să vor prici, mai amar
 să-i muncească.
- [3.] Acêstea rînduînd tiranul, era aducîndu-să cu bătrînă maică 7
 frați buni și vitêji și întru tot dăruiți.
- [4.] Bucură-să de ei și de buna cuviință mirîndu-să, le zîmbi lor și,
 aproape chemîndu-i, zisă:
- [5.] „O, tinerilor, cu iubire de socotință frumsêțele voastre eu laudu
 și mulțime de atîția frați preacinstînd; nu numai sfātuiescu să nu vă
 nebulniți aceiași nebulni cu cel mai nainte căz- //

Ms. 45, p. 897-898

de moarte biruință vad.

[4.] Nu că doară cetate la multe și de multe feliuri de meșterșuguri au sprejinit vreodinioară bătîndu-să ca cel preasfînt acela! La sfîntul suflet cu cazne și cu clêște arzîndu-să, au biruit pre cei ce-l încungiura, pentru ceta ce scutiia a bunei credințe gîndu.

[5.] Ca o margine înainte răpoosă³⁵ al său cuget părintele Eleázar întinzînd, înfrînse pre cei ci să nebuniia a patimilor firtuni.

[6.] O, vrêdnice a preoției preote, nu ai spurcat cei sfinți dinți, nici pre cel ce de Dumnezău credința [898/1] au încăput pîntecelui împreunat cu spurcată mîncare.

[7.] O, împreunătoare de lêge și filosoafe a dumnezăiescului cuvînt,

[8.] ca aceștia trebuie a fi ceia ce preușescu lêgea cu al său sînge și cu vitejască sudoare celor pînă la moarte patimi scutind.

[9.] Tu, părinte, bună lêge a noastră pren răbdări la mărire ai adevărit și curăția, cinstindu-o, n-ai stricat și pren fapte încrezut făcînd cei a ceir³⁶ dumnezăiești filosofii cuvinte.

[10.] O, decît munca mai silnice bătrîne și decît focul mai tare unche și mai mare decît patime Eleázare!

[11.] Pentru că, în ce chip părintele Aaron, cu cădêlnița întrarmat, pren a limbei mulțime alergînd pre cel arzător au biruit înger,

[12.] așa ficiorul lui Aaron, Eleázar, pren foc topindu-să, nu i să înturnă gîndul.

[13.] Și, cea preaminunată, bătrîn fiind, dăzlegate amú fiind ale trupului întinsori și slobonogite pielțele și ostenite vinele, să întineri părintelui pren gînd.

[14.]³⁷

[15.] O, fericite bătrînete și cinstite căruntețe și viață de lêge, pre carele credincioasă a morții pecete l-au sfișit!

[16.] Vezi, dară, bătrîn bărbat pre cea pînă la moarte durere l-au trecut cu mintea pentru bună credința. Mărturisit, povățuitor iaste patemilor cel binecredincios gîndu.³⁸

[1]³⁹ Pentru acêea, dară, și voinicei cu a bunei credințe gînd filosofînd, a mai grêle munci biruiră.

Cap 8

[2.] Pentru că, în vrême ce cu acêea să birui la⁴⁰ arătare împregiur tîranul, neputînd să îndemne pre un bătrîn a mînca spurcat, atunca prea cu patimă porînci pre alții dentru jidovi pradă să aducă și, de vor mînca spurcat, să-i sloboaze mîncînd, iar de să vor prici, mai amar să-i muncească.

[3.] Acêstea rînduind tîranul, era aducîndu-să cu bătrînă maică 7 frați buni și vitêji și întru tot cu haruri.

[4.] Bucură-să prespre ei și de bună cuviința mirîndu-să, li să zimbi lor și, aproape chemîndu-i, zise:

[5.] „O, tinereilor, cu iubire de socotiță eu [898/2] frîmsêțele voastre laud și mulțimea a atîta frați preacinstînd; nu numai svățuiescu să nu vă nebuniți aceiași cu cel mai⁴¹ căz-

Versiunea modernă

nemuritoare.

[4.] Niciînd un oraș asediat cu multe și diverse mașini nu s-a opus ca acel preasfînt. Deși sfîntul suflet a fost pîrjolit cu [mari] cazne și schingiuri, i-a învins pe cei ce-l chinuiau prin cugetarea sa apărată de scutul bunei cinstiri.

[5.] Pentru că părintele Eleazar, întinzîndu-și cugetarea ca un meterez înalt, a zdrobit năpustirile dezlănțuite ale afectelor.

[6.] O, vrednicule preot al preoției, nu ai spurcat sfinții dinți, nici nu ai făcut comun, prin spurcată mîncare, stomacul care cuprindea cinstirea de Dumnezeu.

[7.] O, cel ce ești în armonie cu Legea și filosof al dumnezeiescului cuvînt!

[8.] De acest fel trebuie să fie cei ce săvîrșesc cele sfinte, apărînd Legea cu propriul sînge, cu nobila sudoare și cu pătîmîri pînă la moarte.

[9.] Tu, părinte, ai întărit buna noastră Lege prin răbdări, spre slavă, și, vorbind solemn despre sfințire, nu ai anulat-o, și, prin fapte, ai făcut credibile discursurile despre dumnezeiasca filosofie.

[10.] O, bătrîne preacrud torturat, vîrstnic mai vioi decît focul, Eleazar, cel mai mare peste afecte!

[11.] Căci asemenea părintelui Aaron care, cu armura cădêlniței alergînd prin mulțimea națiunii, a învins îngerul de foc,

[12.] la fel Eleazar, cel din neamul lui Aaron, înghițit de foc, nu și-a schimbat cugetarea.

[13.] Și ceea ce este cel mai admirabil, bătrîn fiind, cu vigoarea trupului de acum slăbită, cu carnea în destrămare și cu nervii osteniți a întinerit prin cugetare.

[14.]

[15.] O, fericită bătrînete, căruntețe demnă, viață în Lege petrecută, pe care a împlinit-o pecetea pe deplin încredințătoare a morții!

[16.] Vezi, așadar, un bărbat bătrîn a disprețuit chinul pînă la moarte pentru buna cinstire. Este [astfel] general admis că bine cinstitoarea cugetare este dominatoare a afectelor.

[1.] De aceea, și băiețandrii care filosofau cu cugetul [plin] de buna cinstire au avut putere asupra celor mai crunte torturi.

Capitolul al 8-lea

[2.] Căci după ce tîranul a fost învins în văzul tuturor, neputînd să-l oblige pe bătrîn să mănînce cele spurcate, atunci a poruncit, foarte afectat, să fie aduși alții din prăduirea evreilor; și dacă vor mînca cele spurcate, să fie sloboziți după ce vor mînca, iar dacă vor replica, să fie torturați și mai cumplit.

[3.] După ce tîranul a ordonat acestea, au apărut aproape, aduși împreună cu bătrîna lor mamă, șapte frați buni și nobili și desfătători în toate.

[4.] A căutat spre ei și, fiind izbit de cuviința [lor], le-a zimbit și, chemîndu-i aproape, a spus:

[5.] „O, tinereilor, eu admir cu binevoitor cuget frumusețea voastră și cinstesc peste măsură mulțimea atîtor frați; nu numai că vă sfățuiesc să nu cădeți în crunta nebunie [molipsindu-vă] de la

нише вътрѣхъ, че въшнъ рога ꙗпредѣхъ ꙗгродъ
 нѣдѣ еъ ка съдвождѣнцѣ аамѣхъ прѣтешѣхъ,
 пенѣтрѣхъ къ шѣ пѣтѣ ꙗченѣхъ ꙗтерѣа прѣчѣа,
 чѣнѣ аскѣлѣхъ ла аламѣхъ порѣхънѣ, ꙗша шн ꙗфа
 че вѣне чѣлора че премѣне вѣне корѣ аскѣлѣа, крѣ
 деци дѣрѣхъ къшнъ борѣн ꙗсѣпра аѣкрѣхлорѣ мѣхъ
 вѣци аѣа лепѣдѣжнѣхъ дѣчѣлѣ де моше ꙗлѣкоѣрѣхъ
 ꙗаполѣпѣсѣнъ сѣвнѣанѣ шн ꙗжнѣхъ вѣацѣ елнѣхъ скѣ
 шн прѣмѣннѣхъ дѣхъ дѣсѣтѣплѣнѣхъ ꙗтннѣрѣцѣеа въ
 естрѣ къ дѣкрѣтѣе че кѣ вѣрѣе мѣвѣци фѣче прѣ
 нескѣлѣтѣрѣ ꙗдемнѣамѣвѣци прѣмѣне спрѣ грѣоа
 ннѣхъ мѣхънѣ прѣ фѣеце кѣреле дѣнъ вѣнъ кѣтѣ оуѣнѣ
 прѣмъ мѣхънѣ сѣлѣ пѣрѣрѣхъ фѣакѣвѣе дѣрѣ мнѣхъ
 дѣвѣнъ дѣ кѣрѣнъ шн еъ непрѣлѣтѣхъ шн дѣвѣр
 етѣ шн дѣ фрѣмѣтѣе нѣхъмѣ ꙗдѣрѣхъ, нѣ сокопнѣ
 ꙗчѣсѣа къ роарѣ нѣхъ вѣвѣфнѣ немѣка нескѣлѣтѣхъ
 че кѣстрѣмѣхътѣхърѣ аѣхърѣнъ вѣнъ аѣстѣ гѣаѣа
 шн ꙗчѣстѣ знѣжнѣхъ порѣхънѣ сѣвѣе пѣхъ ꙗнѣнѣ
 оуѣнѣлѣеа чѣлѣ дѣ мѣхънѣ кѣ роарѣ шн дѣ фрѣнѣхъ
 вѣпѣкѣа прѣ енъ сѣмѣнѣжѣе, шн дѣкѣ пѣсѣрѣ ꙗ
 нѣнѣтѣ пѣрѣтѣпѣорѣнъ дѣ сѣхънѣцѣ вѣрѣтѣжѣеа дѣ
 нѣдѣтѣхърѣнае, шн лѣгѣтѣхърѣнае, шн роаѣеа, шн пѣ
 вѣзѣлеа, шн кѣлѣдѣрѣнае, шн тннѣгѣнае, шн дѣуѣѣа
 рѣнае, шн мѣжнѣлѣ чѣлѣ дѣ фѣерѣ, шн пѣнѣеа,
 шн фѣѣнъ фѣоѣхъахънѣ, рѣсѣвѣнѣгѣтѣнѣдѣ тннѣрѣнѣхъ
 знѣе, вѣоннѣчѣлорѣ фѣевѣкѣ фрѣнѣкѣ, кѣшнъ жѣдѣкѣаѣа
 кѣрѣ чнѣсѣнѣнѣнѣцѣ вѣжнѣдѣ вѣфнѣ вѣоаѣсъ чѣлорѣ че
 дѣнекѣеа къ кѣлѣцѣ, шн енъ ꙗжнѣнѣдѣ мѣжнѣгѣнѣтѣхърѣнъ,
 шн вѣжѣжнѣдѣ грѣоаѣзнѣчѣе, нѣхънѣ май сѣтѣмѣхърѣе,
 че шн ꙗпѣотрѣнѣкѣ фнѣлоѣсѣфнѣрѣ тннѣрѣнѣхъахънѣ,
 шн прѣ ꙗвѣхънѣкѣ вѣжнѣтѣрѣе тннѣрѣнѣа аѣхънѣ сѣхърѣпѣрѣе,
 шн че вѣомъ гѣжнѣдѣ не ꙗдѣрѣтѣорѣнѣ кѣ сѣхъфѣеѣеа
 ерѣа вѣрѣ хънѣнъ, шн не вѣтѣрѣвѣацнъ ꙗтрѣхъ енѣ че
 кѣхънѣнѣтѣ лѣвѣрѣхънѣ трѣрѣхънѣтѣ аѣжнѣе аѣхънѣ
 кѣ аѣчѣстѣхъ сѣ тннѣкѣло шѣнъ нѣнъ,
 шн фѣоарѣтѣ фѣрѣтѣ мнѣнѣтѣе, ꙗпѣрѣаѣтѣхъ
 прѣ нѣнъ рѣгѣжнѣдѣхънѣ, шн спрѣ вѣхънѣ фѣчѣерѣ
 кѣмѣж дѣхънѣ, дѣвѣомъ аскѣлѣа дѣ елѣ, пенѣтрѣхъ
 че кѣ вѣоѣ дѣшѣаѣрѣтѣ прѣ нѣнъ не вѣеѣлѣнѣдѣ
 шн мѣхърнѣоарѣе не ꙗскѣлѣтѣрѣе кѣхътѣе
 гѣомъ дѣ не вѣомъ тѣмѣе вѣрѣвѣацнъ фрѣа
 цнѣ дѣ оуѣнѣлѣеа мѣхънѣчѣлорѣ, шн вѣомъ сокопнѣ
 ꙗ фрѣнѣкѣшѣрѣнае кѣжнѣлоарѣ, шн вѣомъ фѣхънѣ
 дѣ мѣтѣрнѣрѣтѣ чѣл дѣшѣаѣрѣтѣ аѣчѣсѣа,
 шн дѣ чѣл пѣхърѣтѣтѣоарѣе дѣ пѣерѣ
 зѣрѣе сѣмѣцѣе, сѣвнѣфѣе мнѣхъ дѣ вѣжнѣ
 сѣеа нѣоа естрѣ, шн сѣхънѣне ꙗдѣрѣтѣмъ
 дѣ аѣлѣ мѣнѣчѣнъ вѣтѣрѣж нѣхъце, шн сѣвнѣ
 аѣдѣчѣмъ аѣмнѣнѣтѣе, къ не аскѣлѣтѣхъ
 вѣомъ мѣхърнѣ, шн неба ерѣа прѣ нѣнъ,
 чѣл дѣ мнѣзѣнѣа скѣ жѣдѣкѣаѣа
 пенѣтрѣхъ не вѣоѣе дѣ ꙗпѣрѣаѣтѣхъ
 тѣ мѣжнѣдѣхънѣ, чѣне сѣвѣаѣтѣмъ прѣ нѣнъ
 дѣнъ вѣацнъ чѣл дѣ хъ че, шн не лнѣуѣнѣмъ
 прѣ нѣнъ дѣ аѣлѣ мѣнѣчѣнъ чѣл аѣдѣчѣе
 сѣ нѣхъ снѣлнѣмъ не вѣоаа, ннѣ сѣвнѣ
 нѣвнѣмъ чнѣнѣтѣе спрѣ аѣнѣоа естрѣ
 естрѣ мѣхъпѣарѣе, ннѣчнъ сѣжнѣгѣхърѣ
 лѣчѣуѣ дѣ вѣхънѣ вѣоѣ, прѣ нѣнъ
 нѣсѣмѣоарѣе, тѣ мѣжнѣдѣхънѣ дѣ оуѣнѣ
 лѣе чѣлѣ мѣхънѣчѣпѣоарѣе, дѣ оуѣнѣ
 дѣе вѣахъ пѣхъ нѣоаѣсъ аѣтѣтѣа
 нѣвнѣрѣе дѣ прнѣчѣе, шн не пѣлачѣ
 рѣвѣдѣрѣтѣ чѣл пѣхърѣтѣтѣоарѣе
 дѣ моарѣтѣе, пѣхътѣжнѣдѣ кѣ вѣомнѣчѣе
 аѣтѣрѣнѣ ꙗпѣрѣаѣтѣхъахънѣ
 сѣхъпѣхънѣдѣхънѣе че дѣ аѣчѣстѣхъ
 немѣка нѣхъ знѣсѣрѣтѣ
 тннѣнѣрѣнѣ, чѣнѣ че вѣрѣа сѣвнѣ
 мѣхънѣаѣсѣкѣе, ннѣ шѣахъ
 аѣдѣ аѣмнѣнѣтѣе, пенѣтрѣхъ
 къ ерѣа не вѣтѣгѣтѣо рн дѣ сѣ
 аѣмѣ дѣ пѣаѣтнѣмѣе, шн сѣжнѣгѣхърн
 цѣнѣтѣорнъ дѣ

Biblia 1688, p. 745, col. 1

nit bătrîn, ce va și rog, împreună îngăduind eu, ca să dobîndiți al meu prieteșug.

[6.] Pentru că așa putea, în ce chip a certa pre ceia ce nu ascultă la ale mêle porunci, așa și a face bine celor ce pre mine bine vor asculta.

[7.] Credeți, dară, că și boierii asupra lucrurilor mêle veți lua, lepădindu-vă de cel de moșie al vostru al politiei obiceiui.

[8.] Și luîndu viața elinească și primenindu-vă, desfățați-vă în tineretele voastre!

[9.] Că, de vreme ce cu urgie mă veți face pren neascultare, îndemna-mă-veți pre mine spre groaznice munci pre fieștecarele den voi, cite unul pren munci să-l pierzu.

[10.] Facă-vă-se, dară, milă de voi, de carii și eu, neprietenul, și de vârste și de frumsête nu mă înduru!

[11.] Nu socotiți aceasta că doară nu vă va fi nemica neascultînd, ce cu strămutătura a muri voi iaste gata."

[12.] Și acêstea zicînd, porunci să să puie înainte unêtele cêle de munci, ca doară și de frică va pleca pre ei să mănînce.

[13.] Și deaca puseră înainte purtătorii de sulită vîrtêjale, deznodăturile și legăturile și roatele și pavezele și căldările și tigăile și degetarile și minile cêle de fier și pênele și foii focului, răspunzînd tiranul, zise:

[14.] „Voinicilor, fie-vă frică, că și judecata care cinstiți blîndă va fi voao, celor ce de nevoie călcați lêgea!”

[15.] Și ei, auzînd mîngîituri și vâzînd groaznice, nu numai să temură, ce și împotriva filosofiră tiranului și pren bună cuvîntare tiraniia lui o surpră.

[16.] Și ce vom gîndi? Neîndurători cu sufletele era vreunii și nebărbați înntru ei? Ce cuvinte le-ar hi trebuit a zice? Au nu cu acêstea?

[17.] „O, ticăloșii noi și foarte fără minte, împăratul pre noi rugîndu-ne și spre bună facere chemîndu-ne, de vom asculta de el,

[18.] pentru ce cu voie deșartă pre noi ne veselim și muritoare neascultare cutezăm?

[19.] Nu ne vom tême, bărbați fraji, de unêtele muncilor și vom socoti înfricoșările caznelor și vom fugi de mărirea cea deșartă aceasta și de cea purtătoare de pierzare semeție?

[20.] Să ne fie milă de vârstele noastre și să nu ne îndurăm de ale maicii bătrînetê;

[21.] și să ne aducem aminte că, neascultînd, vom muri.

[22.] Și ne va ierta pre noi cea dumnezăiaască judecată, pentru nevoie de împăratul temîndu-ne.

[23.] Ce ne scoatem pre noi den viața cea dulce și ne lipsim pre noi de lumea cea dulce?

[24.] Să nu silim nevoia, nici să iubim cinstea spre a noastră strămutare!

[25.] Nici sîngură lêgea de bunăvoie pre noi ne omoară, temîndu-ne de unêtele cêle muncitoare.

[26.] De unde s-au pus noao atîta iubire de price și ne place răbdarea cea purtătoare de moarte, puînd cu volnicie a trăi, împăratului supuinđu-ne?”

[27.] Ce de acêstea nemica nu ziseră tinerii cei ce vrea să să muncească, nici ș-au adus aminte,

[28.] pentru că era nebăgători de samă de patime și sînguri țiitori de /

Ms. 45, p. 898-899

nit bătrîn nebuie, ci și vă rog, împreună îngăduind și eu, alui mieu să gustați prieteșug.

[6.] Pentru că putea-aș în ce chip a certa pre ceia ce nu asculta la ale mèle porînci, așa și a face bine pre ceia ce mèle bine vor asculta.

[7.] Crêdeți, dară, și biruință asupra lucrurilor mèle veți lua, tăgăduindu-vă cel de moșie al vostru a petrêcerii obicîi.

[8.] Și luînd viață elinească și primenindu-vă⁴² petrêcerea voastră, dăsfățați-vă întru tinerêțele voastre!

[9.] Că, în vrême ce cu urgie mă veți face pren neascultare, îndemna-mă-veți pre mine spre groaznice munci, cîte unul fiștecarele den voi pren munci îl voi gusta.

[10.] Miluiți, dară, pre voi, pre carii eu, nepriêtenul, și de vîrstă și de frîmsêțe nu mă îndur!

[11.] Nu socotiți aceasta nimic va fi voao neascultînd, fără numai cu strămutări să muriți iaste gătit.”

[12.] Și acêstea zicînd, porînci denainte să să puie ciniile muncilor, pentru ca și pren frică va supune pre ei să mănince spurcat.

[13.] Și dacă vîrtêje și la încheieturi puneri și dăznodături și roate și păvețe și căldări și tigăi și năpîrstoace și mîini de hier și pêne [de fier] și foile focului purtătorii de sulîțe le-au pus înainte, răspunzînd tîranul, zise:

[14.] „Voiniceilor, têmeți-vă, și carii vă închinați cu cînste judecată blînd va fi voao pren nevoie fărălegiuiti!”

[15.] Și ei⁴³, auzînd cuvioase și văzînd groaznice, nu numai să temură, ci și împotriva filosofîră tîranului și pren bună cuvîntarea tiraniia lui o surpră.

[16.] Și ce vom gîndi? Cu sufletile ca chipurile era și nebărbați întru ei? Cu care cuvinte ară fi trebuindu-să?⁴⁴

[17.] „O, mișeii noi și foarte fără minte, împărat pre noi rugînd și spre bună facere chemînd, dă vom asculta a lui,

[18.] ci cu vreri dășarte pre noi veselîm și purtătoare de moarte neascultare cutezăm?

[19.] Nu ne vom tême, bărbați frați, ciniile muncilor⁴⁵ înfricoșeri [899/1] și vom fugi pierirea⁴⁶ cea deșartă aceasta și de pierire hrănitore semeție?

[20.] Să miluim pre ale noastre vîrste și să ne preaîndurăm de a maicii bătrînêțe;

[21.] și să ne aducem aminte că, neascultîndu, vom muri.

[22.] Și va ierta noao cea dumnezeiască judecată, pen nevoi de împăratul temîndu-ne.

[23.] Ce scoatem pre sine dentru cea preadulce viață și ne lipsim pre noi de cea dulce lume?

[24.] Să nu silim nevoia, nici să iubim cînste spre a noastră strămutare!

[25.] Nici sîngură lêgea de bunăvoie pre noi ne omoară, temîndu-ne de ciniile muncilor.

[26.] De unde noao ațaiși s-au pus iubire de price și cea purtătoare de moarte ne place răbdare, putînd cu volnicia a trăi, împăratului să ne supunem?”

[27.] Ci de aceasta nimic nu ziseră tinerii, a să munci vrînd, nici și-au adus aminte,

[28.] pentru că era nebăgători de samă a patimilor și sînguri țitori de

Versiunea modernă

bătrînul tocmai torturat, ci vă și rog ca, după ce vă veți alătura mie, să vă bucurați de prietenia mea.

[6.] Căci așa cum aș putea să-i pedepsesc pe cei ce nu au ascultat ordinele mele, tot așa aș putea să le fac bine celor ce m-au ascultat.

[7.] Aveți încredere, așadar, și veți primi demnități peste afacerile mele, negînd rînduiala strămoșească a orînduirii voastre politice.

[8.] Și, participînd la felul de viață grecesc și schimbîndu-vă obiceiurile, desfățați-vă de tinerêțele voastre!

[9.] Căci, dacă mă veți mînia prin neascultare, mă veți obliga, prin pedepse îngrozitoare, să-l pedepsesc prin torturi pe fiecare dintre voi, unul cîte unul.

[10.] Fie-vă, așadar, milă de voi înșivă, de care și eu, vrăjmașul, am milă [prîvind] la vîrsta și la chipul vostru plăcut!

[11.] Nu vă gîndiți la aceasta, că nimic [altceva] nu li se va întîmpla celor care nu au ascultat, decît să moară în chinuri.”

[12.] Spunînd aceasta, a poruncit ca instrumentele de tortură să fie puse înaintea lor, ca și cu ajutorul fricii să-i convingă să mănince cele spurcate.

[13.] Cînd lăncierii le-au pus înainte roți și clești pentru smulgerea membrelor și grătare și cîrlige și catapulte și cazane și tigăi și gheare și mîini de fier și cuie și foale pentru foc, tîranul a spus cu subînțeles:

[14.] „Temeți-vă acum, copilandrilor, și dreptatea pe care o cînștiți vă va fi milostivă pentru încălcările legii săvîrșite silit!”

[15.] Iar ei, ascultînd [cuvinte] seducătoare și văzînd [unelte] îngrozitoare, nu numai ca nu au fost înfricoșați, ci au și filosofat împotriva tîranului și au desființat prin cugetul lor bun tirania lui.

[16.] Și ce vom gîndi? [Că] unii dintre ei ar fi fost cu suflet părelnic și lipsiți de bărbăție? Ce fel de discursuri ar fi folosit? [Oare] nu pe acestea?

[17.] „O, nenorociții de noi și cu totul lipsiți de minte! Un împărat ne roagă și ne cheamă spre o bună lucrare, dacă îi vom da ascultare.

[18.] De ce să ne bucurăm de hotărîri deșarte și să îndrăznim o neascultare ce ne aduce moartea?

[19.] Să nu ne înfricoșăm, oare, bărbați frați, de instrumentele de tortură, să nu ne gîndim la amenințările torturilor și să nu fugim de această slavă deșartă și de lăudăroșenia ce aduce nimicirea?

[20.] Să ne fie milă de vîrsta noastră și să ne milostivim de bătrînețile maicii;

[21.] și să avem în gînd că, neascultînd, vom muri.

[22.] Să ne ierte și dumnezeiasca dreptate, că silnic am fost înfricoșați de împărat.

[23.] De ce să ne smulgem de preaplăcuta viață și să ne golim de dulceața lumii?

[24.] Să nu ne opunem silniciei și să nu ne mîndrim cu chinuirea noastră!

[25.] Nici Legea însăși nu ne omoară pe noi, cei care fără de voie suntem înfricoșați de instrumentele de tortură.

[26.] De unde ne-a apărut o atît de mare dragoste de ceartă și [de unde] am îndrăgît această perseverență aducătoare de moarte, [cînd] ni se îngăduie să trăim în siguranță dacă ne vom supune împăratului?”

[27.] Dar tinerii care urmau să fie torturați n-au spus nimic, nici n-au avut în gînd ceva din toate acestea,

[28.] căci erau disprețuitori ai afectelor și suverani peste

С П

М

дѣрѣнъ кѣтъ фдѣлѣтъ члѣ тѣмѣтъ тнрѣнѣлѣ фѣ
тѣхнѣдѣ пре енѣ кѣстѣ мѣнѣнѣче спѣрѣкѣшѣ , тоѣнѣ
кѣ оу гла денпреунѣ ка дентрѣнѣ сѣфлѣтѣ зисерѣ
кѣтрѣ елѣ .

К А П О

Ѣ зѣвовѣщи сѣ тнрѣне? пентрѣ кѣ гѣтѣ
сѣнѣтѣмѣ амѣрнѣ , дѣкѣтѣ акѣвѣка чѣле дѣ
мошѣе але ноастре порѣнѣчи , пентрѣ кѣ
нерѣшннѣтѣмѣ дѣкѣвѣтнѣнѣце чѣле дѣла прѣ
мошѣ , денѣ кѣ члѣ сѣфѣтннѣкѣе алеѣтнѣ еѣ
нѣ алеѣлѣтѣре , шнѣ кѣ мѣвѣснѣ невомѣ алеѣла . нѣ
сѣфѣтѣнѣ тнрѣне фѣврѣ дѣлѣтѣнѣ , нѣне мнѣнѣ пре нѣ
манмѣлѣтѣ дѣкѣтѣ нѣнѣ оуѣрѣнѣдѣне . пентрѣ кѣ
манѣ грѣѣ дѣкѣтѣ мѣлѣрѣтѣе алеѣста , сономѣтнѣмѣ аѣнѣ
мнѣла тѣа , члѣ спре члѣ фѣврѣ дѣлѣтѣе мѣнѣтѣнѣре а
ноастрѣ , шнѣ неспѣрнѣ пре нѣнѣ фѣрнѣкошнѣнѣ дѣне кѣ
мѣлѣрѣтѣ члѣ прѣнѣ мѣнѣнѣ , пре кѣмѣ нѣ кѣ пѣчнѣнѣ
маннѣтѣ дѣ елѣлѣзѣрѣ фѣвѣтѣжнѣдѣ , шнѣ дѣ врѣтѣе чѣ
вѣтѣрѣнѣнѣ жнѣдѣовнѣлѣрѣ , пентрѣ вѣнѣнѣ креднѣнѣцѣ шнѣ
мѣнѣнѣ рѣвѣдѣнѣдѣ аѣ внѣне креднѣтѣтѣ , манѣ пре днѣрѣтѣ
аѣрѣнѣ дѣ амѣ мѣрнѣ нѣнѣ тннѣрѣнѣ , мѣнѣнѣне невоналѣрѣ
тѣале , не вѣтѣжнѣдѣале фѣсѣмѣтѣ , кѣре шнѣ фѣкѣвѣтѣтѣ
рѣнѣ нѣострѣ вѣтѣрѣнѣнѣ аѣлѣ внѣрѣнѣтѣ , испнѣтѣтѣе
дѣрѣтѣ тнрѣне? шнѣ кѣ аленоастре сѣфлѣтѣе , дѣ не
вѣнѣ сѣморѣ , пентрѣ вѣнѣнѣ креднѣнѣцѣ , нѣ гѣжнѣдѣнѣ
сѣвнѣспѣрнѣче нѣоастѣ мѣнѣнѣнѣдѣне? пентрѣ кѣ нѣнѣ
пре члѣ рѣлѣ пѣтннѣтѣ , шнѣ рѣвѣдѣрѣе , але вѣнѣтѣтѣвѣнѣ
внѣрѣнѣнѣце вѣмѣ пѣрѣтѣа , тѣрѣтѣ тѣхѣ пентрѣ алеострѣ
пѣжнѣгѣрнѣтѣ оуѣтѣдѣре дѣстѣлѣтѣ мѣнѣкѣ вѣнѣ фѣгѣ
дѣнѣ , дѣ члѣ дѣмнѣзѣтѣмѣкѣ вѣчннѣкѣ , алеѣтѣе ашѣ
знѣжнѣдѣ нѣ нѣманѣ ка кѣжнѣдѣ елѣрѣнѣ фѣгрѣхѣтѣтѣ
дѣсѣпрѣ оуѣнѣрѣ неалѣскѣлѣтѣтѣорнѣ тнрѣнѣлѣ , чѣ ка шнѣ а
сѣлѣпрѣ оуѣнѣрѣ неалѣлѣтѣтѣмнѣтѣорнѣ сѣ оуѣрѣнѣнѣ , днѣрѣтѣ
алеѣтѣа пре чѣлѣ манѣмѣре дентрѣнѣшнѣнѣ , порѣнѣнѣдѣ
сѣтѣ фѣлѣ аѣдѣчлѣ пѣнѣтѣнѣ , шнѣ рѣлѣмѣпѣжнѣдѣнѣ хѣннѣнѣ днѣ
лѣгѣрѣтѣ мѣжннѣне , шнѣ браѣчѣле кѣ кѣрѣале , дѣ алеѣтѣ
пѣлѣрѣтѣе , кѣтѣтѣ вѣтѣжнѣдѣале кѣ внѣчѣле аѣ сѣстѣннѣтѣ
неманѣка нѣ сѣвѣжнѣшнѣдѣ , пѣвѣтѣрѣа пре елѣ пре ро
тѣтѣ , прѣжѣрѣкѣрѣтѣ фѣтннѣжнѣдѣсѣе чѣлѣ дѣ вѣнѣтѣ рѣ
рѣдѣтѣ нѣскѣлѣтѣ , тннѣрѣеале сѣ дѣзѣнодѣ , шнѣ ден
тѣоастѣ фѣкѣстѣрѣале фѣрѣжнѣжнѣдѣсѣе , хѣлѣале
знѣжнѣдѣ , тнрѣне прѣ пѣжнѣгѣрнѣтѣе , шнѣ але
чѣрѣшнѣнѣ жѣдѣкѣтѣнѣ вѣрѣжѣмѣашѣ , шнѣ фѣврѣ дѣ
оменѣ намѣ оуѣчнѣе оамѣннѣ дѣемѣ кѣзѣнѣшнѣ фѣтѣрѣ
чѣстѣа кнѣнѣ ннѣчнѣ амѣ пѣтѣжннѣтѣ чѣ алеѣтѣе днѣжнѣтѣ
екѣтѣ пѣзѣсѣкѣ , шнѣ пѣлѣрѣтѣтѣорнѣ дѣ сѣлѣнѣце знѣжнѣ
мѣтѣрѣтѣхнѣсѣтѣе кѣ вѣнѣ мѣжнѣка ка сѣтѣе мѣжнѣтѣлѣшнѣ
дѣ мѣнѣнѣ , тѣрѣтѣ елѣ знѣсе нѣ ашѣ вѣтѣ мѣстѣе вѣоастѣ
манѣ тѣре рѣоастѣа , сѣ спѣрѣкѣнѣ послѣшннѣчнѣ , кѣтѣ
а фѣрѣжнѣ гѣжнѣдѣлѣ мѣсѣлѣ , тѣлѣннѣ мѣдѣлѣлѣрнѣне
шнѣ амѣ арѣдѣнѣ кѣтѣрнѣрнѣне , шнѣ прѣтѣмѣлѣтѣлѣнѣ фѣкѣтѣ
тѣлѣрнѣ , пентрѣ кѣ прѣнѣ тѣоастѣ мѣнѣнѣне вѣвѣоу
сѣлѣпѣне пре вѣнѣ кѣ сѣжнѣгѣрнѣ фѣвѣорнѣ оѣврѣнѣлѣрѣ , пен
трѣ вѣнѣтѣтѣале сѣжнѣтѣ неврнѣнѣчнѣ , алеѣтѣстѣе знѣ
кѣжнѣдѣ фѣкѣ дѣдѣсѣлѣтѣтѣхнѣ ашѣрнѣдѣрѣтѣ , шнѣ сѣтѣ дѣ
рѣ фѣлѣлѣтѣрнѣ манѣ фѣтннѣжнѣдѣ рѣоастѣа мѣжнѣжнѣдѣ
сѣ дѣтѣоастѣ пѣтѣрнѣне рѣоастѣа дѣ сѣжнѣце , шнѣ грѣтѣмѣ
дѣ кѣтѣрѣвнѣнѣлѣрѣ дѣ пннѣтѣлѣрнѣне пѣлѣрѣналѣрѣ сѣтѣ жѣ
чѣтѣ шнѣ прѣжѣрѣ осѣлѣ рѣоастѣнѣ кѣрѣа кѣтѣрнѣрнѣне шнѣ

Т К тѣ

Biblia 1688, p. 745, col. 2

dureri;

[29.] cite, indată ce-au tăcut tiranul sfătuind pre ei ca să mănince spurcat, toți cu un glas denpreună, ca den-tr-un suflet, ziseră cătră el:

Cap 9

[1.] „Ce zăbovești, o, tirane? Pentru că gata sintem a muri decât a călca cèle de moșie ale noaste porunci.

[2.] Pentru că ne rușinăm de cuviințele cèle de la strămoși, de nu cu cea sfetică a legii bună ascultare și cu Móisi ne vom lauda.

[3.] Nu sfătui, tirane, fărădelegi! Nu ne milui pre noi mai mult decât noi urindu-ne,

[4.] pentru că mai greu decât moartea aceasta socotim a fi mila ta cea spre cea fără de lege mîntuire a noastră.

[5.] Și ne spari pre noi, înfricoșîndu-ne cu moartea cea pren munci, precum nu cu puțin mainte de Eliázar învășînd.

[6.] Și, de vrême ce bătrîni jidovilor, pentru buna credință și munci răbdînd au binecrezut, mai pre drept ar fi de am muri noi, tinerii, muncile nevoilor tale nebagîndu-le în seamă, care și învățătorul nostru, bătrînul, le-au biruit.

[7.] Ispitește, dară, tirane! Și cu ale noastre suflete, de ne vei omori pentru buna credință, nu gîndi să ne strici noao muncindu-ne.

[8.] Pentru că noi, pre cea rea patimă și răbdare, ale bunătății biruințe vom purta,

[9.] iară tu, pentru a noastră pingărită ucidere, destulă muncă vei îngădui de cea dumnezăiască, vécinică.”

[10.] Aceștia așa zicînd, nu numai ca cînd s-ar fi îngreuiat asupra unor neascultători tiranul, ce ca și asupra unor nemulțămitori să urgisi.

[11.] Drept aceea, pre cel mai mare den-tr-înșii, poruncindu-să, îl aducea paicii și, rumpîndu-i haina, îi legară mîinile și brațele cu curèle de altă parte.

[12.] Cîte, bătindu-l cu bicele, au ostenit, nemica nu săvîrșînd, pusăra-l pre el pre roată,

[13.] prejur carea întinzîndu-se cel de bună rudă născut tinerel, să deznoda

[14.] și, den toate încheieturile frîngîndu-se, huliia zicînd:

[15.] „Tirane preapîngărite și al cereștii judecăți vrăjmașu și fără de omenie, n-am ucis oameni, de mă căznești într-acesta chip, nici am păgînit, ce legea dumnezăiască păzesc.”

[16.] Și purtătorii de sulțe zicînd: „Mărturisêște că vei mînca, ca să te mîntuiești de munci”;

[17.] iară el zise: „Nu așa vă iaste voao mai tare roata, o, spurcați poslușnici, cite a înfrina gîndul mieu; tăiați-mi mădularile și îmi ardeți cărnurile și strămutați închieturile!

[18.] Pentru că pren toate muncile vă voiu supune pre voi, că sînguri feciori ovreilor pentru bunătate sînt nebiruiți.”

[19.] Acêstea zicînd, foc dedesuptu-i așternură și să dăderă în laturi, mai întinzînd roata,

[20.] mînjîndu-se de toate părțile roata de sînge; și grămada cărbunilor de picăturile puroilor să stîngea și prejur osiia roatei cura cărnurile.

[21.] Și //

Ms. 45, p. 899

dureri;

[29.] cît, îndată ce au tăcut tîranul⁴⁷ sfătuiind lor ca spurcat să mănince, toți pren glas împreună, în ce chip de la un⁴⁸ suflet, ziseră cătră el:

Cap 9

[1.] „Ce zăbăvești, o, tîrane? Pentru că gata sîntem să murim decît a călca cêle de moșie ale noastre porînci.

[2.] Pentru că ne rușinăm de cuvintele de înainte pre cale, de nu cu a legii bine ascultare ne vom sfătui și cu Moisi ne vom trebui.

[3.] Nu sfătui, tîrane, fărădelegi! Nu pre noi urînd mai mult decît noi pre noi miluieste,

[4.] pentru că mai greu a fi decît moartea socotim a fi a ta cea spre cea fără dă lêge mîntuire a noastră milă.

[5.] Și spai-ne pre noi, cea pren munci noao moarte înfricoșind, în ce chip nu cu pușin mai nainte de Eliázar învășind.

[6.] Și, în vrême ce bătrîni pentru bună credința și lingăriciune răbdînd au binecrezut, murire-am, dară, mai pre dreptul noi, tinerii, muncile ale alor tale munci trecînd cu vederea, pre carele și certătoriu nostru, bătrînul, [899/2] au biruit.

[7.] Ispitește, dară, tîrane! Și cu ale noastre suflete, dă ne vei omori pentru bună credința, nu gîndi pre noi să ne strici muncindu-ne.

[8.] Pentru că noi, pren rea patîma și răbdarea, cêle ale bunătății biruință vom purta,

[9.] și tu, pentru a noastră pîngărită ucidere, destulă vei suferi de cea dumnezeiască certare vécinică muncă.”

[10.] Aceștia așa zicînd și⁴⁹ nu numai ca asupra celor neascultători să îngreua tîranul, ci ca și asupra celor nemulțămitori să urgisi.

[11.] Pentru acêea, pre cel mai bătrîn al lor, porîncindu-să, îl aducea paicii și, rumpîndu-i haina, legară-i mîinile lui și brațele cu curêle de altă parte.

[12.] Cît, bătrîndu-l cu bicile, au ostenit, nimic nu săvîrșind, puseră-l pre el preste roată,

[13.] pregiur care întinzîndu-să cel de bun rod născut tinerel, dăznodat să făcea

[14.] și preste toată încheietura înfrîngîndu-să, grăia rău, zicînd:

[15.] „Tîrane ⁵⁰pîngărite și a cereștii judecăți vrăjmașe și de un gînd, nu bărbați judecînd eu într-acesta chip mă căznești, nici păgîinind, ci a dumnezeieștii legi mai nainte scutînd.”

[16.] Și purtătorii de sulite zicînd: „Mărturiseste că vei mînca, ca să te mîntuiești de munci.”,

[17.] și el zise: „Nu așa mai tare iaste voao roata, o, spurcați poslușnici, cît gîndul meu a-l năduși; tăiați-mi mădulările și înfocați pielîțele și strămutați încheieturile!

[18.] Pentru că pren toate pren voi voi supune muncile, că sînguri ficiori evreilor pentru bunătate sînt nebiruiți.”

[19.] Acêstea zicînd, foc dedesuptu-i așternură și să împărțiră, roata încă împreună mai întinzînd.

[20.] Și să imă de toate părțile cu sînge roata și grămada cărbunilor cu a puroilor să stingea picături și pregiur osiile cinici cura pielîțele.

[21.] Și

Versiunea modernă

dureri,

[29.] așa încît nici nu apucase tîranul să-și încheie îndemnurile de a mînca cele spurcate [și] toți dimpreună, într-un glas, ca din același suflet, i-au spus:

Capitolul al 9-lea

[1.] „Ce aștepți, tîranule? Căci sîntem pregătiți să murim mai degrabă decît să ne încalcăm poruncile noastre strămoșești.

[2.] Căci cu siguranță vom dezonora cuvintele de dinainte, dacă nu vom asculta Legea și nu-l vom folosi pe Moise ca sfătuitor.

[3.] Nu ne sfătui, tîranule [ce ne împingi] la călcarea Legii! Nu arăta milă față de noi mai mult decît [arătăm] noi înșine,

[4.] căci [noi] considerăm că mai grea decît înșăși moartea este miluirea ta, spre salvarea noastră prin călcarea Legii.

[5.] Iar pe noi ne înspăimînți, ameninșindu-ne cu moartea prin torturi, ca și cum nu ai fi învățat nimic de curînd de la Eleazar.

[6.] Dar dacă bătrîni evreilor au trăit în buna cinstire răbdînd și chinurile pentru buna cinstire, este cu atît mai drept ca noi, tinerii, să murim trecînd cu vederea torturile silnicilor tale, pe care și bătrînul nostru învățator le-a învins.

[7.] Încearcă, așadar, tîranule! Și sufletele noastre, dacă vei omori pentru buna cinstire, să nu consideri că, torturîndu-ne, ne vatăm.

[8.] Căci noi prin această rea pătîmire și răbdare vom primi răsplata virtuții,

[9.] iar tu vei fi supus, din pricina spurcării prin uciderea noastră, de dumnezeiasca dreptate unei torturi veșnice.”

[10.] Vorbînd ei astfel, nu numai că tîranul s-a înfuriat împotriva celor ce nu-i dăduseră ascultare, dar s-a și mîniat ca împotriva unor nerecunoscători.

[11.] Cînd lăncierii l-au adus, la poruncă, pe cel mai în vîrstă, sfîșindu-i cămașa, i-au legat mîinile și brațele cu curele.

[12.] Așa încît, după ce l-au lovit cu bicele, au obosit și, neizbutînd nimic, l-au aruncat pe roată;

[13.] întins pe aceasta, nobilului tînăr i se rupeau articulațiile

[14.] și, în timp ce i se rupeau mădularele, vorbea aspru, spunînd:

[15.] „Preaspurcat tîran și dușman al dreptății cerești și cu mintea la fel, nu pe un ucigaș îl căznești în acest fel, nici pe unul care e lipsit de buna cinstire, ci pe unul care apără Legea dumnezeiască.”

[16.] Iar cînd lăncierii îi spuneau: „Fii de acord să măninci, ca să scapi de durerea torturilor”,

[17.] el spunea: „Roata voastră nu este atît de puternică, slujitori spurcați, încît să-mi sugrumați cugetarea; tăiați-mi membrele și ardeți-mi cărnurile și suciți-mi încheieturile!

[18.] Căci vă voi convinge prin toate torturile că numai copiii evreilor sînt de neînvinși [în lupta] pentru virtute.”

[19.] Pe cînd spunea acestea, au așternut sub el foc și s-au împărțit, întinzînd roata aproape.

[20.] Iar roata era stropită de jur împrejur cu sînge și grămada de cărbune se stingea din cauza picurăturilor de sînge, iar cărnurile se răsplineau în jurul spițelor.

[21.] Și

УМЪ

ІС

шпѣлатѣ прѣжѣхъ фѣнѣхъ фѣкѣарѣ оавѣарѣ чѣла
 мѣре ая минѣте шпѣтнѣрѣхъ аграмѣхъ махъ ехъ
 стнѣлатѣ че прѣкѣхъ фѣокъ применѣхъсе, спрѣ не
 стнѣларѣ рѣвѣдѣ кѣ бѣлѣжѣ стнѣмѣхътѣрѣлае, асе
 мѣнѣлѣце мѣе фрѣцнѣларѣ знѣжнѣдѣ стнѣхъ пѣрѣтѣн
 рѣжнѣдѣлѣ вѣкѣхълѣхъ мѣхъ нѣчнѣ стѣвѣ лѣпѣдѣлѣцн де а
 фрѣцѣен мѣле вѣвѣзѣте сѣнѣтѣ шпѣ блѣфѣрѣднѣкѣтѣ
 ошѣре ошѣцн, пѣнтрѣлѣ бѣнѣа крѣднѣцѣ, прѣнѣкѣ
 рѣ блѣжнѣдѣ е чѣе днѣрѣпѣтѣ шпѣ де мошѣе ановѣстѣрѣ
 вѣвѣнѣцѣ нѣре салѣ фрѣцѣтѣ нѣмѣхълѣхъ, чѣрѣтѣка прѣ
 чѣла не чѣрѣтѣлѣтѣ пнѣрам, шпѣ ачѣстѣе знѣжнѣдѣ чѣла
 сѣнѣтѣ кѣвѣтѣсѣ Тнѣрѣлѣхъ шпѣ лѣпѣдѣтѣ ехъфлѣтѣхълѣ
 шпѣ мнѣрѣжнѣдѣсе тѣоцн дѣтѣрѣтѣ ехъфлѣтѣхълѣхъ лѣхъ
 ахъчѣе пѣрѣтѣтѣрѣн дѣе хълѣце прѣ чѣла дѣежѣстѣ
 фѣцѣтѣ чѣла дѣнѣтѣжѣ адрѣнѣтѣ, шпѣ пѣхънѣдѣ мѣнѣн
 ле чѣлае дѣе фѣтѣрѣ кѣ асѣхъцнѣте оуѣнѣн лѣ лѣхърѣлѣ дѣ
 мѣнѣкѣ фрѣнѣтѣ фѣкнѣ дѣ пѣвѣзѣтѣ аахъ лѣгѣлѣтѣ прѣ
 елае, кѣжпѣ прѣрѣвѣжнѣдѣлѣ дѣеа крѣтѣ стѣ мѣнѣжнѣче
 пѣрѣкѣ мѣнѣнѣнѣтѣ дѣтѣе мѣнѣчн, чѣла дѣе бѣхънѣ рѣдѣ
 гѣжнѣдѣ ахъ ахънѣтѣ тѣрѣгѣжнѣдѣхъ кѣ мѣнѣнѣ дѣе фѣтѣ
 вѣрнѣтѣ тѣоцнѣ, шпѣ пѣлѣлѣ кѣпѣхълѣхъ дѣла оуѣмерѣ
 вѣнѣ лѣ бѣрѣтѣ, хѣлѣрѣлае чѣлае кѣ пѣрѣдѣошѣн ахъ тѣрѣ
 шпѣ елае ачѣстѣе дѣхърѣре кѣ грѣхъ фѣгѣдѣхънѣдѣ знѣчѣе
 кѣжпѣхъ дѣе ахъчѣе тѣоцн кнѣпѣлѣ мѣрѣцн пѣнѣтѣрѣ чѣе
 дѣе мошѣе ановѣстѣрѣ бѣхънѣ крѣднѣцѣ, нѣцнѣе пѣре
 дѣкѣжпѣ тѣоцн мѣнѣ фрѣтѣрѣ дѣе оменѣе тѣрѣанѣ, мѣнѣ
 мѣлѣтѣ дѣкѣжпѣ мнѣнѣ тѣхъ ахъкѣмъ ате мѣнѣчн, вѣтѣ
 знѣжнѣдѣ кѣ стѣвѣрѣхълѣше чѣла пнѣрѣтѣнѣсѣнѣ ахътѣлѣ мѣнѣ
 фрѣлѣ гѣжнѣдѣ дѣрѣтѣдѣрѣтѣ чѣе пѣнѣтѣрѣ бѣхънѣ крѣднѣцѣ
 ановѣстѣрѣ зѣ пѣнѣтѣрѣ кѣе ехъ кѣ чѣлае пѣнѣтѣрѣ бѣхънѣ
 тѣлѣтѣ ахълѣцн, дѣе дѣрѣрѣн мѣтѣ оуѣхърѣзѣе
 гѣрѣтѣ тѣхъ фрѣрѣлѣе пѣтѣжнѣен фрѣфрѣкошѣтѣрѣн тѣ
 мѣнѣчѣцн, гѣрѣтѣ нѣхъен стѣпѣлѣ прѣе пѣжнѣгѣрнѣтѣ Ін
 рѣнѣ, дѣе жѣдѣкѣтѣцнѣлѣ дѣмнѣзѣтѣцнѣ оуѣрѣцн .

К а П. І.

И ачѣстѣа дѣе вѣчнѣкѣтѣ поменѣре мѣла
 тѣе фрѣгѣдѣхънѣдѣ, чѣла ахътѣрѣнѣлѣ стѣ ахъ
 чѣе рѣгѣжнѣдѣлѣе мѣлѣтѣ дѣе кѣтѣтѣрѣ мѣлѣцн,
 пѣнѣтѣрѣ кѣе гѣстѣжнѣдѣ, стѣе мѣнѣтѣхъгѣ
 скѣтѣ, шпѣ елае стнѣрѣгѣжнѣдѣ знѣсе, нѣ цнѣцн
 кѣе оуѣнѣ тѣлѣтѣ прѣе мнѣнѣ кѣ чѣн мѣрѣцн мѣхъ сѣмѣтѣ
 нѣлѣтѣ, шпѣ оуѣнѣлѣ мѣнѣкѣтѣ мѣхъ нѣвѣкѣтѣ, шпѣ прѣе а
 лѣ лѣрѣе пѣрѣхънѣчн нѣтѣмъ хѣрѣннѣтѣ нѣ лѣпѣтѣдѣ чѣе дѣе
 бѣхънѣ рѣдѣлѣ фрѣцѣтѣен рѣдѣнѣтѣ, шпѣ енѣ кѣ лѣмѣрѣ ехъ
 фрѣнѣдѣлѣ фрѣдѣзѣнѣрѣтѣ вѣрѣбѣтѣхълѣхъ кѣ оуѣнѣлѣтѣ
 пѣхънѣтѣоарѣ лѣ фрѣкѣтѣхърн мѣнѣлѣ ахънѣ шпѣ пнѣчѣоарѣе
 дѣежнѣдѣлѣ, шпѣ дѣнѣтѣрѣлѣ фрѣкѣтѣхърн зѣтѣвѣрѣжнѣдѣлѣ лѣ
 дѣежнѣнѣ шпѣ фрѣцѣтѣелѣе брѣлѣцѣлѣ, шпѣ фрѣлѣхърнѣлѣ
 шпѣ кѣтѣхърнѣлѣ, лѣе фрѣжнѣцѣ, шпѣ нѣчнѣ фрѣтѣрѣхънѣ
 кнѣпѣ пѣхътѣе прѣе елае стѣлае фрѣфрѣжнѣтѣе
 фрѣпрѣжѣхърѣ тѣрѣгѣжнѣдѣхънѣ пѣлѣлѣ кѣ мѣрѣцнѣлѣе вѣжѣ
 фрѣхънѣлѣ фрѣцѣтѣелѣоарѣ стѣе вѣалѣ шпѣ фрѣдѣлѣтѣлѣ ахъчѣе
 фрѣпрѣжѣхърѣлѣ рѣошѣнѣ прѣжѣхърѣ кѣрѣтѣ дѣнѣтѣрѣлѣ фрѣкѣтѣ
 тѣхърѣтѣ ешнѣдѣхънѣ мѣжѣлѣлѣрѣлѣ фрѣнѣ скѣтѣе мѣжѣлѣлѣ
 рѣлѣе фрѣшѣе вѣдѣтѣ кѣтѣрѣнѣхърнѣлѣе кѣтѣжнѣдѣ фрѣпрѣжѣхърѣ
 шпѣ асѣхътѣра фрѣнѣлѣцнѣоарѣе пнѣкѣжпѣтѣрн дѣе жнѣцѣе кѣ
 рѣ, шпѣе брѣжнѣдѣ стѣе мѣоарѣе знѣсе, нѣнѣ фрѣлѣрѣтѣе сѣпѣрѣтѣ
 пѣжнѣгѣрнѣтѣе тнѣрѣанѣе пѣнѣтѣрѣлѣ фрѣвѣцѣтѣхърнѣ шпѣе вѣхъ
 нѣтѣлѣтѣе лѣхънѣ дѣмнѣзѣтѣе ачѣстѣе пѣжнѣннѣнѣмъ, гѣрѣтѣ

Biblia 1688, p. 746, col. 1

țiaiat împrejur fiind închegarea oaselor, cel mare la minte și tinerelul avramieiu n-au suspinat,

[22.] ce, precum în foc primenindu-se spre nestrucare, răbda cu vitejie strămutările,

[23.] „Asemănați-vă mic, fraților!”, zicînd: „Să nu părăsiți rîndul veacului meu, nici să vă lepădați de a frației mele bărbăției!

[24.] Sfîntă și blagorodnică oștire oștiți pentru buna credință, pren carea blindă e cea dreaptă și de moșie a noastră socotință care s-au făcut neamului, certa-va pre cel necertat tiran!”

[25.] Și acêstea zicînd cel sfînt cuvios tinerel, își lepădă sufletul.

[26.] Și mirîndu-se toți de tîria sufletului lui, aducea purtătorii de sulite pre cel de vîrstă după cel dentiuu, al doilea; și puind mînilе cêle de fier cu ascuțite unghi la lucru de muncă făcut în chip de pavază l-au legat pre el.

[27.] Cît, întrebîndu-l de va vrea să mănînce porc, mai înainte de-a se munci, cel de bună rudă gînd au auzit.

[28.] Trăgîndu-i cu mînilе de fier carnea toată și piêlea capului, de la umere pînă la barbă, hiarăle cêle ca pardoșii au tras; și el, acastă durêre cu greu îngăduind, zicea:

[29.] „Cîtu e de dulce tot chipul morții pentru cea de moșie a noastră bună credință!

[30.] Nu țî se pare, decît toți mai fîră de omenie tîrane, mai mult decît mine tu acum a te munci, văzînd că să biruîește cel tirănesc al tău mîndru gînd de răbdarea cea pentru bună credință a noastră?”

[31.] Pentru că eu cu cêle pentru bunătate dulceți de dureri mă ușurez,

[32.] iară tu întru ale păgîniei înfricoșări te muncești; iară nu vei scăpa, preapîngărite tirăne, de judecățile dumnezăieștii urgii!”

Cap 10

[1.] Și acesta de vécinică pomenire moarte îngăduind, cel al treilea să aducea, rugîndu-se mult de cătră mulți pentru ca, gustînd, să să mîntuiască.

[2.] Și el, strigînd, zise: „Nu știți că un tată pre mine cu cei morți m-au semănat și unași maică m-au născut și pre ale lor porunci ne-am hrănit?

[3.] Nu leapăd cea de bună rudă a frației rudenie!”

[4.]

[5.] Și ei, cu amar suferînd îndrăznirea bărbatului, cu unêlте puitoare la închieturi mînelе lui și picioarele deznoda și dentru închieturi, zăvorîndu-le, le dejghina

[6.] și dегetele, brațele și fluierile și coturile le frîngea.

[7.] Și nici într-un chip putea pre el să-l înfrînze, împrejur trăgîndu-i piêlea cu marginele vîrfurile dегетелѣ, să belia.

[8.] Și îndată-l aducea împrejurul roatei, prejур carea dentru închietură ieșîndu-i mădularele îi scotea mădularele, își vedea cărnurile căzînd împrejur și asupra ficaților picături de sînge cura.

[9.] Și vrînd să moară, zise:

[10.] „Noi, dară, o, preapîngărite tirăne, pentru învățatura și bunătatea lui Dumnezău acêstea pătimim.

[11.] Iară /

Ms. 45, p. 899-900

tăiat împregiur amú avînd a oaselor închegare, cel mare la minte tinerel și avramíeu nu au suspinat,

[22.] ci, în ce chip în foc primenindu-să spre nesticare, suferiia cu bun rod strămutările,

[23.] „Asămănați- [900/1] vă mie, fraților!”, zicînd: „Nu vacul mieu să-i lăsați rîndul, nici să vă lepădați ceea a frăției mele bună sufletel!

[24.] Sfîntă și de bun rod născută oștire oștiți pentru necredință, pren carea blîndă cea dreaptă și de moșie a noastră socotința la limbă făcîndu-să, va certa pre cel neiertat tîran!”

[25.] Și acêstea zicînd cel sfînt tinerel, lepădă sufletul.

[26.] Și mirîndu-să toți de tării sufletului lui, aducea purtătorii de sulîță pre cel ce de vîrstă de cel dentii, al doilea; și de fier nădînd mîini cu ascuțite unghi la cinie ca o pavăță l-au legat pre el.

[27.] Cît, de va vrea a mînca porcu, mainte de ce a să munci întrebîndu-l, cel de bun rod gînd au auzit.

[28.] De la umere cu cêle de fier mîini trăgînd pînă la barbă⁵¹ pielîțele toate și a capului pièle, cêle ca pardósii fiară au tras; și el aceasta cu greu durêrea îngăduind, zicea:

[29.] „Cîtu-i de dulce tot a morții chip pentru cea de moșie a noastră bună credință!

[30.] Nu ți să pare, de toți mai crude tîrane, mai mult decît mine tu a te munci, vâzînd biruindu-să cel a tiraniei mîndru gînd pentru cea pentru bună credință a noastră răbdare?

[31.] Pentru că eu cu cêle pentru bunătate dulceți de dureri mă iușurez,

[32.] iară tu întru a necredinței înfricoșeri te muncești; iar nu vei scăpa, preapîngărite tîrane, cêle a dumnezeicștii urgii judêțe!”

Cap 10

[1.] Și acêstea cu vécinică pomenire moarte îngăduind, cel al triilea să aducea, rugîndu-să multe de cătră mulți pentru ca, gustînd⁵², să să mîntuiască.

[2.] Și el, strigînd, zise: „Nu știți că unul pre mine cu cei morți m-au sămănat tată și unași maică m-au născut și pre unele ne-am hrănit porînci?

[3.] Nu leapădă cea cu bun rod a frăției rudenie!”⁵³

[4.]

[5.] Și ei, cu amărăciune suferind îndrăzneala bărbatului, cu la încheieturi puitoare cinii mîinile lui și picioarele le dăznoda și dentru încheieturi, zăvorîndu-le, le dăzbina

[6.] și dêgetile, brațele și vinele și coturile le înfrîngea.

[7.] Și nici într-un [900/2] chip putînd pre el să-l sugrume, împregiur trăgînd pièlea cu marginile a dêgetilor vîrvuri, le belii.

[8.] Și îndată îl aducea pregiur roată, pregiur carea dentru încheieturi dăzmădulărîndu-să, vedea ale lui pielîțe împrejur căzînd și asupra ficaților picături de sînge curînd.

[9.] Și vrînd să moară, zise:

[10.] „Noi⁵⁴, dară, o, preapîngărite tîrane, pentru învățatura și bunătatea lui Dumnezeu acêstea pătîmim.

[11.] Iară

Versiunea modernă

avînd tăiată de jur împrejur articularea oaselor, tînărul care cugeta la cele importante și [descendentul] al lui Avraam nu a scos nici un vaiet,

[22.] ci, ca și cum s-ar fi preschimbat prin foc spre nesticăciune, a răbdat cu noblețe caznele, spunînd:

[23.] „Urmați-mă, fraților, nu așezați în urmă veacul, nici nu vă lepădați de frăția bunei însuflețiri!

[24.] Luptați lupta cea sfîntă și nobilă pentru buna cinstire, căci prin ea providența noastră cea dreaptă și strămoșească, care a fost făcută națiunii, va fi binevoitoare [și] îl va pedepsi pe nenorocitul tîran!”

[25.] Și spunînd acestea, tînărul cel demn de Dumnezeu și-a lepădat sufletul.

[26.] Iar cînd toți admirau statornicia lui sufletească, lăncierii l-au adus pe cel de-al doilea, după primul, ca vîrstă, și cu mîini de fier cu unghii ascuțite l-au legat de instrumentul [de tortură, de] catapulță.

[27.] Înainte de a-l tortura, întrebîndu-l dacă ar vrea să mănînce porc, i-au auzit hotărîrea nobilă.

[28.] [Atunci,] fiarele [acelea ca] leopardii i-au tras cu mîinile de fier toată carnea de la tendoanele [lui Ahile] pînă la barbă și i-au smuls pielea de pe cap; iar el, îndurînd această durere, spunea:

[29.] „Ce dulce este orice fel de moarte pentru buna noastră cinstire strămoșească!

[30.] Oare nu crezi, tîrane mai crud decît toți, că acum tu ești torturat mai mult decît mine, vâzînd că trufașa cugetare a tiraniei este învinsă de răbdarea datorată bunei noastre cinstiri?

[31.] Căci eu îmi ușurez chinurile cu plăcerile virtuții,

[32.] în vreme ce tu ești torturat [chiar] prin amenințările lipsei de bună cinstire; nu vei scăpa, preaspurcat tîran, de judecățile mîniei dumnezeiești!”

Capitolul al 10-lea

[1.] Și după ce acesta a îndurat o moarte vrednică de laudă, a fost adus cel de-al treilea [frate], care era mult rugat de către mulți să se salveze gustînd [cele spurcate].

[2.] El însă, strigînd, a spus: „Nu știți că același tată ne-a zămislit și pe mine și pe cei ce au murit și că aceeași mamă ne-a născut și am fost crescuți în aceeași învățături?

[3.] Nu abjur nobila înrudire a frățietății!”

[4.]

[5.] Iar ei, îndurînd cu greu îndrăzneala bărbatului, i-au smuls mîinile și picioarele cu instrumente de smuls membre și i-au tras brațele din încheieturi,

[6.] frîngîndu-i degetele, brațele, coapsele și coatele.

[7.] Și, pentru că nu puteau să-l sugrume în nici un fel, l-au scalpat în felul sciților, rulîndu-i pielea cu vîrfurile ascuțite ale degetelor.

[8.] Și îndată l-au adus lîngă roată și, în timp ce era dezmembrat din încheieturi, își privea cărnurile fișii și picături de sînge curgînd din măruntaie.

[9.] Și, urmînd să moară, a spus:

[10.] „Noi, preaspurcatele tîran, suferim acestea pentru educația și virtutea lui Dumnezeu.

[11.] Tu însă,

снп

тѣхъ пенѣтрѣхъ пѣвѣжнѣиате шѣи пенѣтрѣхъ спѣрѣкѣиате
 оуѣчнѣдере, неперѣчѣиате венѣ рѣвѣдѣ мѣчнѣ, шѣи а
 чѣстѣ мѣрнѣдѣ кѣхѣвѣнѣнѣцѣхъ фрѣцѣвѣекѣ, пре аа
 пѣтрѣвѣлѣхъ пѣтрѣвѣхъ зѣнкѣнѣдѣ стѣ мѣтѣ небуѣнѣи
 шѣи тѣхъ кѣхъ небуѣнѣи а фрѣцнѣлѣорѣ тѣнѣи шѣи еѣлѣ зѣ
 лѣорѣ, нѣхъ дѣвѣцнѣ кой фрѣкѣлѣ аша мѣи арѣзѣпѣорѣ
 нѣжѣтѣ еѣмѣ фрѣнѣкошѣцнѣ пре мнѣ пре фернѣчнѣи
 фрѣцнѣлѣорѣ мѣиен мѣорѣтѣ, шѣи чѣвѣ чѣнѣнкѣ ати
 рѣнѣлѣхнѣ перѣре, шѣи пре чѣвѣ пѣрѣрѣтѣ поменнѣтѣ а
 чѣлѣорѣ вѣхнѣи крѣднѣчѣишнѣ еѣтѣцѣ, нѣхъ мѣвою лѣпѣдѣ
 де чѣвѣ дѣвѣнѣ рѣдѣ фрѣцѣе, гѣжнѣдѣще тирѣне
 мѣчнѣнае пенѣтрѣхъ кашнѣи преи мѣе стѣтѣ фрѣвѣцнѣ
 кѣтѣ фрѣатѣ ежнѣтѣ чѣлѣорѣ де мѣи наннѣтѣ мѣчнѣицѣ
 ачѣстѣтѣ аѣзѣнѣдѣ чѣлѣ де ежнѣтѣ мѣжнѣтѣорѣ шѣи
 оуѣчнѣтѣорѣ шѣи прѣвѣ пѣжнѣтѣрнѣтѣ аипѣсѣхѣ, аѣ
 порѣчнѣтѣ амѣвѣ аѣнѣ стѣи тѣлѣ шѣи еѣлѣ зѣнѣ мѣтѣ
 кѣрѣтѣ кѣтѣ венѣ аѣлѣ сѣргѣнѣлѣ гѣаѣлѣлѣнѣ, тѣрѣтѣ фрѣкѣ
 шѣи пре чѣи чѣтѣлѣкѣ фрѣи аѣкѣлѣпѣтѣ дѣмнѣзѣлѣ, тѣпѣ
 фрѣаннѣтѣ еѣлѣ сѣвогѣнѣтѣ амѣвѣ тѣвѣшнѣсѣ кѣ нѣхъ
 пенѣтрѣхъ аѣлѣстѣа венѣ тѣлѣ амѣвѣ гѣжнѣлѣлѣнѣ нѣ
 стѣрѣ. кѣхъ дѣлѣчѣцѣхъ пенѣтрѣхъ дѣмнѣзѣлѣхъ пѣрѣцнѣлѣ
 тѣрѣпѣлѣлѣнѣ лѣ чѣнѣтѣи мѣ, тѣрѣтѣ пре тнѣне кѣрѣжнѣдѣ
 тѣвѣа чѣрѣтѣ дѣмнѣзѣлѣхъ пенѣтрѣхъ кѣтѣ пре чѣвѣ кѣжнѣтѣ
 шѣорѣ де дѣмнѣзѣлѣцнѣлѣ аѣлѣ де амѣ
 вѣтѣ сѣпѣанѣ.

Вѣи дѣка мѣрнѣ шѣи ачѣстѣа кѣхъ мѣчнѣ
 кѣтѣ зѣннѣдѣе, чѣлѣ аѣ чнѣчѣлѣ аѣ еѣрнѣпѣ
 зѣнкѣнѣдѣ, нѣхъ зѣвѣвѣнѣ тирѣне спрѣвѣ чѣвѣ
 пенѣтрѣхъ вѣнѣнѣтѣатѣ кѣлѣзнѣтѣ, кѣтѣ шѣи еѣлѣ
 дѣла синнѣи амѣ веннѣтѣ, кашнѣи пре мнѣ
 не сѣморѣжнѣдѣлѣтѣ чѣрѣтѣре, де мѣи мѣтѣ не
 днѣрѣпѣтѣцнѣ венѣ фрѣи дѣпѣорѣ, аѣ чѣвѣ чѣрѣвѣкѣтѣ жѣ
 дѣкѣпѣтѣ, сѣ оуѣрѣжѣтѣорѣ де сѣлѣмени, шѣи оуѣрѣжѣтѣорѣ
 ре де вѣнѣнѣтѣатѣ, чѣ амѣ фрѣкѣлѣтѣ нѣи дѣне прѣдѣ
 знѣ фрѣа чѣстѣа кнѣпѣи кѣчнѣи крѣвѣдемѣ фрѣзѣнѣпѣо
 рнѣлѣ тѣтѣрѣорѣ, шѣи дѣлѣтѣ аѣлѣнѣ вѣнѣтѣ ачѣвѣ тѣрѣ
 нѣмѣ, чѣ ачѣстѣтѣ дѣчнѣнѣтѣ нѣхъ де кѣлѣне ежнѣтѣ
 ерѣднѣчѣ, кѣ ачѣстѣтѣ зѣнкѣнѣдѣ, дѣтѣрѣдѣшнѣи лѣ
 гѣжнѣлѣ пре еѣлѣ фрѣлѣ тѣрѣцѣ спрѣ пѣвѣзѣтѣ де кѣ
 ре лѣгѣжнѣдѣлѣ пре еѣлѣ де чѣнѣкѣ, шѣи ачѣстѣтѣ кѣхъ
 нѣлѣцѣ де фрѣерѣ фрѣрѣжнѣдѣлѣ, фрѣи фрѣдѣлѣкѣрѣтѣ
 мнѣжѣлѣкѣлѣ спрѣ сѣлѣнѣтѣ дѣ рѣлѣтѣтѣ, прѣжѣрѣ кѣрѣ
 лѣ нѣ тѣпѣлѣ пре фрѣрѣжѣрѣлѣ рѣлѣтѣи кѣ оуѣнѣ сѣо
 пѣлѣ фрѣрѣнѣгѣдѣе, стѣ дѣзѣнѣдѣа, фрѣа чѣстѣашѣ
 кнѣпѣи шѣи дѣлѣлѣ еѣрѣжнѣтѣнѣдѣнѣсѣ, шѣи тѣрѣпѣлѣ рѣ
 гѣжнѣдѣе вѣнѣ зѣнѣтѣ, фрѣтѣрѣ де вѣе сѣпѣрѣлѣне хѣтѣрѣ
 зѣцнѣ нѣлѣсѣ хѣрѣрнѣ, прѣи мѣи тѣлѣрнѣ дѣрѣрнѣ арѣвѣ
 тѣжнѣдѣ чѣвѣ дѣспрѣ ачѣвѣ нѣлѣстѣрѣтѣ тѣрѣтѣ, шѣи
 мѣрнѣдѣ шѣи ачѣстѣа чѣлѣ ашѣлѣсѣлѣтѣ тнннѣрѣлѣ стѣ а
 дѣчѣтѣ, пре кѣрѣлѣ фрѣрѣвѣжнѣдѣ тнннѣрѣлѣ, дѣка вѣрѣ
 стѣ мѣтѣжнѣтѣ стѣстѣ сѣвогѣтѣекѣтѣ, зѣнѣсѣ еѣ де кѣрѣ
 стѣтѣ де кѣжѣтѣ фрѣацнѣ ежнѣтѣ мѣи тѣжнѣтѣрѣ, тѣрѣтѣ
 лѣкѣцѣтѣ де сѣжѣрѣстѣ пенѣтрѣхъ кѣтѣ лѣ ачѣстѣтѣшѣ
 шѣи нѣтѣсѣжнѣдѣ шѣи хѣрѣннѣдѣнѣ амѣ фрѣостѣ, шѣи
 пенѣтрѣхъ ачѣстѣтѣшѣ шѣи амѣчнѣ, дѣпѣорнѣ ежнѣтѣмѣ
 ачѣстѣменѣ, дѣчнѣ дѣцнѣсѣ пѣре цѣе амѣчнѣ кѣтѣ нѣхъ мѣтѣ
 нѣжнѣкѣ спѣрѣкѣлѣтѣ мѣчнѣчѣцѣ, ачѣстѣтѣ еѣлѣ зѣнкѣдѣлѣ
 аѣлѣчѣтѣ пре еѣлѣ лѣ рѣлѣтѣтѣ де кѣрѣтѣ фрѣтннѣзѣжѣдѣе
 аѣфѣ

Cap 11

tu, pentru păgînatate și pentru spurcata ucidere, nepricepute vei răbda
 munci!”
 [12.] Și acesta murind, cu cuviință frățescă, pre al patrulea trăgea,
 zicînd:
 [13.] „Să nu te nebunești și tu cu nebuniia fraților tăi!”
 [14.] Și el zise lor: „Nu aveți voi focul așa mai arzătoriu, cît să mă
 înfricoșați pre mine!
 [15.] Pre fericita a fraților miei moarte și cea vîcinică a tiranului
 pierire și pre cea pururea pomenită a celor buni credincioși viață, nu
 mă voiu lepăda de cea de bun rod frăție.
 [16.] Gîndește, tirâne, muncile, pentru ca și prin iale să te învești că
 frate sînt celor de mai nainte munciți!”
 [17.] Acêstea auzînd cel de sînge mîncătoriu și ucigătoriu și
 preapîngărit Antiôh, au poruncit limba lui să-i taie.
 [18.] Și el zise: „Măcară că vei lua organul glasului, iară încăși și pre
 cei ce tac îi ascultă Dumnezeu.
 [19.] Iată, înainte s-au slobozit limba, tăiași-o! Că nu pentru aceasta
 vei tăia limba gîndului nostru.
 [20.] Cu dulceață pentru Dumnezău părțile trupului le ciuntim.
 [21.] Iară pre tine curînd te va certa Dumnezău, pentru că pre cea
 cîntătoare de dumnezeieștile laude limbă o tai.”

[1.] Deci deaca muri și acesta, cu munci căznindu-se, cel al cincelea
 au sărit, zicînd:
 [2.] „Nu zăbăvi, tirane, spre-acea³ pentru bunătate caznă,
 [3.] că și eu de la sine-mi⁴ am venit, ca și pre mine omorîndu-mă,
 certare de mai multe nedireptăți vei fi datoriu la cea cerească judecată.
 [4.] O, urîtoare de oameni și urîtoare de bunătate, ce am făcut noi
 de ne prazi într-acesta chip?
 [5.] Căci crêdem în Ziditoriul tuturor și după a lui bună lège
 trăim?
 [6.] Ce acêstea de cinste, nu de cazne sînt vrêdnice.”
 [7.]
 [8.]
 [9.] Ca acêstea zicînd, dârdașii, legîndu-l pre el, îl trăgea spre
 pavăză,
 [10.] de care legîndu-l pre el de genuche și acêstea cu clêste de fier
 împreunîndu-le, îi înduplecară mijlocul spre o pană de roată; prejur
 carele, cu totul pre împrejurul roatei, ca un scorpiu înfrîngîndu-se, să
 deznodea.
 [11.] Într-acestași chip și duhul strîngîndu-i-se, și trupul rugîndu-se:
 [12.] „Bune”, zicea, „fără de voie, o, tirane, hărăzești noao haruri
 pren mai tari dureri arătînd cea despre lègea noastră tărie.”
 [13.] Și murind și acesta, cel a șaselea tinirel să aducea, pre carele,
 întrebînd tiranul de va vrea să mănînce, să să slobozească, zise:
 [14.] „Eu de vîrstă decît frați sînt mai tînăr, iară la cuget de o
 vîrstă.
 [15.] Pentru că la acêsteași și născînd și hrănîndu-ne am fost, și
 pentru acêsteași și a muri datorii sîntem asemene.
 [16.] Deci, de țî se pare ție a munci, căci nu mănîncu spurcat,
 muncêște.”
 [17.] Acêstea el zicîndu-le, aducea pre el la roată,
 [18.] de carea întinzîndu-se //

Ms. 45, p. 900-901

tu, pentru necurăție⁵⁵ și pentru spurcată ucidere, nepricepute vei răbda munci!”

[12.] Și acesta murind, după cum să cade fratelui, pre al patrulea îl trăgea, zicînd:

[13.] „Să nu te nebunești și tu cu frații tăi nebuniia!”

[14.] Și el lor zise: „Nu așa mai arzător aveți asupra mea focul, cît eu a fi fricos bărbat!

[15.] Preafericita a fraților miei moarte și cea vîcinică a tiranului pierire și cea pururea⁵⁶ pomenită a⁵⁷ lor binecredincioși viață, nu mă voi tăgădăi cea den bun rod născută frăție.

[16.] Gîndește, tîrane, munci, pentru ca și pren iale să te înveți că frate sînt celor mainte muncii!”

[17.] Acêstea auzind cel de sînge mîncător și ucigător și preapîngărit Antioh, au porîncit limba lui să-i taie.

[18.] Și el lor zise: „Măcar dă vei lua a glasului cinie, și celor ce tac ascultă Dumnezeu.”

[19.] Iată, înainte s-au slobodzit limba, tăiați! Pentru că nu pentru aceasta gîndul nostru vei scurta la limbă.

[20.] Cu dulceață pentru Dumnezeu cêle ale trupului părți ne ciuntăm.

[21.] Iar pre tine curînd te va certa Dumnezeu, pentru că pre cea a dumnezeieștilor laude cîntătoare limbă tai.”

Cap 11

[1.] Și dacă și acesta, în munci căznindu-să, au murit, cel al cincilea au sărit, zicînd:

[2.] „Nu zăbovescu, tîrane, cătră cea pentru bunătate caznă;

[3.] și eu de la sine am venit, pentru ca și pre mine omorîndu-mă, a mai multe nedreptăți vei fi dator la cea cerească judecată certare.

[4.] O, urîtoare de oameni și urîtoare de bunătate, ce făcînd noi întru acesta chip ne prazi?

[5.] Căci pre cel a tu- [901/1] turor Ziditor binecrêdem și după cea în bunătate a lui trăim lege?”

[6.] Ci acêstea a cinsti, nu a cazne sînt prîcine.”⁵⁸

[7.]

[8.]

[9.] Ca acêstea zicînd, purtătorii de suliță, legîndu-l pre el, îl trăgea spre pavață,

[10.] preste carea legîndu-l pre el preste genuchi și acêstea cu clêste de picioare de fier împreunîndu-le, mijlocul lui îl înduplecară pregiur o pană a roatei; pregiur carele, cu totul pregiur roată, ca un scorpion înfrîngîndu-să, să dăznoda.

[11.] Întru aceștia chip și duhul strîngîndu-i-să și trupul rugîndu-să:

[12.] „Bune”, zicea, „fără voie, o, tîrane, haruri noao hărăzești pren mai tari dureri a arăta dînd cea despre legea noastră țarie.”

[13.] Și murind și acesta, cel al șaselea să aducea tinerel, carele, întrebînd tiranul dă va vrea, mîncînd, să să sloboze, zise:

[14.] „Eu de vîrstă decît frați sînt mai tînăr, iar la cuget, vîrstec.

[15.] Pentru că la unele și născînd și hrînindu-ne, pentru unele și a muri datori sîntem așijderea.

[16.] Deci, dă ți să pare ție a munci, nemîncînd spurcat, muncêște.”

[17.] Acêstea el zicînd, îl aducea pre el la roată,

[18.] de carea întinzîndu-să

Versiunea modernă

din pricina lipsei de bună cinștire și a uciderilor, vei îndura torturi fără sfîrșit!”

[12.] Și murind acesta, după chipul fraților, l-au tîrît pe al patrulea, spunînd:

[13.] „Să nu înnebunești și tu de nebunia fraților tăi!”

[14.] Iar el le-a spus: „Nu aveți voi foc atît de arzător împotriva mea, încît să ajungă laș un bărbat!

[15.] Pe moartea fericită a fraților mei și pe pieirea veșnică a tiranului și pe viața vrednică de poveste a celor bine cinștitori, nu voi nega frăția nobilă.

[16.] Nășcocește, tiranule, torturi, ca să afli prin ele că sînt frate cu cei torturați mai înainte!”

[17.] Auzind acestea, Antioh cel înșet de sînge, ucigător și cu totul spurcat, a poruncit să i se taie acelaia limba.

[18.] Iar acela a spus: „Chiar dacă îmi iei instrumentul vorbirii, Dumnezeu îi aude și pe cei care tac.

[19.] Iată, mi-am scos limba, tăiați-o! Căci, în afară de aceasta, nu vei tăia limba cugetării noastre.

[20.] Cu plăcere ne lăsăm tăiate mădularele trupului pentru Dumnezeu.

[21.] Iar pe tine Dumnezeu te va urmări curînd, căci tai o limbă care cîntă imnuri dumnezeiești!”

Capitolul al 11-lea

[1.] Iar după ce și acesta a murit, fiind desfigurat de torturi, cel de-al cincilea s-a repezit, spunînd:

[2.] „Nu zăbovesc, tîranule, către torturarea făcută pentru virtute,

[3.] ci de bunăvoie am venit ca, ucigîndu-mă și pe mine, tu să fii vrednic de judecata cerească pentru mai multe nedreptăți.

[4.] Mîncătorule de carne de om și urîtor a ceea ce este dezirabil, ce am făcut de ne nimicești în acest fel?

[5.] Pentru că avem bună cinștire pentru Creatorul tuturor și trăim după Legea virtuoașă?

[6.] Dar acestea sînt vrednice de cinștire, nu de torturi.”

[7.]

[8.]

[9.] După ce a spus unele ca acestea, lîncierii, legîndu-l, l-au tîrît spre catapultă.

[10.] Legîndu-l pe el în jurul genunchilor pe aceea și montîndu-le pe acestea în piedici de fier, i-au îndoit șalele după cercul roții; întins astfel pe roată, încovoiat cu totul pe spate, asemenea unui scorpion, era dezmembrat.

[11.] Și în acest fel, și cu duhul strîmtorat și cu trupul, rugîndu-se, spunea:

[12.] „O, tiranule, frumoase favoruri ne dăruiești fără voie, [căci] prin aceste nobile chinuri putem arăta statornicia întru Legea noastră.”

[13.] Dar murind și acesta, a fost adus cel de-al șaselea, un băiețandru, care, fiind întrebat de tiran dacă ar vrea să fie eliberat, după ce va mîncă [cele spurcate], a spus:

[14.] „Eu sînt mai tînăr, ca vîrstă, decît frații [mei], dar sînt vîrstnic la cuget.

[15.] Căci pentru aceleași [învățăturii] am fost născuți și creșcuți și pentru apărarea acelorași sîntem deopotrivă datori să murim.

[16.] Așadar, de vei hotări să torturezi, torturează-l fără istov pe cel ce nu vrea să mînince cele spurcate!”

[17.] După ce el a spus acestea, l-au adus la roată,

[18.] pe care întinzîndu-l

I 63

афарѣ ден мѣдудларѣ, ши дѣжгинѣ дѣхѣ съ ар
 дѣ дедесѣпѣ, ши кѣфринѣри аѣкѣципѣ арѣжн
 дѣлае ла епѣпѣ ле дѣхѣ, ши коѣстеле пѣтрѣн
 жнѣдѣлае, ши фѣкѣцѣи арѣдѣ ши еѣлѣ кѣжнѣ дѣхѣ
 чель дедесѣпѣ ши кѣвѣсѣлае еѣспѣнѣлае знѣчѣ ѳ
 спрѣ кареле пенѣтрѣ вѣна крѣднѣцѣ спрѣ де прѣндѣ
 ре де дѣрѣри аѣтѣцѣ фрѣци кѣтемаѣи фѣнѣдѣ нѣ
 нѣмѣ вѣрѣнѣтѣ, пенѣтрѣ кѣ вѣвѣрѣнѣтѣ лѣпѣ
 еѣ тѣране тѣ вѣнѣ крѣднѣлае цѣтѣнѣцѣ, кѣвѣ
 нѣ вѣнѣпѣлѣтѣ фрѣмѣтѣ фѣнѣдѣ вѣнѣ мѣри, ши
 еѣ кѣ фрѣциѣи мѣнѣ мѣре вѣрѣжѣлаше лѣмѣтѣ вѣнѣ
 нѣдѣ фѣнопѣаре де мѣнѣнѣ, ши вѣрѣжѣлаши чѣлов
 че дѣвѣвѣрѣтѣ вѣнѣ крѣдѣ, шѣсе тѣнѣрѣнѣ лѣмѣ
 пѣтѣ тѣранѣла тѣ, пенѣтрѣ кѣ лѣнѣ пѣтѣтѣ тѣх
 еѣвѣременѣщи гѣжнѣдѣлѣ нѣстрѣ, нѣчѣ лѣне силѣ
 кѣтѣтрѣ мѣжнѣкѣрѣ еѣвѣрѣжѣнѣнѣ, лѣ нѣцѣи лѣсте
 цѣе еѣрѣрѣрѣфѣкѣлѣ тѣвѣ рѣче еѣ лѣнонѣ, ши фѣрѣтѣ
 де дѣрѣрѣе пѣвѣсѣлае, кѣнѣ лѣ тѣранѣлѣлѣи че лѣн
 дѣнѣжѣвѣщѣи лѣрѣи еѣтѣлѣ фѣнѣнѣтѣ нѣлѣсѣрѣе пѣрѣтѣ
 тѣри де еѣланѣце пенѣтрѣ лѣчѣлѣ нѣвѣрѣнѣтѣ лѣвѣмѣ
 рѣжнѣдѣлѣ ѳ

К ѣ Пѣ КІ
 и дѣка ши ачѣста кѣфрѣнѣри мѣри ѳ
 пѣнѣдѣсе фѣтрѣ еѣкѣлѣдѣре, чѣлѣ лѣ шѣнѣ
 тѣлѣ вѣнѣи дѣкѣнѣи тѣоци мѣнѣ тѣжнѣтѣ ѳ
 спрѣ кареле мѣтѣнѣнѣдѣтѣ тѣранѣлѣ, ма
 карѣ кѣтѣ дѣвѣтѣрѣ тѣоци фрѣциѣи прѣ еѣнѣ
 кнѣнѣнѣдѣтѣ лѣдѣсе тѣранѣлѣ, ши вѣрѣжѣнѣдѣ лѣгѣтѣ
 тѣрѣлае прѣжѣрѣ копнѣ фѣнѣдѣ мѣнѣ аѣрѣопѣ де
 еѣлѣ лѣлѣ кѣмѣлѣтѣ, ши лѣ мѣжнѣтѣ еѣтѣ пѣнѣтѣи лѣ
 кѣжнѣдѣ еѣвѣрѣшнѣтѣ нѣвѣнѣнѣнѣ фрѣцилѣрѣ тѣвѣ лѣвѣсѣ
 кѣ пенѣтрѣ не аѣсѣлѣтѣрѣтѣ еѣтрѣмѣлѣтѣжнѣдѣтѣ лѣ
 мѣрѣнѣтѣ, ши тѣх дѣнѣжѣнѣ аѣсѣлѣтѣ еѣрѣачѣ мѣнѣнѣ
 дѣтѣ ши тѣх кѣнѣ мѣри мѣнѣнѣнѣтѣ дѣкѣрѣ мѣци ѳ
 лѣрѣ аѣсѣлѣтѣжнѣдѣ прѣлѣтѣнѣтѣ кѣнѣнѣ ши лѣвѣрѣнѣлае
 фѣнѣтѣрѣцѣей вѣнѣ повѣтѣцѣи, ши лѣчѣстѣ мѣжнѣтѣ
 нѣдѣлѣ, прѣ мѣнѣка копнѣлѣлѣи лѣ кѣмѣлѣтѣ кѣ дѣ
 еѣнѣ фѣнѣжнѣдѣнѣтѣ мѣнѣлѣ дѣ аѣтѣцѣ фѣчѣорѣи фѣнѣдѣ
 лѣнѣнѣтѣ, еѣтѣ пѣрнѣсѣкѣтѣ кѣтѣрѣ мѣжнѣтѣнѣрѣ, кѣ
 вѣнѣтѣ аѣсѣлѣтѣрѣе фѣкѣжнѣдѣ прѣ чѣлѣ рѣмѣлѣе, ши
 мѣнѣнѣтѣеа кѣ чѣлѣ еѣвѣрѣсѣкѣ глѣсѣ, фѣдѣмѣнѣжнѣдѣлѣ
 прѣ еѣлѣ дѣпѣтѣкѣмѣи кѣмѣ гѣтѣнѣ дѣзлѣгѣлѣнѣтѣ знѣсѣ
 нѣ еѣтѣжнѣкѣ аѣпѣрѣлѣтѣлѣи ши аѣпрѣнѣтѣ кѣ еѣлѣ лѣ
 тѣоци прѣлѣтѣнѣтѣи, ши вѣкѣрѣжнѣдѣсе фѣларѣтѣ спрѣ
 фѣгѣтѣдѣнѣнѣцѣ копнѣлѣлѣи дѣ еѣжѣтѣ лѣ дѣзлѣгѣрѣ
 ши лѣлѣрѣжнѣдѣ лѣ оѣнѣ дѣ аѣрѣопѣ дѣнѣ тѣгѣнѣ не
 кѣрѣлѣтѣ знѣсѣ ши дѣ еѣжѣтѣ тѣоци рѣтѣи прѣвѣ пѣгѣж
 не тѣранѣе, нѣтѣ рѣшнѣнѣши дѣлѣ дѣмѣжѣтѣ лѣжѣдѣ
 вѣнѣтѣпѣтѣнѣлае ши аѣпѣрѣтѣцѣи, ши слѣвѣнѣлае лѣнѣ
 лѣе еѣморѣжѣ ши прѣ чѣнѣ дѣвѣнѣтѣ крѣднѣцѣ фѣкѣцѣ
 тѣорѣи еѣнѣ еѣтрѣмѣлѣи ѳ пенѣтрѣ карѣ аѣцѣтѣпѣтѣе
 чѣрѣтѣрѣтѣ мѣнѣрѣлѣдѣтѣсе ши вѣчѣнѣкѣлѣ фѣкѣлѣ, ши
 мѣнѣнѣи кареле аѣтѣпѣтѣ вѣкѣлѣ нѣтѣвѣорѣ пѣтѣрѣсѣи
 нѣтѣ рѣшнѣнѣши еѣмѣ фѣнѣдѣ чѣлѣ че еѣшнѣ аѣчѣмѣ
 нѣ кѣ еѣжѣтѣрѣ прѣ чѣнѣ дѣ еѣпѣтѣрѣкѣтѣ пѣтѣнѣнѣтѣорѣи
 ши тѣоци дѣнѣнѣще еѣтѣхѣи фѣнѣдѣ фѣкѣцѣи еѣтѣлѣ
 еѣтѣи лѣмѣвнѣлае, ши аѣтѣрѣчѣстѣа кнѣпѣ мѣнѣнѣнѣлѣи
 еѣнѣ кѣжнѣтѣи ѳ лѣцѣи дѣрѣтѣ вѣнѣтѣжѣлаше мѣрѣнѣдѣ
 лѣ пѣнѣнѣтѣ чѣ кѣтѣтрѣ дѣмѣжѣтѣ вѣнѣтѣ крѣднѣцѣтѣ

Biblia 1688, p. 747, col. 1

- afară den mădulare și dejghinându-să, să ardea dedesupt.
- [19.] Și cu frigări ascuțite arzindu-le, la spate le aducea și coastele pătrunzându-le și ficații ardea.
- [20.] Și el, căznindu-să: „Cel de sfântă și cuvioasă osteneală”, zicea, „spre carele, pentru buna credință, spre deprindere de dureri ațiția frați chemați fiind, nu ne-am biruit!
- [21.] Pentru că nebiruită iaste, o, tirane, cea bună credincioasă știință.
- [22.] Cu bună bunătate înarmatu fiind, voiuri muri și eu cu frații mici,
- [23.] mare vrăjmaș al mieu biruind, înnoitoare de munci și vrăjmași celor ce adevărat bine cred.
- [24.] Șase tinerei am surpat tirania ta.
- [25.] Pentru că a nu putea tu să premenești gândul nostru, nici a ne sili cătră mîncarea spurcăciunii, au nu-ți iaste ție surpare?
- [26.] Focul tău răce e la noi și fără de durere pavezele,
- [27.] că nu ai tiranului, ce ai dumnezeieștii legi stau înaintea noastră purtători de sulițe; pentru aceea, nebiruit avem gândul.”

Cap 12

- [1.] Și deaca și acesta cu fericire muri, puindu-se întru o căldare, cel al șaptelea veni, decît toți mai tînăr;
- [2.] spre carele, milostivindu-să tiranul, macară că rău de cătră toți frații pre sine chinuindu-să, ades tiranul, și văzînd legăturile prejur, copil fiindu, mai aproape de el l-au chemat și a-l mîngîia să ispitia, zicîndu:
- [3.] „Săvirșitul neburniei fraților tăi îl vezi! Că pentru neascultarea strămutîndu-să, au murit.
- [4.] Și tu, de nu vei asculta, sărace, muncindu-te, și tu vei muri mai nainte de vrême-ți,
- [5.] iară ascultînd, prietîn vei fi și lucrurile împărăției vei povățui.”
- [6.] Și acêstea mîngîindu-l, pre maica copilului au chemat, ca de sine făcîndu-i-să milă, de ațiția feciori fiind lipsită, să să pornească cătră mîntuire, cu bună ascultare făcînd pre cel rămas.
- [7.] Și maică-sa cu cel oveiescu glas îndemnîndu-l pre el, după cum vom grăi,
- [8.] „Dezlegați-mă”, zise, „ca să zicu împăratului și, împreună cu el, la toți prietenui.”
- [9.] Și bucurîndu-se foarte spre făgăduința copilului, de sîrg îl dezlegară.
- [10.] Și alergînd la una de aproape den țigăi,
- [11.] „Necurate”, zise „și decît toți răii preapăgîne tirane, nu te rușinași de la Dumnezău luînd bunătățile și împărăția și slugile lui a le omori și pre cei de bună credință învățatori să-i strămuți?
- [12.] Pentru care așteaptă-te certarea mai cu adêse și vécinicul focu și munci carele în tot veacul nu te vor părăsi.
- [13.] Nu te rușinași, om fiind, cel ce ești asêmena ca o hiară, pre cei de o potrivă pătimitori și tot den niște stîhii fiind făcuți să le tai limbile și într-acesta chip muncindu-i să-i căznești?
- [14.] Alții, dară, vitejaște murînd, au plinit cea cătră Dumnezău bună credință; /

Ms. 45, p. 901

afară den mădulări și dăzbinîndu-să, ardea dedesupt.

[19.] Și cu frigăruși ascuțite înfierbîntîndu-le, la spate le aducea și coastele pătrunzînd a lui și măruntaiele ardea.

[20.] Și el, căznindu-să: „O, de sfîntă⁵⁹ cuvioasă osteneală”, zicea, „preste carele, pentru buna credință, spre dăprindere a dureri frați atîția chemați fiind, nu ne-am biruit!

[21.] Pentru că nebiruită iaste, o, tîrane, cea binecredincioasă știință.

[22.] Cu bunătate întrarmat fiind, muri-voi și eu cu frații miei,

[23.] mare și eu al mieu biruind neprieten, înnoitoriule al muncilor și vrăjmaș celor ce a de bine cred.

[24.] Șase tinerei am surpat a ta tiranie.

[25.] Pentru că a nu putea tu să primenești gîndul nostru, nici a ne sili cătră mîncarea spurcăciunei, au nu iaste surpare a ta?

[26.] Focul tău rēce-i la noi și fără dă durere pavețile,

[27.] pentru că nu a tiranului, ci a dumnezăieștii legi înaintea noastră stau purtători de sulite; pentru aceea, nebiruit avem gîndul.”

[901/2] **Cap 12**

[1.] Și daca și acesta fericit⁶⁰ au murit, puindu-să întru căldare, cel al șaptelea vine, decît toți mai tînăr;

[2.] spre carele îndurîndu-să tîranul, măcar că groaznic de cătră toți frații pre sine căznind, vâzînd amú legăturile pregiur el fiind, mai aproape de el l-au chemat și a-l mîngîia să ispitia, zicînd:

[3.] „A fraților tăi fără mîntea săvîrșitul vezi-! Pentru neascultarea strămutîndu-să, au murit.

[4.] Și tu, de nu vei asculta, sărace, muncindu-te, și tu vei muri mai nainte de vrēme-ți;

[5.] și, ascultînd, prieten vei fi și celor preste împărăție vei povățui lucruri.”

[6.] Și acēstea mîngîindu-l, pre maica copilului au chemat, ca pre sine miluind, de atîția ficiori lipsită, să să pornească cătră mîntuire, cu bună ascultare făcînd pre cel rămas.

[7.] Și el, maica-i cu cel evreiescu glas îndemnîndu-l pre el, după cum vom grăi,

[8.] „Dăzlegați-mă”, zise, „zice-voi împăratului și, împreună cu el, la toți prietenii.”

[9.] Și bucurîndu-să foarte spre făgăduința copilului, de sîrgu îl dăzlegară pre el.

[10.] Și alergînd la una aproape oarecarea den tigăi,

[11.] „Necurate”, zise, „și decît toți răii mai rău necredincioase tîrane, nu te rușinași de la Dumnezău luînd bunătățile și împărăția și slugile lui a le omorî și pre cei de bună credință învățatori să-i strămuți?

[12.] Pentru carele îngăduiește-te certarea mai cu des și vēcinic foc și munci carele întru tot vacul nu vor părăsi pre tine.

[13.] Nu te rușinași, om fiind, prea cu fire de fiară, pre cei deopotrivă pătimitori și dentru unele făcuți fiind stihii să tai limbile și într-acesta chip preamuncînd să-i căznești?

[14.] Alții, dară, cu bun rod murind, au plinit bună credința;

Versiunea modernă

cu grijă, în timp timp ce îi frîngeau mădularele, îl ardeau de jos.

[19.] Și înroșind piroane ascuțite, i le înfigeau în spate și, străpungîndu-i coastele, îi ardeau complet măruntaiele.

[20.] Iar cel torturat spunea: „O, luptă vrednică de sfîntenie, la care, după ce am fost chemați spre chinuri atîția frați pentru buna cinstire, nu am fost învinși!

[21.] Căci de neînvinc este știința bine cinstitoare, tiranule.

[22.] Voi muri și eu în armura desăvîrșirii, împreună cu frații mei,

[23.] aruncînd și eu asupra ta un mare răzbunător al meu, născocitorule de torturi, vrăjmaș al celor cu adevărat bine cinstitori.

[24.] Șase băiețandri am desființat tirania ta.

[25.] Căci faptul că nu ai putut să ne schimbi convingerile cugetării noastre și că nu ne-ai putut sili spre mîncarea celor spurcate nu este, pentru tine, desființare?

[26.] Pentru noi focul tău este răcoros, iar catapultele [sînt] lipsite de durere,

[27.] căci ne-au protejat nu lăncierii unui tiran, ci aceia ai legii dumnezeiești; de aceea avem o cugetare de neînvinc.”

Capitolul al 12-lea

[1.] Iar cînd și acesta a murit fericit, după ce a fost aruncat în cazan, s-a înfățișat al șaptelea, cel mai tînăr dintre toți.

[2.] Tiranului i s-a făcut milă de el, deși fusese cumplit chinuit de toți frații; vâzîndu-l legat fedeleș, l-a adus mai aproape de el și încerca să-l înduplece, spunînd:

[3.] „Vezi sfîrșitul depărtării de înțelegere [arătat] de frații tăi! Au murit în chinuri din cauza neascultării.

[4.] Tu însă, dacă nu vei da ascultare, vei fi crunt torturat și însuși vei muri înainte de vreme,

[5.] iar de vei asculta, [îmi] vei fi prieten și vei sta în fruntea treburilor împărăției.”

[6.] Și, rugîndu-l acestea, a trimis după mama copilului, ca, arătîndu-și mila față de ea, care fusese lipsită de atîția fii, să-l poată îndemna spre ascultarea izbăvitoare pe [fiul] ce rămăsese.

[7.] Iar acela, după ce mama sa l-a îndemnat în limba ebraică, așa cum vom spune, a zis:

[8.] „Dezlegați-mă acum, ca să vorbesc împăratului și tuturor prietenilor ce sînt împreună cu el.”

[9.] Și bucurîndu-se nemăsurat de cererea copilului, l-au dezlegat degrabă.

[10.] Și alergînd pînă aproape de una din tigăile [cu cărbuni], a zis:

[11.] „Necinstite tiran și cu totul lipsit de buna cinstire dintre toți ticăloșii, nu ți-a fost rușine ca, după ce ai primit de la Dumnezeu cele bune și împărăția, să-i ucizi pe cinstitorii lui și să-i chinuiești pe cei ce practică buna cinstire?

[12.] Ca răspuns la acestea, dreptatea te-a pus deoparte pentru un foc mai aprig și veșnic și pentru torturi care nu te vor părăsi în veacul întreg.

[13.] Nu te-ai rușinat, om fiind, preasălbaticule, să tai limba celor ce au afecte asemănătoare și care au luat ființă din aceleași elemente și să-i torturezi cu chinuri în acest fel?

[14.] Ceialți, negreșit, murind în chip nobil, au împlinit buna cinstire față de Dumnezeu,

Е И И

УМЪ

мрътвѣ рѣхъ вен пакнѣе, прѣ чѣн ам вхнѣпѣцѣи
 естеннѣтѣри, фѣтѣ девнѣатѣ еможадѣн, пемѣрѣ ачѣа
 ши ехъ амѣри вжѣдѣе, нхфѣдѣе де вѣрѣтѣ афрацѣнѣо
 мѣен вѣлѣжѣе, ши ачѣдѣи фѣ жнѣдѣе ѣжнѣдѣе аѣ
 етѣрнѣи асѣпра пнѣтѣнѣлѣрь ши ашѣмъ дѣдѣе
 ехфѣлетѣлѣ.

К А П Ѹ Г І Ѹ

Бези дѣрѣ кѣ чѣлѣ пѣнѣ ла моарѣте дѣхъ
 реери аѣ кѣлѣкѣтѣ чѣн шѣпѣте фрацѣи фѣ
 прѣхнѣ тахъ мѣтѣрѣнѣитѣ дѣкѣтѣрѣтѣ поѣ
 те пѣрѣцѣнѣе ѣкѣ ежнѣдѣе цѣнтѣорѣ пѣтѣ
 мнѣлѣрѣ асѣтѣ чѣлѣ ехънѣе кѣрѣднѣтѣе гжѣдѣе
 кѣлѣ чѣкнѣи дѣ сарѣнѣ ехънѣдѣе пѣтѣемнѣлѣрѣ арь фѣи
 мжнѣкѣтѣи епѣхѣкѣтѣе, жнѣчѣрѣтѣи ачѣуѣтѣ дѣрѣтѣ прѣ
 еѣне еѣтѣтѣ фѣе вѣрѣхнѣтѣ чѣ аѣкѣмъ нѣхъ ашѣа, те кѣлѣ
 гжѣдѣлѣ чѣлѣ чѣ еѣтѣлѣдѣе ла дѣмнѣжѣтѣхъ, аѣ вѣрѣдѣ
 нѣтѣ пѣтѣтѣмѣлѣлѣ ши нѣхъ асѣте аѣне вѣтѣгѣ дѣ еѣмѣтѣ
 дѣмнѣтѣи кѣлѣцѣтѣхъ лѣн пѣтѣрѣхъ кѣ аѣ вѣрѣхнѣтѣ ши
 пѣтѣтема ши дѣрѣрѣнѣлѣ, кѣмѣ дѣрѣтѣ нѣхъ асѣте лѣ а
 чѣуѣтѣ кѣлѣжнѣтѣлѣрѣ чѣлѣ ехънѣе дѣ пѣтѣтема вѣрѣхнѣтѣлѣрѣ
 аѣмѣтѣрѣнѣитѣ, кѣрѣтѣи прѣнѣ аѣлѣ фѣоѣкѣдѣлѣи дѣрѣрѣи
 ѣ нѣсѣлѣ жѣтѣрѣсѣ, пнѣтѣрѣхъ кѣлѣ чѣкнѣи ежнѣтѣ пѣхъ
 еѣ, аѣ найнѣтѣтѣтѣ вѣрѣхнѣтѣи лѣмнѣжнѣлѣорѣ, фѣфрѣи
 кошѣрнѣе вѣлѣрѣлѣорѣ фѣфрѣтѣнѣгжѣдѣлѣе, кѣлѣ лннѣщѣ
 дѣ вѣдѣлѣ чѣлѣорѣ чѣ оѣмѣвѣлѣ ашѣа чѣлѣ кѣ шѣпѣте
 пѣрѣнѣхнѣи аѣпнѣнѣнѣлѣорѣ ехънѣтѣ кѣлѣжнѣтѣлѣрѣ кѣрѣ аѣ
 жѣтѣрнѣтѣ вѣдѣлѣ ехънѣи кѣрѣднѣцѣе аѣ вѣрѣхнѣтѣ
 не еѣпрѣрѣтѣ пѣтѣемнѣлѣорѣ пѣтѣрѣхъ кѣ лѣпнѣжѣдѣе
 дѣлнѣцѣлѣ ехънѣи кѣрѣднѣцѣе, фѣдѣнѣлѣрѣтѣе оѣмѣтѣ пе аѣ
 тѣхъ жнѣжѣдѣе фрѣцѣтѣщѣ еѣтѣ мѣхнѣмѣ, фрѣцѣнѣлѣ
 пѣтѣрѣхъ аѣбѣрѣтѣ еѣтѣне аѣсѣмѣнѣтѣмѣ чѣлѣорѣ прѣи пнѣ
 нернѣ дѣла снѣтѣа, кѣрѣтѣи прѣ чѣлѣе жѣтѣкѣма кѣ фѣ
 кѣлѣ ехънѣтѣорѣ аѣ кѣлѣкѣтѣи еѣнѣфнѣмѣ вѣрѣвѣлѣцнѣ
 фрѣнѣкошѣ кѣпѣрѣтѣ аѣбѣхнѣи кѣрѣднѣцѣе аѣрѣтѣлѣрѣ, ши
 оѣнѣхъ аѣнѣи нѣтѣдѣбѣжѣе фрѣтѣе жнѣчѣтѣ, тѣрѣтѣ аѣ
 тѣлѣ кѣлѣ еѣлѣгѣоѣрѣднѣтѣ еѣлѣдѣтѣ, тѣрѣтѣ аѣтѣхълѣо поѣ
 ннѣдѣе жнѣчѣтѣ аѣдѣуѣнѣнѣтѣ аѣмнѣтѣ дѣоѣуѣнѣдѣе ежнѣтѣ
 сѣлѣ кѣлѣ мжнѣи кѣлѣхнѣ пѣрѣннѣтѣ аѣсѣ жѣнѣгѣлѣ, пѣн
 тѣхъ ехънѣи кѣрѣднѣцѣе аѣ лѣгѣдѣхнѣтѣ еѣлѣкѣо, ши
 фѣѣщѣе кѣрѣе оѣнѣхълѣо аѣтѣхълѣ тѣоцнѣ фѣрѣхнѣтѣ кѣлѣ
 жнѣдѣе аѣлннѣишѣо ши фѣоарѣте фѣдѣрѣжнѣцѣ лѣорѣ
 жнѣчѣтѣ, аѣлнѣ дѣмнѣжѣтѣхъ еѣнѣ фѣгѣтѣдѣхнѣтѣ дѣнѣ поѣ
 тѣтѣ иѣнема, чѣлѣхнѣ чѣ лѣдѣлѣтѣ еѣфѣлѣтѣелѣ ши еѣнѣ
 оѣрѣтѣтѣмѣ прѣжѣхърѣо пѣдѣа лѣѣцнѣ тѣрѣлѣпѣрнѣлѣ еѣтѣ нѣхъ
 не тѣбѣмѣе дѣ чѣла чѣстѣ пѣрѣ кѣ еѣмоарѣтѣ тѣрѣхъ
 пѣлѣ, пѣмѣтѣрѣхъ кѣ мѣрѣе прнѣмѣжѣдѣлѣ еѣфѣлетѣлѣхнѣи
 жѣмѣнѣкѣ чѣлѣ вѣчѣннѣтѣ жнѣкнѣдѣе, чѣлѣорѣ чѣ кѣлѣкѣтѣ
 порѣжнѣкѣ лѣн дѣмнѣжѣтѣхъ, еѣтѣне фѣлѣрѣтѣмѣ дѣрѣтѣ кѣлѣ
 дѣмнѣжѣтѣсѣкѣа вѣрѣхнѣтѣ дѣмнѣжѣтѣсѣкѣдѣлѣнѣ гжѣдѣе
 пѣтѣрѣхъ кѣ ашѣа мѣрнѣдѣе нѣнѣ, аѣвѣрѣлѣтѣе еѣлѣкѣ
 ши еѣлѣкоѣвѣ, невѣоѣрѣ аѣрѣжѣтѣа, ши тѣоцнѣ пѣрнѣннѣцнѣи не
 вѣоѣрѣ аѣлѣдѣлѣ, ши фѣѣщѣе кѣлѣрѣхъ дѣнѣ фрѣцнѣи чѣнѣ
 чѣ еѣтѣ тѣрѣцнѣтѣ дѣнѣтѣрѣхъ еѣнѣ жнѣчѣтѣ чѣи рѣмѣашѣо, еѣтѣ
 нѣхнѣ рѣшнѣнѣжнѣи прѣ нѣнѣи фрѣтѣе, ннѣчнѣ еѣтѣ аѣмѣтѣщѣ
 прѣ чѣлѣ чѣ аѣлѣ мѣрнѣтѣ мѣннѣннѣтѣе дѣ нѣнѣи фрѣцнѣ
 нѣхѣнѣцѣо неѣжнѣнѣтѣсѣтѣорѣнѣ дѣ аѣлѣ фрѣцнѣтѣенѣ дѣрѣгѣдѣтѣе
 кѣрѣлѣе чѣлѣ дѣмнѣжѣтѣлѣсѣтѣе ши прѣвѣ жѣнѣлѣцнѣаѣтѣе еѣкѣ
 тѣбѣлѣ прѣнѣ пѣрнѣннѣцнѣи чѣлѣорѣ чѣ сѣлѣ фѣжѣкѣтѣи лѣтѣлѣ фѣ
 пѣрѣцнѣи, ши прѣнѣи пѣжнѣтѣщѣеѣе мѣннѣчѣе рѣбѣтѣннѣдѣе фѣ

Biblia 1688, p. 747, col. 2

iară tu rău vei plînge, pre cei ai bunătății ostenitori fără de vină omorîndu-i.

- [15.] Pentru acēea, și eu a muri vrînd,
- [16.] nu fug de cătră a fraților miei vitejie.”

[17.]

[18.]

[19.] Și acēstea zicînd, sîngur au sărit asupra tigăilor, și așa-și dēde sufletul.

Cap 13

[1.] Vezi, dară, că cēle pînă la moarte dureri au călcat cei șapte frați, împreună s-au mărturisit de cătră toate părțile că sîngur țiitoriu patemilor iaste cel bun credincios gînd.

[2.] Că, în ce chip de s-ar fi supus patemilor, ar fi mîncat spurcat, zicere-am aceștia, dară, pre sine să să fie biruit.

[3.] Ce acum nu așa, ce cu gîndul cel ce să laudă la Dumnezeu au biruit patimele.

[4.] Și nu iaste a ne băga de samă domniia cugetului, pentru că au biruit și patema, și durerile.

[5.] Cum, dară, nu iaste la aceștia cuvîntarea cea bună de patemi biruitoare a mărturisii, carii pren ale focului dureri nu s-au întorsu?

[6.] Pentru că, în ce chip sînt puse, înainte-s turnurile limanurilor, înfricoșerile valurilor înfrîngîndu-le, cu liniște da vadul celor ce umblă,

[7.] așa cea cu șapte turnuri a tinerilor bună cuvîntare, care au întărit vadul bunei credințe, au biruit neoprirea patemilor.

[8.] Pentru că, întinzînd danțul bunei credințe, îndemnară-se unul pe altul, zicînd:

[9.] „Frățește să murim, fraților, pentru lēgea! Să ne asămănăm celor trei tineri de la Sîriia, carii pre cel întocma cu focul cuptorii au călcat.

[10.] Să nu fim bărbați fricoși cătră a bunei credințe arătare.”

[11.] Și unul: „Aibi nădējde, frate!” zicea, iară altul: „Cu blagorodnic rabdă!”

[12.] Iară altul, pomenind, zicea: „Aduceți-vă aminte de unde sînteți sau cu mina căruii părinte a să junghia pentru buna credință au îngăduit Isaac!”

[13.] Și fieștecare, unul altuia, toți împreună căutînd luminoși și foarte îndrăzneți, loruși zicea: „Lui Dumnezeu să ne făgăduim den toată inema, celui ce au dat sufletele, și să ne purtăm prejur paza legiî trupurile.

[14.] Să nu ne tēmем de cela ce să pare că omoară trupul,

[15.] pentru că mare e primejdiiia sufletului în munca cea vēcnică zicînd celor ce calcă porunca lui Dumnezeu.

[16.] Să ne înarmăm, dară, cu dumnezeiasca biruință dumnezeiescului gîndu.

[17.] Pentru că așa murind noi, Avraám, Isaac și Iácov ne vor arăta și toți părinți ne vor lăuda.”

[18.] Și fieșteacăruia den frații cei ce să trăgea dentru ei zicea cei rămăși: „Să nu ne rușinezii pre noi, frate, nici să amăgești pre ceia ce au murit mai nainte de noi frați!”

[19.] Nu fiți necunosători de ale frăției dragoste, carele cea dumnezeiască și preainălțată socoteală pren părinți celor ce s-au făcut le-au împărțit și pren pîntecele maicei răsădind,

[20.] in- //

Ms. 45, p. 902

și tu rău vei plînge, pre cei ai bunății ostenitori fără vină omorîndu-i.

[15.] Pentru acêea, și eu a muri vrînd,

[16.] nu sîngur fug de cătră a fraților viteje.”

[17.]

[18.]

[19.] Și acêstea zicînd, pre sine au aruncat [902/1] asupra tigăilor, așa-și dède sufletul.⁶¹

Cap 13

[1.] Vezi, dară, celor pînă la moarte dureri au călcat, împreună s-au mărturisit de cătră toate părțile că sîngur țitor iaste patimilor cel binecredincios gînd.

[2.] Că, în ce chip patimilor de s-ar fi robit, ar fi mîncat spurcat, ziceam pre aceștia, dară, să să fie biruit.

[3.] Ce acum nu așa, ce cu cel ci să laudă de la Dumnezeu gînd au biruit patimilor.

[4.] Și nu iaste a trêce cu vedêrea domniia cugetului, pentru că au biruit și patimei, și durerilor.

[5.] Cum, dară, nu iaste acestora a cuvîntării⁶² ceii bune de patimi biruitoare a mărturisi, carii pren a focului dureri nu s-au înturnat?

[6.] Pentru că, în ce chip înainte puși a vadurilor turnuri, cêlea ale valurilor înfricoșeri înfrîngîndu-le, cu liniște dau celor ce împlă vadul,

[7.] așa cea cu șapte turnuri a tinereilor binecuvîntare, cel a cei bune credințe întărind vadu, ceia a patimilor au biruit neoprire.

[8.] Pentru că, sfîntu a cei bune credințe întărind danțu, îndemnară-să înde sine, zicînd:

[9.] „Frățeste să murim, fraților, pentru lêge! Să ne asămănăm celor 3 tinerei, cei de la Assiriia, carii celui atocma cu focul cuptor au supus.

[10.] Să nu fim fricoși bărbați cătră a ceii bune credințe arătare.”

[11.] Și unul: „Aibi nădêjde, frate!” zicea; și cela: „Ca den bun rod rabdă!”

[12.] Și cela, pomenind, zicea: „Pomeniți de unde sînteți sau a căru pârînte cu mîna a să junghia pentru bună credința au îngăduit Isaac!”

[13.] Și unul, ori fieștecarele înde sine împreună toți căutîndu-să vêseli și foarte îndrăzneți, șie zicea: „Lui Dumnezeu să ne făgăduim dentru toată inima, celui ce au dat sufletele, și să ne trebuiam pregiur ale legii pază trupurile.

[14.] Să nu ne tēmem de cela ci să pare că omoară trupul,

[15.] pentru că mare-i a⁶³ sufletului primejdie întru vêcnică muncă zăcînd celor ce calcă porînce lui Dumnezeu.

[16.] Să ne întrarmăm, dară, cea a celui dumnezeiescu gînd dumnezeiască bi- [902/2] ruință.

[17.] Pentru că așa murînd noi, Avraam, Isaac și Iacov ne vor arăta și toți pârîntii ne vor lăuda.”

[18.] Și la unul fieștecarele dentru cei ci să trăgea de la ei frați zicea cei rămași: „Să nu ne rușinezi pre noi, frate, nici să amăgești pre ceia ce au murit mai nainte de noi frați!”

[19.] Nu necunoașteți cêlea ale frăției dragosti, carele cea dumnezeiască și preaițeleaptă socoteală pren pârîntii celor ce s-au făcut le-au împărțit și pren cêlea a maicii împărțindu pîntece,

[20.] în-

Versiunea modernă

în vreme ce tu te vei jelui amarnic că i-ai ucis, fără pricină, pe luptătorii virtuții.”

[15.] Iar cînd acesta urma să moară, [a spus]:

[16.] „Avînd în vedere eroismul fraților mei, nu voi dezerta din linia de bătaie.”

[17.]

[18.]

[19.] Și spunînd acestea, s-a aruncat în vasul cu jăratec, și astfel și-a dat sufletul.

Capitolul al 13-lea

[1.] Vezi, așadar, că cei șapte frați au disprețuit pînă la moarte suferințele: [aceasta] dovedește din toate perspectivele că bine cinstitoarea cugetare este prin sine stăpînă asupra afectelor.

[2.] Deoarece, [dacă] ar fi mîncat cele spurcate slujind afectelor, am fi spus că ei au fost învinși de acestea.

[3.] Însă nu este nicidecum astfel, întrucît prin cugetarea lăudată de Dumnezeu au biruit afectele.

[4.] Și nu trebuie să trecem cu vederea conducerea rațiunii, căci a avut putere și asupra afectului, și asupra suferințelor.

[5.] Cum, așadar, am putea să nu mărturisim puterea asupra afectului [dată] de buna cugetare acestor [frați], de vreme ce n-au dat înapoi nici în fața durerilor aduse de foc?

[6.] Căci așa cum turnurile așezate dinaintea porturilor, frîngînd valorile amenințătoare, oferă molcomă apă celor ce acostează,

[7.] la fel și buna cugetare cea cu șapte turnuri a tinereilor, care întărește portul bunei cinstiri, a învins nestăpînirea afectelor.

[8.] Căci într-un cor sfînt al bunei cinstiri se încurajau reciproc, spunînd:

[9.] „Să murim frățeste, fraților, pentru Lege! Să ne facem imitatori ai celor trei tineri din Asiria, care au disprețuit un cuptor la fel cu acesta.

[10.] Să nu fim bărbați lași în dovedirea bunei cinstiri!”

[11.] „Curaj, frate!”, spunea unul, iar altul: „Îndură cu noblețe!”,

[12.] în vreme ce altul, aducîndu-le aminte, spunea: „Amințiți-vă de unde sînteți sau de mîna căru tată a răbdat Isaac să fie înjunghiat de dragul bunei cinstiri!”

[13.] Iar fiecare și toți reciproc se sprijineau, străluciți și îndrăzneți unul în fața altuia, spunînd: „Să ne dedicăm din toată inima lui Dumnezeu, care [ne-]a dat sufletele, și să [ne] folosim trupurile ca pază pentru Lege.

[14.] Să nu fim înfricoșați de cel care hotărăște să ne omoare trupul,

[15.] căci mare este pericolul sufletului supus torturii veșnice pentru cei care încalcă porunca lui Dumnezeu.

[16.] Așadar, să ne punem armura ce este în puterea lui Dumnezeu, a dumnezeieștii cugetări.

[17.] Căci murînd astfel, ne vor întîmpina Avraam, Isaac și Iacob și toți pârîntii ne vor lăuda.”

[18.] Și de fiecare dată cînd unul dintre ei era luat, frații rămași spuneau: „Să nu ne faci de rușine, frate, și să nu-i dezminți pe frații care au murit mai înaintea noastră!”

[19.] Nu ignorați farmecele frățietății, de vreme ce dumnezeiasca și întru tot înțeleapta pronie a împărțit-o prin cei ce au devenit pârîntii și a sădit-o prin pîntecele de maică;

[20.] în

УМН

Іс

трь каре францаорь врьмѣхъ побрикоу атыкхннѣхъ со
 ши тпрѣ оунашъ врьме зидниѣхъне, ши дела оу
 ежнѣхъ крескжнѣхъне, ши прен оумь едѣлеть ет
 вжршжнѣхъне, ши прен мнжаоуа оуннн бремн
 нтвскжнѣхъне, ши тоушъ ден трѣ оунеле, нзкоа
 вжнѣдъ лалпте ден трѣ карен тпрѣднѣ ет хрѣне
 екѣ, ден врьцѣшаре ювнѣоаре де францн едѣлеть
 ши крескѣ май тарѣ, пен трѣ соцагл та те хрѣ
 нннн ши пен трѣ чѣ де тоаите зилеле едѣнчю
 ре, ши ченл лалпте твѣцѣлѣрн, ши пен трѣ ан
 асѣрѣ лѣубъ лѣн дмнзѣхъ твѣцѣтѣрѣ, аша фларѣ
 фѣнѣдъ тпрѣднѣ пѣбнмнѣоаре ювнѣрѣ фрѣцѣген,
 чен шалпте фрацѣ ма вжрѣдъ апатемн тпрѣднѣ
 фѣрѣ тпрѣ енѣ, пен трѣ кѣ едѣтѣе фѣнѣдъ т
 вѣцѣлѣн, ши то оунеле вѣнѣтѣцн твѣцѣжнѣдъ ши
 кѣ чл днрѣпѣтѣ вѣлѣцѣ тпрѣднѣ хрѣнннѣхъсе, ма
 вжрѣдѣ прѣ ен ет ювѣл, пен трѣ кѣ чл аѣтѣ мене
 рѣвннѣрѣ, лѣвнѣн етнѣтѣцн, аѣтѣсѣл лор чл
 ден трѣ ен оунѣрѣ, пен трѣ кѣ кѣ вѣнѣ крѣднѣцѣ
 май дорнѣтѣ лорѣ тшѣфѣчл ювнѣрѣ фрѣцѣген, те
 тнѣе ши пен трѣ фнрѣ, ши пен трѣ едѣнчѣю, ши
 аѣе вѣнѣтѣцнлор нѣрѣвѣрн, чѣле аѣе фрѣцѣей лѣ
 ювнѣрн, тпрѣднѣ аѣтѣсѣжнѣдъ фѣрѣ пѣтѣкѣцн фрѣ
 цѣн, пен трѣ вѣна крѣднѣцѣ, чен рѣмаш прѣ чен
 те етѣкѣзнескѣ вѣгжнѣдъ пѣнѣ ла моарѣте
 мѣнчннѣхъсе.

К а п ѣ д ѣ
 н тнѣе ши ла казнѣ тнѣемнжнѣдъ, кжт
 нѣ нѣман аѣн етѣгл самѣ дѣрѣрнлѣ те т
 кѣ ши пѣтнмнлѣ ювнѣей де фрѣцѣе лѣн
 рѣн, едѣ дѣкжт аѣе тпрѣрѣцнлор гжнѣдъ
 рн май тпрѣрѣтѣеци, ши дѣкжт чен бол
 ннчн май боаннчн, ннмѣнн ден трѣ чен, зѣ, тн
 нерн сал етѣмжнѣтѣтѣ, нн кѣтѣрѣ моарѣте сал
 лѣнѣвнѣ, те тоѣнн ка спре аѣемѣрѣцнн каѣе аѣергжнѣдъ,
 спре чл прен мѣнчн моарѣте ежрѣгл, ши прѣкѣ
 мжннлѣ тпрѣднѣ, ши пнчѣоарѣе тпрѣднѣ кѣ аѣе
 едѣлетѣхълѣхъ повѣцѣхнѣхърн етѣпѣрнѣскѣ, аша ефнѣцн
 тннѣрѣей аѣеа, ка ден трѣхнѣ едѣлѣе, де чл фрѣрѣ де
 моарѣте вѣнѣ крѣднѣцѣ пѣрнннѣхъсе, спре чл пен
 трѣ л моарѣте етѣпѣмнѣрѣ, едѣ прл ефнѣтѣ етѣп
 тѣмжнѣ аѣелор тѣкѣмнѣ тпрѣднѣ францн, пен
 трѣ кѣ тѣкнп, зѣ, зиле ежнѣтѣ аѣе фѣчѣрѣн лѣ
 мей, прѣжѣрѣ вѣна крѣднѣцѣ, аша прѣжѣрѣ етѣпѣ
 мжнѣ жѣкѣжнѣдъ тннѣрѣей, тѣкѣнѣоара фрнѣка мѣн
 чнлор едѣрпжнѣдъ, аѣкѣл нѣн аѣзжнѣдъ кннѣнѣрѣтн
 нернлор не тгрознѣ, тѣрѣ аѣеа нѣ нѣман едѣжнѣдъ
 те нн аѣзжнѣдъ кѣвжнѣтѣл т фрнѣкошѣрѣей чѣл ден
 дѣтѣе, те тѣкѣ ши пѣтнмннѣдъ рѣвѣдѣ, ши аѣа
 етѣ прен аѣе фѣкѣлѣхн дѣрѣрн, ден трѣ карѣле те
 лѣтѣе аѣрфн май кѣ дѣрѣрѣе пен трѣ кѣ аѣкѣцнпѣ
 ши кѣ кѣтѣрѣмѣрѣ фѣнѣдъ пѣтѣрѣ фѣкѣлѣхъ, дѣежѣ
 аѣе топнпн трѣдѣрнлѣе, ши нѣ еокопнѣцѣ лѣкѣрѣ мн
 нѣмѣт де аѣе внрѣнѣтѣ гжнѣдѣл вѣрѣвѣцнлор аѣелора
 тпрѣ мѣнчн, оунѣе ши аѣмѣрѣей мннѣте май де
 мѣлѣте кнѣхърн, аѣе не прѣеѣтѣтѣ дѣрѣрнлѣе, пен трѣ
 кѣ мѣнка чѣлор, зѣ, тннѣрѣей аѣелора аѣе едѣфѣрнпѣ
 етѣрѣмѣтѣтѣрнлѣе фѣеѣе кѣрѣл ден фѣн, ши етѣ
 вѣѣе кѣл дѣ мѣлѣцн фѣн лѣте, а ювнѣрей дѣ фѣн

Biblia 1688, p. 748, col. 1

tru care fraților vremea potrivă lăcuindu-o și întru unași vreme zidindu-ne și de la un sînge crescîndu-ne și pren un suflet săvîrșîndu-ne;

[21.] și pren mijlocul unii vremi născîndu-ne și tot dentru unele izvoară bind lapte, dentru carii împreună să hrănescu de-mbrățășare iubitoare de frați suflete;

[22.] și crescū mai tare, pentru soția ta te hrăniu și pentru cea de toate zilele obiceiure și ceialalte învățături și pentru a noastră legea lui Dumnezeu învățatură.

[23.] Așa, dară, fiind împreună pătimitoare iubirea frăției, cei șapte frați mai virtos a patemi împreună fură întru eiși,

[24.] pentru că o lege fiind învățați și tot unele bunătați învățînd și cu cea directă viața împreună hrănindu-se, mai virtos pre ei să iubia.

[25.] Pentru că cea asemene rîvnire a bunei bunătați adăogea lor cea dentru ei unire,

[26.] pentru că cu bună credință mai dorită lor își făcea iubirea frăției.

[27.] Ce însă și pentru fire, și pentru obiceiū și ale bunătaților năravuri cēle ale frăției lor iubiri împreună adăogînd, fură plăcuți frații pentru buna credință, cei rămași pre cei ce să căznesc vâzînd pînă la moarte muncindu-se.

Cap 14

[1.] Și încă și la caznă îndemnînd, cît nu numai a nu băga samă durerile, ce încă și patimile iubirei de frăție a birui.

[2.] Oh, decît ale împăraților gînduri mai împărătești și decît cei volnici mai volnici!

[3.]

[4.] Nimeni dentru cei 7 tineri s-au spăimîntat, nici cătră moarte s-au lenevit,

[5.] ce toți, ca spre a nemorții cale alergînd, spre cea pren munci moarte sîrguia.

[6.] Și precum mîinile împreună și picioarele împreună cu ale sufletului povățuituri să pornesc, așa sfinții tinereii aceia ca dentru un suflet de cea fără de moarte bună credință pornindu-se, spre cea pentru ea moarte să tocmiră.

[7.] O, preasfîntă săptămînă a celor tocmiți împreună frați! Pentru că, în ce chip 7 zile sînt ale facerii lumii prejur buna credință,

[8.] așa prejur săptămînă jucînd tinereii încungiura, frica muncilor surprînd.

[9.] Acum, noi, auzînd chinuirea tinerilor, ne îngrozim, iară aceia nu numai vâzînd, ce nici auzînd cuvîntul înfricoșării cel de-ndată, ce încă și pătimînd răbda, și aceasta pren ale focului dureri.

[10.] Dentru carele ce altă ar fi mai cu durere? Pentru că ascuțită și cu cutremur fiind puterea focului, de sîrg au topit trupurile.

[11.] Și nu socotiți lucru minunat de au biruit gîndul bărbaților acelora întru munci, unde și a muierii minte mai de multe chipuri au nepregetat durerile.

[12.] Pentru că maica celor 7 tinereii acelora au suferit strămutăturile fieștecăruia den fii.

[13.] Și să vĕde cum de mulți fii iaste a iubirei de fii /

Ms. 45, p. 902-903

tru carele cea atocma fraților lăcuiți fiind vrême și întru unași vrême zidindu-ne și de la un sînge crescîndu-ne și pren⁶⁴ un suflet săvîrșindu-ne;

[21.] și pren atocma născîndu-ne vrême și dentru uneleși bind lapte izvoară, dentru carele împreună să hrănescu de îmbrățășeri iubitoare de frați suflete;

[22.] și crescui mai tare pentru soțietatea hrăni și pren cea de toate zilele cunoștință și ceealaltă învățătură și ceea a noastră întru lęea lui Dumnezeu învățătură.

[23.] Așa, dară, fiind împreună pătimitoare iubirea frățici, cei 7 frați mai împreună a pătimi fură între sine,

[24.] pentru că cu o lęe fiind învățați și unele învățînd bunătăți și cu cea dreaptă împreună hrănindu-să viață, mai virtos pre sine iubii.

[25.] Pentru că cea atocma rîvnire a ceii bune bunătăți adăogea lor cea între ei depreună cugetare,

[26.] pentru că împreună cu bună credința mai poftită și e făcea iubirea frăției.

[27.] Ce însă și pentru fire, și pentru obicēiu și a bunătăților năravuri ceea ale frăției lor iubiri împreună adăogînd, suferiră pentru bună credința pre frați, cei rămași pre cei ci să căznescu văzînd pînă la moarte muncindu-să.

Cap 14

[1.] Și încă și la caznă îndemnîndu, cît nu numai durerilor a nebăga în samă ei, ci încă și a iubirei frăției patime a birui.

[2.] O, decît împărați gînduri mai împărătești și decît volnici mai volnici!⁶⁵

[3.]

[4.] Nimeni dentru cei [903/1] 7 tinerei s-au spămîntat, nici cătră moarte s-au lenit,

[5.] ci toți, ca cînd spre a nemorții cale alergînd, spre cel pre a muncilor sîrguia.

[6.] Pentru că și carele mîinile împreună și picioarele împreună cu ale sufletului povățuitori să pornescu, așa cei sfinți tinerei aceia ca dentru suflet ceii fără moarte bune credințe pornindu-să, pentru cea pentru ea împreună să tocmiră moarte.

[7.] O, preasfîntă a tocmiților împreună frați săptămînă! Pentru că, în ce chip 7 ale facerii luminei zile pregiur bună credința,

[8.] așa pregiur săptămînă jucînd tinereii încungiura, cea a muncilor frică surpînd.

[9.] Acum, noi, auzînd strînsoarea tinerilor, întristămu-ne, iară aceia nu numai văzînd, ci nici auzînd cel îndată al înfricoșerii cuvînt, ci încă și pătîmind răbda, și aceasta pren a focului dureri.

[10.] De carele ce alt ar fi mai cu durere? Pentru că ascuțită și întristătoare a focului fiind putere, de sîrgu au topit trupurile.

[11.] Și nu minunat⁶⁶ socotiți dă gîndul au biruit bărbaților acelora întru munci, unde și a muierii mîinte mai de multe chipuri au nepregetat dureri.

[12.] Pentru că maica acelor 7 tinerei acelora au suferit cèle de la unul fieștecarele dentru fii strămutături.

[13.] Și să vède cum de mulți fii iaste cea a iubirei fiilor

Versiunea modernă

acesta frații au locuit tot atîta vreme, au fost plăsmuiți în același timp și au fost crescuți din același sînge și duși pînă la capăt prin același suflet;

[21.] și au fost născuți după același timp și au băut lapte din aceleași izvoare și din aceste împreună îmbrățășări se hrănesc laolaltă sufletele iubitoare de frați;

[22.] și ei cresc vîguros, din pricina hrănirii împreună, a conversației zilnice și a educației, precum și a exersării noastre întru Legea lui Dumnezeu.

[23.] Așadar, pentru că iubirea de frați a fost stabilită prin comunitatea de afecte, cei șapte frați erau și mai plini de afecțiune unii față de alții.

[24.] Căci, după ce au fost educați în aceeași Lege și au practicat aceleași virtuți, crescuți împreună într-o viață dreaptă, cu atît mai mult se iubeau unii pe alții.

[25.] Căci zelul comun pentru desăvîrșire întărea armonia reciprocă a înțelegerii,

[26.] deoarece, o dată cu buna cinstire, își potențau iubirea frățească.

[27.] Dar, cu toate că cele ce țin de natură, de conversație și de moravurile virtuții au crescut dimpreună farmecurile frățietății, cei rămași răbdau de dragul bunei cinstiri să-și vadă frații chinuți, fiind torturați pînă la moarte.

Capitolul al 14-lea

[1.] Mai mult, îi îndemneau la chin, pentru că ei nu numai că disprețuiau durerile, dar și aveau în putere afectele iubirii frățești.

[2.] O, cugetări mai împărătești decît împărații și mai libere decît cei liberi!

[3.]

[4.] Nici unul dintre cei șapte băiețandri nu a fost laș, nici nu a pregetat în fața morții,

[5.] ci toți s-au grăbit spre [moartea] în torturi ca și cum ar fi alergat pe calea nemuririi.

[6.] Căci și așa cum mîinile și picioarele se mișcă în acord prin călăuzirea sufletului, tot așa acei sfinți băiețandri, ca și cum ar fi mișcați de unicul suflet nemuritor al bunei cinstiri, au fost în acord [optînd] pentru moarte de dragul ei.

[7.] O, preasfîntă șeptime a fraților aflați în deplin acord! Căci așa cum șapte zile ale facerii lumii [se află] în jurul bunei cinstiri,

[8.] tot astfel băiețandrii, în cerc, se roteau în jurul șeptimei [de zile], distrugînd frica de torturi.

[9.] Noi, acum, ne înfiorăm ascultînd despre nenorocirea tinerilor; ei însă nu numai văzînd, nici numai ascultînd cuvîntul ce amenința de aproape, ci chiar fiind afectați, îndurau cu tărie, și aceasta în durerile focului.

[10.] Ce ar putea fi mai repede aducător de durere dintre acestea? Căci puterea focului, fiind ascuțită și iute, le-a dezlegat cu repeziciune trupurile.

[11.] Și să nu socotiți un lucru de mirare dacă cugetarea acelor bărbați a avut puterea [de a conduce] în timpul torturilor, cînd și mîintea unei femei a cugetat dincolo de durerile cele mai diverse.

[12.] Căci mama acelor șapte tineri a îndurat chinurile pentru fiecare dintre copii.

[13.] Însă se vede cum iubirea cea care îndrăgește copiii este [roditoare] de mulți copii,

Б
СН П °

драгосте, тръгнѣнь толате кьтрь афинаоръ ꙗ
 прѣхнѣ пьтнимире, оунде ши чѣле некѣвжиптѣ
 толаре вѣте спре чѣле честъ наскѣ дентржнсеае, ꙗ
 еѣмене ꙗ прѣхнѣ пьтнимире, ши драгосте ꙗ ка
 ши сѣаментѣи, ши че прѣвѣ а арѣтпа ла фѣн па
 шима чѣ че лѣте прѣи чѣле некѣвжиптѣтоларе вѣ
 те ꙗ оунде ши аавинеае пенпрѣ нащрѣ чѣрѣи
 еѣ ащрѣ, дѣтѣи чѣстъ апропѣе, ши ка кѣ болѣ де
 хѣер ловеескѣ прѣ чѣи чѣстъ апропѣе ла кѣивѣл лоръ
 ши еѣ ащрѣ пѣнгѣ ла моарте.

К А П Ъ С І

рѣ прѣ мѣма чѣлоръ пинерѣ, каре ера кѣ
 авраамъ ла оунѣ еѣфлаетѣ, нѣсѣл мѣспатѣ
 чѣ денпрѣхнѣ пѣтнимире, нѣ фѣнаоръ мѣма
 чѣ май кѣ дорѣ доасѣ ахѣрѣри фѣинѣ
 ꙗнаинѣ, еѣна кредѣнѣцѣ, ши
 ачѣасорѣ шѣпте фѣи мжѣтѣхѣре, чѣ дѣпѣ
 крѣме дѣпѣ аширанѣхѣи фѣгѣдѣхѣнѣцѣ, еѣна
 кредѣнѣцѣ ман мѣлѣ ꙗ ꙗдрѣциѣ чѣла че мжѣ
 пѣлѣще ла вѣчѣнкѣ вѣацѣ дѣпѣ дѣмѣзѣлѣ, сѣ ꙗ
 че кнѣи ашѣ грѣи дѣпѣ ꙗкнѣхѣре, чѣле юнѣпоа
 ре де фѣи аѣе пѣрѣнѣцѣлаоръ пѣтнимире, аѣсѣфлаетѣлѣ
 ши авѣпѣлѣхѣи аѣсѣмѣнаре, ла оунѣ копѣи минѣна кнѣи
 мѣнкѣ де копѣнаѣ пѣчѣпѣлѣхѣнѣдѣсе ꙗ ман вѣжѣтѣсѣе кѣ
 мѣнѣнаѣ фѣинѣ, май пѣтнимашѣ дѣкѣтѣ пѣацѣи
 ꙗ нащере еѣнѣтѣ ман ꙗ прѣхнѣ пьтнимире
 пенпрѣ кѣ кѣкѣтѣ еѣнѣтѣ ман саѣе де ѣнѣмѣ,
 ши ман юнѣпоаре ла нащере еѣнѣтѣ мѣнѣлае, кѣ
 аѣжѣта ман вѣжѣтѣсѣе еѣнѣтѣ юнѣпоаре де фѣи ши
 дѣкѣтѣ толате мѣнѣлае фѣкѣвѣхѣсѣлѣ а ачѣсѣторѣ
 шѣпте мѣмѣ ман юнѣпоаре де фѣи, карѣ кѣ шѣ
 те нащери, чѣ кѣтрь еи рѣсѣдѣнѣдѣ юнѣре кѣ
 драгосте, ши пенпрѣ мѣлѣлае дѣрѣри аѣе фѣе
 це кѣрѣлѣ дентржнѣши, чѣ ꙗвѣцѣаѣтѣ мѣмѣ а
 вѣнѣдѣ чѣ денпрѣхнѣ пьтнимире кѣтрь еи, пѣи
 прѣ фѣрика чѣ дѣмѣзѣтѣкѣе наѣ вѣгѣаѣпѣ сѣамѣ де
 афѣнаоръ дѣшѣрѣтѣ мжѣтѣхѣре, ши ꙗкѣ ши пѣи
 прѣ чѣ еѣнѣтѣ вѣнѣтѣаѣте афѣнаоръ ши чѣ кѣтрь
 лѣѣѣлѣ лоръ вѣнѣтѣ пѣтнимире, ман мѣре аѣѣвѣ драго
 стѣ ла дѣжѣшѣи, пенпрѣ кѣ дѣрѣрѣци ера ши ꙗ
 прѣрѣи ла минѣте, ши тарѣ де еѣфлаетѣ юнѣпоарѣ
 де фѣрѣци, юнѣпоарѣ де мѣнкѣ, ашѣ, кѣтѣ ши пѣ
 нѣ ла моарте чѣле аѣе лѣѣѣи пѣвѣнѣдѣ асѣлѣтѣ
 прѣ а, че ꙗѣстѣ мѣкарѣе кѣ аѣжѣтѣ фѣинѣ чѣле
 де юнѣрѣ фѣнаоръ спре чѣ денпрѣхнѣ пьтнимире
 трѣгнѣдѣ еи прѣ мѣмѣса асѣпра нѣчи оунѣла де
 прѣ еи, чѣле де толате фѣлѣриѣлае кѣзѣне ꙗ пѣ
 тѣтѣ еѣ мѣте гѣнѣдѣлѣ еи, че кѣтѣ оунѣ фѣю
 ши ꙗ прѣхнѣ прѣ тоѣи мѣма ꙗн ꙗдѣмѣна ла чѣ
 пенпрѣ вѣнѣ кредѣнѣцѣ моарте. сѣ фѣре еѣнѣпѣ
 ши юнѣре де пѣрѣнѣци ши ꙗцѣлѣѣѣере юнѣпоаре
 кѣ драгоѣе, ши хрѣнѣ ши аѣе мѣнѣлаоръ не ꙗфѣж
 те пѣтнимире, кѣте оунѣлѣ стрѣмѣлѣжѣнѣдѣсе ши ꙗр
 зѣнѣдѣсе вѣзѣнѣдѣ мѣма нѣсе еѣнѣмѣла, пенпрѣ
 еѣна кредѣнѣцѣ, прѣхѣриѣлае фѣнаоръ вѣдѣ прѣ жѣрѣ
 фѣкѣ, топѣнѣдѣсе, ши аѣе мжѣнаоръ ши аѣе пѣчѣ
 рѣлоръ дѣѣѣте прѣ пѣмѣжѣнѣтѣ аѣдѣнѣдѣ, ши чѣлѣ
 аѣе капѣтелоръ пѣнгѣ ла вѣрѣѣи кѣрѣнѣхѣри ка нѣще
 сѣвѣрѣзе ꙗнаинѣтѣ зѣвѣжѣнѣдѣ, сѣ ман амаѣрѣ аѣкѣмѣ
 ман

Biblia 1688, p. 748, col. 2

dragoste, trăgînd toate cãtrã a fiilor împreunã pãtimire.

[14.] Unde și cèle necuvîntãtoare vite spre cèle ce sã nasc
dentr-însele asêmene împreunã pãtimire și dragoste au, ca și oamenii.

[15.]

[16.]

[17.]

[18.] Și ce trebuie a arãta la fii patima cea ce iaste pren cèle
necuvîntãtoare vite,

[19.] unde și albinele, pentru nașterea cerii, sã apãrã de cei ce sã
apropie și ca cu bold de hier lovesc pre cei ce sã apropie la cuibul lor
și sã apãrã pînã la moarte?

Cap 15

[20.] Iarã muma celor tineri, care era cu Avraãm la un suflet, nu o
au mutat cea denpreunã patimã.

[1.]

[2.] Fiilor muma cea mai cu dor, doao lucruri fiind înainte, buna
credințã și a celor șapte fii mîntuire, cea dupã vrême, dupã a tiranului
fãgãduințã,

[3.] buna credințã mai mult au îndrãgît, cêea ce mîntuiește la
vêcnicã viațã, dupã Dumnezeu.

[4.] O, în ce chip aș grãi dupã închipuire cèle iubitoare de fii ale
pãrinților patime, a sufletului și a chipului asemãnare la un copil,
minunat chip mic de copil pecetluindu-se? Mai vîrtos cã maicile, fiind
mai pãtimașã decît tații, la naștere sînt mai împreunã pãtimitoare.

[5.] Pentru cã, cu cît sînt mai slabe de inimã și mai iubitoare la
naștere sînt maicile, cu atîta mai vîrtos sînt iubitoare de fii.

[6.] Și decît toate maicile fãcutu-s-au a acestor șapte mumã mai
iubitoare de fii, carea, cu șapte nașteri, cea cãtrã ei rãsedind iubire cu
dragoste

[7.] și pentru multele dureri ale fieștecãruia dentr-înșii, cea învãțatã
mumã avînd cea denpreunã pãtimire cãtrã ei,

[8.] pentru frica cea dumnezeiascã n-au bãgat samã de a fiilor
deșartã mîntuire.

[9.] Și încã și pentru cea bunã bunãtate a fiilor și cea cãtrã lêgea lor
bunã patimã mai mare avea dragostea la dînșii,

[10.] pentru cã direpți era și întregi la minte și tari de suflete,
iubitori de frați, iubitori de maicã, așa cît și pînã la moarte cèle ale legii
pãzînd, asculta pre ea.

[11.] Ce însă, mãcarã cã atîtea fiind cèle de iubirea fiilor spre cea
denpreunã pãtimire trăgînd ei pre mumã-sa, asupra nici unuia dentru
ei cèle de toate fêliurile cazne au putut sã mute gîndul ei,

[12.] ce cite un fiu și împreunã pre toți muma îi îndemna la cea
pentru bunã credințã moarte.

[13.] O, fire sfîntã și iubire de pãrinți și înțelgere iubitoare cu
dragoste și hranã și ale maicelor neînfrînte patimi!

[14.] Cîte unul strãmutîndu-se și arzîndu-se vãzînd muma, nu se
schimba pentru buna credințã.

[15.] Trupurile fiilor vedea prejur foc topindu-se și ale mînilor și ale
picioarelor dêgete pre pãmînt adiînd și cêlea ale capetelor pînã la bãrbii
cãrnuri ca niște obraze înainte zãcînd.

[16.] O, mai amar acum //

Ms. 45, p. 903-904

dragoste, trăgînd toate cătră a fiilor împreună pătimire.

[14.] Unde și cêlă fără cuvînt dobitoace depotrivă cea de cătră iale împreună pătimire făcute și dragoste, ca și⁶⁷ oamenii.

[15.]

[16.]

[17.]⁶⁸

[18.] Și ce trebuia cea pren cêlă fără cuvinte dobitoace a arăta cătră fii împreună patimă,

[19.] unde și albinele, pentru nașterea cerii, să apără de cei ci să apropie și în ce chip cu de fier boldu lovescu pre cei ce apropie la cuibul lor și să apără pînă la moarte?

Cap 15

[20.] Ci nu pre ceia cu Avraam de un suflet, pre a tinereilor maică, au mutatu-o împreună cu patima fiilor.

[1.]⁶⁹

[2.] Mai pofită maica, [903/2] doao fiind înainte, bună credința și a celor 7 fii mîntuire, cea după vrême, după a tiranului făgăduință,

[3.] bună credința mai mult au îndrăgitu-o, pre cêlă ce mîntuiește la vécinică viață după Dumnezeu.

[4.] O, în ce chip aș grăi după nărav cêlă iubitoare de fii a părinților patime, a sufletului și a chipului asemănare la mic copil, chip preaminunat împacetuindu-să? Mai virtos pentru că pătimind născîndu-să, maicele decît tații sînt mai împreună pătimitoare.

[5.] Pentru că, cu cît sînt mai slabe la suflete și mai iubite la naștere sînt maicele, cu atîta mai virtos sînt iubitoare de fii.

[6.] Și decît toate maicele făcutu-s-au acestor șapte maică mai iubitoare de fii, carea, cu șapte nașteri, cea cătră ei răsădindu-să iubire cu dragoste

[7.] și pren multe cêlă pren fieștecările lor dureri, cea învățată cea cătră ei are împreună pătimire,

[8.] pentru cea cătră Dumnezeu frică au trecut cu vederea cea a fiilor după vrême mîntuire.

[9.] Și încă și pentru cea bună bunătate a fiilor și cea cătră lège a lor bună patimă mai mare cea întru ei avea iubire cu dragoste,

[10.] pentru că drepți era și întregi la crieri și mari la suflet, iubitori de frați, iubitori de maică, așa cît și pînă la moarte cêlă a legii păzind, asculta pre ea.

[11.] Ci însă, măcar că atîtea era prejur iubirea fiilor cătră împreună pătimire trăgînd pre maică, pre nici unul dentru ei gîndul ei cêlă de toate feliurile de cazne au putut să mute,

[12.] ci cîte un ficior și împreună pre toți maica la cea pentru bună credința îndemna moarta.

[13.] O, fire sfîntă și iubire a părinților și înțelegere iubitoare cu dragoste și aplecături și a maicilor năfrînte patime!

[14.] Cîte unul strămutîndu-să și arzîndu-să văzînd maică, nu să primeniia pentru bună credința.

[15.] Pielîțele fiilor vedea pregiur foc topindu-să și cêlă ale mîinilor și a picioarelor degete pre [904/1] pămînt adiind și cêlă ale capetilor pînă la bărbii trupuri ca niște obraze înainte zăcînd.

[16.] O, mai amară acum

Versiunea modernă

[iubire] care atrage toate către afecțiunea copiilor.

[14.] De unde și viețuitoarele necuvîntătoare au afecțiune și iubire, similare cu cele ale oamenilor, pentru cele născute din ele.

[15.]

[16.]

[17.]

[18.] Și de ce trebuie să vădăm afecțiunea față de copii prin exemplul viețuitoarelor necuvîntătoare,

[19.] cînd și albinele, la vremea facerii de faguri, îi alungă pe cei ce se apropie și îi înțepă cu acul ca de fier pe cei care se apropie de puii lor și îi protejează pînă la moarte?

Capitolul al 15-lea

[20.] Însă afecțiunea față de copii nu a mișcat-o pe mama tinereilor, cea cu sufletul asemenea lui Avraam.

[1.]

[2.] Preadornica mamă, avînd puse în față două, buna cinstire și salvarea grabnică a celor șapte fii, după făgăduința tiranului,

[3.] a iubit mai mult buna cinstire, cea care salvează spre viața veșnică, după Dumnezeu.

[4.] O, în ce chip aș putea vorbi despre afectele părinților care își iubesc copiii, cele care imprimă într-un copil, de mic, o pecete admirabilă, asemănare[a] la suflet și la trup? Îndeosebi [aceasta se întîmplă] prin faptul că mamele sînt mai afectuoase, prin patimile nașterii, decît tații.

[5.] Căci, cu cît sînt mai slabe la suflet și au mai mulți copii, cu atît mai mult mamele își iubesc copiii.

[6.] Iar dintre toate mamele, mama celor șapte s-a făcut cea mai iubitoare de copii, ea, căreia șapte nașteri i-au înrădăcinat dragostea față de fii

[7.] și care prin multe dureri pentru fiecare dintre ei a exersat să aibă afecțiune,

[8.] [dar,] din pricina fricii față de Dumnezeu, a privit dincolo de salvarea vremelnică a copiilor.

[9.] Și nu numai atît, ci din pricina desăvîrșirii fiilor și a afecțiunii față de Legea lor a avut o mai mare dragoste părintească pentru ei.

[10.] Căci erau drepți, cumpătați și cu suflet mare, iubitori de frați și cu atîta dragoste față de mamă, încît au fost convinși de ea să păzească legiurile.

[11.] Și, totuși, oricît de mari au fost cele ce o trăgeau pe mamă spre afecțiune solidară în privința iubirii de copii, torturile atît de felurite nu au putut să schimbe cugetarea vreunuia dintre ei,

[12.] ci maica și-a îndemnat la moarte pentru buna cinstire pe fiecare copil și pe toți la un loc.

[13.] O, fire sfîntă, farmec al [iubirii] părinților, înțelegere iubitoare de vîrstare, înclinații și afecte de nedomolit ale maicilor!

[14.] Această maică ce și-a văzut [copiii] chinuți și arși unul cîte unul nu s-a schimbat de dragul bunei cinstiri.

[15.] Vedea trupurile copiilor topindu-se înconjurate de foc și degetele picioarelor și mîinilor zbătîndu-se pe pămînt și cărnurile smulse de la cap pînă la bărbie zăcînd pe jos ca niște măști.

[16.] O, maică încercată acum

16

манка дхрени истиннахъе пенитрх дхрениае чѣ
 ме че ера лхпра лоръ, сѣ жннхрѣ мхаре вѣна кре
 динце фпрѣгѣ нвекжндхс нхпѣх мхтатт чѣ
 денпжю нвекхп джндхш ехфларѣ, ннчи алдѣн
 авѣ кѣре ера дхмнчи нахъ възхпт ла тпне жале,
 ннчи алпрѣналь джндхш ехфлотхл, ннчи оѣн
 фѣеще кѣрхл, възжндъ, ка жхнчн лхпра мѣ
 чнаор кѣхпжндъ казна лоръ, шн нѣрне дсе
 вжндъ дманнпѣ, моарпѣ лоръ, нан пажнхъ въ
 зжндъ прѣхпжне фѣнаор аржндхсе шн прѣсте
 мжнн мжнн тѣннххсе, шн прѣсте капѣте ка
 пѣте тѣннххсе дѣла грѣмжн, шн прѣсте моѣн
 моѣн кѣжндъ, шн мобнль възжндъ джнхл
 фѣнаор прѣн мхнчи нан лѣкрѣматъ, нх сжнпѣ а
 ша але срнннлоръ вѣрѣхрн ннчи глѣхрне дѣ лѣвѣ
 дѣ прагѣ кѣтрѣ нѣнрѣ алххлхн прѣ чѣл, че алдѣ
 глѣхрне дѣ фѣн кѣ кажне прѣ манкѣ стрнжндъ
 пенитрх кѣ дѣ кнп лѣ сѣфѣхнре фпрх ал ен ехфлѣ
 възжндъ грѣлжннчи сѣфѣтннчи фнрѣ, шн нѣше
 рѣ, шн нѣнрѣ фѣнаор, шн афѣнаор стрѣмхтѣ
 хрн, дон сорца цѣннѣ мхма дѣ моарте шн дѣ
 мжнпхнрѣ, пенитрх фѣн, нах коноскхп прѣ чѣ
 че мжнпхл шѣпте фѣн спрѣ мжнпхнрѣ дѣ пхцн
 нѣ вѣѣме дѣ чѣ дѣ дмнжѣх крѣзѣтѣоаре алхн а
 ерлам тѣрѣ, фѣта шѣл алдѣ амннпѣ. сѣ манка
 нѣмхлхн, нхвжндпѣоаре дѣ лѣѣѣ, шн сѣхтнѣоа
 ре вѣннн крѣдннче шн прѣн остѣнѣла фнхлцнлоръ,
 пхрѣтѣтѣоаре дѣвнрннцѣ, сѣ чѣл кѣре ешн дѣкж
 вѣрѣвѣцн спрѣ тѣрѣ ман вѣрѣвѣтѣ шн дѣкжѣ
 вѣрѣвѣцн кѣтрѣ рѣвѣдѣре ман вѣнѣзѣ, пенитрх
 кѣ дѣкнпѣ кѣкѣпхл алхн нос фпрх чѣл дѣн
 мхлцнмѣ алмнн потѣп пхрѣтжндъ алмѣ, пѣре
 рѣвѣдѣ блѣхрне, аша шнпх пѣзнтѣоаре лѣцн
 дѣ тѣоате пѣрѣнле фпрх чѣле алѣпѣтнмнлоръ
 рѣвѣрѣжндхте кѣпотѣп шн кѣтѣре вжнпхрн
 кѣ але кѣлоръ мхнчи кѣпрннжндхте вѣнѣжѣѣ
 ан рѣвѣдѣтѣ чѣ пенитрх вѣнѣ нрѣднцѣ фѣрѣтѣнѣ.

К А П . 31.

Вѣзи дѣрѣ шн мхаре вѣстржнѣ шн дѣ
 шѣпте копѣн мхлмѣ ал рѣвѣдѣтѣ вѣѣ
 зжндъ чѣле пѣнѣ ла мхнчи але фѣнаор
 мѣрѣхрнснпѣ лѣте ежнвѣрѣ цѣнпѣорѣ
 пѣтѣмнлоръ чѣл вѣнн крѣдннчѣѣ гжндъ,
 арѣтѣпѣтѣм дѣрѣ кѣнх нхман вѣрѣвѣцн пѣтнмн
 ле ал внрхнѣтѣ чешн мхаре чѣле прѣ мѣрн мхнч
 ал трѣкхпт кѣ гжндхл, шн нх аша вѣлѣвѣтнч
 ера лѣтн чѣн прѣтжѣр дѣнннлѣ, ннчи чѣл чѣспрѣ
 мнсанл ардѣ кѣпѣторнл, кѣпѣтѣ вѣпѣтѣсѣхл
 фѣкѣ, прѣкхл а нѣннчн дѣ фѣн фнре ардѣ прѣл
 възжндъ прѣ ен аша дхмлпѣ фѣлнрн кѣзннн
 дѣѣтѣ чѣн шѣпте фѣн, че кѣгжндхл вѣннн крѣ
 дннче ал пѣлолнпѣ апжѣтѣ, шн ка ачѣстѣ пѣтнмѣ
 мхма пенитрх кѣ ачѣстѣ лѣте лѣвокопн, кѣ дѣ
 арфнфѣѣстѣ мхаре, фнрнкоѣстѣ лѣсѣфлѣтѣ, мѣкѣ
 рѣ кѣ мхлмѣ ера лѣсѣр, арфн пажнхъ пенитрх ен,
 шн пѣоате фн ачѣтѣтѣ арфн знѣв аша сѣтнкѣлоа
 ел ехъ, шн дѣмхлпѣ сѣрн дѣтрѣн сѣрн тнкѣлоаѣ
 кѣрѣ шѣпте копѣн нвекжндъ аннче оуѣнхл маннѣ
 мам фѣкѣтѣ, сѣ дѣшартѣ шѣпте пхрѣтѣрн дѣ

Biblia 1688, p. 749, col. 1

- [17.] o singură muiere buna credință întreagă născându-o,
- [18.] nu te-au mutat cel dentiu născut dându-și suflarea, nici al doilea care era în munci n-au văzut la tine jale, nici al treilea, dându-și sufletul,
- [19.] nici ochii fieștecăruia văzînd ca juncii asupra muncilor căutînd cazna lor și nările însemnînd înainte moartea lor.
- [20.] N-ai plîns văzînd trupurile fiilor arzîndu-se și preste mîni, mîni tîndu-se, și preste capete, capete tîndu-se de la grumazi, și preste morți, morți căzînd, și movilă văzînd danțul fiilor pren munci, n-ai lăcrămat.
- [21.] Nu sînt așa ale sirînilor viersuri, nici glasurile de lebădă trag cătră iubirea auzului pre ceia ce aud glasurile de fii cu cazne pre maică strigînd.
- [22.]
- [23.]
- [24.]
- [25.] Pentru că, în ce chip la sfătuire întru al ei suflet, văzînd groaznici sfîtnici, firea și nașterea și iubirea fiilor și a fiilor strămutături,
- [26.] doi sorți fiind muma, de moarte și de mîntuire, pentru fii,
- [27.] n-au conoșcut pre cea ce mîntuia șapte fii spre mîntuire de pușină vrême,
- [28.] de cea de Dumnezeu crezătoare a lui Avraâm tărie fata și-au adus aminte.
- [29.] O, maica neamului, izbînditoare de lêge și scutitoare bunii credințe și pren osteneala fîcașilor purtătoare de biruință!
- [30.] O, ceea care ești decît bărbații spre tărie mai bărbată și decît bărbații cătră răbdare mai vitează!
- [31.] Pentru că în ce chip chivotul lui Nôe, întru cel den mulțimea lumii potop purtînd lumea, tare răbda valurile,
- [32.] așa și tu, păzitoare legii, de toate părțile întru cèle ale patimilor răvârsîndu-te cu potop și cu tare vînturi, cu ale cuielor munci cuprinzîndu-te, vitejaște ai răbdat cea pentru bună credință fortună.

Cap 16

- [1.] Vezi, dară, și muiere bătrînă și de șapte copii mumă au răbdat văzînd cèle pină la munci ale fiilor; mărturisit iaste singur ținitoriu patemilor cel bun credincios gîndu.
- [2.] Arătat-am, dară, că nu numai bărbați patimile au biruit, ce și muiere cèle preamari munci au trecut cu gîndul.
- [3.] Și nu așa sălbatici era lei ce prejur Daniil, nici ceia ce spre Misail ardea cuptoriul cu preavăpăiosul foc, precum a iubirii de fii fire ardea pre ea, văzînd pre ei așa în multe feliuri căznîndu-să cei șapte fii.
- [4.] Ce cu gîndul bunii credințe au potolit ațtea și ca acētea patime muma.
- [5.] Pentru că aceasta iaste a socoti, că de ar fi fost muiere fricoasă la suflet, măcară că mumă era lor, ar fi plînsu pentru ei și poate fi acētea ar fi zis așa:
- [6.] „O, ticăloasa eu și de multe ori de trei ori ticăloasă, carea șapte copii născînd, a nice unuia maică m-am făcut!
- [7.] O, deșarte șapte purtări de /

Ms. 45, p. 904

durare ispitindu-te, pentru cîte pentru ei dureri,

[17.] nu numai sîngură muiere cea bună credință întregă fiind născută,

[18.] nu s-au mutat de tine cel dentii născut dîndu-și suflarea, nici al doilea la tine jale văzîndu cel întru munci, nici al treilea, dîndu-și sufletul,

[19.] nici ochii unuia a fieștecăruia văzînd, ca a juncilor asupra muncilor căutînd a lor caznă și nările însemnînd înainte moartea lor.

[20.] Nu ai plînsu văzînd trupurile fiilor arzîndu-să și preste mîini, mîini tîndu-să, și preste capete, capete tîndu-să de la grumazi, și preste morți, morți căzînd, și de mulți bărbați văzînd a fiilor danțul pren munci nu ai lăcrămat.

[21.] Nu așa-i pace cîntările, nici de lebedă, cătră iubirea auzului glasuri pre ceia ce aud îi trag, ca a fiilor glasuri pre maică glăsiind.

[22.]

[23.]

[24.]⁷⁰

[25.] Pentru că, în ce chip într-un sfătuitor întru ei suflet, groaznici văzînd sfêtnici, firea și nașterea și iubirea fiilor și a fiilor strămutături,

[26.] doi sorți țîind maica, de moarte și de mîntuire, pentru fii,

[27.] nu au cunoscut cîea ce mîntuia 7 fii cătră puțină vrîme mîntuire,

[28.] ci a cei de Dumnezeu⁷¹ crezătoare a lui Avraam tîrie fata au pomenit.

[29.] O, maica limbei, izbînditoare legii și scutitoare ai bunei credinței și pren a mărunțăilor osteneală purtătoare de biruință!

[30.] O, decît cei bărbați cătră tîrie mai bărbat și decît bărbații cătră răbdare mai vitează!

[31.] Pentru că în ce chip cel al lui Noe sicriiu, întru cel de mulțimea lumii potop purtînd lumea, tare răbda valurile,

[32.] așa și tu, păzitoare legii, de toate părțile întru cel al patimilor răvărîndu-te potop și cu tari vînturi, cu a cuielelor munci coprinzîndu-te, vitejaște ai răbda cea pentru bună credința firtună.

Cap 16

[1.] Vezi, dară, și muiere bătrînă și [904/2] a șapte copii maică răbdat-au cîte pînă la munci văzînd a fiilor; mărturisit sîngur țitor iaste a patimilor cel binecredincios gînd.

[2.] Arătat-am, dară, că nu numai bărbați patimilor au biruit, ci și muiere celor preamari munci au trecut cu gîndul.

[3.] Și nu așa cei de pregiur Daniil lei era sălbateci, nici⁷² cela ce spre Misail ardea cuptor cu preavăpăiosul foc, ca cea a iubirei fiilor ardea pre ea fire, văzînd pre ei așa în multe feliuri căznindu-să cei 7 fii.

[4.] Ci cu gîndirea a bunei credințe potolit-au atîtea și ca acêstea patimi maica.

[5.] Pentru că și aceasta iaste a socoti, că fricoasă la suflet dă ar fi fost muierea, măcar⁷³ maică era lor, plînsu ară fi pentru ei și poate fi acêstea ară fi așa zis:

[6.] „O, ticăloasa eu și de multe ori de trei ori mișa, carea 7 copii fiind născută, a nici unuia maică m-am făcut!

[7.] O, de 7 purtători de

Versiunea modernă

de chinuri mai crunte decît cele ale nașterii,

[17.] [ce ești] singura femeie care a născut întreaga bună cînstire,

[18.] nu te-a schimbat nici primul născut, cînd și-a dat duhul, nici al doilea, cînd, în torturi, se uita la tine cu jale, nici cel de-al treilea, cînd și-a dat sufletul,

[19.] nici privind ochii fiecărui dintre ei, care, în mijlocul torturilor, își vedeau ca niște juninci chinuirea, nici nările, care dădeau semn de moartea lor.

[20.] Nu ai plîns văzînd cărnurile arzînde ale copiilor și mîinile tăiate, stivuite [ale lor] și capetele jupuite așezate unele peste altele și morții ce cădeau peste morți, nu ai plîns văzînd mulțimea de bărbați care umplea locul dănțuirii copiilor tăi, prin torturi.

[21.] Nu este așa pace ca [în] glasurile copiilor care își strigă, în torturi, maica, [în] melodiile și în strigătele plăcute la auz ale lebedelor [care] îi atrag pe ascultători.

[22.]

[23.]

[24.]

[25.] Căci, la fel ca într-o adunare deliberativă, ea îi vedea în sufletul ei pe groaznicii sfătuitori, firea, nașterea, iubirea de copii și caznele acestora;

[26.] maica, țînînd [în mînă] două voturi, cel de moarte aducător și cel mîntuitor pentru copii,

[27.] nu a cunoscut mîntuirea ce îi mîntuia pentru scurt timp pe cei șapte fii,

[28.] ci fîca și-a amintit de statornicia cînstitorului de Dumnezeu Avraam.

[29.] O, maică a națiunii, răzbuunătoare a Legii, protectoarea bunei cînstiri, biruitoare a luptei ce se dădea în măruntaiele [tale]!

[30.] O, cea mai distinsă decît bărbații prin statornicie și mai bărbată decît bărbații în răbdare!

[31.] Căci așa cum arca lui Noe care, în potopul ce pierdea lumea, purtînd lumea, suporta statornic valurile,

[32.] la fel și tu, păzitoare Legii, asaltată de pretutindeni de un potop al afectelor și de vînturi statornice fiind cuprinsă – cuile torturilor fiilor tăi –, ai suportat cu noblețe furtuna pentru buna cînstire.

Capitolul al 16-lea

[1.] Iată, așadar, și femeie bătrînă, și maică a șapte copii, a suportat să-și vadă copiii torturați pînă la moarte; [astfel] este general admis că bine cînstitoarea cugetare este suverană peste afecte.

[2.] Am arătat, așadar, că nu numai bărbații au avut putere asupra afectelor, ci și o femeie a disprețuit cele mai mari torturi.

[3.] Nici lei dimprejurul lui Daniel nu erau atît de salbatici, nici cazanul nu-l ardea pe Misael cu un foc mai puțin năvalnic decît firea dragostei de copii o ardea de jur împrejur pe aceea care și-a văzut cei șapte fii torturați în atîtea feluri.

[4.] Dar mama și-a stins prin cugetarea bunei cînstiri afectele atît de mari și de variate.

[5.] Căci și aceasta trebuie cugetat: dacă femeia ar fi avut un suflet laș, deși era mamă, i-ar fi plîns și, poate, ar fi spus acestea:

[6.] „O, nenorocita de mine și de trei ori nefericita, care am născut șapte copii și nu mai sînt mamă a nimănui!

[7.] O, zadarnice șapte

ВН ПІ

У МІ

нащери, ши не фолоситори, шайте кжте де зѣ
че ахни ши аплектѣхри фторъ родъ фдешертѣ
сѣ филоъ асѣпра коаспте мѣлате дѣхрери амь
рѣдѣтѣши мангрѣае грижи дѣхренти сѣ филоъ
мѣтѣи чѣи не дѣхраци ши чѣи дѣхраци фторъ де фо
лосѣ, нѣвою ведѣ дѣнтрѣ кон фѣи, ничи мошѣ
нѣемжндѣмѣ мѣвою феричи сѣ чѣ дѣмѣлци фичор
ши бѣни фечори, сѣ мѣаре вѣдѣвѣ, ши сжнѣх
рѣ мѣлатѣ жѣлѣнѣтѣ, ничи дѣкою мѣри стѣмѣ ф
гроапе и фѣрѣ ден фѣи чинѣва че кѣ ачѣста пѣж
цѣре пре нимени нѣ пѣжнѣцѣ чѣ фѣнтѣ ши бѣнѣ
крединчѣастѣ манкѣ, ничи ка стѣнѣ моарѣ дѣтѣх
на пре вѣнѣдѣ дѣнтрѣ еи, ничи ка жнѣдѣ нарѣх
мѣрнѣ еаѣ мѣхнѣтѣ, чѣка дѣтамѣнѣтѣ аѣжѣдѣ
гѣжнѣдѣ, ши спре нѣмоарѣте дѣнѣнѣастѣ зндѣдѣ
нѣмѣтрѣлѣ фѣилоъ манѣжѣтѣстѣ пѣнтрѣ вѣнѣтѣ кре
динѣа спре моарѣте пре еи аи фдѣмѣна рѣгжн
дѣстѣ, сѣманкѣ пѣнтрѣ вѣна крединѣцѣ аѣлѣи
дѣнѣстѣ, сѣшѣнѣтѣ вѣтѣржнѣтѣ ши прѣн рѣвѣдѣре
мѣхрѣстѣ, ши пре тѣранѣ аи вѣрѣхнѣтѣ, ши кѣ
фѣйтѣла, ши нѣ кѣвнѣтѣла мѣн тѣре тѣн аѣфѣа
дѣжѣтѣ оѣнѣ вѣрѣватѣ пѣнтрѣ кѣчн кѣтѣтѣн
прѣнѣсѣ кѣкопнѣицѣ ши стѣн кѣжжнѣдѣ пре еаѣ
зѣрѣ мѣнѣнѣдѣстѣ, ши знѣчѣн копнѣлоъ кѣ чѣ сѣ
вѣрѣнѣкѣ лимѣтѣ, сѣкопнѣи вѣнѣжѣлѣкѣ е сѣстѣнѣ
ла, спре кѣре кѣемжнѣдѣстѣ пѣнтрѣ мѣрѣтѣхрнѣсѣрѣ
лимѣтѣн, сѣстѣнѣнѣкѣ кѣ сѣжѣрѣдѣ пѣнтрѣ чѣ пѣ
ринѣтѣкѣ аѣцѣ, пѣнтрѣ кѣ грозѣаѣ жѣстѣ чѣлѣ
вѣтѣржнѣ ачѣстѣа дѣрѣвѣа чѣлѣ пѣнтрѣ вѣнѣтѣ кредин
чѣ дѣхрери, ши кон тѣнерѣи фѣндѣ стѣвѣ фгрози
дѣмѣнѣи ѣ дѣдѣчѣнѣвѣтѣ аминѣтѣ кѣ пѣнтрѣ дѣмѣ
зѣтѣ кѣлѣмѣвѣ аѣци фпрѣхнѣтѣ, ши вѣаѣа аѣи гѣ
стѣлѣтѣ, пѣнтрѣ ачѣлѣ дѣпѣорн сжнѣтѣнѣ
тѣлѣтѣ дѣхрѣрѣтѣ стѣлѣфернѣнѣ пѣнтрѣ дѣлѣ
нѣзѣтѣ, пѣнтрѣ кѣрѣлѣ ши пѣтѣрнѣтѣла
нѣстѣрѣ аѣвѣааѣмѣ сжрѣхѣа пре пѣтѣрнѣтѣла аминѣлоъ
пре фѣнѣстѣ есѣаѣкѣ стѣлѣ жѣнѣтѣ ши мѣна чѣ пѣ
ринѣтѣкѣ вѣжжнѣдѣсѣ пѣрѣтѣлоарѣ дѣ сѣвѣтѣ дѣх
кѣжнѣдѣсѣ асѣпра аѣи нѣсѣлѣ стѣмѣжнѣтѣтѣ, ши
даннѣла чѣлѣ днѣрѣтѣла аѣ лѣн сѣлѣ вѣгѣтѣ ши
ананѣа аѣзарѣа ши мнѣсѣнѣлѣ, аѣ кѣпѣтѣорнѣа фѣнѣ
аѣи сѣлѣ фпрѣчѣлѣтѣ, ши аѣ рѣвѣдѣпѣ пѣнтрѣ
дѣмѣнѣстѣ, ши кон дѣрѣтѣ ачѣлѣмѣ крединѣцѣ кѣ
тѣрѣ дѣмѣнѣстѣ аѣжнѣдѣ нѣстѣ сжрѣнѣнѣнѣ пѣнтрѣ
кѣ негѣкотнѣтѣ аѣкѣрѣ жѣстѣ, цѣнѣндѣ вѣнѣтѣ кре
динѣа стѣ нѣстѣ фпѣтѣрнѣнѣнѣнѣ дѣхрѣрнѣлоарѣ, прѣн а
чѣстѣтѣ кѣвнѣнѣтѣ чѣ дѣ шайтѣ фѣи манкѣ, кѣ
тѣ оѣнѣлѣ пре фѣцѣе кѣрѣлѣ ден фѣи рѣгѣ стѣ
моарѣтѣ, фѣитѣ ши ачѣстѣтѣ цѣнѣндѣ кѣ чѣн че мор
пѣнтрѣ дѣмѣнѣстѣ тѣрѣсѣкѣ аѣи дѣмѣнѣстѣ, ка
ши аѣвѣааѣмѣ есѣаѣкѣ ши іѣковѣ ши тѣоѣнѣ
патрѣіѣмѣрѣшнѣ.

К А П І
И знѣтѣ ши оѣнѣи ден пѣрѣтѣлѣорнѣ дѣ сѣ
леѣ, кѣмѣ кѣжнѣдѣ ерѣ стѣстѣ прѣнѣзѣтѣ ши
а кѣлѣрѣ моарѣтѣ пѣнтрѣ ка стѣ нѣстѣ а
пнѣнѣтѣ чнѣвѣа дѣ тѣрѣхлѣ еи сжнѣхрѣ
сѣлѣ аѣрѣннѣтѣ асѣпра фѣкѣлѣнѣ, сѣ мѣн
кѣ кѣрѣ фпрѣхнѣтѣ кѣшайтѣ фѣи аи сѣрѣпѣтѣ еи
ла

Biblia 1688, p. 749, col. 2

nașteri și nefolositori șapte cîte de zêce luni și aplecături fără rod!

[8.] În deșert, o, fiilor, asupra voastră multe dureri am răbdat și mai grele griji de hrană.

[9.] O, fiilor micii cei neînsurați și cei însurați fără de folos, nu voi vedea dentru voi fi, nici „moașă” chemîndu-mă mă voi feri!

[10.] O, cea de mulți feciori și buni feciori eu, muiere văduvă și singură, mult jăluit!

[11.] Nici de voi muri, să mă îngroape afară den fi cineva.”

[12.] Ce cu aceasta plîngere pre nimeni nu plîngea cea sfîntă și bună credincioasă maică, nici ca să nu moară înturna pre vrutul dentru ei, nici ca cînd n-ar hi murit s-au mîhnit,

[13.] ce ca de diamant avînd gîndul și spre nemoarte de iznoavă zidind numărul fiilor, mai vîrtos pentru bună credința spre moarte pre ei îi îndemna, rugîndu-să.

[14.] O, maică, pentru buna credință a lui Dumnezeu oșteancă bătrînă și pren răbdare muierească și pre tiran ai biruit și cu cuvintele mai tare te-ai aflat decît un bărbat!

[15.] Pentru căci că te-ai prinsu cu copiii-ți și stai vîzînd pre Eleázar muncindu-să și ziceai copiilor cu cea ovreiască limbă:

[16.] „O, copii, vitejască e ostineala⁵ spre care, chemîndu-vă pentru mărturisirea limbii, osteniți-vă cu osîrdie pentru cea părintească lîge.

[17.] Pentru că grozav iaste cel bătrîn acesta a răbda cêle pentru bună credință dureri și voi, tinerei fiind, să vă îngroziți de muncii!

[18.] Aduceți-vă aminte că pѣntru Dumnezeu cu lumea v-ați împeunat și viața ați gustat.

[19.] Pentru acêea, datori sînteți toată durêrea să suferiți pentru Dumnezeu,

[20.] pentru carele și părintele nostru, Avraám, sírguia pre părintele limbilor, pre fiu-său, Isaác, să-l junghe; și mîna cea părintească vîzîndu-o purtătoare de sabie aducîndu-o asupra lui, nu s-au spămîntat.

[21.] Și Daniíl cel dirept la lei s-au băgat și Ananía, Azaría și Misail la cuptoriul focului s-au împrăștiat și au răbdat pentru Dumnezeu.

[22.] Și voi, dară, acêeași credință cătră Dumnezeu avînd, nu vă scîrbiți,

[23.] pentru că nesocotit lucru iaste, știind bună credința, să nu vă împotriviți durerilor.”

[24.] Pren acêstea cuvinte, cea de șapte fii maică cîte unul pre fieștecarele den fii ruga să moară.

[25.] Încă și acêstea știind, că cei ce mor pentru Dumnezeu trăiescu lui Dumnezeu, ca și Avraám, Isaác și Iácov și toți patriarșii.

Cap 17

[1.] Și zicea și unii den purtătorii de sulețe cum cînd era să să prinză și ea cătră moarte, pentru ca să nu să atingă cineva de trupul ei, singură s-au aruncat asupra focului.

[2.] O, maică, care împreună cu șapte fii ai surpat si- //

Ms. 45, p. 904-905

nașteri și nefolositori 7 cîte de 10 luni și fără roadă aplecături!

[8.] Întru dășert asupra voastră, o, fi, multe am răbdat dureri și mai grêle griji de hrană.

[9.] O, de ai miei fii și cei neînsurați și cei însurați fără folos, nu voi vedea dentru voi fii, nici „moașe” chemîndu-mă ferici-mă-voi!

[10.] O, cea cu mulți ficii și buni ficii eu, muiere văduă și sîngură, mult jelit!

[11.] Nici de voi muri, să mă îngroape dentru fii afară oarecarele.”

[12.] Ci cu aceasta plîngere pre nime nu plîngea cea sfîntă și binecredincioasă maică, nici ca să nu moară înturna pre vrutul dentru ei, ca cînd nice ar muri s-au mîhnit,

[13.] ci ca gînd de diamant avînd gîndul și spre fără de moarte de iznoavă zidindu cel al fiilor număr, mai vîrtos pentru bună credința spre moarte pre ei îndemna-i, rugîndu-să.

[14.] O, maică, pentru bună credința lui Dumnezeu oșteană bătrînă și muiere, pren răbdare și pre tîran ai biruit și cu fapte te-ai aflat decît bărbat și cu cuvintele mai tare!

[15.] Pentru că, căci te-ai prinsu cu copiii, stai, pre Eleázar vîzîndu-l muncindu-să, și ziceai copiilor rugi cu cea ovriiască limbă:

[16.] „O, copii, vitejască-i osteneala spre carele, chemîndu-vă [905/1] pentru mărturisirea limbei, osteniți-vă cu osîrdie pentru cea părintească lîge.

[17.] Și pentru că grozav iaste cel bătrîn acesta a răbda cêle pentru bună credința dureri și voi, tinereii, să vă întristați de munci!

[18.] Aduceți-vă aminte că pentru Dumnezeul lumii ați luat și vieții ați gustat.

[19.] Pentru acêea, datori sînteți toată durêrea să suferiți pentru Dumnezeu,

[20.] pren carele și părintele nostru, Avraam, sîrguia pre cel al limbei părinte să-l junghe Isaac; și cea părintească mîna de sabie pornitoare pornindu-să asupra lui vîzînd, nu s-au spămîntat.

[21.] Și Daniil cel drept la lei s-au pus și Ananias, Azarias și Misail la peșterea⁷⁴ focului s-au împrăștiat și au răbdat pentru Dumnezeu.

[22.] Și voi, dară, acêeași credință cătră Dumnezeu avînd, nu vă scîrbiți,

[23.] pentru că nesocotit lucru, știind bună credința, să nu să împotrivască durerilor.”

[24.] Pren acêstea cuvinte, cea de șapte maică cîte pre unul fieștecarele dentru fii rugînd să moară.⁷⁵

[25.] Și încă și acêstea știind, că ceia ci pren Dumnezeu mor trăiescu lui Dumnezeu, ca și Avraam, Isaac și Iacov și toți patriarșii.

Cap 17

[1.] Și zicea și dentru purtătorii de sulite oarecarii cum cînd era să să prinză și ea cătră moarte, pentru ca să nu să atingă neștine de trupul ei, pre sine s-au aruncat asupra focului.

[2.] O, maică, împreună cu șapte fii surpînd

Versiunea modernă

sarcini și inutile șapte [sarcini] de zece luni și nerodnice alăptări!

[8.] Zadarnic pentru voi am îndurat, copii, multe dureri și griji pre grele ale creșterii [voastre].

[9.] Vai de copiii mei, unii necăsătoriți, iar ceilalți căsătoriți fără folos, nu voi vedea copiii voștri, nici nu voi fi fericită de chemarea de „bunică”!

[10.] Vai, eu, cu mulți și frumoși copii, [am ajuns] femeie văduvă și singură, cu totul de plîns!

[11.] Cînd voi muri, nu voi mai avea nici unul dintre fii să mă îngroape.”

[12.] Însă sfînta și bine cinstitoarea femeie nu l-a jelit cu acest bocet pe nici unul și nici nu l-a îndepărtat pe vreunul dintre ei de moarte și nici nu s-a întristat de cei ce mureau,

[13.] ci, avînd o minte ca de diamant și născîndu-i iarăși spre nemurire, ea își îndemna fiii, implorîndu-i, ca [să meargă] mai repede la moarte pentru buna cinstire.

[14.] O, maică, bătrînă ostașă a lui Dumnezeu, de dragul bunei cinstiri ai învins tiranul prin statornicia femeii și ai fost descoperită, prin fapte și cuvinte, mai puternică decît un bărbat!

[15.] Căci și atunci cînd ai fost luată împreună cu copiii ai stat neclintită cînd l-ai văzut pe Eleazar torturat și le spuneai copiilor în limba ebraică:

[16.] „O, copii, nobilă [este] lupta la care ați fost chemați pentru a aduce deplină mărturie pentru națiune, luptați-vă cu rîvnă pentru Legea strămoșească.

[17.] Căci ar fi rușinos ca bătrînul acesta să suporte durerile de dragul bunei cinstiri, iar voi, tinerii, să fiți înspăimîntați de torturi!

[18.] Amintiți-vă că pentru Dumnezeu aveți parte de lume și vă bucurați de viață.

[19.] De aceea sînteți datori să suportați orice chin pentru Dumnezeu.

[20.] Pentru el și tatăl nostru, Avraam, s-a grăbit să-l înjughie pe Isaac, fiul său, părinte al națiunii; iar acesta, vîzînd mîna părintească ce purta sabie că se abătea asupra lui, nu s-a îngrozit.

[21.] Și dreptul Daniel a fost aruncat la lei, și Anania, Azaria și Misael au fost azvîrliți în cuptorul de foc și au răbdat pentru Dumnezeu.

[22.] Și voi, așadar, avînd aceeași credință în Dumnezeu, nu vă descurajați,

[23.] căci ar fi irațional ca, după ce ați cunoscut buna cinstire, să nu rezistați chinurilor.”

[24.] Prin aceste cuvinte mama celor șapte îi îndemna pe fiecare dintre fii să moară.

[25.] Dar ei mai știau și că cei care mor pentru Dumnezeu sînt vii la Dumnezeu, ca și Avraam, Isaac, Iacob și toți patriarhii.

Capitolul al 17-lea

[1.] Și unii dintre lăncieri spuneau că, atunci cînd urma să fie luată și ea spre moarte, s-a aruncat în văpaie, ca nimeni să nu-i atingă trupul.

[2.] O, maică care ai nimicit cruzimea tiranului împreună cu cei șapte copii

Уѣ

Іс

ла тиранихъ лѣхъ. шѣ ѿ иѣменихъ чѣле рѣле со
 копѣле але лѣхъ, шѣ ѿ арѣптѣхъ витежаѣл кре
 дѣнѣн, тѣ ка оумъ акопернжнѣхъ прѣсте ѣжѣ
 пѣи фѣнлорѣ, витежаѣще фѣинѣхъ фѣпѣрнѣхъ, не
 катѣпнѣхъ ѿ ехѣфрѣпѣхъ кѣпрѣмѣхъ чѣле дѣпре
 мѣнѣхъ, фѣрѣжнѣхъ дѣрѣхъ ѣ маинѣхъ, кѣ сѣфѣле
 ебнѣхъ нѣ дѣжѣхъ фѣгѣдѣнѣхъ ѣвжнѣхъ аѣвернѣхъ
 нѣхъ кѣпѣрѣ дѣнежѣхъ, нѣ аша лѣсте лѣхъ ла чѣ
 рѣ кѣспѣлеал. чнѣспнѣхъ прѣ кѣхъ тѣхъ, еспѣ
 лѣле чѣн шаѣпѣхъ копѣн лѣмнжнѣхъ кѣрѣхъ вѣнѣхъ
 крѣднѣхъ чнѣспнѣхъ ещѣ ла дѣнежѣхъ, шѣ ещѣ
 фѣпѣрнѣхъ ла чѣрѣхъ фѣпредѣхъ кѣ еѣн, пѣнпѣрѣхъ кѣ
 ера нащѣрѣхъ копѣнлорѣхъ тѣхъ дѣла акраамѣхъ прѣрнѣхъ
 пѣле, тѣрѣ дѣрѣхъ прѣаѣжѣхъ нѣ асо ка аѣвѣпра оу
 нѣи пѣабае дѣжѣрѣхъ аѣхнѣхъ крѣднѣхъ ѣсторѣе
 нѣсарѣхъ фѣгрѣжѣхъ чѣла чѣ арѣдѣхъ маинѣхъ дѣ шаѣпѣхъ
 фѣнѣхъ, пѣнпѣрѣхъ вѣнѣхъ крѣднѣхъ мѣлѣхъ фѣлѣнѣхъ дѣ
 мѣхнѣхъ фѣжжнѣхъ пѣнѣхъ ла мѣарѣхъ фѣгѣдѣнѣхъ
 пѣнпѣрѣхъ кѣ шѣхъ вѣрѣ дѣнѣхъ ера прѣ ачѣлашо мѣр
 мѣнѣхъ, аѣкрѣе шѣ ачѣстѣхъ, чѣлорѣ дѣнпѣрѣхъ лѣ
 шѣхъ еспрѣ помѣннѣре жнѣжнѣхъ, ачѣчѣ чѣле ебнѣхъ
 вѣпѣрѣжнѣхъ, шѣ шаѣпѣхъ копѣн саѣхъ фѣгрѣпѣхъ прѣнѣ
 лѣпѣрнѣхъ лѣхъ епѣлѣ вѣржнѣхъ етѣ еѣрѣе полнѣпѣхъ еѣ
 вѣрѣнлорѣхъ кѣрѣнѣхъ шѣ иѣжнѣхъ нѣ мѣлѣхъ еспрѣ дѣм
 нѣжѣхъ кѣхъпѣжнѣхъ, шѣ пѣнѣхъ ла мѣарѣхъ мѣхнѣхъ
 лѣ фѣгѣдѣнѣхъ, пѣнпѣрѣхъ кѣ аѣвѣрѣмѣхъ еѣсте
 нѣла дѣмнѣжѣхъ кѣ е карѣ прѣнѣ еѣн саѣхъ фѣжжнѣхъ,
 пѣнпѣрѣхъ кѣ вѣрѣхъ лѣпѣдѣхъ еѣхнѣлѣхъ прѣнѣ гѣрѣхъ
 нѣнѣхъ, нѣспнѣнѣхъ вѣрѣнѣхъ кѣ нѣспнѣхъ кѣрѣхъ фѣтрѣхъ
 вѣаѣцѣ дѣ мѣлѣхъ лѣнѣ, шѣ елѣаѣарѣхъ фѣнѣнѣхъ етѣ
 еѣспѣнѣхъ шѣ маинѣхъ чѣлорѣхъ шаѣпѣхъ фѣнѣхъ фѣпрѣдѣхъ
 вѣрѣхъ, шѣ фѣрѣцнѣхъ етѣ еѣспѣнѣхъ, тиранихъ лѣхъ фѣ
 трнѣхъ етѣ нѣвоа, тѣрѣ лѣмѣхъ шѣ а ѣ ѣ ѣмѣнлорѣхъ вѣ
 ачѣчѣ прѣвѣлѣ, шѣ крѣднѣхъ дѣмнѣжѣхъ вѣрѣхъ,
 прѣ ѿ еѣн вѣрѣхъ тѣрѣнѣ кѣхнѣжнѣхъ, кѣрѣнѣхъ нѣ саѣхъ
 мнѣрѣхъ дѣ чѣн ѿ дѣмнѣжѣхъ пѣхнѣрѣхъ дѣ лѣчѣе вѣ
 рѣхнѣрѣнѣхъ кѣрѣнѣхъ нѣ саѣхъ фѣгрѣжнѣхъ, ачѣѣла дѣрѣхъ
 тиранихъ лѣхъ шѣ тѣхъ еѣфѣхъ саѣхъ мнѣхъ нѣхъ дѣ
 алорѣхъ фѣгѣдѣнѣхъ пѣнпѣрѣхъ кѣ шѣхъ жнѣ мѣсѣхъ,
 шѣ тѣ оѣци ебнѣхъ еѣпѣхъ мѣхнѣле тѣле, шѣ ачѣ
 шѣхъ дѣрѣхъ ебнѣхъ дѣхъ пѣнпѣрѣхъ дѣмнѣжѣхъ саѣхъ чнѣ
 епнѣхъ, шѣ прѣнѣ ежнѣцѣле ачѣлорѣхъ вѣхнѣхъ крѣ
 днѣхъ ошнѣхъ, шѣ ачѣхъ кѣрѣцнѣпѣларѣхъ мѣарѣхъ алорѣхъ
 чѣлѣ дѣмнѣжѣхъ прѣнѣ прѣ ѣсрѣнѣлѣ маинѣхъ жнѣхъ
 дѣхъ лѣлѣ мѣхнѣхъ шѣ, пѣнпѣрѣхъ кѣ кѣпѣрѣ вите
 жѣлѣхъ вѣхнѣхъ пѣцнѣхъ лорѣхъ, шѣ чѣлѣ еспрѣ мѣхнѣхъ лорѣхъ
 фѣгѣдѣнѣхъ, тиранихъ лѣхъ аѣпѣсѣхъ кѣхъпѣжнѣхъ еѣрнѣхъ
 гѣхъ ла еѣщѣпѣхъ лѣхъ, пнѣлѣхъ ачѣлорѣхъ рѣвѣларѣхъ, чнѣ
 нѣцнѣхъ витежѣхъ, шѣ вѣрѣлѣцнѣхъ еспрѣ рѣжѣвѣо пѣдѣ
 еспрѣхъ, шѣ еспрѣ фѣкнѣпѣрѣрѣрѣрѣ дѣ чѣпѣтѣ, шѣ жѣ
 фѣхнѣхъ аѣхъ вѣрѣхъ прѣ тѣ оѣци кѣрѣжѣмѣшнѣхъ. еѣ чѣнѣхъ
 еѣнѣхъ етѣ мѣхнѣца лѣхъ ѣврѣаамѣхъ еспрѣ мѣпѣцнѣхъ
 фѣнѣхъ ѣсрѣнѣ пѣхнѣхъ, аѣкѣлѣпѣцнѣхъ лѣчѣхъ
 ачѣлѣстѣ, шѣ фѣтѣпѣхъ кипѣлѣхъ внѣхъ
 крѣвѣдѣхъ коносѣжнѣхъ кѣ аѣ
 пѣтнѣмилорѣхъ еѣпѣжнѣхъ
 рѣхъ лѣсте чѣлѣ вѣхнѣхъ
 крѣднѣхъ еѣсѣ
 гѣжѣхъ.

Biblia 1688, p. 750, col. 1

la tiranului și ai izmenit cèle reŝe socotele ale lui și ai arătat vitejia credinței!

[3.] Tu, ca un acoperimînt preste stîlpîi filor vitejaște fiind întărit, neclăit ai suferit cutremurul cel dupre munci.

[4.] Îndrăznește, dară, o, maică cu suflet svînt, nădêjde îngăduinții avînd adeverită cătră Dumnezeu!

[5.] Nu așa iaste luna la ceriu cu stêtele cinstită, precum tu, stêtele, cei șapte copii, luminîndu-i cătră bună credință, cinstită ești la Dumnezău și ești întărită la ceriu împreună cu ei.

[6.] Pentru că era nașterea copiilor tăi de la Avraâm, părintele.

[7.] Iară de ar fi prilej noao ca asupra unii table a zugrăvi a bunii credințe istorie, nu s-ară îngrozii ceia ce ar vedea maică de șapte fii, pentru buna credință, multe fêliuri de munci făcîndu-se pînă la moarte, îngăduind?

[8.] Pentru că și vrêdnic era pre același mormînt a scrie și acêstea celor dentru limbă spre pomemire zicîndu-se:

[9.] „Aicea cel svînt bătrîn și șapte copii s-au îngropat pren a tiranului silă, vrînd să surpe politîia ovrêilor,

[10.] carii au și izbîndit neamul, spre Dumnezău căuînd și pînă la moarte muncile îngăduindu-le.”

[11.] Pentru că adevărată osteneala dumnezeiască e care pren ei s-au făcut.

[12.] Pentru că biruia atunci bunătatea pre-ngăduință, ispitînd biruința cu nestricare între viață de mulți ani.

[13.] Și Eleazar înainte să osteniia și maica celor șapte fii împreună biruia și frații să osteniia.

[14.] Tiranul împotriva să nevoia; iară lumea și a oamenilor viață priviia.

[15.] Și credința dumnezeiască biruia, pre ai săi biruitori cunîndu-i.

[16.] Carii nu s-au mirat de cei ai dumnezeiești puneri de lêge biruitorii? Carii nu s-au îngrozit?

[17.] Acesta, dară, tiranul și tot sfatul s-au minunat de a lor îngăduință.

[18.]

[19.] Pentru că și zice Móisi: „Și toți svinții — supt mîinle tale.”

[20.] Și aceștia, dară, svințindu-se, pentru Dumnezău s-au cînstit.

[21.]

[22.] Și pren sîngele acelor bunii credincioși și acei curățitoare moarte a lor, cea dumnezeiască prônio pre Israil mainte chinuindu-se l-au mîntuit.

[23.] Pentru că cătră vitejia bunătății lor și cea spre muncile lor îngăduință tiranul Antiôh căuînd, strigă la ostași⁶ lui pildă a celora răbdare:

[24.] „Țineți-vă vitêji și bărbați spre războiu pedestru și spre încungiuare de cetate!” Și jăfuind, au biruit pre toți vrăjmași.

[1.] O, cei den sămînța lui Avraâm strănepoți, fii israitêni, ascultați lêgea aceasta și înn tot chipul binecredêdei,

[2.] conoscînd că al patimilor stăpînitoriu iaste cel bun credincios gînd; /

Ms. 45, p. 905

cea a tiranului silă și ai izmenit cèle rële socotêtele ale lui și ai arătat cea a credinței întemeiere!

[3.] Ca un acoperemînt tu preste stîlpîi fiilor vitejaște fiind întărită, neclintită ai suferit cel pren munci cutremur.

[4.] Îndrăznește, dară, o, maică cu sfintu suflet, nădêjdea a îngăduinței avînd adevărită cătră Dumnezău!

[5.] Nu așa luna la cer cu stêle cinstită iaste, cum tu, stêlele, 7 copii, luminîndu-i cătră bună credința, cinstită ești la Dumnezău și ești întărită în cer împreună cu ei.

[6.] Pentru că era nașterea copiilor tăi de la Avraam, părintele.⁷⁶

[7.] Iar de ar fi pîrlej noao ca asu- [905/2] pra unii scînduri a zugrăvi cea a bunei credințe istorie, nu s-ar îngrozi ceia ce ară vedea maică a șapte fii, pentru bună credința, de multe fêliuri de munci pînă la moarte făcîndu-să, îngăduind?

[8.] Pentru că și vrêdnic⁷⁷ era și pre așași⁷⁸ gropnița a scrie și acêstea celor dentru limbă spre pomenire zicîndu-să:

[9.] „Aicea cel sfînt bătrîn și 7 coconi s-au îngropat pen a unui muncitor silă, a ovrêilor petrêcere a surpa vrînd,

[10.] carii au și izbîndit limba, spre Dumnezău căutînd și pînă la moarte muncile îngăduindu-le.”

[11.] Pentru că adevărată osteneală dumnezăiască e cêea ce pren ei s-au făcut.

[12.] Pentru că biruința punea atuncea bunătatea pren îngăduință, ispitînd biruința cu nesticare întru viață de mulți ani.

[13.] Și Eleazar înainte să osteniia și maica acelor 7 fi împreună biruia și frații să osteniia.

[14.] Tîranul împotriva să nevoia; iară lumea și a oamenilor viață priviia.

[15.] Și cinstea dumnezăiască biruia, pre ai săi biruitori încununînd.

[16.] Carii nu s-au mirat pre cei a cei dumnezăiești puneri de lêge biruitori? Carii nu s-au întristat?

[17.] Acesta, dară, tîranul și tot svatul s-au întristat a lor îngăduință.⁷⁹

[18.]

[19.] Pentru că și zice Moisi: „Și toți sfințiții — supt mîinile tale.”

[20.] Și aceștia, dară, sfințîndu-să, pen Dumnezău s-au cinstit.⁸⁰

[21.]

[22.] Și prin sîngele acelor binecredincioși și ceii curățitoare moarte a lor, cea dumnezăiască socotința pre Israil mainte pușîn rău l-au mîntuit.

[23.] Pentru cătră vitejie a bunătății lor și cea spre muncile lor îngăduință tîranul căutînd, strigă Antioh oștênilor lui pildă ale acelora răbdare:

[24.] „Țineți pre voi vitêji spre de pedestru război și bărbați spre a cetății încungiurare!” Și jefuind, au biruit pre toți vrăjmașii.⁸¹

[1.] O, celor a lui Avraam sâmința fii, ficiori israiltêni, ascultați legii aceștia și întru tot chipul binecrêdeți,

[2.] cunoscînd că a patimilor despuitor iaste cel binecredincios gîndu;

Versiunea modernă

și ai zădărnicit relele lui intenții și ai arătat noblețea credinței!

[3.] Sprijinindu-te cu noblețe pe copii, ca un acoperiș pe stîlpîi [săi], tu ai suportat fără clintire cutremurul torturilor.

[4.] Așadar, îndrăznește, mamă cu suflet sfînt, care ai speranța tare a răbdării către Dumnezeu!

[5.] Luna nu a fost statornicită pe cer împreună cu astrele atît de solemnă pe cît te-ai statornicit, mărită, lui Dumnezeu, tu, care ai adus lumină peste stele – cei șapte copii – pentru buna cinstire.

[6.] Căci facerea ta de prunci era de la Avraam, tatăl.

[7.] Iar dacă ni s-ar fi îngăduit nouă să zugrăvim, ca pe o pînză, istoria bunei cinstiri, nu s-ar înfiora cei care ar vedea maica a șapte copii suportînd, pentru buna cinstire, felurite torturi care duc la moarte?

[8.] Căci s-ar cuveni ca pe mormîntul lor să fie înscrise și aceste cuvînte, pentru cei din națiune, spre amintire:

[9.] „Aici au fost îngropați sfîntul bătrîn și șapte copii din pricina silniciei tiranului care voia să distrugă rînduiala politică a evreilor.

[10.] Aceștia au răzbutat națiunea noastră căutînd spre Dumnezeu și suportînd torturi pînă la moarte.”

[11.] Căci cu adevărat ceea ce s-a petrecut prin ei a fost luptă dumnezeiască.

[12.] Căci virtutea dădea premiile, prin răbdare, răsplătînd biruința prin nesticăciunea unei vieți ce durează mult timp.

[13.] Eleazar a deschis lupta, în vreme ce intra [în luptă] maica celor șapte copii, iar frații s-au luptat.

[14.] Tîranul se lupta împotriva [lor], iar lumea și oamenii priveau.

[15.] Buna cinstire a lui Dumnezeu a învins, încununîndu-i pe atleții săi.

[16.] Cine nu a fost uimit de atleții dumnezeiești legiuiri? Cine nu a fost uluit?

[17.] Tîranul însuși și întreaga [lui] adunare au fost uimiți de răbdarea lor.

[18.]

[19.] Căci și Moise spune: „Toți cei sfințiți [sînt] în mîinile tale.”

[20.] Astfel, aceia au fost sfințiți prin faptul că îl cinstiseră pe Dumnezeu.

[21.]

[22.] Și prin sîngele acelor [oameni] bine cinstitori și prin împăcarea adusă de moartea lor, dumnezeiasca pronie a izbăvit Israelul, care fusese copleșit de rele.

[23.] Căci, privind bărbăția virtuții lor și răbdarea lor în timpul torturilor, tîranul Antioh a proclamat soldaților lui exemplul răbdării lor:

[24.] „Purtați-vă cu noblețe și curaj în lupta pedestră și în asediere!” Și, jefuind, i-a învins pe toți dușmanii.

[1.] O, vlăstare din sâmința lui Avraam, copii israeliți, dați ascultare acestei Legi și viețuiți în buna cinstire în tot felul,

[2.] cunoscînd că bine cinstitoarea cugetare este stăpîn al afectelor;

С П

К А П И Т У Л

И нъ нхмай челоу денъ алычпуръ, ши чѣ
 лор деннафартъ дурери, пенпуръ каре пен
 туръ вхмъ крѣдичъ джашъ туръпуриле
 дурерилоу ачѣла нх нхмай декътуръ оа
 мени стьль дартъ, чѣ ши де дмнзпѣтка
 парте сть дурѣдичиръ, ши кастъ анытъ паче алы
 вѣ ши вѣна аеуири, чѣ де моше фнонѣ, а
 фхнцюрѣтѣ пре вртѣмашн, ши тпранхлѣнтѣсѣ,
 ши пре вѣмжнѣ сах чѣртѣтѣ, ши муринѣ сть
 къзнѣше, пенпуръ къ дѣтка немикъ туръ немн
 къ нх пуръ сть фѣмне пре герусалимѣтѣни апѣгж
 ни, ши ден чѣле де моше сѣвнчѣ аискѣате, апѣн
 чѣ рѣдикнѣдѣе дела герусалимъ, ах сѣщитѣ ах
 пра пѣрсноу, ши знѣла манка челоу, зѣ копѣн чѣ
 дирѣтѣтѣ, ши ачѣстѣ кътурѣ фѣн къ мам нѣ
 екѣтѣ фечѣартъ кѣртѣтѣ, ни ам кълѣкѣтѣ пѣрнѣтѣ
 ека кастъ, ши пѣртѣам чѣ знѣнтѣ кѣстѣтѣ, нх
 мах стрѣкѣтѣ пре мине стрѣкѣтѣорѣ денъ пѣртѣ
 сах стрѣкѣтѣорѣ аа кѣмѣтѣ, ни мѣлѣ вѣтѣтѣмѣтѣ
 чѣле кѣртѣте аде фечѣорѣн, вѣтѣтѣмѣтѣорѣ чѣ а
 мѣрнѣтѣорѣ шарѣе, чѣ ам ащѣтѣтѣ вртѣмѣ вѣ
 стей кѣ вѣртѣтѣ, ши ачѣстѣ де вѣртѣтѣ фѣнѣдѣ
 ах мурнѣтѣтѣ дѣрнѣтѣ дартъ, пенпуръ къ чѣ
 ал вѣнлоу фечѣорѣ тпран тпранѣ вртѣмѣ чѣ афѣ
 дефѣорѣ нах ажѣнѣ асѣ кнѣнѣ, кареае фѣтѣца
 пре ноу, фѣнѣтѣ фѣнѣдѣ апрежѣтѣ кѣ ноу ачѣтѣ,
 ши прорѣчѣтѣ пре авѣл чѣ чѣ еѣ сѣморж де канѣе
 чѣтѣла нѣасѣ, ши пре есаикъ чѣ чѣстѣа жѣртѣтѣ
 пре есѣнѣ чѣ денъ тѣмнѣтѣ, ши знѣла нѣсѣ пре
 чѣа рѣвнѣтѣорѣ фнѣтѣсѣ, ши фѣтѣца пре ноу пре чѣ
 денъ фѣкѣ, амѣнѣла, ши азѣртѣла, ши мисанѣе
 сѣтѣтѣла ши пре чѣа денъ гроапа лѣнлоу данѣтѣло
 пре кареае фѣрнѣтѣла, ши томентѣла нѣасѣ скрѣпѣтѣхѣ
 есаикѣ, знѣжнѣдѣ макѣртѣ пре фѣкѣ де бенъ трѣчѣ
 вѣтѣла нѣтѣва арѣе пре чѣа дѣкѣжнѣтѣрн скрѣпѣ
 рѣ дѣдѣ некѣжнѣтѣ нѣасѣ знѣжнѣдѣо, мѣлѣте ежтѣ
 некѣхѣрнѣе дурѣтѣцнѣлоу, пре соломѣсѣн пилѣдѣла нѣсѣ
 знѣжнѣдѣо, лѣмнѣла кѣтѣцѣн лѣтѣоцн чѣн чѣфѣкѣ кола
 лѣнѣ, пре ескѣтѣнѣ адеверѣла знѣжнѣдѣо, ах трѣнѣво
 сѣлѣеае чѣле оуѣкѣтѣ ачѣстѣтѣ ? тѣртѣкѣжнѣартѣ ка
 рѣ ах фѣтѣцѣтѣтѣ мѣнѣнѣ мах оуѣнѣтѣтѣ фѣтѣцѣжнѣдѣо
 ши знѣжнѣдѣо, еѣ коу оуѣнѣде ши апѣртѣн коу фѣ
 чѣ ачѣстѣа е вѣтѣца вѣжѣртѣ, ши фѣдѣлѣнѣгѣртѣ знѣ
 лѣлоу, сѣ амѣртѣ чѣа де апѣнѣчѣтѣ знѣ, ши нх амѣртѣ
 кѣжнѣдѣ чѣа амѣртѣ тпранѣ ала елѣнѣасѣрѣ
 фѣкѣ ачѣжнѣдѣо, аа кълѣдѣрн кълѣпанѣте
 ши кѣ оуѣнѣе мѣвнѣнѣ ахѣжнѣдѣо прѣстѣе пѣвѣтѣхѣтѣ
 ши тѣлатѣе казнѣеае ахн прѣстѣе чѣ шѣптѣе копѣн ах
 акрамѣанѣтѣн, ши де ахмннѣле Окнѣлоу ах сѣртѣн
 ши амѣбнѣе ахѣ тѣмѣтѣтѣ, ши кѣ мѣнѣнѣ де мѣлѣ
 тѣ фѣлѣмѣнѣнѣ Оморжѣтѣ, пенпуръ кареае чѣ дѣ
 нѣзѣтѣкѣтѣ чѣртѣаре, чѣртѣатѣах ши ва чѣртѣа
 пре ачѣла пѣгжнѣ, тѣртѣ аврамѣикѣн копѣн кѣ чѣ
 пѣртѣтѣтѣларѣ де вѣрѣнѣчѣтѣ манѣтѣ ла чнѣхѣла пѣ
 рнѣнѣлоу апрежѣтѣтѣ пѣртѣкѣ, сѣфѣкѣе кѣртѣтѣе фѣртѣтѣе
 мѣлатѣе ахѣ дѣла дмнзѣтѣ аа кареае мѣртѣрѣ фѣвѣла мнѣо

Cap 18

Biblia 1688, p. 750, col. 2

- și nu numai celor denlăuntru, și celor den afară dureri,
- [3.] pentru care, pentru bună credință dindu-și trupurile durerilor, aceia nu numai de cătră oameni să lăudară, ce și de dumnezăiasca parte să învredniciră.
- [4.] Și ca să aibă pace limba și buna legiuire cea de moșie înnoind, au încungiurat pre vrăjmași.
- [5.] Și tiranul Antioh și pre pământ s-au certat și murind să căznêste. Pentru că, deaca nemică întru nemică nu putu să îndemne pre ierusalimiteni a păgîni și den cêle de moșie obicîie a-i scoate, atuncea, rădicindu-se de la Ierusalim, au oștit asupra persilor.
- [6.] Și zicea maica celor 7 copii, cea direaptă, și acêstea cătră fii, că:
- [7.] „M-am născut fecioară curată, nici am călcat părinteasca casă și păziaam cea zidită coastă.
- [8.] Nu m-au stricat pre mine stricătoriu den pustiu sau stricătoriu la cîmp, nici mi-au vătămat cêle curate ale fecioriei vătămătoriu cel amăgitoriu șarpele,
- [9.] ce am așteptat vrêmea vârstei cu bărbat; și aceștia de vârștă fiind, au murit tatul fericit dară, pentru că cel al bunilor feciori traiu trăind, vrêmea cea a fără de feciori n-au ajuns a să chinui.
- [10.] Carele învăța pre noi, încă fiind împreună cu noi, Lêgea și Prorocii.
- [11.] Pre Ável, cel ce s-au omorît de Căin, cetiia noao și pre Isaác, cel ce să da jirtvă, pre Iósif, cel den temniță.
- [12.] Și zicea noao pre cel rîvnitoriu Finiés și învăța pre noi pre cei den foc, Anánia și Azáriia și Misaíl.
- [13.] Slăviia și pre cel den groapa leilor Daniíl, pre carele fericiia.
- [14.] Și pomeniia noao scriptura Isaiei zicînd: «Macarâ pren foc de vei trêce, vâpaia nu te va arde.»
- [15.] Pre cel de cîntări scriitoriu David ne cînta noao, zicînd: «Multe sînt necazurile direpților.»
- [16.] Pre Solomon pilduia noao, zicînd: «Lemnul vieții – la toți cei ce fac voia lui.»
- [17.] Pre Ezechiel adeveriia, zicînd: «Au trăi-vor oasele cêle uscate acêstea?»
- [18.] Iară cîntarea carea au învățat Móisi n-au uitat, învățînd și zicînd: «Eu voiu ucide și a trăi voiu face;
- [19.] aceasta e viața voastră și îndelungarea zilelor.»
- [20.] O, amară cea de atuncea zi și nu amară, cînd cel amar tiran al elenilor foc așțînd la căldări cumplite și cu unde minii aducînd preste pavăză și toate caznele lui preste cei șapte copii ai avramienci
- [21.] și de luminile ochilor i-au orbit și limbile le-au tăiat și cu munci de multe feliuri i-au omorît.
- [22.] Pentru carele cea dumnezăiască certare certat-au și va certa pre acel păgîn,
- [23.] iară avramiei copii cu cea purtătoare de biruință maică la cinul părinților împreună petrec, suflete curate fără de moarte luînd de la Dumnezău,
- [24.] la care e mărirea în vécî. Amin.

Капитъ

Ms. 45, p. 906

[906/1] Cap 18

și nu numai celor denlontru, ci și celor den afară dureri,

[3.] pentru care, pentru bună credința dîndu-și trupurile durerilor, aceia nu numai de cătră oameni să lăudară, ci și dumnezăiască parte să spodobiră.

[4.] Și pren el a avea pace limba și bună legiuirea cea spre moșie înnoind, au încunghiurat pre vrăjmași.

[5.] Și tiranul Antioh și pre pămînt s-au certat și murind să căznêște. Pentru că, dacă nimic întru nimic⁸² putu a îndemna pre cei ierusalimiteni a-i păgîni și den cêle de moșie obicêie a-i scoate den petrêcere, atuncea, rădicîndu-să de la Ierusalim, au oștit asupra persilor.

[6.] Și zicea maica acelor 7 copii și acêstea, cea dreaptă, fiilor, că:

[7.] „M-am născut ficioară curată, nici am călcat părinteasca casă și păziiam cea zidită coaste.

[8.] Nu au stricat pre mine stricător, a pustiului surpător la cîmpu, nici au vătămât mie celê curate ale ficioriei vătămător amăgitor șarpe,

[9.] ci am rămas vrêmea timpului împreună cu bărbat; și aceștia de vîrstă fiind, au murit tatăl fericit dară, pentru că cel al bunilor ficiori traui trăind, cêea a fără ficioriei nu s-au durut vrême.

[10.] Carele învăța pre noi, încă fiind împreună cu noi, Lêgea și pre Proroci.

[11.] Pre⁸³ [906/2] cel ce s-au omorît Ável de Căin ne citiia noao și pre cel ci de tot să da Isaac, pre cel den temniță Iosif.

[12.] Zicea și noao pre cel rîvnitor Finees și învăța pre noi pre cei den foc, Anania, Azaria și Misail.

[13.] Slăviia și pre cel den groapa leilor Daniil, pre carele fericiia.

[14.] Și ne pomeniia noao cea a Isaiei scrisoare, ce⁸⁴ zice: «Măcar pren foc vei petrêce, para nu te va arde.»

[15.] Pre cel de cîntări scriitor cînta-ne noao David, zicînd: «Multe sînt strînsorile dreptilor.»

[16.] Pre Solomon ne pămîiia noao, zicînd: «Lemnu a vieții — la toți ceia ce fac a lui voie.»

[17.] Pre Ezecheil îl adeveriia, zicîndu: «Au trăi-vor oasele cêle uscate acêstea?»

[18.] Cîntarea însă carea au învățat Moisi nu au uitat, învățînd și zicînd: «Eu voi ucide și a trăi voi face;

[19.] aceasta-i viața voastră și îndălungarea zilelor.»

[20.] O, amară de cea de atuncea zi și nu amară, căci amar a elinilor tiran foc ațîțînd la căldări crude și cu undîndu mîinii aducîndu preste pavăță și toate caznele lui preste cei 7 copii a avramienci

[21.] și a ochilor lumii le-au orbit și limbile le-au tăiat și cu munci de multe fêliuri i-au omorît.

[22.] Pentru carele cea dumnezăiască certare certat-au și va certa pre cel păgîn,

[23.] iară avrameni copii cu cea purtătoare de biruință maică la al părinților danțu împreună petrec, suflete curate fără de moarte, luînd de la Dumnezău,

[24.] la carele-i mărirea întru vêci. Amin.

Săvîrșitul aceștii sfinte și dumnezăiești carte, ce chiamă Scriptura Vêche și lui Dumnezău mărire și laudă în vêci nesăvîrșiți. Amin.⁸⁵

Versiunea modernă

Capitolul al 18-lea

și nu numai peste chinurile dinăuntru, dar și peste cele dinafară,

[3.] pentru care, pentru că aceia și-au oferit trupurile spre suferințe de dragul bunei cinstiri, nu numai că au fost admirați de oameni, dar s-au învrednicit și de un dar dumnezeiesc.

[4.] Datorită lor națiunea a avut pace și bună legiuire, care, reînnoită în patrie, a respins asediul vrăjmașilor,

[5.] așa încît tiranul Antioh a fost pedepsit și pe pămînt, și este chinuit și după ce a murit. Căci, deoarece nu a avut nicidecum tăria să-i silească pe ierusalimiteni să devină păgîni și să iasă din rînduilele strămoșești, atunci, îndepărtîndu-se de Ierusalim, a pornit o campanie împotriva persilor.

[6.] Iar mama celor șapte copii, cea dreaptă, le spunea și acestea copiilor:

[7.] „Am fost fecioară curată și n-am ieșit din casa părintească, păzindu-mi coasta zidită (din coasta lui Adam).

[8.] Nu m-a corupt corupătorul în cîmp, al pustiului distrugător, nici nu mi-a distrus curățile fecioriei șarpele înșelător care distruge,

[9.] ci am rămas, la vremea înfloririi, cu bărbat; iar cînd [copiii] au crescut, tatăl lor a murit fericit, căci, după ce a trăit o viață înconjurat de copii, nu a fost întristat de momentul răpirii lor.

[10.] El ne-a învățat pe noi, pe cînd încă era cu noi, Legea și Profetii.

[11.] Ne citea despre Abel, care a fost ucis de Cain, despre Isaac, cel cu totul oferit ardenii de tot, despre Iosif în închisoare.

[12.] Și ne spunea despre zelosul Finees, ne învăța despre cei [aruncați] în foc, Anania, Azaria și Misael.

[13.] Îl preaslăvea pe Daniel, cel în groapă cu lei, pe care îl fericea.

[14.] Ne amintea scrierea lui Isaia, care spune: «Și chiar dacă vei străbate prin foc, flacăra nu te va arde.»

[15.] El ne cînta din David, imnograful, care spunea: «Multe sînt nenorocirile celor drepti.»

[16.] Ne citea proverbele lui Solomon, care spunea: «Pomul vieții [este] pentru toți care fac voia lui [Dumnezeu].»

[17.] El întărea [spusele lui] Iezechiel, care zicea: «Oare aceste oase uscate vor trăi?»

[18.] N-a uitat să ne învețe cîntarea pe care a învățat-o Moise, cea care învață și spune: «Eu voi ucide și voi da viață;

[19.] aceasta este viața voastră și lungimea zilelor [voastre].»

[20.] O, zi cruntă de atunci și [totuși] nu cruntă, cînd cruntul tiran al grecilor, foc ațîțînd pentru căldări sălbatiche și impulsivități încălzite, aducîndu-i pe cei șapte copii ai avraamitei la catapulță și la toate torturile lui,

[21.] le-a străpuns pupilele ochilor și le-a tăiat limbile și i-a omorît în felurite torturi.

[22.] Pentru acestea, dumnezeiasca dreptate l-a urmărit și îl va urmări pe blestemat.

[23.] Iar copiii lui Avraam, împreună cu victorioasa lor mamă, se adună acum împreună în corul părinților, ei care au primit suflete curate și nemuritoare de la Dumnezeu,

[24.] căruia [fie] slava în veci! Amin.

NOTE FILOLOGICE ȘI TEXTUALE

Biblia 1688

Iosephus ad Machabaeos

Cap 7

- ¹ Negația *nu* lipsește în original; probabilă greșeală de tipar.

Cap 8

- ² În text, scris *нескѣпѣль*^ѣ, probabilă greșeală de tipar.

Cap 11

- ³ În text, scris: *спрѣ чѣ*.

- ⁴ În text, scris: *дела сивіи*.

Cap 16

- ⁵ În text, scris *ѡстѣѣла*, probabilă greșeală de copist.

Cap 17

- ⁶ În text, scris: *Ѡцѣишій*.

Ms. 45

Iosephus ad Machabaeos

Cap 1

- ¹ Urmînd îndeaproape structura filologică a versiunii grecești originare, așa cum apărea ea în SEPT. FRANKF., traducătorii români nu au segmentat textul în versete. Am introdus această segmentare (împreună cu marcarea unor paragrafe), după SEPT. RAHLFS, ediția modernă de referință a *Septuagintei*.

- ² Marginal, de altă mîină, marcată în text prin două vrahii scrise cu roșu, adăugirea: *a birui să arată*.

- ³ Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roșu, corectura: *cel*.

- ⁴ În text, cuvîntul *a* este scris deasupra rîndului.

- ⁵ În text, scris *пѣтѣмѡ*^ѡ, greșeală de copist.

- ⁶ Marginal, de altă mîină, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, corectura: *omenești*.

- ⁷ În text, scris: *Ѡцѣишій*.

- ⁸ În text urmează un cuvînt tăiat cu cerneală neagră, probabil: *frica*.

- ⁹ Conținutul v. 33-34 este exprimat în SEPT. FRANKF. mai sumar decît în SEPT. RAHLFS

- ¹⁰ În text urmează un cuvînt indescriabil, tăiat cu cerneală neagră.

Cap 2

- ¹¹ Marginal, de altă mîină, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *neștine*.

- ¹² În text urmează o secvență ștersă cu cerneală neagră.

- ¹³ Versetele 17-18, prezente în SEPT. RAHLFS, lipsesc în SEPT. FRANKF.

- ¹⁴ Marginal, de altă mîină, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *-tru*.

- ¹⁵ Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu deasupra ultimei slove, corectura: *-e*.

Cap 3

- ¹⁶ În text, scris *рѣ*^ѣ*дѣ*^ѣ, greșeală de copist.

- ¹⁷ În text, secvența *de pof-* este repetată, iar după aceasta urmează secvența *de pofță*, tăiată, din greșeală, cu o linie roșie.

- ¹⁸ În text, silaba *-mo-* este adăugată la marginea versetului, de altă mîină.

- ¹⁹ În text, secvența *iară împăratul* este repetată și tăiată cu cerneală neagră.

- ²⁰ Marginal, fără a fi marcată în text, explicația: *cervetînd*.

- ²¹ În text urmează o secvență indescriabilă, tăiată cu cerneală neagră.

Cap 4

- ²² În text, finalul cuvîntului este corectat; marginal, fără a fi marcată în text, este reluată corectura: *-riului*.

- ²³ Prezent în SEPT. RAHLFS, versetul 12 lipsește în SEPT. FRANKF. și, în consecință, și în vechile traduceri românești.

- ²⁴ În text, scris inițial *făcuse*, corectat *Ѡѡдѣсе*, iar silaba *-cîn-* este adăugată pe margine, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, astfel că o lecțiune a cuvîntului ar fi *făcîndu-se*.

- ²⁵ În text, scris inițial *Ptolomeu*, corectat prin transformarea slovei *w* în *ε*.

Cap 5

- ²⁶ În text, silaba *ne-* este scrisă, posibil de altă mîină, deasupra rîndului.

- ²⁷ În text urmează cuvîntul *era*, tăiat cu cerneală neagră.

- ²⁸ În text, scris: *Ѡдѣвера*^ѣ.

- ²⁹ Marginal, marcată în text cu o vrahie scrisă cu roșu, corectura: *-e*.

³⁰ În SEPT. RAHLFS, la sfârșitul acestui capitol mai urmează încă trei versete, omise în SEPT. FRANKF.

Cap 6

³¹ Marginal, de altă mână, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *de amîndoo părțile*.

³² Marginal, de altă mână, marcată în text prin două vrahii scrise cu roșu, nota: *puindu-ne*.

³³ Prezent în ediția RAHLFS a *Septuagintei*, fragmentul corespunzător v. 22-24 lipsește în SEPT. FRANKF. și, deci, și în vechile traduceri românești.

³⁴ Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roșu, nota: *vârșă*.

Cap 7

³⁵ În text, accentuat: *ρῆποις*.

³⁶ Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *după*.

³⁷ Prezent în SEPT. RAHLFS, conținutul corespunzător v. 14 lipsește din SEPT. FRANKF. și nu a fost reținut în vechile traduceri românești.

³⁸ În SEPT. RAHLFS urmează un fragment (v. 17-23) inexistent în SEPT. FRANKF. și în versiunile românești.

³⁹ În SEPT. RAHLFS, aici începe capitolul al 8-lea.

Cap 8

⁴⁰ În text, cuvîntul *la* este repetat și tăiat cu o linie roșie.

⁴¹ Marginal, de altă mână, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *nainte*.

⁴² În text urmează un cuvînt șters cu cerneală neagră.

⁴³ În text, scris: *ε^δ*.

⁴⁴ Marginal, de altă mână, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *au nu cu aceasta*.

⁴⁵ Marginal, de altă mână, fiind marcată printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *și vom socoti ale caznelor*.

⁴⁶ Marginal, marcată în text prin două vrahii scrise cu roșu deasupra silabei *pie-*, corectura: *mă-*.

⁴⁷ În text, după silaba *ti-*, urmează două slove șterse cu cerneală neagră.

⁴⁸ În text, cuvîntul *un* este scris, de altă mână, deasupra rîndului.

Cap 9

⁴⁹ În text, cuvîntul *și* este scris deasupra rîndului.

⁵⁰ Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *prea*.

⁵¹ În text, secvența *pînă la barbă* este repetată și tăiată cu o linie roșie.

Cap 10

⁵² În text, scris *ρδπδ^{μα}*, probabilă greșeală a copistului.

⁵³ În unele manuscrise ale *Septuagintei* aici mai apare un verset, nereținut nici în SEPT. FRANKF., nici în SEPT. RAHLFS.

⁵⁴ În text, scris *βον*, probabilă greșeală de copist.

⁵⁵ În text, silaba *-ră-* este scrisă de altă mână.

⁵⁶ În text urmează secvența *a lor*, tăiată cu cerneală neagră.

⁵⁷ Marginal, de altă mână, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *ce-*.

Cap 11

⁵⁸ În unele manuscrise ale *Septuagintei* aici mai apar două versete, nereținute nici în SEPT. FRANKF., nici în SEPT. RAHLFS.

⁵⁹ În text, scris: *ϕψ^{νρσ}*.

Cap 12

⁶⁰ În text urmează o secvență indescifrabilă, tăiată cu cerneală neagră.

⁶¹ În SEPT. RAHLFS urmează v. 17-19, inexistente în SEPT. FRANKF.

Cap 13

⁶² În text, scris inițial *cuvîntului*, corectat ulterior prin adăugarea, pe margine, a silabei *-rii*, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu.

⁶³ În text urmează o secvență indescifrabilă, tăiată cu cerneală neagră.

⁶⁴ În text urmează o secvență tăiată cu cerneală neagră, probabil *atocma*.

Cap 14

⁶⁵ În SEPT. RAHLFS mai apare un verset, acesta fiind numerotat cu 3.

⁶⁶ Marginal, de altă mână, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roșu, nota: *luminat*.

⁶⁷ Marginal, marcată în text prin patru vrahii scrise cu roșu, nota: *la*.

⁶⁸ Versetele 15-17, prezente în SEPT. RAHLFS, lipsesc în SEPT. FRANKF. și în versiunile românești.

Cap 15

⁶⁹ Acest verset lipsește în SEPT. FRANKF.

⁷⁰ Prezente în SEPT. RAHLFS, versetele 22-24 lipsesc în SEPT. FRANKF.

⁷¹ În text, scris: *Δδ^ννεζν*, greșeală de copist.

Cap 16

⁷² În text urmează o secvență indescifrabilă, tăiată cu cerneală neagră.

⁷³ Marginal, marcată printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *că*.

⁷⁴ Marginal, marcată în text prin trei vrahii scrise cu roșu, nota: *cuptoriul*.

⁷⁵ În SEPT. RAHLFS mai urmează o propoziție.

Cap 17

⁷⁶ În text urmează un cuvînt indescifrabil, tăiat cu cerneală neagră.

⁷⁷ În text, scris *ερκ'ερα*, greșeală de copist corectată prin adăugarea, pe margine, a silabei *-nic*, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu.

⁷⁸ În text, scris *αυα*, greșeală de copist corectată prin adăugarea, pe margine, a literei *-s-*, marcată în text

printr-o vrahie scrisă cu roșu; este posibil ca lecțiunea finală să fi fost *a sa și*.

⁷⁹ Versetul 18 lipsește din SEPT. FRANKF.

⁸⁰ În SEPT. RAHLFS, o secvență inexistentă în SEPT. FRANKF.

⁸¹ Marginal, marcată în text printr-o vrahie scrisă cu roșu, adăugirea: *lui*.

Cap 18

⁸² În text urmează un cuvânt tăiat cu cerneală neagră, probabil: *să căz-neste*.

⁸³ În text copistul a trasat trei linii negre de la un capăt la altul al rîndului, pentru a echilibra spațiul între cele două coloane, la sfîrșitul acestei cărți.

⁸⁴ În text, cuvîntul *œ* este adăugat deasupra rîndului.

⁸⁵ Fraza de sfîrșit este scrisă cu cerneală roșie.

IOSEPHUS AD MACHABAEOS

COMENTARII

de Adrian Muraru

Introducere

Tratatul *4 Macabei*, s-a spus în repetate rânduri, are o soartă ingrată. Numără zeci de ediții, situație privilegiată în cazul unui text antic: apartenența la *Septuaginta* a făcut ca el să apară în multe ediții biblice. În pofida acestor nenumărate reeditări, care echivalează cu tot atâtea posibilități de a-l întâlni, exegeza aplicată tratatului este una modestă. Teologii, cititori prin vocație ai Bibliei, nu se recunosc în această piesă retorică, în subiectul ei presimțit ca filosofic. Filologii și filosofi, formal și material mai aproape de *4 Macabei*, nu se apropie de acest tratat, considerându-l în lotul teologiei (de vreme ce este parte a Scripturilor). Așa se face că această scriere biblică a atras atenția unei minorități critice: comentariile și exegezele sînt puțin numeroase. Cu excepția unor serii de comentarii biblice, doar cîteva tratate încearcă explicarea și interpretarea acestui text clasic: putem citi sute de exegeze antice, medievale ori moderne aplicate altor cărți biblice, în vreme ce *4 Macabei* ocupă un loc neînsemnat pe rafturile bibliotecilor. Cu atît mai meritoriu este că, în cultura română, avem la dispoziție, pe lângă traduceri vechi biblice și exegeze elementare (cele cuprinse în manualele de studiu al Vechiului Testament, spre exemplu), un comentariu aplicat, însoțit de o traducere parțială a cărții biblice, realizate de Virgil Cîndea. Acest efort constituie o invitație la studiu pentru fiecare cititor al tratatului biblic. Astfel, traducerea (coloana a patra din volumul de față) și comentariul ce urmează încearcă să ofere cititorului de limbă română ocazia apropierei de prea-neglijatul tratat biblic.

Pentru că aceste comentarii sînt conexe traducerii din coloana a IV-a (versiunea modernă) din acest volum, trebuie spuse cîteva lucruri despre traducerea noastră. Ea urmează ediția de la Frankfurt (1597) a *Septuagintei*. Rațiunea pentru care a fost tradusă această sursă este evidentă: atît Biblia de la 1688, cît și Manuscrisul 45 și-au asumat ca text de bază tocmai ediția grecească apărută la Frankfurt, în 1597, după toate aparențele. Avînd în vedere exigențele proiectului „Monumenta linguae Dacoromanorum”, dar și formatul volumului, care pune în paralel cele două traduceri din secolul al XVII-lea ale

tratatului *4 Macabei*, alegerea ediției de la Frankfurt (1597) a *Septuagintei* este singura posibilă. Prin urmare, traducerea trebuie raportată la această ediție, dacă se dorește observarea conformității ei cu originalul. Aceasta pentru că biblicistica modernă oferă un text recept diferit în multe locuri de edițiile mai vechi ale textului grecesc. Aceste diferențe au fost surprinse, în repetate rânduri, în comentariile care urmează.

Stilul traducerii a fost determinat de caracterul retoric al textului, dar și de obligația fidelității față de original. Acolo unde originalul prezintă secvențe ce cuprind termeni tehnici, am optat pentru o traducere foarte apropiată de original. Nu trebuie totuși uitat că *4 Macabei* este, formal, o piesă retorică, foarte fluentă și cu merite stilistice deosebite în original: sper ca traducerea să fi reușit, pe alocuri, să redea sugestia acestuia.

O notă merită chestiunea traducerii termenilor tehnici: tradiția biblică românească, întemeiată în traduceri din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, a încercat să surprindă, în diferența lor, numeroșii termeni tehnici ai originalului. Însă încercarea nu a fost întotdeauna reușită, cauzele fiind multiple. Două ar trebui amintite. Mai întîi, conservatorismul traducerilor biblice, fapt cultural recurent. Apoi, cea mai importantă cauză pare a fi cea legată de conformația culturală diferită: tratatul *4 Macabei* este redactat în limba greacă la șapte secole de la scrierea primelor opere literare, într-un context în care disciplinele umaniste grecești aveau termeni tehnici, în care filosofia ajunsese să fie eclectică, ca urmare a disputelor dintre diferite „școli de gîndire”. Atunci cînd *4 Macabei* a fost tradus în limba română, literatura autohtonă era abia la început, fără a dispune de un lexic specializat, nuanțat, așa cum era cel al originalului grecesc. Strădania traducătorului autohton din secolul al XVII-lea a fost remarcabilă: conștient de caracterul tehnic al multor termeni, el i-a tradus consecvent, însă alegerile lui erau limitate de disponibilitatea lexicală a limbii române. Astăzi, lexicul autohton s-a îmbogățit semnificativ (deși vocabularul filosofic autohton are încă dificultăți de racordare la cel elin), de unde și posibilitatea unor opțiuni care să redea mai nuanțat originalul grecesc. Această alegere este evidentă și

în traducerea modernă parțială a tratatului 4 *Macabei*, realizată de Virgil Cândea.

Comentariile secvente își propun să discute, în principal, elementele de retorică ale tratatului, precum și lexicul filosofic al acestuia: cele două teme sînt esențiale în comprehensiunea tratatului biblic. Am redus explicația filologică, precum și interpretarea teologică, încercînd să explicitez ceea ce este mai dificil de observat într-o traducere a unui text retoric: elementele de construcție a discursului, figurile retorice, care de cele mai multe ori se pierd în tălmăcire. La fel de important, discuțiile despre termenii filosofici și tehnici, pot clarifica asupra registrului acestui tratat biblic. O reflecție asupra termenilor filosofici este cu atît mai necesară cu cît traducerile integrale în română ale acestui tratat sînt „tradiționaliste”, adică recurg la fondul lexical restrîns ce construiește discursul biblic în cultura română: traducerea oferită în acest volum este cea dintîi tălmăcire integrală care poate valorifica un lexic divers, specializat, construit în modernitatea autohtonă. Cum cei mai mulți termeni ce interesează își au prima ocurență în cel dintîi capitol al tratatului biblic, cele mai multe comentarii se vor rezuma la acest capitol: de aici distribuția „inegală”, pe capitole, a comentariilor. În fine, mai multe comentarii subliniază ideea, ce transpare limpede din textul grecesc, a legitimității unui alt *polis* decît cel grecesc: cetatea iudaică, întemeiată pe Lege și condusă admirabil, este egala cetății grecești, civilizatoare. Lexicul „puterii”, al „administrației”, a fost și el, prin urmare, surprins în traducere.

Lista bibliografică se află la sfîrșitul comentariilor; trimiterile la operele antice au folosit împărțirile clasice ale acestora (cărți/ capitole/ secțiuni/ paragrafe/ rînduri), pentru facilitarea consultării lor.

Capitolul 1

1:1

Termenul gr. *φιλοσοφώτατον* este un superlativ, care s-a tradus în mai multe feluri: dacă versiunile premoderne construiesc un superlativ al adjectivului folosind adverbul *prea* (BIBL. 1688 are *prea filosofesc*, ca și versiunea FILOTEI ori MICU), versiunea CÂNDEA preferă extinsul *filozofică în cel mai înalt grad* (p. 190). În traducerea oferită în acest volum am preferat forma consacrată, care are avantajul caracterului sintetic, util unui *incipit* oratoric, cum este cel din 4 *Macabei*.

1:1

Termenul gr. *λόγος*, polisemantic în greacă ('cuvînt', 'rațiune', 'temei', 'argument', 'discurs', 'proporție' etc.), este tradus în mod tradițional prin *cuvînt* (vezi BIBL. 1688, MICU și FILOTEI). Aceasta se întîmplă, eventual, sub influența intermediarului clasic latin, care este *verbum*: încă din literatura creștină timpurie, semnificația 'cuvînt' a fost privilegiată. Versiunea CÂNDEA preferă echivalarea prin *problema*. Avînd în vedere conținutul tratatului comentat aici, termenul grecesc poate semnifica 'discurs' (căci

întreaga piesă este una retorică) sau 'argument' (avînd în vedere teza asumată de autorul acestei scrieri).

1:1

Pasajul gr. *ἐπιδείκνυσθαι μέλλων εἶ* conține în traducere, în toate versiunile românești, conjuncția *dacă: a arăta vrînd, dă* (MS. 45), *vrînd a arăta de* (BIBL. 1688), *vrînd a arăta, de* (MICU), *vrînd a arăta, de* (FILOTEI), *vreau s-o expun, anume dacă* (CÂNDEA). Este totodată posibil ca această conjuncție, *εἶ*, să aibă un alt înțeles, atestat de dicționare, 'că' (vezi LIDDELL-SCOTT, s.v. *εἶ*, p. 481). Acest uz este limitat la *verba affecti*, dar poate fi aflat, foarte rar, și în relație cu verbul *ἐπιδείκνυσθαι* (vezi XENOFON, *Hiero* 11, 10-11).

1:1

Adjectivul gr. *αὐτοδέσποτος* indică o autoritate autonomă, puterea de a conduce care provine de la sine. Prefixarea, preferată de autorul grec, poate oferi indicii asupra caracterului eclectic al limbajului filosofic al cărții 4 *Macabei*: el optează aici pentru vocabularul medioplatonic. Pentru termenul *αὐτοδέσποτος* (și substantivul *αὐτοδεσποτεία*) avem mărturii platonice, posterioare cărții 4 *Macabei*, la EUSTRATIUS, *In Aristotelis Ethica Nicomachea VI Commentaria* 387, 8, la PROCLUS, *In Platonis Parmenidem*, în mai multe locuri (pasionantă este discuția din 933 despre *αὐτοδεσποτεία* și *αὐτοδουλεία*). Foarte interesant este un pasaj din VASILE DE SELEUCIA (*Sermones* XLI 3, 2), ce atribuie divinității adjectivul, amintind despre „dominația” acesteia peste cugetări, *λογισμοί*, textul prezentînd în continuare faimoasa comparație platonice a vizitiului și trăsuri, în registrul contrastant, prezent și în 4 *Macabei*, al cugetării și al afectelor. Remarcabil este un pasaj din POSIDONIUS, ce folosește substantivul *αὐτοκράτωρ*, care descrie situația intelectului, *νοῦς* (*Fragmentum* 398). Nota redactată de Virgil Cândea (p. 191, la numărul 2) menționează în discuția despre acest termen substantivul *αὐτοκράτωρ*. Este, probabil, o confuzie cu termenul din titlul tratatului biblic. Ediția urmată de cercetătorul român, conform mărturiei din nota 57, p. 190, este Venetina (SEPT. VEN.): „Pentru comparațiile cu originalul grecesc am folosit *Biblia* de la Veneția, 1687, imprimată cu sprijinul lui Șerban Cantacuzino”. Or, Venetina are, în cazul acestui cuvînt, lecțiunea din SEPT. FRANKF., *αὐτοδέσποτος*. De aici și caracterul discutabil al celor afirmate în continuarea notei alcătuite de Virgil Cândea: tradiția biblică românească observă compunerea termenului grecesc (*αὐτο-δέσποτος*) și își asumă traducerea consecventă a radicalului *δέσπ* ('domn'). De altfel, această cale este urmată și de Virgil Cândea, cu obnubilarea prefixului *αὐτο-*: *stăpînă*.

1:1

Substantivul gr. *τὸ πάθος*, la genitiv plural, este tradus în BIBL. 1688 prin *patemelor*, cunoscînd aceeași echivalare în variantele biblice ulterioare (MICU, FILOTEI). MS. 45 are și el *patimilor*. Această variantă este adaptarea fonetică a unui derivat al grecescului *τὸ πάθος*, substantivul *τὸ πάθημα*.

Mai întâi trebuie observată traducerea unică, în limba română veche, a celor doi termeni grecești, *τὸ πάθος* și *τὸ πάθημα*, prin cuvântul *patimă*. Date fiind datele istoriei culturale autohtone, termenul este utilizat mai întâi în texte teologice, unde indică predominant suferința suportată, afectarea cuiva, „patimă” aceluia. În lipsa altor termeni din aceeași familie semantică (*afectare, pasiune*), el este utilizat și în alte contexte (filosofice, psihologice etc.), în care apăsarea în literatura greacă veche.

1:1

Adjectivul gr. *ὁ εὐσεβής* este tradus observându-se caracterul lui compus. Astfel, MS. 45 are *cel binecredincios*, iar BIBL. 1688, MICU și FILOTEI au *cel bun credincios*. Fiecare ediție premodernă optează pentru analitic și, totodată, marchează ceea ce astăzi pare neesențial, articolul elen (pentru argumentele pe care un traducător le putea avea pentru a traduce articolul textului biblic grecesc, vezi comentariul la 1 Rg. 5:8 din MLD VII, p. 229). Traducerea analitică are avantajul de a reda și alți termeni construiți pe radicalul *σεβ-* (spre exemplu *ἀσέβεια*). O altă variantă ar fi fost utilizarea termenilor uzuali *evlavie* și *cucernicie*, însă aceasta pune probleme de unitate terminologică (atâta vreme cât termenul tehnic biblic grecesc *εὐλάβεια* nu ar mai putea fi tradus prin *evlavie*, iar *cucernicie* este clar conotat pozitiv, el nefiind utilizabil în traducerea antonimului *ἀσέβεια*). Virgil Cândea, în pofida propriilor explicații ce clarifică semnificația religioasă a termenului (vezi nota 61, p. 191), preferă traducerea neutră *bine orientată*. Dihotomia notă explicativă – opțiune de traducere poate fi explicată circumstanțial, ca obol plătit tezelor ideologice dominante ale vremii sau ca decizie ce ține cont de ipotezele afirmării unui „umanism românesc”, mai bine servit de o traducere ternă.

1:1

Termenul gr. *λογισμοί*, un derivat de la *λόγος* (pentru semnificațiile acestuia, *vide supra*), semnifică ‘facultatea de a gândi’, ‘gândirea în act’. Actul raționării este opus, așa cum se vede, afectelor. Rom. *gînd*, folosit în traduceri premoderne (MS. 45, BIBL. 1688, MICU, FILOTEI), este concurat de modernul *rațiune*, utilizat de Virgil Cândea în traducerea sa parțială a acestui tratat. De remarcat că această echivalare pare a servi atât textului grec, cât și tezelor susținute de cercetătorul român, care încearcă să contureze un umanism bazat de dominanța „rațiunii”. În privința traducerilor premoderne românești, opțiunea pentru *gînd* este interesantă: este neglijată derivarea gr. *λογισμός* de la *λόγος*, care ar fi putut fi oglindită în română prin derivarea lui *cuvîntare* de la *cuvînt*, cu semnificarea subînțeleasă a primului termen (în textul grecesc cele două cuvinte grecești sînt prezente în acest prim enunț). De altfel, termenul *λογισμός* apare și în alte locuri ale Scripturii grecești (e.g. Est. 1:1; Iudit 8:14; 1 Mac. 11:8; 3 Mac. 5:12; Ps. 32:10; Prov. 6:18; Ier. 11:19; Rom. 2:15; 2 Cor. 10:4), unde traducerile oferite sînt diverse. Din perspectiva lexicului filosofic, este interesantă opțiunea

pentru *λογισμός*, teoretizat de stoicii vechi ca facultate activă („stoicii spun că partea conducătoare, *τὸ ἡγεμονικόν*, este cea mai înaltă a sufletului, cea care activează reprezentările și consimțirile și simțirile și impulsurile; pe aceasta o numesc *λογισμός*”, SVF II, 836). Acest *λογισμός* pare a fi o manifestare a unui *λόγος* universal, principiu al lucrurilor. Caracteristica activă a lui *λογισμός* este afirmată în multe locuri de vechii stoici. Astfel, se vorbește despre o „mișcare a *λογισμός* ce își propune să le examineze, de sus, pe toate și să cerceteze în privința tuturor” (SVF III, 1086). În traducerea oferită acestui termen am preferat o echivalare care să *ινδιχε* „fluența” subînțeleasă a lui *λογισμός*: formele de infinitiv lung (*cugetare, gîndire*) par mai potrivite decît cele statice, substantivale (*rațiune*).

1:1

În traducerile premoderne (MS. 45, BIBL. 1688, MICU, FILOTEI), gr. *φιλοσοφία* este preluat prin transliterare, ceea ce era oarecum previzibil încă de la începutul enunțului ce prezintă adjectivul înrudit, redat și el plecînd de la radicalul *filosof*. Interesant este că nu se optează pentru echivalarea analitică, prin observarea compunerii termenului grecesc. Opțiunea premodernă poate surprinde, cîtă vreme alți termeni compuși grecești (chiar în acest prim enunț al tratatului) sînt redați analitic. Un posibil motiv pentru aceasta este caracterul tehnic, fundamental, al acestui lexem.

1:1

Din perspectivă retorică, primul enunț al tratatului ne înfățișează teza principală: cugetarea bine cinstitoare are de la sine putere asupra tuturor afectelor. În jurul ei se va structura întreaga lucrare. Despre acest tip de discurs avem informații în tratatele antice de retorică. Exista obiceiul exersării pe teme diverse: manualele de exercițiu oratoric ne spun că acest tip de discurs, ce susține (sau combate) o teză, se numește *θέσις*. Urmîndu-l pe THEON ALEXANDRINUL, cu ale sale *Progymnasmata*, specia retorică numită *θέσις* este o „cercetare logică, *λογική*, ce include o dezbateră, lipsită de personaje definite și de orice circumstanțe (spre exemplu, dacă trebuie să ne căsătorim, dacă trebuie să facem copii, dacă există zei)”. Această specie retorică se deosebește de cea „topică”, *τόπος*, prin faptul că aceasta din urmă este dezvoltarea unei chestiuni asupra căreia există consens, în vreme ce *θέσις* este dezvoltarea unei chestiuni controversate. Din această cauză, arată THEON ALEXANDRINUL, Hermagoras numea această specie oratorică „discriminativă”, *κρινόμενον*, în vreme ce Teodor Gadareul o denumea „capitală”, *κεφάλαιον*. În privința introducerilor, THEON ALEXANDRINUL conchide că ele pleacă fie de la o aserțiune, *γνώμη*, ce construiește „teza”, fie de la un proverb, fie de la o maximă, fie de la o apoftegmă sau de la o istorioară folositoare, fie de la elogiul sau blamul dat chestiunii despre care este cercetarea. Discursurile încadrate în specia *θέσις* pot fi teoretice (*θεωρητικαί*),

atunci cînd se cercetează doar de dragul teoriei și cunoașterii (spre exemplu, dacă zeii proniază universul) sau practice (*πρακτικά*), atunci cînd au trimitere la chestiuni practice (spre exemplu, dacă trebuie să ne căsătorim). Theon, descriind mai departe această specie retorică, observă că subspecia „practică” este mai potrivită audienței largi, avînd un caracter retoric mai pronunțat, în vreme ce subspecia „teoretică” se aplică mai bine filosofilor. Iar după ce Theon enumeră părțile unui discurs „practic”, insistînd asupra unor *τόποι* clasici (importanța, utilitatea, faima conexă etc.), schișînd astfel de *θέσεις* „practice”, el face același lucru ocupîndu-se de o *θέσις* „teoretică”. Mai întîi se observă că cele spuse în cazul unei *θέσις* „practice” nu se aplică *tale quale* în cazul unei *θέσις* „teoretice”: ordinea argumentelor trebuie să fie alta. Și, mai important, ordinea este dată de chestiunea pusă în discuție. Evitînd un discurs teoretic despre subspecia „teoretică” a unei *θέσις*, Theon va explica, plecînd de la întrebarea „dacă zeii proniază universul”. Urmează „locuri comune” (este posibil aceasta pentru zei, care nu pierd nimic proniind lumea, apoi aceasta este simplu pentru zeu, care are și ajutorul daimonilor, al eroilor, al altor zei, observîndu-se apoi că toate popoarele au noțiunea „proniei” divine, ceea ce este arătat de un indiciu, existența altarelor și a templelor de mulțumire, aceasta fiind și părerea înțelepților Platon, Aristotel, Zenon, apoi că cei ce cred în pronia divină sînt renumiți, avînd o viață lină, ba chiar avînd parte de plăcere). În schița lui Theon, șirul argumentației este lung și nu am redat decît *incipit*-ul. Așadar, discursul din 4 *Macabei* este parte a unei zone foarte frecventate în Antichitate.

1:2

Grecescul *ἀρετή* este echivalat în Ms. 45 prin *a cei bunătăți*, ca și în BIBL. 1688, MICU, FILOTEI. Versiunea CÂNDEA utilizează echivalentul curent al cuvîntului grecesc: *virtuți*. Este interesantă opțiunea de traducere printr-un derivat de la *bun*: deși radicalul grecesc vizat de acesta este *ἀγαθ-*, tîlmăcitorul este pus într-o situație delicată, în lipsa unui material lexical potrivit. Aceeași dificultate va exista în cazul unui termen compus, *καλοκάγαθία* (vezi comentariul de la 3:18).

1:2

Traducerea veche a gr. *φρόνησις* este *înțelepciune* (v. Ms. 45, BIBL. 1688, FILOTEI). Termenul desemnează preponderent inteligența practică. Virgil Cîndea echivalează aici prin *prudență*. Traducerea acestui termen exemplifică o dificultate recurentă, observabilă în vechile traduceri românești: familiile lexicale grecești, foarte ample, exersate în secole de uz cultivat al limbii, nu își pot afla echivalenți (egali în număr) în limbile vernaculare. De aici dificultatea de a reda termeni tehnici, teologici ori filosofici în limba română premodernă. În acest caz, observăm că atît *σοφία*, cît și *φρόνησις* ori *σωφροσύνη* (ce apare în versetul următor al acestui tratat biblic, tradus de obicei prin *înțelepciune*) au drept echivalent pe unicul *înțelepciune*,

ceea ce este reductiv, simplificator. Suplimentar, o astfel de traducere pune probleme elementare de înțelegere, precum și de prelucrare interpretativă. Revenind la termenul grecesc și la semnificația sa, precizată în Antichitatea filosofică, prudența (*φρόνησις*) este virtute cardinală, apărînd în multe nomenclatoare stoice (sau de inspirație stoică). Un fragment din ALEXANDRU DIN AFRODISIA ne redă un raționament stoic, atribuit lui Hrisip: „Dacă însă există zei, zeii sînt buni. Iar dacă [se întîmplă] aceasta, atunci virtutea (*ἀρετή*) există. Însă dacă există virtute, există prudență (*φρόνησις*). Iar dacă aceasta [se întîmplă], atunci există o știință a celor ce trebuie făcute și a celor ce nu trebuie făcute” (SVF II, 1005). Rolul dominant al acesteia în tabloul general al virtuților este afirmat de POSIDONIUS: doar Soarta (*τύχη*) învinge prudența, cea care pare a le stăpîni (*κυριεύειν*) pe toate (fr. 173).

1:3

Substantivul *σωφροσύνης*, care semnifică ‘cumpătare’, este tradus în Ms. 45 prin *a întregăciunii*. Traducerea acestui cuvînt a pus probleme încă din Antichitate: CICERO observa semantica amplă a acestui termen tehnic grecesc. Astfel, în *Tusculanae disputationes*, 3, 8, 16, el explică: „Veri etiam simile illud est, qui sit temperans – quem Graeci *σωφρόνα* appellant eamque virtutem *σωφροσύνη* vocant, quam soleo equidem tum temperantiam, tum moderationem appellare, non numquam etiam modestiam”. O posibilă explicație pentru această neașteptată opțiune de echivalare în română ar putea fi observarea semanticii verbului corelat, *σωφρονεῖν*. El ar indica faptul de ‘a fi sănătos la minte’, adică, eventual, ‘a fi întreg la minte’. În BIBL. 1688 termenul *σωφροσύνης* este tradus *ale înțelepciunii*, ca și în MICU și FILOTEI. Redundanța observată în comentariul anterior face dificilă înțelegerea pasajului: diversitatea lexicală a originalului (ce subîntinde o diversitate semantică) este desființată prin traducerea unică oferită în română.

1:3

Dublețul gr. *γαστριμαργίας τε καὶ ἐπιθυμίας* este dificil de regăsit, în dualitatea lui și în contrast cu *λογισμός*, dacă citim ceea ce a supraviețuit din literatura filosofică antică. Un segment platonice pune cele două substantive grecești în consecuție (*Phaedrus*, 238), însă subordonarea lăcomiei față de poftire este evidentă. În plus, pandantul clasic al lăcomiei (înțeleasă ca lipsă de sațietate în privința mîncării) este excesul consumului de vin. Un rol important este acordat lăcomiei în listele ulterioare ale afectelor: ATANASIE AL ALEXANDRIEI indică drept prioritară lăcomia pîntecului, *γαστριμαργία* (v. *Sermo pro iis qui saeculo renuntiarunt*). Este posibil, avînd în vedere construcția retorică a textului, ca primul substantiv al sintagmei să indice ceea ce este mai cunoscut din ceea ce semnifică cel de-al doilea substantiv. Dificultatea înțelegerii acestei posibile taxonomii este potențată de caracterul „neregulat” al seriilor următoare de afecte (vezi 1:4-5). Merită menționată o altă soluționare a acestui pasaj

complicat. Astfel, DE SILVA consideră, pe urmele lui DUPONT-SOMMER, că cele două substantive indică specii ale „pofirii”: *ἐπιθυμίας* ar indica pofa sexuală (vezi p. 73). Eufemismul utilizat aici trimite la ceea ce va discuta secvența 2:1-6, acolo unde se vorbește despre „pofirea” soției aproapelui. Un contraargument adus interpretării ar putea pleca de la situația „specifică” a primului substantiv din sintagma, precum și de la deficitul eufemistic al acestuia.

1:3

Sintagma gr. *κωλυτικῶν παθῶν* poate fi citită încă la ARISTOTEL, în registru biologic însă (vezi *Historia animalium*, 634a). Cele mai multe ocurențe ale adjectivului *κωλυτικός* sînt în registrul proximal, cel medical, fiind însă utilizat și în cel etic (îndeosebi în discursul despre virtute).

1:4

Versetul prezintă de două ori sintagma gr. *ἐμποδιστικῶν παθῶν*. Adjectivul *ἐμποδιστικός* este rarism în literatura veche. El apare, de cele mai multe ori, în context medical ori filosofic. Pare a fi fost inventat de Aristotel și, în consecință, a fost utilizat cu predilecție de peripatetici. Ceea ce nu îl împiedică să fie parte a lexicului filosofic eclectic al Antichității Tîrzii: este folosit de Marcus Aurelius, dar și de Didim cel Orb. Încă un indiciu despre o structură filosofică eclectică, predominant stoică, ce nu ar fi lăsat vreo urmă dacă *4 Macabei* s-ar fi pierdut.

1:4

Genitivul sg. *κακοηθείας* este tradus *răului nărav* în MS. 45, ca și în BIBL. 1688, MICU și FILOTEI. Traducerea este analitică, observîndu-se compunerea substantivului grecesc. Contrapunerea „dreptate” – *rău nărav*, realizată în acest verset, se poate origina într-un pasaj platonian (*Respublica*, 348d), în care Trasymachos este întrebat, în concluzia unui raționament construit prin dialog: „Așadar, numești nedreptatea rău nărav?” (de vreme ce sofistul identificase dreptatea cu „bunul nărav”, *εὐηθεία*, ar fi fost firesc ca antonimul dreptății să fie *κακοηθεία*, „răul nărav”). Termenul este folosit mai degrabă în registru retoric: la ARISTOTEL apare de cele mai multe ori în *Rhetorica*. El este întrebuițat de ISOCRATE (*Areopagiticus*, *Antidosis*, *Panathenaicus*), DEMOSTENE (*In Midiam*), AESCHINES (*De falsa legatione*, *In Timarchum*). Folosirea în opere retorice a substantivului îi asigură o penetrare în diverse scrieri istorice. De observat un uz extins al acestuia în lucrările medicale. *Septuaginta* îl folosește de șase ori (de trei ori în acest tratat, de două ori în *3 Macabei*, o dată în *Estera*), iar Noul Testament o singură dată (Rom. 1:29). Virgil Cândea propune *răutatea* (opțiunea este posibilă, chiar dacă intră în coliziune cu traducerea curentă a gr. *κακία*).

1:4

Genitivul sg. *ἀνδρείας* este echivalat în MS. 45 prin *vitejiei*, ca și în BIBL. 1688, MICU și FILOTEI. CÂNDEA optează pentru *bărbăției* (observînd, foarte probabil, etimonul substantivului grecesc, *ἀνδρ-*, care semnifică ‘bărbat’).

1:4

Cele trei tipuri de *contenitoare patime* (MS. 45) sînt, după SEPT. FRANKF., *θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου*. Așa că traducerea oferită de MS. 45 și de BIBL. 1688 este cea corectă: *mîniei și uciderii și durerii*. Textele moderne ale *Septuagintei* oferă o altă serie: *θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου*. Confruntat cu acest pasaj, Virgil Cândea traduce *mînia, osteneala și frica*. Într-o notă la această secvență (nota 66, p. 192), traducătorul nu înțelege talmăcirea din BIBL. 1688 a celui de-al doilea termen din serie și încearcă o explicație: „uciderea (πόνος = *frica*; traducătorul redă termenul în primul său sens: ‘ingrozirea altuia’).” În fapt, Virgil Cândea amintește în explicația sa cel de-al treilea component al sintagmei grecești (scrie *πόνος* în loc de *φόβος*) și folosește o ediție modernă a *Septuagintei*, care are în acest loc *φόβου*, nu *πόνου*: dacă se ține cont de lecțiunea, diferită, a vechilor ediții ale textului grecesc (și versiunea venetiană, declarat asumată de Virgil Cândea, are aici *θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου*), nu este necesară nici o explicație suplimentară pentru justificarea „uciderii”. Așa că sînt corecte traducerile vechi (BIBL. 1688, MICU; FILOTEI) care conține o eroare de redactare: *a mîniei și uciderii și durerii*.

1:4

Este dificil de explicat clasificarea livrată de SEPT. FRANKF.: *θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου*. Cele trei ar indica afectele care împiedică exersarea bărbăției, a vitejiei, *ἀνδρεία*. Spre exemplu, cel de-al treilea termen din sintagma indică, din perspectivă stoică, un neutru etic (vezi SVF III, 117). Cu totul enigmatic este cel de-al doilea termen din expresia grecească: *uciderea* pare imposibil de explicat în această conjunctură. Este adevărat că unele texte antice asociază implusivitatea, „mînia”, cu moartea (e.g. HERODIANUS, *Ab excessu divi Marci*, 3, 7; EUSEBIU DE CEZAREEA, *Historiae Romanae*, 5). Dacă luăm în considerare aceasta, avînd în vedere caracterul retoric al textului, putem vedea aici o construcție hendiadică, în care primul substantiv îl determină pe cel de-al doilea: de unde și soluția sugerată în traducere, *impulsivitatea [care aduce] uciderea*. De aici opțiunea edițiilor moderne ale *Septuagintei*, care preferă aici *φόβου*. Avantajul adus de această lecțiune este minimal: există serii ce pun laolaltă două din cele trei substantive, citite în conjuncție (vezi, de exemplu, textul lui GALENUS din *De propriorum animi cuiuslibet affectuum dignotione et curatione* 5, 24: „Ori nu ar putea considera că impulsivitatea [*θυμός*] este o boală a sufletului? Sau în zadar crezi că cei din vechime le-au numit afecte ale sufletului pe toate acestea: întristare, urgie, impulsivitate [*θυμός*] pofire [*ἐπιθυμία*] frică [*φόβος*]?”). Este însă mai greu de identificat șirul substantival propus de edițiile moderne în vreo doctrină filosofică antică accesibilă cititorului modern. Comentatorii au încercat să clarifice pasajul 1:3-4. FREUDENTHAL consideră că neregularitatea din textul grecesc se datorează unei inserții nefericite a unui scrib aflat în fața unui text corupt (p. 148-150). Dificultatea majoră observată a fost aceea a prezenței lui *θυμός* în

contrapondere cu *bărbăția* (*ἀνδρεία*), de vreme ce filosofii îl asociază cu aceasta din urmă (vezi DUPONT-SOMMER, p. 88). Într-adevăr, PLATON (*Respublica* 375a) și ARISTOTEL (*Ethica Eudemia* 1229a) asociază cele două substantive, considerându-le corelative; cu atât mai dificilă o lectură antinomică, ca cea propusă la 1:4. Propunerea a fost secționarea seriei *θυμοῦ τε καὶ φόβου καὶ πόνου* și mutarea primelor trei cuvinte înaintea formei de genitiv sg. a substantivului *κακοηθεία*: astfel, s-ar obține un text coerent (vezi DE SILVA, p. 72-73, precum și mențiunea finală de la p. 74). În urma acestei modificări, afectele ce împiedică dreptatea ar fi impulsivitatea și răul nărav, în vreme ce bărbăția ar fi împiedicată de frică și durere (urmăm edițiile moderne ale tratatului, care citesc aici *φόβου καὶ πόνου*). Această sugestie ar echilibra, totodată, tabloul general al virtuților și al afectelor ce le împiedică: fiecare virtute ar putea fi „oprită” de două afecte. Însă acest paralelism este chestionabil, cită vreme manuscrisele nu îl înfățișează.

1:5

După ce a înfățișat afectele ce pot împiedica exersarea virtuților, tratatul oferă o retorică obiecție: este chestionată situația afectelor ce pot împiedica cugetarea, uitarea și necunoașterea (*λήθη καὶ ἄγνοια*). Formal, procedura poate isca nedumerire: această chestionare poate fi considerată prematură, având în vedere ca sîntem încă în preambulul piesei retorice. De aceea, exegeze mai vechi (e.g. FREUDENTHAL, p. 150-152) consideră că avem de-a face, în acest loc, cu o interpolare (ori cu o dislocare), interogativa introducînd o obiecție după modelul din 2:24-3:6. Desigur, plasarea în *exordium* a acestei obiecții poate isca neînțelegeri: de vreme ce teza ce va fi discutată a fost tocmai anunțată (la 1:1), este nefiresc ca imediat să se amintească o obiecție (s-ar încălca, astfel, un principiu, cel al percepției corecte a tezei ce urmează să fie argumentată în discurs: orice introducere dorește să atragă atenția auditoriului, să îl facă favorabil temei discutate și să îi stimuleze interesul pentru tema discutată). Exegeze recente tind să legitimeze procedura urmată aici, îndepărtînd teoria interpolării (dislocării): utilizînd indicații privitoare la acest tip de discurs (care propune o *θέσις*, o teză, „politică” sau „teoretică”, ce urmează a fi demonstrată), se consideră că este legitimă utilizarea unor întrebări. DESILVA îl amintește pe AFTONIUS, care menționează utilizarea obiecțiilor în cazul unei *θέσις* (vezi *Progymnasmata*, cap. *Περὶ θέσεως*). În fapt, dacă urmăm nu doar indicațiile teoretice (amintite de DE SILVA la p. 75), ci și exemplificarea lui AFTONIUS (care discută o „teză” clasică, „Dacă trebuie să ne căsătorim”), observăm că obiecțiile apar, în cazul de școală discutat acolo, după o introducere consistentă (*ἔφοδος*), în care „teza” este afirmată folosindu-se exemple ce insistă pe asimilarea virtuților, așa încît obiecția vine după fixarea unui fond apercceptiv consistent. Or, prezentul tratat nu pare a înfățișa suficient de clar teza principală (supremația rațiunii) înainte de formularea obiecției din acest verset: după ce se indică „teza” (versetul 1) și se solicită atenția

aplicată a auditoriului (2), urmează două versete (3 și 4) ce conțin o discuție despre virtuți și despre afecte. Apoi este enunțată o obiecție. Astfel, teza propusă pare a nu fi consolidată înainte de formularea primei obiecții: situația poate fi explicată fie prin presupusa familiaritate a receptorului cu tematica filosofică discutată, fie printr-o deficiență de construcție. În cazul primei ipoteze, a unui public specializat, inițiat în filosofie și deprins să urmărească rafinate raționamente, este greu de explicat de ce textul cărții *4 Macabei* folosește *in extenso* exemplificarea (i.e. relatarea detaliată a sacrificiului făcut de Eleazar, de cei șapte frați și de mama lor), utilizată mai degrabă în fața unui public neexersat filosofic. Așa că, după toate probabilitățile, obiecția înfățișată aici ține mai degrabă de o deficiență de construcție a piesei retorice (admițînd, desigur, că autorul cărții *4 Macabei* poate greși în demersul său oratoric).

1:5

Dublețul gr. *λήθη καὶ ἄγνοια* este mai puțin întîlnit în literatura filosofică. Ocurențe pot fi aflate la FILON (*De specialibus legibus* 4, 70), IOAN FILOPON (*De aeternitate mundi*, 255), PLUTARH (*De latenter vivendo* 1129b). Cel din urmă face, de altfel, legătura între neștiință și uitare în registru platonice (vezi *Fragmenta* 215b; interesantă este menționarea aceleiași sintagme în comentariul lui DAMASCIUS la *Faidon*, 277). Același PLUTARH asociază necunoașterea și uitarea, adăugate întinericului, cu moartea (vezi *Non posse suaviter vivi secundum Epicurum* 1093a). Într-un alt paragraf al aceleiași scrieri (1104e), PLUTARH oferă alte indicii ale „terifiantului chip al morții”: „lipsa de simțire, uitarea și necunoașterea”. Despre o dublă necunoaștere vorbește PROCLUS, în *In Platonis Alcibiadem* I, 189: întregul pasaj este aplicat gnoseologiei platonice (sufletele dețin cunoașterea înainte de a intra în trupuri, uitarea este una dintre cauzele necunoașterii, cea de-a doua fiind convingerea, eronată, că am cunoaște prin noțiunile curente; a se vedea și paragraful 224, care amintește încă o dată dubletul, în care „căderea” în acest trup este cauză pentru „uitare și rătăcire și necunoaștere”). De remarcat că la FILON descoperim, suplimentar, dubletul *λήθη καὶ... ἀφροσύνη*, în contextul unei discuții despre starea de veghe și cea de somn (vezi *De specialibus legibus*, 1, 99). Din cele menționate, s-ar putea crede că sintagma discutată ține de o tradiție platonice, facil integrată într-un text eclectic, cum este *4 Macabei*. Bibliografia curentă insistă pe filiația stoică a doctrinei despre neștiință, *ἄγνοια*. Virgil Cândea, pe urmele lui Townsend, discută despre acest termen din perspectivă stoică (vezi nota 68, p. 193). Este drept că stoicii indică necunoașterea ca o cauză a vicilor; Hrisip enunță unul din „paradoxurile” stoice: nu există ceva despre care înțeleptul să nu aibă cunoaștere (*μηδὲν ἄγνοεῖν τὸν φιλόσοφον*), de unde rezultă că cel ce cugetă nu va săvîrși nimic netrebnic (*Fragmenta logica et physica* 131, 41-46). Este însă dificil să identifici fragmente stoice care să pună laolaltă cele două substantive ale sintagmei. Desigur, în contextul oferit în *4 Macabei*, nu este facil să plasăm sintagma în descendență

platonice: cele două substantive apar împreună în texte filosofice de inspirație platonice, însă ele nu sînt plasate, formal, în categoria afectelor (*πάθη*), așa cum o face pseudoepigraful biblic. Este, așadar, de presupus o prelucrare stoică (în descendență aristotelică) a temei uitării și neștiinței.

1:5

Răspunsul dat întrebării ce înfățișează obiecția este tipic lucrărilor retorice; o reluare a termenului gr. *γελῶτον* poate fi citită în capitolul 3, versetul 1. Violența retorică a respingerii obiecției este evidentă: este preferată, înaintea unui răspuns argumentat, descalificarea preopinentului care aduce obiecția. Interpretarea comună a acestui răspuns insistă pe caracterul previzibil al obiecției: autorul tratatului *4 Macabei* se situează de partea „înțelepciunii comune”, iar receptorul este de acord cu autorul, așa că obiecția nu are temei. Totuși, merită observată succesiunea utilizată în formularea răspunsului: mai întâi este denunțat caracterul „rizibil” al obiecției, apoi este explicat de ce obiecția nu are sens (cugetarea este stăpîină peste toate afectele, mai puțin peste propriile afecte). Un alt *rationale* pentru procedura folosită aici ar putea pleca de la observarea exordiumului acestui discurs. Se poate vedea că, pînă în acest punct, nu s-a menționat niciunde vreo restricție în privința caracterului „de la sine stăpînitor” al cugetării: s-a subînțeles caracterul universal al dominației cugetării asupra afectelor. Or, obiecția, precum și calificarea dată de autor acesteia (*hazlin*), ar putea introduce în text necesara restricție teoretică: într-adevăr, cugetarea este suverană, cum ne spune chiar titlul tratatului, peste afecte, însă nu peste toate afectele, ci doar peste cele ce nu „afectează” cugetarea.

1:6

Odată cu acest verset, tabloul afectelor, distribuite după virtuți, este posibil. Astfel, urmînd textul SEPT. FRANKF. și luînd în considerare și informația din 1:14:

Virtutea generică	Speciile virtuții generice	Afectele
înțelepciunea	prudența/ cugetarea	– uitarea – necunoașterea
	dreptatea bărbăția	– răul nărav – impulsivitate – ucidere – durere
	cumpătarea	– lăcomia pîntecelui – poftirea

O situație specială o are prudența, definită ca virtute (1:18), prin care cugetarea are putere asupra afectelor (*cf.* 1:19). Cugetarea are să împiedice efectele afectelor în aria a trei virtuți specifice: dreptatea, bărbăția, cumpătarea. Rămîne, din această perspectivă, neclarificată situația afectelor ce împiedică prudența (ori cugetarea: tratatul *4 Macabei* nu pare a fi consistent în această corelare): ce poate fi contrapuz uitării (sau necunoașterii), astfel încît virtutea prudenței să fie prezentă, de vreme ce cugetarea nu poate împiedica aceste afecte? Întrebarea este una importantă, din moment ce o cugetare „afectată”, ce nu domină uitarea

și necunoașterea, nu poate „controla” afectele ce pun în pericol celelalte virtuți.

1:6

Interesantă este turnura traducerilor vechi, ce strecoară în text adverbul *doar* (MS. 45: *doară*, ca în BIBL. 1688, MICU, FILOTEI), de negăsit în textul grecesc (unde ar fi trebuit să se afle, eventual, *μόνον*). Acest „adaos” modifică semnificația enunțului: în lecțiunea traducerilor vechi, cele două subordonate finale indică atît dispariția afectelor, cît și (consecință logică a primei finale) imposibilitatea ca ele să domine. În fapt, atît SEPT. FRANKF., cît și edițiile moderne ale *Septuagintei* nu atestă situația din traducerile vechi românești (traducerea CÂNDEA este exactă). Diferența este importantă, de vreme ce a existat o aprinsă dispută, în Antichitate, privitoare la situația afectelor în economia unei vieți fericite. Poziția stoică dominantă este cea a necesității extirpării afectelor: *ἀπάθεια* este recomandabilă tuturor (de observat explicația din *In Ethica Nicomachea II commentaria* 128). Doctrina aristotelică este diferită, fiind recomandabilă „grădinașirea” afectelor, buna lor administrare (ALEXANDRU DIN AFRODISIA ne spune, în *In Aristotelis Topicorum commentaria*, 239, că aceasta este preferabilă „apatiei”). O atitudine diferită, influențată de aristotelism, o are stoicul eclectic POSIDONIUS, care crede că extirparea afectelor este imposibilă (cîteva argumente sînt enumerate în *Fragmenta* 437). De observat că FILON respinge *μετριοπάθεια* ca fiind insuficientă: Moise „nu iubește *μετριοπάθεια*, ci *ἀπάθεια*” (*Leges allegoriarum* 3, 129). Iar contextul este cel al edificării: „Observă cum cel desăvîrșit se îngrijește mereu de *ἀπάθεια* desăvîrșită! Dar cel ce progresează, fiind al doilea, Aaron, exersează *μετριοπάθεια*, așa cum spuneam” (*Leges allegoriarum* 3, 132). O poziție „mixtă” în această problemă prezintă PORFIR: „Dispoziția [corectă] în privința virtuților politice este considerată a se afla în *μετριοπάθεια*, cîtă vreme au ca scop a vieții ca om după fire, în vreme ce [dispoziția corectă] în privința virtuților teoretice este considerată a se afla în *ἀπάθεια*, al căror scop este asimilarea cu Dumnezeu” (*Sententiae ad intelligibilia ducentes* 32). În această dispută antică, poziția autorului tratatului *4 Macabei* este una temperată: el nu propune extirparea afectelor, ci doar buna lor administrare. Interesant este că discursul folosește în acest *incipit*, pentru a descrie relațiile dintre afecte, virtuți, facultăți ale sufletului, termeni specifici limbajului politic: relația de subordonare/ supraordonare este acoperită de concepte ale puterii politice.

1:6

Trebuie observat că gr. *εἰζαι* este tradus în MS. 45 *să să supnie* (cu variante proxime în BIBL. 1688: *să să supne*, MICU: *să se supnie*, FILOTEI: *să se supne*). CÂNDEA preferă pasivul: *să nu fim biruiți*.

1:7

Spre deosebire de primul verset, care amintea de *bine cinstitoarea cugetare* (apropiindu-se astfel de „oximoron

cultural”, acuzat uneori în chiar debutul acestui tratat), acest verset amintește, în repetarea „tezei” generale a discursului, doar de cugetarea care este suverană peste afecte. Așadar, adjectivul *εὐσεβής* lipsește în acest loc. DE SILVA consideră că putem subînțelege aici adjectivul (prezent, de altfel, în Codex Alexandrinus), autorul tratatului echivalând cugetarea cu *bine cinstitoarea cugetare* (p. 79).

1:7

Adverbele *πολλαχόθεν* și *ἀλλαχόθεν* sînt uzuale în piesele retorice antice. Ele sugerează auditoriului îndreptățirea tezei susținute, precum și ușurința în a găsi și înfățișa argumente în favoarea acesteia. Primul adverb este utilizat de opt ori de către Demostene, apărînd și la Hyperides, Lysias etc. Cel de-al doilea este utilizat, în context retoric, mai rar (la Antifon Retorul, spre exemplu). Dublarea adverbului este intensivă. Interesant este că după această indicație generică, a multiplelor argumente în favoarea tezei susținute, autorul se va focaliza pe oferirea de *exempla*, utile unui public divers. Traducerile românești vechi folosesc, de obicei, soluția MS. 45, *de multe părți, dară, și de aiurilea* (BIBL. 1688: *de multe părți, dară, și de aiurelea*, cu variante proximale în MICU, care prezintă forma *airilea*, ca și FILOTEI). CÂNDEA preferă o traducere diferită: *prin multe pilde și din multe izvoare* (traducerea pare a fi restrictivă, dacă o comparăm cu originalul, care indică diversitatea căilor argumentative).

1:8

Opțiunea autorului pentru exemplul istoric, pentru proba adusă dintr-o întîmplare (memorabilă), este clasică pentru discursul deliberativ. ARISTOTEL indică acest tip de dovezi ca foarte util în discursurile deliberative: ceea ce s-a petrecut în trecut este argument credibil pentru ceea ce se va petrece, în aceeași speță, în viitor (vezi *Rhetorica*, 1, 9, 40; 2, 20, 8).

1:8

Grecesul *ἀνδραγαθία* (redat, incorect, ca *ἀνδραγαθεια* de Virgil Cîndea în nota 69, p. 193) este tradus *bărbăția bună* de MS. 45 (BIBL. 1688 are doar *bărbăția*, cu variante similare în MICU și FILOTEI). Tălmăcirea lui Cîndea observă compunerea termenului grecesc: *înalta bărbăție*. Cuvîntul grecesc este clasic: o lucrare a lui Democrit purta titlul *Περὶ ἀνδραγαθίας ἢ περὶ ἀρεθῆς* (vezi și secvența din versetul 10, care amintește de „virtute” ca merit al personajelor amintite în acest verset), iar retorii îl folosesc frecvent (Demostene, Isocrates, Isaeus, Aeschines, Hyperides etc.). *Septuaginta* îl utilizează de opt ori (o singură dată în afara cărților 1-4 *Macabei*, în Estera 10:2).

1:8

Sînt menționate aici cele două *exempla* ce vor susține teza supremației rațiunii. Selecția, observă exegeții, este exclusiv iudaică: se evită discutarea unor fapte (ori exemple) memorabile din spațiul grecesc (DE SILVA, p. 78). Interesant este că FILON utilizează, în exemplificările sale, figuri clasice grecești: Anaxarhos și Zenon Eleatul sînt

figuri legendare, care au trecut prin chinuri și cazne similare personajelor biblice evocate în 4 *Macabei* (*Quod omnis probus liber sit* 106-109). Sînt importante și figurile tragice ale greșităților: FILON (*Quod omnis probus liber sit* 116) o menționează pe Polixenia, cea deplînsă de Euripide. Interesant este că și FILON folosește figuri feminine și de adolescenți pentru a confirma doctrine morale (vezi pasajul *Quod omnis probus liber sit* 117, unde se subliniază valoarea libertății prin apel la pildele oferite de „cele ce sînt mai slab cugetătoare, prin fire, și de cei mai cruzi la vîrstă”). Pildele date de FILON merg pînă în arenă: el evocă eforturile luptătorilor, ale boxerilor ce îndură pînă și moartea (*Quod omnis probus liber sit* 106-109). Strategia autorului tratatului biblic, de a folosi două episoade ale istoriei ebraice (Eleazar și familia celor opt), evitînd orice exemplu care ar trimite la istoria „elenă”, la mitologia greacă, poate indica profilul autorului tratatului 4 *Macabei*, publicul vizat de acesta. Din perspectiva planului acestei piese retorice, cele două exemple enunțate aici împart tratatul în două secțiuni: în cel dintîi se va istorisi episodul Eleazar (prezent și în 2 Mac. 6:18-7:42), apoi episodul celor șapte tineri și al mamei lor.

1:9

Insistența pe cele două episoade istorice tocmai amintite (și totodată opțiunea pentru dovezi ce provin din exemple istorice) poate dobîndi o explicație secundă, internă, dincolo de rațiunile „externe” ce conduc discursul, menționate anterior. Faptul că se amintește un episod istoric, care are vocația de a învăța despre supremația rațiunii asupra afectelor, poate oferi un contraargument posibilei obiecții ce vizează afectele ce acționează asupra cugetării (chestiune amintită într-un comentariu la 1:7). Or, ceea ce oferă autorul prin evocarea unui episod istoric, dovadă a biruinței cugetării asupra afectelor, este tocmai antidotul împotriva afectelor ce pot altera cugetarea, uitarea și necunoașterea. Prin amintirea acestor impresionante episoade ale istoriei iudaice, cugetării i se amintește ceea ce eventual a uitat, îndepărtîndu-se (prin afirmarea tezei și aducerea unor dovezi) și pericolul ignoranței, al necunoașterii. Astfel, cugetarea poate administra afectele, avînd în vedere că cele ce o pot afecta direct, ignoranța și uitarea, își au un remediu: textul însuși, asimilat și amintit, ce ne demonstrează că, negreșit, cugetarea are putere asupra afectelor. Dificultatea în rezolvarea acestei chestiuni, a afectelor ce influențează direct cugetarea, este vizibilă în literatura dedicată tratatului 4 *Macabei*. Astfel, DESILVA încearcă să argumenteze că este oarecum firesc ca afectele ce pot altera cugetarea să fie stăpînite. Pentru aceasta, el trimite la un loc filonian, care conține termenii în discuție, *ἄγνοϊαν καὶ λήθην*, într-un discurs despre calitățile unui judecător (*De specialibus legibus* 4,70). Însă contextul filonian, aplicat juridic, nu ajută foarte mult în clarificarea problemei puse de 4 *Macabei*, așa cum însuși DESILVA recunoaște (p. 105). Astfel, exegetul este obligat să considere că discuția, în tratatul biblic, se poartă

în zona involuntarului: și aici, în *exordium*, dar și în debutul capitolului al III-lea, în discuție ar fi ignoranța și uitarea involuntare. Însă este chestionabilă această înțelegere a secvenței: tratatul biblic utilizează terminologie filosofică, așa că, dacă obiectul disputei ar fi fost doar involuntarul, acest lucru s-ar fi regăsit în text. Și, dacă aceasta s-ar fi întâmplat, tot nu ar fi existat justificare pentru titlul generic (și teza generală a tratatului), care afirmă suveranitatea, fără restricții, a cugetării asupra afectelor. Rămîne, așadar, legitimă o înțelegere diferită a pasajului: cugetarea poate depăși, pe lângă afectele ce se aplică instanțelor ce-i sînt inferioare, și afectele ce îi sînt proprii, iar instrumentul este chiar discursul de față. Dintr-o altă perspectivă, interesant este un pasaj din IOAN HRISOSTOM, care amintește și el „necunoașterea și uitarea” ce afectează sufletul omenesc. Acestea două, pe lângă „letargie”, *ἀθυμία*, și „îngrijorare”, *φρόντισιν*, i-au fost lăsate omului ca nu cumva el, „privindu-și noblețea firească, să nu aibă un gînd [despre sine] mai mare decît valoarea proprie” (*Homiliae de statuis* 11, 2). Așadar, din perspectivă hrisostomică, aceste afecte există în mod salvific: fără ele am fi putut crede că omul este „din ființa lui Dumnezeu”.

1:10

Literatura dedicată acestui tratat discută aprins semnificația unui pasaj prezent în edițiile moderne ale *Septuagintei*: acest verset conține secvența gr. *κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν*, care s-ar traduce „la această vreme”. Prin urmare, am avea un indiciu despre vremea în care a fost alcătuit tratatul de față: cei prezentați în acest discurs au murit „la această vreme”. Cum este puțin probabil ca textul să fi fost redactat în același timp cu martiriul înfățișat în această carte, rămîne ca acest pasaj să *ὑδῖχε* că discursul a fost livrat ulterior martiriului, în ziua în care acesta se întâmplase. DE SILVA adoptă această înțelegere a pasajului, pe urmele lui Hadas. În SEPT. FRANKF. însă avem o altă lecțiune: *κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν*, „în acel moment”. Această lecțiune este reflectată de vechile traduceri românești, astfel: *pre aceea vreme* (MS. 45, BIBL. 1688), *pre acea vreme* (FILOTEI). Traducerea lui Virgil Cândea (*la data aceasta*) nu urmează textul declarativ asumat de traducător, cel al *Septuagintei* tipărite la Veneția (SEPT. VEN.), care are aici *κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν*. În consecință, nici nota explicativă redactată de Cândea, care discută secvența *κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν*, nu ajută la înțelegerea pasajului septuagintal din BIBL. 1688. Diferența în lecțiune, neobservată de Virgil Cândea, între versiunile vechi și cele noi ale *Septuagintei*, îl face să aprecieze, eronat: „Traducătorul n-a înțeles aluzia la vreo comemorare actuală pentru autor, ci a crezut că este o simplă referire la vremea morții celor șapte frați, fără sens, deoarece «vremea aceea» nu e specificată în textul precedent, ci abia la III, 1 (vremea lui Antioh)” (nota 71, p. 194). Traducătorul premodern nu a făcut altceva decît să talmăcească exact textul biblic pe care îl avea în față, așa că explicația unei „contaminări” este superflua.

1:11

Versetul indică dubla intenție a autorului: aceea de a alcătui un encomium celor care au murit bărbătește pentru credință și, astfel, de a oferi o demonstrație a tezei susținute. Așadar, formal, se vor combina în continuare elemente ale discursului funebru cu cele ale argumentului filosofic. Așa cum observam deja, cele două arii se determină reciproc: discursul funebru este util, oferind *exempla* dorite pentru susținerea tezei, iar acestea aduc un remediu împotriva „necunoașterii și uitării”, susținînd teza supremației cugetării peste afecte. Grecescul *κατέστησαν* poate fi înțeles ca tranzitiv („s-au făcut [pe ei înșiși] cauze ale nimicirii tiraniei”) sau ca intransitiv („au ajuns cauze ale nimicirii tiraniei”). Interesantă este opțiunea pentru acest verb, ce exprimă adesea desemnarea într-o funcție, într-un rol, precum și uzul nearticulat al substantivului *αἴτιοι*: martirii nu sînt „cauzele” biruinței, ci doar „cauze” ale acesteia. Așadar, nu se indică rolul exclusiv al acestora în schimbarea petrecută: actul sinergic este clar indicat. Pe de altă parte, grecescul *πατρίς*, prezent și în versetele 4:1, 5:20, 17:21 și 18:4, livrează, în combinație cu abstractul politic *τυραννύς* și cu personalul *τύραννος*, un discurs în registrul civilității: opoziția la tiranie este o temă clasică a discursului grecesc politic.

1:13-30

După repetarea tezei ce va fi demonstrată în acest discurs, urmează un șir lung de definiții, ce își propune stabilirea raportului dintre Legea revelată, rațiune și virtute. În consecință, va fi inevitabilă o clasificare a afectelor, urmată de o scurtă discuție despre relația dintre acestea și rațiune. Merită menționat aici că, în pofida promisiunii făcute în 1:14, nu va fi oferită nici o definiție a afectului.

1:15

Definiția dată cugetării poate fi regăsită ca atare într-un tratat, *De natura hominis* (21, 25), redactat de medicul MELETIUS. Cugetarea este cea care conduce: doctrina este platoniană, dar ea poate fi regăsită în stoicism, unde gr. *τὸ ἡγεμονικόν* are aceeași funcție. Sintagma *ὀρθὸς λόγος* indică *dreptul cuget* (am optat pentru această traducere pentru a păstra paralelismul, evident în original, dintre *cugetare*, *λογισμός*, și *cuget*, *λόγος*, sintagmă care, altfel, ar putea fi tradusă „corectă gîndire”). Încă Empedocle, după mărturia lui SEXTUS EMPIRICUS (*Adversus Mathematicos* 7, 122), considera că „dreptul cuget” este criteriul adevărului: aceasta era concluzia mai multor exegeți. La PLATON, ea este cea care duce și la virtute, îndepărtîndu-ne de viciu (*Phaedo*, 93e-94a), stînd drept criteriu în cosmogonie, în discuția despre relația figuri geometrice – elemente (*Timaios* 56b). Sintagma se întîlnește apoi, exclusiv, în lucrările de morală ale lui Aristotel, indicînd aceeași instanță, teoretică, care îndrumă spre bine. Distincția față de antecesor era marcată clar: „Desigur, Socrate considera că virtuțile sînt cugete (căci toate sînt științe), noi însă [spunem că sînt] însoțite de cuget” (*Ethica Nicomachea* 1144b, 28-30). Unii stoici din prima perioadă a Școlii au lăsat nementionat

„dreptul cuget” între criteriile adevărului: informația este predată de POSIDONIUS, fiindu-ne transmisă de DIOGENE LAERTIOS (7, 54). Interesantă, în contextul cărții 4 *Macabei*, este discuția filoniană (selectată, în SVF, de von Arnim și trecută în rîndul *Fragmentelor morale*) despre „dreptul cuget”: el este „lege care nu poate fi falsificată, ce nu poate fi distrusă de cutare sau de cutare, care nu e neînsuflețită, fiind scrisă pe hîrtii sau stele neînsuflețite, ci este incoruptibilă, fiind tipărită de nemuritoare fire în gîndirea nemuritoare” (*Quod omnis probus liber* 46-47).

1:16

Definiția înțelepciunii, ne spune DE SILVA, este clasică pentru filosofia greco-romană. El indică autorii care folosesc această definiție: Cicero (*Tusculanae Disputationes* 4, 26), AETIUS (*Placita philosophorum* 1, 2), SENECA (*Epistulae* 89, 5), FILON (*De congressu eruditionis gratia* 4, 79). În fapt, secvențele indicate aici cuprind definiții similare celei din 4 *Macabei*: FILON spune σοφία δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ τούτων αἰτίων (o definiție similară poate fi citită la DIDIM CEL ORB, în *Commentaria in Ecclesiasten* 226, 7), iar AETIUS spune că stoicii considerau că σοφίαν εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην. O formă similară a definiției apare la SEXTUS EMPIRICUS (*Adversus Mathematicos* 9, 13): τὴν δὲ σοφίαν εἶναι ἐπιστήμην θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων (aceeași definiție apare și în paragraful 9, 123 al cărții citate). Mai există menționări ale acestei definiții la CLEMENT ALEXANDRINUL (*Paedagogus* 2, 2, 25: și aici apare substantivul ἐπιστήμη). Așadar, definiția apare în sursele indicate, în forme ușor modificate. Merită însă menționat că aceeași definiție o primește și filosofia, în multe din lucrările antice. Explicația acestei ambiguități fertile (definiția este aplicată atât „înțelepciunii”, σοφία, cât și „iubirii de înțelepciune”, filosofiei, φιλοσοφία) poate fi dată de nomenclaturele antice ale definițiilor filosofiei. Astfel, Nicomahos, pitagoreu din primul secol, a. Chr., oferă această definiție pe lângă altele cinci: φιλοσοφία... ἐστὶ γνῶσις θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Nicomahos fiind pitagoreu, definiția de față va fi indicată ca enunțată de Pitagora (vezi DAVID NEOPLATONICUL, *Prolegomena philosophiae* 26). Opțiunea pentru un *definiendum*, σοφία, poate fi impusă, în 4 *Macabei*, de situația lexicală a versiunii grecești a Bibliei ante-creștine: *Septuaginta* nu include termenul φιλοσοφία în cărțile sale canonice, în vreme ce σοφία este bine reprezentat (unele secțiuni ale *Septuagintei* îl așază chiar în titlu). Este drept că termenul, „exotic” pentru spațiul iudaic, φιλοσοφία, este menționat în tratatele apocrife ale *Septuagintei*, însă aceasta se întîmplă exclusiv în 4 *Macabei*. Merită remarcat, apoi, că definiția înțelepciunii este aleasă astfel încît să se adecveze, inclusiv terminologic, unui mediu cultural în care credința în Dumnezeu este esențială: alte definiții ale înțelepciunii nu trimit la „cele divine” ori la Dumnezeu. Or, definiția utilă în acest tratat este cea care trimite la cele divine, și pe aceasta o selectează autorul tratatului 4 *Macabei*.

1:16

O observație ce implică o posibilă eroare de tipar în SEPT. FRANKF.: finalul acestuia are un demonstrativ la singular, τούτου. Totuși, definiția are aici, în mai toate ocurențele livrești, pluralul firesc τούτων. Am tradus prin plural (așa cum a făcut și talmăcitorul MS. 45: *acestora*, ce pare a observa eroarea de tipar și a o îndrepta tacit prin traducere, așa cum au făcut și BIBL. 1688, MICU și FILOTEI), considerînd singularul din SEPT. FRANKF. o greșală de tipar.

1:17

Versetul ne înfățișează, subiacent, o întregă teorie a „cetății iudaice”. Departe de primitivismul adesea acuzat, această cetate este construită după modelul civilizată al „cetății grecești”. Ea nu numai că încurajează virtuțile, ci are instituții similare celei eline. Are o lege, gr. νόμος, căreia toți i se supun, de drept divin (deci cu atît mai prețuită), are și posibilitatea de a educa. Pasajul reverberează un loc din Înțelepciunea lui Sirah (23:2), unde se menționează παιδείαν σοφίας. În plus, DE SILVA observă că semnificația substantivului παιδεία este aici mai degrabă ‘educație’, ‘formare’, în vreme ce 2 Mac. 7:33 folosește mai degrabă sensul, conotat negativ, de ‘disciplină’, cu sens de ‘pedeapsă’ (vezi p. 85-86). Și, pentru că educația este făcută spre achiziția înțelepciunii, ea are ca obiect atît cele divine, cît și cele umane: definiția dată înțelepciunii în versetul anterior reverberează aici. Menționarea educației (recurentă în text) pare a reflecta un loc faimos din ISOCRATES (*Panegyricus*, 50), ce livrează ca „propriu” identității grecești nu atît apartenența la un neam, cît pătășia la „educația”, παιδεία, specifică. Așadar, în complexul descris de acest verset, „cetatea iudaică” are drept de existență, nefiind mai prejos decît civilizația greacă: legea o guvernează, pentru obținerea virtuții și a înțelepciunii, iar drumul de la ignoranță la știință este parcurs paideic.

1:18

Verbul grecesc καθεστῶσι (SEPT. FRANKF.) pune probleme de înțelegere. Fiind o formă contrasă de la forma de participiu dativ plural καθεστηκῶσι, este mai greu de tradus predicativ în lipsa altor indicii (MS. 45 are aici simplul *sint*, cu opțiuni similare în BIBL. 1688 și FILOTEI). Edițiile moderne îl au aici pe καθεστήκασιν; posibilă eroare de tipar în SEPT. FRANKF.

1:19

Rolul important al gr. φρόνησις este oarecum surprinzător în context. În tradiția platonice, virtutea principală (care le determină pe celelalte) este dreptatea (vezi ALBINUS, *Epitome doctrinae Platonicae* 29). Pentru unii stoici, virtutea este una și nu se poate vorbi despre o dominantă a vreuneia dintre cele patru virtuți „clasice” (SVF III, 302). Desigur, există scriitori pentru care φρόνησις este virtutea principală (vezi *Sotadea* 14: „Ce oare este zeu? Inteligența. Iar inteligența ce este? Este

prudență”, precum și discuția din comentariul la 1:2). Oricum, această virtute rămâne, pentru cei mai mulți autori antici, o virtute a acțiunii (morale); acolo unde ea este individualizată, preeminența este evidentă în ordinea morală, puțini autori înclinând spre suveranitatea acestei virtuți în raport cu toate celelalte. Așadar, ne putem întreba despre rațiunea care îl face pe autorul tratatului *4 Macabei* să afirme dominația absolută a acestei virtuți. Un răspuns ar putea observa lecția oferită de *exempla* folosite de autor: virtutea subiacentă, pentru cei ce aleg o conduită potrivită în fața tiranului care le cere să abjure Legea, este cea a prudenței. Prin ea, cele nouă personaje biblice excelează: această virtute îi face să rămână în credință. O altă interpretare a acestei insistențe asupra lui *φρόνησις* ar putea observa specificul „cetății iudaice”: norma acesteia este dată nu de un tratat „teoretic”, de vreo „constituție”, ci de o scriere ce mizează, înainte de toate, pe discernământul etic al persoanei umane. Moise nu primește o „constituție” pe muntele Horeb, ci Legea. Or, în raport cu aceasta, atitudinea fiecăruia este ghidată de prudență, ca virtute practică prin excelență. De aici deosebirea față de „cetatea greacă”, clădită pe o dreptate „teoretică”, ce guvernează celelalte virtuți cardinale. Înclin să cred că insistența pe eminența prudenței, dincolo de antecedentele ei filosofice „grecești”, are funcție discriminativă, ea propunând ca legitim, în cadre teoretice „grecești”, un alt tip de cetate decât cel grecesc.

1:20

Neglijând promisiunea de a oferi o definiție a afectelor, autorul trece la o discuție despre tipurile de afecte. Clasificarea de față, generică, urmează doctrina aristotelică, în care „întristarea și plăcerea” (gr. *λύπη και ήδονή*), subîntind toate plăcerile (vezi ARISTOTEL, *Rhetorica* 2, 1, 8, *Ethica Eudemia*, 1221b). Așa că aici nu se poate vorbi despre vreo influență stoică (diviziunea stoică a afectelor era quadripartită: *întristarea, frica, poftirea și plăcerea*; în greacă: *λύπη, φόβος, επιθυμία και ήδονή*). Aceasta ar fi fost oarecum favorizată de un discurs foarte consistent despre grecescul *φόβος* și *επιθυμία* în cărțile biblice (îndeosebi în cele sapiențiale). DE SILVA consideră însă că tetrada stoică își găsește ecou ulterior, în 4 Mac. 1:22-23, secvență ce rezonază cu STOBAIOS, *Etica* 2, 7, 10, ce prezintă și el un discurs despre antecedent și secvent, în ordinea afectelor (p. 88).

1:20

Interesantă este prezența conjuncției *καί*, care este tradusă uzual în tălmăcirile vechi românești: *și*. Dificultatea este evidentă: manuscrisele ne oferă varianta *τούτων δε έκάτερον και περι τήν ψυχην πέφυκεν*. S-ar părea că ceva lipsește din acest verset, așa că Alfred Rahlfs, editor modern al *Septuagintei*, adaugă patru cuvinte (în lipsa vreunui manuscris principal al cărții *4 Macabei* care să-i autorizeze intervenția), pentru a „echilibra” pasajul: *τούτων δε έκάτερον και περι τὸ σώμα και περι τήν*

ψυχην πέφυκεν, ceea ce se traduce „iar fiecare dintre ele este odrăslită și în legătură cu trupul și în legătură cu sufletul”. Desigur, soluția editorului modern este tentantă, ea părînd să „repare” un text deficient. Din păcate, această soluție, deși prezentă în manuscrise secundare și la unii autori (vezi MELETTUS, *De natura hominis*, 27), este neatestată de manuscrisele principale care conțin cartea *4 Macabei*. Un alt cercetător, DE SILVA, păstrează textul așa cum este în manuscrise, rezolvînd straniul *καί* prin înțelegerea lui intensivă. Astfel, el valorifică aici latura potențial intensivă a conjuncției, oferind echivalarea „even” (p. 5). El își explică opțiunea de traducere: „poate fi, într-adevăr, un defect compozițional în original prin neincluderea «trupului» aici (așa cum face Rahlfs, împotriva lui Alexandrinus și a lui Sinaiticus), în cazul în care noi citim *καί* într-un sens intensiv («chiar în legătură cu sufletul»), ceea ce ar implica că autorul și audiența sa așteaptă ca afectările să fie odrăslite în legătură cu trupul” (p. 87). Explicației produse aici i se pot opune câteva argumente. Dacă îl percepem pe *καί* intensiv, atunci trebuie să ne asumăm o conștiință generală a faptului că afectele sînt corelate trupului (doar astfel ar avea sens să fie folosit un intensiv aici). Plecînd de la acest tratat, este greu de susținut o teorie exclusiv somatică a afectelor, subiacentă, în acest text. Am preferat traducerea comună, prin corelativul *și*, care poate da seama mai bine, cred, de intenția autorului: în mod evident, afectele „afectează” și trupurile, însă aici era importantă amintirea aspectului „sufletesc” al afectelor.

1:21

În nota 85 (p. 197), Virgil Cîndea afirmă că în textul BIBL. 1688 forma *durerilor* este greșită. El a decis să pună în text *durerile*. Procedura pare hazardată: dacă ne raportăm la SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN., traduceri vechi, inclusiv cea din BIBL. 1688, sînt corecte: în greacă avem un genitiv plural, *πόνων*, ceea ce justifică forma de genitiv plural din română. Edițiile recente ale *Septuagintei* au un acuzativ singular, *πόνον* (SEPT. RAHLFS), ceea ce ar justifica, fie și în parte, opțiunea lui Cîndea. Și în acest caz el pare a utiliza edițiile moderne ale textului grecesc, în pofida indicației date în nota 57, p. 190, care ne încredințează că ediția urmată este cea venetiană din 1687.

1:22-23

Schema propusă în tratatul *4 Macabei* este următoarea:

poftire	→	plăcere	→	bucurie
<i>επιθυμία</i>		<i>ήδονή</i>		<i>χαρά</i>
teamă	→	durere	→	întristare
<i>φόβος</i>		<i>πόνος</i>		<i>λύπη</i>

Unii cercetători au încercat să găsească alte ocurențe ale acestei scheme generale și să explice prezența *bucuriei* între afecte. Aceasta pentru că bucuria are un conținut pozitiv, care se acomodează greu „negativului” unui efect. Aune, într-o lucrare din 1994 (apud DE SILVA, p. 88), încearcă să

să explice curioasa prezență prin caracterul special al lucrării: fiind conectat unui întreg discurs despre binefacerile educației prin Tora, pînă și „afectele” pozitive pot fi supuse, controlate de suverana cugetare. Opinia lui Aune are ca premiză „pozitivitatea” afectului bucuriei. Rămîne de cercetat dacă nu cumva putem găsi, la autorii antici, o altă perspectivă din care bucuria poate fi privită, în care ea ar putea intra în categoria afectelor „negative”. Din cîte se pare, astfel de mențiuni sînt greu de aflat. FILON consideră bucuria ca cea dintîi dintre „eupatii”. În *De mutatione nominum* 131, 2, plecînd de la numele patriarhului biblic Isaac și oferind o etimologie, el spune: „dacă aceasta este adevărat, fie atunci Isaac nu omul, ci sinonimul celei mai distinse dintre eupatii, bucuria, cel ce rîde (*εἰ δὲ τοῦτ' ἀψευδὲς ἔστι, γένοιτ' ἂν Ἰσαὰκ οὐχ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ συνώνυμος τῆς ἀρίστης τῶν εὐπαθειῶν, χαρᾶς, γέλωτος*)”. O discuție similară poate fi citită la FILON, în *De cherubim* 7, 6 (a se vedea și analiza din *Quod deterius potiori insidiari soleat* 123, 4, în care se spune: „Căci Dumnezeu este demiurgul rîsului cuviincios și al bucuriei”). Este dificil de aflat un loc ce să susțină caracterul „negativ” al afectului bucuriei și din pricina ocurențelor eminentemente „pozitive” ale termenului în *Septuaginta*.

1:24

Partea finală a versetului pune probleme de înțelegere, avînd în vedere contextul. Dupont-Sommer și Klauck (apud DE SILVA, p. 88) consideră că pasajul *ἐὰν ἐννοηθῆ τις ὅτε αὐτῷ περιέπεσεν* prezintă o dificultate de relaționare cu prima parte a versetului. DE SILVA consideră că pasajul vorbește despre „o intuiție profundă asupra naturii unei emoții comune și adesea tulburătoare”; este indicată, astfel, analiza de grad secund a trăirilor proprii, singurele care ne pot face să stăpînim afectele.

1:24

Corelarea impulsului cu cele două mari „spețe” ale afectelor poate fi aflată la Aristotel (*Rhetorica*, 1369b-1370a). Interesant este că autorul tratatului *4 Macabei* își extrage informația relevantă filosofic nu din tratatele de psihologie sau din cele de etică, ci din manualul clasic aristotelic al retoricii.

1:32-33

Versiunile vechi românești traduc fidel textul biblic disponibil lor. Versiunile moderne pun la începutul versetului 33 două enunțuri, care trimit la prescripțiile alimentare iudaice: *ἐπεὶ πόθεν κινούμενοι πρὸς τὰς ἀπειρημένους τροφὰς ἀποστρεφόμεθα τὰς ἐξ αὐτῶν ἡδονὰς οὐχ ὅτι δύναται τῶν ὀρέξεων ἐπικρατεῖν ὁ λογισμός*. În traducerea CANDEA: „Pentru că atunci cînd sîntem atrași de bucate neîngăduite cum de reușim să înlăturăm plăcerile stîrnite de ele? Oare nu pentru că rațiunea poate stăpîni poftele?”. Pasajul reflectă, ne spune comentariul SEPT. NEC, sinteza greco-iudaică: „încercarea de armonizare a filozofiei grecești cu prescripțiile Legii mozaice transpare aici mai limpede decât oriunde în text”

(traducerea SEPT. NEC, p. 637: „Căci altfel, cum se face că, atunci cînd suntem atrași de mâncăruri oprite, ne abatem de la plăcerea ce vine de la ele? Oare nu pentru că rațiunea are puterea să stăpînească peste atracții?”). Avînd în vedere că vechile traduceri românești sînt complete și fidele față de textul-sursă disponibil în acea vreme, este neclară indicația lui Virgil Cândea din nota 86 (p. 198), unde afirmă că „în original v. 32 (sic!) continuă” cu cele două enunțuri amintite mai sus. Mai mult, acesta semnalizează, în coloana ce reproduce BIBL. 1688, o „[lacună]” în același verset 32. Se pare că Virgil Cândea a utilizat aici, ca și în alte locuri, ediții recente ale textului grecesc. El declară, așa cum am mai amintit, că a utilizat „pentru comparațiile cu originalul grecesc” Biblia de la Veneția. Or, această ediție a *Septuagintei* are pentru versetele 32-33 aceeași formă, „deficientă”, ca SEPT. FRANKF.

Capitolul al 2-lea

1:35

Traducerea *fiind întoarse* încearcă să echivaleze grecescul *ἀνακοπτόμενα*, urmînd construcția compusului din original. Traducerile românești merg pe această versiune (BIBL. 1688: *întorcîndu-se*, ca și MICU sau FILOTEI). Traducerea lui Virgil Cândea are *fiind curmate*, care poate fi explicat prin textul critic recent, care are aici *ἀνακοπτόμενα*.

2:5

Interesant argument adus în textul grecesc: acolo avem un viitor iusiv, uzual în ebraică. Dacă am înțelege porunca biblică în regimul unui conjunctiv cu valoare de poruncă, textul nu ar fi întru totul convingător: existența unei interdicții, oricare ar fi ea, nu ne asigură că ea poate fi respectată. Or, în domeniul moralei, care preocupă acest pasaj, esențială este dovedirea posibilității actului de virtute. Nu pare întîmplător, așadar, că autorul tratatului *4 Macabei* folosește aici o poruncă ce utilizează viitorul iusiv (porunca biblică se exprimă, gramatical, în mai multe feluri). Acest viitor, „nu vei pofți!”, indică nu numai un imperativ religios, ci și posibilitatea ca acest comandament să fie îndeplinit. Argumentul ce folosește exemplul biblic (2:1-4) urcă în dublu registru la nivelul exigenței morale, exprimat prin enunț divin (2:5-6). Se exprimă astfel, prin viitor iusiv, atît imperativul legislației supreme, cît și posibilitatea respectării acesteia.

2:7

Mănîncă singur traduce adjectivul gr. *μονοφάγος* (vezi și substantivul *μονοφαγία*, în 1:27). În nootropia antică, a mînca singur este un act ce indică lipsa de civilitate (era implicată ascunderea, părăsirea comunității). PLUTARH transmite o anecdotă despre acest nume, altfel rar în literatura greacă, în contextul explicării unui proverb: în succesiunea „Întoarcerilor” legendare de după căderea Ilionului, cei care au ajuns acasă, în Egina, puțini din cei ce plecaseră la luptă, se sfiau să se bucure ori să jertfească

zeilor, în vreme ce concetățenii lor jeleau. Soluția aleasă de cei întorși acasă a fost să mănânce în regim „intim”, *i.e.* fără a fi slujiți de sclavi (vezi *Aetia Romana et Graeca* 300-301).

2:8

Avînd în vedere pledoaria autorului tratatului *4 Macabei* pentru legitimitatea unei civilizații diferite de cea grecească (de inspirație biblică, în circumstanțele date), am tradus grecescul *πολιτευόμενος* prin „[a fi] *civilizat*”. În fapt, textul pare a oferi, dincolo de discuția despre afecte și gândire, un discurs ce legitimează un alt tip de civilitate, cel iudaic. Modelele negative apar în discuție, insistîndu-se pe valoarea formativă a Legii. Astfel, „cetatea greacă” ar intra în concurență cu „cetatea iudaică”, la fel de legitimă, din perspectivă greacă, și singura recomandabilă, din perspectivă biblică. Traducerile tradiționale (MS. 45, BIBL. 1688, FILOTEI) pun aici *petrecînd*; CANDEA optează pentru *își rînduiește viața*, în vreme ce SEPT. NEC are *se călăuzeste*. Pe de altă parte, merită observat că verbul *χρεοκοπούμενος* poate indica simpla renunțare la dobînda acumulată, nu la întregul împrumut (vezi discuția la DE SILVA, p. 98). La fel, este interpretabil finalul versetului: trimite el la practica anului sabatic sau la aceea a anului jubileu? Termenii grecești folosiți în acest pasaj par a indica proximitatea cu Deut. 15:1-9, de unde sugestia anului sabatic.

2:16-17

În edițiile vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF., SEPT. VEN.) cele două versete nu apar. În consecință, nici în traduceri vechi românești. De aceea pare greu de explicat mențiunea lui Virgil Cîndea, din nota 88 (p. 201), care spune, referindu-se la BIBL. 1688: „V. 17 sărit” (pasajul din traducerea BIBL. 1688 corespunzător *ινδιχελου* de notă este al editorului, el menționînd că versetul „17 [lipsește]”). În fapt, dacă ne raportăm la edițiile recente ale *Septuagintei*, par a lipsi două versete din vechile traduceri românești, nu unul singur (de aici și eroarea în numerotarea versetelor, săvîrșită de Cîndea: ceea ce este îndeobște cunoscut ca versetul 19 este secționat în două, prima parte primind numărul 18, cea de-a doua numărul 19). Așadar, edițiile moderne adaugă un pasaj, împărțit în două versete: [17] *θυμούμενός γέ τοι Μωυσῆς κατὰ Δαθαν καὶ Αβιρων οὐ θυμῶ τι κατ' αὐτῶν ἐποίησεν ἀλλὰ λογισμῶ τὸν θυμὸν διήτησεν*. [18] *δυνατός γάρ ὁ σώφρων νοῦς ὡς ἔφην κατὰ τῶν παθῶν ἀριστεύσαι καὶ τὰ μὲν αὐτῶν μεταεῖναι τὰ δὲ καὶ ἀκυρῶσαι* (SEPT. RAHLFS). Traducerea oferită de CANDEA (nota 88, p. 201): „Mîniindu-se Moise împotriva lui Dathan și Aviron [.] nu a acționat împotriva lor cu mînia, ci, prin rațiune, a înlăturat mînia. Pentru că mintea cumpănită poate, după cum s-a spus, să se întărească împotriva pasiunilor și pe unele din ele să le schimbe, iar pe altele să le nimicească”.

2:20

Grecescul *θυμός*, tradițional tradus prin *mînie* (MS. 45, BIBL. 1688, FILOTEI, traducerea parțială a lui Virgil Cîndea

și SEPT. NEC), a primit, în coloana a IV-a a acestui volum, echivalarea *impulsivitate*. Opțiunea este argumentată de uzul „filosofic” al termenului, ce avantajează o traducere neoterică, dar și de „oboseala” evidentă a termenului *mînie*.

2:21

Traducerile vechi românești urmează fidel edițiile grecești vechi (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.). Edițiile moderne ale *Septuagintei* prezintă un text diferit, din ele lipsind pasajul *λόγῳ, καὶ αὐτεξοσιότητι κοσμήσας*. Secvența este corect tradusă în MS. 45 (*cu cuvîntu și cu singură biruință podobindu-l*), BIBL. 1688 și FILOTEI. Traducerea parțială a lui Virgil Cîndea, care ar trebui să urmeze versiunea venetiană a textului grecesc, redă mai degrabă edițiile moderne ale *Septuagintei*, ca SEPT. RAHLFS. De remarcat opțiunea în traducerea grecescului *αὐτεξοσιότητι* de către Milescu. Observînd compunerea termenului grecesc, el recurge la analitic *sîngură biruință*, cf. traducerea grecescului *αὐτοδέσποτος*, dezbătută mai sus, într-un comentariu la 1:1.

2:22

Traducerile vechi românești (MS. 45 și BIBL. 1688) urmează fidel edițiile SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN. O notă semnată de Virgil Cîndea (p. 202) atrage atenția că „v. 22 continuă: «ca să-i fie omului – ca un conducător sfînt în toate lucrurile; 23 iar minții i-au dat legea... »” (nota 89). Este curios acest adaos: edițiile grecești consultate de traducătorii veacurilor XVII-XIX nu par a-l conține. El poate fi aflat în Codex Sinaiticus, dar nu este cuprins în textul edițiilor recente ale *Septuagintei*, precum SEPT. RAHLFS. O notă despre proveniența acestui adaos ar fi fost utilă.

Capitolul al 3-lea

3:3

Traducerile vechi românești urmează fidel SEPT. FRANKF., care prezintă aici un text neclar. De aici și neclaritatea traducerii în coloana a IV-a din volumul de față.

3:11

Din nou trebuie remarcată traducerea foarte fidelă a vechilor versiuni: secvența *a lor* (MS. 45, BIBL. 1688) traduce gr. *αὐτῶν*. Edițiile recente ale *Septuagintei* au pronumele *αὐτόν* la acuzativ singular. De aici diferența de traducere. La fel, *împreună fugi* din MS. 45 este traducerea corectă a verbului *συνέφυγε* din SEPT. FRANKF. Alte ediții mai noi ale textului grecesc au aici *συνέφρουγεν* (SEPT. RAHLFS).

3:17

SEPT. FRANKF. are, ca verb predicativ în regentă, pe *ἔφην*. Verbul nu este tradus nici în MS. 45, nici în BIBL. 1688. Rămîne de explicat această curioasă abatere, precum și marca propoziției condiționale (*pentru că*), posibil indiciu al folosirii unei alte ediții a *Septuagintei*.

3:18

Primul verb al acestui enunț din SEPT. FRANKF., *καταπαλαῖσαι* (*să lupte împotriva*), nu este tradus în vechile tălmăciri românești (și nici de CANDEA, deși verbul apare și în edițiile recente ale *Septuagintei*), posibil indiciu al utilizării unei alte ediții de către traducerea din secolul al XVII-lea. Tot aici apare și un concept cheie al excelenței pentru lumea greacă/ elenizată: *καλοκαγαθία*. L-am echivalat prin *exceleță* aici (deși, la 4:1, avem gr. *καλὸν καὶ ἀγαθόν*, tradus analitic prin *frumos și bun*). Vechile traduceri românești traduc corect, observând compunerea substantivului grecesc: cele două componente esențiale ale cuvântului grecesc sînt atent redate, echivalarea *bună bunătate* (MS. 45, BIBL. 1688) construind un intensiv ce redă intenția termenului elin.

3:19

În originalul grecesc se vorbește despre *ἀπόδειξιν τῆς θεωρίας*, ceea ce indică regimul „demostrativ” al discursului. Traducerile vechi optează pentru *dovedirea vederii* (BIBL. 1688) sau *dovedința vedeniei* (MS. 45), plasînd corect, în familia semantice, termenii. CÂNDEA preferă echivalarea *să arătăm istoria*.

Capitolul al 4-lea**4:3**

Conjunția *καί* este fals coordonatoare, în context, de unde și traducerea *asa că*. Uzul conjuncției urmează modelul echivalentului ebraic. Am tradus în mai multe rînduri circumstanțial conjuncția greacă, pentru a reda mai bine (prezumtiva) nuanță a originalului.

4:11

Cu ajutorul verbului *a ruga* s-au tradus doi termeni din original: *παρεκάλει* și *προσευξάμενοι* (SEPT. FRANKF.). Aceeași opțiune poate fi observată în vechile traduceri românești ale acestui pasaj: „pre jidovi *ruga*, pentru ca, *rugîndu-să* pentru el” (MS. 45 și BIBL. 1688).

4:12

Versetul nu apare în SEPT. FRANKF. ori în ediția venetiană a *Septuagintei*. Din acest motiv, nu a fost tradus. Edițiile recente (SEPT. RAHLFS), însă, îl cuprind: *ἔλεγεν γὰρ ἡμαρτηκῶς ὥστε καὶ ἀποθανεῖν ἄξιος ὑπάρχειν πᾶσιν τε ἀνθρώποις ὑμνήσειν σωθεῖς τὴν τοῦ ἱεροῦ τόπου μακαριότητα* (vezi și traducerea SEPT. NEC, p. 645: „El spunea că a păcătuit, așa încât era chiar vrednic de moarte, dar că, de va fi izbăvit, va cânta în imnuri, în fața tuturor oamenilor, fericirea locului sfânt”).

4:15

Grecesul *διαδέχεται* a fost tradus la preterit în vechile versiuni românești: *urmă* (MS. 45), *în urmă luă* (BIBL. 1688 și

FILOTEI, proxim fonetic în MICU). Am ales redarea cu prezentul, păstrînd timpul din original: *moștenește*.

4:16

Referitor la suma indicată aici, în 2 Mac. 4:8-9 apare o altă cifră, uriașă, *590 talanți de argint*. Și suma din acest ultim volum al „seriei Macabeilor” este impresionantă: tratatul *4 Macabei* pare a exagera, retoric, atunci cînd menționează trei mii șase sute șazeci de talanți.

4:20

Textul descrie sacrilegiul suprem: Ierusalimul, Muntele Sfînt, se transformă, după model elenistic, orașul adoptînd o „constituție” străină de Legea lui Moise. Din nou, *4 Macabei* oferă o versiune retorică a celor întîmplate, dacă ne raportăm la cele transmise în cartea *2 Macabei* și de IOSEF FLAVIUS (*Antiquitates Iudaicae* 12, 3, 3). Cartea *4 Macabei* plasează „gimnaziul” chiar în citadelă, pe „înălțime”, în locul Templului, în vreme ce *2 Macabei* (4:12) spune că el a fost așezat mai jos de Templu. Această schimbare indică părăsirea Legii strămoșești și adoptarea stilului de viață grecesc. A doua acuză este părăsirea Templului, abandonarea serviciilor religioase. În versiunea tratatului *4 Macabei*, aceasta este consecința directă a plasării „gimnaziului” pe „înălțime”. Istoric, lucrurile par să fi stat diferit: în vremea arhieriei lui Iason, slujbele au continuat în Templu. Această renunțare la „legiuirea divină” dăruită de Dumnezeu va atrage asupra poporului pedeapsa amintită încă în Deut. 28:49-50.

Capitolul al 5-lea**5:9**

Grecesul *χάριτας* este tradus, în mod corect, prin *haruri* (MS. 45, BIBL. 1688, MICU, FILOTEI). Semnificația este cea de ‘dar’, de ‘favoare’ a firii, într-un proiect filosofic eclectic al Antichității Tîrzii. Notele stoice sînt evidente.

5:16-37

Discursul deliberativ al lui Eleazar contrapune poruncii tiranice a elenismului o alcătuire politică unică, întemeiată pe Legea lui Dumnezeu. Se opun aici două concepții despre viețuirea politică. Temele filosofice (libertatea, virtuțile, „constituția” cetății etc.) construiesc o piesă retorică puternică. Tehnica „discursului în discurs” este, de altfel, folosită în mai multe locuri în acest tratat.

5:26

Verbul *οἰκειωθησόμενα* este dificil de tradus. El apare încă la Aristotel, dar este instrumentalizat filosofic de stoici. Regretabil, textele grecești stoice nu sînt prezente în limba română decît prin firavi reprezentanți. Din această perspectivă, traducătorul de astăzi are dificultăți similare celor cunoscute de tălmăcitorii secolului al XVII-lea. De remarcat uzul terminologiei stoice: răspunsul lui Eleazar este, și la acest nivel, o replică la discursul lui Antioh.

5:36

Versetul nu apare în edițiile mai vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.). Edițiile mai noi (SEPT. RAHLFS) au: *οὐδὲ μιναιῖς μου τὸ σεμνὸν γήρως στόμα οὐδὲ νομίμου βίου ηλικίαν*. Traducerea SEPT. NEC: „Nu-mi vei pângări gura venerabilă de bătrân și nici nu vei întina apusul unei vieți trăite după Lege” (p. 646).

5:38

La fel, versetul 38 lipsește din edițiile mai vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), așa că este firească absența lui din vechile traduceri românești ale tratatului *4 Macabei*. Edițiile moderne au: *ἀσεβῶν μὲν γὰρ τυραννήσεις τῶν δὲ ἐμῶν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας λογισμῶν οὔτε λόγοις δεσπόσεις οὔτε δι' ἔργων* (SEPT. RAHLFS). Traducerea SEPT. NEC: „Vei putea să-i tiranizezi pe cei lipsiți de pietate, dar cugetările mele despre pietate nu le vei stăpâni nici prin vorbe, nici prin fapte”.

Capitolul al 6-lea**6:2**

Edițiile moderne ale *Septuagintei* prezintă o formă extinsă a acestui verset: *καὶ πρῶτον μὲν περιέδυσαν τὸν γεραῖον ἐγκοσμούμενον τῇ περὶ τὴν εὐσέβειαν εὐσχημοσύνη* (SEPT. RAHLFS). Traducerea SEPT. NEC: „Mai întâi l-au dezbrăcat de haine pe bătrân, care [a rămas] împodobit de noblețea evlaviei” (p. 647).

6:10

Edițiile moderne au, în plus, o comparație în acest verset: *καθάπερ γενναῖος ἀθλητῆς* (SEPT. RAHLFS). Ediția SEPT. NEC redă acest fragment prin: *asemenea unui atlet nobil*.

6:21-23

Aceste versete nu apar în SEPT. FRANKF. sau în SEPT. VEN., prin urmare nici în traduceri vechi românești. Edițiile moderne ale *Septuagintei* (SEPT. RAHLFS) adaugă: [21] *καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ τυράννου καταφρονηθῶμεν ὡς ἄνανδροι, τὸν δὲ θεῖον ἡμῶν νόμον μέχρι θανάτου μὴ προασπίσαιμεν*. [22] *πρὸς ταῦτα ὑμεῖς μὲν, ὦ Ἀβρααμ παῖδες, εὐγενῶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τελευτᾶτε*. [23] *οἱ δὲ τοῦ τυράννου δορυφόροι, τί μέλλετε*. Traducerea SEPT. NEC: „Și disprețuiți chiar de tiran pentru lipsa de curaj –, și nu ne-am apăra până la moarte Legea noastră divină. De aceea, voi, copiii ai lui Avraam, sfârșiți-vă cu noblețe pentru evlavie! Iar voi, lăncieri ai tiranului, ce mai așteptați?” (p. 648).

6:30

Versiunile moderne ale *Septuagintei* oferă o altă formă a acestui verset, mult amplificată: *καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱερός ἀνὴρ εὐγενῶς ταῖς βασάνοις ἐναπέθανεν καὶ μέχρι τῶν τοῦ θανάτου βασάνων ἀνέστη τῷ λογισμῷ διὰ τὸν*

νόμον (SEPT. RAHLFS). Traducerea SEPT. NEC: „Și, spunând acestea, bărbatul sfânt a murit cu demnitate în mijlocul chinurilor: a rezistat până în chinurile morții, cu ajutorul rațiunii, pentru Lege” (p. 649).

6:31

Adverbul *ὁμολογουμένως* pune dificultăți de traducere, în context. Termenul compus are un uz comun, dar este folosit în filosofie pentru a comunica ceea ce este general admis, asumat prin adeziunea publicului larg/ ca rezultat al unui raționament. Cîteva rînduri mai jos (versetul 34), apare verbul din aceeași familie lexicală, *ὁμολογεῖν*.

Capitolul al 7-lea**7:4**

Textul grecesc conține două adjective, *πανάγιος* și *ἱεράν*, traduse în limba română cu ajutorul adjectivului *sfînt*. Dificultatea este una curentă: lexicul elin care indică „sfințenia” este mult mai amplu decît vocabularul autohton aplicat aceleiași realități.

7:6

Am tradus elinul *ἐκοινωνήσας* prin *ai făcut comun*. Opțiunea pentru această echivalare vine din observarea semnificației grecescului *ἅγιος*, abundent prezent în acest pasaj. Urmînd semnificația vetero-testamentară, ‘ceea ce este sfînt’, *ἅγιος* este separat, despărțit de ceea ce este obișnuit, comun. În consecință, folosirea acestui verb de către autorul cărții *4 Macabei*, alegerea lui din plaja foarte largă a verbelor ce indică „spurcarea”, „întinarea”, pare să fi fost favorizată de vechea semnificație a lui *ἅγιος*. Traducerile vechi românești au aici *împreunat* (MS. 45), *l-ai împreunat* (BIBL. 1688, MICU, FILOTEI).

7:17-23

Aceste versete nu există în edițiile vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), prin urmare nu apar nici în tălmăcirile vechi românești. Edițiile moderne ale textului grecesc (SEPT. RAHLFS) prezintă următorul text: [17] *ἴσως δ' ἂν εἴποιέν τινες τῶν παθῶν οὐ πάντες περικρατοῦσιν ὅτι οὐδὲ πάντες φρόνιμον ἔχουσιν τὸν λογισμόν*. [18] *ἀλλ' ὅσοι τῆς εὐσεβείας προνοοῦσιν ἐξ ὅλης καρδίας, οὗτοι μόνον δύνανται κρατεῖν τῶν τῆς σαρκὸς παθῶν* [19] *πιστεύοντες ὅτι θεῶ οὐκ ἀποθνήσκουσιν, ὥσπερ οὐδὲ οἱ πατριάρχαι ἡμῶν Ἀβρααμ καὶ Ἰσαακ καὶ Ἰακωβ, ἀλλὰ ζῶσιν τῷ θεῷ*. [20] *οὐδὲν οὖν ἐναντιοῦνται τὸ φαίνεσθαι τινὰς παθοκρατεῖσθαι διὰ τὸν ἀσθενῆ λογισμόν*. [21] *ἐπεὶ τίς πρὸς ὄλον τὸν τῆς φιλοσοφίας κανόνα φιλοσοφῶν καὶ πεπιστευκῶς θεῷ* [22] *καὶ εἰδὼς ὅτι διὰ τὴν ἀρετὴν πάντα πόνον ὑπομένειν μακάριόν ἐστιν, οὐκ ἂν περικρατήσκειν τῶν παθῶν διὰ τὴν θεοσεβείαν*; [23] *μόνος γὰρ ὁ σοφὸς καὶ ἀνδρείος ἐστιν τῶν παθῶν κύριος*. Traducerea CÂNDEA: „[17] Dar poate că unii ar răspunde că nu toți oamenii sînt stăpîni ai pasiunilor,

pentru că nu toți au rațiunea luminată. [18] Numai cei care vor interpreta corect și sincer primul lor gând, numai aceia sînt în stare să stăpînească slăbiciunea trupului, [19] crezînd că întru Dumnezeu ei nu mor, după cum patriarhii noștri Avraam și Isaac și Iacov nu au murit, ci că ei trăiesc întru Dumnezeu. [20] Așadar nu este deloc contradictoriu ca unii oameni să pară a fi sclavi pasiunii ca urmare a slăbiciunii rațiunii. [21] Căci cine, filozof fiind, care urmează drept întreaga normă a filozofiei, și-a pus credința în Dumnezeu, [22] și știe că e un lucru binecuvîntat să înduri orice asprime de dragul virtuții, [23] nu și-ar stăpîni pasiunile de dragul viețuirii drepte? [24] Pentru că numai omul înțelept și stăpîn pe sine este conducător brav al pasiunilor sale” (p. 209, nota 97).

Capitolul al 8-lea

8:2

Primul verset al acestui capitol se află, în edițiile vechi ale *Septuagintei*, la finalul capitolului al șaptelea. De aici și numerotarea inedită.

8:3

Grecescul *χαριέντες* a fost tradus *cu haruri* (MS. 45), *dăruiri* (BIBL. 1688, MICU, FILOTEI), *cu farmec* (SEPT. NEC). În traducerea din coloana a patra a acestui volum, am preferat *desfătători*.

8:5

Grecescul *μανῆναι... μανίαν* este atent tradus în versiunile vechi: *să nu vă nebuniți... nebunie* (MS. 45), *să nu vă nebuniți... nebunii* (BIBL. 1688, MICU, FILOTEI). Într-o versiune modernă, SEPT. NEC, este redat prin: *să nu faceți aceeași nebunie*. Traducerea oferită în coloana a IV-a a acestui volum încearcă redarea intensivului grecesc, care calchiază intensivul ebraic: *să nu cădeți în crunta nebunie*. Vezi și 10:13.

8:14

Verbul grecesc *φοβήθητε*, redat în BIBL. 1688 prin *fie-vă frică*, este un imperativ aorist pasiv: este important aspectul, momentan, al acțiunii. De aici opțiunea de a traduce, în coloana a IV-a din acest volum, *temeți-vă acum*.

Capitolul al 9-lea

9:2

În edițiile vechi ale textului grecesc (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), complementul primului verb este *προλόγοις*. Prin urmare, traducerea MS. 45 este corectă: *cuvintele de înainte*. Traducerea din BIBL. 1688 este diferită: *cuvintele cele de la strămoși* (cu o variantă proximă în MICU și FILOTEI). Posibilă contaminare cu o altă lecțiune, ce apare în alte ediții ale tratatului *4 Macabei*: *προγόνους*. O variantă ce urmează fidel edițiile recente ale *Septuagintei*, precum SEPT. RAHLFS, este oferită de SEPT. NEC: *strămoși*.

9:7

La final de verset, SEPT. FRANKF. are semnul întrebării: acesta este motivul pentru care el apare, altfel inexplicabil, în traducerea oferită în coloana a IV-a a acestui volum.

9:15

Grecescul *δμόφρων* din SEPT. FRANKF. este corect tradus în MS. 45: *de un gând*. BIBL. 1688 are o altă variantă: *fără de omenie* (reluată în MICU și în FILOTEI).

9:19

Verbul grecesc *προσεπικατέτεινον* este dificil de înțeles în context. MS. 45 îl traduce prin *incă împreună mai întinzînd*, iar BIBL. 1688 îl redă prin *mai întinzînd*; MICU are *prejur carea întinzîndu-se*, în timp ce FILOTEI îl redă prin *mai întinzînd*. Problematică este surprinderea, în traducere, a nuanțelor implicate de cele trei preverbe.

9:21

Grecescul *ἀβραμιαῖος* este redat prin transliterare în MS. 45: *avramieu*. BIBL. 1688, MICU și FILOTEI au aceeași opțiune. Regretabil, adjectivul derivat de la numele propriu nu s-a impus în română, de unde opțiunea modernă pentru echivalarea analitică: *fiu al lui Avraam* (SEPT. NEC), [*descendentul*] *al lui Avraam* (coloana a IV-a, ediția noastră).

Capitolul al 10-lea

10:2

Interesantă este opțiunea MS. 45 (și, în consecință, a BIBL. 1688, MICU și a ediției FILOTEI) de a traduce grecescul *δόγμασι* prin *porînci*. Aceasta pentru că grecescul *ἐντολή* este în mod clasic tradus prin „poruncă”. Alegerea traducătorului poate fi determinată de istoria doctrinelor religioase, care a dus la specializarea semantică a lui *δόγμα*.

10:14

Textul din SEPT. FRANKF. prezintă un adverb de negație, *μή*, care este discutabil. Într-o notă de subsol, în sursa grecească, este oferită o altă lecțiune, adoptată de edițiile moderne ale *Septuagintei*: adverbul de negație este înlocuit cu un pronume personal în acuzativ, *με*. De remarcat că vechile traduceri românești nu echivalează textul stabilit de editorii SEPT. FRANKF., ci țin seama de nota 3 din subsolul acestuia; eventual indiciu al utilizării unei alte ediții septuagintale.

Capitolul al 11-lea

11:4

Iarși, vechile tălmăciri românești nu traduc textul stabilit de SEPT. FRANKF., ci lecțiunea indicată într-o notă de subsol a aceleiași ediții. Textul prezintă vocativul (foarte dificil) *ὠμησάνθρωπε*, în vreme ce nota 2 are secvența

inteligibilă *ὦ μισάνθρωπε*. Varianta din text este dificilă pentru că termenul pare a fi un *hapax* (tratatul 4 *Macabei* se distinge, de altfel, prin creațiile sale lexicale). După toate aparențele, *ὠμῆσανθρωπε* este un termen compus, care ar putea fi tradus, analizându-i componentele, *mîncătorule de carne de om* (*ὠμῆσ-* ar însemna ‘mîncător de carne’, iar *ἄνθρωπος* este ‘om’). Din nou, ar putea fi vorba de utilizarea unei alte ediții septuagintale de către vechii tălmăcitori ai acestui tratat biblic.

11:7-8

Cele două versete lipsesc atît din edițiile vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), cît și din edițiile recente (SEPT. RAHLFS). Nici DE SILVA nu le așază în textul critic, plasîndu-le totuși în aparatul critic: *εἴπερ ἡσθάνου ἀνθρώπους ποθῶν, καὶ ἐλπίδα εἶχες παρὰ θεῷ σωτηρίου· νῦν δὲ ἀλλότριος ὢν θεοῦ, πολεμεῖς τοὺς εὐσεβοῦντας εἰς τὸν θεόν*.

11:12

Grecescul intensiv *χάριτας χαρίζη*, după model ebraic, este corect redat în traduceri românești vechi prin *haruri... hărăzești* (MS. 45, proxim în BIBL. 1688 și FILOTEI). SEPT. NEC are *frumoase favoruri... faci*. De observat că secvența *bune zicea* (MS. 45), oarecum nefirească (separă adjectivul de ceea ce ar putea fi perceput ca regent al lui, *haruri*), este explicabilă prin punctuația SEPT. FRANKF., care încadrează între virgule adjectivul *καλός*.

11:16

Cum imperativul grecesc este un prezent, nuanța aspectuală a fost redată, în coloana a IV-a a acestei ediții, prin adverbialul *fără istov*.

11:22

Grecescul *καλοκαγαθία* a fost tradus, în coloana a patra din acest volum, prin *desăvîrșire*. Vezi, mai sus, comentariul de la 3:18.

Capitolul al 12-lea

12:13

Grecescul *στοιχείων*, tradus astăzi, în mod curent, prin *elemente* (în registru filosofic), este redat prin *stihii* (MS. 45), respectiv *stihii* (BIBL. 1688, cf. FILOTEI).

12:17-19

În edițiile mai vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), versetele 17 și 18 nu apar, iar versetul 19 este ușor modificat. Edițiile recente ale textului grecesc au: [17] *ἐπικαλοῦμαι δὲ τὸν πατῶρον θεὸν ὅπως ἴλεως γένηται τῷ ἔθνει ἡμῶν*. [18] *σὲ δὲ καὶ ἐν τῷ νῦν βίω καὶ θανόντα τιμωρήσεται*. Traducerea SEPT. NEC (p. 659-660): „[17] și-L chem pe Dumnezeuul părinților [mei], ca să se milostivească de neamul nostru. [18] Iar pe tine El te va pedepsi și în viața de acum, și după moarte”. În

versetul 19, în locul clasicului *εἰπὼν*, edițiile moderne au *κατευξάμενος* (SEPT. RAHLFS).

Capitolul al 13-lea

13:1

Traducerile vechi (MS. 45, BIBL. 1688, FILOTEI) au la începutul versetului imperativul *vezzi*, ce redă exact grecescul *ἴδε*, aflat în debutul versetului în SEPT. FRANKF. Edițiile recente au *εἰ δέ*, ceea ce oferă nuanța cauzală din traduceri moderne.

13:5

Verbul *ὁμολογεῖν*, împreună cu ai săi compuși (vezi versetul 2), pune dificultăți de traducere. Vezi comentariul la 6:31.

13:14

Verbul *δοκεῖν* pune probleme de traducere: acesta este echivalat în mod tradițional cu *a părea*. Autorul tratatului 4 *Macabei* pare a-l utiliza mizînd pe dubla sa semnificație: el indică, însoțit de dativ, luarea unei decizii, altfel funcționînd în regimul aparenței.

Capitolele 14-15

14:3

Versetul nu apare în edițiile vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.), fiind prezent însă în cele recente: *ὦ ἱερᾶς καὶ εὐαρμόστου περὶ τῆς εὐσεβείας τῶν ἐπτὰ ἀδελφῶν συμφωνίας* (SEPT. RAHLFS). SEPT. NEC: „O, simfonie sfântă și armonioasă a celor șapte frați întru evlavie!” (p. 662).

14:15-17

Versetele nu apar în SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN., fiind prezente în edițiile recente, ca SEPT. RAHLFS: [15] *καὶ γὰρ τῶν πετεινῶν τὰ μὲν ἡμέρα κατὰ τὰς οἰκίας ὄροφοι τοῦντα προασπίζει τῶν νεοτῶν*, [16] *τὰ δὲ κατὰ κορυφὰς ὀρέων καὶ φαράγγων ἀπορρώγας καὶ δένδρων ὅπας καὶ τὰς τούτων ἄκρας ἐννοσοποιησάμενα ἀποτίκτει καὶ τὸν προσιόντα κωλύει* [17] *εἰ δὲ καὶ μὴ δύναιντο κωλύειν, περιπτάμενα κυκλόθεν αὐτῶν ἀλγοῦντα τῇ στοργῇ ἀνακαλούμενα τῇ ἰδίᾳ φωνῇ, καθ’ ὃ δύναται, βοηθεῖ τοῖς τέκνοις*. SEPT. NEC: „[De pildă,] la păsări: cele îmblânzite își fac cuibul sub acoperișurile caselor, pentru a-și ocroti puii, [16] celelalte, pe culmile munților, pe râpile din văi, în scorburile și pe vârfurile copacilor își clocesc ouăle, își scot puii și alungă pe oricine se apropie de ei; [17] iar dacă nu pot să-l alunge, zboară de jur împrejur, suferind, chemându-și cu dragoste puii pe limba lor, cât poate, le vine în ajutor” (p. 663).

14:19-15:2

Versetul 20, capitolul 14, din edițiile recente ale *Septuagintei*, este primul verset al capitolului al 15-lea din

edițiile vechi ale acesteia. Din primul verset al capitolului al 15-lea, așa cum apare el în edițiile recente ale textului grecesc, apare doar ultimul cuvânt în SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN. Trebuie remarcat că există mici diferențe de formulare, în cazul versetului 2, între edițiile mai vechi și cele recente ale textului grecesc. Reproduc versetul 1 din capitolul al 15-lea (SEPT. RAHLFS), care nu apare în edițiile vechi ale *Septuagintei*: ὦ λογισμὲ τέκνων παθῶν τύραννε καὶ εὐσέβεια μητρὶ τέκνων ποθεινότερα. SEPT. NEC: „O, rațiune, tiranică stăpânitoare a pasiunilor [iubirii] față de copii, și evlavie mai dragă mamei decât copiii ei!” (p. 663).

15:17

Traducerile vechi românești au la începutul versetului adverbul de negație; edițiile moderne îl elimină (o lecțiune diferită se află și în subsolul SEPT. FRANKF., care se încadrează mai bine în context, însă ea nu a fost urmată de tălmăcitorii valahi).

15:20

În mod surprinzător, în MS. 45 apare substantivul *danțul*, preluat de BIBL. 1688 și de FILOTEI. Aceasta pentru că în edițiile vechi ale textului grecesc apare substantivul *χορῆτον*, care se traduce prin „loc de dans”. SEPT. RAHLFS are aici *χωρίον*, care se traduce prin „loc”.

15:21-24

Versetul 21, în edițiile recente ale *Septuagintei*, prezintă o *versio amplior*, dacă ne raportăm la edițiile mai vechi ale textului (unde nu apar *cîntecele sirenelor*). În plus, edițiile recente intercalează trei versete, 22-24, de negăsit în SEPT. FRANKF. sau SEPT. VEN: [22] πηλίκαις καὶ πόσαις τότε ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν βασανιζομένων τροχοῖς τε καὶ καυτηρίοις ἐβασανίζετο βασάνοις. [23] ἀλλὰ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς ὁ εὐσεβῆς λογισμὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς πάθεσιν ἀνδρειώσας ἐπέτεινεν τὴν πρόσκαιρον φιλοτεκνίαν παρῖδειν. [24] Καίπερ ἑπτὰ τέκνων ὄρωσα ἀπώλειαν καὶ τὴν τῶν στρεβλῶν πολύπλοκον ποικιλίαν, ἀπάσας ἡ γενναῖα μήτηρ ἐξέλυσεν διὰ τὴν πρὸς θεὸν πίστιν. SEPT. NEC: „Cât de cumplite, cât de numeroase sunt chinurile pentru o mamă, când copiii ei sunt chinuiți pe roată și arși cu foc. [23] Dar rațiunea evlavioasă, chiar în mijlocul pasiunilor, i-a întărit cu curaj inima să disprețuiască vremelnica iubire de copii. [24] Deși vedea pieirea celor șapte copii și feluritele și grelele chinuri, această mamă nobilă le-a nesocotit pe toate pentru credința în Dumnezeu” (p. 665).

Capitolul al 16-lea**16:14**

Textul grecesc folosește, în exclamații, atât genitivul, cât și vocativul. Am preferat să disting în acest verset exclamațiile în vocativul, genitivul *γυναικός*, acesta fiind tradus așa cum a permis SEPT. FRANKF. De observat că acest genitiv este înțeles, în MS. 45, ca exclamativ.

16:24

SEPT. RAHLFS prezintă o *versio amplior* a acestui verset: Διὰ τούτων τῶν λόγων ἡ ἑπταμήτωρ ἕνα ἕκαστον τῶν υἱῶν παρακαλοῦσα ἀποθανεῖν ἔπεισεν μᾶλλον ἢ παραβῆναι τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ. SEPT. NEC: „Cu aceste cuvinte mama celor șapte își încuraja copiii și îi convingea ca mai degrabă să moară decât să încalce porunca lui Dumnezeu” (p. 667).

Capitolul al 17-lea**17:18**

Versetul lipsește din edițiile vechi ale textului grecesc (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.). Edițiile moderne au: δι’ ἣν καὶ τῷ θεῷ νῦν παρεστήκασιν θρόνῳ καὶ τὸν μακάριον βιοῦσιν αἰῶνα (SEPT. RAHLFS). SEPT. NEC: „Datorită ei, acum ei stau lângă tronul dumnezeiesc și trăiesc veșnicia fericită” (p. 669).

17:20-21

Versetul 20 are o *versio amplior* în edițiile recente ale *Septuagintei*, iar versetul 21, ce lipsește în edițiile mai vechi ale acesteia, clarifică textul. Așadar, traducerea ce urmează SEPT. FRANKF. sînt, în mod inevitabil, diferite. În edițiile moderne cele două versete prezintă următorul text: [20] καὶ οὗτοι οὖν ἁγιασθέντες διὰ θεὸν τετίμηνται, οὐ μόνον ταύτῃ τῇ τιμῇ, ἀλλὰ καὶ τῷ δι’ αὐτοὺς τὸ ἔθνος ἡμῶν τοὺς πολεμίους μὴ ἐπικρατῆσαι [21] καὶ τὸν τύραννον τιμωρηθῆναι καὶ τὴν πατρίδα καταρισθῆναι, ὥσπερ ἀντίψυχον γεγονότας τῆς τοῦ ἔθνους ἁμαρτίας (SEPT. RAHLFS). SEPT. NEC: „Aceștia, deoarece s-au sfințit de dragul lui Dumnezeu, au primit nu numai această răsplată, ci și faptul că, datorită lor, dușmanii nu au putut pune stăpânire pe neamul nostru, tiranul a fost pedepsit, iar patria, purificată, [viața lor] fiind ca o răscumpărare pentru păcatul poporului” (p. 669).

17:24

În versiunile mai vechi ale *Septuagintei*, prima parte a versetului constituie un enunț de sine stătător, cu predicatul la imperativ: de aici și turnura traducerilor românești vechi.

Capitolul al 18-lea**18:1-2**

Versetele 1 și 2 ale capitolului al 18-lea pot fi aflate, în versiunile mai vechi ale *Septuagintei*, la finalul capitolului al 17-lea. De aici situația evidentă în traducerile românești premoderne.

18:3

Traducerile românești (BIBL. 1688, MS. 45, MICU și FILOTEI) echivalează grecescul *μερίδος* cu *parte*, ceea ce este corect. Traducerile moderne (SEPT. NEC, CANDEA) optează pentru termenul *moștenire*.

18:5

Straniul *rînduielele strămoșești* traduce textul *πατριῶν ἐθνῶν* din SEPT. FRANKF. Chiar și traduceri mai vechi par a citi cel de-al doilea cuvînt al sintagmei (după o altă ediție septuagintală?) ca *ἡθῶν* ‘obicei’. De aici și traduceri existente: „cêle de moșie *obivêie*” (BIBL. 1688 și MS. 45).

18:13

Substantivul *λάκκος* (SEPT. FRANKF.) a fost tradus, în mod tradițional, prin *groapă*. Termenul grecesc mai indică ‘cisterna’, ‘rezervorul’, ‘cavitatea în care se depozitau lichide’.

18:16

Secvența *ne pârimitia noao* din MS. 45 traduce fidel textul edițiilor vechi ale *Septuagintei* (SEPT. FRANKF. și SEPT. VEN.).

Pronumele este la persoana I plural în SEPT. FRANKF., în vreme ce în edițiile moderne este la persoana a II-a plural. Verbul românesc constituie o încercare de îmbogățire a limbii, ce pleacă de la observarea familiei semantice în care se încadrează grecescul *ἐπαροιμιάζειν*. Inovația a fost respinsă: modernitatea folosește perifraza, cu toată imprecizia ei: *recita proverbele* (SEPT. NEC), *citea proverbele* (traducerea modernă din ediția de față, coloana a IV-a).

18:23

Substantivul *χορός* este tradus *danțu* (MS. 45), în mod corect. Versiunile recente (SEPT. NEC) preferă *ceată*, termen generic și neclar; cf. *corul* (traducerea modernă din ediția de față, coloana a IV-a).

INDICE DE CUVINTE ȘI FORME

A

acêea → **acel**

aceâsta → **acest**

acél : (1521 NEACȘU) : *adj./pron. dem.* : „jener” : „ce, celui-lă” : (25x)

acea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 11, 2;

acêea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 1, 10;

acêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 2, 5; 3, 12; 3, 16; 4, 2; 5, 17; 5, 25; 6, 12; 8, 1; 8, 2; 9, 11; 11, 27; 12, 16; 16, 19;

acei *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* 17, 22;

aceia *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 14, 6;

aceia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 14, 9; 18, 3;

acel *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 18, 22;

acela *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 7, 4;

acela *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* 4, 7;

acelor *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* 17, 22;

acelora *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* 14, 11; 14, 12;

acélași : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj./pron. dem.* : „derselbe” : „le même” : (5x)

acêeași *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 16, 22;

acêeași *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 16, 22;

aceiași *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* 8, 5;

aceiași *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 6, 11;

același *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* 17, 8;

acést : (1521 NEACȘU) : *adj./pron. dem.* : „dieser” : „ce... -ci, celui-ci” : (84x)

acestor *adj. pron. dem. masc. pl. gen./dat.* 15, 6;

aceasta *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 8, 19; 9, 4; 16, 12; 18, 1;

aceasta *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 1, 8; 1, 17; 2, 2; 2, 9; 2, 16; 2, 23; 3, 6; 4, 24; 4, 25; 5, 9; 6, 20; 8, 11; 10, 19; 14, 9; 16, 5; 18, 19;

această *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 5, 8; 9, 28;

acest *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* 5, 28;

acesta *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 16, 17; 17, 17;

acesta *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 5, 19; 10, 1; 10, 12; 11, 1; 11, 13; 12, 1;

acestora *adj. pron. dem. fem. pl. gen./dat.* 1, 28;

acestora *pron. dem. fem. pl. dat./gen.* 1, 16; 1, 32; 6, 32;

acêstea *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 6, 14; 16, 4;

acêstea *adj. pron. dem. neutru pl. nom./ac.* 4, 13; 16, 24; 18, 17;

acêstea *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 1, 6; 1, 14; 1, 20; 2, 16; 4, 4; 5, 32; 6, 30; 8, 3; 8, 12; 8, 16; 8, 27; 9,

19; 9, 25; 10, 10; 10, 17; 11, 6; 11, 9; 11, 10; 11, 17; 12, 6; 12, 16; 16, 5; 16, 25; 17, 8; 18, 6;

acêsteași *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 11, 15; 11, 15;

aceștia *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 1, 9; 4, 3; 5, 3; 7, 8; 9, 10; 13, 2; 13, 5; 17, 20; 18, 9;

aceștii *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* 5, 13;

acestași *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac.* 11, 11*;

acesta *adj. pron. dem. neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 14*; 6, 1*; 9, 15*; 11, 4*; 12, 13*;

acoperămînt : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Schutz” : „abri” : (1x)

un acoperimînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 17, 3;

acúm : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adv.* : „1. jetzt, 2. nun also” : „1. maintenant, 2. donc, alors” : (9x)

acum *adv. de timp* 1, 12; 1, 13; 3, 19; 13, 3; 14, 9; 15, 16;

acum *adv. demonstr.* 6, 18; 6, 33; 9, 30;

adăpá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „tränken” : „1. abreuver” : (1x)

adăpîndu *verb gerunzîu* 1, 29;

adăugá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. hinzufügen, 2. vergrößern, vermehren” : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter” : (3x)

adăogea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 13, 25;

adăogînd *verb gerunzîu* 13, 27;

să adăogea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 11;

adés → **adesea**

adesea : (1559–1560 BRATU) : *adv.* : „häufig” : „souvent” : (1x)

ades *adv.* 12, 2;

adêse *adv.* 12, 12*;

adevăr : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Wahrheit” : „vérité” : (2x)

adevăr *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 10; 6, 18;

adevărát : (1559–1560 BRATU) : *adj./adv.* : „1. wahr, 2. wirklich, echt” : „1. vrai, 2. vraiment, en vérité” : (3x)

adevărát *adv. de mod poz.* 11, 23;

adevărátă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 11;

adevărát *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 18*;

adeverí : (1559 CORESI, ÎC.) : v. IV : „verstärken, bestätigen” : „confirmer, renforcer” : (3x)

- adeveriia** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 17;
ai adeverit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 7, 9;
ar adeveri *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* 2, 6;
- adeverít** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „verstärkt” : „fortifié” : (1x)
adeverită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 4;
- adiá** : (c. 1683-1686 Ms. 45 904/1) : v. I : „(sich) bewegen” : „(se) mouvoir” : (1x)
adiind *verb gerunziu* 15, 15;
- adínc** : (1551-1553 ES) : adj. : „tief” : „profond” : (1x)
adíncă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 20;
- adúce** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen” : „(r)apporter” : (20x)
aducea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 9, 11; 9, 26; 10, 8; 11, 17; 11, 19;
aducínd *verb gerunziu* 18, 20;
aducíndu *verb gerunziu* 16, 20;
aduseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 6, 21;
au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 3, 14;
era aducíndu-să *verb indicativ imperfect perifrastic 3 pl.* 8, 3;
să aducă *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 8, 2;
să aducea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 10, 1; 11, 13;
să aduse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 5, 4;
aduc *verb indicativ prezent 1 sg.* 5, 13*;
aduceți-vă *verb imp. 2 pl.* 13, 12; 16, 18*;
să ne aducem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 8, 21*;
ș-au adus *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 8, 27*;
și-au adus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 28*;
- adúcere** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Mitbringen” : „action d’apporter” : (1x)
aducerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 9*;
- aduná** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „(ver)sammeln” : „rassembler” : (1x)
să să fie adunat *verb conjunctiv perfect 3 pl.* 4, 3;
- afără** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv./prep. : „draussen, ausser” : „dehors, sauf” : (4x)
afară *adv. de loc* 11, 18;
afară *prep.* 6, 34; 18, 2;
afară *prep.* 16, 11*;
- aflá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „sich befinden” : „se trouver” : (1x)
te-ai aflat *verb copulativ indicativ perfect compus 2 sg.* 16, 14;
- agonisítă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Erwerb” : „acquisition” : (1x)
agonesită *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 20;
- aíci** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „hier” : „ici” : (1x)
aicea *adv. de loc* 17, 9;
- aiévea** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „wirklich” : „vrai” : (2x)
- aiéve** *adv.* 2, 7;
mai aiévea *adv. de mod comp.* 3, 6;
- aiúre(a)** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adv. : „anderswo” : „ailleurs” : (1x)
aiurelea *adv.* 1, 7;
- ajúnge** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „ankommen, gelangen” : „arriver” : (1x)
au ajuns *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 9;
- ajutá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „helfen” : „aider” : (1x)
a ajuta *verb infinitiv prezent* 3, 3;
- ajutór** : (1521 NEACȘU) : s. n. : „Hilfe, Beistand” : „aide, assistance” : (1x)
ajutoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 4, 20;
- ajutori** : (c. 1640 URECHE 140) : v. IV : „helfen” : „aider, secourir” : (1x)
să ajutorească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 4;
- albínă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Biene” : „abeille” : (1x)
albinele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 14, 19;
- alége** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „unterscheiden” : „distinguer” : (1x)
alêgem *verb indicativ prezent 1 pl.* 1, 14;
- alergá** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „laufen, eilen” : „courir” : (3x)
alergínd *verb gerunziu* 12, 10; 14, 5;
alergíndu *verb gerunziu* 7, 11;
- alt** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : pron./adj. : „(ein) anderer” : „autre” : (13x)
alt *adj. pron. nebot. neutru sg. nom./ac.* 1, 2; 5, 18;
altă *adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 6, 4; 6, 13; 9, 11; 14, 10;
altele *pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 1, 32;
altuia *pron. nebot. masc. sg. gen./dat.* 13, 13;
altul *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 13, 8; 13, 11; 13, 12;
alții *pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 8, 2; 12, 14;
- altmínteri** : (1521 NEACȘU) : adv. : „anders” : „autrement” : (1x)
aiminterelea *adv.* 4, 13;
- amár** : (1430 DERS / în top. *Amarul*) : adj./adv./s. : „1. bitter, 2. Bitterkeit” : „1. amer, 2. amertume” : (8x)
amară *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 18, 20; 18, 20;
cei amari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* 6, 8;
cel amar *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 18, 20;
mai amar *adv. de mod comp.* 8, 2; 15, 16;
amar *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 1*; 10, 5*;
- amăgí** : (1581-1582 PO) : v. IV : „1. täuschen, verleiten, 2. verführen” : „1. tromper, 2. séduire” : (2x)
să amăgești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 13, 18;

- voiu amăgi** *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 34;
- amăgitór** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 97) : adj. : „verführerisch” : „séduisant” : (1x)
cel amăgitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 18, 8;
- amănúnt** : (1581 PRL) : s. n. : „Einzelheit” : „détail” : (1x)
amăruntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 4, 4*;
- amín** : (1559-1560 BRATU) : interj. : „amen, wahrlich” : „amen, ainsi soit-il” : (1x)
amin *interjectie* 18, 24;
- amínte** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „in Erinnerung” : „au souvenir” : (8x)
aminte *adv.* 1, 1*; 2, 9*; 5, 13*; 8, 21*; 8, 27*; 13, 12*; 15, 28*; 16, 18*;
- amîndói** : (1551-1553 ES) : num. : „beide” : „tous les deux” : (3x)
amîndoao *num. colectiv fem. nom./ac.* 1, 20; 6, 3;
amînduróra *num. colectiv fem. gen./dat.* 1, 32;
- an** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Jahr” : „an” : (3x)
an *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 17;
ani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 7; 17, 12;
- anúme** : (1563-1564 DIR) : adv. : „namens” : „nommément” : (1x)
anume *adv.* 5, 4;
- ápă** : (1213 SUCIU / în top. *Apa*) : s. f. : „Wasser” : „eau” : (2x)
apa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 11;
apă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 34;
- apără** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „(sich) verteidigen” : „(se) défendre” : (2x)
să apără *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 19; 14, 19;
- aplecătúrá** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Stillung” : „allaitement” : (1x)
aplecături *subst. comun fem. pl. voc. neart.* 16, 7;
- apói** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „danach” : „après” : (1x)
apoi *adv. de timp* 6, 3;
- aprínde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „anzünden” : „allumer” : (1x)
să aprindea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 15;
- aproápe** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv./s. m. : „1. nahe, 2. Mitmensch” : „1. près de, proche, 2. le prochain” : (6x)
ale aproapelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 2, 5;
aproape *adv. de loc* 5, 4; 8, 4; 12, 10;
aproapelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 2, 5;
mai aproape *adv. de loc comp.* 12, 2;
- apropiá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „nahen, nähern” : „approcher” : (3x)
- apropiindu-se** *verb gerunziu* 6, 13;
să apropie *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 19; 14, 19;
- arătă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten, 4. erfinden” : „1. montrer, 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer” : (16x)
a arăta *verb infinitiv prezent* 1, 1; 14, 18;
ai arătat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 17, 2;
arătat-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 16, 2;
arătînd *verb gerunziu* 11, 12;
arătu *verb indicativ prezent 3 pl.* 6, 34;
s-au arătat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 4, 10;
să arată *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 3; 1, 4; 1, 32; 2, 4; 2, 15;
să arate *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 14;
să arăt *verb conjunctiv prezent 1 sg.* 1, 7;
se arată *verb indicativ prezent 3 sg.* 3, 1;
vor arăta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 13, 17;
- arătare** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Offenbarung” : „révélation” : (3x)
arătare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 19; 8, 2; 13, 10;
- árde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder-) brennen” : „brûler” : (12x)
ardea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 11, 19; 16, 3;
ardea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 11; 16, 3;
ardeți *verb imp. 2 pl.* 9, 17;
arzîndu *verb gerunziu* 6, 25; 11, 19;
arzîndu-se *verb gerunziu* 7, 4; 15, 14; 15, 20;
să ardea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 11, 18;
va arde *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 18, 14;
- argínt** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Silbermünze” : „monnaie d'argent” : (2x)
argint *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 26; 2, 8;
- arhieréu** : (1500 LDSR 361) : s. m. : „Prälat” : „prélat” : (2x)
arhiereu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 18;
arhieroul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 4, 13;
- ármă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Waffe” : „arme” : (3x)
arme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 5, 1;
armele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 3, 12; 4, 10;
- ars** : (1514 DERS / în antr. *Arsul*) : adj. : „verbrannt” : „brûlé” : (1x)
ars *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 6, 26;
- aruncá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „werfen” : „jeter” : (2x)
arunca *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 25;
s-au aruncat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 17, 1;
- arzătór** : (1577 CORESI, Ps.) : adj. : „brennend” : „brûlant, ardent” : (3x)
arzătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 27;
cel arzătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 7, 11;

- mai arzătoriu** *adj. calificativ gradul comparativ neutru sg. nom./ac. neart.* 10, 14;
- ascultá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. (an)hören, 2. lauschen, 3. gehorchen” : „1./2. écouter, 3. obéir” : (10x)
asculta *verb indicativ imperfect 3 pl.* 15, 10;
ascultați *verb imp. 2 pl.* 18, 1;
ascultă *verb indicativ prezent 3 pl.* 8, 6;
ascultă *verb indicativ prezent 3 sg.* 10, 18;
ascultînd *verb gerunziu* 12, 5;
neascultînd *verb gerunziu* 8, 11; 8, 21;
vei asculta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 12, 4;
vom asculta *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 17;
vor asculta *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 8, 6;
- ascultăre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gehorsam” : „obéissance” : (3x)
ascultare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 16; 9, 2; 12, 6;
- ascuțit** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj.* : „scharf” : „pointu” : (3x)
ascuțită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 14, 10;
ascuțite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 26; 11, 19;
- asemăná** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „(sich) ähneln” : „(se) ressembler” : (2x)
asemănați-vă *verb imp. 2 pl.* 9, 23;
să ne asămănăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 9;
- asemănare** : (1683 SICR. DE AUR) : s. f. : „Ähnlichkeit” : „ressemblance” : (1x)
asemănare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 4;
- asémenea** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj./adv.* : „1. ähnlich, gleich, 2. gleichfalls” : „1. semblable, pareil, 2. semblablement” : (5x)
asemene *adv.* 11, 15;
asémene *adj. invariabil fem. sg. nom./ac.* 14, 14;
asémene *adv.* 5, 21;
asémenea *adv.* 12, 13;
cea asémene *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 13, 25;
- asudát** : (1620 AA ist. II, 36) : *adj.* : „schwitzend” : „suant, transpirant” : (1x)
asudat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 3, 8;
- asúpra** : (1551-1553 ES) : *prep.* : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb” : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus” : (18x)
asupra *prep.* 4, 22; 5, 6; 6, 18; 8, 7; 9, 10; 9, 10; 10, 8; 12, 16; 15, 11; 15, 16; 15, 19; 16, 8; 16, 20; 17, 1; 17, 7; 18, 5;
asupra *prep.* 1, 11*; 5, 28*;
- așá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adv.* : „so” : „ainsi, de la sorte” : (27x)
așa *adv. de mod* 1, 12; 1, 33; 2, 20; 5, 15; 5, 18; 5, 31; 6, 17; 7, 12; 8, 6; 9, 10; 9, 17; 10, 14; 12, 16; 13, 3; 13, 7; 13, 17; 13, 23; 14, 6; 14, 8; 15, 21; 15, 32; 16, 3; 16, 3; 16, 5; 17, 5;
- așea** *adv. de mod* 5, 33;
așa *adv. de mod* 15, 10*;
- așteptá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „(er)warten, harren” : „attendre” : (2x)
am așteptat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 18, 9;
așteaptă *verb indicativ prezent 3 sg.* 12, 12;
- așterne** : (1551-1553 ES) : v. III : „ausbreiten” : „étendre” : (1x)
așternură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 9, 19;
- atînge** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „treffen” : „toucher” : (1x)
să atingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 17, 1;
- atît** : (1551-1553 ES) : *adj./adv./pron.* : „so viel” : „tant” : (8x)
atîta *adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 8, 26;
atîta *adv.* 15, 5;
atîtea *pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 15, 11; 16, 4;
atîțea *adj. pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 11, 20;
atîția *adj. pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 5, 7; 8, 5; 12, 6;
- atotlucrător** : (1688 BIBLIA) : *adj.* : „allmächtig” : „tout-puissant” : (1x)
cel atotlucrătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 1, 29;
- atúnci** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adv.* : „dann, damals” : „alors, lors” : (7x)
atuncea *adv. de timp* 2, 21; 3, 8; 3, 21; 8, 2; 17, 12; 18, 5; 18, 20;
- ațîță** : (1581-1582 PO) : v. I : „1. Feuer anfachen, 2. erregen” : „enflammer” : (1x)
ațîțind *verb gerunziu* 18, 20;
- au** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adv.* : „1. oder, 2. denn” : „1. ou, 2. est-ce que” : (5x)
au *adv.* 2, 7; 2, 19; 8, 16; 11, 25; 18, 17;
- aúz** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Nachricht” : „nouvelle” : (1x)
auzului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 15, 21;
- auzí** : (1521 NEACȘU) : v. IV : „hören” : „ouïr, entendre” : (8x)
au auzit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 22; 9, 27;
aud *verb indicativ prezent 3 pl.* 15, 21;
auzind *verb gerunziu* 5, 14; 8, 15; 10, 17; 14, 9;
auzînd *verb gerunziu* 14, 9;
- aveá** : (1521 NEACȘU) : v. II (și aux.) : „haben” : „avoir” : (16x)
aibi *verb imp. 2 sg.* 13, 11;
are *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 7;
au *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 14;
avea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 3, 20;
avea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 10; 4, 1; 6, 7; 15, 9;
avem *verb indicativ prezent 1 pl.* 1, 12; 11, 27;
aveți *verb indicativ prezent 2 pl.* 10, 14;

- avînd** *verb gerunzju* 15, 7; 16, 13; 16, 22; 17, 4;
să aibă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 18, 4;
- avére** : (1581 CORESI, EV. 6) : s. f. : „Vermögen” : „fortune” : (1x)
averile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 4, 7;
- avramiáncă** → **avrămeancă**
- avrămeancă** : (c. 1683-1686 MS. 45 906/2) : s. f. : „Nachkomme von Abraham” : „descendante d’Abraham” : (1x)
ai avramiancii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 18, 20;
- avrămie** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Geschlecht von Abraham” : „descendance d’Abraham” : (1x)
avramiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 18, 23;
- B**
- ban** : (1413 DLRV) : s. m. : „Geld” : „argent” : (4x)
bani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 3;
banii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 4, 6;
banilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 4, 4; 4, 10;
- bărbă** : (1436 DLRV / în antr. *Barbă Stan*) : s. f. : „Bart” : „barbe” : (1x)
barbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 28;
- báte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. schlagen, 2. kämpfen” : „1. battre, 2. combattre” : (6x)
au bătut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 21;
bătea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 3;
bătînd *verb gerunzju* 3, 7;
bătîndu *verb gerunzju* 9, 12;
bătîndu-se *verb gerunzju* 6, 10; 7, 4;
- batjocorí** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. verspotten, verhöhnern, 2. beschimpfen” : „1. se moquer de, tourner en dérision, 2. insulter” : (3x)
batjocurești *verb indicativ prezent 2 sg.* 5, 22;
batjocorindu-ne *verb gerunzju* 6, 20;
să batjocuriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 4, 26;
- băgá** : (1521 NEACȘU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben” : „mettre dans, introduire” : (5x)
a băga *verb infinitiv prezent* 13, 4; 14, 1;
au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 8;
nebăgîndu *verb gerunzju* 9, 6;
s-au băgat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 16, 21;
- bărbát** : (1262 DRĂGANU / în top. *Terra Barbata*) : s. m./adj. : „1. Mann, 2. tapfer” : „1. homme, 2. brave” : (15x)
bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 15; 6, 30; 18, 9;
bărbat *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 7, 16;
bărbatului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 10, 5;
bărbați *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 17, 24;
bărbați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 13, 10; 16, 2;
bărbați *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 8, 19;
- bărbații** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 1, 10; 15, 30; 15, 30;
bărbaților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 14, 11;
mai bărbată *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 30;
un bărbat *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 16, 14;
- bărbăție** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Courage” : „courage” : (4x)
bărbăție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 31; 9, 23;
bărbăția *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 8; 5, 23;
- bărbie** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Kinn” : „menton” : (1x)
bărbii *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 15, 15;
- bătrîn** : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „1. alt, 2. Erb-, Stammgut” : „1. vieux, 2. patrimoine” : (16x)
bătrîn *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 31; 7, 13;
batrîn *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* 7, 16;
bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 8, 2; 8, 5; 17, 9;
bătrînă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 3; 16, 1; 16, 14;
bătrîne *subst. comun masc. sg. voc. art.* 5, 6; 7, 10;
bătrînii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 9, 6;
bătrînul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 6, 10; 9, 6;
bătrînului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 6, 6;
cel bătrîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 16, 17;
- bătrînețe** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Alter” : „vieillesse” : (6x)
bătrînețe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 5, 33; 8, 20;
bătrînețe *subst. comun fem. pl. voc. neart.* 7, 15;
bătrînețe *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 18;
bătrînețele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 5, 12; 6, 12;
- băutură** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Getränk” : „liquide, boisson” : (2x)
băutura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 15; 3, 16;
- bea** : (c. 1418 DLRV) : v. II : „trinken” : „boire” : (1x)
bînd *verb gerunzju* 13, 21;
- belí** : (1581-1582 PO) : v. IV : „die Haut sich abziehen” : „s’enlever la peau, écorcher, dépouiller” : (1x)
să belia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 10, 7;
- besêrecă** → **biserică**
- bici** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. n. : „Geissel” : „fouet” : (3x)
bicele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 6, 3; 6, 6; 9, 12;
- bíne** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „gut” : „bien” : (6x)
bine *adv. de mod poz.* 3, 20; 8, 6; 8, 6;
bine *adv. de mod poz.* 9, 6*; 11, 23*; 18, 1*;
- biruí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. besiegen, 2. überwinden” : „1. gagner, 2. dépasser” : (49x)

- a birui** *verb infinitiv prezent* 1, 3; 1, 4; 1, 32; 2, 4; 2, 14; 2, 15; 2, 20; 3, 1; 5, 23; 6, 35; 14, 1;
- ai biruit** *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 16, 14;
- ar fi biruit** *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* 6, 32;
- au biruit** *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 3; 13, 4; 16, 2;
- au biruit** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 2, 2; 6, 34; 7, 4; 7, 11; 9, 6; 13, 7; 14, 11; 17, 24;
- biruia** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 10; 17, 12; 17, 13; 17, 15;
- biruiște** *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 14; 1, 19; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 24;
- biruind** *verb gerunziu* 1, 11; 6, 33; 11, 23;
- biruiră** *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 1;
- ne-am biruit** *verb indicativ perfect compus 1 pl.* 11, 20;
- să birui** *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 8, 2;
- să biruiască** *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 17;
- să biruiște** *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 9; 9, 30;
- să se fie biruit** *verb conjunctiv perfect 3 pl.* 13, 2;
- biruință** : (1642 CAZ. GOV. 195) : s. f. : „Sieg” : „victoire” : (12x)
- biruința** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 31; 6, 33; 17, 12;
- biruință** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 34; 2, 21; 13, 16; 15, 29;
- biruințe** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 3, 18; 9, 8;
- biruinței** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 3;
- biruinții** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 6, 32;
- biruință** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 23*;
- biruitór** : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „siegreich” : „victorieux” : (4x)
- biruitoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 5;
- biruitori** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 17, 15;
- biruitoriu** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 31;
- cei biruitorii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 17, 16*;
- biserică** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Kirche, 2. Tempel” : „1. église, 2. temple” : (7x)
- a besêricii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 11;
- besêrecii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 20;
- besêrica** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 9;
- besêrică** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 3; 4, 8; 4, 9;
- besêricii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 7;
- bîrfitor** : (1649 MARD.) : adj. : „gesprächig” : „bavard” : (1x)
- cea bîrfitoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 5, 11;
- blagoródnic** : (1688 BIBLIA) : adj. : „adlig, nobel” : „noble” : (1x)
- blagorodnică** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 24;
- blagoródnie** : (1652 ÎNDR.) : s. f. : „Adel” : „noblesse” : (1x)
- blagorodnie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 11;
- blestemát** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adj. : „verflucht” : „maudit” : (2x)
- blestemată** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 19;
- blestematul** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 4, 5;
- blînd** : (1519 BGL / în antr. *Blîndul*) : adj. : „barmherzig” : „clément” : (3x)
- blînd** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 6, 28;
- blîndă** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 14; 9, 24;
- boierie** : (1632 EUISTR. PRAV. 579, ap. TIKTIN) : s. f. : „Bojarenwürde” : „titre de boiard, seigneurie” : (1x)
- boierii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 7;
- bold** : (1517 BGL / în antr. *Boldii*) : s. n. : „Nadel” : „aiguille” : (1x)
- bold** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 14, 19;
- brát** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Arm” : „bras” : (2x)
- brațele** *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 9, 11; 10, 6;
- bucurá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich freuen” : „se réjouir” : (3x)
- bucurá-să** *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 8, 4;
- bucurându-se** *verb gerunziu* 12, 9;
- să se fie bucurat** *verb conjunctiv perfect 3 pl.* 4, 22;
- bucurie** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Freude” : „joie” : (1x)
- bucuriia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 22;
- bun** : (1211 DRĂGANU / în antr. *Buna*) : adj. : „gut” : „bon” : (84x)
- bun** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 1; 7, 1;
- bun** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 10, 15;
- buna** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 3, 20; 7, 9; 18, 4;
- bună** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 10; 2, 23; 5, 16; 6, 30; 8, 15; 9, 2; 9, 13; 9, 27; 11, 5; 11, 22; 12, 6; 12, 11; 12, 14; 13, 7; 15, 9;
- bune** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 11, 12;
- bunei** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 13, 25;
- buni** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 3; 16, 10;
- bunilor** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* 18, 9;
- cea bună** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 2, 10; 3, 18; 5, 16; 11, 21; 13, 5; 15, 9;
- bun** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 3*;
- buna** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 5, 31*; 7, 16*; 8, 4*; 9, 6*; 9, 7*; 9, 24*; 11, 20*; 13, 12*; 13, 27*; 14, 7*; 15, 2*; 15, 3*; 15, 14*; 15, 17*; 16, 14*; 17, 7*;

- bună** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 18*; 5, 22*; 8, 17*; 9, 29*; 9, 30*; 10, 3*; 11, 21*; 13, 26*; 14, 6*; 15, 12*; 15, 32*; 16, 12*; 16, 13*; 16, 17*; 16, 22*; 17, 5*; 18, 3*;
- bunei** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 7, 3*; 8, 1*; 13, 7*; 13, 8*; 13, 10*;
- buni** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* 17, 22*;
- bunii** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 7, 1*; 7, 4; 15, 29*; 16, 4*; 17, 7*;
- cel bun** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 1, 1*; 6, 31*; 13, 1*; 16, 1*; 18, 2*;
- cel bunu** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 7, 16*;
- celor buni** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. neart.* 10, 15*;
- bunătațe** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „1. Güte, 2. Tugend” : „1. bonté, 2. vertu” : (23x)
- a bunătați** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 2; 13, 25;
- ai bunătații** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 12, 14;
- ale bunătații** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 8;
- ale bunătaților** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 13, 27;
- bunătațe** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 8; 1, 10; 3, 18; 9, 18; 9, 31; 11, 2; 11, 4; 11, 22; 15, 9;
- bunătațea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 10; 6, 11; 10, 10; 17, 12;
- bunătați** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 10; 13, 24;
- bunătații** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 17, 23;
- bunătațile** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 12, 11;
- bunătaților** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 30;
- bunăvoie** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Wohllwollen” : „bienveillance” : (2x)
- bunăvoie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 23; 8, 25;
- C**
- ca** : (1521 NEACȘU) : *adv./conj.* : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr” : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près” : (50x)
- ca** *adv.* 5, 22; 5, 23; 5, 23; 7, 1; 7, 5; 7, 8; 8, 12; 8, 29; 9, 10; 9, 10; 9, 28; 11, 9; 11, 10; 12, 13; 14, 5; 14, 6; 14, 19; 15, 15; 15, 19; 16, 4; 16, 12; 16, 13; 17, 1; 17, 3; 17, 7;
- ca** *conjunctie subord.* 1, 1; 1, 6; 1, 6; 4, 1; 4, 6; 4, 13; 5, 6; 5, 29; 6, 5; 6, 8; 8, 5; 8, 29; 9, 16; 10, 1; 10, 16; 11, 3;
- ca** *adv.* 2, 6*; 14, 14*; 16, 25*;
- ca** *conjunctie subord.* 2, 6*; 6, 19*; 12, 6*; 12, 8*; 16, 12*; 18, 4*;
- căle** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Weg” : „chemin” : (1x)
- cale** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 14, 5;
- cămătă** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Zinsen” : „usure” : (1x)
- camătă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 8;
- cap** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Kopf” : „tête” : (4x)
- ale capetelor** *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 15, 15;
- capete** *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 15, 20; 15, 20;
- capului** *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 9, 28;
- căre** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *pron. int.-rel./adj.* : „wer, welcher” : „qui, lequel” : (59x)
- care** *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* 1, 34; 9, 6;
- care** *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* 7, 4; 8, 14; 9, 24; 11, 10; 13, 7; 14, 20; 15, 30; 16, 16; 17, 2; 17, 11;
- care** *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* 4, 3;
- care** *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* 4, 2; 15, 18; 18, 24;
- care** *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* 1, 12; 12, 12; 13, 20; 18, 3;
- careia** *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* 1, 17; 1, 19; 5, 7; 9, 13; 9, 24; 10, 8; 11, 18; 15, 6; 16, 6; 18, 18;
- careia** *pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* 3, 8;
- carei** *pron. int.-rel. fem. sg. gen./dat.* 7, 8;
- carele** *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* 1, 29; 7, 15; 12, 12; 13, 19; 14, 10; 18, 22;
- carele** *pron. int.-rel. fem. sg. nom./ac.* 2, 23;
- carele** *pron. int.-rel. masc. sg. nom./ac.* 4, 16; 4, 19; 4, 21; 11, 10; 11, 13; 11, 20; 12, 2; 16, 20; 18, 10; 18, 13;
- carii** *pron. int.-rel. masc. pl. nom./ac.* 4, 23; 6, 11; 8, 10; 13, 5; 13, 9; 13, 21; 17, 10; 17, 16; 17, 16;
- cărui** *adj. pron. int.-rel. masc. sg. gen./dat.* 13, 12;
- cărne** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Fleisch” : „viande” : (11x)
- carne** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 6; 5, 8;
- carnea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 28;
- cărnuri** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 5, 2; 6, 15; 15, 15;
- cărnurile** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 6; 7, 13; 9, 17; 9, 20; 10, 8;
- casă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Haus” : „maison” : (1x)
- casă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 7;
- căznă** : (1446 BGL) : s. f. : „Qual” : „souffrance, peine” : (10x)
- ale caznelor** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 7, 2;
- cazna** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 19;
- caznă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 2; 14, 1;
- cazne** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 4; 11, 6; 15, 11; 15, 21;
- caznele** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 18, 20;
- caznelor** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 8, 19;
- că** : (1521 NEACȘU) : *conj.* : „dass” : „que” : (117x)
- că** *conjunctie subord.* 1, 2; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 9; 1, 11; 1, 30; 1, 30; 1, 35; 2, 2; 2, 3; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 10; 2, 16; 2, 16; 2, 19; 2, 20; 3, 1; 3, 5; 3, 7; 3, 15; 3, 17; 3, 20; 4, 6; 4, 13; 4, 13; 4, 22; 4, 22; 4, 25; 5, 7; 5, 9; 5, 13; 5, 18; 5, 20; 5, 21; 5, 23; 5, 25; 5, 25; 6, 15; 6, 18; 6, 27; 6, 32; 6, 34; 7, 1; 7, 4; 7, 11; 8, 2; 8, 6; 8, 7; 8, 9; 8, 11; 8, 14; 8, 21; 8, 28; 9, 1; 9, 2; 9, 4; 9, 8; 9, 16; 9, 18; 9, 18; 9, 30; 9, 31; 10, 2; 10, 16; 10, 18; 10, 19; 10, 21; 11, 3; 11, 15; 11, 21; 11, 25; 11, 27; 12, 2; 12, 3; 13, 1; 13, 1; 13, 2; 13, 4; 13, 6; 13, 8; 13, 14; 13, 15;

- 13, 17; 13, 24; 13, 25; 13, 26; 14, 7; 14, 10; 14, 12; 15, 4; 15, 5; 15, 10; 15, 11; 15, 25; 15, 30; 16, 2; 16, 5; 16, 5; 16, 5; 16, 15; 16, 17; 16, 18; 16, 22; 16, 25; 17, 6; 17, 8; 17, 11; 17, 12; 17, 19; 17, 23; 18, 2; 18, 5; 18, 6; 18, 9;
- căci** : (1551-1553 ES) : conj. : „1. denn, 2. warum” : „1. car, 2. pourquoi” : (6x)
căci *conjunctie subord.* 4, 25; 11, 5; 11, 16;
căci *conjunctie subord.* 2, 21*; 5, 8*; 16, 15*;
- cădeá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „fallen, stürzen” : „tomber” : (4x)
căzînd *verb gerunziu* 4, 11; 6, 7; 10, 8; 15, 20;
- cădélîniță** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Weihrauchkessel” : „encensoir” : (1x)
cădélînița *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 7, 11;
- călăre** : (1677 CORESI, PS.) : adj. : „zu Pferde” : „à cheval” : (1x)
călări *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 10;
- călcá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. treten, 2. zertreten” : „1. marcher, 2. piétiner” : (9x)
a călca *verb infinitiv prezent* 5, 17; 5, 20; 9, 1;
am călcat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 18, 7;
au călcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 1; 13, 9;
calcă *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 15;
călcați *verb indicativ prezent 2 pl.* 8, 14;
să călcăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 5, 27;
- căldăre** : (1492 BGL / în top. *Căldărușa*) : s. f. : „Kessel” : „chaudron” : (3x)
căldări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 18, 20;
căldările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13;
o căldare *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 12, 1;
- cărbúne** : (1429 DERS / în top. *Cărbunești*) : s. m. : „Kohle” : „charbon” : (1x)
cărbunilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 9, 20;
- căruntéte** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 92) : s. f. : „1. Ergrautsein, 2. Alter” : „1. canitie, 2. vieillesse” : (2x)
căruntéte *subst. comun fem. pl. voc. neart.* 7, 15;
căruntéte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 7;
- către** : (inc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „gegen” : „vers” : (37x)
cătră *prep.* 1, 11; 2, 1; 2, 3; 2, 10; 2, 11; 3, 21; 4, 1; 4, 4; 4, 4; 5, 16; 5, 32; 6, 20; 6, 26; 7, 13; 8, 29; 10, 1; 11, 25; 12, 2; 12, 6; 12, 14; 12, 16; 13, 1; 13, 10; 14, 4; 14, 13; 15, 6; 15, 7; 15, 9; 15, 21; 15, 30; 16, 22; 17, 1; 17, 4; 17, 5; 17, 23; 18, 3; 18, 6;
- căută** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. suchen, 2. blicken, sehen” : „1. chercher, 2. regarder” : (5x)
caută *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 30;
căutînd *verb gerunziu* 13, 13; 15, 19; 17, 10; 17, 23;
- căzîni** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich (ab)quälen” : „(se) torturer” : (9x)
au căzînit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 1, 11;
căzînești *verb indicativ prezent 2 sg.* 9, 15;
căzîndu-să *verb gerunziu* 11, 20; 16, 3;
căzîndu-se *verb gerunziu* 11, 1;
să căzînește *verb indicativ prezent 3 sg.* 18, 5;
să căzînesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 27;
să căzînești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 12, 13;
preacăzîndu-se *verb gerunziu* 7, 2;
- căzînit** : (1668-1670 HERODOT) : adj. : „qualvoll” : „torturé” : (1x)
cel căzînit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 8, 5;
- căzút** : (1563 CORESI, PRAXIU 70) : adj. : „gefallen” : „tombé” : (1x)
căzut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 6, 8;
cèle căzute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 2, 14;
- ce** : (1521 NEACȘU) : pron. rel.-inter./adj. : „was, welches” : „que, quoi, qui” : (93x)
ce *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* 2, 1;
ce *pron. int.-rel. nom./ac.* 1, 6; 1, 8; 1, 10; 1, 11; 1, 14; 1, 14; 2, 7; 2, 9; 2, 14; 2, 19; 2, 19; 3, 7; 3, 20; 4, 1; 4, 1; 4, 7; 4, 14; 4, 22; 4, 24; 4, 26; 5, 6; 5, 6; 5, 9; 5, 13; 5, 18; 5, 22; 5, 24; 5, 26; 5, 26; 6, 10; 6, 14; 6, 17; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 8; 8, 2; 8, 6; 8, 6; 8, 9; 9, 6; 8, 14; 8, 16; 8, 16; 8, 18; 8, 27; 8, 29; 9, 1; 10, 18; 11, 4; 11, 23; 12, 13; 13, 3; 13, 6; 13, 13; 13, 14; 13, 15; 13, 18; 13, 18; 13, 19; 13, 27; 14, 10; 14, 14; 14, 18; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 15, 3; 15, 16; 15, 21; 15, 27; 16, 3; 16, 25; 17, 7; 18, 11; 18, 11; 18, 16;
ce *adj. pron. int.-rel. neutru sg. nom./ac.* 1, 4*; 1, 12*; 2, 16*; 3, 2*; 2, 24*; 5, 18*; 8, 6*; 13, 2*; 13, 6*; 14, 7*; 15, 4*; 15, 25*; 15, 30*;
- ceără** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wachs” : „cire” : (1x)
cerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 19;
- cel¹** : (1521 NEACȘU) : pron. dem./adj. : „der” : „ce” : (73x)
a celora *pron. dem. masc. pl. gen./dat.* 17, 23;
cea *adj. pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 5, 18; 9, 4;
cêea *pron. dem. fem. sg. voc.* 15, 30;
cèle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 1, 34; 6, 1; 6, 15; 15, 10; 15, 11; 15, 11; 15, 32; 16, 1;
cei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 16, 3;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 2, 19; 3, 7; 5, 4; 18, 12;
cel *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 9, 26; 11, 20; 12, 6; 13, 9;
celor *adj. pron. dem. masc. pl. dat./gen.* 3, 13;
celor *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* 17, 8;
cea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 1, 12*; 14, 18*; 15, 27*;
cêea *pron. dem. fem. sg. nom./ac.* 15, 3*;
cèle *adj. pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 15, 16*;
cèle *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 1, 6*; 4, 14*; 5, 9*; 5, 26*; 5, 26*; 7, 5*; 14, 14*;
cei *adj. pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 1, 10*; 8, 27*; 13, 18*;
cei *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 6, 17*; 7, 4*; 10, 18*; 13, 27*; 14, 19*; 14, 19*; 16, 25*; 18, 16*;

- ceia** *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 1, 11*; 4, 7*; 6, 10*; 7, 8*; 8, 6*; 13, 18*; 15, 21*; 16, 3*; 17, 7*;
- cel** *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 7, 6*; 18, 11*; 18, 11*;
- cel** *adj. pron. dem. neutru. sg. nom./ac.* 13, 3*;
- cel** *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 2, 9*; 12, 13*;
- cela** *adj. pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 4, 1*;
- cela** *pron. dem. masc. sg. nom./ac.* 5, 24*; 13, 14*;
- celor** *adj. pron. dem. masc. pl. dat./gen.* 2, 14*;
- celor** *pron. dem. masc. pl. dat./gen.* 1, 8*; 8, 6*; 8, 14*; 11, 23*; 13, 6*; 13, 15*; 13, 19*;
- celui** *pron. dem. masc. sg. gen./dat.* 13, 13*;
- cel²** : (1521 NEACȘU) : art. dem.-adj. : „der” : „ce” : (85x)
- a celor** *articol dem adj. masc. pl. gen./dat.* 1, 8;
- cea** *articol dem adj. fem. sg. nom./ac.* 1, 11; 1, 25; 2, 11; 3, 11; 3, 21; 4, 11; 5, 33; 6, 18; 6, 18; 7, 13; 7, 16; 9, 5; 9, 29; 9, 30; 10, 3; 10, 15; 10, 15; 11, 12; 12, 14; 13, 7; 13, 22; 13, 25; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 20; 15, 2; 15, 2 15, 6; 15, 7; 15, 9; 15, 12; 15, 11; 15, 32; 16, 10; 16, 24; 17, 23; 18, 4; 18, 9; 18, 20;
- cèle** *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* 1, 9; 1, 29; 2, 14; 2, 16; 3, 1; 5, 6; 5, 36; 6, 34; 7, 8; 8, 12; 8, 13; 9, 1; 9, 2; 9, 26; 9, 28; 9, 31; 13, 1; 16, 17;
- cèle** *articol dem. neutru pl. nom./ac.* 2, 22; 5, 9; 6, 25; 18, 2; 18, 2; 18, 5;
- cèlea** *articol dem adj. fem. pl. nom./ac.* 15, 15;
- cei** *articol dem adj. fem. sg. gen./dat.* 7, 3;
- cei** *articol dem adj. masc. pl. nom./ac.* 7, 6; 14, 4; 18, 1;
- cel** *articol dem adj. masc. sg. nom./ac.* 11, 1; 18, 9; 18, 11; 18, 13;
- cel** *articol dem adj. neutru sg. nom./ac.* 8, 7; 9, 27; 9, 30; 14, 9; 15, 30; 17, 3;
- celor** *articol dem adj. fem. pl. gen./dat.* 2, 15; 18, 2; 18, 2;
- celor** *articol dem adj. masc. pl. gen./dat.* 14, 12; 18, 6;
- célălalt** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : pron./adj. dem. : „der andere” : „l'autre” : (3x)
- cèlealalte** *pron. dem. fem. pl. nom./ac.* 2, 9;
- ceialalți** *pron. dem. masc. pl. nom./ac.* 3, 9;
- ceiialalte** *adj. pron. dem. fem. sg. gen./dat.* 13, 22;
- cer** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Himmel” : „ciel” : (5x)
- ceriu** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 10; 4, 11; 6, 6; 17, 5; 17, 5;
- cercă** : (1581 PRL) : v. I : „1. untersuchen, 2. versuchen, 3. kosten” : „1. chercher, 2. examiner, 3. essayer, goûter” : (5x)
- cercăm** *verb indicativ prezent 1 pl.* 1, 12; 1, 13;
- cercînd** *verb gerunzîu* 2, 9; 3, 13; 3, 14;
- cercäre** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Versuch, Prüfung” : „épreuve, tourment” : (1x)
- cercare** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 19;
- cére** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „bitten, verlangen” : „demander” : (1x)
- au cerșut** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 5, 14;
- cerésc** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „1. himmlisch, 2. göttlich” : „1. céleste, 2. divin” : (3x)
- cea cerească** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 4, 11; 11, 3;
- cereștii** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 9, 15;
- certá** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. schelten, 2. strafen” : „1. gronder, 2. punir” : (7x)
- a certa** *verb infinitiv prezent* 8, 6;
- certat-au** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 22;
- certa-va** *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 9, 24;
- certîndu** *verb gerunzîu* 2, 12;
- s-au certat** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 5;
- va certa** *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 10, 21; 18, 22;
- certäre** : (1581 PRL) : s. f. : „Bestrafung” : „punition” : (6x)
- certare** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 10; 6, 28; 11, 3; 18, 22;
- certarea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 7; 12, 12;
- cetáte** : (1391 DRHB) : s. f. : „Stadt” : „cité” : (3x)
- cetate** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 4; 17, 24;
- cetății** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 19;
- chemá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „rufen” : „appeler” : (8x)
- au chemat** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 12, 2; 12, 6;
- cheamă** *verb indicativ prezent 3 sg.* 3, 19;
- chemîndu** *verb gerunzîu* 8, 17;
- chiemați fiind** *verb gerunzîu.* 11, 20;
- chiemîndu** *verb gerunzîu* 8, 4; 16, 16;
- chiemîndu-mă** *verb gerunzîu* 16, 9;
- chiár** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 187) : adj. : „übergeordnet” : „clair, supérieur” : (1x)
- mai chiar** *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 19;
- chiemá** → **chema**
- chinuí** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (sich) quälen, peinigen, 2. leiden” : „1. (se) tourmenter, (se) torturer, 2. souffrir” : (3x)
- a să chinui** *verb infinitiv prezent* 18, 9;
- chinuindu-să** *verb gerunzîu* 12, 2;
- chinuindu-se** *verb gerunzîu* 17, 22;
- chinuíre** : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Quälerei” : „souffrance, tourment” : (1x)
- chinuirea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 14, 9;
- chip** : (1480 BGL) : s. n. : „1. Bild(nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Mittel, Weg” : „1. image, 2. figure, 3. manière” : (39x)
- a chipului** *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 15, 4;
- chip** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 2; 2, 24; 5, 14; 5, 18; 6, 1; 9, 15; 9, 26; 11, 4; 11, 11; 12, 13; 15, 4; 15, 25;
- chipul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 1, 29; 2, 8; 4, 1; 9, 29; 18, 1;
- chipuri** *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 14; 14, 11;
- chipurile** *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 1, 18;

- un chip** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 5, 17; 6, 5; 7, 3; 10, 7;
- chip** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 4*; 1, 12*; 2, 16*; 2, 24*; 3, 2*; 5, 18*; 8, 6*; 13, 2*; 13, 6*; 14, 7*; 15, 4*; 15, 25*; 15, 30*;
- chipuri** *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 25*;
- chivot** : (1476 DRHA) : s. n. : „Arche (Noahs)” : „arche (de Noé)” : (1x)
- chivotul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 15, 30;
- ci** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : conj. : „sondern” : „mais, cependant” : (44x)
- ce** *conjunctie coord.* 1, 6; 1, 6; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 2, 4; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 5; 3, 11; 4, 20; 4, 24; 5, 18; 5, 27; 5, 28; 6, 6; 7, 6; 8, 5; 8, 11; 8, 15; 8, 23; 8, 27; 9, 10; 9, 15; 9, 22; 11, 6; 11, 27; 13, 3; 13, 3; 13, 27; 14, 1; 14, 5; 14, 9; 14, 9; 15, 3; 15, 11; 15, 12; 16, 2; 16, 4; 16, 12; 16, 13; 18, 3; 18, 9;
- cin** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Menge, Gruppe” : „foule, groupe” : (1x)
- cinul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 18, 23;
- cină** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Abendessen” : „souper, dîner” : (1x)
- cină** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 9;
- cincilea** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : num. ord. : „fünfter” : „cinquième” (1x)
- al cincelea** *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 11, 1;
- cinevá** : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „jemand, einer” : „quelqu’un” : (3x)
- cineva** *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* 2, 8; 16, 11; 17, 1;
- cínste** : (1474 DERS) : s. f. : „1. Ehre, 2. Stolz” : „1. honneur, 2. fierté” : (6x)
- cínste** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 10; 1, 17; 2, 15; 6, 30; 11, 6;
- cínstea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 8, 24;
- cinstí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. ehren, 2. anbeten” : „honorer, 2. adorer” : (6x)
- a cinsti** *verb infinitiv prezent* 5, 24;
- cinstind** *verb gerunziu* 1, 15;
- cinstindu** *verb gerunziu* 7, 9;
- cinstiți** *verb indicativ prezent 2 pl.* 8, 14;
- preacinstind** *verb gerunziu* 8, 5;
- s-au cinstit** *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 20;
- cinstít** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „geehrt” : „honoreé” : (4x)
- cinstită** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 35; 17, 5; 17, 5;
- cinstite** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. voc. neart.* 7, 15;
- cití** : (1551-1553 ES) : v. IV : „lesen” : „lire” : (1x)
- ctiia** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 11;
- ciuntí** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : v. IV : „verstümmeln” : „mutiler” : (1x)
- ciuntim** *verb indicativ prezent 1 pl.* 10, 20;
- cîmp** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Feld, Flur” : „champs” : (1x)
- cîmp** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 18, 8;
- cînd** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „als” : „quand, lorsque” : (7x)
- cînd** *adv. pron. inter./relat.* 1, 24; 2, 21; 5, 22; 9, 10; 16, 12; 17, 1; 18, 20;
- cîndái** : (1581 CORESI, EV. 4) : adv. : „irgendwie” : „d’une certaine façon” : (1x)
- cîndai** *adv.* 4, 13;
- cîntá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „singen” : „chanter” : (1x)
- cînta** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 15;
- cîntáre** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Gesang” : „chant” : (2x)
- cîntarea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 18;
- cîntári** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 18, 15;
- cîntător** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adj. : „singend” : „qui chante” : (1x)
- cea cîntătoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 10, 21;
- cîrmáci** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Steuermann” : „pilote, timonier” : (1x)
- un cîrmaci** *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 7, 1;
- cîrmă** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Steuerruder” : „gouvernail” : (1x)
- cîrmele** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 7, 3;
- cîrmuí** : (c. 1683-1686 MS. 45 897/2) : v. IV : „steuern” : „diriger, gouverner” : (1x)
- cîrmuind** *verb gerunziu* 7, 1;
- cît** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj./adv./conj./pron. : „1. wieviel, 2. kaum, 3. insofern, 4. das... was” : „1. combien, 2. à peine, 3. autant que, 4. ce que” : (23x)
- cît** *adv. pron. inter./relat.* 3, 10; 4, 7; 15, 5; 15, 12; 16, 7;
- cît** *conjunctie subord.* 1, 11; 3, 20; 4, 20; 4, 25; 5, 24; 5, 31; 5, 33; 6, 17; 8, 29; 9, 12; 9, 17; 9, 27; 10, 14; 14, 1;
- cîte** *adj. pron. int.-rel. neutru pl. nom./ac.* 1, 14;
- cîte** *pron. int.-rel. fem. pl. nom./ac.* 2, 5;
- cîtu** *adv. pron. inter./relat.* 9, 29;
- cît** *conjunctie subord.* 15, 10*;
- cléște** : (1509 BGL) : s. m. : „Zange” : „pinces” : (2x)
- cléște** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 7, 4; 11, 10;
- coastă** : (1463 DERS / în top. Costă) : s. f. : „Seite, Flanke” : „côte” : (3x)
- coastă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 7;
- coastele** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 6; 11, 19;
- cóif** : (1563 CORESI, PRAXIU 433) : s. n. : „Helm, Krug” : „casquette, cruche” : (1x)
- coiful** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 3, 12;
- contentitór** : (c. 1683-1686 MS. 45 892/1) : adj. : „entgegengesetzt” : „opposé” : (2x)

- conținătoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 4; 1, 4;
- copac** : (1264 DRĂGANU / în top. *Kopach*) : s. m. : „Baum” : „arbre” : (1x)
- copacii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 2, 14;
- copil** : (1318 DLRV / în antr. *Copil*) : s. m. : „Kind” : „enfant” : (18x)
- copii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 9; 16, 1; 16, 6; 17, 5; 17, 9; 18, 6; 18, 20; 18, 23;
- copii** *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 16, 16;
- copiii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 4, 25; 16, 15;
- copiilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 16, 15; 17, 6;
- copil** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 12, 2; 15, 4;
- copilului** *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 12, 6; 12, 9;
- un copil** *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 15, 4;
- corăbie** : (1521 NEACȘU) : s. f. : „Schiff” : „bateau” : (1x)
- corabie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 1;
- córt** : (1563 CORESI, PRAXIU 564) : s. n. : „Zelt” : „tente” : (1x)
- cortul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 3, 8;
- cot** : (1332-1337 DRĂGANU / în antr. sau top. *Cboth*) : s. n. : „Elle” : „coude” : (1x)
- coturile** *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 6;
- créde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „glauben” : „croire” : (6x)
- crêdem** *verb indicativ prezent 1 pl.* 11, 5;
- crêdeți** *verb imp. 2 pl.* 8, 7;
- crezînd** *verb gerunziu* 5, 25;
- au crezut** *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 9, 6*;
- cred** *verb indicativ prezent 3 pl.* 11, 24*;
- crêdeți** *verb imp. 2 pl.* 18, 1*;
- credincios** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj.* : „1. treu, 2. gläubig, 3. Gläubiger” : „1. fidèle, 2. croyant” : (11x)
- a credincioși** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 10, 15;
- credincios** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 1; 6, 31;
- credincios** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 7, 16; 13, 1; 16, 1; 18, 2;
- credincioasă** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 15; 11, 21; 16, 12;
- credincioși** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 17, 22;
- credință** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Glaube” : „croyance” : (44x)
- a credințe** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 1; 13, 10; 17, 7;
- ai credințe** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 8, 1;
- credința** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 16, 13; 16, 22; 17, 15;
- credință** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 18; 5, 31; 7, 6; 7, 16; 9, 6; 9, 7; 9, 24; 9, 29; 9, 30; 11, 20; 12, 11; 12, 14; 13, 12; 13, 26; 13, 27; 14, 6; 14, 7; 15, 2; 15, 3; 15, 12; 15, 14; 15, 17; 15, 32; 16, 14; 16, 17; 16, 22; 17, 5; 17, 7; 18, 3;
- credințe** *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 7, 3; 7, 4; 13, 7; 13, 8; 15, 29; 16, 4;
- credinței** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 17, 2;
- crêște** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „wachsen” : „croître” : (2x)
- crescîndu** *verb gerunziu* 13, 20;
- crescu** *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 22;
- crezător** : (1559-1560 BRATU) : *adj.* : „glaubend” : „qui croit” : (1x)
- cea crezătoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 15, 28;
- cu** : (1521 NEACȘU) : *prep.* : „mit” : „avec” : (153x)
- cu** *prep.* 1, 1; 1, 10; 1, 11; 1, 15; 1, 17; 1, 17; 1, 25; 2, 2; 2, 2; 2, 3; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 16; 2, 19; 2, 21; 2, 21; 3, 4; 3, 7; 3, 12; 3, 12; 3, 15; 3, 15; 3, 18; 4, 5; 4, 5; 4, 6; 4, 8; 4, 9; 4, 10; 4, 11; 4, 13; 4, 22; 4, 24; 4, 25; 5, 1; 5, 1; 5, 7; 5, 8; 5, 16; 5, 22; 5, 26; 6, 1; 6, 3; 6, 3; 6, 6; 6, 11; 6, 25; 6, 27; 6, 28; 6, 30; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 4; 7, 6; 7, 8; 7, 8; 7, 11; 7, 16; 8, 1; 8, 3; 8, 5; 8, 5; 8, 9; 8, 11; 8, 16; 8, 16; 8, 18; 8, 26; 8, 29; 9, 2; 9, 2; 9, 5; 9, 5; 9, 7; 9, 11; 9, 12; 9, 22; 9, 26; 9, 28; 9, 31; 10, 2; 10, 5; 10, 7; 10, 13; 10, 20; 11, 1; 11, 10; 11, 19; 11, 22; 11, 22; 12, 1; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 13, 3; 13, 6; 13, 7; 13, 9; 13, 11; 13, 12; 13, 16; 13, 24; 13, 26; 14, 6; 14, 10; 14, 19; 14, 20; 15, 6; 15, 6; 15, 13; 15, 21; 15, 32; 15, 32; 15, 32; 16, 2; 16, 3; 16, 4; 16, 12; 16, 14; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 16; 16, 18; 17, 2; 17, 4; 17, 5; 17, 5; 17, 12; 18, 9; 18, 10; 18, 20; 18, 21; 18, 23;
- cu** *prep.* 1, 25*; 2, 6*; 3, 3*; 5, 18*; 5, 24*; 6, 1*; 6, 33*; 8, 2*; 9, 28*; 10, 5*; 10, 12*; 11, 10*; 12, 12*; 14, 10*; 15, 2*; 15, 5*; 15, 5*;
- cúget** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „1. Gedanke, Sinn, 2. Gewissen” : „1. pensée, 2. raison, esprit” : (3x)
- cuget** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 7, 5; 11, 14;
- cugetului** *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 13, 4;
- cugetá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „denken” : „penser” : (1x)
- va cugeta** *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 1, 24;
- cugetáre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Gedanke” : „pensée” : (1x)
- cugetare** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 10;
- cugetător** : (1642 CAZ. GOV. 256) : *adj.* : „(nach)denkend” : „qui pense” : (1x)
- cugetătoriu** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 3;
- cui** : (1509 BGL) : s. n. : „Nagel, Pflock” : „clou, cheville” : (1x)
- ale cuielor** *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 15, 32;
- cúib** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Nest” : „nid” : (1x)
- cuibul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 14, 19;
- cum** : (1521 NEACȘU) : *adv./conj.* : „wie” : „comme(nt)” : (8x)
- cum** *adv. pron. inter./relat.* 1, 5; 2, 6; 12, 7; 13, 5;
- cum** *conjuncție subord.* 4, 22; 4, 23; 14, 13; 17, 1;

- cumplit** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „schrecklich” : „affreux” : (1x)
cumplite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 18, 20;
- cunoaște** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kennen” : „connaître” : (3x)
a cunoaște *verb infinitiv prezent* 2, 9;
au conosciut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 27;
conosciind *verb gerunziu* 18, 2;
- cunoaștere** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Erkenntnis” : „connaissance” : (1x)
cunoaștere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 16;
- cunoscut** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „bekannt” : „connu” : (1x)
cunoscut *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 4;
- cununá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „krönen” : „couronner” : (1x)
cununá *verb gerunziu* 17, 15;
- cuprinde** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. (um)fassen, 2. enthalten” : „1. entourferer, enlancer, 2. contenir, comprendre” : (2x)
cuprinde *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 2;
cuprinzându-te *verb gerunziu* 15, 32;
- cuprinzător** : (1642 CAZ. GOV. 464) : adj. : „umfangreich” : „vaste” : (1x)
cèle cuprinzătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 1, 20;
- cuptór** : (1501 SUCIU / în top. *Kuptor*) : s. n. : „Ofen” : „four” : (3x)
cuptoriu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 13, 9;
cuptoriul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 16, 3; 16, 21;
- curát** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. gereinigt, 2. rein” : „1. nettoyé, 2. pur” : (4x)
cèle curate *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 18, 8;
curat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 36;
curată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 7;
curate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 18, 23;
- curăți** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „reinigen” : „nettoyer, purifier” : (2x)
a curăți *verb infinitiv prezent* 1, 11;
curățindu *verb gerunziu* 1, 29;
- curăție** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Reinheit” : „pureté” : (1x)
curăția *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 7, 9;
- curățitor** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 60) : adj. : „reinigend” : „purificateur” : (2x)
curățitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. neart.* 17, 22;
curățitori *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 29;
- cureá** : (1533 DRHB / în top. *Curălușa*) : s. f. : „Riemen” : „courroie, corde” : (1x)
curê *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 11;
- cúrge** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „fließen” : „couler” : (2x)
cura *verb indicativ imperfect 3 pl.* 9, 20; 10, 8;
- curínd** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „eben, bald” : „depuis peu, bientôt” : (1x)
curínd *adv. de timp* 10, 21;
- cutezá** : (1551-1553 ES) : v. I : „wagen” : „oser” : (1x)
cutezám *verb indicativ prezent 1 pl.* 8, 18;
- cutremur** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Beben” : „tremblement” : (3x)
cutremur *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 10; 14, 10;
cutremurul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 17, 3;
- cuvení** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „(sich) gehören” : „convenir” : (1x)
să cuvin *verb indicativ prezent 3 pl.* 4, 3;
- cuviință** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Anstand” : „bon sens” : (5x)
cuviință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 4;
cuviințele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 2;
cuviință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 24*; 6, 33*; 10, 12*;
- cuvios** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „fromm” : „croyant” : (2x)
cuvioasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 20;
cuvios *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 9, 25;
- cuvínt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „1. Wort, 2. Gesetz” : „1. mot, parole, 2. loi” : (16x)
cuvinte *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 4, 13; 7, 9; 8, 16; 16, 24;
cuvinte *subst. comun neutru sg. voc. neart.* 5, 35;
cuvintele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 16, 14;
cuvínt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 1; 1, 15; 5, 14; 7, 7;
cuvíntul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 1, 2; 1, 12; 2, 21; 3, 1; 4, 7; 14, 9;
- cuvíntăre** : (1648 NTB) : s. f. : „Ansprache” : „discours” : (4x)
cuvíntăre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 22; 8, 15; 13, 7;
cuvíntărea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 5;

D

- da** : (1521 NEACȘU) : v. I : „geben” : „donner” : (15x)
aș da *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* 6, 32;
au dat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 2, 23; 13, 13;
da *verb indicativ imperfect 3 pl.* 13, 6;
dám *verb indicativ prezent 1 pl.* 6, 33;

- dînd** *verb gerunziu* 1, 12;
dîndu-și *verb gerunziu* 18, 3;
să da *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 11;
să dea *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 2; 4, 17;
dîndu-și *verb gerunziu* 15, 18*; 15, 18*;
era dînd *verb indicativ imperfect perifrastic 3 sg.* 4, 22*;
să dăderă *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 9, 19*;
-și dăde *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 12, 16*;
- dacă** : (1551-1553 ES) : conj. : „wenn” : „si” : (4x)
deaca *conjunctie subord.* 8, 13; 11, 1; 12, 1; 18, 5;
- dâns** : (c. 1600 HC² II, 179) : s. n. : „Tanz” : „danse” : (2x)
danțul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 13, 8; 15, 20;
- dar** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : conj. : „aber” : „mais” : (47x)
dară *conjunctie coord.* 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 5; 1, 7; 1, 10; 1, 12; 1, 15; 1, 17; 1, 19; 1, 22; 2, 2; 2, 8; 2, 24; 3, 6; 3, 8; 3, 19; 3, 21; 4, 22; 4, 26; 5, 1; 5, 8; 5, 17; 5, 19; 5, 27; 6, 15; 6, 31; 6, 32; 7, 16; 8, 1; 8, 7; 8, 10; 9, 7; 10, 10; 12, 14; 13, 1; 13, 2; 13, 5; 13, 16; 13, 23; 16, 1; 16, 2; 16, 22; 17, 4; 17, 17; 17, 20; 18, 9;
- dăre** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Gabe” : „don” : (1x)
dare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 8;
- datór** : (1551-1553 ES) : adj. : „schuldig” : „endetté” : (3x)
datori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 11, 15; 16, 19;
datoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 3;
- datorie** : (1527-1538 BGL) : s. f. : „Schuld” : „dette” : (1x)
datorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 8;
- dărdăș** : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Lanzer, Lanzenträger” : „porteur de lance” : (1x)
dărdașii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 11, 9;
- dăruít** : (1581 CORESI, EV. 340) : adj. : „beschenkt” : „offert” : (1x)
dăruiți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 3;
- de¹** : (1521 NEACȘU) : conj. : „1. um, zu, 2. wenn” : „1. que, 2. si” : (37x)
de *conjunctie subord.* 1, 1; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 5; 1, 13; 1, 14; 1, 24; 2, 1; 2, 8; 2, 9; 2, 20; 2, 24; 5, 3; 5, 10; 5, 19; 5, 30; 6, 20; 6, 32; 8, 2; 8, 2; 8, 17; 9, 2; 9, 6; 9, 7; 9, 15; 9, 27; 11, 4; 11, 13; 11, 16; 12, 4; 13, 2; 14, 11; 16, 5; 16, 11; 17, 7; 18, 14;
- de²** : (1504 DLRV / în top. Vai-de-ei) : prep. : „von, seit” : „de, depuis” : (300x)
de *prep.* 1, 3; 1, 3; 1, 5; 1, 7; 1, 11; 1, 11; 1, 11; 1, 22; 1, 23; 1, 26; 1, 26; 1, 27; 1, 34; 1, 34; 1, 35; 1, 35; 2, 4; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 9; 2, 14; 2, 15; 3, 2; 3, 7; 3, 10; 3, 10; 3, 11; 3, 12; 3, 13; 3, 13; 3, 21; 4, 3; 4, 3; 4, 4; 4, 11; 4, 17; 4, 26; 4, 26; 4, 26; 5, 2; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 6; 5, 6; 5, 6; 5, 7; 5, 7; 5, 8; 5, 8; 5, 12; 5, 12; 5, 33; 5, 33; 5, 36; 6, 1; 6, 1; 6, 4; 6, 3; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 15; 6, 17; 6, 18; 6, 19; 6, 25; 6, 25; 7, 4; 7, 4; 7, 13; 7, 15; 8, 4; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 7; 8, 7; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 17; 8, 17; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 20; 8, 22; 8, 23; 8, 25; 8, 25; 8, 26; 8, 26; 8, 26; 8, 27; 8, 28; 8, 28; 9, 1; 9, 2; 9, 5; 9, 9; 9, 11; 9, 13; 9, 16; 9, 16; 9, 19; 9, 20; 9, 23; 9, 24; 9, 26; 9, 26; 9, 26; 9, 26; 9, 26; 9, 27; 9, 27; 9, 28; 9, 29; 9, 29; 9, 30; 9, 31; 9, 32; 10, 1; 10, 8; 10, 15; 10, 16; 10, 21; 11, 3; 11, 4; 11, 4; 11, 6; 11, 6; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 10; 11, 11; 11, 14; 11, 14; 11, 18; 11, 20; 11, 20; 11, 23; 11, 26; 11, 27; 12, 2; 12, 4; 12, 6; 12, 6; 12, 10; 12, 11; 12, 14; 13, 5; 13, 14; 13, 18; 13, 19; 13, 21; 13, 21; 14, 1; 14, 6; 14, 11; 14, 13; 14, 13; 14, 19; 14, 19; 15, 4; 15, 5; 15, 6; 15, 8; 15, 10; 15, 10; 15, 10; 15, 11; 15, 11; 15, 13; 15, 21; 15, 21; 15, 26; 15, 26; 15, 27; 15, 28; 15, 28; 15, 29; 15, 29; 15, 32; 16, 1; 16, 3; 16, 6; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 10; 16, 13; 16, 17; 16, 20; 16, 24; 17, 1; 17, 1; 17, 7; 17, 7; 17, 12; 17, 16; 17, 17; 17, 24; 18, 3; 18, 4; 18, 5; 18, 9; 18, 11; 18, 15; 18, 20; 18, 21; 18, 21;
- de** *prep.* 1, 7*; 1, 11*; 1, 24*; 2, 7*; 2, 19*; 3, 1*; 3, 2*; 3, 3*; 3, 7*; 3, 7*; 3, 11*; 3, 11*; 3, 18*; 3, 20*; 3, 21*; 4, 1*; 4, 4*; 4, 5*; 4, 22*; 4, 24*; 4, 26*; 5, 9*; 5, 9*; 5, 10*; 5, 11*; 5, 13*; 5, 23*; 5, 31*; 6, 18*; 6, 18*; 6, 20*; 7, 7*; 8, 2*; 8, 9*; 8, 14*; 8, 26*; 8, 28*; 9, 2*; 9, 4*; 9, 6*; 9, 15*; 9, 26*; 9, 28*; 9, 30*; 10, 1*; 10, 3*; 10, 15*; 10, 17; 11, 3*; 12, 2*; 12, 9*; 12, 11*; 12, 13*; 12, 16*; 13, 1*; 13, 4*; 13, 9*; 13, 12*; 13, 20*; 13, 22*; 14, 6*; 14, 9*; 14, 10*; 15, 4*; 15, 5*; 15, 20*; 16, 9*; 16, 13*; 17, 6*; 17, 16*; 18, 3*; 18, 5*; 18, 9*; 18, 23*; 18, 23*; 18, 23*;
- deci** : (1551-1553 ES) : conj. : „also” : „donc, ainsi” : (7x)
deci *conjunctie coord.* 1, 34; 3, 9; 4, 1; 6, 8; 6, 28; 11, 1; 11, 16;
- decít** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „als” : „que” : (21x)
decît *adv.* 1, 19; 1, 25; 5, 16; 7, 10; 7, 10; 7, 10; 9, 1; 9, 3; 9, 4; 9, 30; 9, 30; 11, 14; 12, 1; 12, 11; 14, 2; 14, 2; 15, 4; 15, 6; 15, 30; 15, 30; 16, 14;
- dedesúbt** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „unten, darunter” : „au dessous de, en dessous” : (2x)
dedesupt *adv. de loc* 9, 19; 11, 18;
- déget** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Finger” : „doigt” : (3x)
dégete *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 15, 15;
dégetele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 6;
dégetelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 10, 7;
- degetár** : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Fingerschrauben” : „poucettes” : (1x)

- degetarile** *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 8, 13;
- degrabă** : (c. 1640 URECHE² 81) : *adv.* : „schnell” : „vite” : (2x)
degrabă *adv.* 4, 5; 4, 22;
- dempreună** → **dîmpreună**
- den** → **dîn**
- denlăuntru** → **dînăuntru**
- dentîi** → **dintîi**
- déntr-** → **dîntru**
- déntru** → **dîntru**
- deprîndere** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 153) : *s. f.* : „Gewohnheit” : „habitude” : (1x)
deprîndere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 20;
- desfătă** : (1642 CAZ. GOV. 321) : *v. I* : „(sich) ergötzen” : „(se) délecter” : (1x)
desfătați-vă *verb imp. 2 pl.* 8, 8;
- desfătare** : (1625 SLLF II, 406) : *s. f.* : „Ergötzen” : „plaisir” : (1x)
a desfătărilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 6, 35;
- déspre** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *prep.* : „nach, vor, bezüglich” : „vers, au sujet de” : (3x)
despre *prep.* 4, 22; 6, 13; 11, 12;
- destúl** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *adj./adv.* : „genug” : „assez” : (2x)
destul *adv.* 6, 28;
destulă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 9;
- deșărt** → **deșert**
- deșert** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *adj./s. n.* : „1. leer, Wüste, 2. vergeblich, 3. Weiche (der Säugetiere)” : „1. vide, désert, 2. (en) vain, 3. flancs” : (7x)
cea deșartă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 8, 19;
deșartă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 15; 8, 18; 15, 8;
deșarte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. voc. neart.* 16, 7;
deșărturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 6, 8;
deșert *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 16, 8;
- deși** : (1559-1560 BRATU) : *conj.* : „obwohl” : „bien que” : (1x)
deși *conjunctie subord.* 5, 13;
- deșteptă** : (1551-1553 ES) : *v. I* : „auf-, erwecken” : „s'éveiller” : (1x)
te vei deștepta *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 5, 11;
- dezbină** : (c. 1683-1686 Ms. 45 900/1) : *v. I* : „zergliedern, zerlegen, zerstückeln” : „démembrer” : (2x)
- dejghina** *verb indicativ imperfect 3 pl.* 10, 5;
dejghinîndu-să *verb gerunziu* 11, 18;
- dezbrăcă** : (1551-1553 ES) : *v. I* : „ausziehen” : „deshabiller” : (1x)
au dezbrăcat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 6, 2;
- dezlegă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *v. I* : „aufbinden” : „déliier” : (2x)
dezlegară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 12, 9;
dezlegați *verb imp. 2 pl.* 12, 8;
- dezlegăt** : (1551-1553 ES) : *adj.* : „zergliedert” : „démembré, décomposé” : (1x)
dezlegate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 13;
- deznodă** : (1654 NEAGOE 213) : *v. I* : „zergliedern, zerlegen, (sich) zerstückeln” : „(se) démembrer” : (3x)
deznoda *verb indicativ imperfect 3 pl.* 10, 5;
să deznoda *verb indicativ imperfect 3 sg.* 9, 13; 11, 10;
- deznodătură** : (c. 1683-1686 Ms. 45 898/2) : *s. f.* : „Marterwerkzeug” : „instrument de torture” : (1x)
deznodăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13;
- dezrădăcinător** : (c. 1683-1686 Ms. 45 894/2) : *adj.* : „entwurzeln” : „qui déracine” : (1x)
dezrădăcinătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 3, 5;
- diamánt** : (1600 DIR) : *s. n.* : „Diamant” : „diamant” : (1x)
diamant *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 16, 13;
- dîmpreună** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *adv.* : „zusammen, gemeinsam” : „ensemble” : (4x)
denpreună *adv.* 8, 29; 14, 20; 15, 7; 15, 11;
- dîn** : (1521 NEACȘU) : *prep.* : „aus, von” : „de” : (40x)
den *prep.* 1, 30; 1, 34; 1, 34; 1, 34; 1, 34; 2, 8; 4, 10; 4, 13; 4, 16; 4, 19; 5, 2; 5, 2; 5, 4; 5, 9; 6, 8; 6, 15; 6, 15; 8, 2; 8, 9; 8, 23; 9, 14; 11, 18; 12, 10; 12, 13; 13, 13; 13, 18; 14, 12; 15, 30; 16, 11; 16, 24; 17, 1; 18, 1; 18, 5; 18, 8; 18, 11; 18, 12; 18, 13;
den *prep.* 2, 22*; 6, 34*; 18, 2*;
- dînăuntru** : (1551-1553 ES) : *adv.* : „von innen” : „de l'intérieur” : (2x)
denlăuntru *adv. de loc* 2, 22; 18, 2;
- dînte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *s. m.* : „Zahn” : „dent” : (1x)
dinți *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 7, 6;
- dintîi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *num.* : „(der) erste” : „(le) premier, premièrement” : (3x)
cel dintîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 9, 26;
dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 4;
dentîiu *num. ord. masc. sg. nom./ac. neart.* 15, 18*;
- dîntru** : (înc. sec. XVI PS. H.) : *prep.* : „aus” : „de” : (27x)

- dentr-** *prep.* 1, 20; 3, 14; 8, 29; 9, 11; 14, 6; 14, 14; 15, 7;
- dentru** *prep.* 1, 8; 1, 19; 1, 29; 1, 32; 3, 4; 3, 7; 4, 23; 6, 13; 10, 5; 10, 8; 13, 18; 13, 21; 13, 21; 13, 25; 14, 4; 14, 10; 15, 11; 16, 9; 16, 12; 17, 8;
- dînsul, dînsa** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „1. er, 2. selbst” : „1. il, 2. -même” : (2x)
- dînșii** *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* 6, 28; 15, 9;
- doáo** → **doi**
- doar** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. etwa, wohl, vielleicht, 2. ob (etwa)” : „1. peut-être, 2. si” : (5x)
- doară** *adv.* 1, 6; 2, 19; 7, 4; 8, 11; 8, 12;
- dobitóc** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. n. : „Tier” : „animal” : (1x)
- dobitoace** *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 34;
- dobîndi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „erzielen” : „acquérir” : (1x)
- să dobîndiți** *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 8, 5;
- doi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. card. : „zwei” : „deux” : (5x)
- doao** *num. card. fem. nom./ac.* 1, 20; 1, 28; 15, 2;
- doi** *num. card. masc. nom./ac.* 3, 12; 15, 26;
- dóilea** : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „der/die zweite” : „le/la deuxième” : (2x)
- al doilea** *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 9, 26; 15, 18;
- doméstic** : (1646 PRAV. MOLD. 34) : adj. : „fruchtbar” : „fertile” : (1x)
- cèle dumêstice** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 2, 14;
- domesticí** : (1649 MARD.) : v. IV : „zähmen, bändigen” : „domestiquer, apprivoiser” : (1x)
- dumestecêște** *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 29;
- dómn** : (1472 DERS / în top. *Domnești*) : s. m. : „Fürst” : „chef” : (1x)
- domn** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 2, 7;
- domnie** : (1521 NEACȘU) : s. f. : „Herrschaft, Regierung” : „seigneurerie, règne” : (1x)
- domniia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 4;
- dor** : (1574 TETRAEV. 214, *ap.* DLR) : s. n. : „Barmherzigkeit” : „affection” : (1x)
- dor** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 15, 2;
- dorit** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „begierig” : „désiré” : (1x)
- mai dorită** *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 26;
- dosádă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Pein” : „peine” : (1x)
- dosadă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 12;
- dosădí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „sich aufregen” : „(se) troubler” : (1x)
- dosădindu-să** *verb gerunziu* 4, 7;
- dovedí** : (1645 VARLAAM, R. 227) : v. IV : „beweisen” : „prouver, montrer” : (2x)
- a dovedi** *verb infinitiv prezent* 1, 8;
- dovediră** *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 1, 9;
- dovedire** : (c. 1683-1686 MS. 45 783/2) : s. f. : „Nachweis” : „mise en évidence” : (1x)
- dovedirea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 19;
- drágoste** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Liebe” : „amour” : (8x)
- dragoste** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 13, 19;
- dragoste** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 11; 2, 12; 14, 13; 14, 14; 15, 6; 15, 13;
- dragostea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 9;
- drept** : (1437 DERS / în top. *Dereptul*) : adj./adv./s./prep. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter” : „1. droit, 2. juste(-ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste” : (13x)
- cea direaptă** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 9, 24; 13, 24; 18, 6;
- cel drept** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 16, 21;
- direaptă** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 23;
- dirept** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 15; 6, 7;
- dirept** *adv. de mod poz.* 1, 1; 9, 6;
- direpți** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 10;
- direpților** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 18, 15;
- dirept** *prep.* 2, 5*; 3, 12*; 9, 11*;
- dreptáte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gerechtigkeit, 2. Recht” : „1. justice, 2. droit” : (5x)
- ale direptății** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 4; 2, 6;
- direptatea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 18; 5, 24;
- direptății** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 6;
- dúce** : (1521 NEACȘU) : v. III : „(hin)gehen” : „s'en aller” : (1x)
- dusu-s-au** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 14;
- duh** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Geist” : „esprit” : (1x)
- duhul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 11, 11;
- dúlce** : (1433 DERS / în antr. *Dulce*) : adj. : „süß” : „doux” : (5x)
- cei dulce** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 2, 4;
- cea dulce** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 8, 23; 8, 23;
- dulce** *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* 9, 29;
- dulci** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 5, 9;
- dulceățá** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „1. Süße, 2. Wonne” : „1. douceur, 2. plaisir” : (10x)

dulceața *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 20; 1, 28;
dulceață *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 21; 1, 22;
 1, 22; 1, 25; 10, 20;
dulceți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 31;
dulceții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 24;
dulceților *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 5, 23;

dumestic → **domestic**

dumesticí → **domesticí**

dumnezăiesc → **dumnezeiesc**

dumnezeiesc : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj./s.* : „göttlich” : „divin” : (26x)
cea dumnezăiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 8, 22; 13, 19; 15, 8; 17, 22; 18, 22;
cea dumnezeiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 4, 21; 9, 9;
cèle dumnezeiești *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 1, 17;
dumnăzăiescului *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* 7, 7;
dumnezăiasca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 7, 6; 18, 3;
dumnezăiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 18; 9, 9; 9, 15; 17, 11;
dumnezăieștii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 7, 9; 9, 32; 11, 27;
dumnezeiasca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 13, 16;
dumnezeiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 16; 5, 18; 17, 15;
dumnezeiescului *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* 13, 16;
dumnezeiești *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 21;
dumnezeieștii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 17, 16;
dumnezeieștilor *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 16;

Dumnezău → **dumnezeu**

dumnezéu : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. m.* : „Gott” : „Dieu” : (32x)
a lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* 16, 14;
Dumnezău *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 12; 2, 21; 3, 16; 5, 24; 6, 26; 10, 20; 10, 21; 12, 11; 12, 14; 13, 3; 15, 3; 15, 28; 16, 18; 16, 19; 16, 21; 16, 22; 16, 25; 17, 5; 17, 10; 17, 20; 18, 23;
Dumnezăule *subst. propriu masc. sg. voc. art.* 6, 27;
Dumnezeu *subst. propriu masc. sg. nom./ac. neart.* 10, 18; 17, 4;
lui Dumnezău *subst. propriu masc. sg. gen./dat. art.* 4, 9; 5, 25; 10, 10; 13, 13; 13, 15; 13, 22; 16, 25;

dúpă : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *prep.* : „nach” : „après, selon” : (16x)
după *prep.* 1, 22; 1, 23; 1, 34; 2, 23; 5, 7; 6, 18; 8, 2; 9, 26; 11, 5; 15, 2; 15, 2; 15, 3; 15, 4;
dupre *prep.* 17, 3;
după *prep.* 5, 25*; 12, 7*;

dúpre → **după**

durere : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. f.* : „Schmerz” : „douleur, souffrance, peine” : (36x)
durere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 23; 1, 23; 7, 16; 9, 28; 11, 26; 14, 10;
durerea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 20; 1, 28; 5, 23; 16, 19;
dureri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 9; 3, 18; 6, 34; 8, 28; 9, 31; 11, 12; 11, 20; 13, 1; 13, 5; 14, 9; 15, 7; 15, 16; 16, 8; 16, 17; 18, 2;
durerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 4; 1, 24;
durerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 7; 6, 9; 13, 4; 14, 1; 14, 11; 15, 16;
durerilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 21; 16, 22; 18, 3;
dvorí : (1581 CORESI, EV. 88a, *ap.* TIKTIN) : *v. IV* : „aufwarten, stehen” : „se présenter, se tenir” : (1x)
dvorind *verb gerunziu* 5, 1;

E

ea → **el**

el, ea : (1425 DERS) : *pron. pers.* : „er, sie, sie” : „il, lui, elle; ils, elles” : (265x)
a lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* 3, 11; 17, 17; 17, 22;
a lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* 11, 5;
al ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* 15, 25;
ale lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* 10, 2;
ale lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* 4, 24; 17, 2;
ea *pron. pers. 3 fem. sg. nom./ac. acc.* 2, 11; 5, 18; 5, 22; 14, 6; 15, 10; 16, 3; 17, 1;
ei *pron. pers. 3 fem. sg. gen./dat. acc.* 6, 18; 15, 11; 17, 1;
ei *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* 1, 11; 1, 12; 2, 10; 2, 12; 2, 13; 3, 7; 4, 23; 4, 23; 6, 13; 8, 4; 8, 12; 8, 15; 8, 16; 8, 29; 10, 5; 13, 18; 13, 24; 13, 25; 15, 6; 15, 7; 15, 11; 15, 11; 16, 3; 16, 5; 16, 12; 16, 13; 17, 5; 17, 11;
eiși *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* 13, 23;
el *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* 1, 24; 1, 30; 3, 15; 3, 20; 4, 5; 4, 11; 4, 13; 4, 14; 4, 18; 4, 22; 4, 26; 5, 1; 5, 4; 5, 5; 6, 2; 6, 9; 6, 13; 6, 21; 6, 21; 6, 25; 6, 26; 8, 17; 8, 29; 9, 12; 9, 17; 9, 26; 9, 28; 10, 2; 10, 7; 10, 14; 10, 18; 11, 9; 11, 10; 11, 17; 11, 17; 11, 20; 12, 2; 12, 7; 12, 8;
i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* 4, 14; 6, 6; 7, 12;
i- *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* 1, 11; 18, 21; 18, 21;
-i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* 2, 12; 5, 2; 5, 2; 5, 3; 8, 2; 8, 2; 8, 4; 12, 11; 12, 13; 12, 13; 12, 14; 17, 5; 17, 15; 18, 5;
i- *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* 2, 21;
-i *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* 4, 1; 4, 17; 6, 6; 9, 11; 9, 19; 9, 28; 10, 7; 10, 8; 10, 17; 12, 6;
-i *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* 1, 10; 11, 11;
iale *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* 1, 6; 3, 10; 6, 35; 10, 16;
ii *pron. pers. 3 sg. dat. neacc.* 9, 11; 10, 8; 11, 10;
ii *pron. pers. 3 masc. pl. ac. neacc.* 10, 18; 15, 12; 16, 13;

îl *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* 3, 11; 5, 32; 6, 3; 6, 8; 6, 11; 6, 21; 6, 25; 9, 11; 11, 9; 12, 3; 12, 9;
l- *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* 4, 21; 6, 2; 7, 6; 9, 26; 12, 2; 17, 22;
-l *pron. pers. 3 masc. sg. ac. neacc.* 2, 21; 3, 4; 3, 11; 4, 1; 5, 5; 6, 3; 6, 21; 6, 25; 8, 9; 9, 12; 9, 12; 9, 27; 10, 7; 10, 8; 11, 9; 11, 10; 12, 2; 12, 6; 12, 7; 16, 20;
le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* 1, 6; 1, 17; 2, 16; 4, 24; 4, 25; 5, 26; 5, 26; 10, 5; 10, 6; 10, 20; 11, 19; 12, 11;
le *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* 3, 12; 8, 4; 12, 13;
le- *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* 3, 12; 8, 16;
le- *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* 2, 14; 7, 15; 8, 16; 9, 6;
-le *pron. pers. 3 fem. pl. ac. neacc.* 1, 9; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 2, 14; 2, 14; 9, 6; 10, 5; 11, 10; 11, 17; 11, 19; 11, 19; 13, 6; 13, 19; 17, 10; 18, 21;
-li *pron. pers. 3 pl. dat. neacc.* 6, 12;
lor *pron. pers. 3 masc. pl. gen./dat. acc.* 1, 8; 2, 19; 3, 20; 4, 10; 4, 21; 4, 22; 5, 2; 6, 21; 6, 29; 6, 29; 8, 4; 10, 14; 13, 25; 13, 26; 13, 27; 14, 19; 15, 9; 15, 16; 15, 19; 15, 19; 16, 5; 17, 23; 17, 23;
loruși *pron. pers. 3 pl. dat. acc.* 13, 13;
lui *pron. pers. 3 masc. sg. gen./dat. acc.* 2, 8; 2, 21; 3, 1; 4, 14; 4, 15; 4, 16; 4, 17; 4, 18; 4, 26; 6, 12; 6, 25; 6, 33; 8, 15; 9, 26; 10, 5; 10, 17; 12, 11; 16, 20; 17, 23; 18, 16; 18, 20;
o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* 2, 16; 2, 23; 2, 22; 3, 2; 3, 3; 6, 18; 7, 9; 7, 9; 8, 15; 10, 19; 10, 21; 13, 20; 14, 20; 15, 17; 16, 20; 16, 20;
-o *pron. pers. 3 fem. sg. ac. neacc.* 2, 23;
elén : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Hellene, Grieche” : „Grec” : (1x)
al elenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 18, 20;
elinésc : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adj. : „(alt)griechisch” : „Grec” : (1x)
eLINEASCĂ *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 8;
eu : (1521 NEACȘU) : pron. pers. : „ich” : „je, moi” : (38x)
eu *pron. pers. 1 sg. nom. acc.* 1, 33; 5, 6; 5, 31; 5, 33; 8, 5; 8, 5; 8, 10; 9, 31; 11, 3; 11, 14; 11, 22; 12, 16; 16, 6; 16, 10; 18, 18;
îmi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* 9, 17;
m- *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* 10, 2; 10, 2; 18, 8;
mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* 8, 9; 9, 15; 10, 14; 16, 11;
-mă *pron. pers. 1 sg. ac. neacc.* 8, 9; 11, 3; 12, 8;
mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* 5, 7; 5, 10; 5, 31;
mi- *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* 18, 8;
-mi *pron. pers. 1 sg. dat. neacc.* 5, 30; 5, 30; 9, 17; 11, 3;
mie *pron. pers. 1 sg. dat. acc.* 5, 31; 9, 23;
mine *pron. pers. 1 sg. ac. acc.* 5, 10; 5, 33; 5, 36; 8, 6; 8, 9; 9, 30; 10, 2; 10, 14; 11, 3; 18, 8;

F

face : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen” : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder” : (32x)
a face *verb infinitiv prezent* 1, 12; 5, 7; 5, 10; 8, 6;

ai făcut *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 7, 9;
am făcut *verb indicativ perfect compus 1 pl.* 11, 4;
au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 19;
fac *verb indicativ prezent 3 pl.* 18, 16;
facă-se *verb imp. 2 sg.* 8, 10;
fă *verb imp. 2 sg.* 6, 29;
făcea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 20;
făcînd *verb gerunziu* 12, 6;
făcîndu-să *verb gerunziu* 3, 21; 12, 6;
făcîndu-se *verb gerunziu* 3, 8; 4, 20; 6, 12; 17, 7;
făcut *verb participiu sg. masc.* 9, 26;
făcutu-s-au *verb copulativ indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 6;
făcuți *verb participiu pl. masc.* 12, 13;
își făcea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 13, 26;
m-am făcut *verb copulativ indicativ perfect compus 1 sg.* 16, 6;
să facă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 1;
să face *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 13;
să facem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 6, 19; 6, 19;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 19;
s-au făcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 9, 24; 17, 11;
veți face *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* 8, 9;
voiu face *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 18, 18;

făcere : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herstellung” : „élaboration” : (2x)

ale facerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 7;

facere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 17;

făptă : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Tat, 2. Werk, Geschöpf” : „1. action, 2. oeuvre” : (3x)

fapte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 30; 7, 9;

faptele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 16, 14;

fătă : (1219 DRĂGANU / în antr. *Fata*) : s. f. : „Tochter, Mädchen” : „fille” : (1x)

fata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 28;

făgădui : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „versprechen” : „promettre” : (1x)

să ne făgăduim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 13;

făgăduință : (c. 1640 URECHE² 127) : s. f. : „Versprechen” : „promesse” : (2x)

făgăduința *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 12, 9;

făgăduință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 2;

fămêie → **femeie**

fără : (inc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „ohne” : „sans” : (21x)

fără *prep.* 8, 17; 16, 7;

fără *prep.* 2, 8*; 3, 11*; 5, 9*; 5, 9*; 5, 10*; 5, 31*; 6, 14*; 6, 18*; 7, 3*; 9, 4*; 9, 15*; 9, 30*; 11, 12*; 11, 26*; 12, 14*; 14, 6*; 16, 9*; 18, 9*; 18, 23*;

fărădelége : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Missetat” : „infamie” : (3x)

fărădelégea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 19; 5, 13;

fărădelegi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 3;

fățări : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „sich verstellen” : „dissimuler” : (1x)

fățărind *verb gerunziu* 6, 15;

fățârnici : (1654 NEAGOE 286) : v. IV : „sich verstellen” : „dissimuler” : (1x)

să fățârnici *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 6, 17;

fecioară : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Jungfrau” : „vierge, jeune fille” : (1x)

fecioară *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 7;

fecior : (c. 1348 DLRV / în antr. Marco *Fecior*) : s. m. : „1. Kind, 2. Sohn” : „1. enfant, 2. fils” : (8x)

feciori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 9, 18; 12, 6; 16, 10; 16, 10; 18, 9; 18, 9;

feciorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 6, 17;

feciorul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 7, 12;

feciorie : (1581 PRL) : s. f. : „Jungfräulichkeit” : „virginité” : (1x)

ale fecioriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 18, 8;

fel : (1581-1582 PO) : s. n. : „1. Art, 2. Stamm” : „1. genre, sorte, 2. tribu, peuple” : (8x)

feliuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 3, 21; 7, 4; 16, 3; 17, 7; 18, 21;

feliurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 1, 34; 15, 11;

feliu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 3, 7*;

femie : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Frau” : „femme” : (1x)

fămie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 11;

feri : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „sich hüten” : „se garder” : (2x)

ferindu-se *verb gerunziu* 3, 13;

ne ferim *verb indicativ prezent 1 pl.* 1, 34;

ferici : (1563 CORESI, PRAXIU 324) : v. IV : „selig preisen” : „rendre hommage” : (3x)

ferici-aș *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* 1, 10;

fericiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 13;

mă voi ferici *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 16, 9;

fericire : (1649 MARD.) : s. f. : „Glück” : „bonheur” : (1x)

fericire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 12, 1;

fericit : (1581 CORESI, EV. 20) : adj. : „glücklich” : „(bien) hereux, fortuné” : (4x)

fericit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 1; 18, 9;

fericita *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 10, 15;

fericite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. voc. neart.* 7, 15;

fi : (1521 NEACȘU) : v. IV : „1. sein, 2. geschehen” : „1. être, 2. arriver” : (186x)

a fi *verb copulativ infinitiv prezent* 2, 14; 3, 15; 4, 7; 4, 18; 5, 16; 5, 18; 5, 19; 5, 25; 6, 34; 7, 8; 9, 4;

am fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 1 pl.* 5, 22;

ar fi *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* 17, 7;

ar fi *verb copulativ cond.-opt. prezent 3 sg.* 5, 18; 5, 18; 9, 6; 14, 10;

ar fi fost *verb copulativ cond.-opt. perfect 3 sg.* 16, 5;

e *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* 1, 14; 3, 17; 9, 24; 9, 29; 11, 26; 13, 15; 16, 16; 17, 11; 18, 19;

e *verb indicativ prezent 3 sg.* 18, 24;

era *verb copulativ indicativ imperfect 3 pl.* 3, 9; 8, 16; 8, 28; 15, 10; 16, 3;

era *verb copulativ indicativ imperfect 3 sg.* 3, 8; 3, 12; 4, 2; 5, 4; 6, 11; 7, 4; 14, 20; 15, 18; 16, 5; 17, 8;

era *verb indicativ imperfect 3 pl.* 15, 16;

era *verb indicativ imperfect 3 sg.* 17, 6;

ești *verb copulativ indicativ prezent 2 sg.* 12, 13; 15, 30; 17, 5; 17, 5;

fi *verb copulativ infinitiv prezent* 1, 14;

fi *verb infinitiv prezent* 1, 5;

fie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 8, 14;

fii *verb copulativ imperativ 2 sg.* 6, 28;

fiind *verb copulativ gerunziu* 1, 25; 1, 28; 2, 3; 2, 7; 3, 8; 3, 10; 3, 18; 4, 3; 4, 3; 5, 8; 5, 16; 6, 8; 6, 26; 6, 28; 7, 11; 7, 13; 7, 13; 9, 21; 11, 22; 12, 13; 12, 13; 13, 23; 13, 24; 14, 10; 15, 4; 16, 17; 17, 3; 18, 9;

fiind *verb gerunziu* 6, 13; 6, 27; 15, 2; 15, 11; 18, 10;

fiindu *verb copulativ gerunziu* 12, 2;

fiți *verb copulativ imperativ 2 pl.* 13, 19;

fu *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 sg.* 1, 11;

fură *verb copulativ indicativ perfect simplu 3 pl.* 1, 11; 13, 23;

iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* 1, 1; 1, 2; 1, 7; 1, 13; 1, 15; 1, 16; 1, 17; 1, 19; 1, 24; 1, 30; 1, 30; 1, 31; 2, 1; 2, 7; 2, 7; 2, 8; 2, 9; 2, 24; 3, 1; 3, 3; 3, 5; 3, 6; 5, 9; 5, 9; 5, 13; 5, 20; 5, 24; 5, 27; 6, 17; 6, 18; 6, 20; 6, 31; 6, 34; 7, 16; 8, 11; 9, 17; 11, 21; 11, 25; 13, 1; 13, 4; 14, 13; 16, 1; 16, 5; 16, 17; 16, 22; 17, 5; 18, 2;

iaste *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 12; 1, 20; 1, 22; 1, 23; 1, 25; 13, 5; 14, 18;

-s *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* 1, 14; 5, 9;

-s *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 6;

să fie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 4, 3;

să fie *verb copulativ conjunctiv prezent 3 sg.* 8, 20;

să fim *verb copulativ conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 10;

sînt *verb copulativ indicativ prezent 1 sg.* 1, 10; 5, 31; 10, 16; 11, 14;

sînt *verb copulativ indicativ prezent 3 pl.* 1, 6; 1, 18; 1, 20; 1, 21; 1, 28; 1, 32; 1, 34; 9, 18; 11, 6; 13, 6; 15, 4; 15, 5; 15, 5; 15, 5; 15, 21; 18, 15;

sînt *verb indicativ prezent 3 pl.* 4, 3; 14, 7;

sîntem *verb copulativ indicativ prezent 1 pl.* 6, 17; 9, 1; 11, 15;

sînteți *verb copulativ indicativ prezent 2 pl.* 16, 19;

sînteți *verb indicativ prezent 2 pl.* 13, 12;

va fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 sg.* 1, 12; 2, 9; 8, 11; 8, 14;

vei fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 2 sg.* 11, 3; 12, 5;

vor fi *verb copulativ viitor 1 indicativ 3 pl.* 5, 26;

vor să fie *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 5, 6;

iaste *verb copulativ indicativ prezent 3 sg.* 3, 3*;

fiară : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „wildes Tier, Bestie” : „animal sauvage, bête” : (2x)

hiarale *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 28;

o hiară *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 12, 13;

- ficát** : (1581-1582 PO) : s. m. : „Eingeweide” : „entrailles” : (4x)
ficații *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 5, 30; 11, 19;
ficaților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 10, 8; 15, 29;
- fiacăre** : (1570 CORESI, LIT.) : pron./adj. : „jeder” : „chaque, chacun” : (10x)
ale fieștecăruia *pron. nebot. masc. sg. gen./dat.* 15, 7;
fiștecare *adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 5, 21;
fiștecare *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 13, 13;
fiștecarea *pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 1, 29;
fiștecarele *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 4, 26; 8, 9; 16, 24;
fiștecăruia *pron. nebot. masc. sg. gen./dat.* 13, 18; 14, 12; 15, 19;
- fier** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Eisen” : „fer” : (5x)
fier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 8, 13; 9, 26; 9, 28; 11, 10;
hier *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 14, 19;
- fiștecăre** → **fiecare**
- filosóf** : (1423 DRHA / în antr. *Moișă Filosofiu*) : adj./s. : „1. philosophisch, 2. Philosoph” : „1. philosophique, 2. philosophe” : (2x)
filosoafe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. voc. neart.* 5, 35;
filosoafe *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 7, 7;
- filosofá/-i** : (1652 ÎNDR. 414) : v. I/IV : „philosophieren” : „philosopher” : (2x)
filosofind *verb gerunziu* 8, 1;
filosofiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 15;
- filosofesc** : (1649 MARD.) : adj. : „philosophisch” : „philosophique” : (1x)
preafilosofesc *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 1;
- filosofește** : (c. 1683-1686 Ms. 45 896/1) : adv. : „philosophischerweise” : „philosophiquement” : (1x)
filosofește *adv.* 5, 7;
- filosofie** : (1563 CORESI, PRAXIU 460) : s. f. : „Philosophie” : „philosophie” : (4x)
ale filosofii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 9;
filosofia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 5, 22;
filosofie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 1;
filosofia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 5, 11;
- fire** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Wesen, Fassung, Natur” : „nature, esprit, caractère” : (9x)
ale firii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 5, 9;
fire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 8; 5, 25; 13, 27; 16, 3;
fire *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 15, 13;
firea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 25;
firi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 6;
firile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 1, 20;
- fiu** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Sohn” : „fils” : (41x)
a fii *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 15, 2;
- a fiilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 14, 13; 15, 8; 15, 9; 15, 25;
- ale fiilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 16, 1;
- fii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 14, 12; 14, 13; 14, 13; 14, 18; 15, 4; 15, 5; 15, 6; 15, 21; 15, 26; 15, 27; 16, 3; 16, 3; 16, 9; 16, 11; 16, 24; 16, 24; 17, 2; 17, 7; 17, 13; 18, 6;
- fii** *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 18, 1;
- fiilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 2, 12; 15, 2; 15, 11; 15, 15; 15, 20; 15, 20; 15, 25; 16, 13; 17, 3;
- fiilor** *subst. comun masc. pl. voc. art.* 16, 8; 16, 9;
- fiuu** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 15, 12; 16, 20;
- fiuul** *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 4, 15;
- flúier** : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 192) : s. n. : „Schienbein” : „os de la jambe” : (1x)
fluierile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 6;
- foárte** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „sehr” : „très” : (5x)
foarte *adv.* 3, 1; 4, 22; 8, 2; 8, 17; 12, 9;
- foc** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Feuer” : „feu” : (21x)
ale focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 13, 5; 14, 9;
foc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 21; 7, 12; 9, 19; 9, 22; 15, 15; 16, 3; 18, 12; 18, 14; 18, 20;
focu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 12, 12;
focul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 5, 32; 7, 10; 10, 14; 11, 26; 13, 9;
focului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 8, 13; 14, 10; 16, 21; 17, 1;
- foále** : (1453 DERS / în top. *Folești*) : s. f. : „Blase-, Faltenbalg, Schmiedegebläse” : „soufflet (de forge)” : (1x)
foii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 8, 13;
- folós** : (1479 dec.-1480 DERS) : s. n. : „Nutzen, Gewinn, Vorteil” : „utilité, bénéfice” : (2x)
folos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 17; 16, 9;
- fortúnă** → **furtună**
- fráte** : (1455 DERS / în top. *Fratești*) : s. m. : „Bruder” : „frère” : (28x)
a frați *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* 14, 7;
a fraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 10, 15; 12, 16;
frate *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 10, 16;
frate *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 13, 11; 13, 18;
fratele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 4, 16;
frați *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 1, 8; 8, 3; 8, 5; 11, 14; 11, 20; 13, 1; 13, 18; 13, 21; 13, 23; 15, 10;
frați *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 8, 19;
frații *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 11, 22; 12, 2; 13, 18; 13, 27; 17, 13;
fraților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 9, 23; 10, 13; 12, 3;
fraților *subst. comun masc. pl. voc. art.* 13, 9; 13, 20;
- frățesc** : (c. 1564 CORESI, MOLIT. 194) : adj. : „brüderlich” : „fraternel” : (1x)
frățescă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 12;

frățeste : (1618 DIRB III, 246) : adv. : „brüderlich” : „fraternellement” : (1x)
frățeste *adv. de mod poz.* 13, 9;

frăție : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. f. : „Brüderlichkeit” : „fraternité” : (8x)

a frăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 23; 10, 3;

ale frăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 13, 19; 13, 27;

frăție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 15; 14, 1;

frăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 13, 23; 13, 26;

frică : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Angst, Furcht” : „peur, crainte” : (7x)

frica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 23; 6, 20; 14, 8; 15, 8;

frică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 10; 8, 12; 8, 14;

fricos : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „ängstlich” : „anxieux” : (2x)

fricoasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 5;

fricoși *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 13, 10;

frigăre : (c. 1665-1672 Ms. 4389 760/1) : s. f. : „Spieß” : „broche” : (1x)

frigări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 11, 19;

fript : (1581-1582 PO) : adj. : „gebraten” : „rôti, grillé” : (1x)

cèle fripte *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 6, 15;

frînge : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „(sich) brechen” : „romper, (se) tordre” : (2x)

frîngea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 10, 6;

frîngîndu-se *verb gerunzju* 9, 14;

frumusețe : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Schönheit” : „beauté” : (3x)

frumsête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 10;

frumsêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 5;

frumusețelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 2, 1;

fugi : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „flüchten, fliehen” : „fuir, prendre la fuite” : (2x)

fug *verb indicativ prezent 1 sg.* 12, 16;

vom fugi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 19;

furtună : (1235 DIRC I, 147 / în antr. *Furtun*) : s. f. : „Sturm, Gewitter” : „tempête” : (2x)

fortună *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 32;

furtuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 5;

G

gata : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „bereit, fertig” : „prêt, fini” : (2x)

gata *adv.* 8, 11; 9, 1;

gătî : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „bereiten” : „préparer” : (1x)

gătêște *verb imperativ 2 sg.* 5, 32;

genunchi : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Knie” : „genou” : (1x)

genuche *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 11, 10;

genune : (1415 DLRV / în top. *Genune*) : s. f. : „Meer” : „mer” : (1x)

genune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 1;

gînd : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Sinn, Gedanke” : „pensée” : (69x)

a gîndului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 1, 34; 3, 18; 6, 34;

a gîndurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 2, 9;

gînd *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 1; 1, 29; 1, 35; 3, 19; 6, 31; 6, 32; 7, 16; 9, 27; 9, 30; 13, 1; 18, 2;

gîndu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 3, 17; 7, 13; 8, 1; 13, 16; 16, 1;

gîndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 1, 3; 1, 5; 1, 6; 1, 7; 1, 9; 1, 13; 1, 14; 1, 14; 1, 15; 1, 19; 1, 30; 1, 30; 1, 32; 2, 2; 2, 3; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 9; 2, 14; 2, 15; 2, 19; 2, 24; 3, 1; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 5; 3, 16; 5, 11; 5, 31; 6, 7; 6, 33; 6, 34; 7, 1; 7, 4; 7, 12; 9, 17; 11, 25; 11, 27; 13, 3; 14, 11; 15, 11; 16, 2; 16, 4; 16, 13;

gîndului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 10, 19;

gînduri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 14, 2;

gîndurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 2, 20;

gîndî : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „denken” : „penser” : (7x)

gîndêște *verb imp. 2 sg.* 10, 16;

gîndești *verb indicativ prezent 2 sg.* 5, 18;

gîndi *verb imp. 2 sg.* 9, 7;

să gîndim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 6, 17;

să gîndiți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 2, 14;

va gîndi *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 4, 13;

vom gîndi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 16;

glas : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Stimme” : „voix” : (5x)

glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 12, 7;

glasului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 10, 18;

glasurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 15, 21; 15, 21;

un glas *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 8, 29;

grăi : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „sagen, sprechen, reden” : „dire, parler” : (3x)

a grăi *verb infinitiv prezent* 5, 15;

aș grăi *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* 15, 4;

vom grăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 12, 7;

grămadă : (1537 DERS / în antr. *Grămadă*) : s. f. : „Haufen, Menge” : „tas” : (1x)

grămada *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 20;

greu : (1448 DLRV / în antr. *Micle Greu*) : adj./adv. : „schwer” : „lourd” : (5x)

foarte grea *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 5;

mai grêle *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 8, 1; 16, 8;
mai greu *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* 9, 4;
greu *adv. de mod poz.* 9, 28*;

grîjă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Sorge” : „souci” : (2x)
grîjă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 4;
grîji *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 16, 8;

groápă : (1520 DERS / în top. *Groapa*) : s. f. : „Grube” : „fosse” : (1x)
groapa *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 13;

groáznic : (1563 CORESI, PRAXIU 517) : *adj.* : „entsetzlich, furchtbar, schrecklich” : „affreux” : (4x)
foarte groaznicu *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 7;

groaznică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 15;

groaznice *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 8, 9;

groaznici *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 25;

grozav : (1498 DERS / în antr. *Grozav*) : *adj.* : „hässlich” : „terrifiant” : (1x)
grozav *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 16, 17;

grumáz : (1499 DERS / în antr. *Grumadz*) : s. m. : „Nacken, Hals” : „nuque, cou” : (1x)
grumazi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 20;

gustá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kosten, versuchen” : „goûter” : (7x)
ați gustat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* 16, 18;
gustînd *verb gerunziu* 5, 6; 10, 1;
guști *verb indicativ prezent 2 sg.* 6, 15;
să guste *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 26;
să guste *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 5, 2;
să guști *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 5, 9;

H

háină : (1581-1582 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand” : „vêtement” : (1x)
haina *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 11;

har : (1477 LDSR 354) : s. n. : „Gnade, Gnust” : „faveur” : (2x)
haruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 5, 9; 11, 12;

hărăzí : (1563 CORESI, PRAXIU 533) : v. IV : „schenken” : „destiner” : (1x)
hărăzești *verb indicativ prezent 2 sg.* 11, 12;

hier → **fier**

hránă : (1478 DRHA / în antr. *Hrană vornic*) : s. f. : „Nahrung, Speise” : „nourriture” : (2x)
hrană *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 13; 16, 8;

hráni : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ernähren” : „nourrir” : (5x)
hrăniuu *verb indicativ perfect simplu 1 sg.* 13, 22;
hrăniindu-ne *verb gerunziu* 11, 15;
hrăniindu-se *verb gerunziu* 13, 24;
ne-am hrănit *verb indicativ perfect compus 1 pl.* 10, 2;
să hrănescu *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 21;

hrăpí → **răpi**

hulí : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV. : „schmähen, lästern” : „blâmer” : (4x)
hulíia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 9; 9, 14;
hulíindu-să *verb gerunziu* 4, 9;
vei huli *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 5, 10;

I

i → **ei, ea**

iar : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „aber, und” : „mais, cependant, et” : (39x)
iară *conjunctie coord.* 1, 4; 1, 10; 1, 18; 1, 19; 1, 24; 1, 25; 1, 27; 1, 30; 1, 31; 3, 3; 3, 4; 3, 10; 4, 8; 4, 22; 5, 3; 5, 10; 5, 26; 6, 5; 6, 9; 6, 33; 8, 2; 9, 9; 9, 17; 9, 32; 9, 32; 10, 11; 10, 18; 10, 21; 11, 14; 12, 5; 12, 14; 13, 11; 13, 12; 14, 9; 14, 20; 17, 7; 17, 14; 18, 18; 18, 23;

iátă : (înc. sec. XVI PS. H.) : interj. : „sieh da” : „voici, voilà” : (1x)
iată *interjectie* 10, 19;

ídol : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Götze, Idol” : „idole” : (1x)
idoli *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 2;

iertá : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „verzeihen” : „pardonner” : (3x)
íartă *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 25;
va ierta *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 5, 13; 8, 22;

ierusalimeán : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s. m. : „Jerusalem” : „qui habite à Jérusalem” : (3x)
ierusalimitêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 18, 5;
ierusalimlêni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 22;
ierusalimlênilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 4, 3;

ieși : (1521 NEACȘU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen” : „sortir” : (3x)
au ieșit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 3, 13;
au ieșit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 19;
ieșindu *verb gerunziu* 10, 8;

ínemă → **inimă**

ínimă : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Herz, Seele” : „cœur, âme” : (2x)
ínema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 13;
inimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 5*;

ispití : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. in Versuchung führen, 2. prüfen” : „1. tenter, séduire, 2. mettre à l'épreuve” : (5x)

- ispitêște** *verb imp. 2 sg.* 9, 7;
ispitind *verb gerunziu* 17, 12;
ispitindu-se *verb gerunziu* 1, 5; 15, 16;
să ispitia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 12, 2;
- israelít** : (1559-1560 BRATU) : *adj.* : „israelitisch” : „israélien” : (1x)
israilitêni *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 18, 1;
- israeliteán** → **israelít**
- istórie** : (1643 VARLAAM, C. 133) : *s. f.* : „Geschichte” : „histoire, récit” : (1x)
istorie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 7;
- iubí** : (inc. sec. XVI PS. H.) : *v. IV* : „lieben” : „aimer” : (2x)
să iubiia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 13, 24;
să iubim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 8, 24;
- iubire** : (a. 1550 GCR I, 2) : *s. f.* : „Liebe” : „affection” : (16x)
a iubirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 13;
a iubirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 16, 3;
iubire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 5; 8, 26; 15, 6;
iubire *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 15, 13;
iubirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 26; 1, 26; 2, 15; 13, 23; 13, 26; 15, 11; 15, 21; 15, 25;
iubirei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 1;
iubiri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 13, 27;
- iubít** : (inc. sec. XVI PS. H.) : *adj.* : „geliebt, beliebt” : „aimé” : (1x)
iubită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 5, 34;
- iubitór** : (inc. sec. XVI PS. H.) : *adj./s.* : „liebepoll” : „aimant” : (10x)
cêle iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 15, 4;
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 5;
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 12;
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 15, 13;
iubitoare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 13, 21;
iubitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 10; 15, 10;
iubitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 2, 8;
mai iubitoare *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 5;
mai iubitoare *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 6;
- izbîndí** : (inc. sec. XVI PS. H.) : *v. IV* : „(sich) rächen” : „(se) venger” : (1x)
au izbîndit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 10;
- izbînditór** : (1563 CORESI, PRAXIU 165) : *adj.* : „siegreich” : „qui vainc” : (1x)
- izbînditoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 15, 29;
- izmení** : (1581 CORESI, EV. 81) : *v. IV* : „sich zieren” : „minauder” : (4x)
a izmeni *verb infinitiv prezent* 5, 18;
ai izmenit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 17, 2;
izmeni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 2, 3;
să izmenesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 2, 1;
- iznoává** : (1551-1553 ES) : *s. f.* : „Neuerung” : „nouveaueté” : (2x)
iznoavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 9; 16, 13;
- izvór** : (1453 DERS) : *s. n.* : „Quelle, Brunnen” : „source, fontaine” : (3x)
izvoară *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 3, 10; 13, 21;
izvorul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 3, 14;

Î

îi → **ei, ea**

îmblînzi : (inc. sec. XVI PS. H.) : *v. IV* : „besänftigen” : „adoucir, calmer” : (1x)
vor îmblînzi *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* 4, 11;

îmbrățișare : (c. 1683-1686 Ms. 45 902/2) : *s. f.* : „Umarmung” : „embrassement” : (1x)
-mbrățișare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 21;

îmflătúrá → **umflăturá**

îmi → **eu**

împărát : (1521 NEACȘU) : *s. m.* : „Kaiser” : „empereur” : (20x)
a împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 3, 12;
ai împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 6, 13;
ale împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 4, 6;
ale împărăților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 14, 2;
împăratul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 3, 6; 3, 10; 3, 20; 4, 3; 4, 4; 4, 13; 4, 15; 8, 17; 8, 22;
împăratului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 3, 12; 3, 14; 4, 3; 4, 14; 6, 4; 8, 26; 12, 8;

împărătesc : (1559-1560 BRATU) : *adj.* : „kaiserlich” : „impérial” : (2x)
cel împărătesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 3, 8;
mai împărătești *adj. calificativ gradul comparativ neutru pl. nom./ac. neart.* 14, 2;

împărăți : (inc. sec. XVI PS. H.) : *v. IV* : „herrschen” : „régner” : (1x)
va împărăți *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 2, 23;

împărăție : (inc. sec. XVI PS. H.) : *s. f.* : „Reich” : „royaume” : (4x)
împărăție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 23;
împărăției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 12, 5;
împărăția *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 15; 12, 11;

- împărțî** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „aufteilen, zerteilen, verteilen” : „partager” : (1x)
au împărțit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 19;
- împlinî** : (**plinî** : 1642 CAZ. GOV. 376) : v. IV : „erfüllen” : „achever” : (1x)
au plinit *verb iudicativ perfect compus 3 pl.* 12, 14;
- împodobî** : (c. 1665-1672 Ms. 4389 53/2) : v. IV : „schmücken, zieren” : „orner, décorer” : (1x)
împodobindu *verb gerunziu* 2, 21;
- împotrîva** : (1551-1553 ES) : adv./prep. : „gegen(über), entgegen” : „au contraire, contre” : (8x)
împotriva *prep.* 1, 6;
împotrivă *adv.* 3, 16; 4, 1; 5, 26; 6, 1; 8, 15; 17, 14;
împotrivă *adv.* 3, 5*;
- împotrivi** : (1551-1553 ES) : v. IV : „sich widersetzen” : „s'opposer” : (1x)
să vă împotriviți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 16, 22;
- împrăștiă** : (1683 DOS. PAR. 40^v) : v. I : „(ver-, zer)streuen” : „jeter” : (1x)
s-au împrăștiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 16, 21;
- împrejúr** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „um... herum, in der Gegend” : „autour de, aux alentours de” : (23x)
împrejur *adv. de loc* 2, 21; 4, 10; 5, 1; 9, 21; 10, 7; 10, 8;
împrejurul *prep.* 10, 8; 11, 10;
prejur *adv. de loc* 1, 20; 2, 19; 3, 8; 5, 4; 9, 12; 9, 20; 12, 2; 13, 13; 16, 3;
prejur *prep.* 1, 21; 10, 8; 11, 10; 14, 7; 14, 8; 15, 15;
- împreună** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. zusammenbringen, vereinigen, 2. zusammenkommen” : „1. unir, joindre, 2. se rejoindre” : (4x)
ai împreunat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 7, 6;
împreunîndu *verb gerunziu* 11, 10;
să vor împreuna *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 5, 26;
v-ați împreunat *verb indicativ perfect compus 2 pl.* 16, 18;
- împreunăre** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Vereinigung” : „accouplement” : (1x)
împreunare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 3;
- împreună** : (1551-1553 ES) : adv. : „zusammen, gemeinsam” : „ensemble” : (25x)
împreună *adv.* 4, 5; 5, 1; 5, 4; 12, 8; 13, 1; 13, 13; 13, 21; 13, 23; 13, 24; 13, 27; 14, 6; 14, 6; 15, 12; 17, 2; 17, 13; 18, 10; 18, 23;
împreună *adv.* 2, 14*; 8, 5*; 13, 23*; 14, 7*; 14, 13*; 14, 14*; 15, 4*; 17, 5*;
- împrumutá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „leihen, borgen” : „prêter, emprunter” : (1x)
împrumutînd *verb gerunziu* 2, 8;
- împrumutáre** : (1581 CORESI, EV. 344) : s. f. : „Anleihe” : „emprunt” : (1x)
împrumutarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 8;
- în** : (1499 DERS) : prep. : „1. in, an, um, 2. bei, 3. zwischen” : „1. en, dans, à, 2. par, 3. parmi” : (38x)
în *prep.* 1, 29; 4, 1; 4, 3; 4, 9; 4, 15; 5, 3; 5, 15; 6, 5; 6, 8; 6, 13; 6, 29; 8, 8; 9, 22; 11, 5; 12, 12; 13, 15; 15, 18; 16, 3; 18, 1; 18, 24;
în *prep.* 1, 4*; 1, 12*; 2, 3*; 2, 16*; 2, 24*; 3, 2*; 5, 18*; 8, 6*; 9, 6*; 9, 26*; 13, 2*; 13, 6*; 14, 7*; 15, 4*; 15, 25*; 15, 30*; 16, 8*; 9, 19*;
- înaînte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv./prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be)vor” : „1. auparavant, 2. avant” : (21x)
înaînte *adv. de loc* 5, 1; 8, 12; 8, 13; 10, 19; 13, 6; 15, 2; 15, 15; 15, 19;
înaînte *adv. de timp* 15, 19; 17, 13;
înaîntea *prep.* 11, 27; 7, 5;
mai naînte *prep.* 1, 23;
mai naînte *adv. de timp comp.* 4, 25; 5, 6; 8, 5; 9, 27; 10, 16; 12, 4; 13, 18;
naînte *adv. de timp* 9, 5; 17, 22;
- înált** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „hoch” : „haut” : (2x)
înálti *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 6, 6;
naît *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 1;
- înarmá** : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : v. I : „(sich) bewaffnen” : „(s') armer” : (2x)
să înarmám *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 16;
s-au înarmat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 3, 12;
- înarmát** : (1642 CAZ. GOV. 239) : adj. : „bewaffnet” : „armé” : (3x)
cea înarmată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 4, 10;
înarmat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 7, 11;
înarmatu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 22;
- încá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls” : „1. encore, 2. aussi, de même” : (10x)
încá *adv.* 1, 11; 4, 20; 5, 10; 10, 18; 14, 1; 14, 1; 14, 9; 15, 9; 16, 25; 18, 10;
- începe** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „beginnen” : „commencer” : (3x)
începînd *verb gerunziu* 1, 12;
început-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 5, 15;
voiu începe *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 6;
- încercáre** → **cercare**
- închegáre** : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „Gerinnen” : „coagulation” : (1x)
închegarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 21;
- înceietúră** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gelenk” : „articulation” : (5x)
înceieturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 14;
încietură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 8;

- închieturi** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 5; 10, 5;
închieturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 17;
- închiná**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. I: „sich neigen”: „s' incliner”: (1x)
închinându-te *verb gerunziu* 5, 12;
- închipuire**: (1581 CORESI, EV. 510): s. f.: „Einbildung”: „imagination”: (1x)
închipuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 4;
- înconjurá**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. I: „umkreisen”: „encercler”: (3x)
au încungiurat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 4;
încungiura *verb indicativ imperfect 3 pl.* 14, 8;
încunjura *verb indicativ imperfect 3 pl.* 7, 4;
- înconjuráre**: (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 323): s. f.: „Umzingelung”: „siège”: (1x)
încungiurare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 24;
- încrede**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. III: „vertrauen”: „confier”: (1x)
ș-au încrezut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 4, 7;
- încrezút**: (1648 NTB): adj.: „gläubwürdig”: „digne d'être cru”: (1x)
încrezute *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 9;
- încunună** → **cununa**
- îndată**: (c. 1516-1636 GLOS. B.): adv.: „gleich, sogleich”: „tout de suite”: (4x)
îndată *adv.* 2, 8; 8, 29; 10, 8;
-ndată *adv.* 14, 9;
- îndărát**: (înc. sec. XVI Ps. H.): adv.: „zurück”: „arrière”: (1x)
îndărát *adv.* 6, 3;
- îndelungáre**: (c. 1665-1672 MS. 4389 721/2): s. f.: „Länge”: „longueur”: (1x)
îndelungarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 19;
- îndelungát**: (1581 CORESI, EV. 148): adj.: „lang dauernd”: „de longue durée”: (1x)
îndelungat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 4;
- îndemná**: (1560-1561 CORESI, TE.²): v. I: „anleiten, unterweisen”: „conseiller, conduire”: (11x)
a ne îndemna *verb infinitiv prezent* 5, 27;
îndemna *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 26; 15, 12; 16, 13;
îndemnară-se *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 13, 8;
îndemna-veți *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* 8, 9;
îndemnînd *verb gerunziu* 14, 1;
îndemnîndu *verb gerunziu* 12, 7;
îndemnîndu-să *verb gerunziu* 4, 13;
să îndemne *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 8, 2; 18, 5;
- îndrăgí**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. IV: „lieben”: „aimer”: (1x)
au îndrăgit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 3;
- îndrăznét**: (1581 CORESI, EV. 383): adj.: „kühn”: „audacieux”: (1x)
foarte îndrăzneți *adj. calificativ gradul superlativ masc. pl. nom./ac. neart.* 13, 13;
- îndrăzní**: (1560-1561 CORESI, TE.²): v. IV: „wagen”: „oser”: (1x)
îndrăznêște *verb imp. 2 sg.* 17, 4;
- îndrăzníre**: (1563 CORESI, PRAXIU 67): s. f.: „Kühnheit”: „audace”: (1x)
îndrăznirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 10, 5;
- înduplecá**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. I: „1. bewegen, 2. biegen”: „1. soumettre, 2. tordre”: (2x)
a îndupleca *verb infinitiv prezent* 3, 4;
înduplecară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 11, 10;
- îndurá**: (c. 1564 CORESI, MOLIT. 187): v. I: „Erbarmen haben”: „prendre qqn. en pitié”: (4x)
mă îndur *verb indicativ prezent 1 sg.* 5, 33;
mă înduru *verb indicativ prezent 1 sg.* 8, 10;
să ne îndurăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 8, 20;
să se îndure *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 5, 12;
- înfričoșá**: (1560-1561 CORESI, TE.²): v. I: „Furcht, Angst einjagen”: „(s') effrayer”: (2x)
înfričoșîndu *verb gerunziu* 9, 5;
să infričoșați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 10, 14;
- înfričoșáre**: (1642 ÎNV. 45a, ap. TIKTIN): s. f.: „Furcht”: „frayeur”: (7x)
înfričoșári *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 8; 4, 24; 7, 2; 9, 32;
înfričoșării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 9;
înfričoșările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 19;
înfričoșerile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 13, 6;
- înfrińá**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. I: „1. bezähmen, 2. (sich) zügeln”: „1. refréner, 2. (s') abstenir”: (3x)
a infrińa *verb infinitiv prezent* 9, 17;
să infrińează *verb indicativ prezent 3 pl.* 1, 35;
să infrińeze *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 10, 7;
- înfrińge**: (1577 CORESI, PS.): v. III: „1. besiegen, 2. (sich) beugen, (sich) krümmen”: „1. vaincre, 2. (se) courber, (se) tordre”: (3x)
au infrińt *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 7, 5;
înfrińgîndu *verb gerunziu* 13, 6;
înfrińgîndu-se *verb gerunziu* 11, 10;
- îngăduí**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. IV: „1. dulden, 2. ertragen”: „1. permettre, consentir, 2. endurer”: (9x)
au îngăduít *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 7, 4; 13, 12;
îngăduia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 9;
îngăduínd *verb gerunziu* 8, 5; 9, 28; 10, 1; 17, 7;
îngăduíndu *verb gerunziu* 17, 10;
vei îngădui *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 9, 9;
- îngăduíńță**: (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 47): s. f.: „Geduld”: „patience, résistance”: (4x)
îngăduíńță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 17; 17, 23;
îngăduíńții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 17, 4;

- ngăduință** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 12;
- înger** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Engel” : „ange” : (2x)
înger *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 7, 11;
îngeri *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 10;
- îngrădire** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Umzäumung” : „clôture” : (1x)
îngrădire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 11;
- îngreuiă** : (c. 1567 CORESI, CAZ. 86) : v. I : „wütend werden” : „se mettre en colère” : (1x)
s-ar fi îngreuiat *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* 9, 10;
- îngropă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „begraben (werden)” : „(s’) enterrer” : (2x)
să îngroape *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 16, 11;
s-au îngropat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 9;
- îngrozî** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. (sich) entsetzen, 2. (sich) erstaunen” : „1. s’épouvanter, 2. s’étonner” : (4x)
ne îngrozim *verb indicativ prezent 1 pl.* 14, 9;
să vă îngroziți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 16, 17;
s-ară îngrozî *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* 17, 7;
s-au îngrozit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 16;
- înebunî** : (**nebunî** : 1563 CORESI, PRAXIU 222) : v. IV : „wahnsinnig werden” : „affoler, devenir fou” : (3x)
să nebuniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 7, 5;
să te nebunești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 10, 13;
să vă nebuniți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 8, 5;
- înoî** : (1570 CORESI, LIT.) : v. IV : „erneuern” : „renouveler” : (1x)
înoind *verb gerunziu* 18, 4;
- înoitor** : (1642 CAZ. GOV. 357) : s. m. : „erfinderich” : „qui invente” : (1x)
înoitoare *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 11, 23;
- înotă** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „1. schwimmen, 2. überqueren” : „1. nager, 2. traverser” : (1x)
au înotat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 7, 3;
- însul, însa** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „er, sie” : „il, elle” : (4x)
însele *pron. pers. 3 fem. pl. nom./ac. acc.* 14, 14;
însul *pron. pers. 3 masc. sg. nom./ac. acc.* 3, 14;
înșii *pron. pers. 3 masc. pl. nom./ac. acc.* 9, 11; 15, 7;
- însă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „indessen” : „pourtant” : (4x)
însă *conjunctie coord.* 1, 26; 2, 6; 13, 27; 15, 11;
- însemnă** : (1570 CORESI, LIT.) : v. I : „anzeigen” : „faire savoir” : (1x)
însemnînd *verb gerunziu* 15, 19;
- însurăt** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 70) : adj. : „verheiratet” : „marié” : (1x)
cei însurați *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. art.* 16, 9;
- întări** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekräftigen” : „renforcer” : (1x)
au întărit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 13, 7;
- întărit** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „1. festgesetzt, 2. gestützt, angelehnt” : „1. ferme, 2. appuyé” : (2x)
întărit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 17, 3;
întărită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 5;
- întinde** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „(sich) aus-, erstrecken” : „s’étendre, s’allonger” : (9x)
au întinsu *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 11;
întinse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 6, 26;
întinzînd *verb gerunziu* 6, 6; 7, 5; 9, 19; 13, 8;
întinzîndu-se *verb gerunziu* 3, 11; 9, 13; 11, 18;
- întinerî** : (1551-1553 ES) : v. IV : „(sich) verjüngen” : „rajeunir” : (2x)
să se întinerească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 5, 31;
să întineriră *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 7, 13;
- întinsoare** : (1681 DOS. MOLIT. 83b, ap. TIKTIN) : s. f. : „Gelenk” : „articulation” : (1x)
întinsori *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 13;
- întîi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „zuerst” : „premièrement” : (2x)
întîiu *adv.* 1, 30; 6, 2;
- întîmplă** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sich ereignen” : „survenir” : (2x)
s-au întîmplat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 1, 24;
s-au întîmplat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 4, 14;
- întoărce** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „kehren, wenden” : „tourner, retourner” : (4x)
au întors *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 7, 3;
întorcîndu-se *verb gerunziu* 1, 35;
să întoarse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 7, 12;
s-au întorsu *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 5;
- întócma** → **tocmai**
- întrebă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „fragen” : „demander” : (2x)
întrebînd *verb gerunziu* 11, 13;
întrebîndu *verb gerunziu* 9, 27;
- întreg** : (1551-1553 ES) : adj. : „ganz, gesamt” : „entier” : (8x)
cea întregă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 1, 35;
întregă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 23; 15, 17;
întregi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 10;
întregii *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. gen./dat. art.* 1, 6;
cea întregă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 2, 16*;
cel întreg *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 2, 2*;

- cel întregu** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art. 3, 17**;
- întregăciune** : (c. 1683-1686 Ms. 45 892/1) : s. f. : „Integrität” : „intégrité” : (4x)
- ale întregăciunii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art. 1, 30;*
- întregăciunea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art. 1, 18; 1, 31; 5, 23;*
- într- → întru**
- întru** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : prep. : „in, an, um” : „en, dans, à” : (31x)
- într-** *prep. 1, 2; 5, 14; 5, 17; 5, 18; 6, 1; 6, 5; 9, 15;*
- întru** *prep. 1, 25; 4, 7; 4, 23; 5, 22; 7, 1; 8, 3; 8, 16; 9, 32; 12, 1; 13, 20; 13, 20; 13, 23; 14, 11; 15, 25; 15, 30; 15, 32; 17, 12; 18, 5;*
- într-** *prep. 7, 3*; 10, 7*; 11, 4*; 11, 11*; 12, 13*;*
- întru** *prep. 3, 15*;*
- întrutotîntelêpt** : (1688 BIBLIA) : *adj.* : „allweise” : „tout-sage” : (1x)
- celui întrutotîntelêpt** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. gen./dat. art. 1, 12;*
- înturnă** : (1551-1553 ES) : v. I : „kehren, wenden, drehen” : „tourner, retourner, ramener” : (1x)
- înturna** *verb indicativ imperfect 3 sg. 16, 12;*
- întelêge** : (1521 NEACȘU) : v. III : „verstehen” : „comprendre” : (2x)
- întelegînd** *verb gerunziu 4, 4;*
- întelegîndu-se** *verb gerunziu 4, 22;*
- întelêgere** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Verständnis” : „entendement” : (1x)
- întelêgere** *subst. comun fem. sg. voc. neart. 15, 13;*
- întelepăciune** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Weisheit” : „sagesse” : (5x)
- ale întelepăciunii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art. 1, 3;*
- întelepăciunea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art. 1, 16;*
- întelepăciunei** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art. 1, 15;*
- întelepăciunii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art. 1, 2; 1, 18;*
- învăță** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. lehren, 2. lernen” : „1. enseigner, 2. apprendre” : (12x)
- a învăța** *verb infinitiv prezent 5, 23;*
- au învățat** *verb indicativ perfect compus 3 sg. 18, 18;*
- învăță** *verb indicativ prezent 3 sg. 5, 23; 5, 24;*
- învăța** *verb indicativ imperfect 3 sg. 18, 10; 18, 12;*
- învățați** *verb participiu pl. masc. 13, 24;*
- învățăm** *verb indicativ prezent 1 pl. 1, 17;*
- învățînd** *verb gerunziu 9, 5; 13, 24; 18, 18;*
- să te înveți** *verb conjunctiv prezent 2 sg. 10, 16;*
- învățăt** : (1559-1560 BRATU) : *adj.* : „vertraut” : „habitué” : (1x)
- cea învățată** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art. 15, 7;*
- învățător** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj./s.* : „1. lehrend, 2. Lehrer” : „1. enseignant, 2. maître” : (3x)
- cei învățători** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art. 12, 11;*
- învățătoare** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart. 5, 34;*
- învățătorul** *subst. comun masc. sg. nom./ac. art. 9, 6;*
- învățătură** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Lehre, Belehrung” : „précepte, instruction” : (4x)
- învățătura** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art. 10, 10;*
- învățătură** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 1, 17; 13, 22;*
- învățături** *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart. 13, 22;*
- înviniu** : (**vinu** : 1581 CORESI, EV. 274) : v. IV : „beschuldigen” : „inculper” : (1x)
- vinuieste** *verb indicativ prezent 3 sg. 2, 19;*
- învîrteji** : (c. 1665-1672 Ms. 4389 645/1) : v. IV : „um-, zurückkehren” : „s'en retourner” : (1x)
- mă voi învîrteji** *verb viitor 1 indicativ 1 sg. 1, 12;*
- învîrti** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 68) : v. IV : „drehen” : „tourner” : (1x)
- învîrtindu-se** *verb indicativ prezent 3 pl. 5, 3;*
- învrednici** : (1642 CAZ. GOV. 427) : v. IV : „sich würdig erweisen” : „être digne” : (1x)
- să învredniciră** *verb indicativ perfect simplu 3 pl. 18, 3;*
- îți → tu**

J

- jaf** : (1587 DERS) : s. n. : „Raub, Plünderung” : „pillage, rapine” : (1x)
- jahul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art. 4, 10;*
- jah → jaf**
- jále** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Klage, Wehmut” : „lamentation, douleur” : (1x)
- jale** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 15, 18;*
- jăfui → jefui**
- jăluít → jeluít**
- jefui** : (înc. sec. XVII IORGA B. I 15, *ap.* DA) : v. IV : „rauben, plündern” : „pillier, ravir” : (1x)
- jăfuind** *verb gerunziu 17, 24;*
- jeluít** : (1577 CORESI, PS.) : *adj.* : „bedauernswert” : „qui est digne de pitié” : (1x)
- mult jăluítă** *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart. 16, 10;*
- jérfă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Opfer” : „offrande” : (1x)
- jîrtvă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 18, 11;*
- jídov** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Jude” : „Juif” : (3x)
- jídovi** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart. 4, 11; 5, 2;*
- jídovilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art. 9, 6;*
- jídovesc** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : *adj.* : „jüdisch” : „juif” : (2x)

- cea jidovească** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 5, 7;
jidovească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 2;
- jidovie** : (1563 CORESI, PRAXIU 4) : s. f. : „Judaismus” : „Judaisme” : (1x)
jidovie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 26;
- jírtvã → jertfã**
- jos** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adv. : „unten, hinunter” : „en bas, bas” : (1x)
jos *adv. de loc* 6, 7;
- jucã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „tanzen” : „danser” : (1x)
jucînd *verb gerunziu* 14, 8;
- judecatã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Vorschrift” : „1. jugement, 2. modèle prescrit, prescription” : (6x)
al judecãti *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 9, 15;
judecata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 8, 14;
judecatã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 21; 8, 22; 11, 3;
judecãtile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 32;
- junc** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Kalb, junger Ochse” : „veau” : (1x)
juncii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 15, 19;
- junghiã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. erdolchen, 2. schlachten” : „1. égorger, juguler, 2. abattre” : (3x)
a junghia *verb infinitiv prezent* 13, 12;
au junghiat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 2, 19;
sã junghe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 16, 20;
- junghiãt** : (c. 1683-1686 Ms. 45 896/1) : s. n. : „Opfer” : „offrande, sacrifice” : (1x)
cèle junghiate *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 5, 2;
- jurãmînt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Schwur” : „serment” : (1x)
jurãmînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 5, 29;
- L**
- la** : (1471 DERS) : prep. : „an, zu, bei, in, nach” : „à, en, près de, vers” : (114x)
la *prep.* 1, 1; 1, 2; 1, 6; 1, 9; 1, 12; 1, 24; 1, 26; 1, 27; 2, 7; 2, 9; 2, 23; 3, 2; 3, 3; 3, 8; 3, 9; 3, 11; 3, 15; 3, 16; 3, 20; 3, 20; 4, 2; 4, 3; 4, 3; 4, 3; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 8; 4, 11; 4, 20; 5, 1; 5, 1; 5, 2; 5, 4; 5, 4; 5, 8; 5, 11; 5, 12; 5, 20; 5, 20; 6, 5; 6, 6; 6, 13; 6, 18; 6, 21; 6, 21; 6, 26; 6, 35; 7, 3; 7, 4; 7, 8; 7, 16; 8, 2; 8, 6; 9, 2; 9, 21; 9, 26; 9, 28; 9, 28; 10, 5; 11, 3; 11, 3; 11, 14; 11, 15; 11, 17; 11, 19; 11, 26; 12, 8; 12, 10; 12, 11; 13, 1; 13, 3; 13, 5; 13, 9; 13, 20; 13, 27; 14, 1; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 14, 20; 15, 3; 15, 4; 15, 4; 15, 5; 15, 9; 15, 10; 15, 10; 15, 12; 15, 15; 15, 18; 15, 20; 15, 25; 16, 1; 16, 5; 16, 21; 16, 21; 17, 5; 17, 5; 17, 5; 17, 6; 17, 7; 17, 10; 17, 23; 18, 5; 18, 8; 18, 16; 18, 20; 18, 23; 18, 23; 18, 24;
la *prep.* 2, 2*; 3, 17*; 5, 36*;
- lãcom** : (1563 CORESI, PRAXIU 297) : adj. : „gierig” : „avide” : (1x)
lãcom *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 2, 7;
- lãcrimã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Trãne” : „larme” : (1x)
lãcrãmi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 11;
- lãpte** : (1517 DERS / în antr. Lacul Lãptelui) : s. n. : „Milch” : „lait” : (1x)
lãpte *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 13, 21;
- lãturã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Seite” : „côté” : (1x)
lãturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 19*;
- lãudã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Lob (preisung)” : „louange” : (2x)
lãudã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 2;
lãude *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 21;
- lãcomie** : (1563 CORESI, PRAXIU 267) : s. f. : „Gier” : „avidité” : (1x)
lãcomiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 3;
- lãcrimã** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „trãnen” : „pleurer” : (1x)
ai lãcrãmat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 15, 20;
- lãcuí → locui**
- lãsã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „lassen, verlassen” : „laisser, quitter, abandonner” : (1x)
sã-și lase *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 6, 26;
- lãudã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „loben, rühmen, lobpreisen” : „louer, célébrer, glorifier” : (9x)
a lãuda *verb infinitiv prezent* 1, 10;
lãudu *verb indicativ prezent 1 sg.* 8, 5;
lãuda *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 4;
lãudîndu-se *verb gerunziu* 1, 11;
ne vom lãuda *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 9, 2;
sã lãudã *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 2; 13, 3;
sã lãudarã *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 18, 3;
vor lãuda *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 13, 17;
- lãbãdã** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Schwan” : „cygne” : (1x)
lãbãdã *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 21;
- legã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. festbinden, 2. fesseln” : „1. lier, 2. ligoter” : (5x)
au legat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 9, 26;
legarã *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 9, 11;
legîndu *verb gerunziu* 6, 3; 11, 9; 11, 10;
- legãtúrã** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Bindung, Verbindung” : „lien” : (2x)
legãturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13; 12, 2;
- lãge** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „1. Gesetz, Gebot, 2. Glaube” : „1. loi, commandement, 2. religion” : (53x)

- a legii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 17; 9, 2;
ale legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 15, 10;
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 34; 2, 9; 2, 14; 2, 23; 3, 20; 4, 23; 5, 16; 5, 21; 5, 25; 6, 18; 7, 7; 7, 15; 9, 4; 11, 5; 15, 29; 16, 16; 17, 16;
lêge *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 5, 34;
lêgea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 5; 2, 6; 2, 8; 2, 10; 5, 7; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 5, 20; 5, 25; 5, 27; 5, 29; 5, 33; 6, 27; 7, 8; 7, 9; 8, 14; 8, 25; 9, 15; 11, 12; 13, 9; 13, 22; 15, 9; 18, 1;
Lêgea *subst. propriu fem. sg. nom./ac. art.* 18, 10;
legi *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 5, 13; 11, 27;
legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 5, 25; 5, 35; 13, 13; 15, 32;
o lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 24;
lêge *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 16*;
legii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 5, 35*;
- legiuire** : (c. 1665-1672 Ms. 4389 765/1) : s. f. : „Gesetz” : „loi” : (1x)
legiuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 4;
- legiuitór** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. m. : „Rechtsgelehrter” : „législateur” : (1x)
legiuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 4;
- lemn** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Baum” : „arbre” : (1x)
lemnul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 18, 16;
- leneví** : (1654 NEAGOE 156) : v. IV : „faulenzien, träge werden, träge sein” : „paresser, fainéanter” : (1x)
s-au lenevit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 4;
- lepădă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. (von sich) abweisen, verwerfen, 2. sich lossagen” : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier” : (8x)
își lepădă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 9, 25;
leapăd *verb indicativ prezent 1 sg.* 10, 3;
leapădă *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 16;
lepădîndu-vă *verb gerunziu 8, 7;*
mă voiu lepăda *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 10, 15;
să vă lepădați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 9, 23;
să să lêpede *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 26;
voiu lepăda *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 34;
- leu** : (1519 DERS / în antr. *Leul*) : s. m. : „Löwe” : „lion” : (3x)
lei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 16, 21;
leii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 16, 3;
leilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 18, 13;
- limán** : (1668-1670 HERODOT) : s. n. : „Hafen” : „port” : (1x)
limanurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 13, 6;
- lîmbă** : (1433 DERS / în antr. *Limbă*) : s. f. : „1. Zunge, Sprache, 2. Volk” : „1. langue, 2. peuple” : (18x)
limba *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 10, 17; 10, 19; 10, 19; 18, 4;
limbă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 7; 4, 1; 10, 21; 16, 15; 17, 8;
limbi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 2, 19;
- limbii** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 11; 4, 19; 6, 28; 7, 11; 16, 16;
limbile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 12, 13; 18, 21;
limbilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 16, 20;
- lîniște** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 48) : s. f. : „Ruhe” : „paix” : (1x)
lîniște *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 6;
- lipsí** : (1481 LDSR 355) : v. IV : „fehlen, mangeln” : „manquer, faire défaut” : (3x)
lipsită fiind *verb gerunziu* 12, 6;
ne lipsim *verb indicativ prezent 1 pl.* 8, 23;
să se lipsească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 4, 7;
- lipsít** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Arm” : „pauvre” : (1x)
cei lipsiți *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 2, 8;
- loc** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte” : „lieu, endroit, place” : (3x)
loc *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 1;
locul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 4, 9; 6, 29;
- locuí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „1. bewohnen” : „habiter” : (1x)
lăcuindu *verb gerunziu* 13, 20;
- loví** : (1551-1553 ES) : v. IV : „schlagen” : „battre, frapper” : (2x)
lovesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 19;
loviia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 8;
- lovitură** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Schlag” : „coup” : (1x)
lovitură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 4;
- luá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „nehmen” : „prendre” : (12x)
ia *verb imp. 2 sg.* 6, 29;
luînd *verb gerunziu* 3, 12; 4, 5; 5, 15; 12, 11; 18, 23;
luîndu *verb gerunziu* 8, 8;
luo *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 15;
să ia *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 6;
să luați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 1, 1;
vei lua *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 10, 18;
veți lua *verb viitor 1 indicativ 2 pl.* 8, 7;
- lúclu** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding” : „1. travail, 2. œuvre, acte, 3. chose” : (14x)
lucru *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 2, 1; 2, 14; 5, 27; 6, 17; 6, 20; 6, 25; 9, 26; 14, 11; 16, 22;
lucruri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 16; 15, 2;
lucrurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 4, 3; 12, 5;
lucruilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 8, 7;
- lúme** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Welt” : „monde” : (6x)
lumea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 8, 23; 15, 30; 16, 18; 17, 14;
lumei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 7;
lumii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 15, 30;
- luminá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „erleuchten, erhellen” : „éclairer, illuminer” : (1x)

- luminându** *verb gerunziu* 17, 5;
- lumină** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Licht” : „lumière” : (1x)
luminile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 18, 21;
- luminós** : (1551-1553 ES) : adj. : „hell, lichtvoll, leuchtend” : „lumineux” : (1x)
luminosi *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 13, 13;
- lună** : (1467 DERS / în antr. *Luna*) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat” : „1. lune, 2. mois” : (2x)
luna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 17, 5;
luni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 16, 7;
- luptá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „kämpfen” : „combattre, lutter” : (1x)
a lupta *verb infinitiv prezent* 3, 18;
- luptător** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „kämpfend” : „combattant” : (1x)
luptătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 3, 5;
- M**
- mai** : (1400 BGL) : s. n. : „noch, schon, mehr” : „plus, encore, déjà” : (14x)
mai *adv.* 1, 15; 1, 29; 5, 10; 6, 20; 7, 13; 9, 6; 9, 19; 9, 30; 14, 11;
mai *adv.* 12, 12*; 14, 10*; 15, 2*;
- maică** : (c. 1551-1558 PS. V. 197) : s. f. : „Mutter” : „mère” : (27x)
ale maicelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 15, 13;
ale maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 8, 20;
maica *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 12, 6; 14, 12; 15, 16; 17, 13; 18, 6;
maica *subst. comun fem. sg. voc. art.* 15, 29;
maică *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 10; 8, 3; 10, 2; 12, 7; 15, 10; 15, 21; 16, 6; 16, 12; 16, 24; 17, 7; 18, 23;
maică *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 16, 14; 17, 2; 17, 4;
maicei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 13, 19;
maicele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 15, 5; 15, 6;
maicii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 8;
maicile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 15, 4;
- maínte** → înainte
- máre** : (1490 DERS / în antr. *Toader Marele*) : adj./s. : „groß” : „grand” : (13x)
așa mare *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* 6, 21;
cei prea mare *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. gen./dat. art.* 1, 2;
cel mai mare *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* 9, 11;
cel mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 6, 5; 9, 21;
- cèle preamari** *adj. calificativ gradul superlativ fem. pl. nom./ac. art.* 16, 2;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 9;
mai mare *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. voc. neart.* 7, 10;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 12; 5, 24; 13, 15;
mare *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 23;
mari *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 20;
- márgine** : (1365 SUCIU / în top. *Margina*) : s. f. : „1. Rand, 2. Grenze” : „1. bord, marge, 2. limite” : (4x)
margine *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 13;
marginea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 20;
marginile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 10, 7;
o margine *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 7, 5;
- matérie** : (1678 CHEIA ÎNȚ. 97) : s. f. : „Materie” : „matière” : (1x)
materii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 29;
- măcár** : (1400-1418 LDSR 357) : adv. : „zumindest” : „au moins” : (10x)
macară *adv.* 3, 10;
măcară *adv.* 2, 9;
macară *adv.* 5, 18*; 12, 2*; 18, 14*;
măcară *adv.* 3, 15*; 4, 13*; 10, 18*; 15, 11*; 16, 5*;
- mădulár** : (1501 DERS / în top. *Mădulari*) : s. n. : „Glied” : „membre” : (4x)
mădulare *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 11, 18;
mădularele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 8; 10, 8;
mădularile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 9, 17;
- mărire** : (c. 1573-1578 PS. SCH. 218) : s. f. : „1. Größe, Ruhm, 2. Stolz” : „1. grandeur, gloire, 2. fierté” : (5x)
mărire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 12; 5, 18;
mărirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 15; 8, 19; 18, 24;
- mărturie** : (c. 1433-1437 DLRV) : s. f. : „Bezeugung” : „témoignage” : (1x)
mărturiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 32;
- mărturisí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. bezeugen, 2. verkünden” : „1. témoigner, 2. prêcher” : (4x)
a mărturisi *verb infinitiv prezent* 6, 34; 13, 5;
mărturisêște *verb imp. 2 sg.* 9, 16;
s-au mărturisit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 13, 1;
- mărturisíre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Zeugenaussage” : „témoignage” : (1x)
mărturisirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 16, 16;
- mărturisít** : (1559-1560 BRATU) : adv. : „offenbar” : „évidemment” : (3x)
mărturisit *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 6, 31; 7, 16; 16, 1;
- mérge** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „gehen, (los)ziehen” : „aller, marcher” : (2x)

- mergea** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 8;
mergînd *verb gerunziu* 4, 4;
- meșteșug** : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „1. Maschine, Werkzeug, 2. Methode” : „1. machine, ustensile, 2. méthode” : (2x)
meștersug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 25;
meștersuguri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 7, 4;
- meu, mea** : (1521 NEACȘU) : adj. pos. : „mein” : „mon” : (11x)
a mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. gen./dat. sg.* 5, 12;
al meu *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. sg.* 8, 5; 11, 23;
ale mêle *adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl.* 5, 33; 8, 6;
mea *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* 5, 28;
mêle *adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. sg.* 8, 7;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. gen./dat. pl.* 10, 15; 12, 16;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. nom./ac. pl.* 11, 22;
miei *adj. pron. pos. 1 masc. sg. voc. pl.* 16, 9;
mieu *adj. pron. pos. 1 neutru sg. nom./ac. sg.* 6, 29;
- mic** : (1222 DLRV / în antr. *Mic*) : adj./s. : „klein” : „petit” : (4x)
mic *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 19; 15, 4;
mică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 27;
mici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 20;
- mie¹** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Tausend” : „mille” : (1x)
mii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 3;
- mie² → eu**
- mîjloc** : (1504 DERS / în top. *Mijloci*) : s. n. : „Mitte” : „milieu” : (2x)
mijlocul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 11, 10; 13, 21;
- mîlă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gnade, Mitleid” : „grâce, pitié” : (6x)
mila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 21; 9, 4;
milă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 12; 8, 10; 8, 20; 12, 6;
- milostivî** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich erbarmen” : „compatir à” : (1x)
milostivindu-să *verb gerunziu* 12, 2;
- miluî** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „sich erbarmen” : „avoir pitié de” : (1x)
milui *verb imp. 2 sg.* 9, 3;
- mințe** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Verstand, Geist” : „esprit, raison” : (22x)
mințe *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 15; 2, 22; 2, 23; 5, 9; 5, 10; 6, 5; 6, 21; 8, 17; 9, 21; 14, 11; 15, 10;
mințea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 18; 1, 19; 1, 35; 7, 16;
minții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 18; 1, 30; 1, 31; 5, 23;
- mințe** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 2*; 2, 16*; 3, 17*;
- minună** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „sich wundern” : „s’émervailer, s’étonner” : (1x)
s-au minunat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 17;
- minunát** : (c. 1551-1558 PS. V. 201) : adj. : „wunderbar” : „merveilleux” : (4x)
foarte minunat *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 14;
minunat *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 2, 1; 14, 11; 15, 4;
- minúne** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder” : „merveille” : (2x)
minune *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 14; 7, 13;
- mirá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich wundern, staunen” : „s’étonner” : (3x)
mirîndu-să *verb gerunziu* 8, 4;
mirîndu-se *verb gerunziu* 9, 26;
s-au mirat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 17, 16;
- miráre** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Wunder” : „merveille” : (1x)
mirare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 11;
- mîhnî** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „bekümmern” : „affliger, chagriner” : (1x)
s-au mîhnit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 16, 12;
- mîhnîre** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Kummer” : „tristesse” : (1x)
mîhnirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 23;
- mîhnît** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „traurig” : „triste” : (1x)
cel mîhnit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 5, 11;
- mîná** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hand” : „main” : (14x)
ale mînilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 15, 15;
mîunile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 3; 9, 11; 14, 6;
mîna *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 12; 16, 20;
mînele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 10, 5;
mîni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 20; 15, 20;
mînile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 4, 11; 8, 13; 9, 26; 9, 28; 17, 19;
- mîncá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „essen, fressen” : „manger, dévorer” : (19x)
a mîncá *verb infinitiv prezent* 1, 27; 1, 27; 2, 7; 8, 2;
ar fi mîncat *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* 13, 2;
măncu *verb indicativ prezent 1 sg.* 11, 16;
mîncăm *verb indicativ prezent 1 pl.* 5, 25;
mîncînd *verb gerunziu* 8, 2;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 5, 3; 8, 29;
să mănînce *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 8, 12; 9, 27; 11, 13;
să mîncăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 5, 26; 5, 26; 5, 27;
vei mîncá *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 9, 16;
vom mîncá *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 5, 19;

- vor mânca** *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 8, 2;
- mîncare** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Essen, Speise” : „mets, nourriture” : (6x)
mîncare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 8; 7, 6;
mîncarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 11, 25;
mîncări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 34; 4, 26;
mîncării *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 6, 19;
- mîncător** : (1551-1553 ES) : adj. : „essend, gefräßig” : „qui mange (beaucoup)” : (1x)
cel mîncătoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 10, 17*;
- mîndri** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : v. IV : „sich rühmen” : „se vanter” : (2x)
să mîndrêște *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 21;
te vei mîndri *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 5, 10;
- mîndrie** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Hochmut” : „orgueil” : (1x)
mîndriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 26;
- mîndru** : (1432 DERS / în antr. *Mîndri*) : adj. : „stolz” : „orgueilleux” : (2x)
mîndru *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 15;
mîndru *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 9, 30;
- mîngîia** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. trösten, 2. schmeicheln” : „1. consoler, 2. flatter” : (2x)
a mîngîia *verb infinitiv prezent* 12, 2;
mîngîindu *verb gerunziu* 12, 6;
- mîngîiere** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Trost” : „consolation” : (1x)
mîngîiere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 12;
- mîngîietură** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „1. Versöhnung, 2. Trost” : „1. réconciliation, 2. consolation” : (2x)
mîngîieturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 1;
mîngîieturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 8, 15;
- mîniá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „in Zorn geraten” : „(s’)enrager” : (1x)
mîniindu-se *verb gerunziu* 4, 21;
- mînie** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Zorn” : „colère” : (8x)
a mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 4;
mîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 3, 3;
mîinii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 18, 20;
mîniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 24; 2, 16; 2, 19; 2, 20; 3, 3;
- mîntuí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „erlösen, erretten, befreien” : „délivrer, sauver” : (10x)
a mîntui *verb infinitiv prezent* 6, 27;
au mîntuit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 17, 22;
mîntuia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 15, 27;
mîntuiêște *verb indicativ prezent 3 sg.* 15, 3;
mîntuindu *verb gerunziu* 2, 14;
mîntuindu-să *verb gerunziu* 4, 14;
- să mîntuiască** *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 10, 1;
să mîntuiiești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 5, 6; 9, 16;
te mîntuiêște *verb imp. 2 sg.* 6, 15;
- mîntuire** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Erlösung, Errettung, Heil” : „délivrance, salut” : (6x)
mîntuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 4; 12, 6; 15, 2; 15, 8; 15, 26; 15, 27;
- moárte** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Tod” : „mort” : (30x)
a morții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 15;
moarte *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 17, 22;
moarte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 9; 5, 36; 7, 3; 7, 8; 7, 16; 8, 26; 8, 26; 10, 1; 10, 15; 13, 1; 13, 27; 14, 4; 14, 5; 14, 6; 14, 6; 14, 19; 15, 10; 15, 12; 15, 26; 16, 13; 17, 1; 17, 7; 17, 10; 18, 23;
moartea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 4; 9, 5; 15, 19;
morții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 29;
- moășă** : (1480 DLRV) : s. f. : „Hebamme” : „sage-femme” : (1x)
moășă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 9;
- mormînt** : (1512 DRHB) : s. n. : „Grab” : „tombeau” : (1x)
mormînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 17, 8;
- mort** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj./s. : „1. tot, 2. Verstorbenen” : „défunt” : (4x)
cei morți *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 10, 2;
mai mort *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 11;
morți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 20; 15, 20;
- moșie** : (1548 DERS) : s. f. : „Erbgut” : „1. patrimoine, 2. terre, propriété” : (11x)
moșie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 33; 8, 7; 9, 1; 9, 24; 9, 29; 18, 4; 18, 5;
moșiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 20;
moșia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 11; 4, 1; 4, 5;
- movilă** : (1392 DERS) : s. f. : „Hügel” : „colline” : (1x)
movilă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 20;
- muiá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „tauchen” : „tremper, mouiller” : (1x)
muindu-ne *verb gerunziu* 6, 17;
- muiere** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Weib, Frau” : „femme” : (9x)
a muierii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 11;
muiere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 1; 16, 2; 16, 5; 16, 10;
muierea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 5;
muieri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 9; 4, 25;
o muiere *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 17;
- muieresc** : (1551-1553 ES) : adj. : „weiblich, frauenhaft” : „féminin” : (1x)
muierescă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 14;

mult : (1521 NEACȘU) : adj./adv. : „viel” : „maint, nombreux, beaucoup” : (33x)

mai mult *adv. cantitativ comp.* 9, 3; 9, 30; 15, 3;

mai multe *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 11, 3;

mai multe *adj. calificativ gradul comparativ neutru pl. nom./ac. neart.* 1, 25;

mult *adv. de mod poz.* 1, 8; 10, 1;

multă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 3; 4, 10;

multe *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 7; 1, 28; 1, 21; 16, 6; 16, 8;

multe *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 3, 21; 7, 4; 7, 4; 14, 11; 16, 3; 17, 7; 18, 15; 18, 21;

multele *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 15, 7;

mulți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 4; 5, 4; 3, 7; 14, 13; 16, 10; 17, 12;

mai mult *adv. de mod comp.* 2, 6*;

mult *adv. de mod poz.* 2, 6*;

mulțime : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Menge” : „foule, multitude” : (4x)

mulțime *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 10; 8, 5;

mulțimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 7, 11; 15, 30;

mumă : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Mutter” : „mère” : (11x)

muma *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 14, 20; 15, 2; 15, 12; 15, 14; 15, 26; 16, 4;

mumă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 6; 15, 7; 15, 11; 16, 1; 16, 5;

muncă : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Marter” : „peine” : (41x)

munca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 7, 10; 13, 15;

muncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 9; 9, 26;

munci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 24; 4, 26; 6, 1; 6, 25; 6, 27; 8, 1; 8, 9; 8, 9; 8, 12; 9, 5; 9, 6; 9, 16; 10, 11; 11, 1; 11, 24; 12, 12; 14, 5; 14, 11; 15, 18; 15, 20; 15, 32; 16, 1; 16, 2; 16, 17; 17, 3; 17, 7; 18, 21;

muncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 5, 6; 6, 9; 9, 6; 9, 18; 10, 16; 17, 10; 17, 23;

muncilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 8, 19; 14, 8; 15, 19;

muncí : (1551-1553 ES) : v. IV : „(sich) quälen” : „(se) torturer” : (15x)

a munci *verb infinitiv prezent* 9, 27; 9, 30; 11, 16;

muncêște *verb imp. 2 sg.* 11, 16;

munciia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 10; 6, 11;

muncindu *verb gerunziu* 9, 7; 12, 13;

muncindu-să *verb gerunziu* 16, 15;

muncindu-se *verb gerunziu* 6, 5; 13, 27;

muncindu-te *verb gerunziu* 12, 4;

să muncească *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 8, 2; 8, 27;

te muncești *verb indicativ prezent 2 sg.* 9, 32;

muncít : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „gequält” : „torturé” : (1x)

celor munciți *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 10, 16;

muncitór : (1560-1561 CORESI, TE.²) : adj. : „quälend” : „torturant” : (1x)

cêle muncitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 8, 25;

murí : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „sterben” : „mourir” : (32x)

a muri *verb infinitiv prezent* 8, 11; 9, 1; 11, 15; 12, 16;

am muri *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* 9, 6;

ar hi murit *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* 16, 12;

au murit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 1, 8; 1, 10; 12, 3; 13, 18;

au murit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 9;

mor *verb indicativ prezent 3 pl.* 16, 25;

moriu *verb indicativ prezent 1 sg.* 6, 27;

muri *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 6, 30; 11, 1; 12, 1;

murind *verb gerunziu* 10, 12; 11, 13; 12, 14; 13, 17; 18, 5;

murindu *verb gerunziu* 4, 15;

să fie murit *verb conjunctiv perfect 3 sg.* 4, 22;

să moară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 4, 23;

să moară *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 10, 9; 16, 12; 16, 24;

să murim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 9;

vei muri *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 12, 4;

voiu muri *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 11, 22; 16, 11;

vom muri *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 21;

muritór : (1648 GCR I, 131) : adj. : „sterblich” : „mortel” : (1x)

muritoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 18;

muștrá : (1581 PRL) : v. I : „tadeln, schelten” : „blâmer, gronder, réprimander” : (2x)

muștrînd *verb gerunziu* 2, 11; 2, 13;

mutá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „umziehen, versetzen, verrücken” : „déménager, émigrer, changer de lieu” : (4x)

au mutat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 20; 15, 18;

să mută *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 7;

să mute *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 15, 11;

N

nált → **ínalt**

nárá : (c. 1551-1558 Ps. V. 463) : s. f. : „Nasenloch” : „narine” : (2x)

nările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 25; 15, 19;

náște : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „1. zeugen, gebären, 2. geboren, erzeugt werden” : „1. procréer, engendrer, 2. naître, être procréé” : (8x)

au născut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 10, 2;

m-am născut *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 18, 7;

născînd *verb gerunziu* 11, 15; 16, 6;

născîndu *verb gerunziu* 15, 17;

născîndu-ne *verb gerunziu* 13, 21;

născut *verb participiu sg. masc.* 9, 13;

- să nasc** *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 14;
- năștere** : (1551-1553 ES) : s. f. : „1. Geburt, 2. Entstehung” : „1. naissance, 2. génération” : (7x)
năștere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 4; 15, 5;
nășterea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 14, 19; 15, 25; 17, 6;
nășteri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 6; 16, 7;
- nădėje** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Hoffnung” : „espoir, espérance” : (2x)
nădėje *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 11; 17, 4;
- nărāv** : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Gewohnheit” : „habitude” : (9x)
ale năravurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 1, 29;
nărāv *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 4; 1, 25; 2, 7; 2, 16; 3, 4;
nărāvul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 3, 4;
nărāvuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 13, 27;
nărāvurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 2, 21;
- născūt** : (1551-1553 ES) : s. m. : „Geborene” : „né” : (1x)
cel născut *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 15, 18*;
- nășilnic** : (1620 MOXA) : adj. : „gewalttätig” : „brutal, violent” : (1x)
nășilnecu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 15;
- neam** : (1559-1560 BRATU) : s. n. : „Geschlecht, Volk” : „famille, descendance, peuple” : (4x)
neamul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 17, 10;
neamului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 9, 24; 15, 29;
neamurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 4, 11;
- neascultāre** : (1563 CORESI, PRAXIU 236) : s. f. : „Ungehorsam” : „désobeissance, insoumission” : (3x)
neascultare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 9; 8, 18;
neascultarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 12, 3;
- neascultător** : (1642 CAZ. GOV. 269) : adj. : „ungehorsam” : „désobeissant, insubordonné” : (1x)
unor neascultători *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 9, 10;
- nebăgător** : (1649 MARD.) : adj. : „unaufmerksam” : „inattentif” : (1x)
nebăgători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 28*;
- nebărbāt** : (c. 1683-1686 MS. 45 896/2) : adj. : „feig” : „lâche” : (1x)
nebărbați *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 16;
- nebiruīt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „ungeschlagen” : „invaincu” : (3x)
nebiruit *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 11, 27;
- nebiruită** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 21;
- nebiruiți** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 9, 18;
- nebunī** → **îneebuni**
- nebunīe** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Verrücktheit” : „folie” : (3x)
nebuniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 12, 3;
nebunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 8, 5;
nebuniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 10, 13;
- necáz** : (1654 GCR I, 171) : s. n. : „Ärger” : „ennui” : (1x)
necazurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 18, 15;
- necertāt** : (1683 DOS. PAR. 34^v) : adj. : „ungestraft” : „impuni” : (1x)
cel necertat *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 9, 24;
- neclătīt** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „standhaft” : „inébranlable” : (2x)
neclătīt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 17, 3;
neclătīt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 7;
- necredința** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Unglaube” : „incroyance” : (1x)
necredinții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 6, 19;
- necunoscător** : (1682 DOS. VS 26^v) : adj. : „unwissend” : „ignorant” : (1x)
necunoscători *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 13, 19;
- necunoștința** : (c. 1683-1686 MS. 45 894/1) : s. f. : „Unwissenheit” : „ignorance” : (1x)
neconoștința *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 24;
- necurāt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unrein” : „impur” : (1x)
necurate *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 12, 11;
- necuviós** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unpassend” : „impropre” : (1x)
necuvios *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 17;
- necuvintător** : (1654 NEAGOE 126) : adj. : „stumm” : „muet” : (2x)
cēle necuvintătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 14, 14; 14, 18;
- nedrépt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „ungerecht” : „injuste” : (1x)
nedirept *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 9;
- nedreptate** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Ungerechtigkeit” : „injustice” : (1x)

- nedireptăți** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 11, 3;
- nefolositor** : (c. 1683-1686 MS. 45 904/2) : adj. : „fruchtlos” : „inutile” : (1x)
- nefolositori** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* 16, 7;
- neîndurător** : (1688 BIBLIA) : adj. : „mitleidlos” : „impitoyable” : (1x)
- neîndurători** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 16;
- neînfrînt** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 97) : adj. : „ungeschlagen” : „invaincu” : (1x)
- neînfrînte** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. voc. neart.* 15, 13;
- neînsurat** : (1649 MARD.) : adj. : „unverheiratet, ledig” : „célibataire” : (1x)
- cei neînsurați** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. art.* 16, 9;
- nelegiuire** : (c. 1665-1672 MS. 4389 496/2) : s. f. : „Frevél, Gottlosigkeit” : „injustice” : (1x)
- nelegiuire** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 11;
- nemoárte** : (c. 1683-1686 MS. 45 903/1) : s. f. : „Unsterblichkeit” : „immortalité” : (2x)
- a nemorții** *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 14, 5;
- nemoarte** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 13;
- nemulțumitor** : (1581 CORESI, EV. 422) : adj./s : „undankbar” : „ingrat” : (1x)
- unor nemulțămitori** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 9, 10;
- neoprîre** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 300) : s. f. : „Unmäßigkeit” : „intempérance” : (1x)
- neoprîrea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 7;
- nepricepút** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „unverstanden” : „incompris” : (1x)
- nepricepute** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 11;
- neprieten** : (c. 1640 URECHE² 95) : s. m. : „Feind, Gegner” : „ennemi” : (4x)
- neprietenul** *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 8, 10;
- neprieteni** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 3, 11;
- neprietenilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 3, 12; 3, 13;
- nesocotít** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „unvernünftig” : „irraisonnable” : (1x)
- nesocotit** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 16, 22;
- nestricáre** : (1649 MARD.) : s. f. : „Reinheit, Richtigkeit” : „intégrité” : (2x)
- nestricare** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 22; 17, 12;
- neștiință** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Unwissenheit” : „ignorance” : (1x)
- neștiința** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 5;
- neștine** : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „einer, jemand” : „un, quelqu'un” : (5x)
- neștine** *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 1, 5; 1, 24; 2, 7; 2, 9; 2, 24;
- nevoí** : (1492 DERS) : v. IV : „bemühen, bestreben” : „astreindre” : (1x)
- să nevoia** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 17, 14;
- nevóie** : (1499 DERS / în top. *Nevoia*) : s. f. : „Not, Bedürfnis” : „nécessité, besoin” : (9x)
- nevoi** *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 3, 17; 5, 36;
- nevoia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 9; 8, 24;
- nevoie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 13; 8, 14; 8, 22;
- nevoilor** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 9, 6;
- o nevoie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 5, 16;
- nici** : (înc. sec. XVI PS. H.) : conj./adv. : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder... noch” : „aucun, même pas, ni... ni” : (41x)
- nici** *adv. neg.* 2, 10; 5, 16; 5, 17; 5, 18; 6, 5; 6, 21; 6, 35; 7, 3; 8, 25; 10, 7; 15, 11; 16, 6; 16, 11;
- nici** *conjunctie coord.* 2, 5; 2, 9; 2, 9; 2, 14; 5, 29; 5, 30; 5, 34; 5, 35; 5, 35; 7, 6; 8, 24; 8, 27; 9, 15; 9, 23; 11, 25; 13, 18; 14, 4; 14, 9; 15, 18; 15, 18; 15, 19; 15, 21; 16, 3; 16, 9; 16, 12; 16, 12; 18, 7; 18, 8;
- nímeni** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „niemand” : „personne” : (5x)
- nimeni** *pron. neg. nom./ac.* 3, 2; 3, 3; 3, 4; 14, 4; 16, 12;
- nimíc** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. neg. : „nichts” : „rien” : (5x)
- nemica** *pron. neg. sg. nom./ac.* 8, 11; 8, 27; 9, 12; 18, 5; 18, 5;
- noi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : pron. pers. : „wir” : „nous” : (70x)
- ne** *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* 3, 19; 5, 23; 5, 25; 8, 22; 8, 25; 8, 26; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 9, 7; 11, 4; 11, 25; 13, 4; 13, 17; 13, 17; 13, 18;
- ne** *pron. pers. 1 pl. dat. neacc.* 18, 15;
- ne-** *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* 2, 6;
- ne** *pron. pers. 1 pl. ac. neacc.* 8, 17; 8, 17; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 13, 20;
- noao** *pron. pers. 1 pl. dat. acc.* 1, 34; 5, 18; 5, 25; 6, 17; 8, 26; 9, 7; 11, 12; 17, 7; 18, 11; 18, 12; 18, 14; 18, 15; 18, 16;
- noi** *pron. pers. 1 pl. ac. acc.* 2, 6; 3, 2; 3, 3; 3, 19; 5, 23; 5, 27; 8, 17; 8, 18; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 25; 9, 3; 9, 3; 9, 5; 11, 26; 13, 18; 13, 18; 18, 10; 18, 10; 18, 12;
- noi** *pron. pers. 1 pl. nom. acc.* 2, 6; 5, 16; 6, 15; 6, 19; 6, 34; 8, 17; 9, 6; 9, 8; 10, 10; 11, 4; 13, 17; 14, 9;
- noród** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Volk” : „peuple” : (4x)
- nărod** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 26;
- nărodul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 4, 18;
- norod** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 15;
- norodul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 4, 7;

- nostru, noastră** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. pos. : „unser, -e” : „notre, nôtre” : (27x)
a noastră adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg. 6, 28; 8, 24; 9, 4; 9, 9; 9, 24; 9, 29; 9, 30; 13, 22;
ale noastre adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. pl. 9, 1;
ale noastre adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. pl. 5, 26; 9, 7;
noastră adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. sg. 4, 5; 5, 16; 5, 18; 5, 22; 7, 9; 11, 12;
noastre adj. pron. pos. 1 fem. pl. gen./dat. sg. 4, 20;
noastre adj. pron. pos. 1 fem. pl. nom./ac. pl. 8, 20;
nostru adj. pron. pos. 1 masc. pl. gen./dat. sg. 7, 1;
nostru adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. sg. 2, 19; 9, 6; 16, 20;
nostru adj. pron. pos. 1 neutru pl. gen./dat. sg. 10, 19;
nostru adj. pron. pos. 1 neutru pl. nom./ac. sg. 6, 29; 11, 25;
noștri adj. pron. pos. 1 masc. pl. nom./ac. pl. 3, 20;
- nu** : (1521 NEACȘU) : adv. : „nein, nicht” : „non, ne... pas” : (137x)
n- adv. neg. 9, 15; 9, 21; 15, 8; 15, 18; 15, 20; 15, 20; 15, 27; 16, 12; 18, 9; 18, 18;
nu adv. neg. 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 11; 2, 4; 2, 5; 2, 6; 2, 7; 2, 14; 2, 20; 2, 20; 2, 24; 3, 1; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 3, 5; 3, 10; 4, 1; 4, 13; 4, 20; 4, 24; 5, 3; 5, 7; 5, 9; 5, 11; 5, 12; 5, 18; 5, 19; 5, 22; 5, 25; 5, 26; 5, 27; 5, 28; 5, 29; 5, 31; 5, 31; 5, 33; 5, 34; 6, 17; 7, 4; 7, 6; 7, 6; 7, 9; 7, 12; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 10; 8, 11; 8, 11; 8, 15; 8, 16; 8, 19; 8, 20; 8, 24; 8, 27; 9, 2; 9, 3; 9, 3; 9, 5; 9, 7; 9, 10; 9, 12; 9, 17; 9, 23; 9, 30; 9, 32; 10, 2; 10, 3; 10, 13; 10, 14; 10, 15; 10, 19; 11, 2; 11, 6; 11, 16; 11, 20; 11, 25; 11, 25; 11, 27; 12, 4; 12, 11; 12, 12; 12, 13; 12, 16; 13, 3; 13, 4; 13, 5; 13, 5; 13, 10; 13, 14; 13, 18; 13, 19; 14, 1; 14, 1; 14, 9; 14, 11; 14, 20; 15, 2; 15, 2; 15, 14; 15, 18; 15, 21; 16, 2; 16, 3; 16, 9; 16, 12; 16, 12; 16, 20; 16, 22; 16, 22; 17, 1; 17, 5; 17, 7; 17, 16; 17, 16; 18, 2; 18, 3; 18, 5; 18, 8; 18, 14; 18, 20;
- númai** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „nur” : „seulement” : (13x)
numai adv. 1, 11; 2, 4; 4, 20; 5, 24; 5, 27; 8, 5; 8, 15; 9, 10; 14, 1; 14, 9; 16, 2; 18, 2; 18, 3;
- númăr** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Zahl, Anzahl” : „nombre” : (1x)
numărul subst. comun neutru sg. nom./ac. art. 16, 13;
- O**
- o** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : interj. : „ach!” : oh!, ô!” : (31x)
o interjecție 5, 6; 7, 6; 7, 7; 7, 10; 7, 15; 8, 5; 8, 17; 9, 1; 9, 17; 10, 10; 11, 4; 11, 12; 11, 21; 14, 7; 15, 4; 15, 13; 15, 16; 15, 29; 15, 30; 16, 6; 16, 7; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 14; 16, 16; 17, 2; 17, 4; 18, 1; 18, 20;
oh interjecție 14, 2;
- oără** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Mal” : „fois” : (2x)
ori subst. comun fem. pl. nom./ac. neart. 16, 6; 16, 6;
- oarecâre** : (1559-1560 BRATU) : adj./pron. nehot. : „irgendein” : „quiconque” : (7x)
oarecare adj. pron. nebot. neutru sg. nom./ac. 5, 1;
oarecare pron. nebot. masc. sg. nom./ac. 6, 8;
oarecare adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac. 3, 11; 5, 13;
oarecarele adj. pron. nebot. masc. sg. nom./ac. 4, 1;
oarecarii pron. nebot. masc. pl. nom./ac. 3, 21; 6, 13;
- oarecé** : (1551-1553 ES) : pron. nehot. : „damit” : „ainsi” : (1x)
oarece pron. nebot. 1, 30;
- oarecînd** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „irgendwann” : „une fois” : (1x)
oarecînd adv. de timp 4, 1;
- oâste** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Heer” : „troupe” : (5x)
oaste subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 3, 8; 4, 5; 4, 10;
oastea subst. comun fem. sg. nom./ac. art. 4, 11;
oștele subst. comun fem. pl. nom./ac. art. 5, 1;
- obicéi** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. n. : „Gewohnheit” : „habitude” : (6x)
obicéie subst. comun neutru pl. nom./ac. neart. 18, 5;
obicéiu subst. comun neutru sg. nom./ac. neart. 1, 12; 2, 13; 8, 7; 13, 27;
obicéiului subst. comun masc. sg. gen./dat. art. 6, 13;
- obicuîre** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Gewohnheit” : „habitude” : (1x)
obicuîre subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 13, 22;
- obráz** : (1424 DRHB I, 102 / în antr. Gherghi Obráz) : s. n. : „Maske” : „masque” : (1x)
niște obaze subst. comun neutru pl. nom./ac. art. 15, 15;
- obrázuî** : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : v. IV : „beschneiden” : „circoncire” : (1x)
obrázuia verb indicativ imperfect 3 pl. 4, 25;
- óbște** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 72) : s. f. : „Gesamtheit” : „ensemble” : (2x)
obște subst. comun fem. sg. nom./ac. neart. 1, 24; 3, 21;
- ochi** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Auge” : „œil” : (5x)
ochii subst. comun masc. pl. nom./ac. art. 5, 30; 6, 6; 6, 26; 15, 19;
ochilor subst. comun masc. pl. gen./dat. art. 18, 21;
- odráslă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Knospe” : „bourgeon” : (1x)
odraslele subst. comun fem. pl. nom./ac. art. 1, 28;
- om** : (1521 NEACȘU) : s. m. : „Mensch, Mann” : „homme” : (10x)
a oamenilor subst. comun masc. pl. gen./dat. art. 17, 14;
oameni subst. comun masc. pl. nom./ac. neart. 5, 12; 9, 15; 11, 4; 18, 3;
oamenii subst. comun masc. pl. nom./ac. art. 1, 11; 14, 14;
om subst. comun masc. sg. nom./ac. neart. 2, 21; 4, 1; 12, 13;
- omenésc** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj./s. : „menschlich” : „humain” : (3x)

- cèle omenești** *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 1, 17;
omenescu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 13;
omeneștilor *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. gen./dat. neart.* 1, 16;
- omenie** : (1581 CORESI, EV. 45) : s. f. : „gutmütig” : „humanité, bonté” : (2x)
omenie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 15; 9, 30;
- omorî** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „töten” : „tuer” : (11x)
a omorî *verb infinitiv prezent* 12, 11;
au omorî *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 3, 7; 18, 21;
omoară *verb indicativ prezent 3 sg.* 8, 25; 13, 14;
omorîndu *verb gerunziu* 11, 3; 12, 14;
s-au omorî *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 11;
să omoară *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 5, 3;
să fie omorî *verb conjunctiv perfect 3 sg.* 4, 13;
vei omorî *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 9, 7;
- opri** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. (auf-, an)halten, 2. verbieten” : „1. arrêter, retarder, 2. interdire” : (4x)
au opri *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 5, 26;
opriia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 4, 7;
să opresc *verb indicativ prezent 3 pl.* 1, 35;
sînt oprite *verb indicativ prezent 3 pl.* 1, 34;
- opritór** : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : *adj.* : „beschützend” : „protecteur” : (3x)
cèle opritoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 1, 30; 2, 6;
celor opritoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. gen./dat. art.* 1, 3;
- orbî** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „blenden” : „éblouir” : (1x)
au orbit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 21;
- orgán** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Organ” : „organe” : (1x)
organul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 10, 18;
- os** : (1437 DRHD / în antr. Os) : s. n. : „Knochen” : „os” : (3x)
oase *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 6, 26;
oasele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 18, 17;
oaselor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 9, 21;
- osebí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „festsetzen” : „établir” : (1x)
să fie osebit *verb conjunctiv perfect 3 sg.* 3, 20;
- osebít** : (1559-1560 BRATU) : *adj.* : „verschieden” : „différent” : (1x)
osăbiți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 3;
- ósie** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Achse” : „essieu” : (1x)
osiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 20;
- osîrdie** : (1581 CORESI, EV. 233) : s. f. : „Eifer” : „zèle” : (2x)
- osîrdie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 1; 16, 16;
- ostăș** : (1668-1670 HERODOT) : s. m. : „Soldat, Krieger” : „soldat, guerrier” : (1x)
ostașii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 17, 23;
- osteneală** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. f. : „Mühe” : „peine” : (4x)
osteneala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 29;
osteneală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 20; 17, 11;
ostineala *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 16, 16;
- ostení** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. sich bemühen, 2. ermüden” : „1. s’efforcer, 2. fatiguer” : (4x)
au ostenit *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 9, 12;
osteniți-vă *verb indicativ prezent 2 pl.* 16, 16;
să ostenia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 17, 13;
să ostenia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 17, 13;
- ostenít** : (1570 CORESI, LIT.) : *adj.* : „erschöpft” : „épuisé” : (2x)
foarte ostenit *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* 3, 8;
ostenite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 13;
- ostenitor** : (1640 PRAV. GOV., ap. TIKTIN) : *adj.* : „mühsam” : „laborieux” : (1x)
cei ostenitori *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. art.* 12, 14;
- oșteán** : (1620 MOXA) : s. m. : „Krieger” : „guerrier” : (1x)
oștênii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 3, 7;
- oșteancă** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Soldatin” : „femme soldat” : (1x)
oșteancă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 14;
- oștí** : (1581-1582 PO) : v. IV : „kämpfen” : „lutter, combattre” : (2x)
au oștit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 5;
oștiți *verb imp. 2 pl.* 9, 24;
- oștíre** : (1581-1582 PO) : s. f. : „Heer” : „armée” : (1x)
oștíre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 24;
- ovréu** : (1551-1553 ES) : s. m. : „Hebräer, Jude” : „Juif” : (1x)
ovreilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 9, 18;
- ovreiésc, -íască** : (1551-1553 ES) : *adj.* : „hebräisch, jüdisch” : „hébreux” : (2x)
cea ovreiască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 16, 15;
cel ovreiescu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 12, 7;

P

- páce** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Frieden” : „paix” : (2x)
pace *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 20; 18, 4;
- paíc** : (c. 1640 URECHE² 122) : s. m. : „(Schild) Knappe” : „écuyer” : (3x)

- paici** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 6, 8;
paicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 3, 12; 9, 11;
- până** : (c. 1683-1686 MS. 45 898/2) : s. f. : „Keil” : „cale” : (2x)
o pană *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 11, 10;
penele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13;
- párdos** : (1480 DERS / în antr. *Pardos*) : s. m. : „Panther” : „panthère” : (1x)
pardoșii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 9, 28;
- parte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Teil, Anteil” : „part, partie” : (11x)
o parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 12;
parte *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 4; 6, 13; 9, 11; 18, 3;
partea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 1;
părți *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 7;
părțile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 3; 10, 20; 13, 1; 15, 32;
- pasăre** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Vogel” : „oiseau” : (1x)
pasări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 34;
- pățimă** : (1602 DIRB I, 65) : s. f. : „Leidenschaft” : „passion” : (63x)
a patemi *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 13, 23;
a patimi *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 2, 4;
a patimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 7, 1;
a patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 2, 3;
al patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 18, 2;
ale patemilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 14; 7, 5;
ale patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 29; 3, 17; 3, 18; 15, 32;
patema *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 2; 13, 4;
pateme *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 4; 2, 15;
patemelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 1; 1, 30; 1, 30;
patemi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 3; 1, 4; 13, 5;
patemile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 1, 5; 1, 6; 1, 9; 1, 19; 2, 21; 3, 1; 6, 32; 7, 10;
patemilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 7; 1, 13; 1, 20; 2, 7; 2, 9; 3, 5; 13, 1; 13, 2; 13, 7; 16, 1;
patima *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 14; 14, 18;
patimă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 24; 8, 2; 9, 8; 14, 20; 15, 9;
patime *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 33; 7, 8; 8, 28; 15, 4; 16, 4;
patimele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 13, 3;
patimelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 6, 31;
patimi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 35; 2, 6; 2, 16;
patimi *subst. comun fem. pl. voc. neart.* 15, 13;
patimile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 1, 25; 14, 1; 16, 2;
patimilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 21; 2, 24; 7, 16;
- patriarh** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Patriarch, Vater einer Familie” : „patriarche, chef d’une famille” : (1x)
patriarșii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 16, 25;
- pățrulea** : (înc. sec. XVI PS. H.) : num. ord. : „vierte” : „quatrième” : (1x)
al pătrulea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 10, 12;
- páváză** : (1578 DERS) : s. f. : „Schild” : „bouclier” : (5x)
pavăză *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 26; 11, 9; 18, 20;
pavezele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13; 11, 26;
- páză** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Aufsicht, Wache” : „surveillance, garde” : (1x)
paza *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 13;
- páznic** : (1560 DERS) : s. m. : „Hüter, Wächter” : „surveillant, gardien” : (1x)
paznicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 3, 13;
- păcăt** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Sünde” : „péché” : (1x)
păcat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 19;
- păgîn** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. heidnisch, 2. Heide” : „païen” : (2x)
păgîn *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 18, 22;
preapăgîne *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. voc. neart.* 12, 11;
- păgînătate** : (1625 SLLF II, 405) : s. f. : „Gottlosigkeit” : „pratique immorale” : (1x)
păgînătate *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 11;
- păgîni** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : v. IV : „abtrünnig werden” : „renier” : (2x)
a păgîni *verb infinitiv prezent* 18, 5;
am păgînit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 9, 15;
- păgînie** : (1680 FL. DAR., ap. DLR) : s. f. : „Gottlosigkeit” : „pratique immorale” : (1x)
ale păgîniei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 32;
- pămînt** : (1517 DERS / în top. *Curul Pămînturilor*) : s. n. : „Erde” : „terre” : (2x)
pămînt *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 15, 15; 18, 5;
- părăsi** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. verlassen, 2. von etw. ablassen, absehen” : „1. quitter, 2. renoncer” : (3x)
să părăsiți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 9, 23;
voiu părăsi *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 29;
vor părăsi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 12, 12;
- păreá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „scheinen, erscheinen” : „paraître” : (5x)
să pare *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 7; 13, 14;
se pare *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 10; 9, 30; 11, 16;
- părinte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern” : „1. père, 2. pl. parents” : (18x)
ale părinților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 15, 4;
părinte *subst. comun masc. sg. gen./dat. neart.* 13, 12;

- părinte** *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 7, 9;
părintele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 2, 19; 7, 5; 7, 11; 7, 13; 16, 20; 16, 20; 17, 6;
părintelui *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 7, 1;
părinți *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 2, 10; 13, 19; 15, 13;
părinții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 3, 20; 5, 36; 13, 17;
părinților *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 18, 23;
- părintesc** : (1581 PRL) : *adj.* : „väterlich” : „paternel” : (4x)
cea părintească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 4, 23; 16, 16; 16, 20;
părinteasca *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 18, 7;
- pățimăș** : (c. 1660 ST. LEX., *ap.* TIKTIN) : *adj.* : „leidenschaftlich” : „passionnel” : (1x)
mai pățimașă *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 4;
- pățimî** : (1551-1553 ES) : v. IV : „leiden” : „souffrir” : (2x)
pățimim *verb indicativ prezent 1 pl.* 10, 10;
pățimind *verb gerunzîu* 14, 9;
- pățimîre** : (1649 MARD.) : s. f. : „Leid” : „souffrance” : (5x)
pățimire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 14, 13; 14, 14; 15, 7; 15, 11;
pățimirea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 13;
- pățimitor** : (1649 MARD.) : *adj./s.* : „1. leidend, 2. Leidende” : „souffrant” : (3x)
cei pățimitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 12, 13;
mai pățimitoare *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 4;
pățimitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 23;
- pățrînde** : (1581-1582 PO) : v. III : „durchdringen” : „pénéttrer” : (1x)
patrunzîndu *verb gerunzîu* 11, 19;
- pățî** : (1470 DLRV) : v. IV : „erleiden, erdulden” : „subir, endurer” : (1x)
vor pățî *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 4, 25;
- păzi** : (1551-1553 ES) : v. IV : „1. bewahren, 2. achtgeben” : „1. garder, protéger, 2. veiller” : (5x)
păzesc *verb indicativ prezent 1 sg.* 9, 15;
păziiam *verb indicativ imperfect 1 sg.* 18, 7;
păzînd *verb gerunzîu* 15, 10;
păzîndu *verb gerunzîu* 6, 18;
să păzesc *verb conjunctiv prezent 1 sg.* 5, 29;
- pățitor** : (1481 DERS) : s. : „Beschützer, Wächter” : „protecteur, gardien” : (1x)
pățitoare *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 15, 32;
- pe** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *prep.* : „1. auf, 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für” : „1./2. sur, 3. par, 4. pour, contre” : (156x)
pe *prep.* 5, 10; 13, 8;
- pre** *prep.* 1, 6; 1, 10; 1, 10; 1, 11; 1, 14; 1, 29; 2, 5; 2, 6; 2, 6; 2, 6; 2, 8; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 16; 2, 19; 2, 19; 2, 21; 2, 22; 2, 22; 2, 23; 2, 24; 3, 7; 3, 7; 3, 19; 4, 4; 4, 4; 4, 11; 4, 13; 4, 16; 4, 16; 4, 17; 4, 21; 4, 21; 4, 23; 4, 25; 4, 26; 5, 3; 5, 5; 5, 13; 5, 18; 5, 23; 5, 24; 5, 27; 5, 29; 5, 36; 6, 1; 6, 2; 6, 10; 6, 14; 6, 21; 6, 21; 6, 25; 6, 32; 6, 33; 6, 34; 7, 4; 7, 5; 7, 6; 7, 11; 7, 15; 8, 2; 8, 2; 8, 6; 8, 6; 8, 9; 8, 9; 8, 12; 8, 17; 8, 18; 8, 22; 8, 23; 8, 23; 8, 25; 8, 29; 9, 3; 9, 5; 9, 6; 9, 8; 9, 11; 9, 12; 9, 12; 9, 18; 9, 24; 9, 26; 9, 26; 10, 2; 10, 2; 10, 7; 10, 12; 10, 14; 10, 15; 10, 15; 10, 18; 10, 21; 10, 21; 11, 3; 11, 9; 11, 10; 11, 10; 11, 13; 11, 17; 12, 2; 12, 6; 12, 6; 12, 7; 12, 11; 12, 13; 12, 14; 13, 2; 13, 9; 13, 18; 13, 18; 13, 24; 13, 27; 14, 19; 15, 10; 15, 11; 15, 12; 15, 15; 15, 21; 15, 21; 15, 27; 16, 3; 16, 3; 16, 12; 16, 12; 16, 13; 16, 14; 16, 15; 16, 20; 16, 20; 16, 24; 17, 8; 17, 12; 17, 15; 17, 22; 17, 24; 18, 4; 18, 5; 18, 5; 18, 8; 18, 10; 18, 11; 18, 11; 18, 11; 18, 12; 18, 12; 18, 13; 18, 13; 18, 15; 18, 16; 18, 17; 18, 22;
- pecete** : (1530 BGL) : s. f. : „Siegel, Petschaft” : „cachet, sceau” : (1x)
pecete *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 15;
- pecetluî** : (c. 1573-1578 Ps. SCH. 496) : v. IV : „aufprägen” : „imprimer” : (1x)
pecetluindu-se *verb gerunzîu* 15, 4;
- pedéstru** : (1551-1553 ES) : *adj.* : „zu Fuß gehend” : „pédestre” : (1x)
pedestru *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 17, 24;
- péntru** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *prep.* : „1. für, 2. wegen, : „1. pour, 2. à cause de” : (167x)
péntru *prep.* 1, 8; 1, 10; 1, 10; 1, 10; 1, 12; 1, 12; 1, 30; 1, 34; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 19; 2, 21; 3, 12; 3, 16; 3, 20; 4, 1; 4, 1; 4, 2; 4, 7; 4, 11; 4, 13; 5, 4; 5, 10; 5, 18; 5, 31; 6, 11; 6, 12; 6, 14; 6, 20; 6, 27; 6, 28; 7, 4; 7, 16; 8, 18; 8, 22; 9, 6; 9, 7; 9, 9; 9, 18; 9, 24; 9, 29; 9, 30; 9, 31; 10, 10; 10, 11; 10, 11; 10, 19; 10, 20; 11, 2; 11, 15; 11, 20; 12, 3; 12, 12; 13, 9; 13, 12; 13, 22; 13, 22; 13, 22; 13, 27; 13, 27; 13, 27; 14, 6; 14, 19; 15, 7; 15, 8; 15, 9; 15, 12; 15, 14; 15, 16; 15, 26; 15, 32; 16, 5; 16, 13; 16, 14; 16, 16; 16, 16; 16, 17; 16, 18; 16, 19; 16, 20; 16, 21; 16, 25; 17, 7; 17, 20; 18, 3; 18, 3; 18, 22;
- péntru** *prep.* 1, 2*; 1, 6*; 1, 9*; 1, 11*; 1, 30*; 1, 35*; 2, 3*; 2, 10*; 2, 16*; 2, 16*; 2, 20*; 3, 1*; 3, 5*; 3, 7*; 3, 17*; 4, 6*; 5, 7*; 5, 8*; 5, 9*; 5, 13*; 5, 17*; 5, 20*; 5, 21*; 5, 23*; 5, 25*; 5, 25*; 5, 29*; 6, 12*; 6, 32*; 7, 1*; 8, 1*; 8, 2*; 8, 6*; 8, 28*; 9, 1*; 9, 2*; 9, 4*; 9, 8*; 9, 18*; 9, 31*; 10, 1*; 10, 16*; 10, 21*; 11, 15*; 11, 21*; 11, 25*; 11, 27*; 12, 16*; 13, 4*; 13, 6*; 13, 8*; 13, 15*; 13, 17*; 13, 24*; 13, 25*; 13, 26*; 14, 7*; 14, 10*; 14, 12*; 15, 5*; 15, 10*; 15, 25*; 15, 30*; 16, 5*; 16, 15*; 16, 17*; 16, 19*; 16, 22*; 17, 1*; 17, 6*; 17, 8*; 17, 11*; 17, 12*; 17, 19*; 17, 23*; 18, 5*; 18, 9*;

- pers** : (c. 1650 GCRI, 146) : s. m. : „Perser” : „Persan” : (1x)
persilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 18, 5;
- péste** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : prep. : „1. über, 2. während” : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant” : (8x)
peste *prep.* 3, 13;
preste *prep.* 3, 7; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 17, 3; 18, 20; 18, 20;
- petrece** : (1559-1560 BRATU) : v. III : „1. durchführen, durchziehen, 2. begleiten” : „1. traverser, 2. accompagner” : (7x)
a petrece *verb infinitiv prezent* 5, 16;
petrec *verb indicativ prezent 3 pl.* 18, 23;
petrecînd *verb gerunziu* 2, 8; 2, 23; 5, 7;
petrecură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 3, 21;
vor petrece *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 4, 23;
- picătură** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Tropfen” : „goutte” : (2x)
picături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 8;
picăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 20;
- piciór** : (1410 DLRV) : s. n. : „Fuss” : „pied” : (3x)
ale picioarelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 15, 15;
picioarele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 5; 14, 6;
- pièle** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Haut, Fell” : „peau” : (2x)
piêlea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 28; 10, 7;
- pierde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „verlieren, vernichten” : „perdre, anéantir” : (2x)
au pierdut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 2, 14;
să pierzu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* 8, 9;
- pierire** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Totschlag” : „meurtre” : (1x)
pierire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 15;
- pierzare** : (1581 CORESI, EV. 363) : s. f. : „Totschlag” : „meurtre” : (1x)
pierzare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 19;
- pildă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Gleichnis, Beispiel” : „sentence, modèle” : (2x)
pildă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 19; 17, 23;
- pilduí** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 166) : v. IV : „lehren” : „apprendre” : (1x)
pilduia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 16;
- pîná** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : conj./prep. : „bis, auch, noch” : „jusque, encore” : (16x)
pîná *conj.* 7, 3*;
pîná *prep.* 1, 9*; 5, 36*; 6, 18*; 6, 26*; 7, 8*; 7, 16*; 9, 28*; 13, 1*; 13, 27*; 14, 19*; 15, 10*; 15, 15*; 16, 1*; 17, 7*; 17, 10*;
- pîngărit** : (1654 NEAGOE 178) : adj. : „befleckt, unrein” : „impur, souillé” : (6x)
cèle pîngărite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 4, 26;
- pîngărită** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 9;
preapîngărit *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* 10, 17;
preapîngărite *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. voc. neart.* 9, 15; 9, 32; 10, 10;
- pîntece** : (1448 DERS / în antr. Oană Pîntece) : s. n. : „Bauch, Leib” : „ventre” : (4x)
pîntece *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 2, 7;
pîntecele *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 7, 6; 13, 19;
pîntecelui *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 1, 3;
- pîrí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „verpetzen” : „dénoncer” : (1x)
pîrîndu *verb gerunziu* 4, 1;
- plăceá** : (1551-1553 ES) : v. II : „gefallen” : „plaire” : (2x)
fură plăcuți *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 13, 27;
place *verb indicativ prezent 3 sg.* 8, 26;
- plecă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „weggehen” : „partir” : (1x)
va pleca *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 8, 12;
- pliní** → **împlini**
- pliví** : (1551-1553 ES) : v. IV : „jäten” : „sarcler” : (1x)
plivindu *verb gerunziu* 1, 29;
- plînge** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „(be)weinen, klagen” : „déplorer, plaindre” : (4x)
ai plîns *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 15, 20;
ar fi plînsu *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* 16, 5;
plîngea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 16, 12;
vei plînge *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 12, 14;
- plîngere** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Beweinen, Klage” : „action de pleurer, plainte” : (1x)
plîngere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 12;
- poártă** : (1470 DERS) : s. f. : „Tor, Pforte” : „porte” : (1x)
porților *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 3, 13;
- póftă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Begierde, Lust” : „désir, envie” : (14x)
ale pohtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 35;
pofta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 4; 3, 2; 3, 12;
poftă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 2; 3, 11;
pofte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 2, 6;
poftai *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 3, 16;
pohtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 5, 23;
pohta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 22;
pohtă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 3;
pohte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 32;
pohteale *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 2, 1;
pohtelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 31;
- poftí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „begehren, verlangen, wünschen” : „demander, désirer” : (3x)
a pohti *verb infinitiv prezent* 2, 6;

- poh tind** *verb gerunzju* 1, 34;
să poftești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 2, 5;
- póhtă** → **poftă**
- poh tí** → **pofti**
- politie** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „1. Burg, 2. Staatsangehörigkeit, 3. Regierung” : „1. cité, 2. citoyenneté, 3. gouvernement” : (4x)
al politiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 8, 7;
polítia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 17, 9;
polítiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 20; 4, 19;
- pomení** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „gedenken, erinnern” : „commémorer” : (2x)
pomeniia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 14;
pomenind *verb gerunzju* 13, 12;
- pomeníre** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Andenken, Erinnerung” : „commémoration, souvenir” : (2x)
pomenire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 1; 17, 8;
- pomenít** : (1593 DIR) : adj. : „erwähnt, genannt” : „commémoré, mentionné” : (1x)
cea pomenită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 10, 15;
- ponóslu** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Schimpf” : „insulte” : (1x)
ponoslu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 9;
- porc** : (1421 DERS / în antr. Oană *Porcul*) : s. m. : „Schwein” : „cochon” : (4x)
porc *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 6, 15; 9, 27;
porcu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 2; 5, 6;
- porní** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(sich) aufbrechen” : „(se) mettre en route” : (3x)
pornindu-se *verb gerunzju* 14, 6;
să să pornească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 12, 6;
să pornesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 14, 6;
- porníre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Aufbruch” : „départ” : (1x)
porniri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 35;
- porúncă** : (c. 1564 CORESI, MOLT. 191) : s. f. : „Befehl, Gebot” : „ordre, commandement” : (8x)
porunca *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 15;
porunci *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 4, 6; 8, 6; 9, 1; 10, 2;
poruncile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 4, 26; 6, 4;
poruncă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 23*;
- poruncí** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „befehlen, gebieten” : „ordonner, commander” : (7x)
au poruncit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 5, 26; 10, 17;
porunci *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 18; 5, 2; 8, 2; 8, 12;
poruncindu-să *verb gerunzju* 9, 11;
- poslúșnic** : (1581 CORESI, EV. 335) : s. m. : „Diener” : „serviteur” : (1x)
- poslușnici** *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 9, 17;
- potolí** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „beschwichtigen” : „calmer” : (1x)
au potolit *verb indicativ prezent 3 sg.* 16, 4;
- potóp** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Sintflut” : „déluge” : (2x)
potop *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 15, 30; 15, 32;
- potrivă** : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Ähnlichkeit” : „ressemblance” : (3x)
o potrivă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 5, 20; 12, 13;
potrivă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 20;
- povățuî** : (1644 CAZ. DEALU, *ap.* GCR I, 111) : v. IV : „anleiten, unterweisen” : „conseiller, conduire” : (2x)
să povățuiască *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 18;
vei povățuî *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 12, 5;
- povățuire** : (1649 MARD.) : s. f. : „Anleitung, Anweisung” : „conseil” : (1x)
povățuirii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 6, 33;
- povățuitór** : (1642 ÎNV., *ap.* TIKTIN 39b) : adj./s. : „Ratgeber” : „conseilleur” : (3x)
povățuitoarea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 2, 22;
povățuitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 30; 7, 16;
- povățuitură** : (c. 1683-1686 MS. 45 903/1) : s. f. : „Anleitung, Anweisung” : „conseil” : (1x)
povățuituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 14, 6;
- povéste** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Erzählung, Geschichte” : „récit, histoire” : (1x)
povêstea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 12;
- prádá** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „plündern” : „piller” : (2x)
prazi *verb indicativ prezent 2 sg.* 11, 4;
prădá *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 23;
- preacăzni** → **căzni**
- preacinstí** → **cinsti**
- preacurá** : (c. 1683-1686 MS. 45 897/1) : v. I : „stark fließen” : „couler beaucoup” : (1x)
preacura *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 6;
- preaînălțát** : (1620 MOXA) : adj. : „erhaben, mächtig” : „saillant, sublime” : (1x)
preaînălțată *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 19;
- preaînțelept** : (1581 CORESI, EV. 451) : adj. : „gelehrt” : „tout sage” : (1x)
cel preaînțelept *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. art.* 2, 19;
- preapăgín** → **păgín**
- preapîngărit** → **pîngărit**

- preasfânt** : (1581 CORESI, EV. 157) : adj./s. : „1. heilig, 2. Hochwürden” : „saint” : (2x)
preasfântă *adj. calificativ gradul superlativ fem. sg. voc. neart.* 14, 7;
preasfântul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 7, 4;
- preavăpăios** → **văpăios**
- precúm** : (1592 DIR) : conj. : „wie” : „comme” : (9x)
precum *conjuncție subord.* 1, 28; 2, 7; 7, 4; 7, 11; 9, 5; 9, 22; 14, 6; 16, 3; 17, 5;
- pregetá** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „zögern” : „hésiter” : (1x)
au nepregetat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 11;
nepregetându *verb gerunziu* 1, 9;
- prejúr** → **împrejur**
- preót** : (1502 BGL / în top. *Preutești*) : s. m. : „Priester” : „prêtre” : (3x)
preot *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 5, 4;
preote *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 7, 6;
preoții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 4, 9;
- preoți** : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : v. IV : „dienen” : „être au service de” : (1x)
preoțesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 7, 8;
- preoție** : (c. 1560-1562 CORESI, PRAV.) : s. f. : „Stand des Priesters, Priestertum” : „sacerdoce” : (2x)
al preoției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 6;
preoție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 35;
- préste** → **peste**
- pribegí** : (1584 BGL) : v. IV : „auswandern, fliehen” : „s'enfuir” : (1x)
pribegi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 1;
- price** : (c. 1573-1578 PS. SCH. 208) : s. f. : „Missverständnis, Zank” : „malentendu, querelle” : (2x)
price *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 26; 8, 26;
- pricí** : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 92) : v. IV : „streiten, hadern” : „quereller, disputer” : (2x)
pricindu-să *verb gerunziu* 4, 7;
să vor prici *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 8, 2;
- pricină** : (1668-1670 HERODOT) : s. f. : „Ursache” : „raison, motif” : (2x)
pricină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 11;
pricini *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 16;
- prieten** : (1592 DIR) : s. m. : „Freund” : „ami” : (3x)
al prietenilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 2, 13;
prietenii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 12, 8;
prietin *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 12, 5;
- priețeșug** : (1581 PRL) : s. n. : „Freundschaft” : „amitié” : (1x)
priețeșug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 8, 5;
- prilėj** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Anlass” : „occasion” : (1x)
prilej *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 17, 7;
- priméjdie** : (c. 1640 URECHE 169) : s. f. : „Gefahr” : „danger, péril” : (3x)
primejdie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 15;
primejdii *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 3, 21;
primejdiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 15;
- primení** : (1563 CORESI, PRAXIU 9) : v. IV : „wechseln, verändern” : „changer” : (5x)
premenindu-se *verb gerunziu* 6, 21;
primenindu-se *verb gerunziu* 9, 22;
primenindu-vă *verb gerunziu* 8, 8;
să premenești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 11, 25;
să premenim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 6, 18;
- primí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „bekommen” : „recevoir” : (3x)
au priimit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 7, 6;
să priimii *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 20;
vor priimi *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 5, 36;
- prin** : (înc. sec. XVI PS. H.) : prep. : „1. in, 2. durch” : „1. en, 2. à travers” : (40x)
pren *prep.* 1, 11; 1, 17; 2, 22; 3, 6; 3, 10; 4, 1; 4, 26; 5, 21; 5, 33; 6, 25; 6, 25; 7, 9; 7, 9; 7, 11; 7, 12; 7, 13; 8, 9; 8, 9; 8, 15; 9, 5; 9, 18; 9, 24; 11, 12; 13, 5; 13, 19; 13, 19; 13, 20; 14, 5; 14, 9; 14, 18; 15, 20; 15, 29; 16, 14; 16, 24; 17, 9; 17, 11; 17, 22; 18, 14;
prin *prep.* 10, 16;
pren *prep.* 13, 21*;
- prінде** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „ergreifen, erfassen” : „prendre, saisir, attraper” : (2x)
să prinză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 17, 1;
te-ai prinsu *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 16, 15;
- prisósít** : (1642 CAZ. GOV. 212) : s. n. : „Überschuss” : „surabondance” : (1x)
prisosit *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 3, 18*;
- priví** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „ansehen, betrachten” : „regarder, contempler” : (1x)
priviia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 17, 14;
- prónie** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Vorsehung” : „providence” : (1x)
prónie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 22;
- proróc** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Prophet” : „prophète” : (1x)
Prorocii *subst. propriu masc. pl. nom./ac. art.* 18, 10;
- prost** : (1551-1553 ES) : adj. : „gemein, gewöhnlich” : „banal, commun” : (1x)
ai celor proști *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 4, 3;
- prostésc** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : adj. : „einfach” : „simple” : (1x)
cei prostești *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* 4, 6;
- prunc** : (1523-1528 DERS / în antr. *Pruncea*) : s. m. : „(kleines) Kind, Säugling” : „enfant, nourison” : (1x)
pruncii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 4, 25;

puciós : (1551-1553 ES) : adj. : „stinkend” : „puant” : (1x)

pocioase *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 25;

puitór : (1649 MARD.) : adj. : „der gesetzt werden soll” : „qui doit être mis” : (1x)

puitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 5;

púne : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „(sich) setzen, stellen, legen” : „(se) mettre” : (12x)

au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 16;

puind *verb gerunziu 3, 16; 5, 25; 9, 26;*

puindu-se *verb gerunziu* 12, 1;

pusără *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 9, 12;

puse *verb participiu pl. fem.* 13, 6;

puseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 13;

s-au pus *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 8, 26;

să puie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 8, 12;

vom pune *verb indicativ prezent 1 pl.* 6, 15;

puse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 23*;

púnere : (1563 CORESI, PRAXIU 249) : s. f. : „Vorlegen, Darbieten” : „mise” : (2x)

a punerii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 5, 35*;

puneri *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 17, 16*;

purcéde : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „beginnen, an fangen” : „partir, s'en aller” : (1x)

purcêse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 22;

purói : (c. 1550 HC² II, 470) : s. n. : „Eiter” : „pus” : (1x)

puoilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 9, 20;

purtá : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. sich verhalten, 2 tragen” : „1. se conduire, 2. porter” : (4x)

purtînd *verb gerunziu* 15, 30;

purtîndu-să *verb gerunziu* 4, 1;

să ne purtăm *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 13;

vom purta *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 9, 8;

purtáre : (c. 1516-1636 GLOS. B.) : s. f. : „Tragen” : „port, portage” : (2x)

purtári *subst. comun fem. pl. voc. neart.* 16, 7;

purtarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 4*;

purtătór : (1551-1553 ES) : adj./s. : „1. tragend, 2. Träger” : „porteur” : (11x)

cea purtătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 8, 19; 8, 26; 18, 23;

purtătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 20;

purtătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 15, 29;

purtători *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 6, 1; 11, 27;

purtătorii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 8, 13; 9, 16; 9, 26; 17, 1;

púrurea : (inc. sec. XVI Ps. H.) : adv. : „immer, stets” : „toujours, éternellement” : (1x)

pururea *adv. de timp* 10, 15;

pustíu : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „öde, verlassen, Wüste” : „désert” : (1x)

pustiú *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 18, 8;

puteá : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. II : „können, dürfen, vermögen” : „pouvoir” : (26x)

a putea *verb infinitiv prezent* 11, 25;

ar putea *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* 2, 6; 2, 20;

aș putea *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* 1, 7; 8, 6;

au putut *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 15, 11;

neputînd *verb gerunziu* 6, 7;

neputîndu *verb gerunziu* 8, 2;

poate *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 5; 1, 14; 2, 9; 2, 14; 3, 2; 3, 2; 3, 3; 3, 4; 3, 4; 16, 5;

putea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 10, 7;

putea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 3, 10; 4, 7;

putînd *verb gerunziu* 8, 26; 8, 26;

putu *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 1; 4, 24; 18, 5;

putére : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Macht, Gewalt, Stärke, Kraft” : „pouvoir, puissance” : (2x)

putêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 13;

putêrea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 14, 10;

putérnic : (1551-1553 ES) : adj. : „gewaltig, mächtig” : „puissant” : (1x)

putêrnícu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 3, 17;

putînjă : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Können, Vermögen, Macht” : „pouvoir, puissance” : (2x)

putînjă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 27;

putînjă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 3*;

puțin : (inc. sec. XVI Ps. H.) : adj./adv. : „wenig” : „peu” : (3x)

puțin *adv. cantitativ poz.* 9, 5;

puțină *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 6, 20; 15, 27;

R

răbdá : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „ertragen” : „endurer” : (13x)

a răbda *verb infinitiv prezent* 5, 23; 16, 17;

ai răbdat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 15, 32;

am răbdat *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 16, 8;

au răbdat *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 16, 21;

au răbdat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 16, 1;

răbdă *verb imp. 2 sg.* 13, 11;

răbda *verb indicativ imperfect 3 pl.* 14, 9;

răbda *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 9; 9, 22; 15, 30;

răbdînd *verb gerunziu* 9, 6;

vei răbda *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 10, 11;

răbdáre : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Geduld” : „patience” : (10x)

răbdare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 11; 9, 8; 15, 30; 16, 14; 17, 23;

răbdare *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 5, 34;

- răbdarea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 11; 8, 26; 9, 30;
răbdări *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 9;
- rămás** : (1559-1560 BRATU) : *adj./s.* : „geblieben” : „resté” : (3x)
cei rāmași *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 13, 18; 13, 27;
rāmas *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 12, 6;
- rānī** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. IV* : „verwunden” : „blesser” : (1x)
să rāniia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 6;
- rāpī** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. IV* : „fangen” : „capturer, prendre” : (1x)
hrāpindu-se *verb gerunziu* 5, 4;
- rāsādī** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. IV* : „pflanzen” : „planter” : (3x)
au rāsādīt *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 2, 21;
rāsādīnd *verb gerunziu* 13, 19;
rāsēdīnd *verb gerunziu* 15, 6;
- rāsādītūrā** : (c. 1665-1672 Ms. 4389 531/1) : *s. f.* : „Verpflanzung” : „transplantation” : (3x)
rāsādīturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 28; 2, 14;
rāsādīturilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 1, 28;
- rāspūnde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. III* : „antworten, erwidern” : „répondre” : (2x)
rāspunzīnd *verb gerunziu* 6, 1; 8, 13;
- rāu** : (1490 DRHA / în antr. Dumitru Rāu) : *adj./adv./s.* : „schlecht, böse, schlimm, Böses, Übles” : „mauvais, mal” : (14x)
cea rea *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 2, 2; 9, 8;
cēle rēle *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. art.* 17, 2;
rāii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 12, 11;
rāu *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 25; 2, 16; 3, 4; 6, 25;
rāu *adv. de mod poz.* 6, 17; 12, 2; 12, 14;
rāu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 1;
rāul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 3, 4;
rāului *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. gen./dat. art.* 1, 4;
- rāutāte** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. f.* : „1. Schlechtigkeit, Bosheit” : „méchanceté” : (2x)
rāutatea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 12;
rāutāțile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 6, 14;
- rāzbói** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. n.* : „Krieg, Schlacht” : „guerre” : (2x)
rāzboiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 17, 24;
rāzboiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 22*;
- rēce** : (1493 DERS / în top. Recea) : *adj.* : „kalt” : „froid” : (1x)
- rēce** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 11, 26;
- repáus** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. n.* : „Ruhe, Erholung” : „repos” : (1x)
rāpaos *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 7, 5;
- revārsá** : (1581-1582 PO) : *v. I* : „überströmen” : „déborder” : (1x)
rāvārsīndu-te *verb gerunziu* 15, 32;
- ridicá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. I* : „heben” : „lever, soulever” : (2x)
rādicīndu-se *verb gerunziu* 18, 5;
ridicīndu *verb gerunziu* 2, 14;
- risipí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. IV* : „zerstreuen, verstreuen” : „disperser” : (1x)
rāsipești *verb indicativ prezent 2 sg.* 5, 11;
- rīde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *v. III* : „Spott treiben, sich lustig machen” : „se moquer” : (1x)
vei rīde *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 5, 28*;
- rīnd** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *s. n.* : „Reihe” : „rangée” : (1x)
rīndul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 9, 23;
- rīnduí** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 178) : *v. IV* : „ordnen” : „ordonner” : (1x)
rīnduīnd *verb gerunziu* 8, 3;
- rīs** : (1559-1560 BRATU) : *s. n.* : „Lachen” : „rire” : (3x)
rīs *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 5; 3, 1; 5, 28;
- rīvnīre** : (c. 1573-1578 Ps. SCH. 207) : *s. f.* : „Streben” : „aspiration” : (1x)
rīvnīre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 13, 25;
- rīvnitór** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : *adj.* : „eifrig” : „ardent” : (1x)
cel rīvnitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 18, 12;
- roată** : (1451 DERS / în top. Rotă) : *s. f.* : „Rad” : „roue” : (11x)
roata *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 9, 17; 9, 19;
roată *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 3; 9, 12; 11, 10; 11, 17;
roatei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 20; 10, 8; 11, 10;
roatele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 5, 32; 8, 13;
- robíme** : (c. 1683-1686 Ms. 45 771/1) : *s. f.* : „Menge Kriegsgefangene” : „foule de prisonniers de guerre” : (1x)
robimea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 8, 2;
- rod** : (1559-1560 BRATU) : *s. n.* : „Frucht” : „fruit, genre, gent” : (2x)
rod *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 10, 15; 16, 7;
- rúdă** : (1551-1553 ES) : *s. f.* : „Geschlecht, Familie” : „race, famille” : (4x)

- rudă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 4; 9, 13; 9, 27; 10, 3;
- rudénie** : (1602 DIRB I, 51) : s. f. : „Geschlecht, Familie” : „race, famille” : (1x)
- rudenie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 10, 3;
- rugá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „bitten, beten” : „supplier, prier” : (9x)
- rog** *verb indicativ prezent 1 sg.* 8, 5;
- ruga** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 11; 16, 24;
- rugatu-s-au** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 13;
- rugîndu** *verb gerunziu* 8, 17;
- rugîndu-să** *verb gerunziu* 4, 9; 4, 11; 16, 13;
- rugîndu-se** *verb gerunziu* 10, 1;
- rupe** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „reißen” : „arracher” : (3x)
- rumpîndu** *verb gerunziu* 9, 11;
- rupîndu-se** *verb gerunziu* 11, 11;
- să rumpea** *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 6;
- ruşină** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „beschämen, sich schämen” : „faire honte, avoir honte” : (7x)
- mă ruşinezu** *verb indicativ prezent 1 sg.* 5, 7;
- ne ruşinăm** *verb indicativ prezent 1 pl.* 9, 2;
- ruşinîndu-se** *verb gerunziu* 3, 12;
- să ruşinezi** *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 13, 18;
- te ruşinaşi** *verb indicativ perfect simplu 2 sg.* 12, 11; 12, 13;
- voiu ruşina** *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 35;
- ruşinát** : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „beschämt” : „honteux” : (1x)
- ruşinat** *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 20;
- S**
- s- → fi**
- sa → său**
- sábie** : (1462-1463 DERS) : s. f. : „Schwert” : „épée” : (1x)
- sabie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 20;
- sámă → seamă**
- sau** : (inc. sec. XVI PS. H.) : conj. : „oder” : „ou” : (2x)
- sau** *conjuncție coord.* 13, 12; 18, 8;
- sălbátic** : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „wild, roh” : „sauvage” : (1x)
- sălbatici** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 16, 3;
- sámîntă** : (inc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Geschlecht, Stamm” : „souche, descendance” : (1x)
- sămînta** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 1;
- sănătós** : (1551-1553 ES) : adj. : „gesund” : „sain” : (1x)
- sănătoşi** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 5, 22;
- săptămîná** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Woche” : „semaine” : (3x)
- săptămîná** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 14, 8;
- săptămîná** *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 14, 7;
- săptămînelor** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 2, 8;
- sărác** : (1525 DERS/ în top. Valea Siracilor) : adj. : „arm” : „pauvre” : (1x)
- sărace** *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 12, 4;
- sărí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „springen” : „sauter” : (4x)
- au sărit** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 11, 1; 12, 16;
- sărind** *verb gerunziu* 6, 8;
- să sară** *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 8;
- său, sa** : (inc. sec. XVI PS. H.) : adj. pron. : „sein” : „son” : (8x)
- ai săi** *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. pl.* 17, 15;
- al său** *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* 7, 5; 7, 8;
- sa** *adj. pron. pos. 3 fem. sg. nom./ac. sg.* 1, 10; 12, 7; 15, 11;
- sale** *adj. pron. pos. 3 fem. sg. gen./dat. pl.* 1, 6;
- său** *adj. pron. pos. 3 masc. sg. nom./ac. sg.* 16, 20;
- săvîrşí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „vollenden” : „accomplir” : (3x)
- săvîrşind** *verb gerunziu* 9, 12;
- săvîrşindu-ne** *verb gerunziu* 13, 20;
- au săvîrşit** *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 7, 15;
- săvîrşít** : (1570 CORESI, LIT.) : s. n. : „Ende” : „fin” : (1x)
- săvîrşitul** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 12, 3;
- scáun** : (1495-1508 DERS / în top. Scăunean) : s. n. : „Stuhl, Sitz” : „chaise, siège” : (1x)
- scaun** *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 2, 22;
- scăpá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „retten” : „sauver” : (1x)
- vei scăpa** *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 9, 32;
- schimbá** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „wechseln” : „changer” : (2x)
- să schimba** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 6, 5;
- se schimba** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 15, 14;
- scîrbí** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. sich ekeln, 2. traurig werden” : „1. s’offenser, 2. s’attrister” : (2x)
- te scîrbeşti** *verb indicativ prezent 2 sg.* 5, 8;
- vă scîrbiţi** *verb imp. 2 pl.* 16, 22;
- scoáte** : (inc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen” : „1. sortir, tirer, 2. faire sortir” : (4x)
- a scoate** *verb infinitiv prezent* 18, 5;
- ne scoatem** *verb indicativ prezent 1 pl.* 8, 23;
- scotea** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 10, 8;
- scoţînd** *verb gerunziu* 4, 16;
- scorpión** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : s. m. : „Skorpion” : „scorpion” : (1x)
- un scorpiu** *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 11, 10;

- scrie** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „schreiben” : „écrire” : (1x)
a scrie *verb infinitiv prezent* 17, 8;
- scriitor** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj./s. : „Schreiber” : „1. écrivain, 2. écrivain” : (1x)
cel scriitoriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 18, 15;
- scriptură** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schrift” : „écriture” : (1x)
scriptura *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 14;
- scuipá** : (1551-1553 ES) : v. I : „ausspucken” : „déverser” : (1x)
să scuipe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 18;
- sculá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „aufstehen, sich erheben” : „se lever” : (1x)
să să scoale *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 6, 8;
- scump** : (1446 DERS / în antr. Mihailă *Scumpul*) : adj. : „edel” : „précieux” : (1x)
scumpu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 2, 9;
- scutí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „befreien” : „débarrasser” : (1x)
să scutească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 9;
- scutitor** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „Gönner” : „protecteur” : (1x)
scuitoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 15, 29;
- se** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : pron. refl. : „sich” : „se” : (4x)
sine *pron. refl. 3 ac. acc.* 11, 3; 12, 2; 12, 6; 13, 2;
- seámă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Beobachtung” : „observation, constatation” : (6x)
samă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 3;
samă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 28*; 13, 4*; 14, 1*; 15, 8*;
seamă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 6*;
- secerătură** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Schnitt, Ernte” : „récolte, moisson” : (1x)
secerăturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 2, 9;
- semăná** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „säen” : „semer” : (1x)
au semănat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 10, 2;
- semeție** : (1581 CORESI, EV. 66) : s. f. : „Verwegenheit” : „hardiesse, arrogance” : (1x)
semeție *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 19;
- séte** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Durst” : „soif” : (4x)
sête *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 12;
sêtea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 6; 3, 10; 3, 15;
- setós** : (1551-1553 ES) : adj. : „durstig” : „assoiffé” : (1x)
- mult setos** *adj. calificativ gradul superlativ masc. sg. nom./ac. neart.* 3, 10;
- sfat** : (1491-1492 DERS) : s. n. : „Rat(schlag)” : „conseil” : (1x)
sfatul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 17, 17;
- sfătuí** : (1551-1553 ES) : v. IV : „(be)raten” : „conseiller” : (5x)
sfătui *verb imp. 2 sg.* 9, 3;
sfătuiescu *verb indicativ prezent 3 sg.* 8, 5;
sfātuind *verb gerunziu* 8, 29;
svătuire-aș *verb cond.-opt. prezent 1 sg.* 1, 1;
svătui-voiu *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 6;
- sfătuire** : (1581 CORESI, EV. 386) : s. f. : „Ratschlag” : „conseil” : (1x)
sfătuire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 25;
- sfêtnic** : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : s./adj. : „Ratgeber” : „conseiller” : (3x)
cea sfêtnică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 9, 2;
sfêtnici *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 25;
svêtnicii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 5, 1;
- sfînți** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „weihen” : „sanctifier, consacrer” : (1x)
svințindu-se *verb gerunziu* 17, 20;
- sfînție** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Heiligkeit” : „sainteté” : (1x)
sfînției *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 7, 6;
- sfînt** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj./s. : „heilig” : „saint, sacré” : (13x)
cea sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 16, 12;
cei sfînți *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 5, 29;
cêtele sfînte *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 3, 20;
cel sfînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 6, 30; 9, 25;
cel svînt *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 17, 9;
sfînții *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. art.* 14, 6;
sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 23; 11, 20;
sfîntă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. voc. neart.* 15, 13;
sfîntul *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 7, 4;
svinții *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 17, 19;
svînt *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 17, 4;
- sichimiteán** : (c. 1683-1686 Ms. 45 894/1) : s. m. : „Sichimiter” : „Sichemite” : (1x)
sichimiteni *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 2, 19;
- silá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Zwang” : „abus, contrainte” : (2x)
sila *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 17, 2;
silă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 17, 9;

- silí** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „1. zwingen, 2. drängen” : „1. obliger, 2. s’efforcer” : (4x)
a silí *verb infinitiv prezent* 11, 25;
să silească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 5, 2;
să silim *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 8, 24;
silêște *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 8;
- silnic** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „gewaltig, mächtig” : „fort, imposant” : (3x)
mai silnice *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. voc. neart.* 7, 10;
mai silnece *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. gen./dat. art.* 2, 15;
mai silnică *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 16;
- simțitură** : (1563 CORESI, PRAXIU 415) : s. f. : „Sinn” : „sense” : (1x)
simțituri *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 2, 22;
- sîngur** : (1228 DLRV) : adj./adv./pron. : „allein, einzig, nur” : „seul(ement)” : (19x)
sîngur *adv.* 1, 27;
sîngur *adj. pron. de întărire 1 sg. masc. nom./ac.* 4, 21; 4, 26;
sîngur *adv.* 2, 7;
sîngur *pron. de întărire 3 masc. sg. nom./ac.* 12, 19;
sîngură *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 2, 21; 8, 25; 15, 17; 16, 10;
sîngură *pron. de întărire 3 fem. sg. nom./ac.* 17, 1;
sînguri *adj. pron. de întărire 1 pl. masc. nom./ac.* 6, 19;
sîngur *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 1, 1*; 1, 7*; 1, 13*; 1, 30*; 1, 30*; 13, 1*; 16, 1*;
sînguri *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 28*;
- sirénă** : (c. 1660 ST. LEX., *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Meerjungfrau” : „sirène” : (1x)
ale sirinilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 15, 21;
- sînge** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Blut” : „sang” : (9x)
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 7, 8; 9, 19; 10, 8; 13, 20;
sîngle *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 3, 15; 6, 6; 6, 29; 17, 22;
sînge *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 10, 17*;
- sîngur** → **singur**
- sîrg** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Hast, Hochdruck” : „vitesse, hâte” : (2x)
sîrg *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 12, 9; 14, 10;
- sîrguî** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „eilen, sich beeilen” : „se hâter” : (2x)
sîrguia *verb indicativ imperfect 3 pl.* 14, 5;
sîrguia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 16, 20;
- slab** : (c. 1573-1578 Ps. SCH. 13) : adj. : „schwach” : „défaillant” : (1x)
mai slabe *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 5;
- slávă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Herrlichkeit” : „gloire” : (2x)
slava *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 18;
slavă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 9;
- slăbănogît** : (c. 1683-1686 Ms. 45 898/1) : adj. : „ausgebrannt” : „faible, épuisé” : (1x)
slăbănogite *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 7, 13;
- slăbí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „schwächen” : „affaiblir” : (1x)
slăbindu *verb gerunziu* 3, 11;
- slăví** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „rühmen” : „glorifier” : (1x)
slăviia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 18, 13;
- slóbod** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „frei” : „libre, en liberté” : (3x)
slobod *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 10; 1, 12; 5, 18;
- slobozí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „freigeben, entlassen, loslassen” : „mettre en liberté, (re)lâcher” : (4x)
să sloboază *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 8, 2;
să slobozească *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 11, 13;
slobozind *verb gerunziu* 4, 10;
s-au slobozit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 10, 19;
- slúgă** : (1476 LDSR 279) : s. f. : „Knecht, Magd” : „serviteur, servante” : (1x)
slugile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 12, 11;
- sort** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Los” : „sort” : (1x)
sorti *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 26;
- socoteală** : (1642 CAZ. GOV. 251) : s. f. : „1. Rechnung, Zählung, 2. Bedenken” : „1. calcul, compte, dénombrement, 2. réflexion” : (5x)
socoteală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 11; 6, 14; 6, 18; 13, 19;
socotêle *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 17, 2;
- socotí** : (1481 DERS) : v. IV : „1. bedenken, erwägen, 2. meinen” : „1. juger, réfléchir, 2. estimer, opiner” : (13x)
a socoti *verb infinitiv prezent* 3, 6; 16, 5;
să socotești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 5, 19;
socotesc *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 33;
socoti *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 3, 15;
socotim *verb indicativ prezent 1 pl.* 5, 16; 5, 18; 9, 4;
socotind *verb gerunziu* 4, 7;
socotindu-se *verb gerunziu* 3, 15;
socotiți *verb imp. 2 pl.* 8, 11;
socotiți *verb indicativ prezent 2 pl.* 14, 11;
vom socoti *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 19;
- socotință** : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „1. Anstand, 2. Providenz” : „1. bienséance, providence” : (2x)
socotință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 5; 9, 24;

- sosí** : (1431 DERS) : v. IV : „ankommen” : „arriver” : (1x)
sosind *verb gerunziu* 2, 8;
- soție** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Sozius” : „associé, complice” : (1x)
soția *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 13, 22;
- spáte** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. n. : „Rücken” : „dos” : (1x)
spate *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 11, 19;
- spăimîntá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „erschrecken” : „s’effrayer, épouvanter” : (2x)
s-au spăimîntat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 4;
s-au spăimîntat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 16, 20;
- speriá** : (1551-1553 ES) : v. I : „erschrecken” : „s’effrayer” : (1x)
spari *verb indicativ prezent 2 sg.* 9, 5;
- spre** : (1519 DERS) : prep. : „für, zu, nach, auf” : „pour, vers, sur” : (42x)
spre *prep.* 1, 2; 3, 6; 3, 19; 4, 10; 4, 11; 4, 19; 4, 21; 5, 10; 5, 13; 6, 1; 6, 1; 6, 18; 6, 21; 7, 9; 8, 9; 8, 17; 8, 24; 9, 4; 9, 22; 11, 2; 11, 9; 11, 10; 11, 20; 11, 20; 12, 2; 12, 9; 14, 5; 14, 5; 14, 6; 14, 14; 15, 11; 15, 27; 15, 30; 16, 3; 16, 13; 16, 13; 16, 16; 17, 8; 17, 10; 17, 23; 17, 24; 17, 24;
- sprijiní** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „beistehen” : „soutenir” : (1x)
sprijenesc *verb indicativ prezent 3 pl.* 7, 8;
- spúne** : (1521 NEACȘU) : v. III : „sagen” : „dire” : (2x)
să spuú *verb conjunctiv prezent 1 sg.* 4, 3;
spuse *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 4;
- spurcá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „entweichen” : „profaner” : (1x)
ș-ai spurcat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 7, 6;
- spurcát** : (1559-1560 BRATU) : adj./s. : „gemein” : „trivial, immonde” : (11x)
spurcat *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 19; 5, 25; 8, 2; 8, 2; 8, 29; 11, 16; 13, 2;
spurcata *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 10, 11;
spurcatá *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 6;
spurcatu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 3;
spurcați *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. voc. neart.* 9, 17;
- spurcăciúne** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Unreinigkeit” : „impureté” : (2x)
spurcăciuni *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 19;
spurcăciunii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 11, 25;
- sta** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „sich befinden, sitzen, stehen” : „se trouver, rester, demeurer” : (3x)
stai *verb indicativ prezent 2 sg.* 16, 15;
stau *verb indicativ prezent 3 pl.* 11, 27;
stínd *verb gerunziu* 6, 1;
- stăpîní** : (1595-1596 DIR) : v. IV : „(be)herrschen” : „dominer, maîtriser” : (2x)
stăpînește *verb indicativ prezent 3 sg.* 1, 5; 2, 16;
- stăpînitór** : (1654 NEAGOE 18) : s. m. : „Herrscher” : „souverain” : (3x)
stăpînitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 1; 2, 24; 18, 2;
- stea** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stern” : „étoile” : (2x)
stélele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 17, 5; 17, 5;
- stihie** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „(Natur)element” : „élément de la nature” : (1x)
niște stihii *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 12, 13;
- stíngé** : (1551-1553 ES) : v. III : „auslöschen, vernichten” : „éteindre, anéantir” : (2x)
să stingă *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 17;
să stíngéa *verb indicativ imperfect 3 sg.* 9, 20;
- stílp** : (1480 DERS/ în top. *Stílpul* Scurtului) : s. m. : „Pfeiler” : „pilier” : (1x)
stílpíi *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 17, 3;
- stráin** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Fremder” : „étranger” : (1x)
cei striini *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 3, 7*;
- strălucí** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „(er)strahlen” : „rayonner” : (1x)
strălucind *verb gerunziu* 4, 10;
- strámóș** : (1581 CORESI, EV. 173) : s. m. : „Vorfahr” : „ancêtre” : (3x)
a strămoșilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 3, 8;
ai strămoșilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 5, 29;
strămoși *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 9, 2;
- strămutá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. versetzen, 2. quälen” : „1. déplacer, 2. tourmenter” : (4x)
să strămutați *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 12, 11;
strămutați *verb imp. 2 pl.* 9, 17;
strămutíndu-să *verb gerunziu* 12, 3;
strămutíndu-se *verb gerunziu* 15, 14;
- strămutáre** : (c. 1683-1686 MS. 45 899/1) : s. f. : „Qual” : „tourment” : (2x)
strămutare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 24;
strămutările *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 9, 22;
- strămutátúră** : (c. 1650 ANON. CAR.²) : s. f. : „Qual” : „tourment” : (3x)
strămutátură *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 11;
strămutáturi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 15, 25;
strămutáturile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 14, 12;
- strănepót** : (1581 PRL) : s. m. : „Urenkel” : „arrière petit-neveu” : (1x)
strănepoți *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 18, 1;
- stréche** : (1628 DRHB / în antr. *Strechea*) : s. f. : „1. Stechmücke, 2. Wahnsinn” : „1. moustique, 2. folie” : (2x)

- ale strechilor** *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 3, 17;
strêchie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 4;
- strêchere** : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Wahnsinn” : „folie” : (1x)
strechêre *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 3;
- strecurá** : (1560-1561 CORESI, TE.²) : v. I : „sich einschleichen” : „se glisser” : (1x)
strecurându-se *verb gerunziu* 7, 2;
- stricá** : (1551-1553 ES) : v. I : „zerschlagen, zerbrechen” : „briser, casser” : (4x)
a strica *verb infinitiv prezent* 5, 33;
ai stricat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 7, 9;
au stricat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 8;
să strici *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 9, 7;
- stricător** : (1642 CAZ. GOV. 208) : adj./s. : „verderbend” : „corrupteur” : (2x)
stricătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 18, 8; 18, 8;
- strigá** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „rufen, schreien” : „crier, appeler” : (4x)
strigă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 17, 23;
strigînd *verb gerunziu* 6, 4; 10, 2; 15, 21;
- strigător** : (1581 CORESI, EV. 271) : s. m. : „Rufer” : „crieur” : (1x)
strigătoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 6, 4;
- strînge** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „zusammenziehen, drücken” : „presser” : (1x)
strîngîndu-se *verb gerunziu* 11, 11;
- sub** : (1463 DERS) : prep. : „unter” : „sous, au-dessous de” : (3x)
supt *prep.* 6, 4; 6, 14; 17, 19;
- sudoáre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Schweiß” : „sueur, transpiration” : (1x)
sudoare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 8;
- suferí** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „ertragen” : „souffrir, endurer” : (4x)
ai suferit *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 17, 3;
au suferit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 12;
să suferiți *verb conjunctiv prezent 2 pl.* 16, 19;
suferind *verb gerunziu* 10, 5;
- suflá** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „blasen” : „souffler” : (1x)
sufălă *verb indicativ prezent 3 sg.* 5, 32;
- sufláre** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Atem” : „souffle” : (1x)
suflarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 15, 18*;
- súflet** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „1. Seele, Wesen, 2. Atem” : „1. âme, être, 2. souffle” : (33x)
a sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 15, 4;
ale sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 14, 6;
suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 20; 1, 26; 3, 15; 6, 17; 7, 4; 15, 25; 16, 5; 17, 4;
- suflete** *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 5, 26; 9, 7; 13, 21; 15, 10; 18, 23;
sufletele *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 8, 16; 13, 13;
sufletelor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 6, 29;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 6, 26; 6, 29; 9, 25;
sufletului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 1, 28; 2, 1; 3, 3; 6, 11; 9, 26; 13, 15;
un suflet *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 8, 29; 13, 20; 14, 6; 14, 20;
sufletul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 12, 19*; 15, 18*;
- sufletesc** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „psychisch” : „psychique” : (1x)
sufletești *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 32;
- suí** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen” : „monter” : (1x)
suindu-să *verb gerunziu* 4, 10;
- súliță** : (1570 CORESI, LIT.) : s. f. : „Speer, Lanze” : „lance” : (6x)
sulețe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 17, 1;
suliță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 13;
sulițe *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 1; 9, 16; 9, 26; 11, 27;
- supt** → **sub**
- supúne** : (1559-1560 BRATU) : v. III : „(sich) unterwerfen” : „(se) soumettre” : (9x)
a supune *verb infinitiv prezent* 3, 3; 6, 35;
să supuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 1, 6;
să se supuie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 2;
s-ar fi supus *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* 13, 2;
supuindu-ne *verb gerunziu* 8, 26;
supune-te *verb imp. 2 sg.* 6, 4;
te supui *verb indicativ prezent 2 sg.* 6, 14;
voiu supune *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 9, 18;
- surpá** : (inc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „verderben, zugrunde richten” : „écrouler” : (10x)
a surpa *verb infinitiv prezent* 1, 11;
ai surpat *verb indicativ perfect compus 2 sg.* 17, 2;
am surpat *verb indicativ perfect compus 1 pl.* 11, 24;
să surpe *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 1, 6; 17, 9;
surpa *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 25;
surpară *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 15;
surpase *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 4, 20;
surpînd *verb gerunziu* 14, 8;
surpîndu-se *verb gerunziu* 4, 24;
- surpáre** : (c. 1665-1672 MS. 4389 138/2) : s. f. : „Zusammensturz” : „écroulement” : (1x)
surpare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 25;
- suspíná** : (1551-1553 ES) : v. I : „seufzen” : „sourirer” : (1x)
au suspinat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 9, 21;
- svînt** → **sfînt**

Ș

șanț : (c. 1640 URECHE² 191) : s. n. : „Schanze, Graben” : „fossé, tranchée” : (1x)

șanțurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 3, 12;

șapte : (înc. sec. XVI Ps. H) : num. card. : „sieben” : „sept” : (18x)

a celor șapte *num. card. masc. gen./dat.* 15, 2;

cei șapte *num. card. masc. nom./ac.* 13, 1; 13, 23; 16, 3; 17, 5; 18, 20;

celor șapte *num. card. masc. gen./dat.* 17, 13;

șapte *num. card. fem. nom./ac.* 15, 6;

șapte *num. card. masc. nom./ac.* 15, 27; 16, 1; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 24; 17, 2; 17, 7; 17, 9;

șapte *num. card. neutru nom./ac.* 13, 7;

șaptelea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „siebte” : „septième” : (1x)

cel al șaptelea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 12, 1;

șarpe : (1501 DERS / în antr. *Șarpe*) : s. m. : „Schlange” : „serpent” : (1x)

șarpele *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 18, 8;

șase : (1551-1553 ES) : num. card. : „sechs” : „six” : (1x)

șase *num. card. masc. nom./ac.* 11, 24;

șaselea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „sechste” : „sixième” : (1x)

cel al șaselea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 11, 13;

școală : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 258) : s. f. : „Schule” : „école” : (1x)

școală *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 20;

ședeá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. II : „1. sitzen, 2. bleiben” : „1. être assis, 2. rester” : (2x)

au șezut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 2, 22;

șázînd *verb gerunzîu* 5, 1;

și : (1521 NEACȘU) : conj./adv. : 1. „und, 2. sowohl... als auch, 3. auch” : „1. et, 2. et... et, 3. aussi” : (519x)

ș- *conjunctie coord.* 1, 16;

și *adv.* 1, 4; 5, 27; 6, 7; 9, 10; 10, 13; 10, 16; 11, 1; 11, 3; 11, 3; 11, 13; 11, 15; 11, 22; 12, 1; 12, 4; 12, 16; 14, 1; 14, 11; 14, 14; 14, 19; 15, 9; 15, 10; 16, 1; 16, 2; 16, 20; 17, 1; 17, 8; 17, 8; 17, 10; 17, 19;

și *conjunctie coord.* 1, 2; 1, 2; 1, 3; 1, 4; 1, 4; 1, 4; 1, 5; 1, 6; 1, 6; 1, 6; 1, 7; 1, 8; 1, 8; 1, 11; 1, 12; 1, 12; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 14; 1, 16; 1, 16; 1, 17; 1, 18; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 20; 1, 21; 1, 21; 1, 21; 1, 22; 1, 23; 1, 23; 1, 24; 1, 25; 1, 26; 1, 27; 1, 28; 1, 28; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 29; 1, 30; 1, 32; 1, 32; 1, 34; 1, 34; 1, 34; 1, 34; 1, 35; 2, 1; 2, 3; 2, 4; 2, 4; 2, 6; 2, 7; 2, 8; 2, 8; 2, 9; 2, 10; 2, 11; 2, 12; 2, 13; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 14; 2, 15; 2, 15; 2, 16; 2, 16; 2, 19; 2, 21; 2, 21; 2, 22; 2, 23; 2, 23; 2, 23; 2, 24; 3, 1; 3, 8; 3, 11; 3, 12; 3, 12; 3, 13; 3, 14; 3, 15; 3, 17; 3, 18; 3, 18; 3, 19; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 3, 20; 4, 1; 4, 2; 4, 4; 4, 5; 4, 5; 4, 7; 4, 7; 4, 7; 4, 9; 4, 9; 4, 9; 4, 10; 4, 10; 4, 10; 4, 11; 4, 11; 4, 13; 4, 14; 4, 15; 4, 15; 4, 18; 4, 18; 4, 18; 4, 19; 4, 19; 4, 20;

4, 22; 4, 23; 4, 23; 4, 24; 4, 24; 4, 24; 4, 25; 5, 1; 5, 2; 5, 2; 5, 4; 5, 4; 5, 4; 5, 5; 5, 5; 5, 7; 5, 7; 5, 9; 5, 10; 5, 10; 5, 11; 5, 12; 5, 13; 5, 15; 5, 18; 5, 20; 5, 20; 5, 23; 5, 23; 5, 24; 5, 26; 5, 30; 5, 31; 5, 32; 5, 35; 6, 3; 6, 6; 6, 6; 6, 7; 6, 9; 6, 9; 6, 11; 6, 13; 6, 15; 6, 16; 6, 18; 6, 19; 6, 19; 6, 20; 6, 20; 6, 21; 6, 25; 6, 26; 6, 26; 6, 26; 6, 29; 6, 30; 6, 34; 6, 34; 6, 35; 6, 35; 7, 2; 7, 2; 7, 4; 7, 4; 7, 7; 7, 8; 7, 9; 7, 9; 7, 10; 7, 10; 7, 13; 7, 13; 7, 13; 7, 15; 7, 15; 8, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 3; 8, 4; 8, 4; 8, 5; 8, 5; 8, 6; 8, 7; 8, 8; 8, 8; 8, 10; 8, 10; 8, 10; 8, 12; 8, 12; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 13; 8, 14; 8, 15; 8, 15; 8, 15; 8, 16; 8, 16; 8, 17; 8, 17; 8, 18; 8, 19; 8, 19; 8, 19; 8, 20; 8, 21; 8, 22; 8, 23; 8, 26; 8, 28; 9, 2; 9, 5; 9, 6; 9, 6; 9, 6; 9, 7; 9, 8; 9, 11; 9, 11; 9, 14; 9, 15; 9, 15; 9, 16; 9, 17; 9, 17; 9, 19; 9, 20; 9, 20; 9, 21; 9, 21; 9, 23; 9, 24; 9, 25; 9, 26; 9, 26; 9, 28; 9, 28; 10, 1; 10, 2; 10, 2; 10, 2; 10, 5; 10, 5; 10, 5; 10, 6; 10, 6; 10, 6; 10, 7; 10, 8; 10, 8; 10, 9; 10, 10; 10, 11; 10, 12; 10, 14; 10, 15; 10, 15; 10, 17; 10, 17; 10, 18; 10, 18; 11, 4; 11, 5; 11, 10; 11, 11; 11, 11; 11, 13; 11, 15; 11, 15; 11, 15; 11, 18; 11, 19; 11, 19; 11, 19; 11, 20; 11, 20; 11, 24; 11, 26; 12, 1; 12, 2; 12, 2; 12, 4; 12, 5; 12, 6; 12, 7; 12, 8; 12, 9; 12, 10; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 11; 12, 12; 12, 12; 12, 13; 12, 13; 12, 16; 12, 16; 13, 4; 13, 4; 13, 4; 13, 11; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 13; 13, 17; 13, 17; 13, 18; 13, 19; 13, 19; 13, 20; 13, 20; 13, 20; 13, 21; 13, 21; 13, 22; 13, 22; 13, 22; 13, 22; 13, 24; 13, 24; 13, 24; 13, 27; 13, 27; 13, 27; 14, 1; 14, 1; 14, 2; 14, 6; 14, 6; 14, 9; 14, 9; 14, 10; 14, 11; 14, 13; 14, 14; 14, 14; 14, 18; 14, 19; 14, 19; 15, 2; 15, 4; 15, 5; 15, 6; 15, 7; 15, 9; 15, 9; 15, 10; 15, 10; 15, 12; 15, 13; 15, 13; 15, 13; 15, 13; 15, 14; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 15, 15; 15, 19; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 15, 20; 15, 25; 15, 25; 15, 25; 15, 26; 15, 29; 15, 29; 15, 30; 15, 32; 15, 32; 16, 1; 16, 3; 16, 4; 16, 5; 16, 6; 16, 7; 16, 7; 16, 8; 16, 9; 16, 10; 16, 10; 16, 12; 16, 13; 16, 14; 16, 14; 16, 14; 16, 14; 16, 15; 16, 15; 16, 15; 16, 17; 16, 18; 16, 20; 16, 21; 16, 21; 16, 21; 16, 21; 16, 22; 16, 25; 16, 25; 16, 25; 16, 25; 16, 25; 17, 1; 17, 1; 17, 2; 17, 2; 17, 5; 17, 9; 17, 10; 17, 13; 17, 13; 17, 13; 17, 14; 17, 15; 17, 17; 17, 19; 17, 20; 17, 22; 17, 22; 17, 23; 17, 24; 17, 24; 17, 24; 18, 1; 18, 2; 18, 2; 18, 3; 18, 4; 18, 4; 18, 5; 18, 5; 18, 5; 18, 5; 18, 6; 18, 6; 18, 7; 18, 9; 18, 10; 18, 11; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 12; 18, 13; 18, 14; 18, 18; 18, 18; 18, 19; 18, 20; 18, 20; 18, 20; 18, 21; 18, 21; 18, 21; 18, 22;

ști : (1521 NEACȘU) : v. IV : „wissen” : „savoir, connaître” : (6x)

știi *verb indicativ prezent 2 sg.* 6, 27;

știind *verb gerunzîu* 4, 25; 16, 22; 16, 25;

știm *verb indicativ prezent 1 pl.* 5, 25;

știți *verb indicativ prezent 2 pl.* 10, 2;

știință : (1563 CORESI, PRAXIU 41) : s. f. : „Kenntnis” : „connaissance” : (4x)

știință *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 2; 5, 4; 5, 35; 11, 21;

T

- tábără** : (1581-1582 PO) : s. f. : „(Feld)Lager” : „camp” : (1x)
tabăra *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 13;
- táblă** : (1559 CORESI, ÎC.) : s. f. : „Tafel” : „tableau” : (1x)
unii table *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 17, 7;
- talánt** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 87) : s. m. : „Talent” : „talent” : (1x)
talanzi *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 4, 17;
- táre** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./adv. : „stark, groß, sehr” : „fort, grand, très” : (9x)
mai tare *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. art.* 9, 17; 16, 14;
mai tare *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. voc. art.* 7, 10;
mai tare *adv. de mod comp.* 5, 32; 13, 22;
mai tari *adj. calificativ gradul comparativ fem. pl. nom./ac. neart.* 11, 12;
tare *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac. neart.* 15, 32;
tare *adv. de mod poz.* 15, 30;
tari *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 15, 10;
- tátă** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. m. : „Vater” : „père” : (3x)
tată *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 10, 2;
tatul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 18, 9;
tații *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 15, 4;
- tăbărît** : (c. 1665-1672 Ms. 4389 148/1) : adj. : „gelarget” : „campé” : (1x)
tăbărîtă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 8;
- tăceá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. II : „schweigen” : „garder le silence” : (2x)
au tăcut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 8, 29;
tac *verb indicativ prezent 3 pl.* 10, 18;
- tăgăduí** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „ableugnen” : „dénier” : (1x)
voiu tăgădui *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 5, 35;
- tăiá** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. I : „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln” : „1. couper, 2. massacrer” : (15x)
ai tăia *verb cond.-opt. prezent 2 sg.* 5, 30;
au tăiat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 21;
să tai *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 12, 13;
să taie *verb conjunctiv prezent 3 pl.* 10, 17;
să taie *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 2; 3, 3; 3, 4;
tai *verb indicativ prezent 2 sg.* 10, 21;
tăiași *verb indicativ perfect simplu 2 sg.* 10, 19;
tăiași *verb imp. 2 pl.* 9, 17;
tăind *verb gerunziu 2, 8; 2, 14;*
tăindu-se *verb gerunziu 15, 20; 15, 20;*
vei tăia *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 10, 19;
- tăiát** : (1563 CORESI, PRAXIU 260) : adj. : „geschnitten” : „coupé” : (1x)
tăiată *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 21;
- tărie** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Stärke” : „force” : (5x)
tărie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 11, 12; 15, 28; 15, 30;
tăriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 6, 34; 9, 26;
- tău, ta** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. pos. : „dein” : „ton” : (19x)
a ta *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* 5, 10;
al tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. nom./ac. sg.* 9, 30;
ale tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. pl.* 5, 36;
ta *adj. pron. pos. 1 fem. sg. nom./ac. sg.* 5, 6; 5, 7; 9, 4; 11, 24; 13, 22;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. nom./ac. pl.* 5, 12; 17, 19;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. pl.* 9, 6;
tale *adj. pron. pos. 2 fem. sg. gen./dat. sg.* 6, 28;
tăi *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. pl.* 10, 13; 12, 3; 17, 6;
tău *adj. pron. pos. 2 masc. sg. gen./dat. sg.* 2, 5; 2, 5;
tău *adj. pron. pos. 2 neutru sg. nom./ac. sg.* 5, 11; 11, 26;
- téme** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „Angst haben, sich fürchten” : „craindre” : (7x)
ne vom teme *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 8, 19;
netemîndu-mă *verb gerunziu 5, 36;*
să ne tēmem *verb conjunctiv prezent 1 pl.* 13, 14;
să temură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 15;
s-au temut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 13;
temîndu-ne *verb gerunziu 8, 22; 8, 25;*
- témniță** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Gefängnis” : „prison” : (1x)
temniță *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 18, 11;
- ticălós** : (1581 CORESI, EV. 382) : adj./s. : „1. untertänig, 2. erbärmlicher Mensch” : „humble” : (3x)
ticăloasa *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 16, 6;
ticăloasă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 6;
ticăloșii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 8, 17;
- tigáie** : (1581-1582 PO) : s. f. : „Pfanne” : „poêle” : (3x)
tigăi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 12, 10;
tigăile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 13;
tigăilor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 12, 16;
- tinerél** : (c. 1563-1583 COD. VOR.²) : adj./s. : „1. jugendlich, 2. Jugendliche” : „jouvanceau” : (9x)
cel tinerel *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 9, 13;
tinerei *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 16, 17;
tinerei *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 3, 12; 11, 24; 14, 12;
tinereii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 14, 6;
tinerel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 9, 25;
tinerelul *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 9, 21;
tinirel *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 13;

- tinerete** : (înc. sec. XVI PS. H.) : s. f. : „Jugend” : „jeunesse” : (1x)
tineretele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 8;
- tirán** : (1599 DERS) : s. m. : „Tyrann” : „tyran” : (38x)
a tiranului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 10, 15; 15, 2; 17, 9;
ai tiranului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 11, 27;
ale tiranului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 6, 1; 7, 2;
tiran *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 9, 24; 16, 14; 18, 20;
tirane *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 9, 1; 9, 3; 9, 7; 9, 15; 11, 2; 11, 12; 12, 11;
tiráne *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 9, 32; 10, 10; 10, 16;
tirane *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 9, 30; 11, 21;
tirani *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 1, 11; 5, 4;
tiranul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 5, 1; 8, 2; 8, 3; 8, 13; 8, 29; 9, 10; 11, 13; 12, 2; 12, 2; 17, 14; 17, 17; 17, 23; 18, 5;
tiranului *subst. comun masc. sg. gen./dat. art.* 8, 15; 17, 2;
- tiranie** : (c. 1564 CORESI, CAZ., *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Tyrannei” : „tyrannie” : (3x)
tirania *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 11, 24;
tiranie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 11;
tiraniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 8, 15;
- tirănesc** : (1688 BIBLIA) : adj. : „grausam” : „cruel” : (2x)
tirănesc *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. neart.* 5, 27; 9, 30;
- tînăr** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj./s. : „1. jung, 2. Jüngling” : „jeune” : (14x)
a tinerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 13, 7;
celor tineri *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 6, 19; 14, 20;
mai tînăr *adj. calificativ gradul comparativ masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 14; 12, 1;
tineri *subst. comun masc. pl. gen./dat. neart.* 13, 9;
tineri *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 14, 4;
tinerii *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 8, 1; 8, 27; 9, 6; 14, 8;
tinerilor *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 8, 5; 14, 9;
tînăr *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. art.* 2, 3;
- tócmăi** : (1551-1553 ES) : adv. : „getreulich” : „identiquement” : (1x)
întocma *adv.* 13, 9;
tocma *adv.* 3, 15;
- tocmí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „1. vereinbaren, 2. schaffen” : „1. convenir, 2. créer” : (3x)
să tocmiră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 14, 6;
tocmiia *verb indicativ imperfect 3 sg.* 2, 21;
tocmindu-se *verb gerunziu 4, 17;*
- tocmít** : (înc. sec. XVI PS. H.) : adj. : „geordnet” : „ordonné” : (1x)
celor tocmiți *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. gen./dat. art.* 14, 7;
- tocmitór** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Veranstalter” : „organisateur” : (1x)
tocmitoare *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 7, 7*;
- topí** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. IV : „verzehren, schmelzen” : „dissoudre, fondre” : (4x)
au topit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 14, 10;
să topești *verb conjunctiv prezent 2 sg.* 5, 30;
topindu-să *verb gerunziu 7, 12;*
topindu-se *verb gerunziu 15, 15;*
- tot** : (1521 NEACȘU) : adj./adv./pron. : „ganz, alles” : „tout, entier” : (67x)
toată *adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 2, 4; 3, 7; 3, 8; 3, 13; 4, 19; 5, 13; 5, 23; 9, 28; 13, 13; 16, 19;
toate *adj. pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 1, 14; 1, 25; 2, 16; 3, 12; 3, 18; 4, 11; 4, 24; 9, 14; 9, 18; 9, 20; 13, 1; 13, 22; 15, 6; 15, 32; 18, 20;
toate *adj. pron. nebot. neutru pl. nom./ac.* 1, 34; 15, 11;
toate *pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 1, 19; 1, 27; 4, 4; 14, 13;
tot *adj. pron. nebot. neutru sg. nom./ac.* 1, 2; 1, 29; 3, 15; 4, 1; 8, 3; 9, 29; 12, 12; 17, 17; 18, 1;
tot *adv.* 6, 25; 12, 13; 13, 21; 13, 24;
toți *adj. pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 1, 9; 1, 11; 8, 29; 12, 2; 12, 8; 12, 11; 13, 17; 16, 25; 17, 19; 17, 24; 18, 16;
toți *pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 3, 9; 6, 20; 9, 26; 9, 30; 12, 1; 13, 13; 14, 5; 15, 12;
tuturor *adj. pron. nebot. fem. pl. gen./dat.* 5, 23;
tuturor *pron. nebot. masc. pl. dat./gen.* 11, 5;
toate *adj. pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 13, 22*;
totul *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 11, 10*;
- tráge** : (înc. sec. XVI PS. H.) : v. III : „1. ziehen, wegnehmen, 2. gelten” : „1. tirer, enlever, 2. valoir” : (11x)
a trage *verb infinitiv prezent 5, 2;*
au tras *verb indicativ perfect compus 3 pl.* 9, 28;
să trăgea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 13, 18;
trag *verb indicativ prezent 3 pl.* 15, 21;
trăgea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 1; 10, 12; 11, 9;
trăgînd *verb gerunziu 14, 13; 15, 11;*
trăgîndu *verb gerunziu 9, 28; 10, 7;*
- trai** : (1642 CAZ. GOV. 221) : s. n. : „Leben” : „vie” : (1x)
traiu *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 18, 9;
- trái** : (1559-1560 BRATU) : v. IV : „leben” : „vivre” : (8x)
a trăi *verb infinitiv prezent 8, 26; 18, 18;*
trăiescu *verb indicativ prezent 3 pl.* 16, 25;
trăim *verb indicativ prezent 1 pl.* 11, 5;
trăind *verb gerunziu 6, 18; 18, 9;*
trăi-vor *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 18, 17;
vom trăi *verb viitor 1 indicativ 1 pl.* 6, 20;
- treabă** : (c. 1564 CORESI, CAZ. 179) : s. f. : „Beschäftigung” : „travail, activité” : (1x)
treabă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 2;
- trebui** : (1478 DERS) : v. IV : „1. nötig sein, 2. benutzen” : „1. avoir besoin, falloir, 2. utiliser, se servir de” : (3x)
ar hi trebuie *verb cond.-opt. perfect 3 pl.* 8, 16;
trebuie *verb indicativ prezent 3 sg.* 7, 8; 14, 18;

tréce : (1521 NEACȘU) : v. III : „durchgehen” : „passer” : (4x)

au trecut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 7, 16; 16, 2;

trecură *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 3, 12;

vei tréce *verb viitor 1 indicativ 2 sg.* 18, 14;

trei : (1551-1553 ES) : num. card. : „drei” : „trois” : (2x)

celor trei *num. card. masc. gen./dat.* 13, 9;

trei *num. card. fem. nom./ac.* 16, 6;

tréilea : (1551-1553 ES) : num. ord. : „dritte” : „troisième” : (2x)

al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 15, 18;

cel al treilea *num. ord. masc. sg. nom./ac. art.* 10, 1;

trup : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Körper” : „corps” : (15x)

ale trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 1, 35; 7, 13;

ale trupurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 3, 18;

trup *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 1, 27;

trupul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 6, 7; 11, 11; 13, 14; 17, 1;

trupului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 1, 28; 10, 20;

trupurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 13, 13; 14, 10; 15, 15; 15, 20; 18, 3;

trupésc : (1563 CORESI, PRAXIU 289) : adj./s. : „körperlich” : „corporel” : (2x)

céle trupești *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 3, 1;

trupești *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 1, 32;

tu : (1521 NEACȘU) : pron. pers. : „du” : „tu, toi” : (39x)

te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* 5, 34; 5, 34; 5, 35; 5, 35; 10, 21; 12, 12; 12, 12; 13, 22; 18, 14;

te- *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* 15, 18;

-te *pron. pers. 2 sg. ac. neacc.* 5, 6;

tine *pron. pers. 2 sg. ac. acc.* 5, 13; 6, 14; 10, 21; 15, 18;

tu *pron. pers. 2 sg. nom.* 5, 10; 6, 15; 6, 27; 9, 9; 9, 30; 9, 32; 10, 11; 10, 13; 11, 25; 12, 4; 12, 4; 12, 14; 15, 32; 17, 3; 17, 5;

tu *pron. pers. 2 sg. voc.* 7, 9;

ți *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* 9, 30; 11, 16;

-ți *pron. pers. 2 sg. dat. neacc.* 5, 13; 11, 25; 12, 4; 16, 15;

ție *pron. pers. 2 sg. dat. acc.* 11, 16; 11, 25;

turn : (1469 DERS / în top. *Turnul*) : s. n. : „Turm” : „tour” : (2x)

turnuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 13, 7;

turnurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 13, 6;

turná : (1577 CORESI, Ps.) : v. I : „gießen” : „verser” : (2x)

au turnat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 3, 16;

turnându *verb gerunziu* 1, 29;

turnáre : (c. 1665-1672 Ms. 4389 128/1) : s. f. : „Libation, Trankopfer” : „libation” : (1x)

turnári *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 6, 25;

Ț

țitór : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. m. : „Herrscher” : „souverain” : (7x)

țitori *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 28;

țitoriu *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 1, 7; 1, 13; 1, 30; 1, 30; 13, 1; 16, 1;

ține : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „halten” : „tenir” : (2x)

ținđ *verb gerunziu* 15, 26;

țineți-vă *verb imp. 2 pl.* 17, 24;

U

ucide : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „töten, umbringen” : „tuer” : (2x)

am ucis *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 9, 15;

voiu ucide *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 18, 18;

ucidere : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Mord” : „meurtre” : (3x)

ucidere *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 9; 10, 11;

uciderei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 4;

ucigătór : (1559-1560 BRATU) : adj. : „Mörder” : „assassin” : (1x)

ucigătóriu *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 10, 17;

uitá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „1. vergessen, 2. betrachten” : „1. oublier, 2. regarder” : (1x)

au uitat *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 18;

uitáre : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Vergessenheit” : „oubli” : (2x)

uitare *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 24;

uitarea *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 5;

úmăr : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Schulter, Achsel” : „épaule” : (1x)

umere *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 9, 28;

umblá : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „(umher)gehen, laufen, wandern” : „aller, marcher, parcourir” : (1x)

umblă *verb indicativ prezent 3 pl.* 13, 6;

umflătúrá : (c. 1660 ST. LEX. 103, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Schwellung” : „gonflement, enflure” : (1x)

îmflături *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 3, 17;

un : (1521 NEACȘU) : num./pron. : „ein” : „un” : (23x)

a unuia *pron. nebot. masc. sg. gen./dat.* 16, 6;

cíte un *num. distributiv masc. nom./ac.* 15, 12;

cíte unul *num. distributiv masc. nom./ac.* 4, 26; 5, 2; 8, 9; 15, 14; 16, 24;

un *num. card. masc. nom./ac.* 10, 2; 13, 20;

una *pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 12, 10;

unași *adj. pron. nebot. fem. sg. nom./ac.* 10, 2; 13, 20;

unele *adj. pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 13, 24;

unele *adj. pron. nebot. neutru pl. nom./ac.* 13, 21;

unele *pron. nebot. fem. pl. nom./ac.* 1, 32;

unii *adj. pron. nebot. fem. sg. gen./dat.* 13, 21;

- unii** *adj. pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 4, 22;
unii *pron. nebot. masc. pl. nom./ac.* 17, 1;
unuia *pron. nebot. masc. sg. gen./dat.* 15, 11
unul *pron. nebot. masc. sg. nom./ac.* 5, 4; 13, 8; 13, 11;
 13, 13;
- unchiăș** : (1581 PRL) : s. m. : „alter Mann, Greis” :
 „vieillard” : (1x)
uncheașule *subst. comun masc. sg. voc. art.* 7, 10;
- úndă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Welle” : „onde” : (1x)
unde *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 18, 20;
- únde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adv./conj. : „wo, wohin” :
 „où” : (9x)
unde *adv. pron. inter./relat.* 2, 14; 6, 25; 6, 34; 8, 26;
 13, 12; 14, 14;
unde *conjunctie subord.* 14, 11; 14, 19;
unde *adv. pron. inter./relat.* 7, 3*;
- uneáltă** : (1581-1582 PO) : s. f. : „1. Gerät,
 Gerätschaften, 2. Folterinstrument” : „1. outil, 2.
 instrument de torture” : (4x)
unêlte *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 10, 5;
unêtele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 12; 8, 19;
 8, 25;
- únghie** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Nagel” : „ongle”
 : (1x)
unghi *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 9, 26;
- uníre** : (c. 1683-1686 Ms. 45 807/2) : s. f. : „Bund” :
 „union” : (2x)
unire *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 3, 21; 13, 25;
- urgíe** : (1543 DERS / în antr. *Urgiè*) : s. f. : „1. Grimm,
 Zorn, 2. Heimsuchung” : „1. fureur, rage, courroux, 2.
 peine” : (2x)
urgie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 9;
urgii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 9, 32;
- urgisí** : (1563 CORESI, PRAXIU 256) : v. IV : „sich
 erzürnen, verfolgen” : „s'emporter” : (1x)
să urgisi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 9, 10;
- urí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „hassen” : „hair” : (2x)
a urí *verb infinitiv prezent* 5, 9;
uríndu *verb gerunziu* 9, 3;
- urítór** : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Hasser” : „qui hait”
 : (2x)
urítóare *subst. comun masc. sg. voc. neart.* 11, 4; 11, 4;
- úrmă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Spur” : „trace” : (1x)
urmă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 15;
- următór** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „folgend,
 nachfolgend” : „consécutif, suivant” : (1x)
următoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac.
 neart.* 1, 21;
- uscát** : (1439 BGL) : adj. : „trocken” : „sec, sèche” : (1x)
cèle uscate *adj. calificativ gradul pozitiv neutru pl. nom./ac.
 art.* 18, 17;
- ușurá** : (1559-1560 BRATU) : v. I : „leichter werden” :
 „devenir plus léger” : (1x)
mă ușurez *verb indicativ prezent 1 sg.* 9, 31;

V

- vad** : (1417 SUCIU) : s. n. : „Furt” : „gué” : (3x)
vadul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 7, 3; 13, 6; 13,
 7;
- val** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Welle, Woge” : „vague,
 onde” : (3x)
valuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 7, 2;
valurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 15, 30;
valurilor *subst. comun neutru pl. gen./dat. art.* 13, 6;
- văduv** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : adj. : „verwitwet” :
 „veuve” : (1x)
văduvă *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.*
 16, 10;
- văpáie** : (1551-1553 ES) : s. f. : „Flamme” : „flamme” :
 (1x)
văpáia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 18, 14;
- văpăios** : (c. 1683-1686 Ms. 45 904/2) : adj. : „entflammbar”
 : „inflammable” : (1x)
preavăpăiosul *adj. calificativ gradul superlativ neutru sg.
 nom./ac. art.* 16, 3;
- vărsá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „vergießen” :
 „verser” : (1x)
vărsa *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 25;
- vătámá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „verwunden” :
 „blesser” : (1x)
au vătámát *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 18, 8;
- vătámătór** : (1581 PRL) : s. m. : „beleidigend” :
 „blessant” : (1x)
vătámătoriul *subst. comun masc. sg. nom./ac. art.* 18, 8;
- vázătór** : (1559-1560 BRATU) : adj. : „sehend” :
 „voyant” : (1x)
vázătoare *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac.
 neart.* 5, 13;
- veac** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n./m. : „1. Ewigkeit, 2.
 Jahrhundert” : „1. éternité, 2. siècle” : (3x)
veacul *subst. comun neutru sg. nom./ac. art.* 12, 12;
veacului *subst. comun neutru sg. gen./dat. art.* 9, 23;
vêci *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 18, 24;
- vedeá** : (1521 NEACȘU) : v. II : „sehen, wahrnehmen” :
 „voir, apercevoir” : (29x)
ar vedea *verb cond.-opt. prezent 3 pl.* 17, 7;
au văzut *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 15, 18;
își vedea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 10, 8;
să vede *verb indicativ prezent 3 sg.* 14, 13;
văzînd *verb gerunziu* 2, 10; 2, 19; 8, 15; 9, 30; 12, 2;
 13, 27; 14, 9; 15, 14; 15, 19; 15, 20; 15, 20; 15,
 25; 16, 1; 16, 3; 16, 15;
văzîndu *verb gerunziu* 5, 5; 6, 21; 16, 20;

- vedea** *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 24; 15, 15;
vezi *verb imp. 2 sg.* 7, 16; 13, 1; 16, 1;
vezi *verb indicativ prezent 2 sg.* 12, 3;
voiu vedea *verb viitor 1 indicativ 1 sg.* 16, 9;
- vedére** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Sehen, Gesicht” : „vue, face” : (1x)
vederii *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 3, 19;
- vení** : (1521 NEACȘU) : v. IV : „kommen” : „venir” : (7x)
am venit *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 11, 3;
au venit *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 4, 6;
veni *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 12, 1;
venit-am *verb indicativ perfect compus 1 sg.* 4, 3;
venit-au *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 3, 8;
viind *verb gerunziu* 4, 2; 4, 5;
- veselí** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „erfreuen” : „réjouir” : (1x)
ne veselim *verb indicativ prezent 1 pl.* 8, 18;
- veșnic** : (c. 1573-1578 Ps. SCH., *ap.* TIKTIN) : adj. : „ewig” : „éternel” : (6x)
cea vécinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 10, 15; 13, 15;
vécinică *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 9, 9; 10, 1; 15, 3;
vécinical *adj. calificativ gradul pozitiv neutru sg. nom./ac. art.* 12, 12;
- viată** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Leben” : „vie” : (14x)
viața *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 15; 6, 18; 8, 23; 16, 18; 17, 14; 18, 19;
viața *subst. comun fem. sg. voc. art.* 7, 15;
viață *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 1; 8, 8; 10, 15; 13, 24; 15, 3; 17, 12;
vieții *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 18, 16;
- viclenie** : (c. 1551-1558 Ps. V. 447) : s. f. : „List, Heimtücke” : „perfidie, ruse” : (1x)
vicleniia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 13;
- vicleşúg** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „List, Heimtücke” : „perfidie, ruse” : (1x)
vicleşug *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 4, 13;
- vié** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Weinberg” : „vigne” : (1x)
viile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 2, 9;
- viers** : (1649 MARD.) : s. n. : „Lied, Melodie” : „chant, mélodie” : (1x)
viersuri *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 15, 21;
- vină** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Schuld, Sünde” : „faute, tort, péché” : (2x)
vină *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 12, 14;
vinile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 7, 13;
- vínde** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „übergeben” : „livrer” : (1x)
să vînză *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 4, 1;
- vindecá** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. I : „heilen” : „guérir” : (1x)
să vindece *verb conjunctiv prezent 3 sg.* 3, 10;
- vinuí** → **îvinui**
- vis** : (1551-1553 ES) : s. n. : „Traum” : „rêve” : (1x)
vis *subst. comun neutru sg. nom./ac. neart.* 6, 5;
- vistierie** : (1588 BGL) : s. f. : „Schatzkammer, Schatz” : „trésorerie, trésor” : (4x)
ai visteriei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 4, 6;
visteriia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 4; 4, 7;
visteriile *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 4, 3;
- vítă** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Tier” : „bête” : (3x)
a vitei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 5, 8;
vite *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 14, 14; 14, 18;
- viteáz** : (1400 DERS / în antr. Dragoș *Viteazul*) : adj. : „tapfer” : „brave” : (3x)
mai vitează *adj. calificativ gradul comparativ fem. sg. nom./ac. neart.* 15, 30;
vitêji *adj. calificativ gradul pozitiv masc. pl. nom./ac. neart.* 8, 3; 17, 24;
- vitejesc** : (c. 1640 URECHE² 89) : adj. : „tapfer, heldenmütig” : „courageux” : (2x)
vitejască *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 16, 16;
vitejească *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. neart.* 7, 8;
- vitejeste** : (c. 1640 URECHE² 87) : adv. : „tapfer” : „vaillamment” : (3x)
vitejaște *adv. de mod poz.* 15, 32; 17, 3;
vitejêște *adv. de mod poz.* 12, 14;
- vitejie** : (1563 CORESI, PRAXIU, *ap.* TIKTIN) : s. f. : „Tapferkeit” : „bravoure, vaillance” : (9x)
ale vitejiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 4;
vitejie *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 11; 7, 4; 9, 22; 12, 16;
vitejiei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 1, 6;
vitejiia *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 18; 17, 2; 17, 23;
- vînt** : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. n. : „Wind” : „vent” : (1x)
vînturi *subst. comun neutru pl. nom./ac. neart.* 15, 32;
- vîrf** : (1517 DERS) : s. n. : „(Finger) Spitze” : „bout (du doigt)” : (1x)
vîrfurile *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 10, 7;
- vîrstă** : (1559-1560 BRATU) : s. f. : „Alter” : „âge” : (11x)
o vîrstă *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 11, 14;
vîrsta *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 5, 7;
vîrstă *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 4; 5, 4; 9, 26; 11, 14; 18, 9;
vîrste *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 8, 10;
vîrstei *subst. comun fem. sg. gen./dat. art.* 18, 9;
vîrstele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 8, 20;

- vîrstă** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 2, 3*;
- vîrtėj**: (1517 DERS / în top. *Vîrteaje*): s. n.: „Strudel, Tourbillon”: „tourbillon”: (1x)
- vîrtėjăle** *subst. comun neutru pl. nom./ac. art.* 8, 13;
- vîrtós**: (1521 NEACȘU): adj.: „fest, stark, kräftig”: „solide, fort, vigoureux”: (6x)
- mai vîrtos** *adv. de mod comp.* 1, 8; 13, 23; 13, 24; 15, 4; 15, 5; 16, 13;
- vlădică**: (1469 DERS / în antr. *Ivanco Vlădica*): s. m.: „Gebietler, Herrscher”: „maître, souverain”: (1x)
- vlădică** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 16;
- vlădicie**: (1559-1560 BRATU): s. f.: „Herrschaft”: „dominance, règne”: (2x)
- vlădicie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 4, 16;
- vlădiciia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 1;
- voi**: (înc. sec. XVI Ps. H.): pron. pers.: „ihr”: „vous”: (20x)
- vă** *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* 8, 5; 9, 18;
- vă** *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* 8, 11; 9, 17;
- vă** *pron. pers. 2 pl. ac. neacc.* 16, 16;
- vă** *pron. pers. 2 pl. dat. neacc.* 8, 10; 8, 14;
- voao** *pron. pers. 2 pl. dat. acc.* 1, 1; 1, 7; 8, 14; 9, 17;
- voi** *pron. pers. 2 pl. nom./ac. acc.* 3, 4; 8, 9; 8, 10; 8, 11; 9, 18; 10, 14; 16, 9; 16, 17; 16, 22;
- voie**: (înc. sec. XVI Ps. H.): s. f.: „Wille”: „volonté”: (4x)
- voia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 25; 18, 16;
- voie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 8, 18; 11, 11;
- voievód**: (1478 DERS): s. m.: „Heerführer, Feldherr”: „commandant”: (1x)
- voivod** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 4, 2;
- voiníc**: (1495 DERS): s. m.: „tapfer”: „brave”: (1x)
- voinicilor** *subst. comun masc. pl. voc. art.* 8, 14;
- vólnic**: (1581 CORESI, EV. 99): adj./s.: „frei”: „libre”: (2x)
- cei volnici** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 14, 2;
- mai volnici** *adj. calificativ gradul comparativ masc. pl. nom./ac. neart.* 14, 2;
- volnicie**: (1581 CORESI, EV. 99): s. f.: „Freiheit”: „liberté”: (3x)
- volnicie** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 5, 15; 8, 26;
- volniciia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 4, 5;
- vóstru, voástră**: (înc. sec. XVI Ps. H.): adj.: „eu(er(er))”: „votre”: (7x)
- ai voastre** *adj. pron. pos. 2 fem. pl. gen./dat. sg.* 5, 13;
- al vostru** *adj. pron. pos. 2 masc. pl. gen./dat. sg.* 8, 7;
- voastră** *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. sg.* 5, 11; 16, 8; 18, 19;
- voastre** *adj. pron. pos. 2 fem. pl. nom./ac. pl.* 8, 5; 8, 8;
- vrájba**: (c. 1563-1583 COD. VOR.²): s. f.: „Feindschaft”: „hostilité”: (1x)
- vrajba** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 2, 14;
- vrájmaș**: (1421 DERS): s. m.: „Feind”: „ennemi”: (7x)
- ale vrájmașilor** *subst. comun masc. pl. gen./dat. art.* 2, 14; 2, 14;
- vrájmaș** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 11, 23;
- vrájmași** *subst. comun masc. pl. nom./ac. neart.* 18, 4;
- vrájmași** *subst. comun masc. pl. voc. neart.* 11, 24;
- vrájmașii** *subst. comun masc. pl. nom./ac. art.* 17, 24;
- vrájmașu** *subst. comun masc. sg. nom./ac. neart.* 9, 15;
- vrea**: (1521 NEACȘU): v. II: „wollen”: „vouloir, désirer”: (10x)
- va vrea** *verb viitor 1 indicativ 3 sg.* 9, 27; 11, 13;
- vom** *verb indicativ prezent 1 pl.* 5, 17;
- vor vrea** *verb viitor 1 indicativ 3 pl.* 5, 3;
- vrea** *verb indicativ prezent 3 pl.* 8, 27;
- vrínd** *verb gerunziu* 1, 1; 6, 26; 10, 9; 12, 16; 17, 9;
- vrédnic**: (1551-1553 ES): adj.: „würdig, gut, hochwertig”: „de bonne qualité”: (3x)
- vrédnic** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. nom./ac. neart.* 17, 8;
- vrédnice** *adj. calificativ gradul pozitiv fem. pl. nom./ac. neart.* 11, 6;
- vrédnice** *adj. calificativ gradul pozitiv masc. sg. voc. neart.* 7, 6;
- vréme**: (înc. sec. XVI Ps. H.): s. f.: „Zeit”: „temps”: (22x)
- vréme** *subst. comun fem. sg. nom./ac. neart.* 1, 10; 2, 7; 2, 19; 3, 7; 3, 20; 4, 1; 4, 22; 4, 24; 4, 26; 6, 20; 8, 2; 8, 9; 9, 6; 12, 4; 13, 20; 15, 2; 15, 27;
- vrémea** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 19; 13, 20; 18, 9; 18, 9;
- vremi** *subst. comun fem. sg. gen./dat. neart.* 13, 21;
- vreodinioárá**: (1581 CORESI, EV. 104.): adv.: „einst”: „jadis”: (1x)
- vrodinioará** *adv. de timp* 7, 4;
- vreún**: (1559-1560 BRATU): pron. nehot.: „irgendein”: „quelqu'un”: (3x)
- vreunul** *pron. nehot. masc. sg. nom./ac.* 16, 12;
- vreunii** *pron. nehot. masc. pl. nom./ac.* 5, 3; 8, 16;

Z

- zavístie**: (c. 1563-1583 COD. VOR.²): s. f.: „Missgunst”: „envie, jalousie”: (2x)
- zavistiia** *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 1, 26; 2, 15;
- záboví**: (c. 1551-1583 APOST. IORGA, ap. SLLF II, 339): v. IV: „verweilen, verzögern”: „demeurer, tarder”: (2x)
- zábăvi** *verb imp. 2 sg.* 11, 2;
- zăbovești** *verb indicativ prezent 2 sg.* 9, 1;
- zăceá**: (înc. sec. XVI Ps. H.): v. II: „liegen”: „gésir”: (1x)
- zácínd** *verb gerunziu* 15, 15;
- zăvorí**: (1560-1561 CORESI, TE.²): v. IV: „verriegeln”: „verrouiller”: (1x)
- zăvoríndu** *verb gerunziu* 10, 5;

zéce : (înc. sec. XVI Ps. H.) : num. card. : „zehn” : „dix” : (1x)
zêce *num. card. fem. nom./ac.* 16, 7;

zi : (înc. sec. XVI Ps. H.) : s. f. : „Tag” : „jour, temps” : (5x)

zi *subst. comun fem. sg. voc. neart.* 18, 20;

zile *subst. comun fem. pl. nom./ac. neart.* 14, 7;

zilele *subst. comun fem. pl. nom./ac. art.* 13, 22;

zilelor *subst. comun fem. pl. gen./dat. art.* 18, 19;

ziua *subst. comun fem. sg. nom./ac. art.* 3, 7;

zíce : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. III : „sagen” : „dire” : (65x)

a zíce *verb infinitiv prezent* 1, 5; 1, 12; 8, 16;

ar zíce *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* 2, 24;

ar fi zis *verb cond.-opt. perfect 3 sg.* 2, 20; 16, 5;

ară zíce *verb cond.-opt. prezent 3 sg.* 1, 5;

au zis *verb indicativ perfect compus 3 sg.* 2, 6; 2, 19;

să zicu *verb conjunctiv prezent 1 sg.* 12, 8;

zíce *verb indicativ prezent 3 sg.* 2, 5; 17, 19;

zicea *verb indicativ imperfect 3 pl.* 6, 13; 13, 13; 13, 18; 17, 1;

zicea *verb indicativ imperfect 3 sg.* 4, 2; 4, 6; 9, 28; 11, 12; 11, 20; 13, 11; 13, 12; 18, 6; 18, 12;

ziceai *verb indicativ imperfect 2 sg.* 16, 15;

zicere-am *verb cond.-opt. prezent 1 pl.* 13, 2;

zicînd *verb gerunziu* 6, 30; 8, 12; 9, 10; 9, 14; 9, 16; 9, 19; 9, 23; 9, 25; 10, 12; 11, 1; 11, 9; 12, 16; 13, 8; 13, 15; 18, 14; 18, 15; 18, 16; 18, 17; 18, 18;

zicîndu *verb gerunziu* 11, 17; 12, 2;

zicîndu-se *verb gerunziu* 17, 8;

zicu *verb indicativ prezent 1 sg.* 1, 2;

zisă *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 8, 4;

zise *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 5, 5; 6, 16; 6, 26; 8, 13; 9, 17; 10, 2; 10, 9; 10, 14; 10, 18; 11, 13; 12, 8; 12, 11;

ziseră *verb indicativ perfect simplu 3 pl.* 8, 27; 8, 29;

zidí : (înc. sec. XVI Ps. H.) : v. IV : „1. bauen, erbauen, 2. schaffen” : „1. construire, bâtir, 2. créer” : (2x)

zidind *verb gerunziu* 16, 13;

zidindu-ne *verb gerunziu* 13, 20;

zidít : (c. 1608-1613 VARLAAM, L. 288) : adj. : „geschaffen” : „créé” : (1x)

cea zidită *adj. calificativ gradul pozitiv fem. sg. nom./ac. art.* 18, 7;

ziditor : (1559-1560 BRATU) : s. m. : „Schöpfer” : „créateur” : (1x)

Ziditoriul *subst. propriu masc. sg. nom./ac. art.* 11, 5;

zîmbí : (c. 1650 ANON. CAR.²) : v. IV : „lächeln” : „sourire” : (1x)

zîmbi *verb indicativ perfect simplu 3 sg.* 8, 4;

zugrăví : (1563 CORESI, PRAXIU 396) : v. IV : „malen, bemalen” : „peindre” : (1x)

a zugrăvi *verb infinitiv prezent* 17, 7;

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

A. Bibliografia indicelui de cuvinte și forme

BIBLIA 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani, în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

AA = *Analele Academiei Române.* Academia Română, București, Anul I (1867) ș.u.

ANON. CAR. = *Anonymus Caransebesiensis...* [Mihai Halici (tatăl), *Dictionarium Valachico-Latinum*, vechi glosar român-latin, c. 1650]. Publicat de Grigore Crețu în revista „Tinerimea română”, noua serie, publicațiune a Societății Literare cu același nume, sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu. Tipografia Corpului Didactic, București, vol. I (1898), fasc. III, p. 326-380.

ANON. CAR.² = *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, [c. 1650]. Studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu. Editura Academiei Române, București, 2008.

APOST. IORGA = *Apostolul Iorga* [c. 1551-1583]. În G. Mihăilă, „Observații asupra manuscrisului slavo-român al popii Bratul (1559-1560)”, în Ion Gheție *et al.* (ed.), *Studii de limbă literară și filologie*. Vol. II. Editura Academiei Române, București, 1972, p. 301-345.

BGL = Damian P. Bogdan, *Glosarul cuvintelor românești din documentele slavo-române*. Tipografia „Cărților Bisericești”, București, 1946. (Institutul de Studii și Cercetări Balcanice. Seria filologică, nr. 1).

BRATU = *Codicele popii Bratul (1559-1560)*. Grafie și fonetică, morfologia, vocabularul, textul facsimilat, indice de cuvinte și forme românești de C. Dimitriu. Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2006.

BRV = *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. I, II, III/1-2 (Ed. I. Bianu și N. Hodoș), București, 1903-1912. III/3-8, IV (Ed. I. Bianu și D. Simonescu), București, 1936-1944.

CATEH. CALV. = *Catehismul Calvinesc impus clerului și poporului român sub domnia principilor Georgiu Rákoczy I și II*, 1656. Ediție de George Barițiu. Tipografia lui W. Krafft, Sibiu, 1879.

CAZ. DEALU = *Evanghelie învățătoare* [...], Monastirea Dealu, 1644.

CAZ. GOV. = *Evanghelie învățătoare (Govora, 1642)*. Ediție, studiu introductiv, note și glosar de Alin-Mihai Gherman. Editura Academiei Române, București, 2011.

CCR = Timotei Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literare din cărțile mai vechi și nouă românești tipărite și manuscrise, începând de la secolul XVI până la al XIX, cu notiția literaria*, Blasiu, 1858.

CHEIA ÎNȚ. = *Cheia înțelesului*, scoasă pre limba rumânească de Varlaam, mitropolitul Ungrovlahiei [...], București, 1678. În Ioannykij Haleatovskyj, *Cheia înțelesului*. Ediție, indice de nume și glosar de Rodica Popescu. Prefață de Alexandru Mareș. Libra, București, 2000.

- COD. TOD. = Nicolae Drăganu, *Două manuscrise vechi. Codicile Todorescu și Codicile Martian* [sec. XVI-XVII]. Edițiunea Academiei Române, Librăriile Socec et. Comp. și C. Sfetea, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold et Comp., Wiena, 1914.
- COD. VOR.² = *Codicele voronețean* [c. 1563-1583]. Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu. Editura Minerva, București, 1981.
- CORESI, CAZ. = Coresi, *Cazania* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor și Molitevnicele rumâne*. Ediție critică de Vladimir Drîmba, cu un studiu introductiv de Ion Gheție. Editura Academiei Române, București, 1998.
- CORESI, EV. = Coresi, *Cartea ce să cheamă Evanghelie cu învățătură [Cazania a II-a]*, Brașov, 1581. În Diaconul Coresi, *Carte cu învățătură (1581)*. Publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I: Textul. Atelierele Grafice Socec & Co., Societate Anonimă, București, 1914.
- CORESI, ÎC. = *Întrebare creștinească*, [tipărită de] diaconul Coresi și Tudor diacul, Brașov [c. 1559-1560]. În Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, București, 1982.
- CORESI, LIT. = *Liturghierul lui Coresi*, [1570]. Text stabilit, studiu introductiv și indice de Al. Mareș. Editura Academiei Române, București, 1969.
- CORESI, MOLIT. = Coresi, *Molitevnicele rumâne* [c. 1564]. În Coresi, *Tâlcul evangheliilor și Molitevnicele rumâne*. Ediție critică de Vladimir Drîmba, cu un studiu introductiv de Ion Gheție. Editura Academiei Române, București, 1998, p. 189-211.
- CORESI, PRAXIU = Coresi, *Lucrul apostolesc sau Praxiul*, Brașov, 1563. În *Texte de limbă din secolul al XVI-lea*, reproduse în facsimile de I. Bianu. IV. *Lucrul apostolesc – Apostolul* tipărit de diaconul Coresi la Brașov, la anul 1653. Tiparul „Cultura Națională”, București, 1930.
- CORESI, PRAV. = Coresi, *Pravila*, Brașov [c. 1560-1562]. În Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, București, 1982, p. 129-257.
- CORESI, PS. = Coresi, *Psaltirea slavo-română (1577) în comparație cu psaltirile coresiene din 1570 și din 1589*. Text stabilit, introducere și indice de Stela Toma. Editura Academiei Române, București, 1976.
- CORESI, TE.² = *Tetraevanghelul tipărit de Coresi. Brașov, 1560-1561, comparat cu Evangheliarul lui Radu de la Mănăstirea, 1574*. Ediție alcătuită de Florica Dimitrescu. Editura Academiei Române, București, 1963.
- COSTIN, L. = Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei* [a. 1675]. În *Opere*. Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- COSTIN, N. = Miron Costin, *De neamul moldovenilor* [c. 1675]. În *Opere*. Ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P. P. Panaitescu. [București], Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.
- DA = (Academia Română) *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I. Partea I: A – B. Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, București, 1913; Tomul I. Partea II: C. Tipografia Ziarului „Universul”, București, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: D – de. Universul, Întreprindere Industrială a Statului, București, 1949; [Fascicula II: de – deșina; șpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: F – I. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: J – lacustru. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București, 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: Ladă – lepăda. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București, 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: Lepăda – lojniță. Tipografia Ziarului „Universul” S. A., București, 1948.

- DERS = *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române: 1374-1600*. Redactor responsabil Gh. Bolocan. Editura Academiei, București, 1981.
- DIR = *Documente și însemnări românești din secolul al XVI-lea*. Text stabilit și indice de Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu, Magdalena Ioniță, Alexandru Mareș și Alexandra Roman-Moraru, Introducere de Alexandru Mareș. Editura Academiei, București, 1979.
- DIRB = *Documente privind istoria României. B. Țara Românească*. Vol. I-IV. Editura Academiei Române, București, 1951-1954.
- DIRC = *Documente privind istoria României. Veacul XI, XII și XIII. C. Transilvania*. Vol. I (1075-1250). Editura Academiei Române, București, 1951.
- DLR = *Dicționarul limbii române*. Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur și acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala și acad. Gheorghe Mihăilă. Editura Academiei, București. Tomul I. Partea a 3-a, a 4-a, a 5-a, a 6-a: Litera D, 2006-2008; Tomul IV. Litera L: 2008; Tomul V. Litera L: 2008; Tomul VI. Litera M: 1965-1968; Tomul VII. Partea I. Litera N: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera O: 1969; Tomul VIII. Litera P: 1972-1984; Tomul IX. Litera R: 1975; Tomul X. Litera S: 1986-1994; Tomul XI. Partea 1. Litera Ș: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a și a 3-a. Litera T: 1982-1983; Tomul XII. Partea I. Litera Ț: 1994; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera U: 2002; Tomul XIII. Partea I și a 2-a și a 3-a. Litera V și literele W, X, Y: 1997-2005; Tomul XIV. Litera Z: 2000.
- DLRV = G. Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi (sfârșitul sec. X – începutul sec. XVI)*. Editura Enciclopedică Română, București, 1974.
- DOR = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*. Editura Academiei, București, 1963.
- DOS. LIT.² = Dosoftei, *Dumnezeiasca Liturghie (1679)*. Ediție critică de N. A. Ursu. Mitropolia Moldovei și Sucevei, Iași, 1980.
- DOS. MOLIT. = Dosoftei, *Molitvenic de-nțăles [...]. Trebnic*, Tiparnița Sfintei Mitropolii, Iași, 7189 [1681].
- DOS. PAR. = Dosoftei, *Parimiile preste an*, [Iași], 7191 [1683].
- DOS. VS = Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, Iași, 1682.
- DR = *Dacoromania*. Buletinul Muzeului Limbii Române, condus de Sextil Pușcariu. Cluj, Anul I (1920-1921) ș. u.; [vol. X] Comitetul de redacție: G. Giuglea, Șt. Pașcu, E. Petrovici, Al. Procopovici, S. Pușcariu; [vol. XI] Directori: Șt. Pașca și E. Petrovici.
- DRĂGANU = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV, pe baza toponimiei și a onomasticeii*. Imprimeria Națională, București, 1933. (Academia Română. Studii și cercetări. XXI).
- DRH = M. Berza *et alii*, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*. Comitet de coordonare: Ștefan Pascu, Ștefan Ștefănescu, Alexandru Elian, Damaschin Mioc, Ioan Caproșu, Constantin Cihodaru, Aurel Răduțiu, Leon Șimanschi. Editura Academiei, București, 1969-1974. Volumul XIX (1626-1628) [volum întocmit de Haralambie Chirca]: 1969; volumul XXIII (1635-1636) [volum întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat și Dumitru Agache]: 1969. B. *Țara Românească*. Editura Academiei, București, 1965-1974. Volumul XXI (1626-1627) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1965; volumul XXIII (1630-1632) [volum întocmit de Damaschin Mioc]: 1969. C. *Transilvania*. Editura Academiei, București, 1977-2006. Volumul XI (1356-1360) [volum întocmit de Ștefan Pascu]: 1981. D. *Relații între Țările Române*. Editura Academiei, București, 1977-. Volumul I (1222-1456) [volum întocmit de Ștefan Pascu *et alii*]: 1977.

- ES = *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu, 1551-1553*. Studiu introductiv filologic de acad. Emil Petrovici. Studiu introductiv istoric de L. Demény. Editura Academiei Române, București, 1971.
- EUSTR. PRAV. = Eustratie, *Pravila aleasă* [Manuscris din 1632, Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj, cota 41].
- FL. DAR. = *Floarea darurilor* [Manuscris din 1680; Biblioteca Academiei Române, cota 1436, ap. DLR].
- GCR = M. Gaster, *Chrestomație română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte (1550-1710)*. Vol. II: *Texte (1710-1830). Dialectologie, literatură populară, glosar*. F. A. Brockhaus – Socec & Co., Leipzig – București, 1891.
- GHEȚIE = Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea*. Editura Academiei Române, București, 1982.
- GLOS. B = *Glosele Bogdan* [c. 1516-1636]. În Ion Gheție (coord.), *Texte românești din secolul al XVI-lea: Catehismul lui Coresi, Pravila lui Coresi, Fragmentul Todorescu, Glosele Bogdan*. Ediții critice de Emanuela Buză, Gheorghe Chivu, Magdalena Georgescu. Editura Academiei Române, București, 1982.
- H² = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și populare a românilor*. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. Editura Minerva, București, 1976.
- HC = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Typografia Societății Academice Romane (Laboratoriul Romani), București. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchard, 1878. Tomul II. *Cărțile populare ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879. Tomul III. *Istoria limbei române. Partea I: Principie de lingvistica*, 1881.
- HC² = B. Petriceicu-Hasdeu, *Cuvente den bătrâni*. Tomul I. *Limba română vorbită între 1550-1600*. Studiu paleografico-linguistic de B. Petriceicu Hasdeu [...]; Tomul II. *Cărțile populare ale românilor în secolul XVI...*; Tomul III. *Istoria limbei române. Partea I. Principie de lingvistică*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă. Vol. I-III. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983-1987.
- HERODOT = Herodot, *Istoriă*, 1668-1670 [copie din 1801]. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, prefață, studiu filologic, note și glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Șapcaliu. Editura Minerva, București, 1984.
- IEUD = *Manuscrisul de la Ieud: 1621-1633*. Text stabilit, studiu filologic, studiu de limbă și indice de Mirela Teodorescu și Ion Gheție. Editura Academiei, București, 1977.
- IORGA, S.D. I-XXXI = N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I-XXXI. Editura Minerva, București, 1901-1916.
- IORGA, LB. = N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 și Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*. În „Analele Academiei Române”, *Istorie*, 1, II, t. XXXVIII, 1915-1916.
- ÎNDR. = *Îndreptarea legii* (Pravila lui Matei Basarab), Tîrgoviște, 1652. În *Îndreptarea legii – 1652*. Ediție de acad. Andrei Rădulescu et al. Editura Academiei Române, București, 1962.
- ÎNV. = *Învățătură preste toate zilele*, Cîmpulung, 1642 (și în GCR I).
- JAHRESBER. = Gustav Weigand [Leiter des Instituts], *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache* (Rumänisches Seminar) zu Leipzig. Leipzig, Johann Ambrosius Barth. Vol. I (1894) ș.u.
- LDSR = Lucia Djamo-Diaconița, *Limba documentelor slavo-române din Țara Românească din sec. XIV-XVI*. Editura Enciclopedică, București, 1974.

- MARD. = Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-românesc și tâlcuirea numelor din 1649*. Publicate cu un studiu, note și indicele cuvintelor românești de Grigorie Crețu. Cu mai multe facsimile. Edițiunea Academiei Române, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1900.
- MĂRG. = Ioan Zlataust, *Mărgăritare, adică cuvinte de multe feliiuri*, București, 1691.
- MOXA = Mihail Moxa, *Cronica universală* [1620]. Ediție critică, însoțită de izvoare, studiu introductiv, note și indici de G. Mihăilă. Editura Minerva, București, 1989.
- MS. 4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389* [c. 1665-1672]. Conține traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată după slavonă și latină de un anonim muntean (probabil Daniil Andrean Panoneanu), în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.
- MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45* [c. 1683-1686]. Conține traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu și revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.
- NEAGOE = *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* [1654]. Text ales și stabilit de Florica Moisiș și Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă. Editura Minerva, București, 1970.
- NEACȘU = Stela Toma, *Scrisoarea lui Neacșu* [1521]. În *Crestomație de literatură română veche*. Vol. I. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1984, p. 32-33.
- NTB = *Noul Testament sau Împăcarea cu Legea noao a lui Iisus Hristos Domnului nostru. Izvodit cu mare socotință den izvod grecescu și slavonescu pren limbă rumânească...*, Bălgrad, 1648. [Ed. modernă: Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988].
- ORIG. SCR. = Ion Gheție, Al. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1985.
- PO = *Palia de la Orăștie, 1581-1582*. Text, facsimile, indice, ediție îngrijită de Viorica Pamfil. Editura Academiei Române, București, 1968.
- PRAV. GOV. = *Pravila dela Govora* [1640]. *Pravila bisericască numită Cea mică*, tipărită mai întâiu la 1640, în Mănăstirea Govora. Publicată acum în transcripțiune cu litere latine de Academia Română. Tipografia Academiei Române, București, 1884.
- PRAV. MOLD. = *Pravila Moldovei din vremea lui Vasile Lupu*, Iași, [1646], însoțită: 1. de izvoarele sale, 2. de varianta sa muntenească întrupată în *Îndreptarea legii a lui Matei Basarab*, de S. G. Longinescu, 3. de tălmăcirea sa în franțuzește de A. Patrogneț. (Vol. I din *Legi vechi românești și izvoarele lor*). Carol Göbl, București, 1912.
- PRL = *Pravila ritorului Lucaci*, Putna, [1581]. Text stabilit, studiu introductiv și indice de Ion Rizescu. Editura Academiei Române, București, 1971.
- PSALT. = *Psaltirea scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI și XVII traduse din slavonește*. [1573-1578]. Edițiune critică de I. A. Candrea. I: Introducere. II: Textul și glosarele. București, Socec et Comp., 1916. (Comisia istorică a României). [Pentru variantele paralele citate se folosesc abrevierile editorului].
- PS. H. = *Psaltirea Hurmuzachi* [inc. sec. XVI]. Vol. I-II. Studiu filologic, studiu lingvistic și ediție de Ion Gheție și Mirela Teodorescu, indice de cuvinte de Rovena Șenchi. Editura Academiei Române, București, 2005.
- PS. SCH. = *Psaltirea Scheiană. Ms. 449 BAR* [c. 1573-1578]. Publicată de I. Bianu. Tomul I. Textul în facsimile și transcriere cu variante din Coresi (1577). Edițiunea Academiei Române, Tipografia Carol Göbl, București, 1889.

- PS. V. = *Psaltirea voronețeană* [c. 1551-1558]. În „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, editată de Gr. G. Tocilescu. București, 1910-1911, XI (p. 443-467) și XII (p. 194-209 și p. 473-487).
- Ș. TAINE = *Șapte taine a Besearicii sau Pravila pe scurt aleasă*, Iași, 1644.
- SICR. DE AUR = Ioan Zoba din Vinț, *Sicriul de aur*, Sas-Sebeș 1683. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Anton Goția. Editura Minerva, București, 1984. (Restitutio).
- SLLF = *Studii de limbă literară și filologie*. Vol. I-III. Editura Academiei Române, București, 1969-1974.
- ST. LEX. = [Grămaticul Staicu], *Lexicon slavo-român*. [Manuscris de pe la 1660; Biblioteca Academiei Române, cota 312].
- SUCIU = Coriolan Suci, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*. Vol. I-II. Editura Academiei Române, București, 1967-1968.
- TETRAEV. = *La versione rumena del Vangelo di Matteo, tratta del Tetraevangelion del 1574* (ms. del Museo Britanico: Harley 6311 b), e publicata per la prima volta da M. Gaster. În „Archivio glotto-logico italiano”, vol. XII, p. 197-254; *Tetraevangelul diaconului Coresi din 1561* [corectat de I. Bianu], prelucrat de dr. M. Gaster. Imprimeriile Statului, București, 1929.
- TIKTIN = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*. Vol. I-III. Staatsdruckerei, București, 1903-1911-1924; Tiktin² I-III. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden – Freiburg, 1986-1989; Tiktin³ I-III. Wiesbaden – Cluj-Napoca, 2000-2005.
- URECHE = Grigore Ureche, *Domniile Țerei Moldovei și viața lor* [*Letopisețul Țării Moldovei*, c. 1640]. În *Cronicele României sau Letopisețele Moldaviei și Valahiei*, de Mihail Kogălniceanu. Tomul I. București 1872.
- URECHE² = Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei* [c. 1640]. Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P. P. Panaitescu. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1955.
- URIC. = Theodor Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de brisoave, anaforale și alte acte din suta a XV-XIX, atingătoare de Moldova*. Vol. I-XXV. Tipografia „Buciumului Român”, Iași, 1852-1895; pentru vol. I, II, III, vezi și ediția a 2-a, Iași, 1871-1893.
- VARLAAM, C. = Varlaam, mitropolitul Moldovei, *Cazania (1643)*. Ediție de J. Byck. Editura Fundațiilor, București, 1943.
- VARLAAM, L. = *Leavnița sau Scara Raiului de Ioan Scărarul* [c. 1608-1613]. Ediție jubiliară dedicată Sfântului Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei, autorul traducerii. Ediție, notă asupra ediției și glosar de Oana Panaite, prefață și revizuirea transcrierii interpretative de Eugen Munteanu. Editura Trinitas, Iași, 2007.
- VARLAAM, R. = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc*, [Dealul, 1645]. Ediție de text, studiu filologic și lingvistic de Mirela Teodorescu. Editura Minerva, București, 1984.

B. Bibliografia prefeței și a comentariilor

- AESCHINES = Aeschines, *De falsa legatione*, în *Eschine. Discours*, vol. 1, Les Belles Lettres, Paris, 1927.
- AESCHINES = Aeschines, *In Timarchum*, în *Eschine. Discours*, vol. 1, Les Belles Lettres, Paris, 1927.
- AETIUS = Aetius, *Placita philosophorum*, în *Doxographi Graeci*, Reimer, Berlin, 1879.
- AFTONIUS = Aftonius, *Progymnasmata*, Teubner, Leipzig, 1926.

- ALBINUS = Albinus, *Epitome doctrinae Platonicae*, în *Albinos. Epitome*, Les Belles Lettres, Paris, 1945.
- ALEXANDRU DIN AFRODISIA = Alexandru din Afrodizia, *In Aristotelis Topicorum commentaria*, în *Commentaria in Aristotelem Graeca 2.2*, Reimer, Berlin, 1891.
- ARISTOTEL = Aristotel, *Ethica Eudemia*, Teubner, Leipzig, 1884.
- ARISTOTEL = Aristotel, *Ethica Nicomachea*, Clarendon Press, Oxford, 1894.
- ARISTOTEL = Aristotel, *Historia animalium*, în *Aristote. Histoire des animaux*, vol. 1-3, Les Belles Lettres, Paris, 1964-1968-1969.
- ARISTOTEL = Aristotel, *Rhetorica*, Clarendon Press, Oxford, 1959.
- ATANASIE AL ALEXANDRIEI = Atanasie al Alexandriei, *Sermo pro iis qui saeculo renuntiarunt*, în *Patrologia Graeca*, J. P. Migne (ed.), vol. 28, coll. 1409-1420, Lutetiae Parisiorum, Paris, 1857.
- B 1688/ BIBL. 1688 = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament. Tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă Cantacuzino, Domnul Țării Românești. Retipărită după 300 de ani, în facsimil și transcriere, cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea fericitului Părinte Teoctist, Patriarbul Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.
- BIBLIA 2001/ ANANIA = *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Versiune întocmită de I. P. S. Bartolomeu Valeriu Anania. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
- CICERO = Cicero, *Tusculanae disputationes*, Harvard University Press, Cambridge Mass., 1927.
- CÂNDEA = Virgil Căndea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
- CLEMENT ALEXANDRINUL = Clement Alexandrinul, *Paedagogus*, în Clément d'Alexandrie, *Le pédagogue*, 3 vols., Les Éditions du Cerf, Paris, 1960-1965-1970.
- DAMASCIUS = Damascius, *In Phaedonem*, în *The Greek commentaries on Plato's Phaedo*, vol. 2, North-Holland, Amsterdam, 1977.
- DAVID NEOPLATONICUL = David Neoplatonicul, *Prolegomena philosophiae*, Reimer, Berlin, 1904.
- DEIßMANN = Adolf Deißmann, *Die Hellenisierung des semitischen monotheismus*, în seria *Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Geschichte und deutsche Literatur*, Teubner, Leipzig, 1903, p. 161-177.
- DEIßMANN = Adolf Deißmann, *Das vierte Makkabäerbuch*, în E. Kautzsch, *Apokryphen und Pseudepigraphen des Alten Testaments*, II- *Die Pseudepigraphen des Alten Testaments*, Tübingen/ Freiburg im Breisgau/ Leipzig, 1900, p. 149-177.
- DEMOSTENE = Demostene, *In Midiam*, în *Demosthenis orationes 2.1*, Clarendon Press, Oxford, 1907.
- DE SILVA = David A. de Silva, *4 Macabees. Introduction and Commentary on the Greek Text in Codex Sinaiticus*, Brill, Leiden-Boston, 2006.
- DIDIM CEL ORB = Didim cel Orb, *Commentaria in Ecclesiasten*, în *Didymos der Blinde. Kommentar zum Ecclesiastes*, 3 vols., Habelt, Bonn, 1969-1970-1972.
- DIogene LAERTIOS = Diogene Laertios, *Vitae philosophorum*, Clarendon Press, Oxford, 1964.
- DUPONT-SOMMER = André Dupont-Sommer, *Le Quatrième Livre des Macabées*, H. Champion, Paris, 1939.
- EUSTRATIUS = Eustratius, *In Aristotelis Ethica Nicomachea VI Commentaria*, Reimer, Berlin, 1892.
- FILON = Filon, *De cherubim*, în *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 1, Reimer, Berlin, 1896.

- FILON = Filon, *De mutatione nominum*, în *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 3, Reimer, Berlin, 1898.
- FILON = Filon, *De specialibus legibus*, în *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 5, Reimer, Berlin, 1906.
- FILON = Filon, *Quod deterius potiori insidiari solet*, în *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 1, Reimer, Berlin, 1896.
- FILON = Filon, *Quod omnis probus liber sit*, în *Philonis Alexandrini opera quae supersunt*, vol. 6, Reimer, Berlin, 1915.
- FILOTEI = *Biblia sau Testamentul vechiu și nou* [...] tipărit [...] prin binecuvîntarea [...] iubitorului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D. D. Filoteiu, Buzău, [vol. V] 1856.
- FREUDENTHAL = Jacob Freudenthal, *Die Flavius Josephus beigelegte Schrift über die Herrschaft der Vernunft (IV Makkabäerbuch), eine Predigt aus dem ersten nachchristlichen Jahrhundert*, Schletter'sche Buchhandlung (H. Skutch), Breslau, 1869.
- GALENUS = Galenus, *De propriorum animi cuiuslibet affectuum dignotione et curatione*, în *Corpus medicorum Graecorum* 5.4.1.1, Teubner, Leipzig, 1937.
- HADAS = Hadas, Moses, *The Third and Fourth Books of Maccabees*, Harper, New York, 1953.
- HERODIANUS = Herodianus, *Ab excessu divi Marci*, Teubner, Leipzig, 1922.
- IOAN FILOPON = Ioan Filopon, *De aeternitate mundi*, Teubner, Leipzig, 1899.
- IOAN HRISOSTOM = Ioan Hrisostom, *Homiliae de statutis*, în *Patrologia Graeca*, J. P. Migne (ed.), vol. 49, coll. 15-222, Lutetiae Parisiorum, Paris, 1862.
- IOSEF FLAVIUS = Iosef Flavius, *Antiquitates Iudaicae*, în *Flavii Iosephi opera*, vols. 1-4, Weidmann, Berlin, 1887-1885-1892-1890.
- ISOCRATE = Isocrate, *Areopagiticus*, în *Isocrate. Discours*, vol. 3, Les Belles Lettres, Paris, 1942.
- ISOCRATE = Isocrate, *Panathenaicus*, în *Isocrate. Discours*, vol. 4, Les Belles Lettres, Paris, 1962.
- ISOCRATE = Isocrate, *Panegyricus*, în *Isocrate. Discours*, vol. 2, Les Belles Lettres, Paris, 1938.
- LIDDELL-SCOTT = *A Greek-English Lexicon*, comp. by Henry George Liddell and Robert Scott, with a revised Supplement, Clarendon Press, Oxford, 1996.
- LUCK = U. Luck, *Makkabäerbücher*, în Kurt Galling (ed.), *Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Handbuch für Theologie und Religionswissenschaft* (...), Mohr Siebeck, Tübingen, 1960, vol. IV, col. 620-623.
- MELETIUS, *De natura hominis*, în *Anecdota Graeca e codd. Manuscriptis bibliothecarum Oxoniensium*, vol. 3, Oxford University Press, Oxford, 1836.
- MICU = *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a Legii Vechi și a ceii Noao, care s-au tălmăcit de pre limba elinească pre înțălesul limbii românești* [...], Blaj, 1795. [Versiunea Samuil Micu, ed. modernă: Roma, 2000].
- MLD VII = *Monumenta Linguae Dacoromanorum, Biblia 1688. Pars. VII. Regum I, Regum II*, Al. Andriescu, Paul Miron, Gabriela Haja (coord.), *Comentarii de Adrian Muraru*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008.
- MS. 45 = Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, *Manuscrisul românesc nr. 45*; conține traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu și revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.
- OSTROG = *Библия сиречь книги Ветхого и Новаго Завета по языкоу словенскоу* [...], Ostrog, 1581.

- PLATON = Platon, *Phaedrus*, în *Platonis opera*, vol. 2, Clarendon Press, Oxford, 1901.
- PLATON = Platon, *Phaedo*, în *Platonis opera*, vol. 1, Clarendon Press, Oxford, 1900.
- PLATON = Platon, *Respublica*, în *Platonis opera*, vol. 4, Clarendon Press, Oxford, 1902.
- PLUTARH = Plutarh, *Aetia Romana et Graeca*, în *Plutarchi moralia*, vol. 2.1, Teubner, Leipzig, 1935.
- PLUTARH = Plutarh, *De latenter vivendo*, în *Plutarchi moralia*, vol. 6.2 (ediția a doua), Teubner, Leipzig, 1959.
- PLUTARH = Plutarh, *Non posse suaviter vivi secundum Epicurum*, în *Plutarchi moralia*, vol. 6.2 (ediția a doua), Teubner, Leipzig, 1959.
- PORFIR = Porfir, *Sententiae ad intelligibilia ducentes*, Teubner, Leipzig, 1975.
- POSIDONIUS = Posidonius, *Fragmenta*, în *Posidonios. Die Fragmente*, vol. 1, De Gruyter, Berlin, 1982.
- PROCLUS = Proclus, *In Platonis Parmenidem*, în *Procli philosophi Platonici opera inedita*, vol. 3, Durand, Paris, 1864.
- PROCLUS = *In Platonis Alcibiadem I*, în *Proclus Diadochus. Commentary on the first Alcibiades of Plato*, North-Holland, Amsterdam, 1954.
- SEPT. ENGL. = *A New English Translation of the Septuagint and the Other Greek Translations Traditionally Included under That Title*, Albert Pietersma and Benjamin G. Wright (ed.), Oxford University Press, New York – Oxford, 2007.
- SEPT. FRANKF. = *Τῆς θείας Γραφῆς Παλαιᾶς Δηλαδῆ καὶ Νέας Διαθήκης ἅπαντα. Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece*, a viro doctissimo recognita et emendata, variisque lectionibus aucta et illustra, Frankofurti ad Moenum, apud Andreae Wecheli haeredes, 1597.
- SEPT. NEC = *Septuaginta III: 1-2 Paralipomene, 1-2 Ezdra, Ester, Iudit, Tobit, 1-4 Macabei*, Volum coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu, în colaborare cu Ioan Florin Florescu; Francisca Băltăceanu, Gheorghe Ceașescu, Ștefan Colceriu, Vichi Dumitriu, Theodor Georgescu, Octavian Gordon, Lia Lupaș (traducători), Colegiul Noua Europă, Polirom, București-Iași, 2005.
- SEPT. GERM. = *Septuaginta Deutsch. Das griechische Alte Testament in deutscher Übersetzung*, in Zusammenarbeit mit Eberhard Bons, Kai Brodersen, Helmut Engel, Heinz-Josef Fabry, Siegfried Kreuzer, Wolfgang Orth, Martin Rösel, Helmut Utzschneider, Dieter Vieweger und Nikolaus Walter, herausgegeben von Wolfgang Kraus und Martin Karrer, Deutsche Bibelgesellschaft, zweite, verbesserte Auflage, Stuttgart, 2010.
- SEPT. RAHLFS = *Septuaginta, id est Vetus Testamentum Graece iuxta LXX interpretes*, edidit Alfred Rahlfs, Editio altera quam recognovit et emendavit Robert Handhart, duo volumo in uno, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.
- SEPT. VEN. = *Ἡ θεία Γραφή δηλαδῆ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης ἅπαντα. Divina Scriptura nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia [...], παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ [...]*, Venetiis, MDCLXXXVII.
- SVF II = *Stoicorum Veterum Fragmenta*, vol. II, edidit Hans Friedrich August von Arnim, Lipsiae, 1902.
- SVF III = *Stoicorum Veterum Fragmenta*, vol. III, edidit Hans Friedrich August von Arnim, Lipsiae, 1903.
- SEXTUS EMPIRICUS = Sextus Empiricus, *Adversus Mathematicos*, în *Sexti Empirici opera*, voll. 2-3 (ediția a doua), Teubner, Leipzig, 1914-1961.
- THEON ALEXANDRINUL = Theon Alexandrinul, *Progymnasmata*, în *Rhetores Graeci*, vol. 2, Teubner, Leipzig, 1854.
- VASILE DE SELEUCIA = Vasile de Seleucia, *Sermones XLI*, în *Patrologia Graeca*, J. P. Migne (ed.), vol. 85, coll. 28-474, Migne, Parisiis, 1864.

ABREVIERI

a. = ante	mgl. = meglenoromân
ac. = acuzativ	mgr. = mediogrecesc
adj. = adjectiv	mold. = moldovenesc
adv. = adverb	ms. = manuscris
ags. = anglosaxon	munt. = muntenesc
ahd. = vechi german literar	n. = neutru
alb. = albanez	năsăud. = năsăudean
antr. = antroponim	ngr. = neogrecesc
ap. = apud	nhd. = nou german literar
arab = arăbesc	nslov. = neosloven
aram. = aramaic	part. = participiu
arom. = aromân	pers. = persan
art. = articol	pl. = plural
asir. = asirian	plur. tant. = plurale tantum
aux. = auxiliar	polon. = polonez
av. = avestic	pref. = prefix
babylon. = babilonean	prep. = prepoziție
băn. = bănațean	prin ext. = prin extensie
bg. = bulgăresc	priv. = privativ
c. = circa	pron. = pronume
ceh. = cehesc	rom. com. = românesc comun
cf. = confer	rus. = rusesc
cond. = condițional	sam. = samarinean
conj. = conjuncție	săs. = săsesc
criș. = crișean	s.-cr. = sîrbo-croat
dat. = dativ	sg. = singular
dial. = dialect, dialectal	sîr. = sîrian
dr. = dacoromân	sîrb. = sîrbesc
ebr. = ebraic	sl. = slav
engl. = englezesc	sl. bis. = slavonesc, slav bisericesc
egipt. = egiptean	sl. c. = slav comun
f. = feminin	slov. = slovac
ġagat. = dial. tc. al uzbekilor	sloven. = slovenesc
gen. = genitiv	sorb. j. = soraba de jos
germ. = german	subst. = substantiv
germ. com. = germanic comun	suf. = sufix
germ. elveț. = germana elvețiană	tăt. = tătarăsc
got. = gotic	tc. = turcesc
gr. = grec(esc)	tc. tăt. = turco-tătar
gr. biz. = grecesc bizantin	toh. = toharic
i.-e. = indoeuropean	top. = toponim
istorom. = istoromân	trepp. = din Târpiu (săș. Treppen), în Transilvania
invar. = invariabil	ucr. = ucrainean
în expr. = în expresia	vb. = verb
kaikav. = dial. kaiakavian	vbavar. = vechi bavarez
karaim. = dial. tăt.	vbġ. = vechi bulgăresc
kazan. = dial. tc. de la Kazan	vfr. = vechi francez
lat. = latin, latinesc	vgr. = vechi grecesc
lat. med. = latina medievală	viit. = viitor
lat. sav. = latina savantă	vind. = vechi indian
loc. adv. = locuțiune adverbială	vnord. = vechi nordic
m. = masculin	vrom. = vechi românesc
magh. = maghiar	vrus. = vechi rusesc
maram. = maramureșean	vsîrb. = vechi sîrbesc
mhd. = medio-german literar	vsl. = vechi slav

ANEXE

MICU, pag. 883-884

A lui Iosif Flavie

Cuvînt înainte

Cartea aceasta, carea să zice a lui Iósip, pentru că de Iósip Flávie ar fi scrisă, nici Sfinții Părinți nu o cunosc dumnezeiască, nici în toate bibliile grecești să află, nici în canonul cărților jidovești, nici în bibliile latinești nu iaste, pentru acêea nici întru această biblie nu am voit de nou a o tălmăci, ci precum să află în bibliia cea vechie românească o am lăsat și numai pentru acêea o am pus aici, că s-au aflat în cea vechie românească, amintrilea, loc întră cărțile Sfintei Scripturi nu poate să aibă.

[883/1]

Cap 1

[1.] Preafilosofesc cuvînt vrînd a arăta, de iaste singur stăpînitoriu patimilor cel bun credincios gînd, sfătuire-aș, dară, voao drept ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie. [2.] Pentru că și de treabă iaste spre știință la tot cuvîntul și, într-alt chip, a ceii prea mare bunătăți, zic, dară, înțelepciunii cuprinde laudă. [3.] De să arată, dară, gîndul a birui celor opritoare patimi ale înțelepciunii de lăcomiia pîntecelui și de poftă, [4.] iară și de ale dreptății contenitoare patimi a birui să arată, în ce chip răului nărav și celor ale vitejeii contenitoare patimi a mîniei și uciderii și durerii. [5.] Cum, dară, poate fi, ar zice neștine, de biruieste gîndul patimile, uitarea și neștiința nu stăpînește? De rîs ispitindu-să a zice. [6.] Pentru că nu biruieste gîndul patimile sale, ce cêle ce sînt împotriva dreptății și vitejeii și întregii firi; și pre acêstea nu ca doară să le surpe, ci ca nu la iale să se supuie. [7.] De multe părți, dară, și de airilea aș putea voao să arăt că singur țitoriu iaste patimilor gîndul; [883/2] [8.] ci mult mai vîrtos aceasta a dovedi dintru bărbăția celor ce pentru bunătate au murit, a lui Eleazăr și a celor șapte frați și maicei lor. [9.] Pentru că toți aceștia, cêle pînă la moarte dureri nepregetîndu-le, dovediră că biruieste gîndul patimile. [10.] Pentru bunătăți, dară, slobod sînt a lăuda pre bărbații cei ce pre acêea vrême pentru bună bunătate au murit cu maică-sa, iară pentru cinste ferici-i-aș. [11.] Pentru că, lăudîndu-se nu numai de cătră toți oamenii de vitejie și răbdare, ce încă și de ceia ce i-au căznit, pricină fură a să surpa cea deasupra limbii tirănie, biruind pre tirani cu răbdarea, cît a să curăți fu prin ei moșia. [12.] Ci și pentru cêea ce cercăm acuma zice, dară, slobod va fi, începînd povêstea în ce chip avem obiceiul a face, și așea la cuvîntul care iaste pentru ei mă voiu învîrteji, mărire dînd celui întru tot înțelept Dumnezeu.

[13.] Cercăm, dară, acum de singur țitoriu iaste patimilor gîndul. [14.] Și alegem ce poate fi gîndul și ce e patima și cîte-s ale patimilor chipuri și de biruieste gîndul pre toate acêstea. [15.] Gîndul iaste, dară, minte, cu [884/1] drept cuvînt, mai cinstind viața înțelepciunii. [16.] Și înțelepciunea iaste cunoaștere dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri și ale acestor pricini. [17.] Aceasta, dară, iaste a legii învățatură, prin carea cêle dumnezeiești cu cinste și cêle omenești cu

FILOTEI, pag. 503-504

A lui Iosip Flavie

Cuvînt înainte

Cartea aceasta, care să zice a lui Iosip, pentru că de Iosip Flavie ar fi scrisă, nici Sf. Părinți nu o cunosc dumnezeiască, nici în toate Bibliile grecești să află, nici în canonul cărților evreiești, nici în Bibliile latinești nu este, pentru aceia nici într-această Biblie n-am voit de nou a o tălmăci, ci precum să află în Biblia cea vechie românească o am lăsat, și numai pentru aceia o am pus aici, că s-au aflat în cea vechie românească, almintrilea loc între cărțile Sfintei Scripturi nu poate să aibă (așadar și noi într-această de acum tipărire¹ am lăsat-o iarăși fără altă tălmăcire, spre aducirea aminte de antica limbă vorbitoare romană).

Cap 1

[1.] Preafilosofesc cuvînt vrînd a arăta, de este singur stăpînitor patimilor cel bun credincios gînd, sfătuirea-și dar vouă drept ca să luați aminte cu osîrdie la filosofie. [2.] Pentru că și de treabă este spre știință la tot cuvîntul, și într-alt chip, a cei prea mare bunătăți, zic, dar, înțelepciunii cuprinde laudă. [3.] De să arată, dar, gîndul a birui celor opritoare patimi ale înțelepciunii de lăcomia pîntecelui și de poftă, [4.] iar și de ale dreptății contenitoare patimi a birui să arată, în ce chip răului nărav și celor ale vitejeii contenitoare patimi: a mîniei și uciderii și durere. [5.] Cum, dar, poate fi, ar zice neștine, de biruieste gîndul patimile, uitarea și neștiința nu stăpînește? De rîs ispitindu-se a zice. [6.] Pentru că nu biruieste gîndul patimile sale, ci cêle ce sînt împotriva dreptății și vitejeii și întregii firi și pre acêstea nu că doar să le surpe, ci ca nu la ele să se supuie. [7.] De multe părți, dar, și de airilea, aș putea vouă să arăt că singur țitor este patimilor gîndul, [8.] ci mult mai vîrtos aceasta a dovedi dintru bărbăția celor ce pentru bunătate au murit, a lui Eleazar și a celor șapte frați și a maicii lor. [9.] Pentru că toți aceștia, cêle pînă la moarte dureri nepregetîndu-le, dovediră că biruieste gîndul patimile. [10.] Pentru bunătăți, dar, slobod sînt a lăuda pre bărbații cei ce pre acea vreme pentru bună bunătate au murit cu maica sa, iar pentru cinste ferici-i-ași. [11.] Pentru că, lăudîndu-se nu numai de către toți oamenii de vitejie și răbdare, ci încă și de cei ce i-a căznit, pricină fără a se surpa cea deasupra limbii tirănie, biruind pre tiran cu răbdarea, cît a se curăți fu prin ei moșia. [12.] Ci [504] și pentru ceia ce cercăm acum a zice, dar, slobod va fi, începînd povêstea în ce chip avem obiceiul a face, și așa, la cuvîntul care este pentru ei mă voiu învîrteji, mărire dînd celui întru tot înțelept Dumnezeu.

[13.] Cercăm, dar, acum de singur țitor este patimilor gîndul. [14.] Și alegem ce poate fi gîndul și ce este patima și cîte sînt ale patimilor chipuri și de biruieste gîndul pre toate acêstea. [15.] Gîndul este, dar, minte cu drept cuvînt, mai cinstind viața înțelepciunii. [16.] Și înțelepciunea este cunoașterea dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri și a acestora pricini. [17.] Aceasta, dar, este a legii învățatură, prin

¹ Adică din anul dela Hristos, 1856.

MICU, pag. 884

folos le învățăm. [18.] Iară chipurile înțelpciunii sînt: mintea, dreptatea, vitejia și întregăciunea minții. [19.] Iară mai chiar decît toate iaste mintea, dintru carea, dară, gîndul biruiește patimile. [20.] Și firile patimilor sînt cîte cuprinzătoare doao: dulceața și durêrea. Și, dintr-acêstea amîndouă și prejur suflet iaste. [21.] Și multe-s și pregiur dulceață și următoare sînt durerilor patimilor. [22.] Mai nainte, dară, de dulceață iaste pofta și după dulceți bucuria. [23.] Și mai nainte de durere iaste frica și după durere, mîhnirea; [24.] iară mînia de obște patimă iaste dulceții și durerii, de va cugeta neștine cînd s-au întîmplat la el. [25.] Iară întru dulceață iaste și voia cea cu rău nărav, mai cu multe chipuri fiind decît toate patimile, [26.] însă la suflet mîndria, iubirea de argint, iubirea de price și zavistiia, [27] iară la trup: a mînca de toate și a mînca singur. [28.] Precum doao răsădituri trupului și sufletului fiind dulceața și durêrea, multe sînt odraslele răsăditurilor acestora, [29.] dintru carele pre fiștecarea cel atotlucrătoriu gînd curățindu-le și plivindu-le și adăpîndu-le și în tot chipul mai turnîndu-le, dumesnicește cîte ale năravurilor și ale patimilor materii. [30.] Pentru că gîndul iaste povățuitoriu bunătăților, iară patimilor singur țitoriu.

Și caută oarece întîiu pentru el din cîte opritoare fapte ale întregăciunii minții; că singur țitoriu iaste patimilor gîndul. [31.] Iară întregăciunea minții iaste biruința poftelor; [32.] și dintru poftes, unele sînt sufletești, altele trupești; și acestora amîndurora gîndul să arată a birui. [33.] Eu așa socotesc. [34.] De din cîte din apă poftind și din pasări și din dobitoace și de toate feliurile de mîncări care sînt oprite noao după lege ne ferim și pentru a gîndului biruință? Pentru că să opresc ale poftelor patimi, întorcîndu-se de mintea cea întregă, și să înfrînează toate ale trupului porniri de gînd.

Cap 2

[1.] Și ce lucru minunat iaste de să izmenesc poftes sufletului cătră partea frumsêțelor? [2.] Cu aceasta, dară, cel întreg la minte Iósip să laudă că cu gîndul au biruit patima cea rea. [3.] Pentru că tînăr și în vîrstă fiind cătră împreunare, izmeni cu gîndul a patimilor strechêre. [4.] Și nu numai a ceii dulce patimi lovitură de strêchie să arată gîndul a birui, ci și toată pofta. [5.] Zice, drept acêea, lêgea: „Să nu poftesți pre muiêrea aproapelui tău, nici cîte sînt ale aproapelui tău.” [6.] Însă, ca cum a [884/2] nu pofti noi au zis lêgea, cu mult mai mult ne-ar adeveri pre noi, că gîndul ar putea birui pre poftes, ca și pre cîte opritoare patimi ale dreptății.

[7.] De vrême ce, precum neștine are nărav a mînca singur și, la pînțece fiind lacom, să mută cu certarea, au nu aiëvea iaste că gîndul iaste domn patimilor? [8.] Îndată dară-i cu lêgea petrecînd și de iaste cineva iubitoriu de argint, silêște chipul lui, împrumutînd pe cei lipsiți fără de camătă. [9.] Și împrumutarea săptămînilor sosind, tăind din datorie, măcar scump de va fi neștine, de lêge să biruiește cu aducerea aminte a gîndurilor, nici de iznoavă cercînd secerăturile, nici viile.

Și la cêlelalte poate a să cunoaște aceasta, că gîndul iaste cel ce biruiește patimilor, [10.] pentru că lêgea și cea cătră

FILOTEI, pag. 504-505

care cele dumnezeiești cu cinste și cele omenești cu folos le învățăm. [18.] Iar chipurile înțelpciunii sînt: mintea, dreptatea, vitejia și întregăciunea minții. [19.] Iar mai chiar decît toate este mintea, dintru care, dar, gîndul biruiește patimile. [20.] Și firile patimilor sînt cele cuprinzătoare două: dulceața și durerea. Și dintr-acêstea amîndouă, și prejur suflet este. [21.] Și multe sînt și prejur dulceață și următoare sînt durerilor patimilor. [22.] Mai nainte, dar, de dulceață este pofta și după dulceți bucuria. [23.] Și mai nainte de durere este frica și după durere, mîhnirea; [24.] iar mînia de obște patimă este dulceții și durerii, de va cugeta neștine cînd s-a întîmplat la el. [25.] Iar întru dulceață este și voia cea cu rău nărav, mai cu multe chipuri fiind decît toate patimile, [26.] însă la suflet: mîndria, iubirea de argint, iubirea de price și zavistia, [27.] iar la trup: a mînca de toate și a mînca singur. [28.] Precum două răsădituri trupului și sufletului fiind dulceața și durerea, multe sînt odraslele răsăditurilor acestora, [29.] dintru care pre fiecare cel atotlucrător gînd curățindu-le și plivindu-le și adăpîndu-le și în tot chipul mai turnîndu-le, dumesnicește cele ale năravurilor și ale patimilor materii. [30.] Pentru că gîndul este povățuitor bunătăților, iar patimilor singur țitor.

Și caută oarece întîiu pentru el din cele opritoare fapte ale întregăciunii minții, că singur țitor este patimilor gîndul. [31.] Iar întregăciunea minții este biruința poftelor; [32.] și și dintru poftes, unele sînt sufletești, altele trupești; și acestora amîndurora gîndul să arată a birui. [33.] Eu așa socotesc. [34.] De cele din apă poftind și din pasări și din vite și de toate felurile de mîncări care sînt oprite nouă după lege ne ferim și pentru a gîndului biruință? [35.] Pentru că să opresc ale poftelor patimi, întorcîndu-se de mintea cea întregă și să înfrînează toate ale trupului porniri de gînd.

Cap 2

[1.] Și ce lucru minunat este de să izmenesc poftes sufletului cătră partea frumusețelor? [2.] Cu aceasta, dar, cel întreg la minte Iosip să laudă că cu gîndul au biruit patima cea rea. [3.] Pentru că tînăr și în vîrstă fiind cătră împreunare, izmeni cu gîndul a patimilor strechiere. [4.] Și nu numai a ceii dulce patimi lovitură de strechie să arată [505] gîndul a birui, ci și toată pofta. [5.] Zice drept acea lêgea: „Să nu poftesți pre femeia aproapelui tău, nici cîte sînt ale aproapelui tău. [6.] Însă, ca cum a nu pofti noi a zis lêgea, cu mult mai mult ne-ar adeveri pre noi, că gîndul ar putea birui pre poftes ca și pre cele opritoare patimi ale dreptății.

[7.] De vrême ce, precum neștine are nărav a mînca singur și la pînțece fiind lacom, să mută cu certarea, au nu a aiëvea este că gîndul este domn patimilor? [8.] Îndată, dară-i, cu lêgea petrecînd și, de este cineva iubitor de argint, silêște chipul lui împrumutînd pre cei lipsiți fără de camătă. [9.] Și împrumutarea săptămînilor sosind, tăind din datorie, măcar scump de va fi neștine de lege să biruiește, cu aducerea aminte a gîndurilor, nici de iznoavă cercînd secerăturile, nici viile.

Și la cêlelalte poate a se cunoaște aceasta, că gîndul este cel ce biruiește patimilor, [10.] pentru că lêgea și cea cătră

MICU, pag. 884-885

părinți bună cugetare biruiește, nici vînzînd bunătatea pentru ei. [11.] Și cea cătră fămîie-și dragoste biruiește, pentru nelegiuire pre ea muștrînd. [12.] Și a fiilor dragoste biruiește, pentru răutatea pre ei certîndu-i. [13.] Și ai prietînilor obicei biruiește, pentru viclenia pre ei muștrînd. [14.] Și să nu gîndiți a fi lucru de minune, unde și vrajba a birui gîndul poate, pentru lîge, nici tîind copacii, cîtele dumestice ale vrăjmașilor răsădituri și cîtele ale vrăjmașilor celor ce le-au pierdut mîntuindu-le și cîtele căzute împreună ridicîndu-le.

[15.] Și celor mai silnice patimi a birui gîndul să arată: iubirea de cinste, mărirea deșartă și zavistia. [16.] Pentru că toate acestea cîte cu rău nărav patimi cea întregă minte le leapădă, în ce chip și mânia; pentru că și pre aceasta o stăpînește. [19.] De vreme ce pentru ce cel preînțelept părintele nostru Iacov, pre cei pregiur Simeón și Lévi vinuiește, au, doară, vîzînd că au junghiat limbi pre sichimiteni, cu gîndul au zis: „Blăstămată – mânia lor?” [20.] Pentru că, de nu ar putea mânia a birui gîndurile, nu ar fi zis așa. [21.] Pentru căci cînd tocmea Dumnezeu pre om cu cuvîntul și cu singură biruință împodobindu-l, atunci patimile lui și năravurile împrejur i-au răsădit. [22.] Și pre povățuitoarea minte prin cîtele dinlăuntru simțituri pre scaon o au șezut [23.] și pre aceasta o au dat lîge după carele petrecînd, va împărăți împărăție întregă la minte și dreaptă și bună.

[24.] În ce chip ar zice, dară, neștine, de iaste stăpînitoriu gîndul patimilor, pre uitare și necunoștința nu biruiește?

Cap 3

[1.] Și iaste foarte de rîs cuvîntul, pentru că nu să arată gîndul a birui patimile lui, ci cîtele trupești. [2.] În ce chip pofta nu poate nimeni să o taie de la noi, ci poate gîndul să dea să nu să supuie de poftă. [3.] Mânia nimeni nu poate să o taie de la noi, ci a nu să supune sufletului, iară mîniei cu puțință iaste gîndul a ajuta. [4.] Năravul rău nimeni dintru voi nu poate să-l taie, [885/1] iară a nu să îndupleca cu răul nărav poate gîndul să ajutorească; [5.] pentru că nu iaste gîndul dezrădăcinătoriu patimilor, ci împotrivă luptătoriu.

[6.] Spre aceasta, dară, prin sêtea lui Dávid împăratul mai aiëvea iaste a socoti. [7.] Pentru că, de vreme ce preste toată zioa bătînd pre cei străini de fîliu Dávid, pre mulți dintru ei au omorît cu oștênii cei de o limbă. [8.] Atunci, dară, facîndu-să sară, asudat fiind și foarte ostenit, venit-au la cortul cel împărătesc, pregiur care toată a strămoșilor oaste era tábărită. [9.] Deci ceilalți toți la cină era. [10.] Iară împăratul, cît de mult sătos fiind, macar mulțime de izvoară avea, nu putea prin iale să-și vindece sêtea, [11.] ci oarecare a lor fără de socoteală poftă de apa cea de la neprietini întinzîndu-să să adaogea și, slăbindu-l, îl ardea. [12.] Drept acêea, paicii pentru a împăratului sête cu mare dosadă le era și doi tineri, rușinîndu-să de pofta împăratului, cu toate armele s-au înarmat și coiful luînd, trecură șanțurile neprietinilor. [13.] Și, ferindu-să de paznicii porților celor de margine, au ieșit, cercînd preste toată tabăra neprietinilor. [14.] Și, cercînd izvorul, dintr-însul au adus împăratului. [15.] Și, cercînd izvorul, dintr-însul au adus împăratului. [15.]

FILOTEI, pag. 505-506

bună cugetare biruiește, nici vînzînd bunătatea pentru ei. [11.] Și cea către femeiești dragoste biruiește, pentru nelegiuire pre ea muștrînd. [12.] Și a fiilor dragoste biruiește, pentru răutatea pre ei certîndu-i. [13.] Și al prietînilor obicei biruiește, pentru viclenia pre ei muștrînd [14.] Și să nu gîndiți a fi lucru de minune, unde și vrajba a birui gîndul poate, pentru lege, nici tîind copacii, celele dumestice ale vrăjmașilor răsădituri și celele ale vrăjmașilor celor ce le-au pierdut mîntuindu-le și celele căzute împreună ridicîndu-le.

[15.] Și celor mai silnice patimi a birui gîndul să arată: iubire de cinste, mărirea deșartă și zavistia. [16.] Pentru că toate acestea cele cu rău nărav patimi cea întregă minte le leapădă, în ce chip și mînia, pentru că și pre aceasta o stăpînește. [19.] De vreme ce pentru ce cel preînțelept, părintele nostru Iacov, pre cei împrejur Simion și Levi vinuiește, au doar vîzînd că au junghiat limbi pre sichimiteni cu gîndul, a zis: „Blestemată – mînia lor?” [20.] Pentru că, de n-ar putea mînia a birui gîndurile, n-ar fi zis așa. [21.] Pentru căci cînd tocmea Dumnezeu pre om cu cuvîntul și cu singură biruință împodobindu-l, atunci patimile lui și năravurile împrejur i-a răsădit. [22.] Și pre povățuitoarea minte prin cîtele dinlăuntru simțituri pre scaun o a așazat [23.] și pre aceasta o a dat lege, după carele petrecînd, va împărăți împărăție întregă la minte și dreaptă și bună.

[24.] În ce chip ar zice, dar, neștine, de este stăpînitoriu gîndul patimilor, pre uitare și necunoștința nu biruiește?

Cap 3

[1.] Și este foarte de rîs cuvîntul, pentru că nu să arată gîndul a birui patimile lui, ci celele trupești. [2.] În ce chip pofta nu poate nimeni să o taie de la noi, ci poate gîndul să dea să nu se supuie de poftă. [3.] Mînia nimeni nu poate să o taie de la noi, ci a nu se supune sufletului, iară mîniei cu puțință este gîndul a ajuta. [4.] Năravul rău nimeni dintru [506] voi nu poate să-l taie, iar a nu se îndupleca cu răul nărav poate gîndul să ajutorească; [5.] pentru că nu este gîndul dezrădăcinătoriu patimilor, ci împotrivă luptător,

[6.] Spre aceasta, dar, prin setea lui David împăratul mai aiëvea este a socoti. [7.] Pentru că, de vreme ce preste toată zioa bătînd pre cei streini de fel, David pre mulți dintre ei au omorît cu oștênii cei de o limbă. [8.] Atunci, dar, facîndu-se seară, asudat fiind și foarte ostenit, venit-a la cortul cel împărătesc, prejur care toată a strămoșilor oaste era tábărite. [9.] Deci ceilalți toți la cină era. [10.] Iar împăratul, cît de mult setos fiind, macar mulțime de izvoare avea, nu putea prin ele să-și vindece setea, [11.] ci oarecare a lor fără de socoteală poftă de apa cea de la neprietini întinzîndu-se să adaogea și, slăbindu-l, îl ardea. [12.] Drept aceea, paicii pentru a împăratului sete cu mare dosadă le era, și doi tineri rușinîndu-se de pofta împăratului, cu toate armele s-au înarmat și coiful luînd, trecură șanțurile neprietinilor. [13.] Și, ferindu-se de paznicii porților celor de margine, au ieșit, cercînd preste toată tabăra neprietinilor. [14.] Și, cercînd izvorul, dintr-însul a adus împăratului. [15.] Și el, macar că cu setea să aprindea, socoti într-un tot goaznic

MICU, pag. 885

Și el, macar că cu setea să aprindea, socoti întru tot groaznică primejdie la suflet a fi, socotindu-să băutura tocma cu sîngele. [16.] Pentru acêea, puind gîndul împotrivă poftעי, au turnat băutura la Dumnezeu. [17.] Pentru că puternic e cel întreg la minte gînd să biruiască ale patimilor nevoi și să stingă ale strechilor umflături [18.] și ale trupurilor dureri, de prisosit fiind a să lupta și, cu cea bună bunătate a gîndului, să scuipe toate ale patimilor biruințe.

[19.] Acum, dară, și vrêmea pre noi ne cheamă spre dovedirea vederii celui întreg gînd.

[20.] Că, de vrême ce adîncă pace pentru buna lêge părinții noștri avea și făcea bine, cît și Selêuc, împăratul Asiei, și Nicănor să fie osebit lor agonisită la cêle sfinte și politia la el să priimea. [21.] Atunci, dară, oarecarii cătră cea de obște unire făcîndu-să, multe fêliuri de primejdii petrecură.

Cap 4

[1.] Pentru oarecarele Símon purtîndu-să împotrivă cătră Oniia, cel ce oarecînd vlădicia avea prin viața, om bun și fericit, de vrême ce în tot chipul pîrîndu-l pentru limbă nu putea să-i facă rău, deci pribegi, ca să vînză moșia. [2.] Pentru acêea, viind la Apolónie, care era voivod Siriei și Finichiei, zicea: [3.] „Bun cugetătoriu fiind la lucrurile împăratului, venit-am să spui multă samă de mii de bani ai celor proști care sînt în vistierile ierusalimnênilor să se fie adunat la besêrică, osibiți fiind aceștia să cuvin să fie la Selêuc împăratul.” [4.] Aceștea toate pre amăruntul înțelegînd Apolónie, pre Símon lăuda de purtarea de grijă că- /885/2 tră împăratul și, mergînd cătră Selêuc, spusă vistieria banilor. [5.] Și luînd de la el volnicia, degrabă la moșia noastră împreună cu blăstămatul Símon și cu foarte grea oaste viind, [6.] cu ale împăratului porunci zicea că au venit pentru ca să ia banii cei proștești ai vistieriei. [7.] Și norodul dosădîndu-să pentru cuvîntul acela și pricîndu-să foarte groaznic a fi socotînd, ceia ce averile și-au încrezut la vistieria besêricii să se lipsască; și, întru cît putea, oprea. [8.] Iară Apolónie cu înfricoșeri mergea la besêrică. [9.] Și preoții, cu muieri și copii în besêrică rugîndu-să lui Dumnezeu să scutească besêrica și hulindu-să locul, [10.] și suindu-să cea înarmată oaste a lui Apolónie spre jaful banilor, din ceriu călări s-au arătat strălucînd împregiur cu armele și multă frică și cutremur lor slobozînd. [11.] Și căzînd mai mort Apolónie spre cea de toate neamurile a besêricii îngrădire, mîinile au întins la ceriu și cu lacrimi pre jidovi ruga ca, rugîndu-să pentru el, vor îmblînzi oastea cea cerească. [12.] [13.] Cu acêste cuvinte îndemnîndu-să, Oniia arhiereul, măcar că și amintrilea s-au temut că nu cîndai va gîndi împăratul Selevc că din vicleșug omenesc să fie omorît pre Apolónie, rugatu-s-au pentru el. [14.] Și el, foarte minunat mîntuindu-să, dusu-s-au să arête împăratul cêle ce i s-au întîmplat lui.

[15.] Și murînd Selêuc împăratul, în urmă luo împărăția fiul lui, Antióh, bărbat mîndru și năsilnic; [16.] carele, scoțînd pre Oniia din vlădicie, pre Iason, fratele lui, au pus vlădică, [17.] tocmindu-să să-i dea lui pre an 3660 de talanți. [18.] Și el porunci lui și arhiereu a fi și norodul să povățuiască. [19.]

FILOTEI, pag. 506-507

primejdie la suflet a fi, socotindu-se băutura tocmai cu sîngele. [16.] Pentru aceea, puind gîndul împotrivă poftעי, a turnat băutura la Dumnezeu. [17.] Pentru că puternic este cel întreg la minte gînd să biruiască ale patimilor nevoi și să stingă ale strechiilor umflături [18.] și ale trupurilor dureri, de prisosit fiind a se lupta și, cu cea bună bunătate a gîndului, să scuipe toate ale patimilor biruințe.

[19.] Acum, dar, și vremea pre noi ne cheamă spre dovedirea vederii celui întreg gînd.

[20.] Că, de vreme ce adîncă pace pentru buna lege părinții noștri avea și făcea bine, cît și Selevc, împăratul Asiei, și Nicanor, să fi osebit lor agonisită la cele sfinte și politia la el să priimea. [21.] Atunci, dar, oarecarii cătră cea de obște unire făcîndu-se, multe feluri de primejdii petrecură.

Cap 4

[1.] Pentru oarecare Simon purtîndu-se împotrivă către Onia, cel ce oarecînd vlădicia avea prin viața, om bun și fericit, de vreme ce în tot chipul pîrîndu-l pentru limbă nu putea să-i facă rău, deci pribegi, ca să vînză moșia. [2.] Pentru aceea, viind la Apolonia care era voivod Siriei și Finichiei, zicea: [3.] „Bun cugetător fiind la lucrurile împăratului, venit-am să spui multă samă de mii de bani ai celor proști care sînt în vistierile ierusalimnênilor să se fi adunat, la biserică osebiți fiind aceștia să cuvin să fie la Selevc împăratul.” [4.] Aceștea toate, pre amăruntul înțelegînd Apolonia, pre Simon lăuda de purtarea de grijă către împăratul și, mergînd către Selevc, spuse vistieria banilor. [5.] Și luînd de la el [507] volnicia, degrabă la moșia noastră împreună cu blestematul Simon și cu foarte grea oaste viind, [6.] cu ale împăratului porunci zicea că au venit², pentru ca să ia banii cei proștești ai vistieriei. [7.] Și norodul dosădîndu-se pentru cuvîntul acela și pricîndu-se, foarte groaznic a fi socotînd, ceia ce averile-și au încrezut la vistieria bisericii să se lipsească; și, întrucît putea, oprea. [8.] Iar Apolonia cu înfricoșări mergea la biserică. [9.] Și preoții, cu muieri și copii în biserică rugîndu-se lui Dumnezeu să scutească biserica și hulindu-se locul, [10.] și suindu-se cea înarmată oaste a lui Apolonia spre jaful banilor, din cer îngeri călări s-au arătat strălucînd împregiur cu armele și multă frică și cutremur lor slobozînd. [11.] Și vîzînd mai mort Apolonia spre cea de toate neamurile a bisericii îngrădire, mîinile a întins la cer și cu lacrimi pre evrei ruga, ca rugîndu-se pentru el, vor îmblînzi oastea cea cerească. [12.] [13.] Cu aceste cuvinte îndemnîndu-se, Onia, arhiereul, măcar că și amintrilea s-au temut, ca nu cîndai va gîndi împăratul Selevc că din vicleșug omenesc să fi omorît pre Apolonia, rugatu-s-au pentru el. [14.] Și el, foarte minunat mîntuindu-se, dusu-s-au să arate împăratului cele ce i s-a întîmplat lui.

[15.] Și murînd Selevc împăratul, în urmă luă împărăția fiul lui, Antioh, bărbat mîndru și năsilnic; [16.] care, scoțînd pre Onia din vlădicie, pre Iason, fratele lui, a pus vlădică,

² În original, scris *ВЕНЕТ*, greșeală de tipar (n. ed.).

MICU, pag. 885-886

Carele și cercare au făcut limbii și au ieșit din poliția cetății spre toate fărădelegea, [20.] cât nu numai la marginea moșiei noastre școală făcându-să, ci încă și ajutorul besericii surpase. [21.] Spre carele măriindu-să cea dumnezeiască judecată, pre singur lor l-au bătut pre Antióh. [22.] Că, de vreme ce era dînd războiu despre Eghiptet cu Ptoloméu și au auzit că, înțelegîndu-să cum să fie murit el, iară unii ierusalimnêni foarte să se fie bucurat, degrabă, dară, asupra lor purcêse [23.] și prădă pre ei și poruncă pusă cum carii dintru ei întru cea părintească lège vor petrețe, să moară. [24.] Și, de vreme ce cu aceasta nu putu, ci toate ale lui înfricoșeri și munci le vedea surpîndu-să, [25.] cât și pre muieri, căci obrăzuia copiii cu pruncii, le surpa, știind mai nainte că aceasta vor păți. [26.] De vreme, dară, ce poruncile lui să botjocora de norod, el singur, prin munci pre fieștecarele cîte unul îndemna să guste de cêl pîngărite mîncări, să se lèpede de jidovie.

Cap 5

[1.] Șăzînd, dară, înainte cu sfetnicii împreună tiranul Antióh la oarecare loc nalt și oștile davorind la el împregiur cu arme, [2.] porunci lor cîte unul din jidovi a-i trage și din căr- [886/1] nuri de porc și cêl junghiate la idoli să-i silească să guste. [3.] Iară, de nu vor vrea vreunii să mănînce spurcat, pre aceștia în roată învîrtindu-să, să-i omoară. [4.] Și mulți împreună hrănindu-să, unul dintîiu, anume Eliazár, de rudă preot, la știință legiuitoriu și de vîrstă îndelungat și la mulți din cei de pregiur tiran pentru vîrstă era cunoscut, să aduse aproape de el. [5.] Și văzîndu-l pre el Antióh, zise: [6.] „Eu mai nainte de ce voi încêpe ce vor să fie muncile cêl asupra ta, o, bătrîne, sfătuite-voiu ca, gustînd de carne de porc, să te mîntuiești. [7.] Pentru că mă rușinez și de vîrsta ta și de căruntețe, carea, după atîția ani, nu mi să pare a face filosofește petrecînd cu lègea cea jidovească. [8.] Pentru căci, dară, fiind cu dare la fire de această mîncare de carne a vitei te scîrbești? [9.] Pentru că fără de minte iaste aceasta să nu guști din cêl ce-s fără de ponoslu dulci și nedrept iaste a urî cêl ale firii haruri. [10.] Iară tu și mai fără de minte a face mi să pare, de te vei mîndri pentru adevăr, încă și pe mine vei huli, spre a ta certare. [11.] Nu te vei deștepta de la cea bîrfitoare filosofia voastră și răsipești gîndul tău cel mîhnit și, [12.] închinîndu-te la a mea iubitoare de oameni mîngăiere, să nu să îndure de bătrînețele tale? [13.] Pentru că și aminte-ți aduc, deși iaste oarecare vazătoare putere aceștii legi ai voastre, va ierta pre tine spre toată fărădelègea ce să face de nevoie.”

[14.] Într-acesta chip auzînd Eleazór, au cerșit cuvînt [15.] și, luînd volnicie, început-au a grăi în norod așa: [16.] „Noi, Antióhe, cu dumnezeiască lège nădăjduiți fiind a petrețe, nici o nevoie mai silnică socotim a fi decît cea cătră lègea noastră bună ascultare. [17.] Pentru acêea, dară, nici într-un chip a călca lègea voim. [18.] Și ce macar că nu cu adevărat ar fi lègea noastră în ce chip gîndești, dumnezeiască, ci într-alt chip socotim pre ea a fi dumnezeiască, nici așa slobod

FILOTEI, pag. 507-508

[17.] tocmindu-se să-i dea lui pre an trei mii șase sute șazeci de talanți. [18.] Și el porunci lui și arhieru a fi și norodul să povățuiască. [19.] Care și cercare au făcut limbii și a ieșit din poliția cetății spre toată fărădelegea, [20.] cât nu numai la marginea moșiei noastre școală făcîndu-se, ci încă și ajutorul bisericii surpase. [21.] Spre care, mîniindu-se cea dumnezeiască judecată, pre singur lor l-au bătut pre Antioh. [22.] Că, de vreme ce era dînd războiu despre Eghiptet cu Ptolomeiu și au auzit că înțelegîndu-se cum să fie murit el, iar unii ierusalimneni foarte să se fi bucurat, degrabă dar asupra lor purcese [23.] și prădă pre ei și poruncă puse cum care dintre ei întru cea părintească lege vor petrețe, să moară. [24.] Și, de vreme ce cu aceasta nu putu, ci toate ale lui înfricoșări și munci le vedea surpîndu-se, [25.] cât și pre muieri, căci obrăzuia copii cu prunci, le surpa, știind mai nainte că aceasta vor păți. [26.] De vreme, dar, ce poruncile lui să batjocora de norod, el singur, prin munci, pre fiecare cîte unul îndemna să guste de cele pîngărite mîncări, să se lèpede de evreime.

Cap 5

[1.] Șăzînd, dar, înainte cu sfetnicii împreună tiranul Antioh la oarecare loc înalt și oștile davorind la el împrejur cu arme, [2.] porunci lor cîte unul din evrei a-i trage și din cărnuri de porc și cele junghiete la idoli să-i silească să guste. [3.] Iar de nu vor vrea vreunii să mănînce spurcat, pre aceștia, în roată învîrtindu-se, să-i omoare. [508] [4.] Și mulți împreună hrănindu-se, unul dintîiu, anume Eleazar, de rudă preot, la știință legiuitor și de vîrstă îndelungat și la mulți din cei de prejur tiran pentru vîrstă era cunoscut, să aduse aproape de el. [5.] Și văzîndu-l pre el Antioh, zise: [6.] „Eu, mai nainte³ de ce voi începe ce vor să fie muncile cele asupra ta, o, bătrîne, sfătui-te-voiu ca, gustînd de carne de porc, să te mîntuiești. [7.] Pentru că mă rușinez și de vîrsta ta și de căruntețe, care, după atîția ani, nu mi să pare a face filosofește petrecînd cu legea cea evreiască. [8.] Pentru căci dar, fiind cu dare la fire de această mîncare de carne a vitii te scîrbești? [9.] Pentru că fără de minte este aceasta să nu guști din cele ce sînt fără de ponoslu dulci și nedrept este a urî cele ale firii haruri. [10.] Iar tu și mai fără de minte a face mi se pare, de te vei mîndri pentru adevăr, încă și pă mine vei huli, spre a ta certare. [11.] Nu te vei deștepta de la cea bîrfitoare filosofia voastră și risipești gîndul tău cel mîhnit și, [12.] închinîndu-te la a mea iubitoare de oameni mîngăiere, să nu se îndure de bătrînețele tale? [13.] Pentru că și aminte îți aduc, deși este oarecare vazătoare putere aceștii legi ai voastre, va ierta pre tine spre toată fărădelegea ce să face de nevoie.”

[14.] Într-acesta chip auzînd Eleazar, a cerșit cuvînt [15.] și, luînd volnicie, început-a a grăi în norod așa: [16.] „Noi, Antiohe, cu dumnezeiască lege nădăjduiți fiind a petrețe, nici o nevoie mai silnică socotim a fi decît cea către legea noastră bună ascultare. [17.] Pentru acêea, dar, nici într-un chip a călca legea voim. [18.] Și ce macar că nu ca adevărat ar

³ În text, scris *mai nainte*, greșeală de tipar (n. ed.).

MICU, pag. 886

ar fi noao cea pentru bună credință mărire a izmeni. [19.] Să nu socotești, dară, păcat mic a fi acesta, de vom mânca spurcat. [20.] Pentru că și la mici și la mari a călca lēgea tot o potrivă iaste; [21.] pentru că prin fieștecare lēge asemenea să mîndrēște. [22.] Ce batjocorești filosofia noastră, ca cînd nu cu bună-cuvîntare întru ea am fi sănătoși. [23.] Pentru că întregăciunea minții pre noi ne învață ca tuturor dulceților și poftelor a birui, și bărbăția a învăța, ca toată durerea de bunăvoie a răbda; [24.] și dreptatea învață cît numai pre cela ce iaste Dumnezeu a cinsti cu mare cuviință. [25.] Pentru acēea nu mîncăm spurcat; pentru că crezînd a fi lēgea lui Dumnezeu știm că după fire puind noao lēge, ziditoriul legii ne iartă. [26.] Și cēle ce să vor împreună cu ale noastre suflete au poruncit să le mîncăm, iară cēle ce vor fi împotrivă au oprit să nu le mîncăm. [27.] Tîrănesc lucru iaste, dară, nu numai a ne îndemna pre noi să călcăm lēgea, ce și să mîncăm; [28.] ce nu vei rîde asupra mea a- [886/2] cest rîs, [29.] nici pre cei sfinți ai strămoșilor pentru ca să păzesc lēgea jurămînturi nu voiu părăsi. [30.] Nici de mi-ai¹ tăia ochii și să-mi topești ficații. [31.] Nu sînt eu așa bătrîn și fără de bărbăție, cît pentru buna credință să nu mi să întinerească gîndul. [32.] Cătră acēstea roatele gătēște și focul îl suflă mai tare. [33.] Nu așa mă îndur de ale mēle bătrînețe, cît a strica eu prin mine lēgea cea de moșie. [34.] Nu te voiu amăgi, lēge învățătoare, nici te voiu lepăda, iubită răbdare, [35.] nici te voiu rușina, filosoafe cuvinte, nici te voiu tăgădui, preoție cinstită și a punerii legii știință. [36.] Curat pre mine părinții vor priimi, netemîndu-mă de ale tale cēle pînă la moarte nevoi.”

Cap 6

[1.] Într-acesta chip împotrivă răspunzînd spre ale tiranului mîngăieturi, sînd purtători de sulițe, cu amar trăgea pre Eleazăr spre cēle de munci. [2.] Întîiu l-au dezbrăcat pre el [3.] și apoi, legîndu-l cu mîinile îndărăpt, de amîndoa părțile cu bicele îl bătea, [4.] strigînd strigătorul de altă parte: „Supune-te supt poruncile împăratului!” [5.] Iară cel mai mare la minte Eleazăr, ca în vis muncindu-să, nici într-un chip să schimba, [6.] ci înalți întinzînd ochii la ceriu, să rumpea cu bicele cărnurile bătrînului și-i preacura sîngele și coastele i să rănea; [7.] și căzînd jos, neputînd suferi trupul durerile, drept avea și neclătît gîndul. [8.] Deci, oarecare din cei amari paici sārînd, în deșărturi îl loviia, ca să se scoale, fiind căzut. [9.] Iară el îngăduia durerile și huliia nevoia și răbda muncile; [10.] bătîndu-să, biruia pre ceia ce munciia bătrînul [11.] și de aceiași carii îl muncea era cu mirare pentru bunătatea sufletului.

[12.] Pentru acēea, de o parte făcîndu-li-să milă pentru bătrînețele lui [13.] și despre altă parte fiind ei în pătîmirea obiceiului, apropiîndu-se la el oarecarii dintru ai împăratului, zicea: [14.] „Pentru ce supt răutățile acēstea pre tine fără de

FILOTEI, pag. 508-509

fi legea noastră în ce chip gîndești dumnezeiască, ci într-alt chip socotim pre ea a fi dumnezeiască, nici așa slobod ar fi nouă cea pentru bună credință mărire a izmeni. [19.] Să nu socotești, dar, păcat mic a fi acesta, de vom mânca spurcat. [20.] Pentru că și la mici și la mari a călca legea tot o potrivă este; [21.] pentru că prin fiecare lege asemenea să mîndrēște. [22.] Ce batjocorești filosofia noastră, ca cînd nu cu bune cuvîntare întru ea am fi sănătoși. [23.] Pentru că întregăciunea minții pre noi ne învață ca tutulor dulceților și poftelor a birui, și bărbăția a învăța, ca toată durerea de bunăvoie a răbda; [24.] și dreptatea învață cît numai pre cela ce este Dumnezeu a cinsti cu mare cuviință. [25.] Pentru aceea nu mîncăm spurcat; pentru că crezînd a fi legea lui Dumnezeu, știm că după fire, puind nouă lege, Ziditorul legii ne iartă. [26.] Și cele ce vor împreuna cu ale noastre suflete a poruncit să le mîncăm, iar cele ce vor fi împotrivă a oprit să nu le mîncăm. [27.] Tîrănesc lucru este, dar, nu numai a ne îndemna pre noi să călcăm legea, ci și să mîncăm; [28.] ci nu vei rîde asupra mea acest rîs, [29.] nici pre cei sfinți ai strămoșilor pentru ca să păzesc legea jurămînturi nu voiu părăsi. [30.] Nici de-mi ai tăia ochii și să-mi topești ficații. [31.] Nu sînt eu așa bătrîn și fără de bărbăție cît pentru buna credință să nu mi să întinerească mie gîndul. [32.] Către acēstea roatele gătēște și focul îl suflă mai tare. [33.] Nu așa mă îndur de ale mele bătrînețe [509] cît a strica eu prin mine legea cea de moșie. [34.] Nu te voiu amăgi, lege învățătoare, nici te voiu lepăda, iubită răbdare, [35.] nici te voiu rușina, filosoafe cuvinte, nici te voiu tăgădui, preoție cinstită și a punerii legii știință. [36.] Curat pre mine părinții vor priimi, netemîndu-mă de ale tale cēle pînă la moarte nevoi.”

Cap 6

[1.] Într-acest chip împotrivă răspunzînd spre ale tiranului mîngăieturi, sînd purtători de sulițe, cu amar trăgea pre Eleazar spre cele de munci. [2.] Întîiu l-au dezbrăcat pre el [3.] și apoi, legînd-l cu mîinile îndărăt, de amîndoa părțile cu bicele îl bătea. [4.] Strigînd strigătorul de altă parte: „Supune-te, supt poruncile împăratului!” [5.] Iar cel mare la minte Eleazar, ca în vis muncindu-se, nici într-un chip să schimba, [6.] ci înalți întinzînd ochii la cer, să rumpea cu bicele cărnurile bătrînului și-i preacura sîngele și coastele i se rănea; [7.] și, căzînd jos neputînd suferi trupul durerile, drept avea și neclătît gîndul. [8.] Deci, oare din cei amari paici, sārînd, în deșărturi îl lovea, ca să se scoale fiind căzut. [9.] Iar el îngăduia durerile și hulea nevoia și răbda muncile; [10.] bătîndu-se, biruia pre cei ce muncea bătrînul [11.] și de aceiași care îl muncea era cu mirare pentru bunătatea sufletului.

[12.] Pentru aceea, de o parte făcîndu-li-se milă pentru bătrînețele lui [13.] și despre altă parte fiind ei în pătîmirea obiceiului, apropiîndu-se la el oarecarii dintru ai împăratului, zicea: [14.] „Pentru ce supt răutățile acēstea pre tine fără de socoteală te supui, Eleazar? [15.] Noi, dar, din cele fripte cărnuri vom pune și tu, fășărînd că guști din cele de porc, te mîntuiește.” [16.] Și Eleazar zise: [17.] „Nu așa rău să

¹ În text, scris *mîiău*.

MICU, pag. 887

socoteală te supui, Eleazár? [15.] Noi, dară, din cèle fripte cărnuri vom pune și tu, fățărind că guști din cèle de porc, te mîntuiește.”

[16.] Și Eleazár zisă: [17.] „Nu așa rău să gîndim, cei ce sîntem feciorii lui Avraám, cît muindu-ne de suflet, necuvios lucru iaste noao să fățărnicim; [18.] că fără de socoteală iaste, trăind spre adevăr viața cea pînă la bătrînețe și slava cea de asupra ei după lège pázindu-o, de acum să ne premenim [19.] și noi singuri să ne facem celor tineri pildă necredinții, ca și arătare să ne facem mîncării de spurcăciuni. [20.] Și rușinat lucru iaste de vom mai trăi puțină vrême și aceasta batjocorindu-ne de cătră toți pentru frica!” [21.] Așa mare la minte pre el văzindu-l și nici spre mila lor premenindu-să, la foc pre el îl adusără. [25.] Unde, prin cèle cu rău meșteșug lucruri de munci arzindu-l [887/1] de tot, pre el îl arunca și pucioase turnări prin nările lui vărsa. [26.] Și el pînă la oase fiind ars și vrînd să-și lase sufletul, întinse ochii cătră Dumnezeu și zise: [27.] „Tu știi, Dumnezeuule, că fiind mică puțință a mă mîntui, cu munci arzătoare moriu pentru lège. [28.] Deci, blînd fii limbii tale, destul fiind pentru dînșii cu a noastră certare. [29.] Curățitoriu fă lor sîngele nostru și în locul sufletelor lor ia sufletul meu.” [30.] Și acêstea zicînd cel sfînt bărbat, cu bună cinste muri.

[31.] Mărturisit, dară, biruitoriu iaste patimilor cel bun credincios gînd. [32.] Pentru că, de ar fi biruit patimile pre gînd, acestora, dară, așa da mărturia biruinții, [33.] iară acum, gîndul pre patimi biruind, lui dăm cu cuviință biruința povățuirii. [34.] Și pre drept iaste a mărturisi noi tăria a fi a gîndului, unde și cèle din afară dureri arăt că au biruit gîndul, [35.] și a desfătărilor a birui și nici la iale a se supune.

Cap 7

[1.] Pentru că, ca un bun cîrmaciu, gîndul părintelui nostru Eleazár, cîrmuind a bunei credință corabie întru a patimelor genune [2.] și preacăznindu-se cu ale tiranului înfricoșeri și străcărîndu-se cu ale caznelor valuri, [3.] nici într-un chip au întors cîrmele bunei credință pînă unde au înnotat la vadul biruinței ceii fără moarte. [4.] Nu că doară cetate la multe și de multe feliuri de meșteșuguri au îngăduit cu vitejie vrodinioară bătîndu-să precum preasfîntul acela! Sfîntul suflet cu cazne și cu clește arzîndu-se au biruit pre cei ce încungiuira, pentru gîndul bunii credință care era sprijinitoriu. [5.] Ca o margine înainte răpaos al său cuget părintele Eleazár, întinzînd, au înfrînt pre cèle ce să nebunîia ale patimilor furtuni. [6.] O, vrédnice al preoției preoate, nu ț-ai spurcat cei sfinți dinți, nici pre pîntecile cel ce dumnezeiasca credință au primiit l-ai împreunat cu spurcată mîncare! [7.] O, tocmitoare de lège și filosoafe dumnezeiescului cuvînt, [8.] ca aceștia trebuie a fi ceia ce preoțesc lègea carii cu al său sînge și cu vitejască sudoare, cèle pînă la moarte patimi sprijinesc. [9.] Tu, părinte, buna lègea noastră prin răbdări spre slavă o ai adevărit și curăția, cinstindu-o, nu o ai stricat și prin fapte încrezute ai făcut ale dumnezeieștii filosofii cuvinte. [10.] O, decît munca mai silnice bătrîne și decît focul mai tare unchiășule și mai

FILOTEI, pag. 509-510

gîndim, cei ce sîntem feciorii lui Avraam, cît muindu-ne de suflet, necuvios lucru este nouă să fățărnicim; [18.] că fără de socoteală este trăind spre adevăr viața cea pînă la bătrînețe și slava cea de asupra ei după lege pázindu-o, de acum să ne premenim [19.] și noi singuri să ne facem celor tineri pildă necredinții, ca și arătare să ne facem mîncării de spurcăciuni. [20.] Și rușinat lucru este de vom mai trăi puțină vreme și aceasta batjocorindu-ne de către toți pentru frica!” [21.] Așa mare la minte pre el văzindu-l și nici spre mila lor premenindu-se, la foc pre el îl aduseră. [25.] Unde, prin cele cu rău meșteșug lucruri de munci arzîndu-l de tot pre el, îl arunca și pucioase turnări prin nările lui vărsa. [26.] Și el pînă la oase fiind ars și vrînd să-și lase sufletul, întinse ochii către Dumnezeu și zise: [27.] „Tu știi, Dumnezeuule, că fiind mică puțință a mă mîntui, cu munci arzătoare mor pentru lege. [28.] Deci, blînd fii limbii tale, destul fiind pentru dînșii cu a noastră certare. [29.] Curățitor fă lor sîngele nostru și în locul sufletelor lor ia sufletul meu.” [30.] Și acestea zicînd cel sfînt bărbat, cu bună cinste muri.

[31.] Mărtusit, dar, biruitor este patimilor cel bun [510] credincios gînd. [32.] Pentru că de ar fi biruit patimile pre gînd, acestora, dar, așa da mărturie biruinții; [33.] iar acum, gîndul pre patemi biruind, lui dăm cu cuviință biruința povățuirii. [34.] Și pre drept este a mărturisi noi tărie a fi a gîndului, unde și cele din afară dureri arată că a biruit gîndul, [35.] și a desfătărilor a birui și nici la ele a se supune.

Cap 7

[1.] Pentru că, ca un bun cîrmaciu, gîndul părintelui nostru Eleazar, cîrmuind a bunei credințe corabie întru a patimilor genune [2.] și preacăznindu-se cu ale tiranului înfricoșări și strecurîndu-se cu ale caznelor valuri, [3.] nici într-un chip a întors cîrmele bunei credințe pînă unde a înnotat la vadul biruinței ceii fără moarte. [4.] Nu că doar cetate la multe și de multe feluri de meșteșuguri a îngăduit cu vitejie vrodinioară bătîndu-se! Precum preasfîntul acela sfîntul suflet cu cazne și cu clește arzîndu-se a biruit pre cei ce încunjura, pentru gîndul bunii credințe care era sprijinitor. [5.] Ca o margine înainte răpaos⁴ al său cuget părintele Eleazar, întinzînd, a înfrînt pre cele ce să nebunea ale patimilor furtuni. [6.] O, vrednicie al preoției preote, nu ț-ai spurcat cei sfinți dinți, nici pre pîntecile cel ce dumnezeiasca credință a priimit l-ai împreunat cu spurcată mîncare. [7.] O, tocmitoare de lege și filosoafe dumnezeiescului cuvînt, [8.] ca aceștia trebuie a fi ceia ce preoțesc legea care cu al său sînge și cu vitejască sudoare cele pînă la moarte patimi sprijinesc. [9.] Tu, părinte, buna legea noastră prin răbdări spre slavă o ai adevărit și curăția, cinstindu-o, nu o ai stricat și prin fapte încrezute ai făcut

⁴ În text, scris *παλαος*, greșeală de tipar (n. ed.).

MICU, pag. 887-888

mare decît patimile Eleázare! [11.] Că, precum părintele Aáron, fiind înarmat cu cădêlnița, prin mulțimea limbii alergînd, pre cel arzătoriu înger au biruit, [12.] așa feciorul lui Aáron, Eleazár, prin foc topindu-să, nu i să întoarsă gîndul; [13.] și, cea mai de minune, bătrîn fiind, dezlegate fiind ale trupului întinsori cătră părintele și slăbănogite cărnurile și [887/2] ostenite vinele, să întineriră prin gînd. [14.] [15.] O, fericite bătrînețe și cinstite cărunțete și viața de lège, pre carele credincioasă pecete a morții le-au săvîrșit!

[16.] Vezi, dară, bătrîn bărbat cea pînă la moarte durere au trecut cu mintea pentru buna credință. Mărturisit povățuitoriu iaste patimilor cel bun credincios gînd. [1.] Pentru acêea, dară, și tinerii cu al bunei credință gînd filosofînd, mai grele munci biruiră.

Cap 8

[2.] Pentru că, de vrême ce după acêea să birui la arătare tiranul, neputînd să îndemne pre bătrîn a mînca spurcat, atuncea foarte cu patimă porunci pre alții din robimea jidovească să aducă și, de vor mînca spurcat, să-i sloboază mîncînd, iară de să vor prici, mai amar să-i muncească. [3.] Acêstea rînduind tiranul, era aducîndu-să cu bătrînă maică șapte frați buni și vitêji și întru tot dăruiți. [4.] Bucură-să de ei și de buna cuvîință mirîndu-să, le zîmbi lor și aproape chiemîndu-i, zisă: [5.] „O, tinerilor, cu iubire de socotiță frumsêțele voastre eu laud și mulțime de atîția frați preacinstind, nu numai sfătuiesc să nu vă nebuniți aceiași nebunii cu cel mai nainte căznit bătrîn, ci vă și rog, împreună îngăduind eu, ca să dobîndiți al meu prieteșug; [6.] pentru că aș putea în ce chip a certa pre ceia ce nu ascultă la ale melle porunci, așa și a face bine celora ce pre mine bine vor asculta. [7.] Crêdeți, dară, că și boierii asupra lucrurilor melle veți lua, lepădîndu-vă de cel de moșie al vostru al politiei obiceiui. [8.] Și luînd viață elinească și primenindu-vă, desfătați-vă în tinerêțele voastre; [9.] că, de vrême ce cu urgie mă veți face prin neascultare, îndemna-mă-veți pre mine spre groaznice munci pre fieștecarele din voi cîte unul prin munci să-l pierz. [10.] Facă-vi-să, dară, milă de voi, de carii și eu, nepriêtinul și de vîrste și de frumsêțe nu mă îndur. [11.] Nu socotiți aceasta că, doară, nu vă va fi nimica neascultînd, ci cu strămutătură a muri voi iaste gata?”

[12.] Și acêstea zicînd, porunci să se puie înainte unêltele cêle de munci, ca doară și de frică va pleca pre ei să mînînce. [13.] Și deaca pusără înainte purtătorii de suliță vîrtejele, din deznodăturile și legăturile și roatele și pavăzele și căldările și tigăile și degetarele și mîinile cêle de fier și pênele și foii focului, răspunzînd tiranul, zisă: [14.] „Voinicilor, fie-vă frică! Că și judecata care cinstiți blîndă va fi voao, celor ce de nevoie călcați legea.”

[15.] Și ei, auzind mîngăituri și văzînd groaznice, nu numai nu să temură, ci și împrotivă filosofînd tiranului și

FILOTEI, pag. 510-511

ale dumnezeieștii filosofii cuvinte. [10.] O, decît munca mai silnice bătrîne și decît focul mai tare unchiașule și mai mare decît patimile, Eleazare! [11.] Că, precum părintele Aaron, fiind înarmat cu cădêlnița, prin mulțimea limbii alergînd, pre cel arzător înger a biruit, [12.] așa feciorul lui Aaron, Eleazar, prin foc topindu-se, nu i se întoarse gîndul; [13.] și, cea mai de minune, bătrîn fiind, dezlegate fiind ale trupului întinsori cătră părintele și slăbănogite cărnurile și ostenite vinele, să întineriră prin gînd. [14.] [15.] O, fericite bătrînețe și cinstite cărunțete și viața de lege, pre care credincioasă pecete a morții le-a săvîrșit!

[16.] Vezi, dar, bătrîn bărbat cea pînă la moarte durere au trecut cu mintea pentru buna credință. [17.] Mărturisit povățuitor este patimilor cel bun credincios gînd. [1.] Pentru aceea, dar, și tinerii cu al bunei credințe gînd filosofînd, mai grele munci biruiră.

[511] Cap 8

[2.] Pentru că, de vreme ce după aceea să birui la arătare tiranul, neputînd să îndemne pre bătrîn a mînca spurca, atuncea foarte cu patimă porunci pre alții din robimea evreiască să aducă și, de vor mînca spurcat, să-i sloboază mîncînd, iar de se vor prici, mai amar să-i muncească. [3.] Acestea rînduind tiranul, era aducîndu-se cu bătrînă maică șapte frați buni și viteji și întru tot dăruiți. [4.] Bucură-se de ei și de buna cuvîință mirîndu-se, le zîmbi lor și, aproape chiemîndu-i, zise: [5.] „O, tinerilor, cu iubire de scotiță frumșetele voastre eu laud și mulțime de atîția frați preacinstind, nu numai sfătuiesc să nu vă nebuniți aceiași nebunii cu cel mai nainte căznit bătrîn, ci vă și rog împreună îngăduind eu, ca să dobîndiți al meu prieteșug; [6.] pentru că aș putea în ce chip a certa pre ceia ce nu ascultă la ale mele porunci, așa și a face bine celora ce pre mine bine vor asculta. [7.] Crêdeți, dar, că și boierii asupra lucrurilor mele veți lua, lepădîndu-vă de cel de moșie al vostru al politiei obiceiui. [8.] Și luînd viață elinească și primenindu-vă, desfătați-vă în tinerêțele voastre; [9.] că, de vreme ce cu urgie mă veți face prin neascultare, îndemna-mă-veți pe mine spre groaznice munci, pre fieștecarele din voi cîte unul prin munci să-l pierz. [10.] Facă-vi-se, dar, milă de voi, de carii și eu, nepriêtinul și de vîrste și de frumșete nu mă îndur. [11.] Nu socotiți aceasta că doar nu vă va fi nimic neascultînd, ci cu strămutătură a muri voi este gata?”

[12.] Și acêstea zicînd, porunci să se puie înainte unealtele cele de munci, ca doar și de frică va pleca pre ei să mînînce. [13.] Și dacă pusără înainte purtătorii de suliță vîrteajele din deznodăturile și legăturile și roatele și pavăzele și căldările și tigăile și degetarele și mîinile cele de fier și penile și foii focului, răspunzînd tiranul, zise: [14.] „Voinicilor, fie-vă frică! Că și judecata care cinstiți blîndă va fi vouă, celor ce de nevoie călcați legea.”

[15.] Și ei, auzind mîngăituri și văzînd groaznice, nu numai nu să temură, ci și împrotivă filosofînd tiranului și pre în bună cuvîntare tirănia lui o surpră. [16.] Și ce vom gîndi?

MICU, pag. 888

pren² bună cuvîntare tirăniia lui o surprară. [16.] Și ce vom gîndi? Neîndurători cu sufletele era vreunii și nebărbați întru ei? Ce cuvinte le-ar fi trebuit a zice? [17.] Au [888/1] nu cu acêstea? „O, ticăloșii noi și foarte fără minte, împăratul pre noi rugîndu-ne și spre bună facere chiemîndu-ne, de vom asculta de el, [18.] pentru ce cu voie deșartă pre noi ne veselim și muritoare neascultare cutezăm? [19.] Nu ne vom teme, bărbați frați, de uneltele muncilor și vom socoti înfricoșările caznelor și vom fugi de mărirea cea deșartă aceasta și de cea purtătoare de pierzare sumeție? [20.] Să ne fie milă de vîrstele noastre și să nu ne îndurăm de ale maicii bătrînețe [21.] și să ne aducem aminte că, neascultînd, vom muri. [22.] Și ne va ierta pre noi cea dumnezeiască judecată, pentru nevoie de împăratul temîndu-ne. [23.] Ci ne scoatem pre noi din viața cea dulce și ne lipsim pre noi de lumea cea dulce? [24.] Să nu silim nevoia, nici să iubim cinstea spre a noastră strămutare, [25.] nici singură lîgea de bunăvoie pre noi ne omoară, temîndu-ne de uneltele cêle muncitoare! [26.] De unde s-au pus noao atîta iubire de price și ne place răbdarea cea purtătoare de moarte, putînd cu volnicie a trăi, împăratului supuindu-ne?” [27.] Ci de acêstea nimica nu zisără tinerii cei ce vrea să se muncească, nici ș-au adus aminte; [28.] pentru că era nebăgători de samă de patimi și singuri țitori de dureri, [29.] cît, îndată ce au tăcut tiranul sfătuind pre ei ca să minînce spurcat, toți cu un glas dinpreună, ca dintr-un suflet, zisără cătră el:

Cap 9

[1.] „Ce zăbovești, o, tirane? Pentru că gata sîntem a muri decît a călca cêle de moșie ale noastre porunci. [2.] Pentru că ne rușinăm de cuvînte cêle de la strămoși, de nu cu cea sfêtnică a legii bună ascultare și cu Moisi ne vom lăuda? [3.] Nu sfătui, tirane, fărădelegi! Nu ne milui pre noi mai mult decît noi urîndu-ne, [4.] pentru că mai greu decît moartea aceasta socotim a fi mila ta, cea spre cea fără de lîge mîntuire a noastră. [5.] Și ne sparii pre noi, înfricoșindu-ne cu moartea cea prin munci, precum nu cu puțin mai nainte de Elezăr învășînd. [6.] Și, de vrême ce bătrîni jidovilor, pentru buna credință și munci răbdînd au binecrezut, mai pre drept ar fi de am muri noi, tinerii, muncile nevoilor tale nebăgîndu-le în samă, care și învășătorul nostru, bătrînul, le-au biruit. [7.] Ispitește, dară, tirane! Și cu ale noastre suflete, de ne vei omori pentru buna credință, nu gîndi să ne strici noao muncindu-ne! [8.] Pentru că noi, pre cea rea patimă și răbdare, ale bunătății biruințe vom purta, [9.] iară tu, pentru a noastră pîngărită ucidere, destulă muncă vei îngădui de cea dumnezeiască, vécinică.”

[10.] Aceștia așa zicînd, nu numai ca cînd s-ar fi îngreoiat asupra unor neascultători tiranul, ci ca și asupra unor nemulțămitori să urgisi. [11.] Drept acêea, pre cel mai mare dintr-înșii, poruncindu-să, îl aducea paicii și, rumpîndu-i haina, îi legară mîinile și brațele [888/2] cu curêle de altă

FILOTEI, pag. 512

Neîndurători cu sufletele era vreunii și nebărbați întru ei? Ce cuvinte le-ar fi trebuit a zice? Au nu cu acestea? [17.] „O, ticăloșii noi și foarte fără minte, împăratul pre noi rugîndu-ne și spre bună facere chiemîndu-ne, de vom asculta de el, [18.] pentru ce cu voie deșartă pre noi ne veselim și muritoare neascultare cutezăm? [19.] Nu ne vom teme, bărbați frați, de unealtele muncilor și vom socoti înfricoșările caznelor și vom fugi de mărirea cea deșartă aceasta și de cea purtătoare de pierzare sumeție? [20.] Să ne fie milă de vîrstele noastre și să nu ne îndurăm de ale maicii bătrînețe [21.] și să ne aducem amin- [512] te că, neascultînd, vom muri. [22.] Și ne va ierta pre noi cea dumnezeiască judecată, pentru nevoie de împăratul temîndu-ne. [23.] Ci ne scoatem pre noi din viața cea dulce și ne lipsim pre noi de lumea cea dulce? [24.] Să nu silim nevoia, nici să iubim cinstea spre a noastră strămutare, [25.] nici singură legea de bunăvoie pre noi ne omoară, temîndu-ne de unealtele cele muncitoare! [26.] De unde s-au pus nouă atîta iubire de price și ne place răbdarea cea purtătoare de moarte, putînd cu volnicie a trăi, împăratului supuindu-ne?” [27.] Ci de acestea nimic nu zisără tinerii, cei ce vrea să se muncească, nici ș-au adus aminte; [28.] pentru că era nebăgători de seamă de patimi și singuri țitori de dureri, [29.] cît, îndată ce au tăcut tiranul sfătuind pre ei ca să minînce spurcat, toți cu un glas dimpreună, ca dintr-un suflet, zisără către el:

Cap 9

[1.] „Ce zăbovești, o, tirane? Pentru că gata sîntem a muri decît a călca cele de moșie ale noastre porunci. [2.] Pentru că ne rușinăm de cuvînte⁵ cêle de la strămoși, de nu cu cea sfetnică a legii bună ascultare și cu Moisi ne vom lăuda? [3.] Nu sfătui, tirane, fărădelegi! Nu ne milui pre noi mai mult decît noi urîndu-ne; [4.] pentru că mai greu decît moartea aceasta socotim a fi mila ta, cea spre cea fără de lege mîntuire a noastră. [5.] Și ne sperii pre noi, înfricoșindu-ne cu moartea cea prin munci, precum nu cu puțin mai nainte de Eleazar învășînd. [6.] Și, de vreme ce bătrîni jidovilor pentru buna credință și munci răbdînd au binecrezut, mai pre drept ar fi de am muri noi, tinerii, muncile nevoilor tale nebăgîndu-le în seamă, care și învășătorul nostru bătrînul le-a biruit. [7.] Ispitește, dar, tirane! Și cu ale noastre suflete, de ne vei omori pentru buna credință, nu gîndi să ne strici nouă muncindu-ne. [8.] Pentru că noi pre cea rea patimă și răbdare ale bunătății biruințe vom purta, [9.] iar tu pentru a noastră pîngărită ucidere destulă muncă vei îngădui de cea dumnezeiască vecinică.”

[10.] Aceștia așa zicînd, nu numai ca cînd s-ar fi îngreoiat asupra unor neascultători tiranul, ci ca și asupra unora nemulțămitori să urgisi. [11.] Drept acêea, pre cel mai mare dintr-înșii, poruncindu-se, îl aducea paici și, rupîndu-i haina, îi legară mîinile și brațele cu curele de altă parte. [12.] Cît,

² În text, scris *npetn*.

⁵ În text, scris *ксивицелє*, greșeală de tipar (n. ed.).

MICU, pag. 888-889

parte. [12.] Cît, bătîndu-l cu bicele, au ostenit, nimica nu săvîrșind, pusă-ră-l pre el pre roată, [13.] prejur carea întinzîndu-să cel de bună rudă născut tinerel, să deznoda; [14.] și, din toate închieturile frîngîndu-să, huliia, zicînd: [15.] „Tirane preapîngărite și al cereștii judecări vrăjmaș și fără de omenie, n-am ucis oameni, de mă căznești într-acesta chip, nici am păgînit, ci lîgea dumnezeiască păzasc.” [16.] Și purtătorii de sulite zicînd: „Mărturisește că vei mînca, ca să te mîntuiești de munci.”, [17.] iară el zise: „Nu așa vă iaste voao mai tare roata, o, spurcați poslujnici, cît a înfrîna gîndul meu; tăiați-mi mădulările și îmi ardeți cărnurile și strămutați închieturile. [18.] Pentru că prin toate muncile vă voi supune pre voi, că singuri feciorii ovreilor pentru bunătate sînt nebiruiți.” [19.] Acêstea zicînd, foc dedesuptu-i așternură și să dederă în laturi mai întinzînd roata, [20.] mînjindu-să de toate părțile roata de sînge și grămada cărbunilor de picăturile puroilor să stîngea și pregiur osiia roatei cura cărnurile. [21.] Și tăiată împregiur fiind închegarea oaselor, cel mare la minte și tinerelul avramieu n-au suspinat, [22.] ci precum în foc primenindu-să, spre nesticare răbda cu vitejie strămutările, [23.] „Asemănați-vă mie, fraților!”, zicînd: „Să nu părăsiți rîndul veacului meu, nici să vă lăpădați de a frăției mele bărbăție, [24.] sfîntă și blagorodnică oștire oștiți pentru buna credință, prin carea blîndă e cea dreaptă și de moșie a noastră socotință care s-au făcut neamului, certa-va pre cel necertat tiran!” [25.] Și acêstea zicînd cel sfînt cuvios tinerel, își lăpăda sufletul.

[26.] Și mirîndu-să toți de tăria sufletului lui, aducea purtătorii de sulite pre cel de vîrstă după cel dintîiu, al doilea; și, puind mîinile cêle de fier cu ascuțite unghi la lucru de muncă făcut în chip de pāvază, l-au legat pre el. [27.] Cît, întrebîndu-l de va vrea să mănînce porc, mai nainte de-a se munci, cel de bună rudă gînd au auzit. [28.] Trăgîndu-i cu mîinile de fier carnea toată și piêlea capului, de la umere pînă la barbă, fiarările cêle ca pardoșii au tras. Și el această durere cu greu îngăduind, zicea: [29.] „Cît e de dulce tot chipul morții pentru cea de moșie a noastră bună credință. [30.] Nu ți se pare, decît toți mai fără de omenie tirane, mai mult decît mine tu acum a te munci, vâzînd că să biruiește cel tirănesc al tău mîndru gînd de răbdarea cea pentru bună credință a noastră? [31.] Pentru că eu cu cêle pentru bunătate dulceți de dureri mă ușurez, [32.] iară tu întru ale păgîniei înfricoșeri te muncești; iară nu vei scăpa, preapîngărite tirane, de judecățile dumnezeieștii urgii!”

Cap 10

[1.] Și acesta de vécinică pomenire moarte îngăduind, cu al treilea să aducea, rugîndu-să mult de cătră mulți pentru ca, gustînd, să se mîntuiască. [2.] Și [889/1] el, strigînd, zise: „Nu știți că un tată pre mine cu cei morți m-au sămănat și unași maică m-au născut și pre ale lor porunci ne-am hrănit? [3.] Nu leapăd cea de bună rudă a frăției rudenie.” [5.] Și ei, cu amar suferind îndrăznirea bărbatului, cu unelte puitoare la închieturi mîinile lui și picioarele deznoda și dintru

FILOTEI, pag. 513-514

bătîndu-l cu bicele, au ostenit nimic nu săvîrșind, pusă-ră-l pre el pre roată, [13.] prejur carea întinzîndu-se cel de bună rudă născut tinerel, se deznoda, [14.] și din toate închieturile frîngîndu-se, hulea zicînd: [15.] „Tirane preapîngărite și al cereștii judecări vrăjmaș și fără de omenie, n-am ucis oameni de mă căznești într-acest chip, nici am păgînit, ci legea dumnezeiască păzesc.” [16.] Și purtătorii de sulite zicînd: „Mărturisește că vei mînca, [513] ca să te mîntuiești de munci.”, [17.] iar el zice: „Nu așa vă este vouă mai tare roata, o, spurcați poslujnici, cît a înfrîna gîndul meu, tăieți-mi mădulările și îmi ardeți cărnurile, strămutați închieturile. [18.] Pentru că prin toate muncile vă voi supune pre voi, că singuri feciorii evreilor pentru bunătate sînt nebiruiți.” [19.] Acestea zicînd, foc dedesuptu-i așternură și să dederă în laturi. [20.] Mai întinzînd roata mînjindu-se de toate părțile roata de sînge și grămada cărbunilor de picăturile puroilor să stîngea și pregiur osia roatei cura cărnurile. [21.] Și tăiată pregiur fiind închegarea oasilor, cel mare la minte și tinerelul avramieu n-a suspinat, [22.] ci, precum în foc primenindu-se spre nesticare răbda cu vitejie strămutările, [23.] „Asemănați-vă mie, fraților!”, zicînd: „Să nu părăsiți rîndul veacului meu, nici să vă lăpădați de a frăției mele bărbăție sfîntă și blagorodnică. [24.] Oștire oștiți pentru buna credință, prin care blîndă este cea dreaptă și de moșie a noastră socotință care s-au făcut neamului, certa-va pre cel necertat tiran!” [25.] Și acêstea zicînd cel sfînt cuvios tinerel, își lepădă sufletul.

[26.] Mirîndu-se toți de tăria sufletului lui, aducea purtătorii de sulite pre cel de vîrstă după cel dintîiu, al doilea, și puind mîinile cele de fier, cu ascuțite unghi la lucru de muncă, făcut în chip de pāvază, l-au legat pre el. [27.] Cît, întrebîndu-l de va vrea să mănînce porc, mai nainte de-a se munci, cel de bună rudă gînd au auzit. [28.] Trăgîndu-i cu mîinile de fier carnea toată și piêlea capului de la umere pînă la barbă, fiarările cele ca pardoșii au tras. Și el această durere cu greu îngăduind, zicea: [29.] „Cît este de dulce tot chipul morții, pentru cea de moșie a noastră bună credință. [30.] Nu ți se pare, decît toți mai fără de omenie tirane, mai mult decît mine tu acum a te munci, vâzînd că să biruiește cel tirănesc al tău mîndru gînd de răbdarea cea pentru bună credința noastră? [31.] Pentru că eu, cu cele pentru bunătate dulceți de dureri mă ușurez, [32.] iar tu întru ale păgîniei înfricoșeri te muncești, iar nu vei scăpa, preapîngărite tirane, de judecățile dumnezeieștii urgii!”

Cap 10

[1.] Și acesta de vecinică pomenire moarte îngăduind, cel al treilea să aducea, rugîndu-să mult de către mulți pentru ca, gustînd, să se mîntuiască. [2.] Și el, strigînd, zise: „Nu știți că un tată pre mine cu cei morți m-a semănat și unași maică m-a născut și pre ale lor porunci ne-am hrănit. [3.] Nu leapăd cea de bună rudă a frăției rudenie.” [5.] Și ei, cu amar suferind îndrăznirea bărbatului, cu unealte puitoare la închieturi mîinele lui și picioarele deznoda și dintru închieturi,

MICU, pag. 889

încheieturi, zăvorundu-le, le dejghina [6.] și degetile, brațele și fluierile și coturile le frîngea. [7.] Și nici într-un chip putea pre el să-l înfrîneze, împregiur trăgîndu-i pielea cu marginile, vîrfurile degetelor, să belia; [8.] și îndată-l aducea împregiurul roatei, pregiur carea dintru închietură ieșindu-i mădulările, îi scotea mădulările, își vedea cărnurile căzînd împregiur și asupra ficaților picături de sînge cura. [9.] Și vrînd să moară, zisă: [10.] „Noi, dară, o, preapîngărite tirane, pentru învățatura și bunătatea lui Dumnezeu acêstea pătîmim. [11.] Iară tu, pentru păgînatate și pentru spurcata ucidere, nepricepute vei răbda munci.”

[12.] Și acesta murind, cu cuviință frățească, pre al patrulea trăgea, zicînd: [13.] „Să nu te nebunești și tu cu nebuniia fraților tăi!” [14.] Și el zisă lor: „Nu aveți voi focul așa mai arzătoriu, cît să mă înfricoșați pre mine. [15.] Pre fericita a fraților miei moarte și cea vîcnică a tiranului pierire și pre cea pururea pomenită a celor buni credincioși viață, nu mă voi lepăda de cea de bun rod frăție. [16.] Gîndește, tirane, muncile pentru ca și prin iale să te înveți că frate sînt celor de mai nainte munciți!” [17.] Acêstea auzind cel de sînge mîncătoriu și ucigătoriu și preapîngărit Antioh, au poruncit limba lui să-i taie. [18.] Și el zisă: „Măcar că vei lua organul glasului, iară încăși și pre cei ce tac îi ascultă Dumnezeu. [19.] Iată, înainte s-au slobozit limba, tăiași-o! Că nu pentru aceasta vei tăia limba gîndului nostru. [20.] Cu dulceață pentru Dumnezeu părțile trupului le ciuntim. [21.] Iară pre tine, curînd te va certa Dumnezeu, pentru că pre cea cîntătoare de dumnezeieștile laude limbă o tai.”

Cap 11

[1.] Deci, deacă muri și acesta cu munci căznindu-să, cel al cincilea a sărit, zicînd: [2.] „Nu zăbovi, tirane, spre cea pentru bunătate caznă; [3.] că și eu de la sini-mi am venit, ca și pre mine omorîndu-mă, certare de mai multe nedreptăți vei fi datoriu la cea cerească judecată. [4.] O, urîtoare de oameni și urîtoare de bunătate, ce am făcut noi de ne prazi într-acesta chip? [5.] Căci credeam în Ziditoriul tuturor și dup-a lui bună lege trăim! [6.] Ci acêstea de cînte, nu de cazne sînt vrêdnice.” [9.] Ca acêstea zicînd, dărdașii legîndu-l pre el, îl trăgea spre pavază, [10.] de care legîndu-l pre el de genunche și acêstea cu clește de fier împreunîndu-le, îi înduplecară mijlocul spre o pană de roată; pregiur carele, cu totul pre în- [889/2] pregiurul roatei, ca un scorpiu înfrîngîndu-să, să deznoda. [11.] Într-acestași chip și duhul strîngîndu-i-să și trupul rugîndu-să, „Bune, zicea, fără de voie, [12.] o, tirane, hărăzești noao haruri prin mai tari dureri, arătînd cea despre legea noastră țarie.”

[13.] Și, murind și acesta, cel al șesălea tinerel să aducea. Pre carele, întrebînd tiranul de va vrea să mănînce, să se slobozească, zise: [14.] „Eu de vîrstă decît frații sînt mai tînăr, iară la cuget, de o vîrstă; [15.] pentru că la acêstea-și și născînd și hrînindu-ne am fost și pentru acêsteași și a muri datori sîntem asemene. [16.] Deci, de ți se pare ție a munci, căci nu mănînc spurcat, muncêște.” [17.] Acêstea el

FILOTEI, pag. 514-515

zăvorîndu-le, le dejghina [6.] și degitele, brațele și fluierile și coturile le frîngea. [7.] Și nici într-un chip putea [514] pre el să-l înfrîneze, împregiur trăgîndu-i pielea cu marginile vîrfurile degitelor, să belea; [8.] și îndată-l aducea împregiurul roatei, pregiur care dintru închietură ieșindu-i mădulările, îi scotea mădulările, își vedea cărnurile căzînd împregiur și asupra ficaților picături de sînge cura. [9.] Și vrînd să moară. zise: [10.] „Noi, dar, o preapîngărite tirane, pentru învățatura și bunătatea lui Dumnezeu aceste pătîmim. [11.] Iar tu, pentru păgînatate și pentru spurcata ucidere nepricepute vei răbda munci.”

[12.] Și acesta murind, cu cuviință frățească, pre al patrulea trăgea, zicînd: [13.] „Să nu te nebunești și tu cu nebunia fraților tăi!” [14.] Și el zice lor: „Nu aveți voi focul așa mai arzător, cît să mă înfricoșați pre mine. [15.] Pre fericita a fraților miei moarte și cea vecinică a tiranului pierire și pre cea pururea pomenită a celor buni credincioși viață, nu mă voi lepăda de cea de bun pod frăție. [16.] Gîndești, tirane, muncile pentru ca și prin ele să te înveți că frate sînt celor de mai nainte munciți!” [17.] Acestea auzind cel de sînge mîncător și ucigător și preapîngărit Antioh, au poruncit limba lui să-i taie. [18.] Și el zise: „Măcar că vei lua organul glasului, iară încăși și pre cei ce tac îi ascultă Dumnezeu. [19.] Iată, înainte s-au slobozit limba, tăiași-o! Ca nu pentru aceasta vei tăia limba gîndului nostru. [20.] Cu dulceață pentru Dumnezeu părțile trupului le ciuntim. [21.] Iară pre tine, curînd te va certa Dumnezeu, pentru că pre cea cîntătoare de dumnezeieștile laude limbă o tai.”

Cap 11

[1.] Deci dacă muri și acesta cu munci căznindu-se, cel al cincilea a sărit, zicînd: [2.] „Nu zăbovi, tirane, spre cea pentru bunătate caznă; [3.] că și eu de la sini-mi am venit, ca și pre mine omorîndu-mă, certare de mai multe nedreptăți vei fi dator la cea cerească judecată. [4.] O, urîtoare de oameni și urîtoare de bunătate, ce am făcut noi de ne prazi într-acest chip? [5.] Căci credem în Ziditorul tuturilor și după a lui bună lege trăim! [6.] Ci acêstea de cînte, nu de cazne, sînt vrednice.” [9.] Ca aceste zicînd dărdașii legîndu-l pre el îl trăgea spre pavază, [10.] de care legîndu-l pre el de genunche și acêstea cu clește de fier împreunîndu-le, îi înduplecară mijlocul spre o pană de roată, prejur care cu totul pre împrejurul roatei ca un scorpiu înfrîngîndu-se să deznoda, [11.] Într-acestași chip și duhul strîngîndu-i-se, și trupul rugîndu-se: „Bune, zicea, fără de voie, [12.] o, tirane, hărăzești nouă haruri prin mai tari dureri arătînd cea despre legea noastră țarie.”

[13.] Și murind și acesta, cel al șaselea tinerel să aducea. Pre care, întrebînd tiranul de va vrea să mănînce să se slobozească, zise: [14.] „Eu de vîrstă decît frații sînt mai tînăr, iar la cuget, de o vîrstă; [15.] pentru că la acêsteași și născînd și hrînindu-ne am fost și pentru acêsteași și a muri datori sîn- [515] tem asemenea. [16.] Deci, de ți se pare ție a munci, căci nu mănînc spurcat, muncêște!” [17.] Acestea el zicîndu-le, aducea pre el la roată. [18.] De care, întinzîndu-se

MICU, pag. 889-890

zicîndu-le, aducea pre el la roată. [18.] De carea, întinzîndu-să afară din mădulare și dejghinîndu-să, să ardea dedesupt. [19.] Și cu frigări ascuțite arzîndu-le, la spate le aducea și coastele pătrunzîndu-le și ficații ardea. [20.] Și el, căznîndu-să, cel de sfîntă și cuvioasă osteneală, zicea: „Spre carele, pentru buna credință, spre depindere de dureri atîția frați chemați fiind, nu ne-am biruit! [21.] Pentru că nebiruită iaste, o, tirane, cea bună credincioasă știință. [22.] Cu bună bunătate înarmat fiind, voiuri muri și eu cu frații miei [23.] mare vrăjmaș al meu biruind. [24.] Înnoitoare de munci și vrăjmași celor ce adevărat binecred, șesă tinerei am surpat tirăniia ta. [25.] Pentru că a nu putea tu să premenești gîndul nostru, nici a ne sili cătră mîncarea spurcăciunii, au nu-ți iaste ție surprare? [26.] Focul tău rēce e la noi și fără de durere pavăzele, [27.] că nu ai tiranului, ci ai dumnezeieștii legi stau înaintea noastră purtători de sulite; pentru acēea, nebiruit avem gîndul.”

Cap 12

[1.] Și deaca și acesta cu fericire muri, puindu-să întru o căldare, cel al șeptelea veni, decît toți mai tînăr; [2.] spre carele milostivîndu-să tiranul, măcar căru de cătră toți frații pre sine chinuîndu-să, ades tiranul și văzînd legăturile prejur, copil fiind, mai aproape de el l-au chemat și a-l mîngăia să ispitea, zicînd: [3.] „Săvîrșitul nebuniei fraților tăi îl vezi! Că pentru neascultarea, strămutîndu-să, au murit. [4.] Și tu, de nu vei asculta, sărace, muncindu-te, și tu vei muri mai nainte de vrēme-ți, [5.] iară ascultînd, prietîn vei fi și lucrurile împărăției vei povățui.” [6.] Și acēstea mîngăindu-l, pre maica copilului au chiebat, ca de sine făcîndu-să milă, de atîția feciori fiind lipsită, să se pornească cătră mîntuire, cu bună ascultare făcînd pre cel rămas. [7.] Și maică-sa, cu cel ovreiesc glas îndemnîndu-l pre el, după cum vom grăi: [8.] „Dezlegați-mă”, zisă, „ca să zic împăratului și, împreună cu el, la toți prietînii.” [9.] Și, bucurîndu-să foarte spre făgăduința copilului, de sîrg îl dezlegară. [10.] Și [890/1] alergînd la una de aproape din tigăi: [11.] „Necurate”, zisă, „și decît toți răii preapăgîne tirane, nu te rușinași de la Dumnezeu luînd bunătățile și împărăția și slugile lui a le omorî și pre cei de bună credință învățatori să-i strămuți? [12.] Pentru care așteaptă-te certarea mai cu adese și vēcinicul foc și munci carele în tot veacul nu te vor părăsi. [13.] Nu te rușinași, om fiind, cel ce ești asemenea ca o fiară, pre cei de o potrivă pătimitori și tot din niște stihii fiind făcuți să le tai limbile și, într-acesta chip muncindu-i, să-i căznești? [14.] Alții, dară, vitejēște murind, au plinit cea cătră Dumnezeu bună credință; iară tu rău vei plînge, pre cei ai bunătății ostenitori fără de vină omorîndu-i. [15-16.] Pentru acēea, și eu a muri vrînd, nu fug de cătră a fraților miei vitejie.” Și acēstea zicînd, sîngur au sărit asupra tigăilor și așa-și dēde sufletul.

FILOTEI, pag. 515-516

afară din mădulare și dejghinîndu-se, să ardea dedesupt. [19.] Și cu frigări ascuțite arzîndu-le, la spate le aducea și coastele pătrunzîndu-le și ficații ardea. [20.] Și el, căznîndu-se, cel de sfîntă și cuvioasă osteneală, zicea: „Spre care pentru buna credință, spre deprindere de dureri atîția frați chemați fiind, nu ne-am biruit! [21.] Pentru că nebiruită este, o, tirane, cea⁶ bună credincioasă știință. [22.] Cu bună bunătate înarmat fiind, voiuri muri și eu cu frații miei [23.] mare vrăjmaș al meu biruind. [24.] Înnoitoare de munci și vrăjmași celor ce adevărat binecred, șase tinerei am surpat tirăniia ta. [25.] Pentru că a nu putea tu să premenești gîndul nostru, nici a ne sili cătră mîncarea spurcăciunii, au nu-ți este ție surprare? [26.] Focul tău rece este la noi și fără de durere pavăzele, [27.] că nu ai tiranului, ci ai dumnezeieștii legi stau înaintea noastră purtători de sulite; pentru aceea, nebiruit avem gîndul.”

Cap 12

[1.] Dacă și acesta cu fericire muri, puindu-se întru o căldare, cel al șaptelea veni, decît toți mai tînăr, [2.] spre care milostivîndu-se tiranul, măcar căru de către toți frații pre sine chinuîndu-se ades tiranul și văzînd legăturile prejur, copil fiind, mai aproape de el l-au chiebat și a-l mîngăia să ispitea, zicînd: [3.] „Săvîrșitul nebuniei fraților tăi îl vezi! Că pentru neascultarea strămutîndu-se, au murit. [4.] Și tu, de nu vei asculta, sărace, muncindu-te, și tu vei muri mai nainte de vreme-ți, [5.] iar, ascultînd, prietîn vei fi și lucrurile împărăției vei povățui.” [6.] Și acēstea mîngăindu-l, pre maica copilului au chiebat, ca de sine făcîndu-i-se milă, de atîția feciori fiind lipsită, să se pornească către mîntuire, cu bună ascultare făcînd pre cel rămas. [7.] Și maică-sa cu cel ovreiesc glas îndemnîndu-l pre el, după cum vom grăi, [8.] „Dezlegați-mă”, zisă, „ca să zic împăratului și, împreună cu el, la toți prietînii.” [9.] Și, bucurîndu-se foarte spre făgăduința copilului, de sîrg îl dezlegară. [10.] Și alergînd la una de aproape din tigăi: [11.] „Necurate”, zise, „și decît toți răii preapăgîne tirane, nu te rușinași de la Dumnezeu luînd bunătățile și împărăția și slugile lui a le omorî și pre cei de bună credință învățatori să-i strămuți? [12.] Pentru care așteaptă-te certarea mai cu adese și vecinicul foc și munci, carele în tot veacul nu te vor părăsi. [13.] Nu te rușinași, om fiind, cel ce ești asemenea ca o fiară, pre cei de o potrivă pătimitori și tot din niște stihii fiind făcuți să⁷ le tai limbile și într-acest chip, muncindu-i, să-i căznești? [14.] Alții, dar, vitejaște murind, au plinit cea către Dumnezeu bună credință, iar tu rău vei plînge, pre cei ai bunătății [516] ostenitori fără de vină omorîndu-i. [15-16.] Pentru aceea, și eu, a muri vrînd, nu fug de către a fraților miei vitejie.” Și acēstea zicînd, sîngur au sărit asupra tigăilor, și așa-și dēde sufletul.

⁶ În text, scris *ue*, greșeală de tipar (n. ed.).

⁷ În text, scris *ce*, greșeală de tipar (n. ed.).

MICU, pag. 890

Cap 13

[1.] Vezi, dară, că cele pînă la moarte dureri au călcat cei șapte frați, împreună s-au mărturisit de cătră toate părțile că singur ținător patimilor iaste cel bun credincios gînd. [2.] Că, în ce chip de s-ar fi supus patimilor, ar fi mîncat spurcat, zicere-am aceștia, dară, pre sine să se fie biruit. [3.] Ci acum nu așa, ci cu gîndul cel ce să laudă la Dumnezeu au biruit patimile. [4.] Și nu iaste a nebăga de samă domnia cugetului, pentru că au biruit și patima și durerile. [5.] Cum, dară, nu iaste la aceștia cuvîntarea cea bună, de patimi biruitoare a mărturisi, carii prin ale focului dureri nu s-au întors? [6.] Pentru că, în ce chip sînt puse, înainte-s turnurile limanurilor, înfricoșările valurilor înfrîngîndu-le, cu liniște da vadul celor ce umblă, [7.] așa cea cu șapte turnuri a tinerilor bună cuvîntare, care au întărit vadul bunei credințe, au biruit neoprirea patimilor. [8.] Pentru că, întinzînd danțul bunei credințe, îndemnară-să unul pre altul, zicînd: [9.] „Frățește să murim, fraților, pentru lēgea! Să ne asemînăm celor trei tineri de la Sîria, carii pre cel întocma cu focul cuptoriu au călcat. [10.] Să nu fim bărbați fricoși cătră a bunei credință arătare.” [11.] Și unul: „Aibi nădejde, frate!”, zicea. Iară altul: „Cu blagorodnie rabdă!” [12.] Iară altul, pomenind, zicea: „Aduceți-vă aminte de unde sînteți sau cu mîna cărui părinte a să junghia pentru buna credință au îngăduit Isaac?” [13.] Și fieștecare, unul altuia, toți împreună căutînd luminoși și foarte îndrăzneți loruși zicea: „Lui Dumnezeu să ne făgăduim din toată inima, celui ce au dat sufletele și să ne purtăm prejur paza legii! [14.] Trupurile să nu ne tēmem de cela ce să pare că omoară trupul, [15.] pentru că mare e primejdia sufletului [890/2] în munca cea vecinică zicînd celor ce calcă porunca lui Dumnezeu. [16.] Să ne înarmăm, dară, cu dumnezeiasca biruință dumnezeiescului gînd. [17.] Pentru că așa murind noi, Avraam, Isaac și Iacov ne vor arăta și toți părinții ne vor lăuda.” [18.] Și fieștecăruia din frații cei ce să trăgea dintru ei zicea cei rămași: „Să nu ne rușinezi pre noi, frate, nici să amăgești pre ceia ce au murit mai nainte de noi frați. [19.] Nu fiți necunoscători de ale frăției dragoste, carele cea dumnezeiască și preînălțată socoteală prin părinți celor ce s-au făcut le-au împărțit și prin pîntecele maicei răsădind, [20.] întru care fraților vremea potrivă lăcuindu-o și întru unași vreme zidindu-ne și de la un sînge crescîndu-ne și prin un suflet săvîrșindu-ne [21.] și prin mijlocul unii vremi născîndu-ne și tot dintru unele izvoară bînd lapte, dintru carii împreună să hrănesc din brățișare iubitoare de frați suflete [22.] și cresc mai tare, pentru soția ta te hrăniți și pentru cea de toate zilele obiceiure și ceialalte învățături și pentru a noastră lēgea lui Dumnezeu învățatură.” [23.] Așadară, fiind împreună pătimitoare iubirea frăției, cei șapte frați mai vîrtos a pătimi împreună fură întru eiși, [24.] pentru că o lēge fiind învățați și tot unele bunătăți învățînd și cu cea dreaptă viață împreună hrînindu-să, mai vîrtos pre ei să iubii. [25.] Pentru că cea asemene rîvnire a bunei bunătăți adăoega lor cea dintru ei unire; [26.] pentru că cu bună credință mai dorită lor își făcea iubirea frăției. [27.] Ce însă și pentru fire și pentru obiceiuri și ale bunătăților năravuri

FILOTEI, pag. 516-517

Cap 13

[1.] Vezi, dar, că cele pînă la moarte dureri au călcat cei șapte frați, împreună s-au mărturisit de către toate părțile că singur ținător patimilor este cel bun credincios gînd. [2.] Că, în ce chip de s-ar fi supus patimilor, ar fi mîncat spurcat, zicere-am aceștia, dar, pre sine să se fie biruit. [3.] Ci acum nu așa, ci cu gîndul cel ce să laudă la Dumnezău au biruit patimile. [4.] Și nu este a nebăga de seamă domnia cugetului pentru că au biruit și patima și durerile. [5.] Cum, dar, nu este la aceștia cuvîntarea cea bună de patimi biruitoare a mărturisi, carii prin ale focului dureri nu s-au întors? [6.] Pentru că în ce chip sînt puse, înainte-s turnurile limanurilor, înfricoșările valurilor înfrîngîndu-le, cu liniște da vadul celor ce umblă, [7.] așa cea cu șapte turnuri a tinerilor bună cuvîntare, care a întărit vadul bunei credințe, au biruit neoprirea patimilor. [8.] Pentru că, întinzînd danțul bunei credințe, îndemnară-se unul pre altul, zicînd: [9.] „Frățește să murim, fraților, pentru legea! Să ne asemînăm celor trei tineri de la Sîria, carii pre cel întocmai cu focul cuptor au călcat. [10.] Să nu fim bărbați fricoși către a bunei credințe arătare.” [11.] Și unul: „Aibi nădejde, frate!”, zicea. Iar altul: „Cu blagorodnie rabdă!” [12.] Iar altul, pomenind, zicea: „Aduceți-vă aminte de unde sînteți sau cu mîna cărui părinte a să junghia pentru buna credință au îngăduit Isaac?” [13.] Și fiecare, unul altuia toți împreună căutînd, luminoși și foarte îndrăzneți, loruși zicea: „Lui Dumnezeu să ne făgăduim din toată inima, celui ce au dat sufletele și să ne purtăm prejur paza legii trupurile. [14.] Să nu ne temem de cela ce să pare că omoară trupul, [15.] pentru că mare este primejdia sufletului în munca cea vecinică zicînd celor ce calcă porunca lui Dumnezeu. [16.] Să ne înarmăm⁸, dar, cu dumnezeiasca biruință dumnezeiescului gînd. [17.] Pentru că așa murind noi, Avraam, Isaac și Iacov ne vor arăta și toți părinții ne vor lăuda.” [18.] Și fieștecăruia din frații cei ce să trăgea dintru ei zicea cei rămași: „Să nu ne rușinezi pre noi, frate, nici să amăgești pre cei ce au murit mai nainte de noi frați. [19.] Nu fiți necunoscători de ale frăției dragoste, carile cea dumnezeiască și preînălțată socoteală prin părinții celor ce s-au făcut le-au împărțit și prin pîntecele maicei răsădind, [20.] întru care fraților vremea potrivă lăcuindu-o și întru unași vreme zidindu-ne și de la sînge crescîndu-ne și prin un suflet săvîrșindu-ne [21.] și prin mijlocul unii vremi născîndu-ne și tot dintru unele izvoară bînd lapte, dintru carii împreună să hrănesc din brățișare iubitoare de frați suflete [22.] și cresc mai tare, pentru soția ta te hrăniți și pentru cea de toate zilele obiceiuri și ceialalte învățături.” [23.] Și așa, dar, fiind împreună patimilor iubirea frăției, cei șapte [517] frați mai vîrtos a pătimi împreună fură întru eiși, [24.] pentru că o lege fiind învățați și tot unele bunătăți învățînd și cu cea dreaptă viață împreună hrînindu-se, mai vîrtos pre ei să iubea. [25.] Pentru că cea asemene rîvnire a bunei bunătăți adăoega lor cea dintru ei unire, [26.] pentru că cu bună credință mai dorită lor își făcea iubirea frăției. [27.] Ci

⁸ În text, scris *съ не и армат*, greșeală de tipar (n. ed.)

MICU, pag. 890-891

cêle ale frăției lor iubiri împreună adăogînd fură plăcuți frații, pentru buna credință cei rămași pre cei ce să căznesc văzînd pînă la moarte muncindu-se.

Cap 14

[1.] Și încă și la caznă îndemnînd, cît nu numai a nu băga samă durerile, ci încă și patimile iubirii de frăție a birui. [2.] Oh, decît ale împăraților gînduri mai împărătești și decît cei volnici mai volnici. [4.] Nimeni dintru cei șapte tineri s-au spăimîntat, nici cătră moarte s-au lenevit, [5.] ci toți ca spre a nemorții cale alergînd, spre cea prin munci moarte sîrguia. [6.] Și, precum mîinile împreună și picioarele împreună cu ale sufletului povățuituri să pornesc, așa sfinții tinereii aceia, ca dintr-un suflet de cea fără de moarte bună credință pornindu-se, spre cea pentru ea moarte să tocmiră. [7.] O, preasfîntă săptămîină a celor tocmiți împreună frați, pentru că, în ce chip șapte zile sînt ale facerii lumii prejur buna credință, [8.] așa prejur săptămîină jucînd tinerii încunjura, frica muncilor surprînd. [9.] Acum noi, auzînd chinu- [891/1] irea tinerilor, ne îngrozim, iară aceia nu numai văzînd, ci nici auzînd cuvîntul înfricoșării cel di-ndată, ci încă și pătîmind răbda, și aceasta prin ale focului dureri. [10.] Dintru carele, ce altă ar fi mai cu durere? Pentru că ascuțită și cu cutremur find puterea focului, de sîrg au topit trupurile.

[11.] Și nu socotiți lucru minunat de au biruit gîndul bărbaților acelora întru munci, unde și a muierii minte mai de multe chinuri au nepregetat durerile. [12.] Pentru că maica celor șapte tinereii acelora au suferit strămutăturile fieștecăriua din fii. [13.] Și să vede cum de mulți fii iaste a iubirei de fii dragoste, trăgînd toate cătră a fiilor împreună pătîmire, [14.] unde și cêle necuvîntătoare vite spre cêle ce să nasc dintr-însele asemenea împreună pătîmire și dragoste au ca și oamenii. [18.] Și ce trebuie a arăta la fii patima cea ce iaste prin cêle necuvîntătoare vite? [19.] Unde și albinele, pentru nașterē cerii, să apără de cei ce să apropie; și ca cu bold de fier lovesc pre cei ce să apropie la cuibul lor și să apără pînă la moarte.

Cap 15

[20.] Iară pre muma celor tineri, care era cu Avraám la un suflet, nu o au mutat cea dinpreună patimă. [1.] [2.] Nu fiilor muma cea mai cu dor, doao lucruri fiind înainte: buna credință și a celor șapte fii mîntuire, cea după vrēme, după a tiranului făgăduință; [3.] buna credință mai mult au îndrăgît, cēea ce mîntuiește la vecinică viață după Dumnezeu. [4.] O, în ce chip aș grăi după închipuire cêle iubitoare de fii ale părinților patimi, a sufletului și a chipului asemănare la un copil, minunat chip mic de copil pecetluindu-să? Mai vîrtos că maicele, fiind mai pătimașe decît tații, la naștere sînt mai împreună pătimitoare. [5.] Pentru că, cu cît sînt mai slabe de inimă și mai iubitoare la naștere sînt maicele, cu atîta mai vîrtos sînt iubitoare de fii. [6.] Și decît toate maicele făcutu-s-au a acestor șapte mumă mai iubitoare de fii, carea, cu șapte nașteri, cea cătră ei răsădînd iubire cu dragoste [7.] și

FILOTEI, pag. 517-518

însă și pentru fire și pentru obicei fură plăcuți frații, pentru buna credință, cei rămași pre cei ce să căznesc văzînd pînă la moarte muncindu-se.

Cap 14

[1] Încă și la caznă îndemnînd, cît nu numai a nu băga seamă durerile, ci încă și patimile iubirii de frăție a birui. [2.] Oh, decît ale împăraților gînduri mai împărătești și decît cei volnici mai volnici. [4.] Nimeni dintru cei șapte tineri s-au spăimîntat, nici către moarte s-au lenevit, [5.] ci toți, ca spre a nemorții cale alergînd, spre cea prin munci moarte sîrguia. [6.] Și precum mîinile împreună și picioarele împreună cu ale sufletului povățuituri să pornesc, așa sfinții tinereii aceia, ca dintr-un suflet de cea fără de moarte bună credință pornindu-se, spre cea pentru ea moarte să tocmiră. [7.] O, preasfîntă săptămîină a celor tocmiți împreună frați, pentru că, în ce chip șapte zile sînt ale facerii lumii prejur buna credință, [8.] așa prejur săptămîină jucînd tinerii încunjura, frica muncilor surprînd. [9.] Acum, noi auzînd chinuirea tinerilor, ne îngrozim, iară aceia nu numai văzînd, ci nici auzînd cuvîntul înfricoșării cel dîndată, ci încă și pătîmind răbda, și aceasta prin ale focului dureri. [10.] Dintru carele ce altă ar fi mai cu durere? Pentru că ascuțită și cu cutremur fiind puterea focului, de sîrg a topit trupurile.

[11.] Și nu socotiți lucru minunat de au biruit gîndul bărbaților acelora întru munci, unde și a muierii minte de mai multe chinuri au nepregetat durerile. [12.] Pentru că maica celor șapte tinereii acelora au suferit strămutăturile fieștecăriua din fii. [13.] Și să vedea cum de mulți fii este a iubirei de fii dragoste, trăgînd toate către a fiilor împreună pătîmire, [14.] unde și cele necuvîntătoare vite spre cele ce să nasc dintr-însele asemenea împreună pătîmire și dragoste au, ca și oamenii. [18.] Și ce trebuie a arăta la fii patima ceea ce este prin cele necuvîntătoare vite? [19.] Unde și albinele, pentru nașterea cerii să apără de cei ce să apropie și ca cu bold de fier lovesc pre cei ce să apropie la cuibul lor și să apără pînă la moarte.

Cap 15

[20.] Iar pre muma celor tineri, care era cu Avraam la un suflet, nu o au mutat cea dinpreună patimă. [1.] [2.] Nu fiilor muma cea mai cu dor, două lucruri fiind înainte: buna credință și a celor șapte fii mîntuire, cea după vreme, după a tiranului făgăduință; [3.] buna credință mai mult au îndrăgît, ceea ce mîntuiește la vecinică viață după Dumnezeu. [4.] O, în ce chip am grăi după închipuire cele iubitoare de fii ale părinți- [518] lor patimi, a sufletului și a chipului asemănare, la un copil minunat, chip mic de copil pecetluindu-se? Mai vîrtos, că maicele fiind mai pătimașe decît tații, la naștere sînt mai împreună pătimitoare. [5.] Pentru că, cu cît sînt mai slabe de inimă și mai iubitoare la naștere sînt maicele, cu atîta mai vîrtos sînt iubitoare de fii. [6.] Și decît toate maicele, făcutu-s-a a acestora șapte mumă mai iubitoare de fii, care, cu șapte nașteri, cea către ei răsădînd iubire cu dragoste [7.] și

MICU, pag. 891

pentru multele dureri ale fieștecăruia dintr-înșii cea învățată mumă avînd cea dinpreună pătimire cătră ei, [8.] pentru frica cea dumnezeiască n-au băgat samă de a fiilor deșartă mîntuire. [9.] Și încă și pentru cea bună bunătate a fiilor și cea cătră lēgea lor bună patimă mai mare avea dragostea la dînșii, [10.] pentru că direpți era și întregi la minte și tari de suflete, iubitori de frați, iubitori de maică, așa cît și pînă la moarte cēle ale legii păzind, asculta pre ea. [11.] Ce însă, măcar că atîtea fiind cēle de iubirea fiilor spre cea dinpreună pătimire trăgînd [891/2] ei pre mumă-sa, asupra nici unuia dintru ei cēle de toate fēliurile cazne au putut să mute gîndul ei, [12.] ci cîte un fiu și împreună pre toți muma îi îndemna la cea pentru bună credință moarte. [13.] O, fire sfîntă și iubire de părinți și înțălēgere iubitoare, cu dragoste și hrană și ale maicelor neînfrîinate patimi, [14.] cîte unul strămutîndu-să și arzîndu-să văzînd muma, nu să schimba, pentru buna credință. [15.] Trupurile fiilor vedea pregiur foc topindu-se și ale mîinilor și ale picioarelor dēgete pre pămînt adiind și cēlea ale capetelor pînă la bărbii cārnuri ca niște obraze înainte zăcînd. [16.] O, mai amar acum maica dureri ispitindu-se, pentru durerile cēle ce era asupra lor, [17.] o sîngură muiere, buna credință întregă născîndu-o, [18.] nu te-au mutat cel dintîiu născut dîndu-și suflarea, nici al doilea care era în munci n-au văzut la tine jale, nici al treilea, dîndu-și sufletul, [19.] nici ochii fieștecăruia văzînd ca juncii asupra muncilor căutînd cazna lor și nările însemnînd înainte moartea lor n-ai plîns. [20.] Văzînd trupurile fiilor arzîndu-se și preste mîini, mîini tăindu-să, și preste capete, capete tăindu-să de la grumazi, și preste morți, morți căzînd, și movilă văzînd danțul fiilor prin munci, n-ai lăcrămat, [21.] nu sînt așa ale sirinilor viersuri, nici glasurile de lebădă trag cătră iubirea auzului pre ceia ce aud glasurile de fii cu cazne pre maică strigînd. [25.] Pentru că, în ce chip la sfātuire întru al ei suflet văzînd groaznici sfētnici, firea și nașterea și iubirea fiilor și a fiilor strămutături, [26.] doi sorți țîind muma, de moarte și de mîntuire, pentru fii, [27.] n-au cunoscut pre cēea ce mîntuia șēpte fii spre mîntuire de puțină vrēme, [28.] de cea de Dumnezeu crezătoare a lui Avraam tările fata și-au adus aminte. [29.] O, maica neamului, izbînditoare de lēge și scutitoare buneii credințe și prin osteneala ficaților purtătoare de biruință. [30.] O, cēea care ești decît bărbații spre tările mai bărbat și decît bărbații cătră răbdare mai vitează. [31.] Pentru că în ce chip chivotul lui Nōe întru cel din mulțimea lumii potop purtînd lumea, tare răbda valurile, [32.] așa și tu, păzitoare legii, de toate părțile întru cēle ale patimilor revășîndu-te cu potop și cu tare vînturi cu ale cuielor munci cuprinzîndu-te, vitejēste ai răbdat cea pentru bună credință fortună.

Cap 16

[1.] Vezi, dară, și muiere bătrînă și de șēpte copii mumă, au răbdat văzînd cēle pînă la munci ale fiilor. Mărturisit iaste sîngur țîitoriu patimilor cel bun credincios gînd. [2.] Arătat-am, dară, că nu numai bărbați patimile au biruit, ci și

FILOTEI, pag. 518-519

pentru multele dureri ale fieștecăruia dintr-înșii cea învățată mumă avînd cea dinpreună pătimire către ei, [8.] pentru frica cea dumnezeiască n-a băgat seamă de a fiilor deșartă mîntuire. [9.] Și încă și pentru cea bună bunătate a fiilor cea către legea lor bună patimă mai mare avea dragoste la dînșii, [10.] pentru că direpți era și întregi la minte și tari de suflete, iubitori de frați, iubitori de maică, așa cît și pînă la moarte, cele ale legii păzind, asculta pre ea. [11.] Ci însă, măcar că atîtea fiind cele de iubirea fiilor, spre cea dinpreună pătimire trăgînd ei pre mumă-sa, asupra nici unuia dintru ei cele de toate felurile cazne au putut să mute gîndul ei, [12.] ci cîte un fiu și a împreuna pre toți muma îi îndemna la cea pentru bună credință moarte. [13.] O, fire sfîntă și iubire de părinți și înțelegere iubitoare cu dragoste și hrană și ale maicelor neînfrînte patimi, [14.] cîte unul strămutîndu-se și arzîndu-se văzînd muma, nu să schimba pentru buna credință. [15.] Trupurile fiilor vedea prejur foc topindu-se și ale mîinilor și ale picioarelor degete pre pămînt adiind și cele ale capetelor pînă la bărbi cārnuri ca niște obraze înainte zăcînd. [16.] O, mai amar acum maica dureri ispitindu-se, pentru durerile cele ce era asupra lor, [17.] o sîngură muiere buna credință întregă născîndu-o, [18.] nu te-a mutat cel dintîi născut dîndu-și suflarea, nici al doilea care era în munci n-a văzut la tine jale, nici al treilea, dîndu-și sufletul, [19.] nici ochii fieștecăruia văzînd, ca juncii asupra muncilor căutînd cazna lor și nările însemnînd înainte moartea lor, n-ai plîns. [20.] Văzînd trupurile fiilor arzîndu-se și preste mîini, mîini tăindu-se, și preste capete, capete tăindu-se de la grumazi, și preste morți, morți căzînd și movilă văzînd danțul fiilor prin munci, n-ai lăcrămat, [21.] nu sînt așa ale sirinilor viersuri, nici glasurile de lebădă trag către iubirea auzului pre ceia ce aud glasurile de fii cu cazne pre maică strigînd. [25.] Pentru că, în ce chip la sfātuire întru al ei suflet, văzînd groaznice sfētnici firea și nașterea și iubirea fiilor și a fiilor strămutături, [26.] doi sorți țîind muma, de moarte și de mîntuire, pentru fii. [27.] N-a cunoscut pre ceia ce mîntuia șapte fii spre mîntuire de puțină vreme, [28.] de cea de Dumnezeu crezătoare a lui Avraam tările, fata și-a adus aminte. [29.] O, maica neamului, izbînditoare de lege și scutitoare buneii credințe și prin osteneala ficaților purtătoare de biruință. [30.] O, cea care ești decît bărbații spre tările mai bărbat și decît bărbații către răbdare mai vitează. [31.] Pentru că în ce chip chivotul lui Noe, întru cel din mulțimea lumii potop purtînd lumea, tare răbda valurile, [32.] așa și tu, păzitoare legii, de toate părțile întru cele ale patimilor răvărșîndu-te cu potop și cu tare vînturi cu ale cuielor munci cuprinzîndu-te, vitejēste ai răbdat cea pentru bună credință fortună.

[519] Cap 16

[1.] Vezi, dar, și muiere bătrînă și de șapte copii mumă, a răbdat văzînd cele pînă la munci ale fiilor. Mărturisit este sîngur țîitor patimilor cel bun credincios gînd. [2.] Arătat-am, dar, că nu numai bărbați patimile au biruit, ci și muiere cele

MICU, pag. 892

muiere cèle preamari munci au trecut [892/1] cu gîndul. [3.] Și nu așa sălbatici era leii cei prejur Daniil, nici ceia ce spre Misail ardea cuptoriul cu preavăpăiosul foc, precum a iubirii de fii fire ardea pre ea, văzînd pre ei așa în multe feliuri căznindu-să cei șapte fii. [4.] Ci cu gîndul bunii credință au potolit atîtea și ca acêstea patimi muma.

[5.] Pentru că aceasta iaste a socoti, că de ar fi fost muiere fricoasă la suflet, măcar că mumă era lor, ar fi plîns pentru ei și poate fi acêstea ar fi zis așa: [6.] „O, ticăloasa eu, și de multe ori de trei ori ticăloasă, carea șapte copii născînd, a nice unuia maică m-am făcut. [7.] O, deșerte șapte purtări de nașteri și nefolositori șapte cîte de zêce luni și aplecături fără rod. [8.] În deșert, o, fiilor, asupra voastră multe dureri am răbdat și mai grele griji de hrană. [9.] O, fiilor miei cei neînsurați și cei însurați fără de folos, nu voi vedea dintru voi fii, nici moașă chiemîndu-mă mă voi ferici! [10.] O, cea de mulți feciori și buni feciori, eu, muiere văduvă și singură, mult jeluită. [11.] Nici de voi muri, să mă îngroape afară de fii cineva.”

[12.] Ci cu aceasta plîngere pre nimeni nu plîngea cea sfîntă și bună credincioasă maică, nici ca să nu moară înturna pre vrul dintru ei, nici ca cînd n-ar fi murit s-au mîhnit, [13.] ci ca de diamant avînd gîndul și pre nemoarte de iznoavă zidînd numărul fiilor, mai vîrtos pentru buna credință spre moarte pre ei îi îndemna, rugîndu-să. [14.] O, maică, pentru buna credință a lui Dumnezeu oșteancă bătrînă și prin răbdare muierescă și pre tiran ai biruit și cu faptele și cu cuvintele mai tare te-ai aflat decît un bărbat. [15.] Pentru căci că te-ai prins cu copiii-ți și stai văzînd pe Eleazăr muncindu-să și ziceai copiilor cu cea ovreiască limbă: [16.] „O, copii, vitejească e osteneala spre care chiemîndu-vă pentru mărturisirea limbii osteniți-vă cu osîrdie pentru cea părintească lege. [17.] Pentru că grozav iaste cel bătrîn acesta a răbda cèle pentru bună credință dureri și voi, tinerei fiind, să vă îngroziți de munci? [18.] Aduceți-vă aminte că pentru Dumnezeu cu lumea v-ați împreunat și viața ați gustat. [19.] Pentru acêea, datori³ sînteți pentru toată durerea să suferiți pentru Dumnezeu, [20.] pentru carele și părintele nostru Avraam sîrguia pre părintele limbilor pre fiul său Isaac să-l junghie. Și mîna cea părintească văzîndu-o purtătoare de sabie, aducîndu-o asupra lui, nu s-au spăimîntat. [21.] Și Daniil cel drept la lei s-au băgat și Anania, Azaria și Misail la cuptoriul focului s-au împrăștiat și au răbdat pentru Dumnezeu. [22.] Și voi, dară, acêeași credință cătră Dumnezeu avînd, nu vă scîrbiți, [23.] pentru că nesocotit lucru iaste știind bună credința, să nu vă împotriviți durerilor.”

[24.] Pren acêste cuvinte, cea de șapte fii maică cîte unul pre fieștecarele din fii ruga să moară. [25.] Încă și acêstea știind, că cei ce mor pentru Dumnezeu trăiesc lui Dumnezeu, ca și [892/2] Avraam, Isaac și Iacov și toți patriarșii.

FILOTEI, pag. 519-520

prea mari munci a trecut cu gîndul. [3.] Și nu așa sălbatici era leii cei prejur Daniil, nici ceia ce spre Misail ardea cuptoriul cu preavăpăiosul foc, precum a iubirii de fii fire ardea pre ea, văzînd pre ei așa în multe feluri căznindu-se cei șapte fii. [4.] Și cu gîndul bunii credințe au potolit atîtea și ca acêstea patimi muma.

[5.] Pentru că aceasta este a socoti, că de ar fi fost muere fricoasă la suflet, măcar că mumă era lor, ar fi plîns pentru ei și poate fi acêstea ar fi zis așa: [6.] „O, ticăloasa eu și de multe ori de trei ori ticăloasă, care șapte copii născînd, a nice unuia maică m-am făcut. [7.] O, deșarte șapte purtări de nașteri și nefolositori șapte cîte de zece luni și aplecături fără rod în deșert. [8.] O, fiilor, asupra voastră multe dureri am răbdat și mai grele griji de hrană. [9.] O, fiilor miei cei neînsurați și cei însurați fără de folos, nu voi vedea dintru voi fii, nici moașă chiemîndu-mă mă voi ferici. [10.] O, cea de mulți feciori și buni feciori eu, muere văduvă și singură, mult jeluită. [11.] Nici de voi muri, să mă îngroape afară din fii cineva.”

[12.] Ci cu aceasta plîngere pre nimeni nu plîngea cea sfîntă și bună credincioasă maică, nici ca să nu moară înturna pre vreunul dintru ei, nici ca cînd n-ar fi murit s-au mîhnit, [13.] ci ca de diamant avînd gîndul și spre nemoarte de iznoavă⁹ zidînd numărul fiilor, mai vîrtos pentru bună credința spre moarte pre ei îi îndemna, rugîndu-se. [14.] O, maică, pentru buna credință a lui Dumnezeu oșteancă bătrînă și prin răbdare muierescă, și pre tiran ai biruit și cu faptele și cu cuvintele mai tare te-ai aflat decît un bărbat. [15.] Pentru căci că te-ai prins cu copiii-ți și stai văzînd pre Eleazar muncindu-se și ziceai copiilor cu cea ovreiască limbă: [16.] „O, copii, vitejească este osteneala spre care chemîndu-vă pentru mărturisirea limbii, osteniți-vă cu osîrdie pentru cea părintească lege. [17.] Pentru că grozav este cel bătrîn acesta a răbda cele pentru bună credință dureri și voi, tinerei fiind, să vă îngroziți de munci? [18.] Aduceți-vă aminte că pentru Dumnezeu cu lumea v-ați împreunat și viața ați gustat. [19.] Pentru aceea, datori sînteți toată durerea să suferiți pentru Dumnezeu, [20.] pentru carele și părintele nostru, Avraam, sîrguia pre părintele limbilor pre fiul său, Isaac, să-l junghie. Și mîna cea părintească văzîndu-o purtătoare de sabie aducîndu-o asupra lui, nu s-a spăimîntat. [21.] Și Daniil cel drept la lei s-a băgat și Anania, Azaria și Misail la cuptoriul focului s-au împrăștiat și au răbdat pentru Dumnezeu. [22.] Și voi, dar, acêeași credință cătră Dumnezeu avînd, nu vă scîrbiți, [23.] pentru că nesocotit lucru este știind bună credință, să nu vă împotriviți durerilor.”

[24.] Prin acêste cuvinte cea de șapte fii maică cîte unul pre fieștecarele din fii ruga să moară. [25.] Încă și acêstea știind, că cei ce mor pentru Dumnezeu, trăiesc lui Dumnezeu, ca și Avraam, Isac și Iacov și toți patriarșii.

³ În text, scris *Актуръ*.

⁹ În text, scris *изновь* (n. ed.).

MICU, pag. 892-893

Cap 17

[1.] Și zicea și unii din purtătorii de sulite cum când era să se prinză și ea către moarte, pentru ca să nu să atingă cineva de trupul ei, singură s-au aruncat asupra focului.

[2.] O, maică, care împreună cu șapte fii ai surpat sila tiranului și ai ismenit cele rețe socotele ale lui și ai arătat vitejia credinței! [3.] Tu, ca un acoperemînt preste stîlpîi fiilor vitejeste fiind întărit, neclătit ai suferit cutrămurul cel duple munci. [4.] Îndrăznește, dară, o, maică cu suflet sfînt, nădejde îngăduinții avînd adevărită către Dumnezeu. [5.] Nu așa iaste luna la ceriu cu stêlele cinstită, precum tu stêlele, cei șapte copii, luminîndu-i către bună credință, cinstită ești la Dumnezeu și ești întărită la ceriu împreună cu ei, [6.] pentru că era nașterea copiilor tăi de la Avraâm, părintele.

[7.] Iară de ar fi prilej noao ca asupra unii table a zugrăvi a bunii credințe istorie, nu s-ar îngrozi ceia ce ar vedea maică de șapte fii, pentru buna credință multe feliuri de munci făcîndu-să pînă la moarte îngăduind. [8.] Pentru că și vrêdnic era pre același mormînt a scrie și acêstea, celor dintru limbă spre pomenire zicîndu-să: [9.] „Aicea cel sfînt bătrîn și șapte copii s-au îngropat prin a tiranului silă, vrînd să surpe politia ovrêilor, [10.] carii au și izbîndit neamul, spre Dumnezeu căutînd și pînă la moarte muncile îngăduindu-le.”

[11.] Pentru că adevărată osteneală dumnezeiască e care prin ei s-au făcut. [12.] Pentru că biruia atuncea bunătatea pri-ngăduință, ispitind biruința cu nesticare întru viața de mulți ani. [13.] Și Eleazar înainte să ostenea și maica celor șapte fii împreună biruia și frații să ostenea. [14.] Tiranul împrotivă să nevoia; iară lumea și a oamenilor viața privia. [15.] Și credința dumnezeiască biruia, pre ai săi biruitori cununîndu-i. [16.] Carii nu s-au mirat de cei ai dumnezeieștii puneri de lêge biruitorii? Carii nu s-au îngrozit?

[17.] Acesta, dară, tiranul și tot sfatul s-au minunat de a lor îngăduință. [19.] Pentru că și zice Moisi: „Și toți sfinții – supt mîinile tale.” [20.] Și aceștia, dară, sfințindu-să, pentru Dumnezeu s-au cinstit. [22.] Și prin sîngele acelor buni credincioși și acei curățitoare moarte a lor cea dumnezeiască pronie pre Israil mainte chinuindu-să l-au mîntuit.

[23.] Pentru că către vitejia bunătății lor și cea spre muncile lor îngăduință tiranul Antióh căutînd, strigă la ostașii lui pildă a celora răbdare: [24.] „Țineți-vă vitêji și bărbați spre războiu pedestru și spre încungiurare de cetate.” Și, jefuind, au biruit pre toți vrăjmașii. [1.] O, cei din sâmința lui Avraâm strănepoți, fii israiltêni, ascultați lêgea aceasta și în tot chipul binecredeți, [2.] cu- [893/1] noscînd că al patimilor stăpînitoriu iaste cel bun credincios gînd,

Cap 18

și nu numai celor din lăuntru, și celor din afară dureri.

[3.] Pentru care, pentru bună credință dîndu-și trupurile durerilor, aceia nu numai de către oameni să lăudară, ci de dumnezeiasca parte să învredniciră.

[4.] Și, ca să aibă pace limba și buna legiure cea de moșie înnoind, au încungiurat pre vrăjmași. [5.] Și tiranul Antióh și

FILOTEI, pag. 520-521

Cap 17

[1.] Și zicea și unii din purtătorii de sulite cum când era să se prinză și ea către moarte, pentru ca să nu să atingă cineva de trupul ei, singură s-au aruncat asupra focului.

[2.] O, maică, care împreună cu șapte fii ai surpat sila tiranului și ai ismenit cele rele socotele ale lui și ai arătat vitejia credinței! [3.] Tu, ca un acoperemînt preste stîlpîi fiilor vitejaște fiind întărită, neclătită ai suferit cutremul cel duple munci. [4.] Îndrăznește, dar, o, maică, cu suflet sfînt, nădejde îngăduinții avînd adevărită către Dumnezeu. [5.] Nu așa este luna la cer cu steelele cinstită precum tu, steelele, cei șapte copii luminîndu-i către bună credință, cinstită ești la Dumnezeu și ești întărită la cer împreună cu ei, [6.] pentru că era nașterea copiilor tăi de la Avraam, părintele.

[7.] Era de ar fi prilej nouă ca asupra unii table a zugrăvi a bunii credințe istorie, nu s-ar îngrozi ceia ce ar vedea maică de șapte fii, pentru buna credință, multe feluri de munci făcîndu-să, pînă la moarte îngăduind. [8.] Pentru că și vrednic era pre același mormînt a scrie și acestea celor dintru limbă spre pomenire zicîndu-să: [9.] „Aicea cel sfînt bătrîn și șapte copii s-au îngropat prin a tiranului silă, vrînd să surpe politia ovreilor, carii au și izbîndit neamul, spre Dumnezeu căutînd și pînă la moarte muncile îngăduindu-le.”

[11.] Pentru că adevărată osteneala dumnezeiască este care prin ei s-au făcut. [12.] Pentru că biruia atuncea bunătatea pri-ngăduință, ispitind biruința cu nesticare întru viața de mulți ani. [13.] Și Eleazar înainte se ostenea și maică celor șapte fii împreună biruia, frații să ostenea. [14.] Tiranul împrotivă să nevoia, iar lumea și a oamenilor viața privea. [15.] Și credința dumnezeiască¹⁰ biruia, pre ai săi biruitori cununîndu-i, carii nu s-au mirat de cei ai dumnezeieștii puneri de lege biruitorii? Carii nu s-au îngrozit?

[17.] Acestea, dar, tiranul și tot sfatul s-au minunat de a lor îngăduințe, [19.] Pentru că și zice Moisi: „Și toți sfinții – supt mîinile tale.” [20.] Și aceștia, dar, sfințindu-se, pentru Dumnezeu s-au cinstit. [22.] Și prin sîngele acelor buni credincioși și acei curățitoare moarte a lor, cea dumnezeiască pronie pre Israil mai nainte chinuindu-să l-au mîntuit.

[23.] Pentru că către vitejia bunătății lor și cea spre muncile lor îngăduință tiranul Antióh căutînd, strigă la ostașii lui pildă aceia răbdare: [24.] „Țineți-vă viteji și bărbaților spre [521] războiu pedestru și spre încungiurare de cetate.” Și jefuind, au biruit pre toți vrăjmașii. [1.] O, cei din sâmința lui Avraam strănepoți, fii israilteni, ascultați legea aceasta și în tot chipul binecredeți, [2.] cunoscînd că al patimilor străpînitor este cel bun credincios gînd,

Cap 18

și nu numai celor din lăuntru, și celor din afară dureri.

[3.] Pentru care, pentru bună credință dîndu-și trupurile durerilor, aceia nu numai de către oameni să lăudară, ci și de dumnezeiasca parte să învredniciră.

¹⁰ În text scris *Дѣмнезеескъ* (n. ed.)

MICU, pag. 893

pre pământ s-au certat și murind să căznește. Pentru că, deaca nimică întru nimică nu putu să îndemne pre ierusalimiteani a păgîni și din cèle de moșie obiceiē a-i scoate, atuncea, rîdicîndu-se de la Ierusalîm, au oștit asupra persilor.

[6.] Și zicea maica celor 7 copii cea dreaptă și acēstea cātră fii, că: [7.] „M-am născut fecioară curată, nici am călcat pārinteasca casă și păziiam cea zidită coastă. [8.] Nu m-au stricat pre mine stricătoriu din pustiu sau stricătoriu la cîmp, nici mi-au vătămāt cèle curate ale fecioriei vătāmătoriu cel amāgitoriu șērpele. [9.] Ce am așteptat vrēmea vîrstei cu bărbat. Și aceștia de vîrstă fiind, au murit tatăl fericit dară. Pentru că cel al bunilor feciori traiu trăind, vrēmea cea a făr' de feciori n-au ajuns a să chinui. [10.] Carele învăța pre noi, încă [893/2] fiind împreună cu noi, lēgea și prorocii. [11.] Pre Avel, cel ce s-au omorît de Cāin, cetea noao și pre Isaác, cel ce să da jertvă, pre Iósif, cel din temniță. [12.] Și zicea noao pre cel rāvnițoriu Fīnees și învăța pre noi pre cei din foc Ananiia și Azariia și Misail. [13.] Slāviia și pre cel din groapa leilor Daniil, pre carele fericia. [14.] Și pomenea noao scriptura Isaiei, zicînd: „Macar prin foc de vei trēce, vāpaia nu te va arde.” [15.] Pre cel de cîntări scriitoriu Dāvid ne cînta noao, zicînd: „Multe sînt năcazurile dreptilor.” [16.] Pre Solomón pilduia noao, zicînd: „Lemnul vieții – la toți cei ce fac voia lui.” [17.] Pre Ezechiil adeveriia, zicînd: „Au trăi-vor oasele cèle uscate acēstea?” [18.] Iară cîntarea carea au învățat Moisi n-au uitat, învățînd și zicînd: „Eu voi ucide și a trăi voi face. [19.] Aceasta e viața voastră și îndelungarea zilelor.”

[20.] O, amară cea de atuncea zi și nu amară cînd cel amar tiran al elinilor, foc ațîțînd la cāldări cumplite și cu unde mîinii aducînd preste pavază și toate caznele lui preste cei șēpte copii ai avramiēncii [21.] și de luminile ochilor i-au orbit și limbile le-au tăiat și cu munci de multe fēliuri i-au omorît. [22.] Pentru carele cea dumnezeiască certare certat-au și va certa pre acel păgîn, [23.] iară avramiei copiii cu cea purtătoare de biruință maică la cinul părinților împreună petrec, suflete curate fără de moarte luînd de la Dumnezeu, [24.] la care e mărirea în vēci. Amin.

FILOTEI, pag. 521

[4.] Și ca să aibă pace limba și buna legiuire cea de moșie înnoind, au încungiurat pre vrājmași. [5.] Și tiranul Antioh și pre pământ s-a certat și murind să căznește. Pentru că, dacă nimică întru nimică nu putu să îndemne pre irusalimniteani a păgîni și din cele de moșie obiceiē a-i scoate, atuncea, rîdicîndu-se de la Ierusalim, au oștit asupra persilor.

[6.] Și zicea maica celor șapte copii cea dreaptă și acēstea cātre fii, că: [7.] „M-am născut fecioară curată, nici am călcat pārinteasca casă și păziiam cea zidită coastă. [8.] Nu m-au stricat pre mine stricător din pustiu sau stricătoriu la cîmp, nici mi-au vătămāt cele curate ale fecioriei vătāmătoriu cel amāgitor șarpele. [9.] Ci am așteptat vrēmea vîrstei cu bărbat. Și aceștia de vîrstă fiind, au murit tatăl fericit dar. Pentru că cel al bunilor feciori traiu trăind, vrēmea cea a făr de feciori n-a ajuns a să chinui. [10.] Carele învăța pre noi, încă fiind împreună cu noi, legea și prorocii. [11.] Pre Avel, cel ce s-au omorît de Cain, citea nouă și pre Isaac, cel ce să da jertvă, pre Iosif, cel din temniță. [12.] Și zicea nouă pre cel rāvnițoriu Fīnees și învăța pre noi cei din foc și Anania și Azaria și Misail. [13.] Slāvea și pre cel din groapa leilor Daniil, pre carele fericia. [14.] Și pomenea nouă scriptura Isaiei, zicînd: „Măcar prin foc de vei trece, vāpaia nu te va arde.” [15.] Pre cel de cîntări scriitor David ne cînta nouă, zicînd: „Multe sînt necazurile dreptilor.” [16.] Pre Solomon pilduia nouă, zicînd: „Lemnul vieții – la toți cei ce fac voia lui.” [17.] Pre Ezechiil adeveria, zicînd: „Au trăi-vor oasele cele uscate acēstea?” [18.] Iară cîntarea care au învățat Moisi n-au uitat învățînd și zicînd: „Eu voi ucide și a trăi voi face. [19.] Aceasta este viața voastră și îndelungarea zilelor.”

[20.] O, amară cea de atuncea zi și nu amară, cînd cel amar tiran al elinilor, foc ațîțînd la cāldări cumplite și cu unde mîinii aducînd preste pavază și toate caznele lui preste cei șapte copii ai avramiēncii, [21.] și de luminile ochilor i-au orbit și limbile le-au tăiat și cu munci de multe feluri i-au omorît. [22.] Pentru carele cea dumnezeiască certare certat-au și va certa pre acel păgîn, [23.] iar avramieni copiii cu cea purtătoare de biruință maică la cinul părinților împreună petrec, suflete curate fără de moarte luînd de la Dumnezeu, [24.] la care este mărirea în veci. Amin.

FOTOCOPII

Ms. 45

FOTOCOPII

MICU

І Ѡ С Н П Ъ

К Ѡ П Ъ Ѡ

ѠПР.

глаголюща аламада иъ ебисдриса сав деспирити .
Ѡ . Шн аша пре чеа кавути динь чей паниг-
рици финде до оуна нѣма иъ ен пре дръма шн
чортъ , шн иъ арятари шн Ѡморѣ .

Ѡ . Шн штръ ачѣлашн зн аъ Ѡмѡржт маи мѡлат
де кѡт трен сѡте де евреаци , шн сав ебисдратъ .
шн сав ебисдритъ Ѡмѡржнда пре чей фзрѣ де аѣце .

Ѡ . Гѡрз чей че сав липитъ де Амнезѣб пани
ла мѡарѣ де савжршнть добжндирѣ мжнтвирѣи
лѡжнда , аъ пѡрѣсѣ динь четатѣ рѣквнднаци иъ
де толате фѣлюриле де фѡури иъ ебнѣ мнрѡс . иъ
всвалѣ , шн иъ стрѣтарѣ де лѡдѣ , шн иъ кѡж-
тѡрѣ де толате ебисдритѣ мѡлацмннда Амнезѣб-
лѡи чѣлѣи сѡжнть аъ пѡрнцнларѣ мжнтвирѣи
лѡи лѡи Ісраиля .

Ѡ . Шн соинда ла Птолеманда , картѣ пен-
тѡрѣ фрѣ лѡислѡди сѡ нѡмѣце Родѡфорнѣ (аде-
вѡз аа кѡтѡаре де трандафѣрѣ) . оундеи ашѡпта
пре ен тѡзѡра дѡпа сѡфѡла лѡрѣ чѣла де ѡпѡрѣ .

Ѡ . Шѣпте знѣ аъ фжкѡтѣ аѡкоѡ ѡпѡцѣ де
мжнтвирѣе , джндѡло лѡрѣ шѡрѡтѡла иъ ебнѣ п-

нмѣ толате чѣла де лиѡчѣ ла кѡлѡторѣ фѣѡу
кѡрѡла пани ла кѡга лѡи .

Ѡ . Шн соинда шпачѣ иъ кѡбѡѡѡ мжнтвирѣи .
енѣи . ашнждѣрѣ шн аѡкоѡ аъ рѡндѡитѣ а цнѣи
аѡсѡте знѣла де всвалѣ .

Ѡ . Карѣ шн сѡнѡциндѡла иъ сѡтѡла ла лѡкѡла
ѡпѡцѡлѡди рѡсѡуѡне ашѡжнда сав дѡѣла не вѡпѡ-
мѡци сѡѡѡжѣи шн фѡарѣе вѣсѡлѣи пре пѡмѡнѣ ,
шн пре мѡрѣ , шн пре рѡѡ мжнтвирѣи фѣѡуе лѡрѣла
иъ пѡрѡника шѡрѡтѡлѡди ла кѡга сѡ .

Ѡ . Шн маи мѡлатѣ пѡтѣрѣ де кѡтѣ маи ш-
нанинѣе аѡжнда штрѡв рѡжмашн иъ мѡрѣрѣ , шн иъ
фѣиѡсѣ , шн де нимѡне штрѡв нимѡика кѡлѡтнндѡсѣ
динь аѡѣрѣла сѡле .

Ѡ . Шн толате аѡе сѡла пѡуѡи дѡпѣ сѡрѡѡларѣ
лѡѡ лѡѡтѣ , кѡтѣ чей че аѡѣ кѡтѣ чѣла де аѡ
лѡрѣ иъ мѡрѣ фрѣиѡсѣ ла да лѡрѣ мжнтвирѣе де савжр-
шнть фжкѡнда лѡи Амнезѣб чѣла пре мѡрѣ пен-
тѡрѣ мжнтвирѣе сѡ .

Ѡ . Бнѣе ѣ кѡбжнтѡтѣ Амнезѣб нѡсѡвнѡтѡрѣла
лѡи Ісраиля шѡрѣмѣи вѣѡнѡче Амнѣи .

А Л Ѡ И І Ѡ С Н П Ѡ Ф Ѡ Ф Л А В І Ѡ

Кѡбжнтѣ шнанинѣе .

Ѡртѣ аѡаста картѣ сѡ знѣе аѡди шѡнѡфѣ , пѡнтѡрѣ кѡ де шѡнѡфѣ флѡвѣе
арѣи сѡрѡсѣ , нѡчи сѡнѡциѡи Пѡрнѡциѡи нѡ ѡ кѡнѡѡкѣ Амнезѡвѡсѣ , нѡчи ш-
толате ѡнѡлѡилѣ грѣѡциѡи сѡз аѡфлз , нѡчи шѡ канѡѡѡла кѡрѡциларѣ жндѡѡѡшн ,
нѡчи шѡ ѡнѡлѡилѣ лѡтннѡѡшн нѡ аѡсѡте , пѡнтѡрѣ аѡѣѡл нѡчи шѡтѡрѣ аѡлѡпѣ
нѡлѡсѣ бѡитѣ де нѡѡ аѡ пѡлѡмѡчн , чн пре кѡмѣ сѡз аѡфлз шѡ ѡнѡлѡилѣ тѣ
вѣкѡсѣе рѡмѡжнѣкѡсѣ сѡлѡм лѡѡѡтѣ , шн нѡмаи пѡнтѡрѣ аѡѣѡл сѡлѡм нѡѣ
аѡчи , кѡ сав аѡфлѡтѣ шѡтѣ вѣкѡсѣе рѡмѡж-
нѣкѡсѣ , аминѡтѣ лѡкѣ шѡтѣ кѡрѡциларѣ оѡнѡтѣи сѡрѡпѡтѡрѣи нѡ
пѡлате сѡз аѡнѡсѣ .

К Ѡ П Ъ Ѡ

Ѡрѣ фѡлѡѡфѣисѣ кѡбжнтѣ ерѣнда а арѡ-
тѡ , до мѡтѡ сѡнѡѡрѣ стѡпѡжнѡтѡрѣи
пѡтнмнларѣ чѣла ебнѣ кѡрѡциларѣ
гѡжнда , сѡфѡтѡрѣѡшѣ дѡрѣ вѡѡѡ днѣ
рѣптѣ ка сѡз лѡѡциѡи аминѡтѣ , иъ ѡсѡрѡдѣ ла фѡ-
лѡѡфѣсѣ , пѡнтѡрѣ кѡ шн де трѣѡѡ мѡтѡ сѡрѡ-
пѡнѡчѣ ла пѡѡтѣ кѡбжнтѡла , шн штрѡлатѣ кнѡпѣ
аѡѣи пре мѡрѣ ебнѡтѡрѣи . знѣсѣ дѡрѣ шѡѡлѡѡѡ-
нѣи , иъ ебнѡнда лѡѡѡѡ до сѡз арѡтѣ , дѡрѣ гѡжнѡ-
ѡѡл а ебнѡди чѣларѣ ѡпѡрѡѡаре пѡтнмнѣ аѡе шѡѡ-
лѡѡѡѡнѣи де лѡѡѡѡлѣ пѡнтѡчѣлѡди шн де пѡфѡтѣ ,
мѡрѣ шн де аѡе дѡрѡпѡтѡциѡи кѡнтѡннѡтѡларѣ пѡтнмнѣ
а ебнѡди сѡз арѡтѣ , шѡѡ кнѡпѣ рѡѡлѡди нѡрѡѡ шн
чѣларѣ аѡе вѡнтѡжѡнѣи кѡнтѡннѡтѡларѣ пѡтнмнѣ , а
мжнѡнѣи , шн оуѡндѡрѣи шн дѡрѣрѣи , иъ мѣ дѡрѣ пѡ-
латѣ фн дѡрѣ знѣе нѡѡнѡсѣ до ебнѡлѡѡѡ гѡжнда
пѡтнмнларѣ оуѡнтѡрѣи шн не шнѡнѡнѡди стѡпѡжнѡтѡрѣи
де рѡѡсѣ нѡнѡтннѡдѡсѣ а знѣсѣ , пѡнтѡрѣ кѡ нѡ ебнѡ-
рѡѡлѡѡ гѡжнда пѡтнмнларѣ сѡле , че чѣла че сѡжнѣ
шѡтѡтнѡ дѡрѡпѡтѡциѡи шн вѡнтѡжѡнѣи , шн штрѡѡѡнѣи
фѣиѡи . Шн пре аѡѡсѡтѣ нѡ ка дѡѡрѣ сѡзѣ сѡрѡсѣ ,
чн ка нѡ ла лѡле сѡзѣ сѡрѡѡсѣ , де мѡлатѣ пѡрѡнѣ
дѡрѣ шн де аѡнѡлѣ аѡѡ пѡтѣ вѡѡѡ сѡз арѡтѣ ,
кѡ снѡнѡѡрѣ цнѡтѡрѣи мѡтѣ пѡтнмнларѣ гѡжнда ,

чн мѡлатѣ маи ежртѡсѣ аѡаста а дѡѡѡди днѡтѡрѣ
ебнѡѡѡчѡла чѣларѣ че пѡнтѡрѣ ебнѡтѡлатѣ аъ мѡрѣнѣ ,
аѡлѡи сѡлѡѡѡрѣ , шн шѡчѣларѣ шѡпѡтѣ фѣѡциѡи , шн
мѡнѡчѣи лѡрѣ пѡнтѡрѣ кѡ пѡуѡи аѡѡрѣе , чѣла пѡнѣ
ла мѡарѣе дѡрѣрѣи не преѡѡѡѡндѡла , дѡѡѡрѣнѣ
кѡ ебнѡлѡѡѡ гѡжнда пѡтнмнларѣ , пѡнтѡрѣ ебнѡтѣ
цнѣи дѡрѣ сѡлѡѡѡла сѡжнѣ аѡѡѡла пре ебнѡѡѡциѡи чѣи
че пре аѡѡѡ ерѣме пѡнтѡрѣ ебнѣ ебнѡтѡлатѣ аъ
мѡрѣнѣ , иъ мѡнѡѡѡѡсѣ , мѡрѣ пѡнтѡрѣ чннѡтѣ фѡрн-
чѣлѡшѣ , пѡнтѡрѣ кѡ лѡѡѡѡндѡсѣ нѡ нѡмаи де кѡ-
тѡрѣ шѡѡциѡи ѡамѡнѡнѣи де вѡнтѡжѡнѣи , шн рѡѡѡѡѡкѣ , че
шѡ шн де чѣла че иъ кѡжнѡтѣ , пѡнѡчннѣ фѡѡсѣ аѡѡ.
сѡрѡѡлѣ чѣ дѡѡѡѡѡрѣ лнѡѡѡнѣи пѡрѡнѣсѣ , ебнѡнда пре
пѡрѡнѣи , иъ рѡѡѡѡѡрѣе , кѡтѣ аѡе кѡрѡциѡи фѡлѣ пѡннѣ
ѡи лѡѡѡѡлѣ . чн шн пѡнтѡрѣ чѣла че чѡрѡѡѡѡ аѡѡѡѡ
а знѣсѣ дѡрѣ сѡлѡѡѡла ка фнѣ , шѡѡѡѡѡлѣ пѡѡѡѡѡѡ шѡ-
чѣ кнѡпѣ аѡѡѡѡ ѡнѡчѡѡѡ аѡѡѡѡ , шн аѡѡѡѡ ла кѡбжн-
тѡла кѡрѣ мѡтѣ пѡнтѡрѣ ѡи мѡѡѡѡ шѡѡрѡѡѡнѣи , мѡ-
рѣ дѡжнда чѣлѡди штрѡв пѡѡтѣ шѡѡлѡѡѡѡ Амнезѣб ,
чѡрѡѡѡѡ дѡрѣ аѡѡѡѡ де снѡнѡѡрѣи цнѡтѡрѣи мѡтѣ
пѡтнмнларѣ гѡжнда , шн аѡѡѡѡѡѡ че пѡлатѣ фн
гѡжнда , шн че ѣ пѡтнмнѣ , шн кѡтѡѡѡѡ аѡе пѡ-
тнмнларѣ кнѡпѣрѣи , шн де ебнѡлѡѡѡ гѡжнда пре
толатѣ аѡѡѡѡѡѡ , гѡжнда мѡтѣ дѡрѣ мнѡтѣ , иъ
днѡрѣптѣ

РАІБ .

шъа.

І Ѡ С Н П К

ндръ де поркъ шъ чело жвнглъто ла ндоли снъ
 Снъ кнъ сз гвсто, ларъ до нбваръ вртъ врс оури
 сз мжнхъ спдръатъ, пре ачъстъ, лъ роатъ лъкръ
 тнндъ снъ ѡмоаръ, шъ мблцн лъпрвднъ хрзъ
 нндъ оундъ дннъ пжю андмо блъазаръ до рдъ
 азъ првотъ, аа шннцъ лъчюитъ шъ до вкрътъ
 лъдвднгатъ шъ ла мблцн дннъ чен до првдръ пчъ
 рана пентрв вкрътъ ерп квноквтъ, сз азъ до а
 проамъ до ель, шъ вкръндъ прв ель лнптъ хъ
 знъ, ель маи найнто до чъ вошъ лъчъто чъ вошъ сз
 фис мжнхъ чело асвара пчъ шъ вкръндо, сфъ
 пднпвшоу ка гвтъкндъ до ксарно до поркъ сз пчъ
 мжнтвешн, пентрв кз ма рвшннъ шъ до ажръ
 ета пчъ, шъ до крвнтвешо, ксаръ дпъ аткътъ
 анн нбмнъ пдре афаъ философъше пентрвкндъ
 кб лкръ чъ жндовешъ, пентрв кз чн дара фнндъ
 кб даре ла фнръ до ачъстъ мжнхъ до ксарно а
 внтен те сжкрвешн? пентрв кз фдръ до мннъ
 мсте ачъста сз нб гвшн дннъ чело чель фдръ до
 поволъ дбачн, шъ не дретъ мсте а оуръ чело
 але фнрн хардрн, ларъ пд шъ маи фдръ до мннъ
 те а фаъ мнъ пдре, до чъ вей мжнхъ пентрв
 дрвваръ, ларъ шъ пчъ мннъ вей хуанъ, спре а пчъ
 чертаръ, нбъте вей дрешпта дала чъ вкръптоаре
 философъа воаръ, шъ ржнпешн гандъа пдъ чело
 мжнхъ? шъ ржнпешн ла амъ ювнтоаре до
 шамонн мжнхъаре, сз нбъа лдръ до вкрънъ
 чело пчало пентрв кз шъ амннтоцн дрдъ до шъ
 мсте ѡаре каре вкрътоаре пчъте аверн лснн
 ан воаръ, ва ерпъ пре тннъ сп в тоатъ фдръ до
 ачъте чъ сз фаъ до нбво, лтра чешта кннъ а
 жнндъ блеазаръ, аъ чешотъ крвжнтъ, шъ а
 жнндъ болнчте лъчъ пчъ адръ андръ до ашъ нон
 лнптъ хъ, кб дмнрелъкъ лъчъ ндъ ждннцн фн
 нндъ а пентрвте, ннчн ѡ нбво маи сжлннкъ со
 кшнтма афн дрвкъте чъ кздръ лкръ нолстръ е
 нъ асвдартъ, пентрв ачъа даре ннчн лтраи кнп
 аскака лкръ вонмъ, шъ чъ, макаръ кз нб кб
 аъ вкрътъ аръ фн лкръ нолстръ лчъ кнп гжндъ
 шн, дмнрелъкъ чн лтраатъ кнпъ сокшнтма
 пръ а фн дмнрелъкъ, ннчн ашъ слошдъ аръ
 фн нолш чъ пентрв еднъ крвдннцъ мжнръ, а нъ
 мнн, сз лъ сокшнтн дара пжкатъ мнъ а фн
 ачъста до воумъ мжнхъ спдръатъ, пентрв кз
 шъ ла мнчн, шъ ла маи аскака лкръ тшотъ ѡ
 потрнбъ мсте, пентрв кз прннъ фншъ каре лъ
 че асвментъ сз мждрешъ, чъ батжонкшрешн фн
 лошфнла нолстръ, ка кндъ нб кб еднъ крвжн
 таръ лтраъ а амъ фн сжнжтшн, пентрв кз л
 трегжннъ мннцн пръ нон не лваца, ка пдъ п
 ршъа дбъчешашъ, шъ потрешоаръ а едрн, шъ
 екрвцнлъ а лрвца, ка тоатъ ддреръ до еднъ во
 а рвдъ, шъ дрпнтатъ лрвца, кжтъ нбман пръ
 чело чъ мсте дмнрелъкъ ачъстн, кб маре крвн
 цъ, пентрв ачъа нб мжнхъ спдръатъ, пент
 рв кз крвнндъ афн лкръ лдн дмнрелъкъ, шнма
 кз дпъ фнръ пднндъ нолш лкръ жндтшрелъкъ л
 цн не лртъ, шъ чело чъ сз вкръ лрвндъ кб а
 лъ нолстръ сфлпте аъ поржннъ сз хъ мжнхъ м
 ларъ чело чъ вошъ фн лпропнъ до аъ шрннъ сз
 ндъ мжнхъ, лрвннъ лкръ мсте даре нб
 нбман ане лдрмнъ пръ нон сз кжнхъ м лкръ,
 чъ шъ сз мжнхъ, чъ нбвн рдъ асвара мк а

К А П К Е Ш Н З

челъ ркъ, ннчн пръ чн сфнцн ан стржмошн
 лшъ, пентрв ка сз пкрвнъ лкръ, жвнжн
 пдрн нбвнъ пкрвн, ннчн до мклн пчъ шнн,
 шъ сжмн топнрн фнжцн нб сжнтъ ель ашъ е
 тръна, шъ фдръ до вкрвцн, кжтъ пентрв еднъ
 крвдннцъ, сз нбмнъ лтрннрелъкъ мс гжндъ
 кздръ ачъстъ роатъа гжтвешъ, шъ фокъа лъ
 сфлп маи таръ, нб ашъ ма лдръ до аъ мк
 аъ вкръннъ, кжтъ а стрнка ед прннъ мннъ л
 цъ чъ до мошн, нбътшн амцн лкръ лрвцъ
 тоаре, ннчн пчешо лрвдъ ювнтъ рвдъаре, ннчн
 пчешо рвшнн философъа крвннъ, ннчн пчешо
 пчъдрн првцнъ чнннцн, шъ а пдрнн лснн
 шннцъ, крвратъ пръ мннъ пжннцн вошъ прнмн
 не пчмжндъ до аъ пчало чело пжнъ ла моаръ
 нбон.

К А П В З

Трачешта кнпъ лпропнъ ржндрнндъ
 спре аъ пчрвндлн мжнхъ пдрн,
 стржндъ пчрвпшн до свлце, кб
 амаръ пчрвте пръ блеазаръ спре чело
 до мннъ, лтра лдъ дрвкрвкъ пръ ель, шъ а
 пои лрвкндъ кб мжнннъ лдррпнъ, до амжн
 доашъ пкрвнъ кб енчело лъ ештъ, стржндъ
 стржпшрелъкъ до алтъ пдрте, сфлпннъ сфлпъ
 поржннъ лпдратлн, ларъ чело маре ла мнн
 те блеазаръ, ка лрвнъ мнчнндъ, ннчн л
 трннъ кнпъ сз сжнмъ, чн лрвдн лтрнннндъ
 шнн ла чешъ, сз ржмнъ кб енчело крвннн
 вкрвндлн, шн пръ крв сжншъ, шъ колпъ
 нъ нз ржнъ, шъ кжнндъ пчшо не пдркндъ с
 фнрн лрвдъ дрвннъ. дрпн авъ шн не блтнп гжн
 дъ, дечн ѡаре крв дннъ чн амарн пачн с
 рнндъ лдршрпн лъ ловтъ, ка сжъ сжквалъ
 фнндъ кжътъ, ларъ ель лрвдъ дрвннъ, шъ
 хуалъ нбво, шъ рвдъ мжнхъ, вкрвндъ
 едръ пръ чело чъ мннъ, вкрвндъ, шъ до а
 чешн карн лъ мннъ ерп кб мнраръ, пентрв
 едннцн сфлпннъ, пентрв ачъа до шпартъ
 фжнндлннъ мннъ, пентрв вкрвннелъкъ лн,
 шъ дрпн алтъ пдрте фнндъ, ен лтрапнннъ ѡ
 енчешо лн, апропнндъ ла ель ѡаре карн днн
 тръ ан лпдратлннъ жнчъ пентрв чъ сфлпъ р
 трннъ ачъстъ пръ тннъ фдръ до сокшнтъа п
 сфлпн блеазаръ, нон дара дннъ чело фнпнъ
 кжндрн воумъ пдръ, шъ пдъ фжжнндъ ка гвшн
 дннъ чело до поркъ те мжнтлше, шъ блеазаръ
 знъ нбашъ рдъ сз гжндъ чн чъ сжнтма, ф
 шрн лн дрвара, кжтъ мбнндъ до сфлпнъ
 не крвнъа лкръ мсте нолш сз фжжннннъ,
 кз фдръ до сокшнтъа мсте тржндъ спре дрв
 алца чъ пжнъ ла вкрвннъ, шъ славъ чъ до
 асвара ен дпъ лкръ пжнндъ, до асвмъ сжн
 првмннъ, шъ нон сжндрн сжн фачъа чело
 трнннъ пнлхъ до крвдннцн ка шъ дрпнтъ сжн
 фачъа мжнхъ дб спдръатъ, шъ рвшннн
 лкръ мсте до воумъ маи трнн пжннъ врелъ
 шъ ачъста батжонкшрнннъ до кждръ пшнн п
 тръ фннъ, ашъ маре ла мннъ пръ ель вкрн
 дъ, шъ ннчн спре мнла лшъ првмннндъ,
 ла фокъ пръ ель лъ дрвдръ, оундъ прннъ чело
 кб рдъ мжнршдъ лкрвннъ до мннн држнндъ
 до пшъ

І Ѡ С І П Ъ :

де тѣуть пре сѣль лѣль арѣнскѣ шн пѣчѣоале пѣр-
 нзѣи прннѣ нѣрнѣлѣ лѣн вѣрѣл : шн сѣль пѣнѣ ла ѡа-
 се фѣнѣдѣ лѣрѣ шн вѣрѣдѣ сѣшн лѣсе сѣфлетѣлѣ
 лѣтнѣе ѡнѣи кѣтрѣ дмнѣрѣ шн знѣе : тѣ шн
 дмнѣрѣдѣлѣ кѣз фѣнѣдѣ мѣкѣ пѣтнѣцѣ амѣ мѣн-
 пѣнѣи кѣ мѣнѣи арѣзѣтѣорѣ морѣ пѣнѣтрѣ лѣце :
 дѣчн вѣжнѣдѣ фѣнѣ лмѣнѣи тѣале : дѣстѣлѣ фѣнѣдѣ
 пѣнѣтрѣ дѣжнѣи кѣ аѣоале трѣтѣорѣ : кѣрѣцн-
 пѣорѣ фѣлѣорѣ : сѣнѣеле нѣстрѣлѣ : шн лѣлѣкѣлѣ
 сѣфлетѣлѣорѣ лѣорѣ лѣ сѣфлетѣлѣ мѣрѣлѣ : шн аѣчѣ-
 стѣ знѣжнѣдѣ чѣлѣ сѣнѣтѣ вѣрѣлѣтѣ : кѣ вѣнѣи чн-
 стѣ мѣрнѣ : мѣрѣтѣрнѣтѣ дѣрѣ вѣрѣнѣтѣорѣ мѣстѣ
 пѣтнѣмнѣлѣорѣ чѣлѣ вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ гѣжнѣдѣ : пѣн-
 трѣлѣ кѣ дѣ арѣ фѣи вѣрѣнѣтѣ пѣтнѣмнѣлѣ пре тѣжнѣдѣ :
 аѣчѣстѣорѣ дѣрѣ аѣшѣ дѣ мѣрѣтѣрѣлѣ вѣрѣнѣнѣцнѣ : мѣрѣ
 лѣкѣлѣ гѣжнѣдѣлѣ пре пѣтнѣмнѣ вѣрѣнѣдѣ лѣн дѣжнѣ
 кѣ кѣвѣнѣнѣцѣ вѣрѣнѣнѣцѣ повѣцѣнѣнѣтѣ : шн пре дѣрѣтѣ
 мѣстѣ а мѣрѣтѣрнѣи нѣнѣ пѣрѣлѣ афнѣ а гѣжнѣдѣлѣнѣ :
 оѣнѣдѣ шн чѣлѣ днѣафѣрѣ дѣрѣрнѣ : арѣзѣтѣ кѣ лѣ вѣ-
 рѣнѣтѣ гѣжнѣдѣ шн а дѣсѣзѣтѣрнѣлѣорѣ а вѣрѣнѣи : шн
 нѣнѣи лѣ мѣлѣ аѣ сѣлѣнѣе .

К Ѡ П Ѡ Э Ш Ѡ Ѡ

Ѡнѣтрѣлѣ кѣ а оѣнѣ вѣнѣи кѣрѣмѣлѣу гѣжнѣ-
 дѣлѣ пѣрнѣнѣтѣлѣнѣ нѣстрѣлѣ сѣлѣзѣарѣ :
 кѣрѣмѣднѣдѣ а вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ кѣрѣвѣтѣ :
 лѣтрѣлѣ а пѣтнѣмнѣлѣорѣ ценѣнѣе шн прѣкѣ
 кѣрѣнѣдѣлѣ кѣ аѣлѣ тѣрѣнѣдѣлѣнѣ афнѣкошѣрнѣ : шн
 сѣтрѣзѣдѣкѣнѣдѣ кѣ аѣлѣ кѣрѣнѣлѣорѣ вѣлѣдѣрнѣ : нѣнѣнѣ
 лѣтрѣднѣи кнѣпѣ аѣ лѣтрѣорѣ кѣрѣмѣлѣ вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ
 пѣнѣзѣ оѣнѣдѣ аѣ лѣнѣотѣтѣ лѣ вѣдѣлѣ вѣрѣнѣнѣцнѣи чѣнѣи
 фѣрѣзѣ мѣорѣтѣ : нѣ кѣз дѣорѣ чѣтѣтѣ лѣ мѣлѣтѣ : шн
 дѣ мѣлѣтѣ фѣлѣорнѣ дѣ мѣщѣшѣдѣрнѣ аѣ лѣгѣдѣнѣтѣ
 кѣ внѣтѣжнѣе вѣо днѣнѣорѣзѣ вѣтѣжнѣдѣлѣ : прѣкѣвѣмѣ
 прѣ сѣнѣтѣлѣ аѣчѣлѣ сѣнѣтѣлѣ сѣфлетѣ кѣ кѣрѣ-
 нѣ шн кѣ кѣлѣщѣе арѣжнѣдѣлѣ аѣ вѣрѣнѣтѣ пре чѣнѣ
 чѣ лѣкѣнѣцѣрѣ : пѣнѣтрѣлѣ гѣжнѣдѣлѣ вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ
 кѣрѣ сѣрѣспрѣжнѣнѣтѣорѣ : кѣ ѡ мѣрѣнѣнѣ лѣнѣнѣнѣ
 чѣ рѣпѣлѣмѣ аѣлѣ сѣлѣ кѣвѣчѣтѣ пѣрнѣнѣтѣлѣ сѣлѣзѣарѣ
 лѣтнѣнѣжнѣдѣ аѣ лѣфрѣжнѣтѣ : пре чѣлѣ чѣ сѣкѣ нѣвѣнѣлѣ
 аѣлѣ пѣтнѣмнѣлѣорѣ фѣрѣтѣнѣи : ѡ вѣрѣднѣчѣ аѣлѣ прѣ-
 щѣнѣи прѣоатѣ нѣ цѣнѣ сѣлѣрѣкѣтѣ чѣнѣ сѣнѣнѣи днѣ-
 цнѣ : нѣнѣнѣ пре пѣнѣтѣчѣлѣ чѣлѣ чѣ дмнѣрѣлѣсѣ кѣрѣ-
 днѣцѣлѣ аѣлѣ прнѣнѣтѣ лѣнѣ лѣпрѣвѣнѣтѣ кѣ сѣлѣрѣ-
 кѣтѣзѣ мѣжнѣсѣрѣ : ѡ тѣокнѣнѣтѣорѣ дѣ лѣчѣе : шн фн-
 лѣоолѣлѣ дмнѣрѣлѣсѣлѣднѣи кѣвѣжнѣтѣ : кѣ аѣчѣщѣе прѣ-
 вѣдѣ афнѣ чѣлѣ чѣ прѣщѣнѣнѣ лѣчѣтѣ кѣрѣтнѣи кѣ аѣлѣ сѣлѣ
 сѣжнѣе : шн кѣ внѣтѣжнѣнѣ сѣдѣорѣ чѣлѣ пѣнѣзѣ лѣ
 мѣорѣтѣ пѣтнѣмнѣ спрѣжнѣнѣнѣсѣ : тѣ пѣрнѣнѣтѣ вѣ-
 нѣ лѣчѣтѣ воластѣрѣ прннѣ рѣвѣдѣрнѣ сѣпрѣ сѣлѣзѣ ѡнѣи
 аѣдѣвѣрнѣтѣ : шн кѣрѣзѣцѣлѣ чннѣтнѣдѣлѣ нѣ ѡнѣи
 сѣтрѣнѣсѣтѣ : шн прннѣ фѣлѣтѣ лѣкрѣзѣтѣ аѣнѣ фнѣкѣлѣ
 аѣлѣ дмнѣрѣлѣсѣрнѣи фнѣлолѣфнѣи кѣвѣнѣнѣтѣ : ѡ дѣкѣтѣ
 мѣднѣсѣ мѣнѣ снѣлѣнѣчѣе вѣтѣжнѣе : шн дѣкѣтѣ фѣкѣлѣ
 мѣнѣ тѣлѣ оѣнѣнѣлѣшѣлѣ : шн мѣнѣ мѣрѣе дѣкѣтѣ пѣтнѣ-
 мнѣлѣ сѣлѣзѣарѣ : кѣ прѣкѣвѣм пѣрнѣнѣтѣлѣ лѣрѣшн
 фѣнѣдѣ лѣ арѣмѣлѣтѣ кѣ кѣрѣлѣннѣцѣ : прннѣ мѣлѣ
 цнѣмѣ лмѣнѣи аѣлѣрѣгѣнѣдѣ : прѣ чѣлѣ арѣзѣтѣорѣ лѣ-
 цѣрѣ аѣ вѣрѣнѣтѣ : а лѣ фѣчѣорѣлѣ лѣнѣ лѣрѣшнѣ сѣ-
 лѣзѣарѣ : прннѣ фѣкѣ тѣпнѣнѣдѣсѣ нѣнѣнѣ лѣтрѣорѣзѣ
 гѣжнѣдѣлѣ : шн чѣ мѣнѣ дѣ мнѣнѣе вѣтѣжнѣе фѣнѣдѣ
 дѣзлѣгѣтѣе фѣнѣдѣ аѣлѣ тѣрѣпѣдѣлѣнѣ лѣтнѣнѣорнѣи кѣ-
 трѣ пѣрнѣнѣтѣлѣ : шн сѣлѣзѣвнѣоѣнѣтѣ кѣрѣнѣрнѣлѣ : шн

К Ѡ П Ѡ Э Ш Ѡ Ѡ

ѡстѣнѣнѣтѣ внѣнѣлѣ сѣ лѣтнѣнѣрнѣзѣ прннѣ гѣжнѣдѣ :
 ѡ фѣрнѣнѣтѣ вѣтѣрнѣнѣцѣ : шн чннѣстнѣтѣ кѣрѣднѣчѣ-
 цѣ : шн вѣлѣдѣ дѣ лѣчѣе : прѣ кѣрѣлѣ кѣрѣднѣчѣоале
 пѣчѣтѣлѣ а мѣорѣцнѣ лѣлѣ сѣлѣзѣрнѣнѣтѣ : вѣзнѣ дѣрѣзѣ
 вѣрѣжнѣе вѣрѣлѣтѣ чѣ пѣнѣзѣ лѣ мѣорѣтѣ дѣрѣрѣ аѣлѣ прѣ-
 кѣтѣ кѣ мнѣнѣтѣ пѣнѣтрѣлѣ вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ : мѣрѣ-
 тѣрнѣнѣтѣ повѣцѣнѣтѣорѣ мѣстѣ пѣтнѣмнѣлѣорѣ чѣлѣ
 вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ гѣжнѣдѣ : пѣнѣтрѣлѣ аѣчѣлѣ дѣрѣзѣ шн
 тнѣнѣрнѣи кѣ аѣлѣ вѣнѣи кѣрѣднѣчѣлѣ гѣжнѣдѣ : фнѣло-
 лѣфнѣнѣдѣ мѣнѣ гѣчѣлѣ мѣнѣнѣи вѣрѣнѣрнѣлѣ .

К Ѡ П Ѡ Э Ш Ѡ Ѡ

Ѡнѣтрѣлѣ кѣ дѣ вѣрѣмѣ чѣ дѣлѣзѣ аѣчѣлѣ сѣ
 вѣрѣнѣи лѣ арѣзѣтѣрѣ тнѣрѣнѣлѣ нѣпѣлѣтѣжнѣдѣ
 сѣ лѣдѣтнѣе прѣ вѣтѣрнѣи а мѣжнѣкѣ сѣлѣрѣ-
 кѣтѣ лѣтѣнѣчѣе фѣорѣлѣ кѣ пѣтнѣмнѣлѣорѣ
 рѣвѣчнѣ прѣ аѣцнѣи днѣнѣ рѣвнѣмѣ жнѣдѣвѣсѣ сѣ а-
 дѣкѣ : шн дѣ вѣрѣ мѣжнѣкѣ сѣлѣрѣкѣтѣ сѣнѣ слѣо-
 дѣзѣ мѣжнѣжнѣдѣ : мѣрѣ дѣ сѣлѣзѣорѣ прнѣчнѣ мѣнѣ аѣмѣрѣ
 сѣнѣ мѣнѣчѣкѣсѣ : аѣчѣстѣе рѣжнѣдѣнѣдѣ тѣрѣнѣдѣлѣ :
 сѣрѣ аѣдѣкѣжнѣдѣсѣ кѣ вѣтѣрнѣжнѣ мѣнѣсѣ : шѣпѣтѣ фѣлѣ-
 цнѣ вѣнѣи шн внѣтѣжнѣи шн лѣтрѣлѣ тѣлѣ дѣрѣжнѣцнѣи : вѣ-
 кѣрѣзѣ дѣ сѣнѣ : шн дѣ вѣнѣи кѣвѣнѣнѣцѣ мнѣ-
 рѣжнѣдѣсѣ лѣ зѣжмѣнѣ лѣорѣ шн аѣрѣоатѣ кѣтѣмѣжнѣдѣнѣ
 знѣсѣ ѡ тнѣнѣрнѣлѣорѣ кѣ вѣнѣрѣ дѣ сѣоѣкѣтнѣцѣ фѣлѣ-
 сѣцѣлѣе воластѣе сѣ лѣдѣдѣ : шн мѣлѣцнѣмѣ дѣ аѣтѣ-
 цѣ фѣлѣцнѣ прѣ чннѣстнѣнѣдѣ : нѣ нѣмѣнѣ сѣлѣрѣдѣсѣсѣ
 сѣ нѣвѣзѣ нѣвѣнѣнѣцнѣи аѣчѣлѣшн нѣвѣнѣнѣи кѣ чѣлѣ мѣнѣ-
 нѣнѣнѣтѣ кѣрѣнѣтѣ вѣтѣрнѣжнѣе : чнѣ вѣ шн рѣогѣ лѣпрѣвѣ-
 нѣ лѣтѣрѣднѣдѣ сѣлѣ кѣ зѣрѣжнѣдѣнѣцнѣи аѣлѣ мѣрѣ
 прѣтѣшѣшѣг : пѣнѣтрѣлѣ кѣ аѣшѣ пѣчѣтѣ лѣчѣ кнѣпѣ аѣчѣ-
 тѣ прѣ чѣлѣ : чѣ нѣ аѣкѣлѣтѣ лѣ аѣлѣ мѣлѣе порѣвѣ-
 чнѣ : аѣшѣ шн аѣфѣчѣе внѣнѣ чѣлѣорнѣ чѣ прѣ мнѣнѣе внѣнѣ
 вѣрѣ аѣсѣдѣлѣтѣ : кѣрѣдѣцнѣ дѣрѣзѣ кѣ шн вѣрѣнѣи кѣ
 прѣ лѣкѣрѣнѣлѣорѣ мѣлѣе вѣцнѣ лѣдѣ лѣзѣпѣлѣжнѣдѣсѣ дѣ
 чѣлѣ дѣ мѣшнѣ аѣлѣ вѣсѣтрѣлѣ аѣлѣ полѣнѣтнѣи ѡвнѣчѣлѣ
 шн лѣжнѣдѣ вѣлѣцѣ сѣлнѣнѣсѣсѣ шн прнѣмнѣнѣдѣсѣ
 дѣсѣзѣтѣлѣцнѣзѣ лѣтнѣнѣрѣчѣлѣе воластѣе : кѣ дѣ вѣрѣмѣ
 чѣ кѣ вѣ оѣрѣе мѣзѣ вѣцнѣ фѣчѣе прннѣ нѣ аѣсѣдѣлѣтѣрѣ лѣ-
 дѣмнѣмѣзѣвѣцнѣ прѣ мнѣнѣ сѣпрѣ гѣоалѣннѣчѣе мѣнѣнѣ прѣ
 фѣцѣе кѣрѣлѣе днѣнѣ вѣнѣи кѣтѣе оѣнѣдѣлѣ прннѣ мѣнѣнѣ
 сѣлѣ пѣтѣрѣзѣ : фѣлѣкѣвнѣзѣ дѣрѣзѣ мнѣлѣ дѣ вѣнѣи дѣ аѣлѣтнѣ
 шн сѣлѣ нѣ прѣлѣтнѣнѣлѣ шн дѣ вѣрѣтѣе шн дѣ фѣлѣм-
 чѣцѣ нѣмѣзѣ лѣдѣрѣ : нѣ сѣоѣкѣтнѣцнѣи аѣчѣлѣтѣ кѣзѣ рѣ-
 орѣ нѣдѣ вѣлѣ фнѣ ннѣнѣсѣлѣ нѣ аѣсѣдѣлѣтѣжнѣдѣ : чнѣ кѣ
 сѣтрѣжмѣлѣтѣрѣзѣрѣ а мѣрнѣ вѣнѣи мѣстѣе гѣлѣтѣ : шн аѣчѣ-
 стѣе знѣжнѣдѣ порѣвѣчнѣ сѣлѣ нѣвѣ лѣнѣнѣнѣтѣе оѣнѣчѣлѣтѣ-
 лѣ чѣлѣ дѣ мѣнѣнѣи кѣ дѣорѣзѣ шн дѣ фнѣкѣсѣ вѣлѣсѣ
 прѣ сѣнѣ сѣлѣ мѣжнѣнѣчѣе : шн дѣкѣа пѣлѣзѣрѣ лѣнѣнѣнѣтѣ
 пѣрѣтѣзѣтѣорѣ дѣ сѣлѣнѣцѣ вѣжнѣтѣжнѣе днѣнѣ дѣжнѣоалѣ-
 тѣрнѣлѣ : шн лѣгѣтѣрнѣлѣ : шн рѣоатѣлѣ : шн пѣ-
 вѣрѣлѣ : шн кѣлѣдѣрнѣлѣ : шн тнѣгѣнѣлѣ : шн дѣцѣ-
 тѣрѣлѣ : шн мѣжнѣнѣлѣ чѣлѣ дѣ фѣтѣрѣ : шн пѣчѣлѣ-
 лѣ : шн фѣтнѣ фѣкѣлѣднѣ : рѣзѣпѣдѣнѣдѣ тѣрѣнѣдѣлѣ
 знѣзѣ : вѣннѣнѣнѣлѣорѣ фнѣвѣзѣ фнѣкѣсѣ : кѣ шн жѣдѣ-
 кѣтѣа кѣрѣе чннѣстнѣцнѣи вѣжнѣдѣлѣ вѣ фнѣ воластѣлѣорѣ
 чѣ дѣ нѣвѣоѣе кѣзѣлѣцнѣи лѣчѣцѣе : шн сѣнѣ аѣдѣжнѣдѣ мѣжнѣ-
 гнѣтѣрнѣ : шн вѣжнѣдѣ гѣоалѣннѣчѣе : нѣ нѣмѣнѣ нѣдѣ сѣ
 тѣмѣорѣ : чнѣ шн лѣпрѣтнѣвѣзѣ фнѣлолѣфнѣицѣ тѣрѣнѣдѣ-
 лѣнѣ : шн прѣ лѣднѣзѣ кѣвѣжнѣтѣрѣе тѣрѣзѣнѣлѣ лѣнѣ ѡ
 сѣлѣрѣрѣзѣ : шн чѣ вѣмѣлѣ гѣжнѣдѣ : нѣ лѣдѣрѣзѣтѣорѣ кѣ
 сѣфлетѣлѣе сѣрѣ вѣрѣ оѣнѣнѣи : шн нѣ вѣрѣлѣцнѣи лѣтрѣлѣ
 сѣнѣ : чѣ кѣвѣнѣнѣтѣ лѣчѣрѣ фнѣ прѣвѣнѣтѣ аѣ знѣчѣе : аѣ
 нѣдѣ кѣ

шн.

І О С Н П К

ІЗ КЪ ІЧЕТЕБІ ? ІШ ПНІСАШІШ НОН . ШН ФОАРТЪ
 ФІЗІ МІНІТЕ . ІПІРАТДА ПРЕ НОН РЪГЖНДОНЕ . ШН
 СПРЕ ВЪНЪ ФАЧЕРЕ КІТЕМЖНДОНЕ . ДЕ ВОМ АІСЪЛ
 ТА ДЕ ЕЛЬ . ПЕНТРЪ ІЧЕ КЪ ВОЕ ДІШАРТЪ ПРЕ НОН
 НЕ ВЕСЕЛІНЪ ? ШН МЪРНТОАРЕ НЕ АІСЪЛАТАРЕ КЪЧЕ .
 РЪМЪ ? ІШ НЕВОМЪ ТЪМЕ ВЪРБАЦІ ФРАЦІИ . ДЕ ОУ
 НІЛАТЕЛЕ МЪНУЛАУРЪ . ШН ВОМЪ СОКОПНІ ІФРН
 КОПЪНІАЕ КАЗНЕЛАУРЪ . ШН ВОМЪ ФЪЦН ДЕ МЪРНЪ
 ІЧЕ ДІШАРТЪ АЧАСТА . ШН ДЕ ІЧЕ ПЪРТАЧТОАРЕ ДЕ
 ПІРЕРАРЕ СЪМЕЦІЕ . СЪНЕ ФІЕ МІАХ ДЕ ВЪРТЕЛЕ НО
 АСТРЕ . ШН СЪ НОНЕ ІДЪРЪМА ДЕ АЛЕ МАНІШІ ВЪ
 ТРЖІЦЕ . ШН СЪНЕ АДЪЧЕМЪ АМІНІТЕ . КЪ НЕ А
 ІСЪЛАТІНАДЪ ВОМЪ МЪРН . ШН НЕВА ЕРТА ПРЕ НОН .
 ІЧЕ ДІМЕЖЕЛІКЪ ЖДЕКАІТЪ ПЕНТРЪ НЕОЕ ДЕ ІПІ
 РАТДА ПЕМЖНДОНЕ . ЧІ НЕ СКОАТЕМА ПРЕ НОН ДН
 БІАЦА ІЧЕ ДЪЛАЧЕ . ШН НЕ АНІЧІМЪ ПРЕ НОН ДЕ А
 ВЪМЪ ІЧЕ ДЪЛАЧЕ ? СЪ НЪ СНАІМЪ НЕВОА . НІЧН СЪ
 НІМЪ ЧІНОТЪ СПРЕ АНОАСТРЕ СТРЪМЪТАРЕ . НІЧН
 СІНГЪРЪ АЧЕ ІЧЕ ВЪНЪ ВОЕ . ПРЕ НОН НЕ ІМОАРЕ .
 ПЕМЖНДОНЕ ДЕ ОУНІБАТЕЛЕ ЧЕЛЕ МЪНІНТОАРЕ . ДЕ
 ОУНІ СЕАВ ПЪС НОАШ АТЪАТА ІБІРЕ ДЕ ПІЧЕ . ШН
 НЕ ПААЧЕ РЪЕДАРЕ ІЧЕ ПЪРТАЧТОАРЕ ДЕ МОАРЕ . ПЪ
 ТІНАДЪ КЪ ВОАІНІЕ А ТРЪІ . ІПІРАТДАВІ СЪПІ
 ІНАДОНЕ ? ЧІ ДЕ АЧЕТЕБІ НІМІКА НЪ ЗІНІРЪ ТІНЕ
 РІИ . ЧЕІ ЧЕ ВЪРЪ СЪЕ МЪНУАІСЪКЪ . НІЧН ШАД АДЪ
 АМІНІТЕ . ПЕНТРЪ КЪ ЕРА НЕ ВЪГЪТІШІ ДЕ СІМЪ
 ДЕ ПАТІМІ . ШН СІНГЪРІ ЦІНІТІШІ ДЕ АЧЕРІ .
 ІКАТ ІДІАТЪ ЧЕ АД ТЪКЪІТ ТУРАІНА СФЪТІНІА П
 ЕІ . КА СЪ МЪНІЧЕ СІВРКАТ . ТІОЦІ КЪ ОУНІ ГЛАІ
 ДІНІРЕДІА КА ДІНІТІВІ СЪФЛАТ ЗІНІРЪ КЪТРЕ ЕА

К І П А І Ш І О

ІЗ ВІВІШІ І ТУРАІНЕ ? ПЕНТРЪ КЪ ГІ
 ТА СНАІТЕМА А МЪРН . ДЕ ІКАТ А ІКАІА
 ЧЕЛЕ ДЕ МІШІЕ АЛЕ НОАСТРЕ ПОРДІНІ .
 ПЕНТРЪ КЪ НЕ РЪШІНІМЪ ДЕ ІКЪВІНІЦЕАВ
 ЧЕЛЕ ДЕЛА СТРЪМІШІ . ДЕ НЪ ІШ ІЧЕ СФЕПНІКЪ
 АЛЕЦІИ ВЪНЪ АІСЪЛАТАРЕ . ШН КЪ МІШІИ НЕ ВОМЪ
 ЛЪДЪ . НЪ СФЪТІНІ ТУРАІНЕ ФІРЪ ДЕ АЕУНІ . НЪ
 НЕ МІАВІНІ ПРЕ НОН МАІ МЪАТЪ ДЕКЪТЪ НОН ОУРЖ
 НДОНЕ . ПЕНТРЪ КЪ МАІ ГРЕД ДЕКЪТЪ МОАРЕТЪ А
 ЧАСТА . СОКОПНІМЪ АФІ МІА ТА . ІЧЕ СПРЕ ІЧЕ ФІ
 РЕ ДЕ АЧЕ МЪНІТІРЕ А НОАСТРЕ . ШН НЕ СПІАРІИ
 ПРЕ НОН ІФРНКОШІНАДОНЕ КЪ МОАРЕТЪ ІЧЕ ПІНІ МЪ
 НІ . ПРЕКЪМЪ НЪ КЪ ПЪЦІНА МАІ НАІНІТЕ ДЕ ЕЛЕ
 АЗАРЪ ІВЪЦІНАДЪ . ШН ДЕ ВЪРЕМЕ ЧЕ ВЪТІЖІНІ ЖІ
 ДОВНАУРЪ . ПЕНТРЪ ЕДНА КРЕДІНІЦЪ ШІ МЪНІНІ РЪ
 ДЖІНАДЪ АД ВІНЕ КРЕДЪТЪ . МАІ ПРЕ ДРЕПТЪ АР ФІ
 ДЕ АМЪ МЪРН НОН ТІНЕРІИ . МЪНІНАЕ НЕВОІАУРЪ
 ТАЛЕ НЕ ВЪГЪНАДЪ І СІМЪ . КАРЕ ШІ ІВЪЦІАТІ
 РІАВ НОІТІВІ ВЪТІЖІНАДЪ АЧЪ ВІРІТІ . ІСПІТІЩЕ
 ДІАРЕ ТУРАІНЕ ? ШН КЪ АЛЕ НОАСТРЕ СЪФЛАТЕ . ДЕ
 НЕ ВЕІ ІМОРЕ . ПЕНТРЪ ЕДНА КРЕДІНІЦЪ . НЪ ГЖІ
 ДІ СЪ НЕ СТРЪІНІ НОАШ МЪНІНАДОНЕ ? ПЕНТРЪ КЪ
 НОНІ ПРЕ ІЧЕ РЪ ПАТІМЪ . ШН РЪЕДАРЕ . АЛЕ ВЪНЪ
 ТІЦІИ ВІРІНІЦЕ ВОМЪ ПЪРТА . ІАРЕ ТЪ ПЕНТРЪ А
 НОАСТРЕ ПІНІГЪРІТЪ ОУНІДЕРЕ ДЕСІДЪЛ МЪНІКЪ ВЕІ
 ІТЪДІИ . ДЕ ІЧЕ ДІМЕЖЕЛІКЪ ВЪЧІНІКЪ . АЧЕШІ А
 ШІ ЗІНІКІНАДЪ : НЪ НЪМАІ ІКА ІКІНАДЪ САРЕ ФІ ІГРЕ
 ІАТЪ АСІПРА ОУНІАРЕ НЕ АІСЪЛАТІТІШІ ТУРАІНАДЪ .
 ЧІ КА ШІ АСІПРА ОУНІАРЕ НЕ МЪАЦІМІТІШІ СЪ ОУ
 РІНІИ . ДРЕПТЪ АЧЕА ПРЕ ЧЕА МАІ МІАРЕ ДНІА ТІА
 ШІИ . ПОРДІНІНАДЪ ІА АДЪІЧЕ ПАІЧІИ . ШН РЪМ
 ІНАДІНІ ХАІНА ІІ АЕГАРЪ МЪНІНАЕ . ШН ЕРАЦЕА

К І П А І Ш І О

ІЗ ІВЪРЕА . ДЕ АЛЪ ПАРТА . ІКАТЪ ВЪТІЖІНАДЪ
 ІЗ ВІЧЕА АД ІШІТЕНІТЪ НІМІКА НЪ СЪВЕРІОНІАДЪ
 ПЪСЪРЪА ПРЕ ЕА ПРЕ РОАТЪ . ПРЕЖДЕ ІКАРЪ ІТІН
 РЖНДІСЪ . ЧЕА ДЕ ВЪНЪ РЪДЪ НІСЪВІТЪ ТІНІЕРІА
 СЪ ДЕКНОДЪ . ШІ ДНІА ТІОАТЪ ІНІТЕГЪРІАЕ ФІЖ
 ГЖНДІСЪ . ХЪАІА ЗІНІКІНАДЪ . ТУРАІНЕ ПРЕ ПІНІГЪРІ
 ТЕ . ШІ АА ЧЕРЕШІИ ЖДЕКЪЦІИ ВЪРЖМАШЪ . ШІ ФІ
 РЕ ДЕ ІМЕНІЕ НАМА ОУНІА ІАМІНІ ДЕ МЪ ІСЪЖЕШІИ
 ІТІРА ЧЕІСТА ІКІПІ НІЧН АМЪ ПЪРЖНІТ ЧІ АЧЕ І ДІ
 НЕЖЕЛІКЪ ПЪРЪСЪКЪ . ШІ ПЪРТАЧТІШІ ДЕ СЪАІЦЕ ЗІ
 КІНАДЪ : МЪРЪТІРІСІЩЕ КЪ ВЕІ МЖІКА ІКА СЪ ТЪ
 МЖІТІЩІИ ДЕ МЪНІИ . ІАРЕ ЕА ЗІНЕ . НЪ АШІ ВЪ
 ІАТЕ ВОАШ МАІ ТАРЕ РОАТЪ . ІШ СПІДІКЪЦІИ ПОАІЖ
 НІИ . ІКАТЪ А ІФРНІА ГЖНДЪА МІЕДЪ ТЪАЦІНАІ
 МЪДЪАІРІАЕ ШІ ІМІ АРДЕЦІИ ІЗІРІНАЕ . ШІ СТРЪ
 МЪТАЦІИ ІКІТЕГЪРІАЕ . ПЕНТРЪ КЪ ПІНІА ТІОАТЪ
 МЪНІНАЕ ВЪ ВОІ СЪПІДНЕ ПРЕ ВОІ ІКА СІНІГЪРІИ ФРЕУ
 РІИ ОВРЕІАУРЪ . ПЕНТРЪ ЕДНАТІАТЪ СНАІТЪ НЕ ВІРІ
 НІИ . АЧЕТЕБІ ЗІНІКІНАДЪ ФІОКЪ ДЕ ДІСЪПІТІИ АЧЕ
 РІАРЕ . ШІ СЪ АЧЕДЕРЪ ІААТІВІ МАІ ІПІНІЖІНАДЪ
 РОАТА МЖІЖІНАДЪ ДЕ ТІОАТЪ ПЪЦІАЕ РОАТА ДЕ
 СЖІЦЕ . ШІ ГРЕМАДА ІЗІРІНАУРЪ ДЕ ПІКЪПІРІАЕ
 ПЪРОІАУРЪ СЪ СТАЦІИ . ШІ ПРЕДЪРЪ ІОІА РОАТІИ
 ІВІРА ІЗІРІНАЕ . ШІ ТЪАТЪ ІПРЕДЪРЪ ФІНІА ІКІ
 ГАРЪ ІАСЕАУРЪ . ЧЕА МІАРЕ А МІНІТЕ ШІ ТІНІЕРІ
 АДЪ ІВРАМІЕДЪ НЪ СЪІПІНАТ ЧІ ПРЕІСЪА ІФІОК
 ПІНІМЕНІНАДЪ . СПРЕ НЕ СТРІКАРЕ РЪЕДА ІШ ВІ
 ТРЕЖІЕ СТРЪМІТІРІАЕ . АІСЕМЖАЦІКЪ МІЕ ФРАЦІ
 АУРЪ ЗІНІКІНАДЪ . СЪ НЪ ПЪРЪСІИИ РЖНАДЪ ВЪКЪ
 АІИ МІЕДЪ . НІЧН СЪ ВЪ АІПЪДАЦІИ ДЕ А ФРАЦІЕН МІ
 Е ВЪРЪЦІЕ СФІІТЪ ШІ ЕАГОРІАДІКЪ . ІШІЦІЕ ІШ
 ІЦІИ . ПЕНТРЪ ЕДНА КРЕДІНІЦЪ . ПІНІА КАРЪ ЕАЖ
 АЗ Е ІЧЕ ДРЕПТЪ ШІ ДЕ МОШІЕ АНОАСТРЕ СОКО
 ПІНІЦЪ ІКАРЕ СЪВ ФІКЪТЪ ІКЪАІАДЪ . ЧЕРТАА ПРЕ
 ЧЕА НЕ ЧЕРТАТЪ ТУРАІНЕ . ШІ АЧЕТЕБІ ЗІНІКІНАДЪ ЧЕА
 СФІІТЪ ІКЪВІТЪ ТІНІЕРІА ІШ ІАІПЪДЪ СЪФЛАТДА
 ШІ МІРЖНАДЪ ТІОЦІ ДЕ ТЪІА СЪФЛАТДАІИ АІИ .
 АДЪІЧЕ ПЪРТАЧТІШІ ДЕ СЪАІЦЕ ПРЕ ЧЕА ДЕ ВЪРІТЪ
 АДЪІЧЕ ДНІА ТІА АЛЪ ДОНАТЪ . ШІ ПІНІАДЪ МЖ
 ІНАЕ ЧЕА ДЕ ФІЕРЪ КЪ АІСЪВІЦІТЪ ОУНІІ АА ДІСЪРЪ
 ДЕ МЪНІКЪ ФІКЪТЪ ІКІНАДЪ ДЕ ІАВЪРЪ ААДЪ ЛЕТАТЪ
 ПРЕ ЕА . ІКАТЪ ІПРЕЖНАДЪ ДЕ ВА ВЪРЪ СЪ МЖ
 ІНАЧЕ ПОРЪКЪ МАІ НАІНІТЕ ДЪЕ МЪНІИ . ЧЕА ДЕ
 ВЪНЪ РЪДЪ ГЖНДЪ АД АДЪІТЪ ТІРЖІНАДЪ КЪ МЖ
 ІНАЕ ДЕ ФІЕРЪ ІКАРІТЪ ТІОАТЪ . ШІ ПІААТЪ КАНЪАІИ
 ДЕА ОУМЕРЕ ПІЖА АА ЕАРЕЗЪ . ФІАРЕА ЧЕА КА ПА
 ДІШІИ АД ТРАІА . ШІ ЕА АЧАСТА ДЪРЪРЕ КЪ ГРЕД
 ІГЪДІНАДЪ ЗІЧІТЪ . ІКАТЪ Е ДЕ АДЪАЧЕ ТІОЦІ ІКІНАДЪ
 МОЦІИ ПЕНТРЪ ІЧЕ ДЕ МОШІЕ А НОАСТРЕ ВЪНІ КРЕ
 ДІНІЦЪ . НЪЦІАЕ ПІАРЕ ДЕКЪТЪ ТІОЦІ МАІ ФІРЪ ДЕ
 ІМЕНІЕ ТУРАІНЕ . МАІ МЪАТЪ ДЕКЪТЪ МІНЕ ТЪ А
 КЪМЪ А ТЕ МЪНІИ . ВЪРЖНАДЪ КЪ СЪ ВІРІАЩЕ ЧЕА
 ТУРАІНІСЪ АА ТЪДЪ МЖІАРЕ ГЖНАДЪ ДЕ РЪЕДАРЕ ІЧЕ
 ПЕНТРЪ ВЪНІ КРЕДІНІЦЪ А НОАСТРЕ ? ПЕНТРЪ КЪ Е
 КЪ ЧЕА ПЕНТРЪ ЕДНАТІАТЪ АДЪАЦІИ . ДЕ АДЪІШІ
 МЪ ОУШДРЕЗЪ . ІАРЕ ТЪ ІПРЪ АЛЕ ПІАГІАІІІ ІФРН
 КОШЕРІИ ТЕ МЪНІШІИ . ІАРЕ НЪВІИ СІВІАА ПРЕ ПІНІ
 ГЪРІТЕ ТУРАІНЕ . ДЕ ЖДЕКЪЦІАЕ ДІМЕЖЕШІИ ОУРІИ

К І П А І Ш І О

І АЧЕСТА ДЕ ВЪЧІНІКЪ ПОМІНІРЕ МОАРЕ
 ІГЪДІНАДЪ . ЧЕА АЛЪ ТРЕІАТЪ СЪ АРДЪІЧЕ
 РЪГАНДІСЪ МЪАТЪ ДЕ ІКАТЪ МЪАЦІИ . ПЕН
 ТРЪ КА ГЪТІНАДЪ СІАІ МЪНІТІАІСЪ . ШІ
 ЕА

І Ц С Н П Ъ .

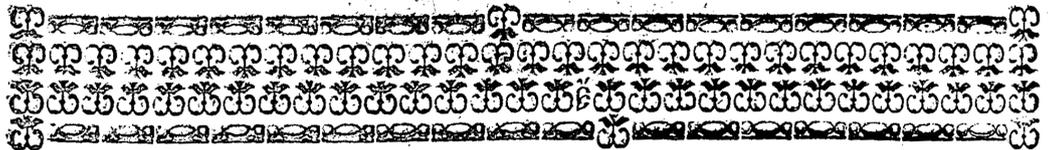
НОСИНА ДЪ ЛЪ ПАТЪМАТОРА СЪТЪЖИТИТОРО ЛОТЪ
ЧЕЛЪ БЪНЪ КРЕДИТОРА ТЪНДЪ .

Ж А П Ъ НІ .

ИНЪ НУМАНЪ УЛОРА ДИНА АЗЪНТЪРЪ . ШИ
ЧЕЛОРА ДИНАФОРЪ ДУРЕНЪ . ПЕНТРОЪ ИКАРО
ПЕНТРОЪ БЪНЪ КОРЕДИНЦЪ ДЪНДЪШЪ ТРЪПЪ
РИЛА ДУРЕНИЛОРА . АУЕЛЪ НЪ НУМАНЪ ДЪ ИКА
ТРОЪ ШАМЕНЪ СЪ АЗЪДЪРА . ЧИ ШИ ДЪ АМНЕЖЕЛКА
ПАРТЕ СЪ ДЕРЕДИНИЦЪ . ШИ КЪ СЪ АНЪХЪ ПАЧЕ АНЪ
БА . ШИ БЪЛА ЛЕРОРА . ЧЪ ДЪ МОШІЕ ЖНОИНА .
АЪ ДЪБНУДРАТЪ ПРЕ ВЪЖМАШЪ . ШИ ТУРАНА АН
ТЪУХЪ . ШИ ПРЕ ПАЖИТЬ САЪ ЧЕРТАТЬ . ШИ МЪ
РИНАДЪ СЪ ИЖЕНЪРЕ . ПЕНТРОЪ КЪ ДЪКАНИМЪИКА Ж
ТРОЪ НИМЪИКА НЪ ПЪТЪ СЪ РЪДЪМНЕ ПРЕ ІЕРУСАЛИМЪ
ПЪННІ А ПЪЖИИ . ШИ ДИНА ЧЪХЕ ДЪ МОШІЕ ШЕН
ЧЪЕ АНЪ СКОАТЕ . АТЪНУТЪ РЪДНИКАНДЪХЪ ДЪЛА ІЕРУ
САЛИМЪ . АЪ ШИИТЬ АСЪПРА ПЕРСАЛОРА . ШИ ЗИЧЪ
МАЙКА ЧЕЛОРА ХЪ . КОПИИ ЧЪ ДРЕПТА . ШИ АТЪСІТЪ
КЪПЪХЪ ФІИ КЪ МАМЪ ИЖЕДЪТЪ ФЕЛОРА ІЕВЪИТЪ . НИ
ЧЪ АМЪ ІЕКАСАТЬ ПЪЖИТИКА КЪСЪ . ШИ ПЪЖІАМ
ЧЪ ЗИДИТЪ КОСАТЪ . НЪМАДЪ СЪТРИКАТЬ ПРЕ МИНЪ
СЪТРИЖИТОРО ДИНА ПЪСІТІО САЪ СЪТРИЖИТОРО КЪ
КАМЪПЪ . НИИ МІАДЪ ВЪЖМАТЬ ЧЪБЕ ІЕВРАТЕ АЪ
ФЕЛОРИИ . ВЪЖМАЖИТОРА ЧЕЛЪ АМЪЖИТОРО ШЪПЕ
ЛЕ . ЧЕ АМЪ АЩЕПІАТЬ ВРЕМЪ ВЪРТЕИ КЪ ВЪРАТЪ
ШИ АЧЕИТЪ ДЪ ВЪКІТЪ ФІИНА . АЪ МЪРИТЬ ТЪТЪЛЪ
ФЕРИИТЪ ДЪРА . ПЕНТРОЪ КЪ ЧЕЛЪ АЪ БЪНИЛОРА ФЕ
ЛОРИИ ТРАИ ТРАИНА ВРЕМЪ ЧЪ А ФЪРА ДЪ ФЕЛОРИИ НЪД
АЖЪНЪ АІКАНИИ . ІКАРЕЛО РЪВЦА ПРЕ НОИ . АІКА

Ж А П Ъ НІ

ФІИНАДЪ ЖПРЕДИХЪ КЪ НОИ АЧЕИТЪ . ШИ ПРОРОЧИИ ПРЕ
ІИЕАЛЪ ЧЕЛЪ ЧЕ САЪ ШМОРАТА ДЪ КАНИИ . ЧЕТЪ НО
АУ . ШИ ПРЕ ІСААКА ЧЕЛЪ ЧЕ СЪ ДЪ ЖЕРТЪХЪ . ПРЕ
ІУСИФА ЧЕЛЪ ДИНА ТЕМНИЦЪ . ШИ ЗИЧЪ НОАУ ПРЕ
ЧЕЛЪ РЪЖИТИТОРО ФІИИЕТЪ . ШИ РЪВЦА ПРЕ НОИ ПРЕ
ЧЕИ ДИНА ФОКА . ІАНАІА . ШИ ІАРАІА . ШИ ІАНА
НА . СЪВЪІА ШИ ПРЕ ЧЕЛЪ ДИНА ТРОПА ЛЕИТОРА . АА
НИИА . ПРЕ ІКАРЕЛО ФЕРИИА . ШИ ПОМЕНЪ НОАУ СЪРІП
ТЪРА ІСАИИ . ЗИКАНДЪ МАКАРА ПРІИИ ФОКА ДЪ ВЪИ
ТРЕЧЕ ВЪПАА НЪЧЕВА АРАЕ . ПРЕ ЧЕЛЪ ДЪ ИЖИТЪРИ
СЪРІИТОРО ДЪВНАДЪ НЕ ІКАНТА НОАУ ЗИКАНДЪ .
ЖДАТЕ СЪНТЬ ІЕКАСАТИЛА ДРЕПЦИЛОРА . ПРЕ СО
ЛОМОНИ ПНАДЪ НОАУ ЗИКАНДЪ . ЛЕМЪДА ВЕІИИ
ЛА ТЮЦИ ЧЕИ ЧЕ ФАІКА ВОА АЪИ . ПРЕ БЪЖИИЛА ДЪ
ВЕРІА ЗИКАНДЪ . АЪ ТРАИТОРА ЧЕЛЪ ЧЕЛЪ ОУСА
ТЕ АЧЕИТЪ . ІКАРЪ ИЖИТАРЕ ІКАРЕ АЪ РЪВЦАТА ІУОУ
ИИ НЪД ОУИТАТЪ РЪВЦАНДЪ . ШИ ЗИКАНДЪ . СЪ ВЪИ
ОУИТАТЪ . ШИ АТЪРИ ВЪИО ФАЧЕ . АТАСТА СЪ ВІАЦА ВОА
ІТЪХЪ . ШИ РЪВЦАНДЪ ЗІЛЕЛОРА . ШИ АМАРЪ ЧЪ
ДЪ АТЪИЧЪ ЗИ . ШИ НЪ АМАРЪ ІКАНДЪ ЧЕЛЪ АМОРЪ
ТЪРАНА АЪ СЪНИЛОРА . ФОКА АЦЖИНАДЪ . ЛА ІКА
ДЪРИ КЪМПАИТЕ ШИ КЪ ОУИТАТЪ ЖИИИ . АЪ ДЪКАНДЪ
ПРЕСТЕ ПАВЪХЪ . ШИ ТЪОАТЕ ІКАЖЕЛО АЪИ ПРЕСТЕ
ЧЕИ ШЪПТЕ КОПИИ АНЪ ІЕРАМЪІАНИИ . ШИ ДЪ АМЪНИ
ЛЕ ШИКАЛОРА АЪ ІЕРИИТЪ . ШИ АІМЕНАЕ АЪДЪ ТЪАТЪ
ШИ КЪ МЪНИИ ДЪ МЪДАТЕ ФЪЛОРИИ АЪ ШМОРАТЪ .
ПЕНТРОЪ ІКАРЕЛО ЧЪ АМНЕЖЕЛКА ЧЕРТАРЕ . ЧЕРТЪ АТЪ
ШИ КА ЧЕРТА . ПРЕ АЧЕЛЪ ПЪЖИИ . ІКАРЪ ІЕРАМЪІИ
КОПИИ КЪ ЧЪ ПЪРЪЖИТОРА ДЪ БЪНИИИКА МАЙКА ЛА
ЧИИДЪ ПЪЖИТИЛОРА ЖПРЕДИХЪ ЖЕТИКА . СЪФРАТЕ
ІЕВРАТЕ ФЪРА ДЪ МОАРЕ АЪЖИНА ДЪЛА АМНЕЖЕДЪ АА
ІКАРЕ СЪ МЪРИТЪ РЪВЧИИ ІАНИИ .

РЪГЪЧУЪНЪ АЪИ МАЙКАСІ АПЪРАТЪАЪИ ЮДЪИ
КЪНДЪ БЪРА РСОБА АВАВНАСОН .

МНО АТЪПЪ ПЪТЪЖИИЧЕ . ІАМНЕЖЕДА ПЪ
РИИЦИЛОРА НОУИИ . АА АЪИ ІЕРАМА . ШИ
АЪ АЪИ ІСААКА . ШИ АЪ АЪИ ІАКОВА . ШИ АА СЕМНИЦИИ ЛОУ ЧЕИ ДРЕПТА . ІКА
РАЕ АНЪ ФЪЖИТА ЧЕРОА ШИ ПЪЖИТИДЪ КЪ ТЪОАТЪ
ПЪЖОСА ЛОРА . ЧЕЛЪ ЧЕ АНЪ АУГАТЪ МАРЪ КЪ ІЕВЪИ
ТЪЛА ПОУИИИ ТЪЛА . ЧЕЛЪ ЧЕ АНЪ РЪВЦАТЪ АДЪНИКА
ШИ АА ПЪЧЕПЛАИИТЪ ПРЕ БЪА КЪ АФРИКОСАТЬ ШИ
САЖИИТЪ НЪМАДЕ ТЪДЪ . ДЪ ІКАРЕЛО ТЪОАТЕ СЪ ТЕМЪ
ШИ СЪ ІЕВЪИТОРА ДЪ ФАЦА ПЪТЪРИИ ТЪЛА . ІКА НЪ
СЪФЕРИТЪ СЪ МЪРЕ ІЕВЪИИЦА МЪРИИИ ТЪЛА . ШИ НЕ
РЪДАТЪ МЪНИА АГОЖИИИ ТЪЛА ЧЕИ АСЪПРА ПЪЖИ
ТЪОШЛОРА . ШИ НЕ МЪЖРАТЪ ШИ НЕ ОУРАМАТЪ СЪ
МІЛА ФЪЖАДЪИИИ ТЪЛА . КЪ ТЪДЪ СЪИИ АМЪДА
ЧЕЛЪ РЪНАТЪ . МНАШКАРЪ . РЪДЕЛЪИГЪ РЪВЪЖИТОРО
ШИ МЪДАТЪ МНАШКАРЪ . ШИИИ ПАРЕ РЪДЪ ДЪ РЪДЪ
ТЪИЦНАЕ ШАМЕНИЛОРА . ТЪДЪ АІИИ . АЪПЪ МЪДАЦИ
НАТЪ ВЪЖИТИИИ ТЪЛА . АНЪ ФЪЖАДЪИИТЪ ПОКАИИЦА

ШИ ЕРТАРЕ ЧЕЛОРА ЧЕ ГРЕШЕСЪ ЧЕ . ШИ КЪ МЪА
ЦИИМЪ РЪДЪЖИЛОРА ТЪЛА АНЪ ХУПЪЖИТЪ ПОКАИИ
ЦА ПЪЖИТИЛОРА СПРЕ МЪЖИТИРЕ . ТЪДЪ АЪ
АІИИ АМНЕЖЕДА ПЪТЪЖИИЛОРА . НАИ ПЪСЪ ПОКАИИ
ЦА ДРЕПЦИЛОРА . АЪИ ІЕРАМА . ШИ АЪИ ІСААКА .
ШИ АЪИ ІАКОВА . ЧЕЛОРА ЧЕ НАДЪ ГРЕШИТЬ ЧЕ .
ЧИ АНЪ ПЪСЪ ПОКАИИЦА АСЪПРА АІЕ ПЪЖИТИЛОРА .
ПЕНТРОЪ ІКА АМЪ ГРЕШИТЬ МАИ МЪДАТЪ ДЪ ІКАТЪ
НЪМЪЖДА НЪИИПЛАИИ МЪРИИ . АМЪДАЦИИ ЧЕЛЪ
ФЪРА ДЪ ЛЕЦНАЕ МЪЛА АІИИ . АМЪДАЦИИ ЧЕЛЪ
ФЪРА ДЪ ЛЕЦНАЕ МЪЛА . ШИ НЪ СЪНТЬ КРЕДИИКА
СЪ ПРИВЕКА ШИ СЪ ВЪХЪ ІЕКАНИИ ЧЕРОАИИ . ПЕН
ТРОЪ МЪДАЦИИ ЧЕ ДЪ ДРЕПЦИЛОРА МЪЛА . АІИ
ЛАТЪ СЪНТЬ ДЪ МЪДАТЪ ЛЕГЪЖИТЪ ДЪ ФІЕРА . ІКА
НЪМЪИ ПОУИИ РЪДНИКА КЪПЪЛА МІЕДЪ . ШИ НЪ
ІАСТА САЖИИРЕ . ПЕНТРОЪ ІКА АМЪ АТЪЖИТАТЪ МЪ
НИА ТЪА . ШИ РЪДЪ ІАНАИИТЪ ТЪА АМЪ ФЪЖИТЬ НЕ
ФЪЖИНАДЪ ВОА ТЪА . ШИ НЕ ПЪЖИИДЪ ПОУИИИЛА ТЪА

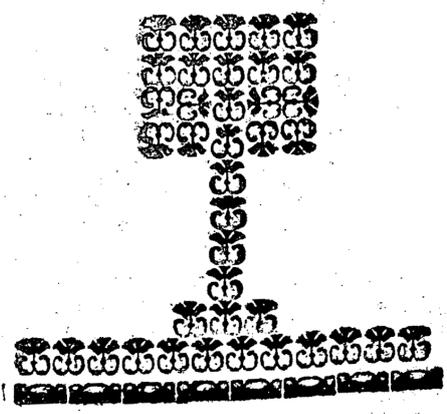
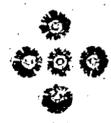
РЪГЪЗЪНЪ ЛЪИ МЪНЪСЪ

ле. ШИ АСЪМЪ ПАКЪ ЦОУНЪКЪЛЪ НННМЪИ
твѣдѣнъ ИИИ ЕУНЪТЪТЪ ДЪЛА ПЪНЪ : ГРЪШНЪТЪМЪ
ДЪНО : ГРЪШНЪТЪМЪ : ШИ ФЪРЪ ДЪ ЛЪУНЪЛЪ МЪЛЪ
ЕУ ЛЪ ЦЪРЪ : ИИ МЪ АУЧЕРЪСЪ РЪГЪНЪДЪМЪ : ОЛЪ
ЕУЦЪМЪ ДЪНО : СЪКЪЦЪМЪ : ШИ НЪМЪ ПЪЛЪРЪ
ПЪРЪ МЪНО КЪ ФЪРЪ ДЪ ЛЪУНЪЛЪ МЪЛЪ : НННЪ
ВЪСЪ ЦЪНЪДЪ МЪНЪ СЪ НЪТЪ ОУНЪЦЪ ЛЪ РЪДЪТЪЦЪНЪ
ЛЪ МЪЛЪ О НННЪ СЪ АЗЪ ОУКЪНЪЦЪИ : ФЪРЪ ЧЪЛЪ

А ПЪРЪТЪ ЛЪИ КЪЛЪИ

МЪИ ДЪ ЖЪСЪ ЛЪ ПЪМЪНЪТЪЛЪИ . ПЕНЪРЪ КЪ ПЪ
ЕУИ ДЪНЪЦЪЛЪ : ДЪНЪЦЪЛЪ ЧЪЛЪРЪ ЧЕ СЪ ПЪКЪ
ЕИКЪ : ШИ ФЪРЪ МЪНО СЪ АРЪЦЪ ПЪОЛЪТЪ ВЪНЪТЪТЪ
ТЪ . КЪ НЕ ВЪРЪДЪНЪСЪ ФЪИНЪ СЪ МЪ МЪНЪТЪ
ЕУИ : ДЪПЪ МЪЛЪТЪ МЪЛЪ ТЪ : ШИ ЧЕ ПЪОЛЪ ЛЪУДЪ
ПЪОТЪ ДЪДЪНЪ А ЗЪЛЪЛЪ ВЪЦЪИ МЪЛЪ . КЪ ПЪО
ПЪНЪ ТЪ ЛЪДЪДЪ ПЪОЛЪТЪ ПЪТЪРЪ АУЕРЪЛЪРЪ : ШИ
АТЪ МЪТЪ МЪРЪРЪ ДЪВЪИИ ВЪЧЪЛЪРЪ : АМЪНЪ .

А УЦЪЦЪМЪ ВЪЧЪНЪКЪЛЪИ : ШИ ПЪРЪ ПЪТЪВЪНЪКЪЛЪИ ДЪНЪЦЪЛЪ : КЪРЪ ДЪНЪ ВЪНЪ
СЪНЪЦЪ СЪ НЪВЪ АУЕРЪДЪНЪЦЪ ДЪПЪ АУЕПЪТЪ ДЪ АМЪ АЖЪНЪ ШИ СЪФЪРЪ
ШИТЪЛЪ АЧЪШЪИ СЪФЪТЪ СЪКЪПЪТЪИ : ААКЪ А ТЪСЪТЪМЪНЪ
ТЪЛЪИ ЧЪЛЪИ ВЪКЪИ .

FOTOCOPII

FILOTEI

А ДЪІ ІОСІП ФЛАВІЕ

К Ѹ В Ж Н Т Д N A I N T E

артеа ачеаста, каре съ зиче а лѣі Іосіп, пентрѣ къ де Іосіп Флавіе ар фі скріеъ, пічі Сф : пѣрїнци нѣ о кѣпоск Дѣмнезеіаскѣ, пічі дн тоате Біблііе гречешї съ афлѣ, пічі дн капопѣл кѣрцілор Евреешї, пічі дн Біблііе латїнешї нѣ есте, пентрѣ ачеїа пічі днтр'ачеастѣ Бібліе н'ам воїт де поѣ а о тѣлшѣчі, чї прекѣт съ афлѣ дн Бібліеа чеа векеїе ротжнеаскѣ о ам лѣсат, шї нѣмаї пентрѣ ачеїа о ам пѣс аїчі, къ с'аѣ афлат днчел векеїе ротжнеаскѣ, алїнїтріеа лок днтре кѣрціле сфїнтеї скріпѣрї нѣ поате съ аїбѣ (аша дар шї пої днтр'ачеастѣ де акѣт тїпѣрїре (1) ам лѣсато іар'шї фѣрѣ аѣт тѣлшѣчіре , спре адѣчіреа амінте де антїка літѣбѣ ворвїтоаре романѣ).

К А П а

реа фїлософеск кѣвжнт врѣнд а арѣта, де есте сїнгѣр стѣпжнїтор патїмілор чел бѣн кредїачос гѣнд, сфѣтѣреа'шї дар воѣ дїрент ка- съ лѣаці амінте , кѣ осжрдїе ла фїлософїе , пентрѣ къ шї де треѣбѣ есте спре шїїнци ла тот кѣвжнтѣл, шї днтр'алт кїп ачеї преа таре бѣлѣтѣчі, зїк дар днцеленчѣнїї , кѣпрїнде лѣхдѣ де съ аратѣ , дар гѣндѣл абїрѣї челор опрїтоаре патїмі але днцеленчѣнїї де лѣкомїеа пѣнтечелѣї шї де пофѣтѣ , іар шї де але дрептѣчії контепїтоаре патїмі абїрѣї съ аратѣ , днче кїп рѣх- лѣї пѣрав шї челор але вїтежіеї контепїтоаре патїмі а тѣжнїеї шї ѣчїдереї шї дѣрере , кѣт дар поате фї ар зиче пемїне де бїрѣше гѣндѣл патїміле хїтареа шї лешїїнда нѣ стѣпжнешѣ ? де рѣс існїїндѣ-се а зиче, пентрѣ къ нѣ бїрѣше гѣндѣл патїміле сале , чї челе че сжнт днпротїва дрептѣчії шї вїтежіеї, шї днтречії фїрї . Шї пре ачестеа нѣ къ доар съ ле сѣрне , чї ка нѣ ла еле съ се сѣрне , де тѣлте пѣрці дар шї де аїрїеа ашї пѣтеа воѣ съ арѣт , къ сїнгѣр дїїтор есте патїмілор гѣндѣл, чї тѣлт маї вѣртос ачеаста адоведї днтрѣ бѣрѣвѣїеа челор че пентрѣ бѣлѣтате аѣ тѣрїт , а лѣї Елеазар , шї а челор шапте фрѣці шї а маїчії лор, пентрѣ къ тоці ачешїа , челе пѣлѣ ла тоарге дѣрерї непрецетжндѣ-ле, доведїрѣ къ бїрѣше гѣндѣл патїміле , пентрѣ бѣлѣтѣчі дар слобод сжнт а лѣхда пре бѣрѣвѣїї чеї че пре ачеа време пентрѣ бѣлѣтате аѣ тѣрїт , кѣ маїка са, іар пентрѣ чїнсте ферїчіеа'шї, пентрѣ къ дѣв- дѣндѣ-се нѣ нѣмаї де кѣтре тоці оаменїї де вїтежіе , шї рѣвдаре , чї дн- къ шї де чеї че ѣа кѣзнїт, прїчїнѣ фѣрѣ а се сѣрпа чеа деасѣра літѣбїї тїрѣ- нїе , бїрѣнд пре тїран , кѣ рѣвдареа, кѣт а се кѣрѣді фѣ прїп еї монїеа , чї

(1) Adina din anul dela Хristos , 1855 .

ші пентрѣ чеѣа че черкам акѣм азиче дар словод ва фї, днцелпнд повестеа днче кїа авест обїчеїѣ афаче, шї аша ла квѣжнтѣ каре есте пентрѣ еї тѣ воїѣ днвѣртежі, тѣрїре джнд челѣї днтрѣ тот днцелент Дѣмнезеѣ, черкѣм дар акѣм де сїнгѣр цїїтор есте патїмїлор гжндѣл, шї алецет че поате фї гжндѣл, шї че есте патїма, шї кѣте сжнт але патїмїлор кївѣрї, шї де вїрѣще гжндѣл пре тоате ачестеа, гжндѣл есте дар мїнте, кѣ дїрент квѣжнт, маї чїнстїнд вїаца днцеленчѣнеї, шї днцеленчѣнеа есте квѣоадереа Дѣмнезеешїлор шї оменешїлор лѣкрѣрї, шї а ачестора прїчїнї. Ачеста дар есте а лецїї днвѣцѣтѣрѣ, прїн каре челе Дѣмнезеешї кѣ чїнсте, шї челе оменешї кѣ фолос ле днвѣцѣтѣ, іар кївѣрїле днцеленчѣнїї сжнт мїнтеа, дрептатеа вїтежіеа шї днтрегѣчѣнеа мїнцїї, іар маї кїар декжт тоате есте мїнтеа, дїнтрѣ каре дар гжндѣл вїрѣще патїмїле, шї фїрїле патїмїлор сжнт челе квпрїпѣтїоаре доѣ: дѣлчеаца шї дѣререа, шї дїнтр'ачестеа амжндѣл, шї прежѣр сѣфлет есте, шї тѣлте сжнт шї прежѣр дѣлчеацѣ, шї жртѣтоаре сжнт дѣрерїлор патїмїлор, маї'наїнте дар де дѣлчеацѣ есте пофта, шї дѣпѣ дѣлчедї вѣкѣрїеа, шї маї'наїнте дѣ дѣрере есте фрїка, шї дѣпѣ дѣрере тѣжлїреа, іар тѣжлїеа де обїче патїмѣ есте дѣлчедїї шї дѣрерїї, де ва квѣцета нещїне кжнд с'а днцѣмплат ла ел, іар днтрѣ дѣлчеацѣ есте, шї воїа чеа кѣ рѣѣ пѣрав, маї кѣ тѣлте кївѣрїї фїїнд декжт тоате патїмїле, днсѣ ла сѣфлет тѣждрїеа, івѣїреа де ардїнт, івѣїреа де прїче, шї завїстїеа, іар ла трѣп амжнка де тоате, шї а тѣжнка сїнгѣр, прежѣм доѣ рѣсѣдїтѣрї трѣпѣлїї, шї сѣфлетѣлїї, фїїнд дѣлчеаца шї дѣререа, тѣлте сжнт, одраселе рѣсѣдїтѣрїлор ачестора, дїнтрѣ каре пре фїе-каре, чел атот лѣкрѣтор гжнд, кврѣцїндѣ-ле, шї плївїндѣ-ле, шї адѣпжндѣ-ле, шї дн тот кїпѣл маї тѣрїжндѣ-ле, дѣмнепїчеще челе але пѣравѣрїлор, шї але патїмїлор матерїї, пѣнтрѣ кѣ гжндѣл есте повѣцїїтор вѣпѣтѣцїлор, іар патїмїлор сїнгѣр цїїтор, шї квѣтѣ оаре че днцїї пентрѣ ел дїн челе опрїтоаре фанте але днтрегѣчѣнїї мїнцїї, кѣ сїнгѣр цїїтор есте патїмїлор гжндѣл: іар днтрегѣчѣнеа мїнцїї есте вїрїїнда пофтелор, шї шї дїнтрѣ пофте, жпеле сжнт сѣфлетешїї, алтеле трѣпешїї, шї ачестора амжндѣрора гжндѣл сѣ аратѣ а вїрїї, еѣ аша сокотеск, де челе дїн апѣ пофїнд, шї дїн пасѣрїї, шї дїн вїте, шї де тоате фелѣрїле де тѣжкѣрїї каре сжнт опрїте поѣ, дѣпѣ леѣе неферїм шї пентрѣ а гжндѣлїї вїрїїндѣ, пентрѣ кѣ сѣ опреск, але пофтелор патїмїї днторкжндѣ-се де мїнтеа чеа днтреагѣ. Шї сѣ днфржнеаѣ тоате але трѣпѣлїї порпїрї де гжнд.

К А П І В .

ї че лѣкрѣ мїпѣнат есте де сѣ їзменеск пофтеле сѣфлетѣлїї кѣтрѣ партеа фрѣтѣсѣделор? кѣ ачеста дар чел днтрег ла мїнте Іосїп сѣ лавѣл кѣ кѣ гжндѣл аѣ вїрїїт патїма чеи реа, пентрѣ кѣ тѣлѣр шї днвѣрѣтѣ фїїнд кѣтрѣ днпрежнаре, їзменї кѣ гжндѣл а патїмїлор стрекїере, шї нѣ нѣтаї ачїї дѣлче патїмїї лавїтѣрѣ де стрекїе сѣ аратѣ

Ф Л А В І Е .

гандъа а бірзі, чі ші тоатъ пофта, зиче дрепт ачеіа леџеа, съ нъ пофтещѣ пре фетееа апроанелъі тѣѣ, нічі кѣте сѣнт але апроанелъі тѣѣ, днсъ ка кѣт а нъ пофті пої а зис леџеа, кѣ шѣлт маї шѣлт неар адевері пре пої, кѣ гандъа ар нѣтеа бірзі пре пофте ка ші пре челе опрітоаре патімі але дрептѣщѣ, де време че прекѣш пещіне аре пѣрав а шѣпка сінгѣр ші ла пѣнтече фіінд џаком, съ шѣтъ кѣ чертареа, аѣ нъ а евеа есте, кѣ гандъа есте Domn патімілор? дндатъ дарѣ кѣ леџеа петрекѣнд, ші де есте чіне-ва ізвитор де арџнт сілеще кіпѣа лѣі дѣпрѣштѣѣнд пѣе чеї ліпсіді фѣръ де камѣтъ, ші дѣпрѣштѣтареа съпѣтѣшнілор сосінд, тѣінд дін даторіе, шѣкар сѣштп де ва фі пещіне де леџе съ бірѣеще, кѣ адѣчереа амінте а гѣндѣрілор, нічі де ізноавѣ черкѣнд сечерѣтѣріле, нічі вііле, ші ла челе л-алте поате а се кѣпоџе ачеаста, кѣ гандъа есте чел че бірѣеще патімілор, пентрѣ кѣ леџеа, ші чеа кѣтре пѣрінді вѣпѣ кѣџетаре бірѣеще, нічі вѣнѣжѣнд вѣпѣтатеа пентрѣ еї, ші чеа кѣтре фетееші драгосте бірѣеще, пентрѣ пелеџіре пре еа шѣстрѣнд, ші а фіілор драгосте бірѣеще, пентрѣ рѣѣтатеа пре еї чертѣндѣї, ші ал пріетінілор обічеїѣ бірѣеще, пентрѣ вікленіеа пре еї шѣстрѣнд, ші съ нъ гѣндіді а фі лѣкрѣ де мінѣне, ѣнде ші враѣѣа а бірзі гандъа поате, пентрѣ леџе, нічі тѣінд коначіі челе дѣместіче але врѣжтѣшілор рѣѣдїтѣрі, ші челе але врѣжтѣшілор челор че ле-аѣ піердѣт шѣнтѣіндѣ-ле, ші челе кѣѣѣте дѣпрѣѣпѣ рідікѣндѣ-ле, ші челор маї сілніче патімі а бірзі гандъа съ аратъ, ізвїре де чінсте, тѣрїреа дешартъ, ші завїстіеа, пентрѣ кѣ тоате ачестеа челе кѣ рѣѣ пѣрав патімі, чеа дѣтреагъ мінте ле леапѣдѣ, днче кіп ші шѣніеа, пентрѣ кѣ ші пре ачеаста о стѣпѣнѣще, де време че пентрѣ че чел преа днѣелепт пѣрїнтеле пострѣ Іаков пре чеї дѣпрѣѣжѣр Сїміон, ші Левї вінѣеще? аѣ доар вѣѣжѣнд кѣ аѣ жѣнїат літѣї пре Сікімітенї кѣ гандъа а зис, влестематъ шѣніеа лор? пентрѣ кѣ де н'ар нѣтеа шѣніеа а бірзі гѣндѣріле н'ар фі зис аша, пентрѣ кѣчі кѣнд токтеа Дѣтѣезеѣ пре ом кѣ кѣѣѣтѣа, ші кѣ сінгѣрѣ бірзінѣ дѣндовїндѣл, атѣчі патіміле лѣі, ші нѣравѣріле дѣпрѣѣжѣр 'їа рѣѣдїт, ші пре повѣѣвітоареа мінте прїп челе дін лѣѣнтрѣ сімѣтѣрі пре скаѣн о а ашѣзат, ші пре ачеаста о а дат леџе, дѣпѣ кареле петрекѣнд ва дѣпѣрѣді дѣпѣрѣѣіе дѣтреагъ ла мінте, ші дреапѣт ші вѣпѣ, днче кіп ар зиче дар пещіне де есте стѣпѣнїтор гѣндъа патімілор пре зїтаре, ші некѣпошїнѣа нъ бірѣеще.

К А П Г

і есте фоарте де рѣс нѣѣѣтѣа пентрѣ кѣ нъ съ аратъ гандъа а бірзі патіміле лѣі, чі челе трѣпѣщѣ, днче кіп пофта нъ поате нїменї съ о тѣе дела пої, чі поате гандъа съ деа съ нъ се сѣнѣе де пофѣ, шѣніеа нїменї нъ поате съ о тѣе дела пої, чі а нъ се сѣнѣе сѣеле-тѣлї, іар шѣніеї кѣ пѣтїнѣ есте гандъа а аѣѣта, нѣравѣ рѣѣ нїменї дїнтрѣ

FILOTEI

506

А Л Ъ Ї І О С І П ,

вої нѣ поате съ'л тае , іар а нѣ се дидьплека нѣ рѣл пѣрав поате гжѣдѣ съ ажѣтореаскъ , пентрѣ къ нѣ есте гжѣдѣ дезрѣдѣчѣнѣтор патѣмѣлор , чѣ дѣмпретѣ- въ лѣптѣтор , спре ачеаста дар прѣн сетеа лѣї David дѣмпѣратѣлѣ маї а евеа есте а сокотѣ , пентрѣ къ де време че престе тоатѣ зѣоа бѣтѣндѣ пре чеї стрѣї- нѣ де фел David , пре тѣлѣ дѣнтре еї аѣ оторѣт къ отенѣї чеї де о лѣмѣ , а- тѣнчѣ дар фѣкѣндѣ-се сеарѣ асѣдат фѣїндѣ шѣ фоарте остенѣт , венѣт-а ла корѣл чел дѣмпѣрѣтескъ , прежѣр каре тоатѣ а стрѣмошѣлор оасте ера тѣбѣрѣте , дѣчѣ чеї-л-алѣї тоѣї ла чѣнѣ ера , іар дѣмпѣратѣлѣ кѣт де тѣлѣ сетос фѣїндѣ , тѣкар тѣлѣїме де ізвоаре авеа нѣ пѣтеа прѣн еле съ'шѣ вѣндече сетеа , чѣ оаре каре алор фѣрѣ де сокотеалѣ пофѣтѣ , де ана чеа дѣла непѣретѣнѣї , дѣтѣнѣкѣндѣ-се съ адѣоѣеа , шѣ слѣвѣндѣ'л дѣл ардеа , дрепт ачеїа п'аїчѣ пентрѣ а дѣмпѣратѣлѣї сете кѣ таре docадѣ ле ера , шѣ дої тѣнерѣ рѣшѣнѣндѣ-се де пофѣта дѣмпѣратѣлѣї къ тоате артеме с'аѣ дѣл армат , шѣ коїфѣл лѣжѣндѣ , трекарѣ шанѣдѣрѣле непѣретѣнѣїлор , шѣ ферѣндѣ-се де пазнѣчѣї порѣїлор челор де маѣїне аѣ ешѣт черкѣндѣ престе тоатѣ тавѣра непѣретѣнѣїлор , шѣ черкѣндѣ ізворѣл , дѣнтр'ѣксѣл а адѣкс дѣмпѣра- тѣлѣї , шѣ ел тѣкар къ къ сетеа съ апрѣндеа сокотѣ дѣнтрѣ тот гроазнѣк прѣмеж- дѣїе ла сѣфлет а фѣї , сокотѣндѣ-се бѣтѣра токмаї къ сѣнѣцеле , пентрѣ ачеїа пѣїндѣ гжѣдѣлѣ дѣмпротѣвѣ пофѣтѣї , а тѣрнат бѣтѣра ла Дѣмнезеѣ , пентрѣ къ пѣтернѣк есте чел дѣнтрег ла мѣнте гжѣндѣ съ вѣрѣїаскъ але патѣмѣлор невої , шѣ съ стѣнѣг але стрѣкѣїлор ѣтѣлѣтѣрѣї , шѣ але трѣпѣрѣлор дѣрерѣї , де прѣсосѣт фѣїндѣ а се лѣпта , шѣ къ чеа бѣнѣ бѣнѣтате а гжѣдѣлѣї , съ сѣкѣне тоате але патѣмѣлор вѣрѣїнѣде , акѣм дар шѣ времеа пре пої не кеатѣ , спре доведѣреа ведерѣїї челѣї дѣнтрег гжѣндѣ , къ де време че адѣккъ паче пентрѣ бѣна леѣе пѣрѣнѣїї поѣпрѣї авеа , шѣ фѣчеа бѣне , кѣт шѣ Селевк дѣмпѣратѣлѣ Асѣїї , шѣ Нѣканор съ фѣї осевѣт лор агонѣсѣтѣ , ла челе сѣїнте , шѣ полѣїтеа ла ел съ прѣїмеа , атѣнчѣ дар оаре карѣї кѣтре чеа де обѣде зѣїре фѣкѣндѣ-се тѣлѣте фелѣрѣї де прѣмеждѣїї петрекарѣ .

К А П Д

Ментрѣ оаре-каре Сѣмон пѣртѣндѣ-се дѣмпротѣвѣ кѣтре Олѣа , чел че оаре кѣндѣ влѣдѣїеа авеа прѣн вѣадѣтѣ , от бѣнѣ шѣ ферѣїчѣт , де време че дѣл тот кѣнѣл пѣкѣндѣ'л пентрѣ лѣмѣ нѣ пѣтеа съ'ї факѣ рѣѣ , дѣчѣ прѣвѣїї кѣсѣ вѣнѣзѣ мошѣеа , пентрѣ ачеїа вѣїндѣ ла Апо- лонѣїе каре ера воевод Сѣрѣїї , шѣ Фѣнѣкѣїї зѣїчеа : бѣнѣ кѣѣтѣтѣтор фѣїндѣ ла лѣкрѣ- рѣїле дѣмпѣратѣлѣї , венѣт-ам съ сѣнѣїѣ тѣлѣтѣ самѣтѣ де мѣїї де бѣнѣї аї челор про- шѣї каре сѣнѣт дѣл вѣїстѣрѣїїле Іерѣсѣлѣмненѣїлор , съ се фѣї адѣнѣт ла Бѣсерѣїкѣ осе- вѣїїї фѣїндѣ ачѣшѣїа съ кѣвѣнѣ съ фѣїе ла Селевк дѣмпѣратѣлѣ , ачѣстеа тоате пре аѣтѣ- рѣлѣтѣлѣ дѣнѣделѣгѣндѣ Аполонѣїе пре Сѣмон лѣѣда де пѣртареа де грѣїжѣ кѣтре дѣм- пѣратѣлѣ , шѣ тѣргѣндѣ кѣтре Селевк сѣнѣсе вѣїстѣрѣїеа бѣнѣїлор , шѣ лѣжѣндѣ дѣла сѣ

Ф Л А В И Е ,

политіеа, деграбъ ла тошіеа поастръ дѣпрезвѣ къ блестематѣа Simon, шѣ къ фоарте греа оасте вѣнд къ але дѣпѣратѣа вѣ порѣнчѣ зѣчеа къ аѣ венет пентрѣ касъ іа баніі чеі простешѣ аї вѣстіеріеі, шѣ породѣа досѣдѣндѣ-се пентрѣ къвѣнтѣа ачѣла, шѣ прѣчѣндѣ-се фоарте гроазнѣк а фѣ сокотѣнд, чеіа че аверіле 'шѣ аѣ дѣкрезѣт ла вѣстіеріеа Бѣсерічѣі съ се лѣпсеаскъ, шѣ дѣнтрѣ кът пѣтеа опреа, іар Аполоніе къ дѣнфѣрѣкошѣрѣі терѣеа ла Бѣсерікъ, шѣ преоцѣі къ тѣерѣі шѣ ко- пѣіі дѣн Бѣсерікъ рѣгѣндѣ-се лѣвѣ Dѣмнезеѣ съ скѣтеаскъ Бѣсеріка, шѣ хѣлѣндѣ-се локѣа, шѣ сѣлѣндѣ-се чеа дѣн арматѣ оасте алѣвѣ Аполоніе спре жафѣа банілор, дѣн чер дѣнѣрѣі кълѣрѣі с'аѣ арѣтат стрѣлѣвѣчѣнд дѣмпрежѣр къ армеле, шѣ тѣлѣтѣ фѣрѣкъ шѣ кътретѣр лор слобозѣнд, шѣ къзѣнд маї морт Аполоніе спре чеа де тоате неамѣрѣле а Бѣсерічѣі дѣнгрѣдѣре, тѣжѣнѣле а дѣнтѣнс ла чер, шѣ къ ла- крѣмѣі пре Евреї рѣга ка рѣгѣндѣ-се пентрѣ ел вор дѣнѣлѣнѣзі оастеа чеа че- реаскъ, къ ачесте къвѣнте дѣндемѣнѣндѣ-се Onіа Архѣереѣа, тѣкар къ шѣ а- мѣнѣтрѣлеа с'аѣ темѣт ка нѣ кънѣдаї ва гѣндѣі дѣмѣпѣратѣа Селевк, къ дѣн вѣ- клешѣг оменескъ съ фѣі оморѣт пре Аполоніе, рѣгатѣ-с'аѣ пентрѣ ел, шѣ ел фоарте мѣнѣнѣт тѣжѣнтѣндѣ-се дѣсѣсѣ-аѣ съ арате дѣмѣпѣратѣа вѣ челе че і с'а дѣ- тѣжѣмѣлат лѣвѣ, шѣ тѣрѣнд Селевк дѣмѣпѣратѣа, дѣн ѣртѣ лѣкъ дѣмѣпѣрѣдѣеа фѣїѣа лѣвѣ Antіох, вѣрѣват тѣжѣндрѣ шѣ нѣсѣлѣнѣк, каре скодѣнд пре Onіа дѣн вѣлѣ- дічѣе, пре Іасон фрателе лѣвѣ а нѣсѣ вѣлѣдѣкъ, токѣмѣндѣ-се сѣї деа лѣвѣ пре ап- треї мѣіі шасе сѣсте шѣї-зѣчѣі де талѣнѣцѣі, шѣ ел порѣнчѣ лѣвѣ шѣ Архѣереѣ а фѣі, шѣ породѣа съ повѣлѣзѣітѣскѣ, каре шѣ черкаре аѣ фѣкът лѣмѣвѣї, шѣ а ешѣт дѣн по- літѣеа четѣдѣї спре тоатѣ фѣрѣ де леѣеа, кът нѣ пѣтаї ла марѣїнеа тошіеі поа- стре шкоалѣ фѣкъндѣ-се, чѣі дѣнкѣ шѣ ажѣторѣа Бѣсерічѣі сѣрпѣсѣ, спре каре тѣжѣнѣндѣ-се чеа Dѣмнезеаскъ жѣдекатѣ, пре сѣнѣгѣр лор л'аѣ вѣтѣт пре An- тіох, къ де време че ера дѣнд рѣзѣвоїѣ деспре Егѣпет къ Птолемеїѣ, шѣ аѣ азѣт къ дѣнѣделѣгѣндѣ-се кът съ фѣіе тѣрѣт ел, іар вѣнѣї Іерѣхсалѣмненѣі фоарте съ се фѣі вѣзѣрат, деграбѣ дѣнр асѣпра лор нѣрчесе шѣ прѣдѣ пре еї, шѣ по- рѣнѣкъ нѣсе, кът каре дѣнѣтре еї дѣнтрѣ чеа пѣрѣнѣтеаскъ леѣе вор петрече съ шоарѣ, шѣ де време че къ ачѣаста нѣ пѣтѣ, чѣі тоате але лѣвѣ дѣнфѣрѣкошѣрѣі шѣ тѣнѣчѣі ле ведеа сѣрпѣндѣ-се, кът шѣ пре тѣерѣі къчѣі обрѣзѣеа копѣі къ прѣнѣчѣі ле сѣрпѣа, шѣїнд маї'наїнте къ ачѣаста вор пѣдѣі, де време дѣнр че порѣнѣчѣле лѣвѣ съ батѣжокора де пород, ел сѣнѣгѣр прѣн тѣнѣчѣі пре фѣіе-каре къте зѣлѣ, дѣндемѣна съ гѣсте де челе пѣжѣгѣрѣте тѣжѣкѣрѣі, съ се лѣнеде де Евреїме.

К А П В .

ѣжѣнд дѣнр дѣнпѣнѣте къ сѣетѣнѣчѣі дѣмпрезѣвѣ тѣранѣа Antіох, ла оаре каре лок дѣнпѣлат, шѣ ошѣле дѣворѣнд ла ел дѣмпрежѣр къ арте, по- рѣнѣчѣі лор къте зѣлѣа дѣн Евреї аї граѣе, шѣ дѣн кърѣлѣрѣі де порѣк шѣ челе жѣнѣгѣете ла ідолѣ сѣї сѣлѣскъ съ гѣсте, іар де нѣ вор вреа- вре вѣнѣї сѣ тѣнѣжѣче сѣнѣркат, пре чѣешѣа, дѣн роатѣ дѣнѣжѣртѣндѣ-се сѣї ошоаре

FILOTEI

508

А Л Ъ І І О С І Н ,

ші тхлді дшпрезнъ хрлпндъ-се хлхл дп'тжї ааште Eleazar de редъ преот, ка
 шїицъ лецвїтор шї де вхрстъ днделхпгат шї ла тхлді дп чеї де прежар тірап
 пентрх вхрстъ ера кхпоскхт, съ адхсе апроаше де ел, шї възхндъ'ла пре ел Ап-
 тіох зїсе: еѣ маї'панїте де че воїѣ дичепе че вор съ фїе тхлчїле челе асвпра
 та, о вѣтржне! сѣтвїте-воїѣ ка гхстхнд де карне де порк съ те шжнтхещї, пен-
 трх къ ть рхшїнез шї де вхрста та, шї де кърхптеде, каре дпъ атждеа ашї пх
 мї съ паре а фаче фїлософеще петрекхнд кх лецеа чеа Евреїаскъ, пентрх къчї
 дар фїїнд кх даре ла фїре де ачелстъ тжккаре де карне а вїтїї те скархещї?
 пентрх къ фъръ де шїнте есте ачелста съ пх гхщї дп челе че сжнт фъръ де поносах
 дхлчї, шї недїрент есте а хрж челе але фїрїї хархрї, їар тх шї маї фъръ де шїнте
 а фаче мї се паре, де те веї тжндрї пентрх адевр. дпкъ шї пь мїне веї хлї,
 спре а та чертаре, пх те веї дешепта дела чеа вѣрфїтоаре фїлософїеа воастръ,
 шї рїсїпещї гхндхл тѣѣ чел тжхпїт? шї дпкїпхндъ-те ла атеа їзвїтоаре де оа-
 менї тжлгжере, съ пх се дндхре де вѣтржнецеле тале пентрх къ шї ашїнте дпї
 адхк де шї есте оаре каре възтоаре пхтере ачещїї лецї аї воастре, ва ерта
 пре тїне спре тоатъ фъръ де лецеа че съ фаче де певое, дптр'ачеста кїп азїнд
 Eleazar, а чершхт кхвхпт, шї лхжнд волпїчїе дпчепхт-а а грїї дп пород аша:
 нїї Антиохе, кх Dхmnezeїаскъ леце пѣдъждхїдї фїїнд а петрече, нїчї о певое
 маї сїлпїкъ сокотїм афї декхт чеа кѣтре лецеа поастръ вхпъ асххатаре, пен-
 трх ачеїа дар нїчї дптр'хп кїп а кълка лецеа воїт, шї че, тѣкар къ пх ка аде-
 вѣрат ар фї лецеа поастръ дп че кїп гхндешї, Dхmnezeїаскъ, чї дптр'хл кїп
 сокотїм пре еа а фї Dхmnezeїаскъ, нїчї аша слобод ар фї поъ чеа пентрх вхпъ
 кредїнцъ тѣрїре, а їзменї, съ пх сокотешї дар пѣкат мїк а фї ачеста, де
 вом тжкка спхркат, пентрх къ шї ла мїчї, шї ла тарї а кълка лецеа тот о-
 потрївъ есте, пентрх къ прїп фїе-каре леце асеменеа съ тжндреще, че батж-
 корешї фїлософїеа поастръ? ка кхнд пх кх вхне-кхвхптаре дптрх еа ам фїсхлѣ-
 тошї. пентрх къ дптрегъчхнеа мїпцїї пре пої не дпвацъ, ка тхтхлор, дхлче-
 цїлор, шї пофтелор а бїрхї, шї вѣрвѣцїеа а дпвѣца, ка тоатъ дхререа де вхпъ
 вое а рѣвда, шї дрептатеа дпвацъ, кхт пхмаї пре чела че есте Dхmnezeї а
 чїнстї, кх таре кхвїїнцъ, пентрх ачеїа пх тжккѣт спхркат, пентрх къ крехнд
 афї лецеа лхї Dхmnezeїѣ, щїтм къ дхпъ фїре пхїнд поъ леце Zїдїторхл лецїї пѣ
 їартъ, шї челе че се вор дшпрезна кх але поастре сѣфлете а порхлчїт съ ле тжк-
 кѣт, їар челе че вор фї дшпротївъ, а опрїт съ пх ле тжккѣт, тїрѣпеск лхкрх
 есте дар пх пхмаї ане дндешпа пре пої съ кълкѣт лецеа, чї шї съ тжккѣт, чї
 пх веї ржде асвпра теа ачест ржс, нїчї пре чеї схїпцї аї стрѣтошїлор, пентрх
 касъ пѣзеск лецеа, жхрѣтжнтхрї пх воїѣ пѣрхсї, нїчї де 'мї аї тѣеа окїї, шї
 сѣ'мї топешї фїкацїї пх сжнт еѣ аша вѣтржп, шї фъръ де вѣрвѣцїе, кхт пентрх
 вхпа кредїнцъ, съ пх шї съ дптїпераскъ мїе гхндхл, кѣтре ачестеа роатеде гѣ-
 теде, шї фокхл лл сѣфлъ маї тѣе. пх аша тѣ дндхр де але теле вѣтржнеде,

Ф Л А В І Е .

ѣѣт а стріка сѣ пріп міне леѣа чеа де тошіе , нѣ те воіѣ амѣці леѣе днвѣдѣтоа-
 ре . нічі те воіѣ лепѣда іѣвѣтъ рѣѣаре , нічі те воіѣ рѣшіна філосоаѣе кѣвѣнте , нічі
 те воіѣ тѣгѣдсі преодіе чінстѣтъ , ші а пѣнеріі леѣіі шіііңѣ , кѣрат пре міне
 пѣрїңціі вор пріііні , не темѣндѣ-мѣ де але тале челе пѣлѣ ла шоарте невоі .

К А П І Т У Л .

Антр'ачест кіп днпротівѣ рѣспѣнѣжнд спре але тіранѣлѣі тѣпѣжѣтѣрї ,
 стѣнд пѣртѣторї де свѣде , кѣ амар трѣѣеа пре Елеазар спре челе
 де тѣнчі , днѣжі л'аѣ дезѣрѣкат пре ел , ші апоі легѣнд'л кѣ тѣніле
 днѣрѣтъ , де амѣндѣѣ пѣрѣіле кѣ бѣчеле дн бѣтеа , стрїгѣнд стрїгѣ-
 торѣа де алѣ пѣрте , свѣне-те , свѣт порѣнчіле днпѣратѣлѣі , іар чел тѣре ла
 мінте Елеазар , ка дн віс тѣнчїндѣ-се , нічі днтр'ѣн кіп сѣ скїмѣа , чї днѣлѣі
 днтіңжнд окїі ла чер , сѣ рѣтпеа кѣ бѣчеле кѣрнѣрїле вѣтрѣнѣлѣі , шї'ї преа
 кѣра сѣнѣеле , шї коастеле і се рѣнеа , шї кѣзжнд жѣс пѣнѣтжнд сѣѣерї трѣнѣл
 дѣрерїле . Дїрент авеа шї некѣлѣтїт гѣндѣл , дечї оаре дїп чеї амарї п'аїчі сѣ-
 рїнд днѣнѣшѣртѣрї дн ловїеа , касѣ се скоале фїїнд кѣзѣт , іар ел дн гѣдѣзіа дѣ-
 рерїле , шї хѣлеа невоїа , шї рѣѣда тѣнчїле , вѣтжндѣ-се вїрѣеа пре чеї че тѣн-
 чеа , вѣтрѣнѣл , шї де ачеїа'шї каре дн тѣнчеа ера кѣ тіраре , пѣнтрѣ вѣнѣтѣтеа
 свѣлетѣлѣі , пѣнтрѣ ачеїа де опарте фѣкѣндѣлї-се мїлѣ , пѣнтрѣ вѣтрѣнѣцеле
 лѣі , шї дѣспре алѣ пѣрте фїїнд еї дн пѣтїміреа обїчеїлѣі : апронїїндѣ-се ла ел
 оаре карїі днтрѣаї днпѣратѣлѣі зїчеа : пѣнтрѣ че свѣт рѣѣтѣдїле ачестеа пре тіне
 фѣрѣ де сокѣтеалѣ те свѣлї Елеазар ? пої дар дїп челе фрїїте кѣрнѣрї вѣм пѣне ,
 шї тѣ фѣдѣрїнд кѣ гѣдї дїп челе де порк те тѣпѣтѣеде , шї Елеазар зїсе : нѣ
 аша рѣѣ сѣ гѣндїм чеї че сѣнѣтем фечорїї лѣї Авраам , кѣт тѣїндѣ-не де свѣлет ,
 пѣкѣвїос лѣкрѣ есте нѣѣ сѣ фѣдѣрїчїм , кѣ фѣрѣ де сокѣтеалѣ есте трїїнд
 спре адеѣѣр віаѣа чеа пѣлѣ ла вѣтрѣнѣеде , шї слава чеа де асѣпра еї дѣпѣ
 леѣе пѣзїндѣо , де акѣм сѣ не пременїм , шї пої сїпѣрї сѣ не фачет чѣлор ті-
 нерї нїлдѣ пѣкредїңціі ка шї арѣтаре сѣ не фачет тѣпѣкѣрїї де спѣркѣчѣнї , пѣ
 рѣнїнат лѣкрѣ есте де вѣм тѣї трѣї пѣдїнѣвремѣ , шї ачѣаста батжѣкорїндѣ-не
 де кѣтре тодї пѣнтрѣ фрїка , аша тѣре ла мінте пре ел вѣзжндѣ'л , шї нічі спре
 мїла лор пременїндѣ-се , ла фѣк пре ел дн адѣсѣрѣ , шндѣ прїп челе кѣ рѣѣ тѣеде-
 шѣг лѣкрѣрї де тѣнчі арѣжндѣ'л де тот пре ел дн арѣнка , шї пѣчоасе тѣрнѣрї прїп
 пѣрїле лѣї вѣрѣа , шї ел пѣлѣ ла оасе фїїнд арѣ шї вѣржнд сѣ'шї ласе свѣлетѣл
 днтіңсе окїі кѣтре Дѣтпѣзѣлѣ шї зїсе : тѣ шїї Дѣтпѣзѣлѣ кѣ фїїнд мїкѣ пѣтїңѣ
 а тѣ тѣпѣтѣї кѣ тѣнчі арѣѣторѣ тѣор пѣнтрѣ леѣе , дечї блжнд фїї лїтѣлї тале ,
 дѣстѣл фїїнд пѣнтрѣ дншїї кѣ а воастрѣ чертаре , кѣрѣдїтор фѣ лор , сѣнѣеле по-
 стрѣ , шї дн лѣкѣл свѣлетѣлор лор іа свѣлетѣл мїеѣ , шї ачестеа зїкжнд чѣл сѣжнѣ
 вѣрѣват , кѣ вѣпѣ чїнсте тѣрї , шѣртѣрїсїт дар вїрѣїтор есте патїмілор чѣл вѣн

FILOTEI

510

А Л Ъ Ы І О С І П ,

кредінчос гъндъ, пентрѣ къ де ар фѣ вѣрѣт патѣмѣ пре гъндъ, ачестора дар аша да тѣртѣрѣ вѣрѣндѣ, іар акъм гъндъла пре патемѣ вѣрѣндъ, лѣ дѣм къ кѣ-вѣндѣ вѣрѣнда, повѣдѣрѣ, шѣ пре дрепт есте а тѣртѣрѣсі ної тѣрѣ а фѣ а гъндъла, знде шѣ челе дѣннафарѣ дѣрерѣ, аратъ къ а вѣрѣт гъндъла шѣ а дефѣ-тѣрѣлор а вѣрѣ, шѣ нѣчѣ ла еле а се свѣзне .

К А П 3 .

Ментрѣ къ ка зп вѣн кѣрмачѣ гъндъла пѣрѣнтелѣ пострѣ Елеазар, кѣрмѣндъ а вѣнѣ кредѣнде коравѣе, дѣтрѣ а патѣмѣлор чевѣне шѣ преа къзѣндъ-се къ але тѣранѣлѣ дѣфѣрѣконѣрѣ, шѣ стрекѣрѣндъ-се къ але казѣелор валѣрѣ, нѣчѣ дѣтрѣ зп кѣп а дѣторс кѣрмеле вѣнѣ кредѣнде пѣнѣ знде а дѣпотат ла вадъла вѣрѣндѣеї чѣеї фѣрѣ шоарте, нѣ къ доар четате ла тѣлатѣ, шѣ де тѣлатѣ фѣлѣрѣ де тѣдѣшѣгѣрѣ а дѣгѣдѣт къ вѣгежѣе вѣо дѣнѣоарѣ вѣтѣндъ-се? прекъм преа сѣлѣнтѣла ачѣла сѣлѣнтѣла свѣлет къ казѣне шѣ къ клѣще арзѣндъ се а вѣрѣт пре чѣеї чѣе дѣкѣвѣжѣра, пентрѣ гъндъла вѣнѣ кредѣнде каре ера спрѣжѣнѣтор, ка о тѣрѣдѣне дѣнѣнѣте рапаос ал сѣлѣ кѣдет пѣрѣнтеле Елеазар дѣтѣнѣндъ а дѣфѣрѣнт, пре чѣле чѣе сѣлѣ вѣвѣне але патѣмѣлор фѣртѣнѣ, о вѣрѣндѣчѣе ал преоцѣеї преоте нѣ зѣї аї спѣркат чѣеї сѣнѣдѣ дѣнѣдѣ, нѣчѣ пре пѣнтѣчѣле чѣеї чѣе Дѣтѣнезеїаска кредѣндѣ а прѣїмѣт л'аї дѣ-прекънат къ спѣркатѣ тѣнѣкаре, о токѣтѣоаре де леѣе, шѣ фѣлософѣ Дѣтѣнезе-скѣлѣ кѣвѣнт, ка ачѣдѣїа тѣрѣвѣе а фѣ чѣеїа чѣе преоцѣеск леѣеа каре къ ал сѣлѣ сѣлѣе, шѣ къ вѣтежаскъ сѣдоаре чѣеїе пѣнѣ ла шоарте патѣмѣ спрѣжѣнѣеск, тѣ пѣрѣнте вѣна леѣеа поастрѣ прѣн рѣвѣдѣрѣ спре славѣ о аї адеверѣт, шѣ кѣрѣдѣеа чѣнѣстѣндъ о нѣ о аї стрѣкат, шѣ прѣн фѣапте дѣкѣрѣзѣте аї фѣкѣт але Дѣтѣнезе-дѣїї фѣлософѣї кѣвѣнте, о декът тѣнѣка тѣаї сѣлѣнѣче вѣтрѣнѣе! шѣ декът фѣкѣл тѣаї тѣре зѣкѣїашѣле! шѣ тѣаї тѣаре декът патѣмѣле Елеазаре! къ прекъм пѣ-рѣнтеле Аарон фѣїндъ дѣнѣ армат къ кѣделѣнѣда, прѣн тѣлѣдѣтеа лѣтѣвѣї алѣргъндъ, пре чѣеї арзѣтор дѣнѣер а вѣрѣт, аша фѣчорѣл лѣї Аарон Елеазар, прѣн фѣк топѣндъ се нѣ і се дѣнтоарсе гъндъла, шѣ чѣеа тѣаї де тѣнѣне вѣтрѣнѣ фѣїндъ, деѣле-гѣте фѣїндъ але тѣрѣнѣлѣї дѣтѣнѣсорѣ кѣтѣре пѣрѣнтеле, шѣ славѣноцѣїте кѣрѣнѣрѣе, шѣ остѣнѣте вѣнѣле сѣлѣ дѣтѣнѣерѣрѣ прѣн гъндъ, о фѣрѣчѣїте вѣтрѣнѣеде! шѣ чѣнѣстѣ-те кѣрѣнѣтеде! шѣ вѣїаѣа де леѣе! пре каре кредѣнѣчоасѣ печѣте а тѣорѣїї ле-а сѣлѣжѣрѣнт, вѣзѣї дар вѣтрѣнѣ вѣрѣват чѣеа пѣнѣ ла шоарте дѣрерѣ аї тѣрѣкѣт къ тѣнѣтеа пентрѣ вѣна кредѣндѣ, тѣртѣрѣсѣїт повѣдѣзѣтор есте патѣмѣлор чѣеї вѣн кредѣнчос гъндъ, пентрѣ ачѣеїа дар шѣ тѣнѣерѣї къ ал вѣнѣнѣ кредѣнде гъндъ, фѣло-софѣндъ тѣаї гѣрѣе тѣнѣчѣї вѣрѣрѣ .

Ф Л А В І Е .

К А П Н .

Ментрѣ къ де време че дѣпъ ачеіа съ вѣрѣ ла арѣтаре тіранѣя не-
 пѣтѣнд , съ дндемне пре вѣтрѣн а тѣнка снѣркат атѣлчеа фоар-
 те къ патѣмъ порѣнчі пре алціі дѣн ровѣмеа Еврееаскъ съ адѣкъ ,
 шѣ де вор тѣнка снѣркат съ'ї словоазъ тѣнкѣнд , іар де се вор
 прѣчі маї амар съ'ї тѣнчеаскъ , ачестеа рѣндѣнд тіранѣя , ера адѣкѣндѣ-се къ
 вѣтрѣн маїкъ , шапте фраці вѣні шѣ вѣтежі шѣ дѣтрѣ тот дѣрѣці , вѣкѣрѣсе
 де еї , шѣ де вѣна кѣвѣндѣ шѣрѣндѣ-се ле зѣтѣві лор шѣ апроапе кіемѣндѣ'ї zice:
 о тінерілор къ ікѣре де сокотѣндѣ фрѣтсецеле воастре еѣ лѣнд , шѣ тѣлѣме
 де атѣдеа фраці преа чѣнстѣнд , нѣ нѣтаї сѣлѣтѣск съ нѣ вѣ невѣнці ачеіа'шѣ
 невѣнці къ чел маї'наїнте къзнѣт вѣтрѣн , чѣ вѣ шѣ рог дѣтпревѣл дѣгѣдѣнд еѣ
 касъ добѣндѣці ад маїѣ прѣетешѣг , нентрѣ къ аш нѣтеа дѣче кіп ачерта пре
 чеіа , че нѣ аскѣлѣтѣ ла але тѣле порѣнчі , аша шѣ афаче вѣне челора че пре
 мѣнс вѣне вор аскѣлѣта , кредѣці дар къ шѣ воерѣі асѣпра лѣкрѣрілор тѣле вѣці
 лѣа дѣпѣдѣндѣ-вѣ де чел де тошіе ад вострѣ ад полѣтіеі обѣчеіѣ , шѣ лѣнд
 вѣеацѣ елінеаскъ шѣ прѣменѣндѣ-вѣ десѣлѣці-вѣ дѣ тінерѣцеле воастре , къ де
 време че къ хрѣіе тѣ вѣці фаче прѣн не аскѣлѣтаре дндемнатѣвѣці пре мѣне
 спре гроазнѣче тѣнчі пре фѣеде кареле дѣн вої кѣте знѣл прѣн тѣнчі съ'я піерз
 факѣві-се дар маїл де вої де карѣі шѣ еѣ непрѣетѣнѣл шѣ де вѣрсте шѣ де
 фрѣтсецеле нѣ тѣ дѣндѣр нѣ сокотѣці ачеаста къ доар нѣ вѣ ва фѣ пімік неаскѣл-
 тѣнд , чѣ къ стрѣтѣтѣтѣрѣ а тѣрѣ вої есте гата ? шѣ ачестеа зѣкѣнд порѣн-
 чѣ съ се нѣе дѣнаїнте знѣалтѣле чѣле де тѣнчі ка доар шѣ де фрѣкъ ва плѣка
 пре еї съ тѣнѣнче , шѣ дакъ нѣсѣрѣ дѣнаїнте нѣртѣторѣі де сѣлѣцѣ вѣртеажеле
 дѣн дезнодѣтѣрѣле , шѣ легѣтѣрѣле , шѣ роателе , шѣ павѣзеле , шѣ кѣлѣрѣле , шѣ
 тігѣле , шѣ децетареле , шѣ тѣніне чѣле де фѣер , шѣ пенѣле , шѣ фоїі фокѣлѣі ,
 рѣспѣзнѣнд тіранѣя zice: воїнічѣлор фѣе-вѣ фрѣкъ , къ шѣ жѣдеката каре чѣнстѣці
 вѣкѣндѣ ва фѣ воѣ челор че де невое кълѣці лецеа , шѣ еї азѣнд тѣнѣтѣрѣі ,
 шѣ вѣзѣнд гроазнѣче , нѣ нѣтаї нѣ съ тѣтѣрѣ , чѣ шѣ дѣтпротѣвѣ фѣлосѣфѣрѣ ті-
 ранѣлѣі , шѣ пре дѣн вѣнѣ кѣвѣнтаре тірѣліеа лѣі о сѣрпарѣ , шѣ че вом гѣндѣ?
 не дѣндѣрѣторѣі къ сѣлѣтѣле ера вре знѣі , шѣ не вѣрѣвѣці дѣтрѣ еї ? че кѣвѣнте
 лѣарфѣ трѣвѣіт а зѣче ? іѣ нѣ къ ачестеа ? о тікѣлошіі пої , шѣ фоарте фѣрѣ шѣлѣ-
 те , дѣтпрѣтѣл пре пої рѣгѣндѣ-не , шѣ спре вѣнѣ фачере кіемѣндѣ-не , де вом
 аскѣлѣта де ел , нентрѣ че къ вое дешартѣ пре пої не веселѣм ? шѣ тѣрѣтоаре
 неаскѣлѣтаре кѣтезѣш ? нѣ не вом тѣме вѣрѣвѣці фраці , де знѣалтѣле тѣнѣлор
 шѣ вом сокотѣ дѣфрѣкошѣрѣле казнѣлор шѣ вом фѣці де тѣрѣреа чеа дешартѣ
 ачеаста , шѣ де чеа нѣртѣтоаре де піерзаре сѣтѣде , съ не фѣе маїл де вѣрстеле ноа-
 стре , шѣ съ нѣ не дѣндѣрѣт де але маїчѣі вѣтрѣлѣеде , шѣ съ не адѣчет амѣн-

FILOTEI

512

А Л Ъ І І О С І П

те, къ неаскълтѣнд вом тѣри, ши не ва ерта пре ної, чеа Dymnezeiasкъ жѣдекатъ пентрѣ невое де дѣпѣратѣл темѣндѣ-не, чи не скоатем пре ної дѣн вѣаца чеа дѣлче, ши не лѣпсѣм пре ної де лѣтеа чеа дѣлче? съ нѣ сѣлѣм не-воеа, ниѣ съ ѣвѣм чѣнстеа спре а поастрѣ стрѣмѣтаре? ниѣ сѣпѣрѣ леѣа де вѣлѣ вое, пре ної не отоарѣ, темѣндѣ-не де ѣнеалтеле челе тѣнчѣтоаре, де ѣнде с'ѣѣ пѣс поѣ атѣта ѣвѣре де прѣче, ши неплаче рѣвѣареа чеа пѣртѣтоа-ре де тоарте, пѣтѣнд къ волнѣче а трѣи, дѣпѣратѣлѣ сѣпѣндѣ-не? чи де аче-стеа нѣмѣк нѣ зѣсѣрѣ тѣнерѣи, чеї че вреа съ се тѣнчѣаскъ, ниѣ ш'ѣѣ аѣвѣ аѣнѣте, пентрѣ къ ера неѣвѣгѣторѣ де сеамѣ де патѣмѣ, ши сѣпѣрѣ цѣиторѣ де дѣрерѣ, кѣт дѣдатъ че аѣ тѣкѣт тѣранѣл сѣѣтѣнд пре еї, касѣ тѣжѣнче сѣѣр-кат, тоѣи къ ѣн глас дѣн презѣл ка дѣпѣр'ѣн сѣѣлет зѣсѣрѣ кѣтре ел:

К А П Ѡ .

е зѣвѣеѣи о тѣране? пентрѣ къ гата сѣнтѣм атѣри, дѣкѣт а кѣлка челе де тошѣе але поастре порѣнчѣи, пентрѣ къ перѣшѣпѣм де кѣвѣиѣделе челе дѣла стрѣтошѣи, де нѣ къ чеа сѣѣтѣнѣкъ а леѣи вѣлѣ аскѣлтаре, ши къ Моїсѣи невом лѣвѣа. Нѣ сѣѣтѣи тѣране фѣрѣ де леѣи, нѣ не мѣзѣи пре ної маї тѣлѣт дѣкѣт ної ѣрѣндѣне. Пентрѣ къ маї грѣѣ дѣкѣт тоартеа ачеаста, сокотѣм а фѣ мѣла та, чеа спре чеа фѣрѣ де леѣе тѣл-тѣре а поастрѣ, ши не сѣперѣи пре ної дѣпѣрѣкошѣндѣ-не къ тоартеа чеа прѣн тѣнчѣи, преѣѣт нѣ къ пѣѣпѣ маї'наѣнѣте де Елеазар дѣвѣѣѣнд, ши де време че вѣтрѣнѣи жѣдовѣлор, пентрѣ вѣна крѣдѣнѣѣ ши тѣнчѣи рѣвѣндѣ аѣ вѣне крѣѣѣт. маї пре дѣрепѣ ар фѣи де ам тѣри ної тѣнерѣи, тѣнчѣле невоѣлор тале неѣвѣ-гѣндѣле дѣсеамѣ, каре ши дѣвѣѣѣторѣл пострѣ вѣтрѣнѣл ле-а вѣрѣѣт, ѣспѣ-теѣе дѣр тѣране, ши къ але поастре сѣѣлете, де не веї оторѣѣ, пентрѣ вѣна крѣдѣнѣѣ, нѣ гѣндѣи съ не стрѣчѣи поѣ тѣнчѣндѣне, пентрѣ къ ної, пре чеа реа патѣмѣ, ши рѣвѣаре-але вѣнѣѣтѣѣи вѣрѣнѣе вом пѣрта, ѣар тѣ пентрѣ а поастрѣ пѣнѣгѣрѣѣтѣ ѣѣдѣре дѣстѣлѣ тѣнѣкъ веї дѣгѣдѣи, де чеа Dymnezeiasкъ вѣчѣнѣкъ, ачеѣѣа аша зѣкѣнд: нѣ нѣ-маї ка кѣнд с'ар фѣи дѣнѣреоеат асѣпра ѣнор не аскѣлтѣторѣ тѣранѣл, чи ка ши асѣпра ѣнора не тѣѣѣѣиторѣи сѣѣѣрѣѣсѣи, дѣрепѣт ачеїа пре чел маї таре дѣпѣр'ѣл-шѣи, порѣнѣндѣ се дѣл аѣвѣа пѣѣчѣи, ши рѣнѣндѣи ѣѣїна дѣ леѣгарѣ тѣнѣлѣ: ши браѣеле къ кѣреле де алѣт парте, кѣт вѣтѣндѣл къ вѣчѣле аѣ остѣнѣт нѣмѣк нѣ сѣѣѣрѣнѣнд, пѣсѣрѣ'л пре ел пре роатѣ презѣр каре дѣпѣнѣндѣ-се, чел де вѣлѣ рѣѣ пѣсѣѣт тѣнерѣл се дѣспода, ши дѣн тоате дѣкѣѣѣрѣлѣ фрѣнѣгѣндѣ-се, ѣвѣа зѣкѣнд: тѣране преа пѣнѣгѣрѣте, ши ал черѣѣѣи жѣдеѣѣѣи врѣѣтѣаш, ши фѣрѣ де оѣенѣе п'ам ѣѣѣс оѣенѣи де тѣ кѣзнѣѣѣи дѣпѣр'ачѣст кѣп, ниѣ ам пѣгѣнѣт, чи леѣа Dym-nezeiasкъ пѣѣѣск, ши пѣртѣѣторѣи де сѣлѣе зѣкѣнд: тѣртѣрѣсеѣе къ веї тѣѣа

Ф Л А В И Е .

касѣ те шжнтвещї де тѣнчї, іар ел зїсе : нѣ аша въ есте воѣ маї таре роата, о спѣркаці послѣжнїчі! кѣт а днѣрѣна гѣндѣл мїеѣ, тѣедїмї мѣдѣлѣрїле, шї днї ардеці кѣрнѣрїле, стрѣштѣтаці днкіетѣрїле, пенѣтрѣ къ прїп тоате тѣнчїле въ воїѣ свнѣне пре вої къ сїнгѣрї фечорї Евреїлор, пенѣтрѣ вѣнѣтате сѣнт певїрѣцідї, ачестеа зїкѣнд фок де десѣнтѣ'ї аѣѣрнѣрѣ, шї сѣ дедерѣ днлатѣрї маї днтіпнѣнд роата шжн- жїндѣ-се де тоате пѣрѣїле роата де сѣнѣе, шї грѣмада кѣрѣнїлор де пїкѣтѣрїле пѣроїлор сѣ стїнѣеа, шї преѣвр осїеа роатеї кѣра кѣрнѣрїле, шї тѣїатѣ преѣвр фїїнд днкегареа оасїлор, чел таре ла мїнте шї тїнерелѣ Аврамїеѣ н'а сѣспї- пат чї преѣшт дн фок прїменїндѣ-се, спре нестрїкаре рѣвѣда къ вїтежїе стрѣштѣтѣрїле, асетѣнѣаці-въ мїе фрацілор зїкѣнд, сѣ нѣ пѣрѣсїдї рѣндѣл веа- кѣлѣкї мїеѣ, нїчї сѣ въ лепѣдаці де а фрѣціеї меле вѣрѣвѣдїе сѣжнтѣ шї благо- роднїкѣ, оѣїре оѣїдї, пенѣтрѣ вѣна крѣдїнѣцѣ, прїп каре вѣжндѣ есте чеа дреап- тѣ шї де тошїе а поастрѣ сокотїнѣцѣ каре с'аѣ фѣкѣт неашѣлѣкї, черта-ва пре чел печертат тїран, шї ачестеа зїкѣнд чел сѣжнт кѣвїос тїнерел дншї ле- пѣдѣ сѣфлетѣл, мїрѣндѣ-се тоці де тѣрїеа сѣфлетѣлѣкї лѣї, адѣчеа пѣртѣторїї де сѣлїе пре чел де вѣрѣстѣ дѣпѣ чел дїнтѣї ал долѣеа, шї рѣїнд мѣїнїле челе- де фїер къ аскѣцїте зпгї ла лѣкрѣ де тѣнѣкѣ фѣкѣт днкіп де павѣзѣ л'аѣ легат пре ел, кѣт днѣрѣвѣндѣ'л де ва вреа сѣ тѣнѣнѣче порк маї'наїнте де а се тѣнчї, чел де вѣнѣ рѣдѣ гѣнд аѣ азїт трѣгѣндѣ'ї къ мѣїнїле де фїер карнеа тоатѣ, шї пїелеа капѣлѣкї дела зѣтере пѣлѣ ла барѣвѣ, фїарѣле челе ка пардошїї аѣ трас, шї ел ачестѣ дѣрѣре къ грѣѣ днгрѣдѣїнд зїчеа : кѣт есте де дѣлѣе тот кїпѣл торѣці пенѣтрѣ чеа де тошїе а поастрѣ вѣнѣ крѣдїнѣцѣ, нѣ цї сѣ паре декѣт тоці маї фѣрѣ де оменїе тїране, маї тѣлѣт декѣт мїне тѣ акѣт а те тѣнчї, вѣзѣнд къ сѣ вїрѣеѣе чел тїрѣнѣск ал тѣѣ мѣндѣрѣ гѣнд де рѣвѣдѣреа чеа пен- трѣ вѣнѣ крѣдїнѣца поастрѣ, пенѣтрѣ къ еѣ къ челе пенѣтрѣ вѣнѣтате дѣлѣчедї, де дѣрѣрї тѣ зшѣрез, іар тѣ днѣтрѣ але пѣгѣнїеї днфрїкошерї те тѣнѣчї, іар нѣ веї сѣпѣа преа пѣжнѣрїте тїране, де жѣдѣкѣцїле Дѣштнѣзѣедїї зрїцї.

К А П І .

ї ачеста де вечнїкѣ поменїре тоарте днгрѣдѣїнд, чел ал-треї-леа сѣ адѣчеа рѣгѣндѣсѣ тѣлѣт де кѣтре тѣлѣцї, пенѣтрѣ ка гѣстѣнд, сѣ се шжнтѣеаскѣ, шї ел стрїгѣнд зїсе : нѣ шїцї къ зп татѣ пре мїне къ чеї торѣцї м'а сетѣнат, шї зпа'шї маїкѣ м'а пѣскѣт. шї пре вѣл- лор порѣнчї неаш хрѣпїт нѣ леапїд чеа де вѣнѣ рѣдѣ а фрѣціеї рѣденїе, шї еї къ ашар сѣферїнд дндрѣзїнїреа вѣрѣватѣлѣкї къ знеалте пѣїтоаре ла днкіетѣрї маї- неле лѣї шї пїчовреле дезнода, шї дїнѣтрѣ днкіетѣрї зѣворѣндѣлѣ ледежрїна, шї дедїтеле, вѣраціле, шї флѣверїле шї котѣрїле ле фрѣжїѣеа, шї нїчї днѣтрѣ'н кїп нѣстоа

пре ел съ'л дѣржнезе, дѣпрецър трѣгжидѣ'и пиеlea кѣ марциіле вѣрѣріе децителор съ белеа, ші дѣдате'л адѣча дѣпрецърѣ роатеі прецър каре дѣнтрѣ дѣкѣтѣрѣ ешндѣ'и тѣдѣлѣріе дѣ скотеа тѣдѣлѣріе дѣші ведеа кѣрѣлѣріе кѣжнд дѣпрецър, ші асѣпра фѣкацілор пікѣтѣрѣ де сѣнѣ кѣра, ші вѣрнд съ моарѣ zice : пої дар о преа пѣлгѣрѣте тіране пентрѣ дѣвѣдѣтѣра ші вѣлѣтатеа лѣ Дѣмнезеѣ ачестеа пѣтѣтѣтѣ, іар тѣ пентрѣ пѣлгѣлѣтате, ші пентрѣ сѣлѣкѣта вѣдѣре, неспрѣчѣте веї рѣвѣдѣ тѣлѣчі, ші ачестеа тѣрѣнд кѣ кѣвѣлѣндѣ фѣрѣеаскѣ, пре ал-патрѣ-леа трѣѣча зѣкѣнд : съ нѣ те невѣлѣшѣ ші тѣ кѣ невѣлѣеа фѣрацілор тѣл, ші ел zice лор : нѣ авѣдѣ вої фокѣл аша маї арѣѣтор, кѣт съ тѣ дѣфрѣкошѣці пре міне пре фѣрѣчіта а фѣрацілор міеї моарте, ші чеа вѣчнѣкѣ а тіранѣлѣі перѣре ші пре чеа пѣрѣреа поменѣтѣ ачелор вѣлѣ крѣдѣлѣчонѣі вѣеаѣ, нѣ тѣ воїл лѣпѣда де чеа де вѣл рѣд фѣрѣѣе, гѣндѣшѣ тіране тѣлѣчіле пентрѣ ка ші прѣнеle съ те дѣвѣдѣ, кѣ фрате сѣлѣт челор де маї пѣлѣте тѣлѣчіці, ачестеа авѣлѣнд чел де сѣнѣ тѣлѣкѣтор, ші вѣлгѣтор ші преа пѣлгѣрѣт Антіох, вѣл порѣлѣчѣт лѣтѣба лѣі съ'ї тае, ші ел zice : тѣкар кѣ веї лѣа органѣл гласѣлѣі, іар дѣкѣшѣ ші пре чеї че так дѣ вѣскѣлѣтѣ Дѣмнезеѣ, іатѣ дѣлѣпѣлѣте сѣлѣ слѣвозѣт лѣтѣба тѣеаніо ка нѣ пентрѣ ачестеа веї тѣіа лѣтѣба гѣндѣлѣі поастрѣ. Кѣ дѣлѣеаѣ пентрѣ Дѣмнезеѣ иѣрѣлѣе трѣлѣлѣі ле чѣлѣтѣтѣ, іар пре тіне кѣрѣнд те ва черта Дѣмнезеѣ пентрѣ кѣ пре чеа кѣлѣтѣтоаре де Дѣмнезеѣшѣле лѣлѣде лѣтѣбѣ о таї.

К А П И

ечі дакѣ тѣрѣ ші ачестеа кѣ тѣлѣчі кѣжндѣ се, чел ал-чѣлѣ-леа а сѣрѣт зѣкѣнд : нѣ зѣбовѣ тіране спре чеа пентрѣ вѣлѣтате казлѣ, кѣ ші ел дела сѣлѣ'мі ам венѣт, ка ші пре міне оморѣндѣ-тѣ, чертаре де маї тѣлѣте пѣдрѣпѣтѣці веї фѣі дѣтор, ла чеа череаскѣ жѣдекатѣ, о вѣрѣтоаре де оаменѣ, ші вѣрѣтоаре де вѣлѣтате, че ам фѣкѣт пої де не прѣзі дѣнтрѣ'ачест кѣл? кѣчѣ крѣдем дѣл Zѣдѣторѣл тѣтѣлор, ші дѣлѣ алѣі вѣлѣ леѣе трѣтѣтѣ, чѣ ачестеа де чѣлѣсте нѣ де казлѣ сѣлѣт вѣрѣдѣчѣе, ка ачестеа зѣкѣнд, дѣрѣдѣшѣі лѣгѣндѣ'л пре ел, дѣл трѣѣча спре пѣвѣзѣ, де каре лѣгѣндѣ'л пре ел де ѣенѣлѣке, ші ачестеа кѣ клеѣе де фѣер дѣлпѣрѣкѣндѣ-ле, дѣл дѣлѣлѣкарѣ між-локѣл спре опѣлѣ де роатѣ, прежѣр каре кѣ тотѣл пре дѣлпѣрѣжѣрѣл роатеі ка вѣл скорпѣл дѣлфѣрѣжѣндѣ-се съ дежнѣда, дѣлпѣрѣ'ачестеа'шѣ кѣл, ші дѣлѣлѣ стрѣлѣлѣлѣ-дѣі-се ші трѣлѣлѣ рѣгѣндѣ-се вѣлѣе зѣчеа, фѣрѣ де воѣ о тіране хѣрѣзѣшѣі поѣ хѣрѣрѣі, прѣл маї тарѣ дѣрѣрѣі арѣѣтѣнд чеа дѣспре леѣеа поастрѣ тѣрѣе. ші тѣ-рѣнд ші ачестеа, чел ашѣселеа тінерѣл съ : дѣчеа, пре каре дѣлпѣрѣжѣнд тіранѣл, де ва вѣреа съ тѣлѣлѣче съ се слѣвозеаскѣ, zice ел де вѣлрѣтѣ декѣл фѣраціі сѣлѣт маї тѣлѣр, іар ла кѣдет де о вѣлрѣтѣ пентрѣ кѣ ла ачестеа'шѣ ші пѣ-скѣнд, ші хѣрѣлѣндѣ-не ам фѣост, ші пентрѣ ачестеа'шѣ ші вѣлрѣі, дѣторѣ сѣл-

Ф Л А В И Е .

tem acemene, deçi de çi се наре çiе а тѣнчи кѣчи нѣ тѣнжик спѣркат тѣнче-
ще, ачестеа ел зикѣндѣ-ле аѣчеа пре ел ла роатъ, де каре днтинзѣндѣ-се
аѣаръ дин тѣдѣларе, ши дежтинѣндѣ-се съ ардеа де десѣнт, ши кѣ фрїгѣрї а-
скѣците арзѣндѣ-ле ла спате ле аѣчеа, ши коастеле пѣтрѣнзѣндѣ-ле, ши фїкацїи
ардеа, ши ел кѣзнїндѣ-се чел де сѣжнтъ ши кѣвїоасъ остенеалъ зїчеа, спре
каре пентрѣ бѣна кредїнцъ спре депрїндере де дѣрерї атѣца фрѣцїи кїематї фїїнд
нѣ пеам бїрѣїт, пентрѣ кѣ не бїрѣїтъ есте о тїране че бѣнъ кредїнчѣасъ щїїнцъ
кѣ бѣнъ бѣнѣтатѣ дн армат фїїнд воїѣ тѣрї, ши еѣ кѣ фрѣцїи шїеї ѣаре врѣж-
танш ал шїеѣ бїрѣїнд днпоїтоаре де тѣнчи, ши врѣжтаншї челор че адеврѣат
вїне кред, шасе тїперей ам сѣрпат тїрѣнїеа та, пентрѣ кѣ а нѣ пѣтеа тѣ съ
пременешї гѣндѣл пострѣ, нїчї а не сїлї кѣтре тѣжкѣреа спѣркѣчѣнїї, аѣ нѣщї
есте çiе сѣрпаре? фокѣл тѣѣ рече есте ла ної, ши фѣрѣ де дѣрере павѣзеле,
кѣ нѣ аї тїранѣлї чї аї Дѣмнезеещїї лецї стаѣ днпїаїнтеа полсѣрѣ пѣртѣторї де
сѣлїде пентрѣ ачеїа пѣбїрѣїт авем гѣндѣл.

К А П И

акъ ши ачеста кѣ ферїчїре тѣрї, пїїндѣ-се днтрѣ о кѣлѣре, чел
ал шпнтелеа венї декѣт тоцї маї тѣнѣр, спре каре шїлостївїндѣ-се
тїранѣл, тѣкар кѣрѣї де кѣтре тоцї фрѣцїи пре сїне кїнѣндѣ-се
адес тїранѣл, ши възѣнд легѣтѣрїле прежѣр копїл фїїнд маї апроане
де ел л'аѣ кїемат, ши ал тѣнлѣїа съ їспїтеа зїкѣнд: сѣвѣршїтѣл пѣвѣнїей фрѣ-
цїлор тѣї дн везї, кѣ пентрѣ пѣаскѣлѣтареа стрѣмѣтѣндѣ-се аѣ тѣрїт, ши тѣ
де нѣ веї аскѣлта сѣрѣче тѣнчїндѣ-те ши тѣ веї тѣрї маї пїаїнте де времїцї,
їар аскѣлтѣнд прїетїн веї фї ши лѣкрѣрїле днтпѣрѣцїей веї повѣдї, ши ачестеа
тѣнлѣїндѣл, пре маїка копїлѣлї аѣ кїемат ка де сїне фѣкѣндѣї-се шїлѣ де
атѣдеа фечорї фїїнд лїпсїтъ, съ се порпѣаскѣ кѣтре шѣнтѣїре, кѣ бѣнъ аскѣл-
таре фѣкѣнд пре чел рѣтас, ши маїкѣса кѣ чел Оврееск глас, дндемпѣндѣл
пре ел дѣпъ кѣм вом грїї дезлегарї-тѣ зїсѣ касѣ зїк днтпѣратѣлї ши днтпѣрѣ-
пѣ кѣ ел ла тоцї прїетїнїї, ши бѣкѣрѣндѣ-се фѣарте спре фѣгѣлѣїнда копїлѣлї
де сѣрг дн дезлегарѣ, ши алергѣнд ла хпа де апроане дин тїгѣ пѣкѣрате зї-
се ши декѣт тоцї рѣїї преа пѣгѣнѣ тїране, нѣ те рѣшїнашї дела Дѣмнезѣ лѣкѣнд
вѣнѣтѣцїле ши днтпѣрѣцїеа, ши сѣлѣїле лѣї але оморѣж, ши пре чеї де бѣнъ
кредїнцъ днвѣцѣторї сѣї стрѣмѣцїї? пентрѣ каре ащѣпѣтѣте чертареа маї кѣ
адесе, ши вечнїкѣл фок, ши тѣнчи кареле дн тот веакѣл нѣ те вор пѣрѣсї, нѣ те
рѣшїнашї ом фїїнд чел че ещї асемеѣеа ка о фїеарѣ пре чеї де о потрївѣ пѣ-
тїмїторї, ши тот дин нїде стїхїї фїїнд фѣкѣцїї се ле таї лїтѣїле, ши днтрѣачест
кїп тѣнчїндѣї сѣї кѣзнѣешїї? алцїї дар вїтежѣше тѣрїнд аѣ пїлїїт чеа кѣ-
тре Дѣмнезѣ бѣнъ кредїнцъ, їар тѣ рѣѣ веї пѣлѣде, пре чеї аї вѣнѣтѣцїї

FILOTEI

516

А Л Ъ І І О С І П ,

остениторї, фъръ де винъ оморжндъ'ї, пентръ ачеїа шї еѣ а тѣри врѣнд, нѣ фѣг де кѣтре а фрацілор шїеї вїтежіе, шї ачестеа зїкжнд сїнгѣр' аѣ сѣрїт асѣра тїгѣлор, шї аша'шї dede сѣфлетѣл.

К А П І .

ezї dar къ челе пѣпъ ла тоарте дѣрерї аѣ кълкат чеї шапте фраці дѣпрежпъ с'аѣ тѣртѣрїсїт де кѣтре тоате пѣрдїле, къ сїнгѣр цїитор патїмїлор есте чел бѣн кредїнчос гѣнд, къ дп че кїп де с'ар фїсѣ-пѣс патїмїлор ар фї шѣккат спѣркат, зїчереам ачещїа дар пре сїне сѣ се фїе бїрѣїт чї акѣт нѣ аша, чї кѣ гѣндѣл чел че сѣ лѣздѣ ла Дѣтнезеѣ, аѣ бѣрѣїт патїмїле, шї нѣ есте а пѣбѣга де сеамъ domniea кѣцетѣлѣї пентръ къ аѣ бїрѣїт шї патїма шї дѣрерїле. кѣт дар нѣ есте ла ачещїа кѣвѣнтареа чеа бѣпъ де патїмї бїрѣїтоаре а тѣртѣрїсї, карїї прїп але фокѣлѣї дѣрерї, нѣ с'аѣ дѣторѣ? пентръ къ дп че кїп сѣнт пѣсе, дѣпнїнтес тѣрнѣрїле лїтанѣрїлор, дѣфрїкошѣрїле вѣлѣрїлор дѣфрѣжгѣндѣ-ле, кѣ лїнїще да вѣдѣл челор че зѣтѣлѣ аша чеа кѣ шапте тѣрнѣрї а тїнерїлор бѣпъ кѣвѣнтаре каре а дѣтѣрїт вѣдѣл бѣнеї кредїнѣе аѣ бїрѣїт не опрїреа патїмїлор, пентръ къ дѣтїнзѣнд данѣл бѣнеї кредїнѣе, дѣндемнарѣ-се зѣлѣ пре алѣл зїкжнд фѣрѣдеше сѣ тѣрїм фрацілор, пентръ леѣеа сѣ не асѣ-тѣлѣт челор треї тїнерї дела Сїрїеа. карїї пре чел дѣтокѣмї кѣ фокѣл кѣптор аѣ кълкат, сѣ нѣ фїт бѣрѣвѣцї фрїкошї кѣтре а бѣнеї кредїнѣе арѣтарѣ, шї зѣлѣ лїбї пѣдежде фрате зїчеа, їар алѣл кѣ бѣлгороднїе рабѣл, їар алѣл поменїнд зїчеа: адѣчещї-вѣ амїнте де зѣнде сѣнтѣцї сѣѣ кѣ тѣпа кѣрѣї пѣрїнте а сѣ жѣпгїеа, пентръ бѣпа кредїнѣл аѣ дѣгѣдѣїт Ісаак, шї фїе-каре зѣлѣ алѣлїа тоцї дѣпрежпъ кѣвтѣнд лѣтїношї шї фоарте дѣдрѣзнецї лорѣ'шї зїчеа: лѣї Дѣтнезеѣ сѣ не фѣ-гѣдѣїт дїп тоатѣ їнїма, челѣї че аѣдат сѣфлетеле шї сѣ не пѣртѣт прежѣр паза лецїї трѣпѣрїле, сѣ нѣ не темет де чела че сѣ паре къ оморѣ трѣпѣл, пентръ къ таре есте прїтежѣїа сѣфлетѣлѣї дп тѣпка чеа вечнїкъ зїкжнд, челор че кѣлкъ порѣпка лѣї Дѣтнезеѣ, сѣ не дп армат дар кѣ Дѣтнезеаска бїрѣїнѣл Дѣтнезе-скѣлѣї гѣнд, пентръ къ аша тѣрїнд ної, Авраам, Ісаак шї Іаков, не вор арѣта, шї тоцї пѣрїнѣцїї не вор лѣзда, шї фїеѣе кѣрѣїа дїп фрацїї чеї че сѣ трѣѣеа дїп-трѣ еї зїчеа чеї рѣтамшї, сѣ нѣ не рѣшїнезї пре ної фрате, нїчї сѣ амѣѣещї пре чеї че аѣ тѣрїт маїнїанте де ної фрацїї, нѣ фїдї пѣкѣпоскѣторї де але фѣрѣдїеї драгосте карїле чеа Дѣтнезеаскѣ шї пре дѣпѣлѣатѣ сокотеалѣ прїп пѣрїнѣцїї челор че с'аѣ фѣкѣт лѣзѣ дѣпѣрѣїт, шї прїп пѣнтѣчеле маїчеї рѣсѣдїнд дѣтрѣ каре фра-цїлор времеа потрївѣ лѣкѣїндѣо шї дѣтрѣ зѣншї време зїдїндѣ-не, шї дела зѣ сѣп-ѣе крескѣндѣ-не, шї прїп зѣ сѣфлет сѣвѣршїндѣ-не, шї прїп шїжлокѣл знїї времї пѣскѣндѣ не, шї тот дїптрѣ зѣтеле, їзворѣл вѣнд лѣпте дїптрѣ карїї дѣтрезѣл сѣ хрѣпеск, дїп брѣдїшаре їзвїгоаре де фрацїї сѣфлете шї креск маї таре, пентрѣ соцїеа та те хрѣпїїѣ, шї пентрѣ чеа де тоате зїдеге обїчеїзрї, шї чеаї-л-ал-те дѣвѣдѣтѣрї, шї аша дар фїїнд дѣпрежпъ патїмїлор їзвїреа фѣрѣдїеї, чеї шапте

Ф Л А В И Е .

фраці маї вжртос а пѣтими дѣпрехнѣ фѣрѣ дѣтрѣ еїші, пенѣтрѣ къ о леце фѣинд дѣвѣцаці, шѣ тот знеле бѣнѣтъдѣ дѣвѣцѣнд, шѣ къ чеа дреанѣтѣ вѣсацѣ дѣпрехнѣ хрѣпндѣ-се, маї вжртос пре еї съ избѣеа, пенѣтрѣ къ чеа асемене рѣвнѣре, а бѣнѣ бѣнѣтъдѣ, аѣѣѣеа лор чеа дѣнѣтрѣ еї знѣре, пенѣтрѣ къ къ бѣнѣ крѣдѣнѣцѣ маї до- рѣтѣ' лор дѣшѣ фѣчеа избѣеа фрѣцѣеї, чѣ дѣсѣ шѣ пенѣтрѣ фѣре, шѣ пенѣтрѣ обѣ- чеїѣ, шѣ але бѣнѣтъдѣлор нѣравѣрѣ, челе але фрѣцѣеї лор избѣрѣ, дѣпрехнѣ аѣѣѣ- гѣнд фѣрѣ пѣкъкѣці фрѣцѣї, пенѣтрѣ бѣна крѣдѣнѣцѣ, чеї рѣташѣ пре чеї че съ къз- неск вѣзѣнд пѣнѣ ла моарѣ тѣнѣчндѣ се .

К А П Д I .

мѣкъ шѣ ла казнѣ дѣдеможд, кѣт нѣ нѣтаї а нѣ бѣгѣ сеамѣ дѣ- рѣрѣле, чѣ дѣкъ шѣ патѣмѣле избѣрѣї де фрѣцѣе а бѣрѣї, ох дѣкѣт але дѣнѣтрацілор гѣндѣрѣ маї дѣнѣпѣрѣтещѣї, шѣ дѣкѣт чеї волнѣчѣ маї вол- нѣчѣ, нѣменѣ дѣнѣтрѣ чеї шапѣте тѣнерѣї сѣѣ спѣнѣжѣнтат, нѣчѣ кътрѣ моарѣ сѣѣ ленеѣїт, чѣ тоцѣ ка спре а не морѣцѣї кале алергѣнд, спре чеа прѣн тѣнѣчѣ моарѣ сѣргѣїа, шѣ прекъм тѣнѣнѣле дѣпрехнѣ, шѣ нѣчоареле дѣпрехнѣ къ але сѣфлетѣнѣ повѣдѣнѣтѣрѣ съ порнеск, аша сѣнѣцѣї тѣнерѣї ачеїа, ка дѣнѣтрѣн сѣфлет, де чеа фѣрѣ де моарѣ бѣнѣ крѣдѣнѣцѣ порнѣндѣ-се, спре чеа пенѣтрѣ еа моарѣ съ токѣнѣрѣ, о преасѣжѣнтѣ сѣпѣтѣжѣнѣ ачелор токѣнѣдѣ дѣпрехнѣ фрѣцѣї, пенѣтрѣ къ дѣче кѣнѣ шапѣте зѣле сѣнт але фачерѣї лѣтѣї, прежѣр бѣна крѣдѣнѣцѣ, аша прежѣр сѣпѣтѣжѣнѣ жѣкѣнд тѣнерѣї, дѣкънѣжора фрѣка тѣнѣчѣлор сѣрѣжѣнд, акѣм пої азѣнд кѣнѣрѣеа тѣнерѣлор не дѣнѣгрозѣм . іар ачеїа нѣ нѣтаї вѣзѣнд чѣ нѣчѣ азѣнд кѣвѣнтѣл дѣфрѣкошѣрѣї чѣл дѣнѣ датѣ, чѣ дѣкъ шѣ пѣтѣмѣнд рѣвѣда, шѣ ачеаста прѣн але фокѣлѣї дѣрѣрѣї, дѣнѣтрѣ кареле че алѣтѣ ар фѣї маї къ дѣрѣре? пенѣтрѣ къ а- скѣдѣтѣ шѣ къ кътрѣнѣхѣр фѣїнд нѣтереа фокѣлѣї, де сѣрг а топѣт трѣнѣрѣле, шѣ нѣ сокотѣцѣї лѣкрѣ тѣнѣжѣнат де аѣ бѣрѣїт гѣндѣл бѣрѣвацілор ачелора дѣнѣтрѣ тѣнѣчѣ, зн- де шѣ а тѣнерѣї тѣнѣте де маї тѣлѣте кѣнѣрѣї, аѣ не преѣтетат дѣрѣрѣле, пенѣтрѣ къ маїка чѣлор шапѣте тѣнерѣї ачелора аѣ сѣферѣїт стрѣнѣжѣтѣтѣрѣле фѣїеѣе кѣрѣїа дѣнѣ фѣїї, шѣ съ веѣеа кѣм де тѣлѣцѣї фѣїї есте . а избѣрѣї де фѣїї драгосте, трѣгѣнд тоате кътрѣ а фѣїлор дѣпрехнѣ пѣтѣмѣре, знде шѣ челе некѣвѣжѣнтѣтоаре вѣте спре челе че съ паск дѣнѣтрѣжѣнѣсе, асеменеа дѣпрехнѣ пѣтѣмѣре, шѣ драгосте аѣ ка шѣ оашѣ- нѣї, шѣ че треѣхе а арѣта ла фѣїї патѣма чеїа че есте прѣн челе некѣвѣжѣнтѣтоаре вѣте? знде шѣ азѣнѣлс пенѣтрѣ наѣтереа черѣї съ вѣпѣрѣ, де чеї че съ апропѣе, шѣ ка къ болд де фѣїер ловеск пре чеї че съ апропѣе ла кѣїбѣл лор шѣ съ апѣрѣ пѣнѣ ла моарѣ .

К А П В I

їар пре тѣнѣта чѣлор тѣнерѣї, каре ера къ Авраам ла зн сѣфлет, нѣ о аѣ тѣнтат чеа дѣнѣ прехнѣ патѣмѣ, нѣ фѣїлор тѣнѣта чеа маї къ дор доѣ лѣкрѣрѣї фѣїнд дѣнѣпѣнѣте, бѣна крѣдѣнѣцѣ, шѣ ачелор шапѣте фѣїї тѣнѣжѣнѣре, чеа дѣнѣпѣ време дѣнѣпѣ а тѣранѣлѣї фѣнѣгѣдѣнѣцѣ, бѣнѣ крѣдѣнѣцѣ маї тѣлѣт аѣ дѣнѣрѣцѣїт чеїа че нѣжѣнтѣеѣе ла вечнѣкѣ вѣсацѣ дѣнѣпѣ Дѣнѣ- леѣѣѣ, о дѣче кѣнѣ ашѣ грѣї дѣнѣпѣ дѣкѣнѣнѣре, челе избѣїтоаре де фѣїї але пѣрѣнѣцѣ-

FILOTEI

518

А Л Ъ Ы І О С І П ,

лор патімі , а свѣтѣлѣ ші а кіпѣлѣ асешънаре , ла ѣн копѣл мѣнѣнат кіп шѣк де копѣл печетѣлѣндѣ-се ? маї вѣртос къ маїчеле фѣнд маї пѣтѣмаше декѣт та-
 цѣі , ла нащере сѣнт маї дѣмпрезнѣ пѣтѣмітоаре , пентрѣ къ кѣ кѣт сѣнт маї
 славе де імітѣ , ші маї ізвѣтоаре ла нащере сѣнт маїчеле , кѣ атѣта маї вѣр-
 тос сѣнт ізвѣтоаре де фѣі ші декѣт тоате маїчеле фѣкѣтѣ-с'а а ачестора шапте
 мѣтѣ маї ізвѣтоаре де фѣі , каре кѣ шапте нащерѣ , чеа кѣтре еї рѣсѣдѣнд із-
 вѣре кѣ драгосте , ші пентрѣ мѣтеле дѣрерѣ але фѣеще кѣрѣіа дѣнтр'ѣлшіі ,
 чеа дѣвѣцѣтѣ мѣтѣ авѣнд чеа дѣмпрезнѣ пѣтѣміре кѣтре еї , пентрѣ фѣіка чеа
 Дѣмпрезѣаскъ п'а вѣгат сеамѣ де афѣілор дешартѣ мѣнтѣіре , ші дѣлкѣ ші
 пентрѣ чеа вѣпѣ вѣпѣтѣте а фѣілор чеа кѣтре леѣеа лор вѣпѣ патімітѣ , маї ма-
 ре авеа драгосте ла дѣлшіі , пентрѣ къ дѣрепѣі ера ші дѣнтрѣі ла мѣпте , ші
 тарѣ де свѣлете ізвѣторѣ де фѣрацѣі , ізвѣторѣ де маїкъ , аша , кѣт ші пѣлѣ ла
 шоарте челе але лецѣі пѣзѣнд аскѣлта пре еа , чі дѣнсѣ мѣкар къ атѣтеа фѣнд
 челе де ізвѣреа фѣілор спре чеа дѣмпрезнѣ пѣтѣміре , трѣгѣнд еї пре мѣтѣса асѣ-
 пра нічі ѣрѣіа дѣнтрѣ еї , челе де тоате фелѣрѣле казне аѣ пѣтѣт сѣ мѣте гѣп-
 дѣл еї , чі кѣте ѣн фѣіѣ , ші а дѣмпрезна пре тоцѣі мѣта дѣ дѣндемна ла чеа пентрѣ
 вѣпѣ кредѣнцѣ шоарте . О фѣіре сѣжѣнтѣ ! ші ізвѣре де пѣрѣнцѣі ші дѣнцелѣ-
 щере ізвѣтоаре , кѣ драгосте , ші храпѣ ші але маїчелор не дѣнфѣрѣнте патімі
 кѣте ѣлѣ стрѣмѣтѣндѣ-се ші арѣжѣндѣ-се вѣзѣнд мѣта пѣ сѣкімѣа , пентрѣ вѣпа
 кредѣнцѣ , трѣпѣрѣле фѣілор ведеа преѣѣр фок , топѣндѣ-се , ші але мѣінілор ші
 але пічоарелор деѣете пре пѣмѣнт адіѣнд , ші челе але капетѣлор пѣлѣ ла
 вѣрѣі кѣрѣірѣі ка піще образе дѣнпѣнте зѣкѣнд , о маї амап ѣкѣм маїка
 дѣрерѣ іспѣтѣндѣ се пентрѣ дѣрерѣле челе че ера асѣпра лор , о сѣнгѣрѣ мѣере
 вѣпа кредѣнцѣ дѣнтрѣагѣ пѣскѣндѣо пѣ те-а мѣтѣт чел дѣнтѣі пѣскѣт дѣндѣ'ші
 свѣлареа , нічі ал дої-леа каре ера дѣн мѣнчѣі п'а вѣзѣт ла тіне жале , нічі ал-
 трѣі-леа дѣндѣ'ші свѣлетѣл , нічі окѣі фѣеще кѣрѣіа вѣзѣнд , ка жѣнчѣі асѣпра мѣп-
 чѣлор кѣтѣнд казна лор , ші пѣрѣле дѣнсемѣнд дѣнпѣнте , шоартеа лор п'аї
 пѣлѣс вѣзѣнд трѣпѣрѣле фѣілор арѣжѣндѣ-се ші прѣсте мѣіні мѣіні тѣндѣ-се , ші
 прѣсте капете капете тѣндѣ-се дела грѣмазѣі , ші прѣсте морѣі морѣі кѣзѣнд ,
 ші мовѣлѣ вѣзѣнд данѣлѣ фѣілор прѣн мѣнчѣі п'аї лѣкрѣмѣт , пѣ сѣнт аша але
 сѣрѣнілор вѣерѣхрѣі , нічі гласѣрѣле де лебѣдѣ траг кѣтре ізвѣреа авѣлѣі пре чеіа
 че авѣ гласѣрѣле де фѣі кѣ казне пре маїкъ стрѣгѣнд пентрѣ къ дѣче кіп ла сѣѣ-
 тѣіре дѣнтрѣ ал еї свѣлет вѣзѣнд гроазніче сѣетнічі фѣіреа , ші нащереа , ші
 ізвѣреа фѣілор , ші а фѣілор стрѣмѣтѣтѣрѣі , дої сорѣі цѣнд мѣта де шоарте ші
 де мѣнтѣіре , пентрѣ фѣі , п'а кѣпоскѣт пре чеіа че мѣнтѣіа шапте фѣі спре
 мѣнтѣіре де пѣцѣнѣ време де чеа де Дѣмпрезѣ крезѣтоаре алѣ Авраам тѣрѣе ,
 фѣта ш'а адѣс амѣнте . О маїка неамѣлѣі ізѣндѣтоаре де леѣе , ші сѣтѣітоа-
 ре вѣнеї кредѣнцѣ ші прѣн остенеала фѣікацѣлор , пѣртѣтоаре де вѣрѣнцѣ , о
 чеа каре ещѣі декѣт вѣрѣвѣцѣі спре тѣрѣе маї вѣрѣватѣ ші декѣт вѣрѣвѣцѣі кѣтре
 рѣвѣдаре маї вѣтеазѣ , пентрѣ къ дѣче кіп ківотѣл лѣі Ноѣ дѣнтрѣ чел дѣн мѣл-
 цѣітеа лѣміі потоп пѣртѣнд лѣтеа , тарѣ рѣвѣа валѣрѣле , аша ші тѣ пѣзѣітоаре
 лецѣі де тоате пѣрѣіле дѣнтрѣ челе але патімілор рѣвѣрѣжѣндѣте кѣ потоп ші кѣ
 тарѣ вѣнтѣрѣі кѣ але кѣелор мѣнчѣі кѣпрѣнѣжѣндѣте вѣтежѣше аї рѣвѣдат чеа пентрѣ
 вѣпѣ кредѣнцѣ фѣртѣпѣ .

FILOTEI

Ф Л А В І Е.
К А П І Т О Л .

519

ezī dar šī tvere bǔtrǔnǔ šī de šante kopīi mǔtǔ a rǔvdat vǔ-
zǔnd čele pǔnǔ la mǔnčī ale fīlor tǔrtǔrīcīcī este cīngǔr dīitor
patīmīlor čel bǔn kredīncos gǔnd, arǔtat-amdar, kǔ nǔ nǔmaī
bǔrvadīpatīmīle aǔ bīrǔit čī šī tvere čele prea tarī mǔnčī a
trekǔt kǔ gǔndǔ, šī nǔ ana sǔvatīcī era leiī čei preǔr Daniīl, ničī čeia
če spre Mīsaīl ardea kǔptorǔl, kǔ prea vǔpǔiosǔl fok, prekǔm a īvīrīī de
fīī fīre ardea pre ea vǔzǔnd pre eī ana dǔmǔltefelǔrī kǔzǔndǔ-se čei šante
fīī, čī kǔ gǔndǔ bǔnīī kredīncǔ aǔ potolīt atǔtea, šī ka ačesteapātīmī mǔma,
pentǔr kǔ ačesta este a sokotī, kǔ de ar fī fost tvere frīkoasǔ la sǔflet
tǔkar kǔ mǔtǔ era lor, ar fī nǔncǔ pentǔr eī, šī poate fī ačesta ar fī
zīc ana: o tǔkǔloasa eǔ, šī de mǔlte orī de treī orī tǔkǔloasǔ karǔ šante
kopīi nǔskǔnd anīche zǔvīa maīkǔ m'am fǔkǔt, o dešarte šante pǔrtǔrī de
vadǔrī, šī nefolosītorī, šante kǔte de zecǔ lǔnī šī anǔkǔtǔrī fǔrǔ red
dǔndǔtǔr, o fīlor asǔpra vo-strǔ mǔlte dǔrǔrī am rǔvdat, šī maī grele grī-
ǔī de xpǔnǔ. O fīlor mīeī čei ne dǔsvradī šī čei dǔsvradī fǔrǔ de folos,
nǔ voīǔ vedea dīntǔr voī fīī, ničī moǔšǔ kīemǔndǔmǔtǔ voīǔ tǔrīcī. O čea
de mǔldī fǔchorī šī bǔnī fǔchorī, eǔ tvere vǔdǔvǔ, šī cīngǔrǔ mǔlt želǔtǔ,
ničī de voīǔ tǔrī sǔtǔ dǔgroape afarǔ dīn fīī čīneva, čī kǔ ačesta pǔncǔere
pre vīmenī nǔ pǔncǔea čea sǔǔntǔ šī bǔnǔ kredīncosǔ maīkǔ, ničī kǔsǔ nǔ
moarǔ dǔtǔrǔna pre vre zǔvǔ dīntǔr eī, ničī ka kǔnd n'ar fī tǔrīt s'aǔ mǔnǔit,
čī ka de dīamant avǔnd gǔndǔ, šī spre nemoarte de īznovǔ zīdīnd nǔmǔrǔl
fīlor mīī vǔrtos pentǔr bǔnǔ kredīncǔa sarǔ moarte pre eī dī dǔndǔna rǔgǔ-
dǔse, o maīkǔ pentǔr bǔna kredīncǔa alǔī Dǔmnezeǔ, ošeaǔkǔ bǔtrǔnǔ šī vīn rǔv-
dǔre tvereasǔkǔ, šī pre tīran aī bīrǔit, šī kǔ faǔtele šī kǔ kvīntele maī tare teaī
aflat dekǔt an bǔrvat pentǔr kǔčī kǔ teaī pīnc kǔ kopīī dī šī staī vǔzǔnd pre Elea-
zar mǔnčīndǔ-se, šī zīteaī kopīīlor kǔ čea Ovreeasǔkǔ līmǔvǔ, o kopīī vīgeasǔkǔ
este osteneala, spre karǔ kemǔndǔvǔ pentǔr tǔrtǔrīcīrea līmǔvīī, ostēnīdīvǔ kǔ
osǔrdīe pentǔr čea pǔrīntǔasǔkǔ lece, pentǔr kǔ grozav este čel bǔtrǔnǔ ačesta
a rǔvda čele pentǔr bǔnǔ kredīncǔ dǔrǔrī, šī voī tīnerēī fīīndǔ sǔvǔ dǔgrozīdī
de mǔnčī? adǔčedīvǔ amīntǔ kǔ pentǔr Dǔmnezeǔ kǔ lǔmea v'adī dǔmprevnat,
šī vīeǔca aǔī gǔstat, pentǔr ačeia datorī sǔntǔedī toatǔ dǔrǔrea sǔ sǔfǔrīdī pen-
tǔr Dǔmnezeǔ, pentǔr karǔle šī pǔrīntǔele postǔr Avraam sǔrǔgǔea pre pǔ-
rīntǔele līmǔvīlor pre fīīva sīǔ Icaak sǔ'lǔ žǔngīe šī mǔna čea pǔrīntǔesǔkǔ vǔ-
zǔndǔo pǔrtǔtoare de sabīe adǔkǔndǔo asǔpra lǔī nǔ s'a sǔpǔmǔntat, šī Daniīl
čel dǔrǔnt la leiī s'a bǔgat, šī Ananīea Azarīea, šī Mīsaīl, la kǔptorǔl fo-

FILOTEI

520

А Л И І О С І П ,

кълкѣ сѣѣ дѣпрѣдѣат , шѣ аѣ рѣдѣат пѣнтрѣ Дѣмнезеѣ , шѣ вої дѣр ачѣа'шѣ крѣдѣнѣѣ кѣтрѣ Дѣмнезеѣ авѣнд нѣ вѣ сѣкрѣвѣдѣ пѣнтрѣ кѣ не сѣкѣтѣт лѣкрѣ ѣсте , шѣнд бѣнѣ крѣдѣнѣѣ сѣ нѣ вѣ дѣпрѣтѣвѣдѣ дѣрѣрѣлѣр , прѣн ачѣсте кѣвѣн-те чѣа де шѣпте фѣї маїкѣ , кѣте зѣнѣ прѣ фѣеѣе карѣле дѣн фѣї рѣга сѣ моарѣ , дѣкѣ шѣ ачѣстеа шѣнд кѣ чѣї че мор пѣнтрѣ Дѣмнезеѣ трѣскѣ лѣї Дѣмнезеѣ , ка шѣ Авраам , Ісак шѣ Іаков шѣ тодѣ Патрѣаршѣї .

К А П І Т О Л .

ї зѣча шѣ зѣї дѣн пѣртѣторѣї де сѣлѣе , кѣм кѣнд ѣра сѣсе прѣнѣѣ шѣ ѣа кѣтрѣ моарѣ , пѣнтрѣ кѣсѣ нѣ сѣ атѣнѣѣ чѣнева де трѣнѣ ѣї сѣнѣѣрѣ с'ѣѣ арѣкѣат асѣпра фѣкѣлѣї , ѣ маїкѣ карѣ дѣпрѣзѣнѣ кѣ шѣпте фѣї аї сѣрѣпат сѣла тѣранѣлѣї , шѣ аї їсѣменїт чѣле рѣле сѣкѣтеле аѣе лѣї , шѣ аї арѣтѣт вѣтежѣа крѣдѣнѣѣї , тѣ кѣнѣ акѣперѣмѣнт прѣсте стѣлѣї фѣї-лѣр , вѣтежѣѣе фѣїнд дѣнтѣрѣїтѣ , неклѣтѣїтѣ аї сѣѣѣрѣїт кѣтрѣмѣрѣлѣ чѣл дѣпрѣ мѣн-чѣї , дѣдрѣзнѣѣѣе дѣр ѣ маїкѣ , кѣ сѣфлѣт сѣжѣнт пѣдежѣе дѣнѣѣдѣнѣнѣї авѣнд аѣе-верѣїтѣ кѣтрѣ Дѣмнезеѣ , нѣ ашѣ ѣсте лѣна ла чѣр кѣ стѣлѣле , чѣнѣтѣїтѣ прѣ-кѣм тѣ , стѣлѣле чѣї шѣпте кѣпѣї , лѣмѣнѣндѣс'ї кѣтрѣ бѣнѣ крѣдѣнѣѣ чѣнѣтѣїтѣ ѣдѣ ла Дѣмнезеѣ , шѣ ѣдѣї дѣнтѣрѣїтѣ ла чѣр дѣпрѣзѣнѣ кѣ ѣї , пѣнтрѣ кѣ ѣра пѣшѣрѣа кѣпѣї-лѣр тѣї дѣла Авраам пѣрѣнтѣле , ѣра де ар фѣї прѣлѣж нѣѣѣ ка асѣпра зѣїї та-вѣа а зѣгрѣвѣї а бѣнѣї крѣдѣнѣѣ Історѣе , нѣ с'ар дѣнѣгрозѣї чѣїа че ар вѣдѣа маїкѣ де шѣпте фѣї , пѣнтрѣ бѣна крѣдѣнѣѣѣ маїкѣе фѣлѣрѣї де мѣнѣї фѣкѣндѣсѣ пѣлѣ ла моарѣ дѣнѣѣдѣнѣ пѣнтрѣ кѣ шѣ вѣрѣдѣнѣ ѣра прѣ ачѣла'шѣї морѣжѣнт , а сѣкрѣ шѣ ачѣстеа , чѣлѣр дѣнѣтрѣ дѣшѣѣѣ сѣпрѣ пѣменѣрѣе зѣкѣндѣсѣ аїчѣа чѣл сѣжѣнт бѣ-трѣнѣ , шѣ шѣпте кѣпѣї с'ѣѣ дѣнѣгрозѣнт прѣн а тѣранѣлѣї сѣлѣ вѣрѣнд сѣ сѣрѣе пѣ-лѣїѣа ѣврѣїлѣр кѣрѣї аѣ шѣ їзѣжѣндѣїт неаѣнѣлѣ сѣпрѣ Дѣмнезеѣ кѣѣтѣндѣ , шѣ пѣлѣ ла моарѣ мѣнѣїлѣе дѣнѣѣдѣнѣлѣе , пѣнтрѣ кѣ аѣеѣѣрѣтѣ ѣстѣнеала Дѣмнезеѣа-скѣ ѣсте карѣ прѣн ѣї с'ѣѣ фѣкѣт , пѣнтрѣ кѣ бѣрѣѣа атѣнѣѣа бѣлѣѣтѣа прѣн гѣ-дѣнѣѣѣѣ , їсѣпѣїнд бѣрѣнѣѣа кѣ не стрѣкарѣ дѣнѣтрѣ вѣѣаѣѣ де мѣлѣї анѣї , шѣ Елѣа-зар дѣнѣпѣїте се ѣстѣнеа шѣ маїкѣ чѣлѣр шѣпте фѣї дѣпрѣзѣнѣ бѣрѣѣа , фѣрѣцѣї сѣ ѣстѣнеа , тѣранѣлѣ дѣпрѣтѣвѣѣ сѣ неѣѣѣа , їар лѣшѣа шѣ а ѣатѣнѣїлѣр вѣѣа-ѣѣѣ прѣїѣѣа , шѣ крѣдѣнѣѣа Дѣмнезеѣскѣ бѣрѣѣа , прѣ аї сѣї бѣрѣїторѣї кѣлѣнѣнѣ-дѣї , кѣрѣї нѣ с'ѣѣ мѣїрат де чѣї аї Дѣмнезеѣѣїї пѣнѣрѣї де лѣѣе бѣрѣїторѣї ? кѣрѣї нѣ с'ѣѣ дѣнѣгрозѣїт ? ачѣстеа дѣр тѣранѣлѣ шѣ тот сѣатѣлѣ с'ѣѣ мѣнѣнѣат де алѣр дѣнѣѣдѣнѣѣ пѣнтрѣ кѣ шѣ зѣче Моїсѣї , шѣ тодѣї сѣїнѣїї сѣнѣт мѣїнѣїлѣе тѣле , шѣ ачѣїѣа дѣр сѣїнѣїнѣѣсѣ пѣнтрѣ Дѣмнезеѣ с'ѣѣ чѣнѣтѣїт , шѣ прѣн сѣнѣѣѣе ачѣлѣр бѣнѣї крѣдѣнѣѣшѣї , шѣ ачѣї кѣрѣѣїтѣѣѣѣ моарѣ алѣр чѣа Дѣмнезеѣаскѣ прѣ-нѣе прѣ Ісраїл маї'пѣїнѣте кѣнѣнѣндѣсѣ л'ѣѣ мѣнѣтѣїт , пѣнтрѣ кѣ кѣтрѣ вѣтежѣа бѣлѣ-тѣїї лѣр , шѣ чѣа сѣпрѣ мѣнѣїлѣе лѣр дѣнѣѣдѣнѣѣѣ , тѣранѣлѣ Антѣїѣѣ кѣѣтѣндѣ стрѣ-гѣ ла ѣстѣшѣїї лѣї , пѣїдѣѣ ачѣїа рѣѣдѣрѣе ѣїнѣѣїѣѣѣѣ вѣтежѣї , шѣ бѣрѣѣадѣїлѣр сѣпрѣ

Ф Л А В И Е .

рѣзбоиѣ педестрѣ, шѣ спре дикхидѣраре де четате, шѣ жефѣинд аѣ вѣрѣит пре тодѣ врѣжташи. Оче дѣин съжнѣца лѣ Авраам стрѣнепоцѣ фѣи Исраилтенѣ, аскѣлатѣ леѣеа аѣеаста, шѣ дн тот кѣнѣа вѣне кредѣцѣ кѣноскѣнд кѣ ал патѣмѣлор стѣпжнѣитор есте чел вѣн кредѣнчос гѣнд .

К А П И Т У Л .

И нѣ пѣтаѣ челор дѣин лѣзѣнтрѣ, шѣ челор дѣинафарѣ дѣрерѣ, пѣнтрѣ каре пѣнтрѣ вѣнѣ кредѣнцѣ дѣндѣ'шѣ трѣнѣрѣле дѣрерѣлор, аѣеѣа нѣ пѣтаѣ де кѣтре оаменѣ съ лѣздарѣ, чѣ шѣ де Дѣмнезееаска парте съ дѣвреднѣчѣрѣ, шѣ ка съ аѣвѣ пѣче лѣмба, шѣ вѣна леѣвѣре, чеа де тошѣе дѣпоинд, аѣ дикхидѣрат пре врѣжташи, шѣ тѣранѣа Антѣох, шѣ пре пѣтжнт с'а чертат, шѣ мѣрѣнд съ кѣзнѣе, пѣнтрѣ кѣ дакѣ нѣмѣкѣ дѣнтрѣ нѣмѣкѣ нѣ пѣтѣ съ дѣндемне пре Ирѣсалимнѣтеанѣ а пѣгжнѣ, шѣ дѣн челе де тошѣе обѣчеае аѣ скоате, атѣнчеа рѣдѣкѣндѣсе дела Ирѣсалим, аѣ одѣт аѣзѣпра Перѣсѣлор, шѣ зѣчеа таѣка челор шапте копѣи чеа дреантѣ, шѣ аѣеастеа кѣтре фѣи кѣ м'ам пѣскѣт фечоарѣ кѣратѣ, нѣчѣ ам кѣкѣкат пѣрѣнѣтеаска касѣ, шѣ пѣзѣеам чеа зѣдѣтѣ коастѣ нѣ м'аѣ стрѣкат пре мѣне стрѣкѣтор дѣин пѣстѣѣ с'аѣ стрѣкѣторѣ ла кѣжнѣѣ, нѣчѣ мѣаѣ вѣтѣмат челе кѣрате але фечорѣеѣ, вѣтѣмѣторѣл чел амѣдѣитор шарпеле, чѣ ам аѣептаг времѣеа вѣрѣстеѣ кѣ вѣрѣбат, шѣ аѣеѣѣа де вѣрѣстѣ фѣинд, аѣ мѣрѣт таѣтѣл фечрѣчѣт дар, пѣнтрѣ кѣ чел ал вѣнѣлор фечорѣ траѣѣ трѣнѣнд времѣеа чеа аѣѣр де фечорѣ н'а ажѣнс а съ кѣнѣѣ. кареле дѣвѣца пре поѣ, дѣнкѣ фѣинд дѣнѣрѣзѣнѣ кѣ поѣ леѣеа. шѣ пророчѣи пре Авел чел че с'а оторѣжт де Каѣн, чѣтеа поѣ, шѣ пре Исаак чел че съ да жертвѣ, пре Иосѣф чел дѣин темнѣцѣ, шѣ зѣчеа поѣ пре чел рѣвнѣитор Фѣнеес, шѣ дѣвѣца пре поѣ пре чѣѣ дѣин фок, шѣ Анаѣнѣа шѣ Азарѣа, шѣ Мѣсаѣл, слѣвѣеа шѣ пре чел дѣин гроапа лѣлор Дѣнѣил, пре кареле фечрѣчеа, шѣ помѣнеа поѣ скрѣпѣтѣра Исаѣеѣ, зѣкѣнд тѣкар прѣн фок де воѣ трече вѣпаѣа нѣ те ва арде, пре чел де кѣнтѣрѣ скрѣитор Давѣд не кѣжѣта поѣ зѣкѣнд, мѣлѣте сѣжнт неказѣрѣле дѣренѣлор, пре Солотон пѣлѣзѣа поѣ зѣкѣнд, лѣмнѣл вѣеѣѣи ла тоѣѣ чѣѣ че фок воѣа лѣѣ, пре Езеѣкѣл аѣеверѣеа зѣкѣнд: аѣ трѣвор оаселе челе ѣскате аѣеаста? ѣар кѣнтареа каре аѣ дѣвѣцат Моѣсѣи н'а зѣтат дѣвѣцѣнд, шѣ зѣкѣнд: еѣ воѣѣ ѣчѣде, шѣ атрѣѣ воѣѣ фаче, аѣеаста есте вѣеаѣа воастрѣ, шѣ дѣндезѣнѣгареа зѣлелор, о амарѣ чеа де атѣнчеа зѣѣ, шѣ нѣ амарѣ кѣнд чел амар тѣран ал Елѣнѣлор, фок аѣцѣнд, ла кѣлѣдрѣ кѣшѣдѣте шѣ кѣ ѣнде пѣжнѣѣ, адѣкѣнд прѣсте навѣзѣл, шѣ тоате казнѣле лѣѣ прѣсте чѣѣ шапте копѣи аѣ Авраѣмѣенѣчѣѣ, шѣ де лѣжнѣлѣ окѣлор ѣѣ аѣ орѣѣт, шѣ лѣмѣлѣ леаѣ тѣеат, шѣ кѣ мѣнѣчѣ де мѣлѣте фелѣрѣ ѣѣ аѣ оторѣжт, пѣнтрѣ кареле чеа Дѣмнезееаскѣ чертаре, чергатаѣ шѣ ва черта, пре аѣчел пѣгжн, ѣар Авраѣмѣенѣ копѣи кѣ чеа пѣртѣтоаре де вѣрѣнѣцѣ таѣкѣ ла чѣлѣл пѣрѣнѣлор дѣнѣрѣзѣнѣ пѣнтрѣк, сѣелете кѣрате ѣѣрѣ де тоарте лѣжнѣ дела Дѣмнезееѣ ла каре есте тѣрѣреа дѣвѣчѣ Амѣн.

FOTOCOPII

FRANKFURT

894

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

ΙΩΣΙΠΠΟΥ ΕΙΣ

ΤΟΥ ΣΜΑΚΚΑΒΑΙΟΥ ΣΒΙ-
λίου, η̄ καὶ ἀποκράτορος λογισμοῦ.

ΚΕΦΑΛ. α'. 1.

Ισοφράπτων λόγον ἔπιδείκνυ-
σαι μέλλων, εἰ ἀποδέασσός ἐστι
τῶν παθῶν ὁ δόσεως λογισμὸς,
συμβουλεύσασμι αὐτῷ ὑμῖν ὀρ-
θῶς, ὅπως παρσέχητε παρσῶ-
μους τῆ φιλοσοφίας. καὶ γὰρ αἰαγ-

καῖος εἰς ἔπισημίω παρσῶν ὁ λόγος, καὶ ἄλλως τῆς μεγι-
σης ἄρετης, λέγω δὲ Φρονησιως, παρσῶν ἔπαυον³ εἰ
ἄρα τῶν σωφροσυλίας καλυπτικῶν παθῶν ὁ λογισμὸς
φαίνεται ἔπισκεπτῆν, γασρὶ μῶρῆς τε καὶ ἔπιθυμίας.
4 ἄλλὰ καὶ τῶν τῆς δικαιοσυλίας ἐμποδιστικῶν παθῶν κω-
λειδῶν αἰα φαίνεται, εἰ κακοηθείας, καὶ τῶν τῆ ἀνδρείας
ἐμποδιστικῶν παθῶν, θυμὸς τε καὶ φῶς καὶ ποῖα. πῶς οὖν,
ἴσως εἰ ποῖ αἰ τις, εἰ τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς καὶ εἰ, λήθης,
καὶ ἀνοίας ἐδεασσῶν, γασρὶ οἰοῖ ἔπιχερῶν. εἰ λέγειν. εἰ γὰρ
τῆ αὐτῶν παθῶν ὁ λογισμὸς καὶ τῆ, ἀλλὰ τῶν τῆ δικαιο-
συλίας καὶ ἀνδρείας καὶ σωφροσυλίας ἐπαρτίων καὶ ἑσῶτων
οὐκ ἄρα αὐτὰ καπαλῶσαι, ἀλλ' ὥστε αὐτοῖς μὴ εἰξαι.
πολλὰ γὰρ ἐν μῶν οὖν καὶ ἀλλὰ γὰρ ἐν ἔργοι αὐτῶν ἔπι-
δειξαι, ὅτι ἀποκράτωρ ἐστὶ τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς. πολ-
λὸν ὅτι πλέον τῶν ἀποδείξαι ἀπὸ τῆς ἀνδραγαθίας τῶν
ἄρα ἄρετης ἀποθανοῖται, ἔλεα ζῆρου τε, καὶ τῆ ἐπὶ α
ἀδελφῶν, καὶ τῆ τῶν μητέρας. ἀπῶντες γὰρ ἔπι τοῖς
ἕως θανάτου πόνοις ἄρα ἰδοῖτες, ἐπεδείξαντο. ὅτι παρ-
καρῶν τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς, τῆ μῶν οὖν ἄρετῆς ἔπεσι
μοῖ ἐπαρτίων τῆς κατ' ἐκείνων τῆ καρῶν ἄρα τῆς καλο-
καγαθίας ἀποθανοῖται. ἄρα μῶν τῆ μητέρας ἀνδρας, τῶν δὲ
ἡμῶν μακαρίσασμι αὐτῶν μακαρίσασμι γὰρ ἕμῶν ἄρα τῶν
πρώτων αἰθερῶν ἐπὶ ἀνδρεία καὶ ἄρα μοῖν, ἀλλὰ καὶ
ἄρα τῶν ἀμικαλῶν, αἰ ποῖ κατέσσαν τῆ καταλυ-
τικῶν πῶν καὶ τῆ ἔπι τῆς τυρανίδας, νικῶσαστες ἐν τυ-
ραννοῖ τῆ ἄρα μοῖν ὥστε κατὰ εἰαδῶν αἰ αὐτῶν πῶν
παρσῶν. ἀλλὰ καὶ παρσῶν τῆ ζῆτου μῶν αὐτῆς δὲ ἡ λέ-
γειν ἔξασαι, ἀρῶν μῶν τῆ ἄρα μοῖν ὥστε εἰ αὐτῶν μῶν
π. ἰν. καὶ ἔπας εἰς ἐν παρσῶν ἄρα μῶν λόγον, δοξῶν
διδοῖται παρσῶν φ. ζῆτου μῶν δὲ ἴσιν, εἰ ἀποκρά-
τωρ ἐστὶ τῶν παθῶν ὁ λογισμὸς καὶ ἀρῶν μῶν τί ποτέ
ἐστὶ λογισμὸς, καὶ τί πάθος, καὶ πόσων παθῶν ἰδέαι, καὶ εἰ πρώ-
των ἔπισκεπτῆν τῶν ὁ λογισμὸς. λογισμὸς μῶν ἴσιν
ἐστὶ νοῦς μῶν ὀρθὸν λόγον παρσῶν μῶν τῆ σοφίας βίον. σοφία
ἔπι τῶν ἴσιν καὶ αἰθερῶν παρσῶν μῶν, καὶ τῶν
ἔπι τῶν αἰθῶν. αὐτῆ ἔπι ἴσιν ἐστὶν ἡ τῆ νόμου παρσῶν, εἰ

ἡς τῆς ἰδέας συμμῶς, καὶ τὰ ἀνθερῶν συμφρονησιως
μακαρίσασμι. τῆς δὲ σοφίας ἰδέαι κατῶν, φρονησιως,
δικαιοσυλῆ, ἀνδρεία, καὶ σωφροσυλῆ. κωλειδῶν τῆ πρώ-
των ἡ φρονησιως, ἐξ ἧς δὲ τῆ παθῶν ὁ λογισμὸς ἔπισκε-
πτῆ. παθῶν ὅτι φύσις εἰσὶν αἰθερῶν κατῶν δύο, ἡ δὲ ἡ
τε καὶ πόνοις τῶν ἔπισκεπτῆν καὶ πῶν ψυχῶν πέ-
φυκε. πολλὰ δὲ καὶ παρσῶν πῶν ἡδονῶν, καὶ τῶν πόνων πα-
θῶν εἰσὶν ἀρῶν. παρσῶν μῶν οὖν τῆς ἡδονῆς ἐστὶν ἔπι-
θυμία, μῶν δὲ πῶν ἡδονῶν κατῶν παρσῶν δὲ τῶν πόνου ἐστὶ
φοβὸς, μῶν ὅτι πόνον λυπῆ, θυμὸς δὲ κρινὸν πάθος ἐστὶν
ἡδονῆς καὶ πόνου. εἰ αἰθερῶν τῆς ὅτι αὐτῶν παρσῶν ἐπε-
σῶν τῆ ἡδονῆς δὲ ἐστὶ καὶ ἡ κακοηθείας ἀρῶν, πολυ-
πῶν τῆ πρώτων οὖσα τῶν παθῶν καὶ μῶν ψυχῶν ἀ-
ρα ζοῖα, καὶ φυλαργυρία, φιλοφιλία, καὶ βασιλεία.
καὶ δὲ τῶν σώμα, πῶν τῶν, καὶ μοῖν τῶν κατῶν
δύοι τῶν σώματος καὶ τῆς ψυχῆς φῶν οἰται, ἡδονῆς τε
καὶ πόνου. πολλὰ τῶν τῶν φῶν εἰσὶ ἄρα τῶν
δα, ὡν ἐκατῶν ὁ παρσῶν λογισμὸς παρσῶν
τε, καὶ ἀποκρίων, καὶ ἐπαρῶν. καὶ πῶν τῶν με-
ταρῶν, ἐξ ἡμερῶν τῶν τῶν καὶ παθῶν ἄρα. ὅτι μῶν
γὰρ λογισμὸς τῶν μῶν ἄρετων ἐστὶν ἡ κατῶν, τῶν δὲ πα-
θῶν ἀποκράτωρ. ἔπισκεπτῆν δὲ τῶν παρσῶν δι' αὐτῶν κω-
λυπικῶν τῆς σωφροσυλίας ἔργων, ὅτι ἀποδέασσός ἐστὶ
τῆ παθῶν ὁ λογισμὸς. σωφροσυλῆ δὲ ποῖ ἐστὶ ἔπισκε-
πτῆ τῆ ἔπιθυμῶν. τῶν ὅτι ἔπιθυμῶν αἰ μῶν εἰσὶ ψυ-
καὶ, αἰ ὅτι σώματικαὶ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἔπισκεπτῆ. ὁ
λογισμὸς φαίνεται, ἐγὼ μῶν οἰμαι. πῶν τῶν ἀρῶν
ἔπιθυμῶν τε καὶ ὀρεῖων καὶ τῶν πόδων, καὶ πῶν τῶν βρω-
μῶν τῶν ἀρῶν μῶν ἡμῶν, καὶ τῶν οἰμοῖ. ἀρῶν μῶν
καὶ ἀρῶν τῶν τῶν λογισμὸς ἔπισκεπτῆν ἀρῶν
γὰρ τῶν ἐρεῖων παρσῶν ἄρα τῶν σωφροσυλίας νόος αἰα-
κατῶν τῶν καὶ φῶν τῶν πρώτων τῶν σώματος κατῶν
ματῶν ἄρα τῶν λογισμοῦ.

ΚΕΦΑΛ. β'. 2.

ΚΑΙ τί γασρῶν, εἰ αἰ τῆ ψυχῆς ἔπιθυμῶν παρσῶν
τῆ τῶν κατῶν μετῶν αἰθερῶν, τῶν τῶν
ὁ σωφροσυλῆς ἐπαρτίων, ὅτι τῶν λογισμῶν παρσῶν
τῆς δὲ δυαπαθείας. νέος γὰρ καὶ ἀρῶν παρσῶν σωφρο-
συλῆς, ἡ κατῶν τῶν παθῶν οἰσῶν. ἕμῶν
ἔπι τῆ ἡδονῆς εἰσῶν αἰθερῶν ὁ λογισμὸς
φαίνεται, ἀλλὰ καὶ πάσης ἔπιθυμῶν. λέγειν γὰρ ὁ νόμος,
ὅτι ἔπιθυμῶν τῶν γασρῶν τῶν πῶν οἰσῶν, ὅτι ἔπιθυμῶν
πῶν ἐστὶ. καὶ ποῖ ὅτι μῶν ἔπιθυμῶν ἡμῶν εἰρῆκει ὁ
νόμος, πολὺ πλέον ἔπιθυμῶν καὶ ἡμῶν, ὅτι ἔπιθυμῶν
κατῶν δὲ αὐτῶν ὁ λογισμὸς, ὡς παρσῶν καὶ τῶν κωλυπ-
κῶν τῆ δικαιοσυλίας παθῶν. ἐπεὶ τίνα τῶν μονοφῶν
τῶν ὡν ὁ ἡθος, καὶ γασρῶν, μεταπαρσῶν, εἰ μῶν

ΚΕΦΑΛ. α'. 1.
1 al. ἀπαρ, mendosé. 2 al. μητέρας. 3 al. πόνων. 4 al. πα-
ραρῶν. 5 al. αβστ, καὶ. pōft al. dceft, νοῖς.

ΚΕΦΑΛ. β'. 2.
1 al. αβστ, καὶ. 2 al. τῶν οἰσῶν αὐτῶν.

FRANKFURT

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

895

δηλον ὅτι κύριός ἐστι τῶ παθῶν ὁ λογισμός, αὐτίκα γυνῶ
 τῶ νόμου πολὺ ἰδιόμομος, καὶ φιλαργυρός τις ἦ, βιάζε-
 ται τῶ αὐτῶ ἔσπον τοῖς δεομένοις δαμείζων χωρὶς τόκων,
 καὶ τῶ δαίμων τῶν ἐβδόμηδων ἐν σασῶν χρεοκοπούμενος·
 καὶ φθιδωλός τις ἦ, ἕσπο τῶ νόμου κρατεῖται μυσία τῶν
 λογισμῶν, μήτε ὅτι κερπολογοῦμενος τὸς ἀμνητοῖς,
 μήτε τοῖς ἀμπελαῖνας, καὶ ὅτι τῶν ἐτέρων δὲ ὅστιν ὅπι-
 γινάται τῶτο, ὅτι τῶν παθῶν ὅστιν ὁ λογισμός ὁ κρατεῖται. ὁ
 γὰρ νόμος καὶ τῶ πρὸς ῥηθὲς ἄνοιός κρατεῖ, μὴ κεία κρο-
 διδοῖς τίω ἄρετιῶν δι' αὐτοῦ, καὶ τῶ πρὸς γαμετιῶν φι-
 λίας ὅπι κρατεῖ, Διὰ τῶ πρὸς νομίαν αὐτίκα ἀπελῆλθον
 καὶ τῶ τέκτων φιλίας κειβίθ, ὅχι κεία αὐτὰ κελῆ-
 ζων, καὶ τῶ φίλων σωνητίας δεσπῶν, Διὰ ποιηταῖα αὐ-
 τοῖς ἐλέλθων, καὶ μὴ νομίσητε πρὸς ἀδύξον ἐπὶ, ὅπου καὶ
 ἐρῥας ὅπι κρατεῖ ὁ λογισμός διώταται Διὰ τῶ νόμον,
 μήτε δένδρο τοῦ μῶν* πᾶ ἡμέτερε τῶν πολεμίων φυτὰ,
 πάτε τῶν ἐρῥῶν τοῖς ἀπολέσασι Διὰ σῶζων, καὶ τὰ πε-
 πτωκῆτα σωνεγείρων καὶ τῶν βιασπέρων δὲ παθῶν ὅπι-
 κρατεῖ ὁ λογισμός φαίνεται, φιλαρχίας, κενοδοξίας, καὶ
 βασκαίας, πῶτα γὰρ τῶτα ἔα κεινήνη πᾶση ὁ σῶ-
 φρων νοῖς ἀπρωτῆται, ὡς πρὸ καὶ τῶ θυμῶν καὶ γὰρ καὶ τοῦ-
 του δεσπῶν, ἐπεὶ Διὰ τῶ τὸ πῶσοφρος ἡμῶν πατήρ ἰα-
 κῶς τοῖς πρὸ συμεῶν καὶ λαβὴ ἀπᾶται; μὴ λογισμῶ
 τοῖς σικιμητῶς ἔσθη ἰδῶν ἀποσφᾶσαι τῶς, λέγων ὅπι-
 κρατεῖστος ὁ θυμὸς αὐτῶν; εἰ μὴ γὰρ ἐδωῖα τοῦ λογι-
 σμῶν ὁ θυμὸς κρατεῖν, ὅτι αὐτῶν οὕτως, ὅπι κεία γὰρ
 ὁ θεὸς τῶ αὐτῶσπον κρατεσκόβαζε λόγῳ, καὶ ἀντιξοισι-
 ὅτι κει κρομήσας, τίω κει δὲ τῶ πᾶση αὐτῶ, καὶ τὰ ἡσθη
 πρὸς ἐφύτῶ πε, καὶ τῶ ἡκμόνα νοῖω ὅχι τῶν ἐνδῶν ἀσθη-
 τηεῶν ἐνε, θρῶνησε, καὶ τῶσπον νόμον ἔδωκε καὶ ὄν πολι-
 ἰδιόμομος βασιλῶσφ βασιλείαν σῶφρονά τε, καὶ δικά-
 αν, καὶ ἀγαθῶν. πῶς οὖν εἴποι τίς αὐτῶ, εἰ τῶν παθῶν δε-
 σπότης ὅστιν ὁ λογισμός, λήθης καὶ ἀγνοίας ἔκρατεῖ;

15

λογισαομαι, ἐπει γὰρ δι' ὅλης ἡμέρας πρὸς ἐδῶν ἄλλο-
 φύλοις ὁ σαβὶδ πολλὰς αὐτῶν ἀπέκλιφεν μὲν τῶ ἔσθνοις
 στρατωτῶν, τότε δὲ ἡ ἡμορμῆς ἐσπέρας, ἰδρῶν καὶ σφόδρα
 κεκμηκῶς ὅτι τῶ βασιλεῖ σκυλιῶ ἦλθε, πρὸς ἡμῶν πᾶς
 τῶν πρὸς ῥηθὲς ἐστὸς ἐστρατοπεδῶν κει. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι
 πῶτες ὅτι τῶ δειπνον ἦσαν ὁ ὅ βασιλεῖς ὡς μάλισσα
 διψῶν, καὶ πρὸ ἀφῆνοις ἔχων πηγάς, ὅτι ἐδωῖα τοῦ δι
 αὐτῶ ἰάσαομαι τῶ διψῶν, ἀλλὰ τίς αὐτῶν ἀλόγητος ὅπι-
 θυμία ἔπρὸς τοῖς πολεμίοις ὕδατος ὅπι λείψα σων-
 ἐφυγε, καὶ λύσσα κατέφλεγμα. ὅθεν τῶν ὕπασπῶν ὅπι
 τῶ τῶ βασιλέως διψῶν χετλιαζῶνται, δύο νεανίσκοι κρα-
 ταδεσθέντες τῶ βασιλέως ὅπι θυμίαν, τῶ πῶτῶ
 χίας καθωπλίσαντο, καὶ κείληνη λαβούτες, ἕσπρῆσαν
 τοῖς τῶν πολεμίων χρεοκῶς, καὶ λαθόντες τοῖς τῶ πυλῶν
 ἀκροφύλακας διεξήσαν, ἀνερευνώμενοι καὶ πῶ τῶ
 πολεμίων στρατόπεδον καὶ ἀερόνῶμενοι τῶ πηλῶν, ὅχι
 αὐτῶ τῶ βασιλεῖ ἐκῶμισαν. ὁ ὅ, καὶ πρὸ τῶ διψῶν Διὰ πυ-
 ρούμενος, ἐλογίσασθ πῶ μῶνον ἐπὶ κίνδυνον ψυχῆ, λο-
 γιστῶν ἰσοδύναμον ποτὸν ἀμαπ. ὅθεν ἀντιξοῖς τῶ ὅπι-
 θυμία τῶ λογισμῶν, ἔσπρῆσε τῶ πῶμα ὅχι τῶ. διωσπὸς γὰρ
 ὁ σῶφρων ἐφῶν νοῖς, νικῆσαι τῶ τῶν παθῶν ἀνάλας, καὶ
 σῶσται τῶ τῶν οἰσρων φλεγμοῖας, καὶ τῶ τῶ σωνητῶ ἀλ-
 γηδῶνας καὶ ἕσπρῶν οὐσας κραταπαλαῖσαι, καὶ τῶ
 κειλοκαγαθία τῶ λογισμῶ ὅχι πῶσαι πᾶσας τῶ τῶ
 παθῶν ὅπι κειλείας. ἡδὲ ὅ καὶ ὁ κειλῶς ἡμᾶς κειλῶ ὅπι τῶ
 ἀπὸ δῶξιν τῶ θεοῖας ἔσῶφρονος λογισμῶ. ἐπεὶ δὲ ἡ γὰρ
 βαθείαν εἰρηνῶν ὅχι τῶν ἄνομίαν οἱ πατέρες ἡμῶν εἰ-
 χον, καὶ ἔσπρῆσπον κειλῶς, ὡς ἐπὶ τῶ τῶς ἀσίας βασιλέα
 ἔσῶφρον, καὶ τῶ νικῆσομα χρεῖμα εἰς τῶ ἱερουργίαν αὐ-
 τοῖς ἀφορείσαι, καὶ τῶ πολιτείαν αὐτῶ ἀπὸ δῶξιν τοῦτε
 δὲ ἡ πνεσ πρὸς τῶ κειλῶν νεωτερείσαντες ὁμοίον, πολυ-
 ἔσπρῶις ἐχρήσαντο συμφορῶς.

Κ Ε Φ Α Λ. δ'. 4.

Κ Ε Φ Α Λ. γ'. 3.

Εστί δὲ κειμῆ γελῶσις ὁ λόγος. καὶ γὰρ τῶν αὐτῶ πα-
 θῶν ὁ λογισμός ὅπι κρατεῖ φαίνεται, ἀλλὰ τῶν σων-
 ματικῶν ὅπι, ὅπι θυμίαν τῶς ἔδωῖα ὅχι κείληνη ἡμῶν.
 ἀλλὰ μὴ δουλωθῶμαι τῶ ὅπι θυμία, διώταται ὁ λογι-
 σμός πρὸς ἀγέσασθαι, θυμῶν ἡς ἔδωῖα ὅχι κείληνη ἡμῶν.
 ἀλλὰ μὴ δουλωθῶμαι, τῶ ψυχῆς. ἀλλὰ τῶ θυμῶν δυ-
 νατὸν τῶ λογισμῶν ὅπι σθη. κακῶν ἡ αὐτῶ τῶς ἡμῶν ἔδωῖα
 τῶ κείληνη. ἀλλὰ τῶ μὴ κειμῶν τῶ κειληθεία
 διώτα ὁ λογισμός σωνητῶσαι. καὶ γὰρ ἐκείλωτῶ τῶ
 παθῶν ὁ λογισμός ὅστιν, ἀλλὰ ἀπαραγωνῆς. ὅπι γυνῶ ἔ-
 πο, ὅχι τῶ ὅ σαβὶδ τῶ βασιλέως διψῶν σφῆσται ὅπι-

Σιμὸν γὰρ τίς πρὸς ὄνιαν ἀντιπολιθόμομος, τὸν
 πετε τῶ πρὸς ῥηθὲς ὅπι κειλῶν ἔχοντα ὅχι βίαι, κειλῶν καὶ
 ἀγαθῶν ἀδρα, ὅπι τῶ πῶτα ἔσπον Διὰ ἐδῶν ἕσπρῶ
 ἔσθνοις ὅτι ἰσχυσε κειλῶσαι, φουγάς ὅχι τοῦ πᾶσῶ
 πρὸς ὄντων. ὅθεν ἡκῶν ὡς ἀπὸ κειλῶν, τῶ σφῆσται καὶ φοι-
 νίκης στρατηγῶν, ἐλεγμα ἄνοις ὡν τοῖς ἔ βασιλέως πρᾶ-
 γμασι, ἡκῶ μιλῶσων πολλὰς ἰδιωτικῶν χρεῖματῶ μω-
 ρειάδας ἐν τοῖς ἱεροσολύμων γὰρ σφῆσται τῶ σθη-
 σαυεῖσται τῶ ἱερῶ μὴ ὅπι κειληθείας, καὶ πρὸς ὅπι
 τῶτα σελῶν κει βασιλεῖ, τῶ τῶν ἔκαστα γνοῖς ὅπι κει-
 λῶνιος, τῶ μὲν σίμωνα τῶ εἰς τῶ βασιλέα κειμῶν ἔπι-
 νη, πρὸς δὲ τῶ σελῶν κει ἀνάλας κρατεμῶν τῶ τῶ
 χρεῖματῶ σωνητῶ καὶ λαβῶν ἡμῶν παρ' αὐτῶ ὅχι οἰσται,

* al. κ. φιλ. recté. * al. π. ἡμαρ. rectiús. † al. deest, καί.
 ‡ al. ἰσθῶν ἀποσφᾶσαι. ρόστ al. ἰδῶν π. θυμῶ ὁ λογισμός κρ.
 νετέ.

κακῶσται π. recté. † al. ἔσ γυνῶ τ. ‡ al. σίμωνα τ. νικαί. ε. φ.
 χρεῖματῶ εἰς τῶ ἱερ.

Κ Ε Φ Α Λ. γ'. 3.

* al. τίς ἔδωῖα τῶ κειληνη ἡμῶν; † sic sequentia, malé. ‡ al.

Κ Ε Φ Α Λ. δ'. 4.

* al. πρὸς ἀπῶν, mendosé.

FRANKFURT

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

897

Φαριζαίων· τυρανικὸν δὲ ἔμνον ἀναγκάζειν ἡμᾶς ᾧ ἔθε-
νομένη, ἀλλὰ καὶ ἐαδίην· ἀλλ' οὐ γὰρ λέσσης κατ' ἐμοὶ τῶ-
πον τὸν γέλωτα· οὐτε τοὶ ἱερεῖς τῶν πορογόνων, περὶ τῶ
φυλαξάων τὸν νόμον, ὅρκους ἔπαρήσω, ἐδὲ αὐτὸν ἐκκλύψας
μου τὰ ὄμματά, καὶ τὰ σπλάγχνα τῆξίας· ἔχ' οὕτως εἰ-
μι γέρον ἐγὼ, καὶ ἄνδρος, ὡς ἰε μοι Διὸς τὴν δὴ σέ-
βαν μὴ νεάζειν τὸν λογισμὸν· πορὸς ταῦτα ἔθρηξεν δὴ
βέπιξ, καὶ τὸ πῦρ ἐκφύσα σφοδρότερον· οὐχ οὕτως
οἰκτερομένη τὸ ἔμμουτὴ γῆρας, ὥστε με δι' ἐαυτῶ τὸν
πάτερον καταλύσαι νόμον· οὐ δὴ δόσμοι σε παιδύτα
τόμος, οὐδ' ἔξομοσμοι σε φίλην ἐγκρατῆρα, σὸδὲ κατα-
γλωσσε φιλόσφρε λόγε, οὐδ' ἔξαρητοσμοι σε ἱερωσῆ
νηλιμία, καὶ νομοθεσίας ὅπτισημη· ἀγνόν με οἱ πατέρες
ποροσδέξονται, μὴ φοβηθέντα σου ταῖς μέρεσι θαλάτου
ἀνάγκης.

ΚΕΦΑΛ. ς'. 6.

Τὸν δὲ ἔσπον ἀπὴρρητορβύσαντα ταῖς τῶ τυ-
ρανίᾳ παρηρηλαίας παισιαιτίες οἱ δρυφόροι, πι-
κρῶς ἔσουρον ὅτι τὰ βασιανηία τὸν ἐλεάζαρον, καὶ
πορῶτον μὲν περὶ εἰδύσαι αὐτὸν, ἔπειτα περὶ ἀλοκόνισαν-
τες ἐκατέρωθεν μάστιγι κατήκισον, πείσθη ταῖς τῶ βα-
σιλέως ἐντολαῖς, ἐτέρωθι κήρυκος ἔπιδοῦντος· ὁ δὲ με-
γαλόφρων ἐλεάζαρος ὡς περὶ ἐν οἰνίρω βασιανηίου
κατ' ὁσθέντα ἔσπον μετεβέπετο· ἀλλ' ὑψηλοῖς αἰατεί-
νας εἰς ἐρανοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀπεξάνετο ταῖς μάστιγι·
ταῖς σάρκασι δὲ γέρον, καὶ κατεργῆτο τὰ αἵματι, καὶ τὰ
πλάσθη κατεπὶ βώσκετο, καὶ πῖπτον εἰς τ' οὐδαφος δαπὸ
τῆς μὴ φέρην τὸ σῶμα ταῖς ἀληθῆνας, ὄρθον εἶχε καὶ ἀ-
κλινῆ τὸν λογισμὸν· λαξὲ γένοι τῶν πικρῶν ἰς δρυφό-
ρων, εἰς τοῖς κενεῶνας ἐνδηγόμενος ἔτυπην, ὅπως ἔξαι-
σοιτο πῖπτον· ὁδὲ ὑπερμερὲς τοῖς πόνοις, καὶ περὶ φροῖν
τῆς ἀνάγκης, καὶ διεκαρτέρη τοῖς ἀκισμοῖς, τυπόμενος
ἐνίκη τοῖς βασιανηίου τῶ γέρον, καὶ ὑπερ αὐτῶν τῶν
βασιανηίου τῶν μάστιγι ὅτι τῆς δὴ ψυχία, ὅθεν τὰ
μὲν ἐλεῖντες τῶ γῆρας αὐτῶ, τὰ δὲ ἐν συμπαθείᾳ τῆς
στυγηθείας ὄντες, ποροσόντες αὐτῶ πινες τῶ τῶ βασι-
λέως ἔλεγον· τί τοῖς καχίσι τοῖς τοῖς ἑαυτῶν ἀλογίως ἔ-
πολάβης, ἐλεάζαρ; ἡμῶς μὲν τοῖς τῶν ἠφρομένων κρεῶν
πορῶθρησόμεν, σὺ δὲ ὑποκρινόμενος τῶν ὑείων δαπνη-
σαλὸς ὄντη· καὶ ὁ ἐλεάζαρος ἔφη μὴ ἔτω κακῶς φρο-
νήσωμεν οἱ ἀρεθῆμα παιδες, ὡς ἰε μαλακῶν ψυχῶν αἰθε-
ἀπορεπὲς ἡμῶν δράμα ὑποκρίνασθαι, καὶ γὰρ ἀλόγιον
πορὸς ἀλήθειαν ἔσπαντες τῶ μέρεσι γῆρας βίον, καὶ τῶ ἔπ'
αὐτῶ δόξαν νομίμως φυλαξάσις, εἰνὼν μεταβολοίμε-
θα, καὶ αὐτοῖς μὲν ἡμῶς γηνοῖμθα πῶς νέοις ἀσεβείας τύπος,
ἵνα καὶ πορῶθρησόμεν γηνοῖμθα τῶ μαροφαγίας· ἀγρῶν
δὲ ἔτι ὅτι βιωσόμεν ὀλιγῶν γηρόν, καὶ τῶτον καταγλω-

ΚΕΦΑΛ. ς'. 6.

¹ al. ἐλεῖσθαι, al. decst. μόν. ² al. ὑποκρίσθαι. ³ al. defunct
scquentia, vsque πῆς μαροφ. librarium enim fecellit repetitio
vocis. ⁴ al. decstf. σ.

μῆμοι πορὸς ἀπονήτων ἔπι δέφλια· ἔτω μεγαλόφρον ἔν-
θε αὐτὸν ἰδόντες, καὶ μὴ δὲ πορὸς τὸν οἰκτιρμὸν αὐτῶν με-
ταβολοῦμεν, ὅτι τὸ πῦρ αὐτὸν ἤραρον· εἴθα Διὸς κα-
κτεργῶν ὀργῶν καταφλέγῶντες αὐτὸν ὑπερρίπτον, καὶ
δυσώδης χυλοῖς εἰς τοῖς μυκῆρας αὐτὸν κατέχρον· ὁ δὲ
μέρεσι τῶν ὁσθέντων ἤδη κατακεκαυμένος, καὶ μέλλων λυ-
ποθῶμεν, αἰετῆνε τὰ ὄμματα πορὸς θεόν, καὶ εἶπε· σὺ οἶ-
δα θεέ, παρὸν μοι σάξσαλ, βασιανηίου καυστικῶς δαπ-
νησῶμεν τῆς ἡμετέρας ὑπερ αὐτῶ δίκη κατάρσον αὐ-
τῶν ποίσησθαι τῶν αἵματι, καὶ αὐτῶ ψυχῶν αὐτῶν λαβῆε τῶ
ἐμὸν ψυχῶν, καὶ αὐτὰ εἰπὼν ὁ ἰερός αἴηρ, δὴ γῆρας ἐνα-
πέθανεν· ὀμολογῶμεν οὖν δεσποτῆς τῶν παθῶν ὅτι
ὁ δὴ σέβης λογισμὸς· εἰ γὰρ τὰ παθῶ τῶ λογισμῶ κεκα-
τήκη, τοῖς οὖν ἐπέδμεν τῶ τῶ ὀπτικαλείας μῆτυ-
εἶαν· νωὶ δὲ τῶ λογισμῶ τὰ πάγη νικήσαντος, αὐτῶ
ποροσκόντως τῶ τῶ ἡγεμονίας δαπνησόμεν ὀλοκόνισαν, καὶ
δίκησθαι ὅτι ὀμολογῶμεν ἡμᾶς τὸ κέρτος ἐπὶ τῶ λογισμῶ,
ὅπου γὰρ καὶ τῶν ἐξώθεν ἀληθῶν ὅτι δεικνυμὴ κεκα-
τηκῆται τὸν λογισμὸν· ἀλλὰ καὶ τῶ ἠδῶν κατεργῶ, καὶ μὴ δὲ
αὐταῖς ὑπερ ἔειπεν.

ΚΕΦΑΛ. ζ'. 7.

Ὡς περὶ γὰρ ἀπίστος κυβερνήτης, ὁ τῶ παρὸς ἡμῶν ἐ-
λεάζαρου λογισμὸς, πηδαλιεργῶν τῶ τῶ δὴ σέ-
βείας ναῶν ἐν τῶ παθῶν πελάγη, καὶ κατὰ κίβδηρο
ταῖς τῶ τυρανίᾳ ἀπελάϊς, καὶ κατὰ κίβδηρο ταῖς τῶ
βασιανηίου τεκνυμῶσι, κατ' ὁσθέντα ἔσπον ἔβρεψε τοῖς
τῆς δὴ σέβείας οἴακας, ἕως οὐ ἔπλεσεν ὅτι τὸν τῶς ἀτα-
νάτου νίκης λιμῶνα· οὐχ ὅτι πόλις πολλοῖς καὶ ποικί-
λοις μηχάνημασι αἰτέρε ποτὲ πολιορκουμένη; ὡς ὁ
πομάχος ἐκείνος τῶ ἱεράν ψυχῶν ἀκισμοῖς τε καὶ φρέ-
βλοῖς πυρπολουμένος, ἐνίκησε τοῖς πολιορκουῶντας ὄχε
τῶ ὑπερ ἄσπροντα τῶ δὴ σέβείας λογισμῶν· ὡς περὶ πορ-
κρημον ἀκρεῖ τῶ ἑαυτῶ Διὸς οἰον ὁ πατὴρ ἐλεάζαρ
ἐκείνας περὶ ἔκλασε τοῖς ὀπτικαυνοῖς τῶ παθῶν κλυ-
δωνας· ὁ ἄξιε τῶ ἱερωσῆς ἱερόν· οὐκ ἐμίαντας τῶς ἱε-
ροῖς ὀδονταῖς, σὸδὲ τῶ θεοσέβαν χρηήσασθαι γαρεῖρα ἐχι-
νῶσας μαροφαγίας· ὁ σύμφωνος νόμου, καὶ φιλόσφρε
θεῖς λόγος· τοῖς πῆς δὴ ἐπὶ τοῖς ἱερωγῆντας, τὸν νόμον ἰ-
δίω αἵματι, καὶ γηνοῖμα ἰδρῶν τοῖς μέρεσι θαλάτου πάθη-
σιν ὑπερ ἄσπροντα· σὺ πάτερ τῶ ὀνομίαν ἡμῶν Διὸς
τῶν ὑπομοιῶν εἰς δόξαν ἐκύρωσας, καὶ τῶ ἀγρίαν
σημολογήσας οὐκατέλυσας, καὶ Διὸς τῶν ἔργων πιστο-
ποίησας τῶς τῆς θείας φιλοσοφίας λόγους· ὁ βασιανῆ
βιαότερος γέρον, καὶ πρὸς ὀνομώτερος πορῶσθαι, καὶ μέ-
ρεσι παθῶν ἐλεάζαρε· ὡς περὶ γὰρ ὁ πατὴρ ἀαρων τῶν
θηματηρίων κλυπλισμένος, ὄχε ἔβροπλήσῶν ὅτι-

ΚΕΦΑΛ. ζ'. 7.

¹ forte κατακίβδηρο, melius: δε πόστ, ἵως ἔπι πινυση. ² al. ὄχε
τῶ ὑπομῶν τετέ. ³ al. βασιανῶν, τετέ.

FFFF

βέγων τ' ἐμπυειώω ἐνίκησεν ἀγέλων, οὐτως ὁ δ' ἔρωι-
 νίδης ἐλεάζει Διὸς τῷ πυρὸς ἕσποτηκῆρος ἐμει-
 τεβᾶπη τ' λογιμῶν, καὶ ὁ θαυμασιώτατον, γέρον ὦν,
 λελυμδῶν μδῦ ἠδὴ τῷ τῷ σώματος τόνων, ὡς ἐκεχα-
 λασιμῶν δὲ τῷ Γρακῶν, κεκμηκῶν δὲ τῷ ἰβυραίν,
 αἰενέωσε τῷ πατρὶ Διὸς τῷ λογιμοῦ. ὡ μακαρίου
 γήεις, καὶ σεμνῆς πολιᾶς, καὶ βίου νομίμου, ὄν πιστῆ θα-
 νατοῦ σφραγὶς ἐτελείωσει. ἴδε βίνω, γέρον ἀνὴρ ὄν
 μέγρε θανάτου πόνον ἕσπεφρήνησε δι' ἐπέβειαι. ὁμο-
 λογημῶν ἠγαμῶν ὅτι τῷ παθῶν ὁ ἐπέβειας λογι-
 σμός. Διὸς τῷ το γέ τοι καὶ μεθεκίσκει τῷ τ' ἐπέβειας
 λογιμῶ φιλοσοφουῶντες, χαλεπωτέρων βασιανητέ-
 ων ἐπεκράτησαι.

Κ Ε Φ Α Λ. η'. 8.

Ἐπειδὴ γὰρ κτ' ἡ πέρα ἐνίκηθη ὡς ἐφανῶς ὁ τύ-
 ραννος, μὴ διωηκίς ἀναγκάσαι γέροντα μιανφ-
 φαγήσαι, ποτε σφόδρα ὡς ἐπαθῶς ἐκέλευσεν ἄλ-
 λους ἐκ τῆς τ' ἐβραίων λέϊας ἀγαγῆν καὶ εἰ μὴ μιανφ-
 φαγήσαι, ἀπολύφ φαρήϊας, οἱ δὲ ἀντιλήρηειν, πικρό-
 τερον βασιανίζῃ. Ἐῶτα Διὸς παζαμῶν τῷ τυρανίου
 παρήσαν ἀγῆμῶν μτ' γηραιᾶς μητέρας ἐπὶ ἀδελφοὶ
 καλοῖτε καὶ γηραιῶν, καὶ ἐν πῶντῃ γηραίε. τες. ἦσθε ἐπὶ
 ἀδῶς, καὶ τῆς ὡς ἐρεπείας ἐκπλαγίς, ὡς ἐσεμδίασεν
 ἀδῶς, καὶ πλησίον καλέσας ἐφη ὡ νεαίαι, φιλοφρόνας
 ἐγὼ ὁ καλλος ὑμῶν θαυμάζω καὶ ὁ πλῆθος ὡσούτων
 ἀδελφῶν ἕσπεφρῆν, ἐ μόνον συμβουλεύω μὴ μνη-
 ναί τ' αὐτῶ τῷ ὡς ἐβασιανῶν τῷ γέροντι μαίαι, ὄγ-
 λα καὶ ὡς ἐκακῶ ὡς ἐξάντῶς μοι τ' ἐμῆς ἀπολαύφ
 φιλίας, διωαίμῳ γὰρ ὡς ὡς ἐκράζῃ τῶς ἀπφρῶν-
 τῷ μου τοῖς ἐπιπᾶμασι, οὐτῶ καὶ ἐπὶ ἐργῶν ἐς ἐπεί-
 λουτῶς μοι. πειτεύσατε ὄν, καὶ δ' ἔρχας ἐπὶ τῷ ἐμῶν
 ὡς ἐμῶν λήφῶσε, δ' ἐρηθῆντες τ' πάτερον ὑμῶν τῆς
 πολιτείας θεομόν. καὶ μεταλαβῶντες ἐλλῶν καὶ βίου, καὶ
 μεταδιατηθέντες ἐξυφῆσαι τῶς νεότησιν ὑμῶν. ἐπὶ
 ἐὰν ὄργλως με Διὸς θῆσατε, Διὸς τῆς ἀπφθείας ἀνα-
 κείσατε με, ὅτι δ' ἠγῶς ἐκράσειν εἶα ἐκασον ὑμῶν Διὸς
 τῷ βασιανῶν ἀπολαύσω. κατελεῆσατε ὄν ἐαυτοῖς,
 οἷς καὶ ὁ πολέμιος, ἐγῶγε καὶ τῆς ἠλικίας καὶ τῆς ἐμμορ-
 φίας οἰκτερομα. οὐ Διὸς λογιφθε τῶν, ὅπ ὡσὲν ὑμῶν
 ἀπφθῆσαι, πλῆν τῶ μτ' ἐρεβλῶν ἀποθαίφ, ἀποκῆ-
 ται; Ἐῶτα δὲ λέγων, ἐκέλευσε εἰς τ' οὐ μωραδεν τε-
 λῶν τὰ βασιανητεία, ὅπως καὶ Διὸς τῶ φέβε κείσφεν
 ἀδῶς μιανφφαγήσαι. ὡς ὅ ἔργῶς τε καὶ δ' ἔρρεμμο-
 λα, ἐρεβλοθηεῖα τε, καὶ ἐρχομητας, καὶ καταπέλτῶς,
 καὶ λέβητῶς, τῆρῶν τε καὶ δακτυλῆθρας, καὶ χεῖρας
 σιδηρεῖς, καὶ σφῆμας, καὶ τὰ ζώπυρα τῶ πυρὸς οἱ δ' οὐ-
 φῶρον ὡς ἐβῆσαι, ἕσπολαβῶν ὁ τύραννος ἐφη μεθε-

κῆ φοβήθητε, καὶ ἰω⁴ σέβασθαι δίκῳ, ἰλεως ὑμῶν ἐσαι δι
 αἰάκῳ ὡς ἐνομήσασιν. οἱ δὲ ἀκρῶσαντες ἐπάγωγα,
 καὶ ὄρωντες δ' ἠγῶ, ἐ μόνον ἐκ ἐφοβήθησαν, ἀλλὰ καὶ αἰ-
 τεφιλοσόφησαι τῷ τυρανίῳ, καὶ Διὸς τ' ἐλογίας τ' τυ-
 ραννίδα αὐτῶς ἐτέλυσαν. καὶ τῷ λογιμῶν; εἰδῶ λογι-
 χοὶ πινεῖ ἦσαι, καὶ ἀνδρῶν ἐν ἀδῶς; ποῖος αἰ ἐχρησαι-
 το λόγῳ; οὐχ ἑσῶν; ὡ τάλανες ἡμεῖς, καὶ λῆαι ἀνόητοι
 βασιλέως ἡμᾶς ὡς ἐκακῶν, ἐπὶ ἐβεργεία κα-
 λῶντος εἰ πῶς ἐβῆσαι αὐτῶν, τῷ βελήμασι κοινοῖς ἐαυ-
 τοῖς, ἐφραῖνον, καὶ θανατηφῶν ἀπείφῃαν πολυμ-
 ῶν; ἐ φοβήθησῶν ἀνδρῶς ἀδελφοὶ τὰ βασιανητεία,
 καὶ λογιμῶ τῶ τῷ βασιανῶν ἀπειλας, καὶ φέζω-
 μεθα πῶ κενὸς ἐξίαι τῶν τῶν, καὶ ὄλεθροφῶν ἀλοφ-
 νείαι; ἐλεῖσῶν τῶ ἐαυτῶν ἠλικίας, καὶ καποικτῆρῶν
 ῶν ὅ τῆς μητέρας γῆρας, καὶ ἐξυμῆθῶν ὅπ ἀπεί-
 ρῶντες τε διηζῶντα. σὺ γῶ δὲ ἡμῶν καὶ ἠγῶ δίκη δι
 αἰάκῳ τῷ βασιλέα φοβήθησι. τῷ ὄλεθρῶν ἐαυτοῖς τῶ
 ἠδῶς βίβ, καὶ ἀποφῶν ἑαυτοῖς τῷ γλυκέος ἐσμε;
 μὴ βιαζῶντα πῶ ἀνάγκῳ, μὴ δὲ φιλοδοξῶντα
 ὅπ τῷ ἐαυτῶν ἐρεβλῆ. οὐδὲ αὐτὸς ὁ νόμος ἐκρεσίαις ἡ-
 μας θανατῶν φοβήθησῶν τὰ βασιανητεία. ποθεν ἡμῶν ἡ
 ὡσαύτῃ ἐβῆσφ φιλοφῆκία, καὶ ἡ θανατηφῶν δ' ἐ-
 σκῆ κερῆεῖα, παρὲν μτ' ἀδείας ζῶν, τῷ βασιλῆ πῶ-
 σφῆτας; ἀλλὰ ἐσῶν ὡσὲν εἶπον οἱ νεαίαι βασιανῆ-
 σθαι μέλλοντες, ἐδὲ ἐξυμῆθῶν. ἦσαι γὰρ ὡς ἐφῶ-
 νες τῷ παθῶν, καὶ ἀδῶν ὡς ἐφῶν ὡς ἐφῶν ὡς ἐφῶν
 ὡς ὡσαύτῃ τῷ τυραννοὶ συμβεβῶντα ὡς ἐφῶν τῶ
 μιανφφαγήσαι, πῶντες ἐξ ἐφῶν ὡς ἐφῶν, ὡς ἐφῶν τῷ
 αὐτῆς ψυχῆς, εἶπον ὡς ἐφῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. θ'. 9.

Τὶ μέλλεις, ὦ τύραννε; ἐπιμοὶ γὰρ ἔσμεν ἀποθῆ-
 σῆν, ἡ ὡς ἐβῶν τῶ πατεῖας ἡμῶν ἐντολῶν.
 ἀγῶν, ῶν γὰρ πῶς ὡς ἐφῶν εἰς τῶς, εἰ μὴ τῷ τῷ νό-
 μου ἐπφθεία συμβεβῶ, καὶ μωσῆ χροσῶντα; μὴ
 συμβεβῶντες τύραννε ὡς ἐνομίας, μὴ ἡμᾶς μισῶν ὡς
 ἐαυτοῖς ἡμᾶς ἐλεᾶ. χαλεπωτέρων γὰρ αὐτῶ τῶ θανάτου
 νομίζομεν εἶσφ ὡς ὅπ τῷ ὡς ἐνομῶν στωπεία ἡμῶν
 ἔλεον. ἐκφοβῆς δὲ ἡμᾶς, τῷ δ' ἐφῶν τῷ βασιανῶν ἡμῶν θά-
 νατον ἀπφλῶν, ὡς ἐφῶν οὐχ ὡς ἐβῶν παρ ἐλεα-
 ζῶν μαθῶν. εἰ δὲ οἱ γέροντες τῷ ἐβραίων Διὸς τῶ
 ἐπέβειαι καὶ ὡσαύτῃ ὡς ἐμῶν ἀντιπῶντες ἐπέβειαι, ἀπ-
 θαῶν μὲν αἰ δὲ κατῶν ἡμῶς οἱ νέοι, τῶ βασιανῶν τῷ
 ὡν ἀναγκῶν ὡς ἐφῶν, ἀφῶν, ἀφῶν τῶς ἡμῶν γέ-
 ρων ἐνίκησε πείραζε ποιγῶν, τύραννε, καὶ τῶς ἡμῶν
 ἡμῶν, εἰ θανατῶσφς ἐφῶ τῷ ἐπέβειαι, μὴ νομίσις ἡμᾶς
 βλάπῆν βασιανῶν; ἡμῶς γὰρ Διὸς τῷ ἐκρεπείας καὶ
 ὡσαύτῃ, τῶ δ' ἐφῶν ἀθλα οἰσῶν σὺ τῷ Διὸς πῶ

al. ὅ πῶν, melius.

Κ Ε Φ Α Λ. η'. 8.

1 al. hoc totum membrum aptant fini capitis 7. sed malc.
2 al. ἀπολαύσαι, &c ita ponendum. 3 al. ἀφῶν, ἐρεβλοθηεῖα.

Κ Ε Φ Α Λ. θ'. 9.

1 al. ὡς ἐφῶν, quod verius. 2 al. βασιανῶν, ἡμῶν

FRANKFURT

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

899

ἡμῶν μισθον αὐτῶν κερτερήσῃς ὑπὸ τῆς δι-
 κης αἰώνιον βασανον. τῶν ἔπος εἰπόντων, ἔ μοιον ὡς
 κατ' ἀπθουῶτων ἐχαλέπαται ὁ τύραννος, ἀλλὰ καὶ ὡς
 κατ' ἀρχαίων ὠργιάθη. ὅθεν τ' ὠρεσούτατον αὐτ' κε-
 λδύθῃτες παρήγοροι ὑποαπεισάι, καὶ ἀφάρρησαντες
 ὄνχιτῶνα διέδρασαν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ τὴν βασίλειαν
 ἰμασιν ἐτέρωθεν. ὡς τε τύπτοντες ταῖς μαστίξιν ἐκσπία-
 σαι, ὡς δὲ αἰούοντες, ἀέβαλον αὐτὸν παρὶ τὸν ἔσχατον παρὶ
 ὄνχεα τῆς ἀνομιᾶς ὁ δὲ γῆρας νεανίας, ἔξαρθεος ἐγένετο.
 καὶ κατ' ἐμὸν μέλος κλωδῆμος ἑκακῆρῆς, λέγων· τύραν-
 νε μιανώτατε, καὶ τ' ἔρασι δίκης ἐξέρχῃ καὶ ὁμόφρων, ὡς
 αἰδροφονοῦσαί με τῶν καταικίξῃς ὄνχιτῶν, οὐδὲ
 ἀπεθῆσαι, ἀλλὰ θείου νόμου ὑποαπεισίζοιτα. καὶ τῶν
 δουροφῶρων λεγόντων ὁμολόγησον φαγεῖν, ὡς ἀπα-
 λαγῆς τῶν βασανῶν. ὁ δὲ εἶπεν· οὐχ ἔπος ἰσχυρότερος
 ἐστὶν ἡμῶν ὁ ἔσχατος, ὡς μαρτυροῦν ἀφάρρητοι, ὡς ἰε μου ὄν-
 λογισμὸν ἀγγεῖα. τέμνετέ μου τὰ μέλη, καὶ περὶ τὴν
 ἔσχατος, καὶ ἐρεβλυτέ τὰ δὲ ἔσχατος. ἀφ' ἡμῶν γὰρ ὡς
 πείσω τῶν βασανῶν, ὅτι μοιοι παῖδες ἐδραίων ὑπὸ
 δρετῆς εἰσιν αἰκητοί. ταῦτα λέγοντα πῦρ ὑπέφρασαν,
 καὶ διηρέθησαν, τ' ἔσχατον ὑποαπεισίζοιτα. ἐμο-
 λιώετο δὲ πῦρ ὡς αἰματι ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ σωθῆς τ' αὐθε-
 κίας τοῖς τῶν ἰσχυρῶν ἐσθῆνι το σιλαγμοῖς, καὶ παρὶ τὴν
 ἄξονας τῶν ὀργάνων παρὶ ἔσχατον αἰ σάρκες. καὶ παρὶ τὴν
 μῆλον ἡδὲ ἔσχατον τῶν ὀστέων πῆγμα ὁ μεγαλόφρων καὶ
 αἰθερμαῖος νεανίας ὡς ἐξέταξεν· ἀλλ' ὡς παρὶ τὴν
 μετὰ τὴν ἀνομιᾶς εἰς ἀφθαρσίαν, ὑπέμεινεν δὲ γῆρας
 τὰς ἐρεβλῆς, μιμήσαστέ με ἀδελφοί, λέγων· μή μου
 ὄνχιτῶνα λή ποτακίσητε, μήδ' ἔξομόσαστέ με τ' τῆς
 δὲ ψυχίας ἀδελφότητα, ἰεραὶ καὶ δὲ γῆρας φρατίαν φρα-
 τίσταστέ παρὶ τῶν ἀπεθείας, δι' ἧς ἴλεως ἡ δικαία καὶ πά-
 τριος ἡμῶν παρὶ τὴν ἐθνή γῆρας, τῆς παρὶ τὴν
 ἀλάστορα τύραννον. καὶ ταῦτα εἰπόντων ὁ ἰεροσολιμῆς νε-
 ανίας, ἀπερῆξε τὴν ψυχὴν. ταυμασάντων δὲ πῶντων τῶν
 κερτερῶν φησὶ αὐτῶν, ἦσαν οἱ δουροφῶροι ὄνχιτῶν ἡλικίας
 τῶν παρὶ τὴν δουροφῶρον δούλων, καὶ σιδηρῆς ἑκακῆρῆς χεῖ-
 ρας, ὅς ἐστιν τοῖς ὄνχιτιν ὀργάνων κατὰ πᾶσι παρὶ τὴν
 αὐτῶν ὡς τε ὑποφραγεῖν βούλοιο παρὶν βασανίζεσθαι πυν-
 θαρόμοιοι, τ' δὲ γῆρας γῶν μὴ ἔχουσαι, ἀπὸ τῶν πεινόντων
 ταῖς σιδηρῆς χερσὶν ὑποαπεισίζοιτα μέρει τῶν γῆρας
 τῶν σάρκα πασαν, καὶ τῶν κεφαλῆς δραν οἱ παρὶ τὴν
 δῆρες ἀπέσταν. ὁ δὲ ταῦτα βαρέως τ' δὲ γῆρας κερ-
 τεράων, ἐλεγε· ὡς ἡδὲ ὡς παρὶ τὴν θανάτου ἔσχατος. ἀφ' ἡμῶν
 πάτριον ἡμῶν δὲ γῆρας. ἔ δικῆς πῶντων ὡμώτατε τύ-
 ραννε, πλὴν ἐμοῦ σε νῦν βασανίζεσθαι, ὅραν σου νικῶ-
 μῶν τ' τ' τυραννίδος ὑποφραγον λογισμὸν, ὑπὸ τῆς
 δὲ γῆρας τῶν δὲ γῆρας ἡμῶν ὑπομότης; ἐγὼ μὲν γὰρ ταῖς δι-

δρετῶν ἡδοναῖς τῶν πόνων ὑποαπεισίζοιτα, σὺ δὲ ὄνχιτῶν
 τ' ἀπεθείας ἀπειλαῖς βασανίζῃ. ὡς ἑκακῆρῆς ὄνχιτῶν, μα-
 ρώτατε τύραννε, τὰς τῆς θείας ὀργῆς δίκης.

Κ Ε Φ Α Λ. ι. ιο.

Καὶ τοῦτου αἰοδιμον θάνατον κερτερήσαντες, ὁ βί-
 τος ἦγετο ὑποαπεισίζοιτα πολλὰ ὑπὸ πολλῶν,
 ὡς τε ἀποδυσάμνος σώζοιτο. ὁ δὲ αἰαβοῦσας ἐφῆ· ἀ-
 γνοῦτε, ὅτι ὁ αὐτὸς με τοῖς δουροφῶροι ἀφῆρεν πατῆρ, καὶ
 ἡ αὐτῆ μήτηρ ἐγῆνησε, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἀνέβρα φησὶ
 δόγμασιν. ὡς ἔξομόσαστέ εὐγῆρας τ' ἀδελφότητος συλ-
 γῆρας. οἱ δὲ πικρῶς ἐνέλεθοντες τ' παρὶ τὴν αἰδρός,
 ὡς δρετῆς ὀργάνων τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ τὴν πό-
 δας ἐξήρθεον, καὶ ὡς δὲ γῆρας ἀναμοχλῶσαντες ἐξ-
 ἐμέλιζον, καὶ τοῖς δακτύλοις, βασανίζοιτα, καὶ σπῆλαι, καὶ
 ἀκῶνας παρὶ τὴν ἀκῶνας. καὶ τῶν μῆλων ἔσχατον ἰσχυρῶν αὐτῶν
 ἀγγεῖα, παρὶ τὴν ἀκῶνας τὸ δέρμα σὺν ἀκῶνας τῶν δακτύ-
 λων κρυφαῖς ἀπεσκούθιζον. καὶ δὲ γῆρας ἦσαν παρὶ τὴν
 ἔσχατον, παρὶ τὴν ἑκακῆρῆς ἀνομιᾶς, ὡς ἔσχατος
 τὰς αὐτῶν σάρκας παρὶ τὴν ἀνομιᾶς, καὶ τῶν ἀπὸ τὴν
 σαρκῶν αἰματος δουροφῶρος. μέλλων δὲ δουροφῶρος
 ἐφῆ· ἡμεῖς μὲν, ὡς μιανώτατε τύραννε, ἀφ' ἡμῶν παιδείαν
 καὶ δρετῆς τῶν ταῦτα πάσασθαι σὺ δὲ ἀφ' ἡμῶν ἀπε-
 θέαν καὶ μισθον ἀκαταλήπτως κερτερήσῃς βασαν-
 νοῖς· καὶ τῶν θανάτου ἀδελφοφῶρος, ὄνχιτῶν τέταρτον
 ἐπεσῶντο λέγοντες· μή μαρτυροῦν σὺ τοῖς ἀδελφοῖς σε
 τῶν μῆλων, ὁ δὲ αὐτῶν ἐφῆ· ὡς οὕτως καυστικώτερον ἔ-
 χετε κατ' ἐμοῦ τὸ πῦρ, ὡς ἔσχατος δὲ γῆρας λαυρήσασθαι. μὰ τὸν
 μακάριον τῶν ἀδελφῶν μου θάνατον, καὶ τὸν αἰώνιον ἔ-
 τυραννῶν ὄλεθρον, καὶ τὸ αἰοδιμον τῶν δὲ γῆρας βίον,
 ὡς δρετῆς τῶν δὲ γῆρας ἀδελφότητα. ἐπὶ τῶν τύ-
 ραννε βασανῶν, ἰε καὶ δι' αὐτῶν μάθησ, ὅτι ἀδελφῶς εἰ-
 μι τῶν ὑποαπεισίζοιτα. ταῦτα ἀκούσας ὁ αἰμοδό-
 ρος, καὶ φονώδης, καὶ παμμιανώτατος αἰπῆρας, ἐκέλευ-
 σε τῶν γλαστῶν αὐτῶν ἑκακῆρῆς. ὁ δὲ ἐφῆ· καὶ ἀφῆρας
 τὸ τῶν φωνῶν ὀργάνων, καὶ σιωπῶντων εἰσακούσῃ θεός. ἰδὲ ὁ
 παρὶ τὴν ἀνομιᾶς ἡ γλαστῶν, τέμνετε· οὐ γὰρ παρὶ τὴν
 τῶν λογισμὸν ἡμῶν γλαστομότης. ἡδέως ὑποφραγεῖν τὰ
 τῶν σώματος μέλη ἀκροτηριαζέσθαι, σὺ δὲ ταχέως με-
 λδύσασθαι ὁ θεός, τ' γὰρ τῶν θεῶν ὑμῶν μελωδῶν γλασ-
 σαν ἑκακῆρῆς.

Κ Ε Φ Α Λ. ια. ιι.

Ὁ δὲ καὶ τῶν βασανῶν καταικίξῃς ἀπέ-
 θανεν, ὁ πέμπτος παρὶ τὴν λέγων ἔσχατος τυ-
 ραννε παρὶ τὴν ὑποφραγον τῆς δρετῆς βασανισμῶν· αὐτὸς
 δὲ ἀπ' ἐμαυτῶν παρὶ τὴν ὄνχιτῶν, ὡς καὶ με κατὰ κτείνας, παρὶ

³ al. αὐτῶν. ⁴ al. ὡς τ. melius. ⁵ lege ὁμόφρων. post al. ὅπως
 ἀπαλαγῆς. ⁶ al. διηρέθησαν. ⁷ al. ἀπεθείας, γεστέ. ⁸ al. ὡς τῶν
 ἀφῆρεν βέλ. al. ὡς τῶν ὑποφραγεῖν β. γεστέ. ⁹ al. πῶντων.

Κ Ε Φ Α Λ. ι. ιο.
¹ al. ἀφῆρεν πατῆρ. ² al. ἀποσκούθιζον. ³ al. με δὲ γῆρας γεστέ.
 Κ Ε Φ Α Λ. ια. ιι.
¹ al. hoc membrum aptant precedenti cap.

πληθύνων ἀδικημάτων ὀφελήσας τῇ ἑρασίῳ δικῆ τιμωρίαι. ὡμμοσαίθρων πε, καὶ μισόραίε, τί δράσαντος ἡμᾶς, τῶτον πορθῆς, τὸ ἔσπον; ὅτι τὸν πόντων κήσιω Διπέδο-
 μδου, καὶ τῶ τὸν ἐναρέτων αὐτὸς ζῶμδου νόμου; ἀλλὰ ταῦτα
 ἡμῶν βασιάνων εἰσὶν ἄξια. τοιαῦτα λέγοντα οἱ δρυφό-
 ροι δῆσαντες, αὐτὸν εἰλκον ὅτι τὸν καταπέλιω. ἐφ' ὃν
 δῆσαντες αὐτὸν ὅτι τὰ γνάσι, καὶ ταῦτα ποδάρασι σι-
 δηραῖς ἐφαρμόσαστες, τὴν ὄσφιω αὐτῶν κατὰ ἔσχατον
 σφύρα κατέκαμψαν, καὶ ὁ νόμος κατὰ τὸ ἔσχατον σφρ-
 πίου ἔσπον, ἀιχακλώμους ὄξεμελίζετο. καὶ τῶ τὸν τὸν
 ἔσπον καὶ τὸ πόντωμα φενοχοροῦ μδους, καὶ τὸ σῶμα δὲ χό-
 μδους, καὶ λαῖς, ἐλεγχ, ἀκων ὡ τύρανε γάεισι ἡμῶν γα-
 εἰξῆ, ὄξε ἡνιαιότερων πόνων ἐπιδείξασα παρχοί-
 των τῶ εἰς τὸ νόμον ἡμῶν κερταίαν. τελευτήσαντος ὅ καὶ
 τύπου, ὅ ἕκτος ἡγετο μερακίσις. ὅς πωληανομδού τῶ
 τυραίνης, εἰ βέλσιτο φαγῶν ἀπολύεας, ἔφην ἔγω τὸ μὲν
 ἡλικίαν τῶν ἀδελφῶν εἰμι νεώτερος, τὸ δὲ ἔσποιαν ἡλι-
 κιώτης. εἰς τὰ αὐτὰ γὰ καὶ ἡνιαιότερος καὶ βραφένης, ἔσφ
 τῶν αὐτῶν καὶ ἀποθνήσκον ὀφείλομδου ὀμοίως. ὡς τ' εἰσι
 δικῆ βασιάνειν, μὴ μισοφραγῶντα βασιάνει. ταῦ-
 τα αὐτὸν εἰπὸντα παρήγαν αὐτὸν ὅτι τὸν ἔσχοι. ὡφ' οὗ
 καταλήνομδους ἔκμηχῶς καὶ ἔκσφοιδυλιζομδους ὑπε-
 χίετο. καὶ ὄξε δεικίσις δι' ὄξεσι πρῶσαστες, τοῖς νότοις
 τωροσφερον, καὶ τὰ πόντωμα ἀφαπείρας αὐτῶ καὶ τῶ
 κατὰ ἡρα διέκαμον. ὅ τὸ βασιάνομδους, ὡ ἔροτρεποῖς
 ἀγῶνος, ἐλεγχ, ἐφ' ὃν ἀφ' αὐτῶν δὲ σέβειν εἰς γυμνασία
 πόνον ἀδελφοὶ τωροτὸν κλητέτες ὅτε ἐνικήθημδου. ἀνί-
 κηλιος γὰρ ἔστι, ὡ τύρανε, ἡ εὐσεβῆς ἐπισημη, καλοκα-
 γαῖα καθωπλισημδους τεθνήξομαι κατὰ μῶ τὸ ἀδελ-
 φῶν με, μέγδου με τωροσφελῶν καὶ αὐτὸς ἀλάστορα, κα-
 κερὲ τῶν βασιάνων, καὶ παλέμει τῶν ἀληθῶς Διπέδων
 πων, ἔξ μερακίαι κατελύσαι μδου σὺ τὸ τυρανίδα. ὅ γὰρ
 μὴ διευπιδωσῶ με μεταπρῶσαι τὸν λογιμον ἡμῶν, μὴ ὅ
 βιάσαις τωροσφῆς τὸ μισοφραγίαν, ἔκατὰ τοῖς ὅτι σὺ;
 ὅ πῦρ σὺ ψυροῦ ἡμῶν, καὶ ἀπονοὶ οἱ καταπέλι. ἔγδ τυ-
 ραίνου, ἀλλὰ θεῖς νόμου τωροσφῆσιν ἡμῶν δρυφόροι
 ἀφ' αὐτῶ ἀνίκητον ἔχομδου τὸ λογιμον.

Κ Ε Φ Α Λ. ΙΒ'. 12.

Ὄς δὲ καὶ ἔστ' μακαρίως ἀπέθανε, καταβληθεῖς
 οἰς λέβητα, ὁ ἔβδμος τωροσφῆς τῶν πόντων νεώτε-
 ρος, ὃν κατοικτηρήσας ὁ τύρανος, καὶ τοὶ δεικῶς ἔσπο
 πόντων τῶν ἀδελφῶν αὐτὸν κατακίσις, ὁρα ἡδη τὰ
 δεσμα κατεκείμδου, πλησιέτερον αὐτῶ μετεπέμψατο,
 καὶ παρηγορήν ἐπέσχετο λέγων· τῆς μδου τῶν ἀδελφῶν
 σου ἀπονοίας ὁ τέλος ὄραξ, ἀφ' αὐτῶ γὰ ἀπείρησαν φρεβλω-
 γέντες τεθῶσι. σὺ δὲ εἰ μὴ πρῶσῆς, τάλας βασιαν-

θεῖς καὶ αὐτὸς τεθνήξῃ τωροσφῆς πρῶσῆς ὅ, φίλος ἔσθ,
 καὶ τῶν ὅτι τῆς βασιλείας ἀφηγήσει τωροσφῆς. καὶ
 ταῦτα τωροσφελῶν, τὴν μητέρα τῶ παυδὸς μελεπέμ-
 ψατο, ὅπως αὐτῶ ἐλέσας τωροσφῶν ἡδὸν φρεηῖσαι,
 παρορμήσκειν ὅτι τὴν σωτηρίαν Διπέδη ποιῆσαι τὸν
 κατελήπομδου. ὁ δὲ, τῆς μητρὸς τῆς ἑρασίδι φωνῆ τωρο-
 σφελῶ μδους αὐτὸν, ὡς ἐρομδου, λύσατέ με, φησὶν, εἰπα
 τὰ βασιλή καὶ σὺ αὐτῶ φίλοις πᾶσι, καὶ ὅτι τωροσφῆς
 μάλις ὅτι τῆς ἐπαγελία τῶ παυδὸς, παχῶς ἐλυσοι
 αὐτὸν, καὶ δραμῶν ὅτι πλησίον πὶ τῶν τηρῶν. ἄνοσῆ,
 φησι, καὶ πόντων ποτηρῶν ἀσέβησατε τύρανε, ὅτε ἡδέ-
 σης τῶ τῶ γὰρ λαβῶν τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὴν βασιλεί-
 αν, καὶ τὸς θεράποντας αὐτῶ κατακίσην, καὶ τὸς τῆς Δι-
 σθείας ἀσκησῆς φρεβλωσαι; αὐτῶ ἠναμιδεται σὺ δὲ
 κη πυκνωτέρω καὶ αἰωνία πύρι καὶ βασιάνοις, αἰ εἰς ὄλον
 τὸν αἰῶνα ὅτε ἀήσοισι σε. ὅτε ἡδέσσης αὐτῶ φρεπος ἂν,
 φησὶν ἔσκατε, τοῖς ὀμοιοπαθεῖς, καὶ ὅτε τῶν αὐτῶν γε-
 ρονότας σοικῶν γλωπτομησαι, καὶ τῶ τὸν κατακίσις
 τὸν ἔσπον βασιάνοις; ἄλλοι μδου ὄξωως ἀποθανόν-
 τες, ἐπλήρωσαν τὴν εἰς τὸν θεῶν Διπέδων σὺ ὅ κακῶς
 οἰμωξῆς, τοῖς τῆς ἀγῶνης ἀγωνιστῶν ἀγαθῶς ἀποκτεί-
 νας. ὅτε καὶ αὐτὸς ἀποθνήσκον μέλλων, ὅτε ἀπαυτομο-
 λῶ τῆς τῶν ἀδελφῶν μου φρεψείας. καὶ ταῦτα εἰπὼν,
 ἑαυτὸν ἔριψε καὶ τὸ τηρῶν, ἔπως ἀπέδωκε τὸ ψυλίω.

Κ Ε Φ Α Λ. ΙΓ'. 13.

Ἰ Δε πόνω, τὸ μέγδου θανάτου πόνων τωροσφῆσιν
 οἰεπῆ ἀδελφοὶ, στωμολόξῃ ἰεπδωταχῶν ὅτι αὐ-
 τοδέσποτος ὅτι τὸ παθῶν ὁ Διπέδης λογιμός. ὡς σφ γὰ
 καὶ τοῖς πάσι δουλωθέντες ἔμισοφάγησαν, ἐλεγχ, μδου
 αὐτούτοις αὐτοῖς νενικῆσαι νωῖ δὲ ἔχ οὕτως, ἀλλὰ τὰ
 ἐπακίσημδου τῶ γὰρ λογιμῶ κατεχῶν τὸ παθῶν.
 καὶ ὅτε ἐστὶ παρθεῖν τὸ ἡγεμονίαν τὸ ἀφῶνοῖς ἐπεκα-
 τησε γὰ καὶ πόνους καὶ πόνων. πῶς οὗν ὅτε ἐστὶ τοῖς τῶν
 τὸ Διπέδης παθοκαταίαν ὀμολογεῖν, οἱ ἀφ' αὐτῶ τῶν
 πύρος ἀληθῶν ὅτε ἀπεγράφουσαι; κατὰ τῶν γὰρ
 τωροσφῆτες λιμῶν πύρσι τῶ τῶν κυμῶ ἀπφλας
 ἀνακῶπτοντες, γαλίωδον παρέχοισι τοῖς ἐμπλέοσι τὸν
 ὄρμον, ἔπως ἡ ἐπῆα πύρσι τῶ νεαίσκων Διπέδης, τὸν τῆς
 Διπέδης ὀχρώσατε λιμῶν, τὴν τὸ παθῶν ἐνίκησεν
 ἀκαρῶσιν. ἰερον γὰρ Διπέδης φῆσαντες φρον παρε-
 γάρρουν ἀλλήλοις, λέγοντες· ἀδελφικῶς ἀποθανομδου,
 ἀδελφοὶ, κατὰ τὸ νόμου, μμωσῶμδου τὸς φῆς τοῖς ὅτι τῆς
 ἀσπείρας νεαίας, οἱ τὸ ἰσπαλίδους κερμῖνε κατεφρονη-
 σαν, μὴ δφλαδρῶσιν τωροσφῆς τὸ τὸ Διπέδης ὅτι δει-
 ξιν καὶ ὁ μδου, γάρρφ ἀδελφῆς, ἐλεγχ, ὅ τὸ, δὲ γὰρ κερ-
 τέρησον ὅ τὸ κατακίσησῆς ἐλεγχ, μμῶσθητε πόθεν ἔστ,

Κ Ε Φ Α Λ. ΙΓ'. 13.

2 al. ὡ μισοφραγῶν, 3 μμῶσῆς, 4 πρῶσῆς ἡμᾶς τ. γελε. 5 al. παρί-
 χων, melius. 6 al. ἐφ' ἔκατ. 7 al. ὀβελίσις δι' ὄξεσι πρῶσῆς
 τ. 8 al. ἀποθνήσκον καλοκαγασίαι κατὰ μμῶσῆς κα.
 Κ Ε Φ Α Λ. ΙΒ'. 12.

1 al. αἰ' οἱ μὲ ὄξωως.
 2 al. οἱ ὅ πόνω. 3 al. στωμολόγῃ. 4 al. οἱ πῶς π.
 ἡ τῶνος

FRANKFURT

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

901

ἡ πῖνος πατέρες χεῖρ σφαιραδίωμαι Διὰ τ' δισέβειαν
 ἕω έμφνε ἰσαάκ. εἰς ᾗ ἕκαστος ἀλλήλους ὁμοῦ πόμυτες
 έφορευῶτες, Φαιδροί κη μάλα θαρράλθοι έαυτῶς, έ-
 λερον, τὰ θεῶ ἀφιερῶσα μὲν εἰς ὅλης καρδίας, τὰ δὸν-
 ἴεας ψυχῆς, κη χρηζωμῶ τῆ παρὶ τ' νόμον φυλακῆ τὰ
 σώματῳ. μη φοβηθῶμῶ τ' δοκρυῶτα ἄποκτείνῳ ὁ
 σώμα μέγας γὰρ ψυχῆς κίνδυνος εἰ αἰωνία βασιαν-
 σμῶ κείμνος εἰς πῶδα βάνοισι πῶ εἰ πολὺ τῶ θεοῦ.
 κη το πλίσωμῶδα τοιραρυῶ τ' εἰ θεῖς λογιμῶ ἄποκρά-
 τῆαν ἕτω γδ θανότῳ, ἡμας ἄβραάμ, ἰσαάκ, κη ἰακῶβ
 ἕω ποδεῖζονται, κη πόμυτες οἱ πατέρες έπαμένεοισι. κη εἰ
 έκάστῳ τῶν ἄποσωμῶμῶν αὐτῶν ἀδελφῶν έλερον οἱ
 παρὶ τῶ πόμυτοι μη καταρῶμῆς ἡμας, ἀδελφῆ, μη δὲ
 ψδῶση τῶς πορραποτανόντας ἡμῶν ἀδελφοῖς. εἰς α-
 γνοστῆ ᾗ τῶ τ' ἀδελφότητος φίλτρα, ἄπορ ἡ θεῖα κη πόμ-
 σοφος πορρῶνοια Διὰ πατέρων πῖς ἡμῶμῶοις έμείε-
 σε, κη εἰς τ' μηβῶας φυτῶσατῳ γαρρός; εἰ ἡ τ' ἰσον ἀ-
 δελφοί κατακῆσαντες χρονον, κη εἰ τὰ αὐτῶ χρονω
 πλασέντες, κη ἄπο τῶ αὐτῶ αἴμαπος αἰζῆτῆτες, κη
 Διὰ τῆς αὐτῆς ψυχῆς τελεσφορηῖτες, κη Διὰ τ' εἰ
 ἰσον ἄποτερῶν τῶ χρονον, κη εἰ τῶν αὐτῶν γαλακτο-
 ποτωῶτες πηγῶν, ἄφ ὠν σωβῆφοῖ) εἰνακλισμῶτῳ
 φιλάδελφοι ψυχῆς, κη αἰζῆονται σφοδρότερον εἰς τ'
 σωβῆφιας, κη Διὰ τῆς κη ἡμέραι σωμητίας, κη τῆς
 ἄλλης παιδείας, κη τῆ; ἡμετέρας εἰ νόμῳ θεοῦ ἀσεί-
 σεως. οὔτω δὲ τοικῶ, κη θεσῶσης συμπαθῶς τῆς φιλα-
 δελφίας, οἱ έπῶ ἀδελφοῖ συμπαθέστερον εἰσοι πορρῶ
 ἀλλήλους, νόμῳ γδ τῶ αὐτῶ παιδῶθέντες, κη τῶ αὐ-
 τῶς εἰσακῆσαντες εἰς εἰς, κη τὰ δικαίῳ σωβῆφέν-
 τες βίῳ, μάλλον έαυτῶς ἡγάπων. ἡ γὰρ ἡμοζῆλια τῆς
 κη λοκαγαθίας έπέτῆνε αὐτοῖς πῶ πορρῶ ἀλλήλους ὁ-
 μῶνοισι. σω γδ τῆ δισέβεία πορρῶ τοῖς εἰ έαυτοῖς κη-
 τεσκόβιαζον τῶν φιλαδελφίαι. ἀλλ' ὅμῳς κη παρὶ
 τῆς φύσεως, κη τῆς σωμητίας, κη τῶν τῆς εἰρετῆς ἡ-
 θῶν τὰ τῆς ἀδελφότητος αὐτοῖς φίλτρα σωμαυξανόμῶν,
 αἰεροντο Διὰ τῶ δισέβειαν τῶς ἀδελφοῖς, οἱ ἕω πο-
 λῆ πόμυτοι τῶς κη τακικῶ ζομῶμοις ὀραντες, μέγρι θα-
 ναίου βασιανζομῶμοις.

Κ Ε Φ Α Λ. ιθ'. 14.

Προσέτι κη ὅτι τ' αἰκισμὸν έποβῶνόντες, ὡς μη
 μόνον τῶν δῆγηδῶν παρὶ φρονησῶ αὐτοῖς, ἀλλὰ
 κη τῶν τ' φιλαδελφίας παθῶν κη τῶσῳ. ὡ βασιλέων
 λογιμοῖ βασιλικῶτεροι, κη εἰδῶθῆρων εἰδῶθῆρω τέ-
 ροι. εἰς εἰς τῶν ἑπῶ μίερακῶν εἰδῶθῆσαι, εἰς εἰς πορρῶ
 τ' θανάτων ὡκῆσεν ἄλλα πόμυτες ὡς πορρῶ ἑπ' ἀθανασίας

3 al. ἀποκτείνῳ, siue ἀποκτείνῳ. 4 al. εἰκράτῳ. 5 al. αὐτῶ.
 6 al. ἡμῶμῶοις. 7 al. ἡ ἰσον ἄποτ. χρονον. pōst al. ὠ εἰνακλισμῶτῳ,
 vitiosé. 8 al. αἰσεῖων, vitiosé.
 Κ Ε Φ Α Λ. ιθ'. 14.
 1 al. κατακῆσαντες χεῖρες. al. κη ὡσπερ ἑ χεῖρες συμφ. 2 al. σωῶμῶμοις

ὁδὸν βέχοντες, ὅτι τ' Διὰ τῶν βασιανῶν έαυτοδῶν, κη
 ἄπο γδ χεῖρες συμφῶνως, κη πόδες συμφῶνως πῖς τ'
 ψυχῆς ἀφηγήμασι κινουῶται, ἕτως οἱ ιερεῖ μίερακῶς
 εἰκῆνοι, ὡς ἕω ψυχῆς μίεας τῆς ἀθανάτου δισέβείας
 κινουῶμῶοι, πορρῶ τ' ἕω αὐτῆς σωεφῶ. ποσαι θαῶα-
 τον. ὡ πομαγῆας συμφῶνῶν ἀδελφῶν εἰδομῶμοις. κη
 θαῶρ γδ ἑπῶ τῆς κησμοποιίας ἡμέραι παρὶ τ' δισέβει-
 αν, οὔτω παρὶ τῶν εἰδομῶμοις γαρρῶοιτες οἱ μίερακῶς
 εἰκῆκῶμῶ τ' τῶν βασιανῶν φέβει καταλύοιτες. ἡμῶ ἡ-
 μῶς ἀκρυοῖτες τ' θλίψῶ τῶν νεανῶν φεῖτομῶμῶ οἱ ᾗ οὐ
 μόνον ὀρῶντες, ἀλλ' εἰς εἰς ἀκρυοῖτες τ' πορρῶ χρεῖμα ἀ-
 πῆλῆς λόγον, ἀλλὰ κη παρρῶοις εἰκαρτέρεω, κη τῶτο
 τῶς εἰς πυρῶς ὀδυῶμῶς. ὡν τι αὐ ἡμῶοι έπαγγέερον;
 ὅξῆα γδ κη ἑσω εἰς ἡ τῶ πυρῶς εἰσα διῶμῶμῶ, τα-
 χέως διέλυσε τὰ σώματῳ. κη μη θαυμασῶν ἡγείσῳ, εἰ ὁ
 λογιμῶς παρὶ εἰσεκῆτῆσε τῶν αἰδρῶν εἰκῆκῶν εἰ τῶς
 βασιανῶς, ὅπου γε κη γυναικῶς νεῖς πολυέσποτῆρων
 ἕω φεφρονησεν ἀληθῶν. ἡ μήτηρ γδ τῶν ἑπῶ νεα-
 νῶσκῶν εἰκῆκῶν, ἕω ἡμῶμῶε τῶς εἰς ἑκάστῳ τῶν τέ-
 κῶν εἰσεβῆσε. ἡ γαρρῶ τῶ, πῶς πολυτέκῶς ὅστιν ἡ τῆς
 φιλοτεκνίας φορηῆ, εἰκῆκῶσῳ πῶμῶτα πορρῶ τῶν τέ-
 κῶν συμπαθήαν ὅπου γε κη τὰ ἄλογα ζῶα ὁμοῖαι τ'
 πορρῶ εἰς αὐτῶν ἡμῶμῶμα συμπαθήαν κη φορηῶν εἰς
 πῖς αὐθροπῶς. κη τι δὲ τῶν Διὰ τῶν ἄλογῶν ζῶων
 ἑπῶ δεκῶσῳ πορρῶ τὰ τέκῶ συμπαθήαν, ὅπου γε κη
 μέλισσῳ παρὶ τῆς κηροποιίας ἀπαμῶμῶνται εἰς πορρῶ-
 ἰόντας; κη κη τῶσῳ σιδήρω, τὰ κείρω πλῆσοισι τῶς
 πορρῶόντας τῆ νοσῶ αὐτῶν, κη ἑπαμῶμῶνται εἰς
 θανάτου;

Κ Ε Φ Α Λ. ιε'. 15.

Αλλ' οὐχί τ' ἄβραάμ ὁμοψυχον τ' νεανῶσκῶν κη
 τέρα μελέκῆσῳ συμπαθήαν τέκῶν. πῶρρῶ πορρῶ
 μήτηρ δυοῖ πορρῶ κῆμῶ, δισέβείας, κη τ' ἑπῶ ἡμῶν σω-
 τητίας πορρῶ κῆμῶ, τῶ τῶ τυρανῶ ἕω πορρῶ, τῶ
 δισέβειαν μάλλον ἡγάπησε, τῶν σωζῶσῳ εἰς αἰώνιον
 ζῶμῶ κη θεῶν. ὡ τίνα εἰς ἑπῶ ἡ λογιμῶμῶ φιλοτεκνα-
 ρῶν ἑπῶ, ψυχῆς τε κη μορφῆς ὁμοῖότητα, εἰς μι-
 κρὸν παιδῶς γηρακῆσε θαμμάσοι εἰναποσφραγῶσῳ-
 τα; μάλιστῳ Διὰ τῶ παρρῶοις ἡμῶμῶοις τῶς μήτερας τ'
 πατέρων κη θεσῶσαι συμπαθέρας. ὅσῳ γὰρ κη ἄθενο-
 ψυχοί κη φιλορῶνῶτεραι ἕω ἀρχοισι αἱ μήτερες,
 ὅσῳ τῶ μάλλον εἰσι φιλοτεκνῶτεραι. πασῶν ᾗ τῶν μη-
 τέρων ἑγῶμῶτο ἡ τῶν ἑπῶ μήτηρ φιλοτεκνοτέρα, ἡ τις
 ἑπῶ κησφορῶμῶ τῶν πορρῶ αὐτοῖς ὅτι φῶβῶδομῶμῶ
 φιλοσοφῶμῶ, κη εἰς πολλῶς τῶς κη εἰς αὐτῶ ὡδῶμῶ

recté. pōst al. ἡκῶμῶ. malé. 3 al. ἡμῶμῶ, illud commodius.
 Κ Ε Φ Α Λ. ιε'. 15.
 4 al. πορρῶ μῶμῶ. 5 al. ἡ λογιμῶμῶ. 6 al. φιλοτεκνῶσε.
 7 lege, ὅτι φησὶν ἡμῶμῶ.

ΙΩΣΙΠΠΟΣ.

ἡ ἐνασκημὴ πῶς εἰς αὐτοὺς ἔχρησεν συμπάθειαν, ἀλλ' ὅτι ὄντως θεὸν φόβον ἔσχε δὲ πῶς τῶν τέκνων παροικα-
 ρον σωτηρίαν. ἔτι μὲν οὖν, ἀλλὰ καὶ εἶχε πῶς κελουρα-
 θίαν τῶν ἡδῶν, καὶ τὸ παρὸς νόμον αὐτῶν ὑπάθειαν, μεί-
 ζω τὸ ἐν αὐτοῖς εἶχε φιλοσοφίαν. δίκαιαί τε γὰρ ἦσαν, καὶ
 σώφρονες, καὶ μεγαλόψυχοι, φιλάδελφοι, φιλομήτε-
 ρες οὕτως, ὡς εἰ καὶ μέγρι θανάτου τὰ νόμιμα φυλάσ-
 σιται· πείθεσθαι αὐτῇ, ἀλλ' ὅμως καὶ παρὸς τούτων ὄν-
 των παρὸς φιλοτεκνίαν εἰς συμπάθειαν ἐλάττων τῆ μη-
 τέρα, ἐπὶ σοφείᾳ αὐτῆς τὸ λογισμὸν αὐτῆς ἀπαμπού-
 κιστοι βάσανοι ἴσχυε μετατρέψαι. ἀλλὰ καὶ ἕνα παῖ-
 δα, καὶ ὁμοῦ πόνησεν ἡ μήτηρ ὅτι τὸ ἄσπετος τῆς διπε-
 βείας παρὸς βέπετο θάνατον. ὡς φύσις ἰερα, καὶ φίλτρα
 γυνῶν, καὶ σωῆσις φιλοσοφία, καὶ ἔσχατα, καὶ μητέραν
 ἀδάμαστα πᾶσι. καὶ ἕνα εὐελοῦ μῦθον καὶ φλεγοῦ μῦθον
 ὁρώσα μήτηρ οὐ μετεβάλετο ἀλλ' ὅτι τῶν διπέβαν. ἔτι
 ἄρχας τῶν τέκνων ἐώρα παρὸς τὸ πῦρ τικρομύας, καὶ τὴν
 τῶν ποδῶν καὶ χερῶν δακτύλοις ὅτι γῆς ἀπέρωντας, καὶ
 ἔτι τῶν κεφαλῶν μέγρι παρὸς τῆς γυνῆς σάρκας, ὡς παρ
 παροσπίνα παροκμήνας. ὡς πικροτέρων νῦν μήτηρ
 πόγων πέρραδεῖσα ἄσπετος τῆς ἐπὶ αὐτοῖς ἀδύων, οὐ
 μόνον γυνῶν τῶν διπέβαν ὁλόκληρον ἀποκνήσασθαι. οὐ
 μετέστρεψεν ἡ παροσπίνα ἀποπνέων, ὡς δὲ δούτερος
 εἰς σὲ οἶκτον βλέπει. ὡς βασιάνοις, οὐ τρίτος ἀποψύ-
 χων, ὡς δὲ τὴν ὀφθαλμοῖς ἐνὸς ἐκάστου παροσπίνα, πα-
 ροσπίνα ὅτι τὸ βασιάνοις ὁράσας τὸ ἑαυτῆς ἀκισμὸν, καὶ τὴν
 μυκτῆρας παροσπίνα μῦθον τὸ θάνατον αὐτῆς. ὡς
 κλαύσας ὁρώσα ἄρχας τέκνων ἀποκνημύνας, καὶ ὅτι
 χερσὶ χεῖρας ἀποκνημύνας, καὶ ὅτι κεφαλῶν κεφολῶν
 ἀποκνημύνας, καὶ ὅτι νεκρῶν νεκροῖς πείποιτας, καὶ
 πολυάνδριον ὁρώσα τῶν τέκνων ὅτι παρὸς ἀλλ' ὅτι βα-
 σαίων ὡς ἐδάκρυσας, ἔχ' ἔσπετος εἰρήνην ἀμελοφίαν,
 ὡς δὲ κύκφοι παρὸς φιλικίαν φωνῶν ἀκούοντας ἐ-
 φέλασθαι, ὡς τέκνων φωνῶν μὲν βασιάνοις μητέρα φα-
 νομύτων. καὶ παρὸς γὰρ ἐν βασιάνοις τῆ ἑαυτῆς ψυχῆ,
 δεινὸς ὁρώσα συμβέβητος φύσιν, καὶ ἡμέσιν, καὶ φιλοτε-
 κνίαν, καὶ τέκνων εὐελοῦ. δύο ψήφοις παρὸς τῆ μη-
 τηρ, θανάτη φέρων ἰε καὶ σωτηρίαν ἄσπετος τέκνων ἐκ ἐγνώ-
 τῶν σωῆσαι ἐπὶ ἡμῶν παρὸς ὀλίγην γροῖον σωτηρίαν,
 ἀλλὰ τὸ θεοσεβοῖς ἀρετῶν ἀμελοφίαν ἡ θυγάτηρ ἐμνή-
 σθη. ὡς μήτηρ ἐθνοῖς, ἐκδικεῖ τὸ νόμον, καὶ ἄσπετος
 διπεβείας, καὶ ἔσπετος ἀσπάρων ἀθλοφόρε. ὡς ἀρ-
 ρένων παρὸς κερπίειαν ἡμῶν ὁρώσα, καὶ ἀσπάρων παρὸς
 ἄσπετος ἀσπάρων ὁρώσα. καὶ παρὸς γὰρ ἡ νῶς κίβωτος
 ἐν τῷ κροσμοπληθῆ καὶ κροσμοκροσμο ἀσπετος ἀσπε-
 τεραῖς ὑπέμνησεν τὴν κίβωτος, ἔσπετος καὶ σὺ, ἡ νομοφύλαξ,
 πῶς παρὸς ἐν τῷ τῶν παθῶν παρὸς ἀσπάρων καὶ κρο-
 σμοκροσμο, καὶ κροσπεραῖς ἀσπάρων τῶν ἡδῶν βασιάνοις.

νοῖς στωχομύθη, ἡμῶν ὑπέμνησας τὸ ἄσπετος τὸ διπε-
 βείας ἡμῶν.

Κ Ε Φ Α Λ. 15. 16.

Ἰ Δὲ πῶν καὶ γυνὴ γυνεά, καὶ ἐπὶ παίδων μήτηρ,
 ὑπέμνησεν ἡμῶν μετὰ βασιάνοις ὁρώσα τὸ τέκνων ὁμο-
 λογομύθως ἀσπάρων ὅτι τῶν παθῶν ὁ διπέβος ὁμο-
 λογισμὸς. ἀπέδξα οἶον, ὅτι ἐ μόνον ἀσπάρων τῶν παθῶν ἐ-
 κέρτισαι, ἀλλὰ καὶ γυνὴ τῶν μετὰ βασιάνοις ἄσπε-
 τεραῖς. καὶ ἔχ' ἔσπετος οἱ παρὸς δεινὴν λέοντες ἦσαν ὁ-
 γροῖοι, ὡς δὲ ἡ χεῖρ τὸ μισαὴλ ὁκφλερομύθη καὶ μινος
 λαοσπάρων πύρι, ὡς δὲ τὸ φιλοτεκνίαν παρὸς ἐκεί-
 νη φύσις, ὁρώσα ἀσπάρων ἔσπετος ποικίλως βασιάνοις ὁρώ-
 σεις ἐπὶ ἡμῶν. ἀλλὰ τὰ λογισμὸν τὸ διπέβος καὶ ἔσπε-
 τεραῖς ἔσπετος καὶ τικρομύθη πᾶσι ἡ μήτηρ, καὶ γὰρ τὸ ὅτι
 ὅτι παρὸς ἀσπάρων, ὅτι δεινὸς ἐκείνους εἰ ἡ γυνὴ, καὶ παρὸς μή-
 τηρ ἔσπετος, ὡς παρὸς ἀσπάρων, καὶ ἴσως ἔσπετος ἀσπάρων
 ἔσπετος εἶπεν ὡς μελέα ἐγὼ καὶ πολλὰ κίβωτος τικρομύθη, ἡμῶν
 ἐσπάρων παίδας τεκνοῦσα, ὡς δὲ ἡ μήτηρ γυνῆ μῦθον. ὡς
 μάταιοι ἐπὶ κροσφοίαν, καὶ ἀσπάρων ἐπὶ δεκμήμυθον,
 καὶ ἀσπάρων πῶς ἔσπετος ἔσπετος ἔσπετος, ὡς παίδας, πολ-
 λὰς ἄσπετος ὁρώσα, καὶ γὰρ παρὸς ἔσπετος ὁρώσα ἀσπάρων
 ἀσπάρων. ὡς τῶν ἐμῶν παίδων, οἱ μὲν ἀσπάρων, οἱ δὲ γῆ-
 μῦθον ἀσπάρων, ὡς ἔσπετος ἔσπετος ἔσπετος, ὡς δὲ μῦθον
 κροσφοίαν ἔσπετος ἔσπετος, ὡς παρὸς ἔσπετος ἔσπετος ἀσπάρων
 ἀσπάρων ἐγὼ, γυνὴ καὶ μῦθον, πολυθροῖος ὡς δὲ ἀσπάρων
 ἀσπάρων, ἀσπάρων τῶν ἡδῶν ἔσπετος. ἀλλὰ τούτων τῶν
 ἀσπάρων ὡς δὲ ἀσπάρων ἔσπετος καὶ διπέβος μήτηρ,
 οὐδ' ἔσπετος ἀσπάρων ἀσπάρων αὐτῶν πῶς, ὡς δὲ ὡς
 ἀσπάρων ἀσπάρων ἐλυπῆσθαι. ἀλλ' ὡς παρὸς ἀσπάρων ἔσπε-
 τεραῖς τὸ νῶν, καὶ εἰς ἀσπάρων ἀσπάρων ὡς τῶν ἡδῶν
 ἀσπάρων, μᾶλλον ἄσπετος τῆς διπέβος ὅτι ὅτι θάνατον
 ἀσπάρων παρὸς βέπετος ἔσπετος ἔσπετος. ὡς μήτηρ δὲ διπέβος
 παρὸς ἔσπετος ἀσπάρων, καὶ γυνῶν ἔσπετος καὶ κερπίειαν
 καὶ τύραννον ἐκίβωτος, καὶ ἔσπετος ἀσπάρων ἀσπάρων καὶ λογισ-
 μῶν ἀσπάρων. καὶ γὰρ ὅτι στωχομύθη μὲν τῶν παίδων,
 εἰσηκὸς ὅτι ἐλεάζαρον ὁρώσα βασιάνοις ὁρώσα. καὶ ἐλε-
 γας τοῖς πασι τῆ ἔσπετος ἀσπάρων ὡς παίδας, ἡμῶν
 ὁρώσα ὁρώσα, ἐφ' ὅτι κροσφοίαν ἔσπετος τῆς ἀσπάρων
 εἰας τῶ ἔσπετος, ἀσπάρων ἀσπάρων παρὸς τῆ πα-
 ρὸς νόμου. καὶ γὰρ ἀσπάρων ὅτι μῦθον γέροισι ἔσπετος ἄσπε-
 τεραῖς ἔσπετος ἔσπετος ἔσπετος ἀσπάρων. ἀσπάρων ἀσπάρων, ὅτι
 ἀσπάρων τὸ θεὸν τῶν ἔσπετος μείλεβεῖ, καὶ τῶ βίου ἀσπε-
 τεραῖς. ἀσπάρων τῶ ὁφείλεῖ πῶς πῶν ἄσπετος ἀσπάρων
 ἀσπάρων ὅτι ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀσπάρων ἔσπετος
 ὅτι ἐθνοπάτορα ὅτι σφάγισα ἔσπετος, καὶ τῶν παρὸς
 καὶ ἔσπετος ἔσπετος ἀσπάρων ἔσπετος ἐπὶ αὐτῶν ὁρώσα
 ὡς ἐπὶ ἔσπετος καὶ δεινὴ ὁ δεινὸς εἰς λέοντας ἐκείνη.

1 al. ὡ μόνον γ. & italegendum. 6 al. ἀσπάρων, recte. 7 al. ἀσπάρων.

Κ Ε Φ Α Λ. 15. 16.
 1 al. Βιθ πῶν. 2 al. ἀσπάρων, ἀσπάρων, ἀσπάρων ἀσπάρων & κ. recte.
 3 al. ἔσπετος, malé.

ΙΩΣΙΠΠΟΣ:

ἐξ ἀνάγκης, ἀξαρίας, καὶ μισαήλεις καὶ μινον πυρὸς ἀπε-
σφενδονίσθησαν, καὶ ὑπομέναντες διὰ τὸν θεόν. καὶ ὑμῶς
οὕτω τὴν αὐτὴν πίστιν εἰς τὸν θεὸν ἔχοντες μὴ χαλεπαί-
νετε. ἀλόγοισι γὰρ εἰδότες δισέβειαι μὴ αἰτίσαι θύωαι
τοῖς πόνοις. διὰ τῶν λόγων ἡ ἐπισημότης ἕνα ἔ-
καστον τῶν ἰσθμίων ὑποτάσσεται ἀποθανόντι· ἐπὶ δὲ τῶν
ἑαυτὰ εἰδότες, ὅτι οἱ διὰ τὸν θεὸν ἀποθνήσκοντες ζῶσι τὰ
θεῶν, ὡς καὶ ἀβραάμ, ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ, καὶ πόλυτες οἱ πα-
τριάρχαι.

Κ Ε Φ Α Λ. ιζ. 17.

Ἐλεγον δὲ καὶ τῶν δδρυφόρων πίνες ὡς ὅτι ἔμηνε συλ-
λαμβαίει καὶ αὐτὴ πρὸς θάνατον, ἵνα μὴ ψαύ-
σέ τις τῶ σώματος αὐτοῦ, ἐαυτὴν ἔρριψε καὶ τὸ πνεῦμα.
ὣ μῆτερ σὺ ἐπὶ παιδοκαλύπτει τὴν τυράννου
βίαν, καὶ ἀκρωσάει τὰς κεφαλὰς ἐπινοίας αὐτοῦ, καὶ δείξα-
ει τῆς πίστεως ἡμναίωσιν καὶ ἀποθανόντι σου εἰρήνη ἐπὶ τῶν
εὐλοῖαι τῶν παίδων ἡμναίωσιν ἰδρυμένη, ἀκλιηὶς ὑπο-
νεύει καὶ εἰς τὴν βασιλείαν σφαιρόν. γὰρ ἡ ποιησῶν, ὡ
μῆτερ ἰερὸν ἔχει, τὴν ἐλπίδα τῆς ὑπομονῆς ἔχουσα
βεβαίαν πρὸς θεόν. οὐχ οὕτως σελιὴν καὶ τὸν οὐρανὸν
σευ ἀστροῖς σεμνὴ κατέστηκεν, ὡς σὺ τῶν ἀστέρας ἐπὶ
παίδας φωταγωγῶσαι πρὸς τὴν δισέβειαν ἐπινομος
κατέστη καὶ θεῶν, καὶ ἐσθλαίωσιν ἐν οὐρανῷ σου ἀστέρας. ἡ
γὰρ ἡ παιδοποιία σου ἀπὸ ἀβραάμ τῶ πατρὸς. εἰ δὲ
ἔξω ἡμῶν ὡς καὶ ἐπὶ πίνος πίνακος ζωγραφῆσαι τὴν
τῆς δισέβειας ἰσραήλ, οὐκ αἰ ἐφειπὸν οἱ θεοσώμντες
μητέρα ἐπὶ τέκνων δισέβειαι ποικίλας βασινοῖς
μέγλει θανάτου ἡμναίωσιν ὑπομένουσαι. καὶ γὰρ ἄξιον
ἡ καὶ ἐπὶ τῶ αὐτῶ τῶ πάφου ἀναγράψαι καὶ ἑαυτὰ
τοῖς ἀπὸ τῶ ἔθνος εἰς μῆσιν λεγόμενα. ἐν αὐτῶ ὁ ἰερεὺς
γέρων, καὶ ἐπὶ τὰ παίδες ἐκκεκδήλονται εἰς τυράννους βίαν
τὴν ἐβραίων πολιτείας καταλύσαι θέλοντες· οἱ καὶ ἐξε-
δικησάν τὸ ἔθνος εἰς θεὸν ἀφορῶντες, καὶ μέγλει θανά-
του τὰς βασινοῖς ὑπομένουσαι. ἀληθῶς γὰρ ὁ ἀγῶν
θεῶν, ὁ δὲ αὐτῶν γενησόμενος ἡθλοθέτης γὰρ τότε εἰρε-
τή δι ὑπομονῆς, δοκιμαζόμενα τὸ ἦθος ἀφθαρσία ἐν
ζωῇ πολυχρονίᾳ. ἐλεάζει γὰρ ὁ πρὸς ἡμῶν ἰσραήλ, ἡ δὲ μῆ-
τηρ τῶν ἐπὶ παίδων ἐπιθήλει, οἱ δὲ ἀδελφοὶ ἡμῶν ἰσρα-
ῆλ, ὁ τυράννος ἀπτηγνίσει, ὁ δὲ κόσμος καὶ ὁ τῶν ἀν-
θρώπων βίος εὐεργετή, θεοσέβεια δὲ εἰρήνη, ἡ δὲ εὐεργε-
τή ἀθλητῶν φερανοῦσα. τίνες οὐκ ἐξεπλάγησαν; αὐτὸς γέ-
νοι ὁ τυράννος, καὶ ὅλον τὸ συμβέβηκεν ἐξ ἐλαμμάσαν αὐ-
τῶν τὴν ὑπομονῆν. καὶ γὰρ φησὶν ὁ μυσθῆς, καὶ πόλυ-
τες οἱ ἡγιασμένοι ὑποτάσσεται χεῖρας σου. καὶ οὕτω οὕτω
αἰμασθέντες διὰ τὸν θεὸν τετιμῶνται, καὶ διὰ τῶν αἰμα-
τος τῶν δισέβων ἐκείνων, καὶ τῶ ἰλασμεῖου θανάτου

αὐτῶν ἡ θεία ὑπομονή. τὸν ἰσραήλ ὑποτάσσεται διέ-
σωσε. πρὸς γὰρ τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν τῆς εἰρετῆς, καὶ
τὴν ἐπὶ τὰς βασινοῖς αὐτῶν ὑπομονῆν ὁ τυράννος
ἀπιδὼν ἀνεκέρηξεν ἀπόχως τοῖς στρατιώταις αὐτῶν ὑπό-
δειγμα τῶν ἐκείνων ὑπομονῆν, ἐξέλει αὐτοῖς ἡμναίωσιν
καὶ ἀνδρείους εἰς πεζομαχίαι καὶ πολιορκίας, καὶ ἐκ-
πορήσας ἐνίκησε τοὺς πόλυτας πολέμους. ὡ τῶν ἀβρα-
αμναίων ἀπερμήνισαν ἀπὸ τῶν ἰσραηλῆται, περὶ
θεοῦ τῶν νόμων τῶ τῶ, καὶ πόλυτας ἔσπον δισέβειτε, γινώ-
σκοντες ὅτι τῶν παθῶν δεσποτῆς ἐστὶν ὁ δισέβης λο-
γισμός.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη. 18.

Καὶ ἐμόνον τῶν εἰδότες, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν πόνων,
αὐτῶν ὡν εἰς τὴν δισέβειαν πρὸς ἐμῶν τὰ σώματα
τοῖς πόνοις ἐκείνοι, ἐμόνον ὑποτάσσεται τῶν ἀνθρώπων ἔλα-
μάσθησαν, ἀλλὰ καὶ θείας μελέδους κατηξίωθησαν, καὶ δι
αὐτῶν εἰρήνωσιν τὸ ἔθνος καὶ τὴν θύνομαι, τὴν ἐπὶ τῆς
πατριάρχους ἀναεωσάμενον ἐξεπολιόρκει τῶν πολέμ-
ους, καὶ ὁ τυράννος ἀπόχως καὶ ἐπὶ γῆς τετιμῶνται, καὶ
ἀποθανὼν καλεῖται, ὡς γὰρ ὁσθεν οὐδαμῶς ἴσμεν ἀ-
ναγκάσαι τοὺς ἰεροσολυμίτας ἀλλοφυλῆσαι καὶ τῶν πα-
τριάρχων ἐναντὶ ἐκδιαιτηθῆναι, τότε ἀπάρεσ ἀπὸ τῶν
ἰεροσολύμων ἐγράψαν ὅτι πρὸς τῶν. ἔλεγε δὲ ἡ μῆτηρ
τῶν ἐπὶ παίδων, καὶ ἑαυτὰ ἡ δικαία τοῖς τέκνοις ὅτι
ἐξ ἡθλοῦ παρθένης ἀγῆ, οὐδὲ ὑπομένει πατριάρχων οἰ-
κον, ἐφύλασσαν δὲ τὴν ἀκαθαρτήτων πλῆθειν. ἐ διε-
φθέρη με λυμῶν ἐρημίας φθορῶς ἐν πεδίῳ, οὐδὲ ἐλυ-
μῶν ἀπό μου τὰ ἀγῆ τῆς παρθένης λυμῶν ἀπατη-
λὸς ὄφης ἔμνην δὲ γέρον ἀκμῆς σευ ἀνδρῆ. πούτων δὲ
ἐπιλήκων ἡμναίωσιν, ἐτελεθῆσιν ὁ πατήρ μεκαρίως
μῆρ. τὸν γὰρ τῆς διτεκνίας βίον ἐπιζητήσας, τὸν τὸ ἀτεκνίας
οὐκ ὠδυνήθη καὶ ἔθνη. ὅς ἐδίδασκον ἡμῶν, ἐπὶ ὡν σευ ἡ-
μῶν, τὸ νόμον καὶ τοὺς πρὸς τῶν τὸν ἀμαρτανῶντα ἀβελ-
ὑποτάσσεται ἀεγίνωσκει ἡμῶν, καὶ τὸν ὀλοκαρπυόμενον
ἰσαάκ, τὸν ἐν φυλακῇ ἰωσήφ. ἔλεγε δὲ ἡμῶν τὸν ἰσρα-
ῆλ φινεές, ἐδίδασκε δὲ ἡμῶν τῶν ἐν πυρὶ ἀναίωσιν, ἀ-
ξαρίας, καὶ μισαήλ. ἐδίδαξε καὶ τὸν ἐν λακκῶν λεόντων
δαμῆλ, ὃν ἐμακείει. ὑπομένει δὲ ἡμῶν τὴν
ἡσάμ γραφίω τὴν λέγουσαι καὶ εἰς πρὸς διέληθς,
φλῶς ἐκατακάωσεν. τὸν ὑμνωδογράφον ἐμελῶν ἡ-
μῶν δαβὶδ λέγοντα· πολλὰ ἀθλίψας τῶν δικαίων. τὸν
σαλομῶντα ἐπαρμιμάζειν ἡμῶν λέγοντα· ἔξωθεν ζωῆς
πᾶσι τοῖς ποιῶσιν αὐτῶ τὸ θέλημα. τὸ ἰερεὺς ἔπιςτοι-
φτο λέγοντα· εἰ (ἡσῆ) τὰ ὅσα τὰ ξηρὰ ἑαυτὰ. ὠδυνὴ μῆρ
ἡ ἐδίδαξε μυσθῆς οὐκ ἐπελάθει, διδασκόμενοι καὶ
λέγουσαι· ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῶν ποιήσω. αὐτὴ ἡ ζωῆ
ὑμῶν, καὶ ἡ μακρότης τῶν ἡμερῶν. ὡ πικρῶς τῆς

¹ al. εἰδότες.
Κ Ε Φ Α Λ. ιζ. 17.
² al. ἡμναίωσιν. al. ἡμναίωσιν ἀνδρείους. ³ al. τῶν ἀμαρτανῶντα.

Κ Ε Φ Α Λ. ιη. 18.
¹ al. εἰς τὴν εἰρήνωσιν ἡ ἰ. κ. τ. ε. τ. κ. ἀναεωσάμενον ἐξεπολιόρ-
κων τῶν πατριάρχων.

FRANKFURT

904

Ι Ω Σ Ι Π Π Ο Σ.

τότε ἡμέρας, καὶ ἔπικραῖς, ὅτε πικρὸς ἐλλήων τύραν-
νος πῦρ φλέξας λέβησιν ὤμοις, καὶ ζέουσι θυμοῖς, ἀγα-
γὼν ὅτι ὄν καταπέλιπυ, καὶ πάσας τὰς βασάνους αὐτῶν
ὅτι τὸς ἐπὶ τὰ παῖδας τῆς ἀβραμίδος, καὶ τῶν ἰμ-
μῶν κέρως ἐπήρωσε, καὶ γλώσσας ὄξετεμε, καὶ βασά-
νοις ποικίλαις ἀπέκλιθεν. Ἐὰρ ὧν ἡ θεία δίκη μετῆλ-

θε, καὶ μετελθίσεται ὄν ἀλάστορα· οἱ δὲ ἀβραμιαῖοι
παῖδες σὺν τῇ ἀθλοφόρῳ μητρὶ εἰς πατέρων χροῖν
σιωαγλάζονται, ψυχὰς ἀγνάς ἀθανάτοις ἀπφ-
ληφότες ὡς αἰ θεοῦ, ὧν ἡ δόξα εἰς τὸς
αἰῶνας. ἀμὲν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

CUPRINS

<i>Tratatul despre rațiunea dominantă (Cartea a IV-a a Macabeilor), primul text filosofic tipărit în limba română</i> de Eugen Munteanu	5
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	15
de Eugen Munteanu	
TEXTE	31
Coloana I: <i>Biblia de la București</i> (1688) – Facsimile	
Coloana a II-a: <i>Biblia de la București</i> (1688)	
Transcriere interpretativă de Lucia Gabriela Munteanu	
Revizie de Eugen Munteanu, Mădălina Ungureanu	
Coloana a III-a: <i>Ms. 45</i>	
Transcriere interpretativă de Ana-Maria Gînsac	
Revizie de Mioara Dragomir, Mădălina Ungureanu	
Coloana a IV-a: <i>Versiune modernă</i>	
de Adrian Muraru	
NOTE FILOLOGICE	75
de Eugen Munteanu, Lucia Gabriela Munteanu, Ana-Maria Gînsac	
COMENTARIII	79
de Adrian Muraru	
INDICE.....	99
alcătuit de Ana-Maria Gînsac, Maria Moruz, Mădălina Ungureanu	
Revizia indicelui de Elsa Lüder și Mircea Ciubotaru	
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	155
ABREVIERI	165
ANEXE	167
I. <i>Biblia lui Samuil Micu</i> (Blaj, 1795)	
Transcriere interpretativă de Lucia Gabriela Munteanu	
Revizie de Eugen Munteanu	
II. <i>Biblia lui Filotei</i> (Buzău, 1856)	
Transcriere interpretativă de Lucia Gabriela Munteanu	
Revizie de Eugen Munteanu	
FOTOCOPII	187
<i>Manuscrisul 45</i>	187
<i>Biblia lui Samuil Micu</i> (Blaj, 1795)	205
<i>Biblia lui Filotei</i> (Buzău, 1856)	219
<i>Septuaginta de la Frankfurt</i> (1597).....	241

